
BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
12
7 I
18

PETRI FORESTI
ALCMARIANI
OBSERVATIONVM
ET CVRATIONVM
CHIRVRGICARVM
Libri quinque,

DE

TVMORIBVS
PRÆTER NATVRAM:

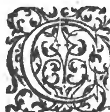
Cum SCHOLIIS: *in quibus eorum causæ, signa, prognoses, ac curatio graphicè depinguntur.*

mor.

EX OFFICINA PLANTINIANA
RAPHELENGII,
cIɔ. Iɔ. cx.

LECTORI
Rei Chirurgicæ studioso.

VM Clarißimus vir D. PETRVS FORESTVS, *piæ memoriæ, rem omnem medicam triginta suis Obseruationum ac Curationum Medicinalium libris ita enucleatè atque absolutè pertractasset, vt medicinæ studiosos penè ab vnguiculis formasse, & ad culmen doctrinæ prouexisse videretur; ne quicquam tamen à quoquam desideraretur, huic perfectam Rei Chirurgicæ tractationem adiungere etiam voluit: quippe cùm videret Chirurgiam neutiquam à medico ac physico esse alienam, quin potiùs à Therapeutica non aliter quàm partem à toto differre: vsqueadeò vt vix Chirurgia sine medici scientia, ac propemodum vix Medicina sine chirurgi operatione esse aut cogitari poßit. Scripsit itaque hos quinque de Tumoribus præter naturam libros, quos nunc damus, hac serie:*

- LIB. I. De tumoribus præter naturam sanguineis.
- LIB. II. De tumoribus præter naturam biliosis.
- LIB. III. De tumoribus præter naturam pituitosis.
- LIB. IV. De tumoribus præter naturam melancholicis.
- LIB. V. De tumoribus præter naturam mixtis seu compositis.

Idq; eodem planè ordine, ac contextu, quem in Obseruationum suarum Medicinalium libris accuratè seruauit: nempe Obseruationes, seu Experimenta, Scholiis, id est, Praxin Theoriæ, & euentum rationi præmittendo: vt ita rationem experimento confirmans, ac experimentum ratione fulciens, Artis dogmata comproba-

ret; medicinaq́ præstantiam declarando, tirones ad vera artis arcana duceret, adytaq́, ac mysteria tanta Dei beneficentia largâ manu studiosis omnibus panderet & reseraret. In qua re spero te tanti viri operam hilari fronte ac grato animo suscepturum, Beniuole Lector, haud secus ac reliqua eius scripta consueuisti. Eandem enim diligentiam in bisce quinque libris animaduertere poteris, quam in aliis de Febribus ac reliquis internis morbis tantopere laudasti & admiratus es. Quamuis enim inter posthumos eius fœtus hi libri habeantur, quantum ad eorum editionem attinet; eos tamen per annos plus quàm viginti absolutos penes se seruauit: ac simul cum aliis in lucem emittere potuisset, si non maluisset singulos separatim edere, & sic paulatim ingenia studiosorum demereri, potiùs quàm copiâ omnium librorum simul ac confertim in lucem emissorum eadem obruere, ac operum mole animos ipsorum teneros à legendo deterrere. Hoc solum in bisce libris omissum est, quod singulis editionibus præmittere solebat, nempe PROLEGOMENON *aliquod, quo Lectores suos ad lectionem librorum suorum introducere, eosq́ quodammodo præparare solebat. Sed non dubito quin illud consulto ac studio ab eo in Chirurgico hoc Opere prætermissum fuerit: præsertim cùm in Scholiis, quæ singulis Obseruationibus suo more subnectit, omnia quæ vniuersaliter Chirurgiam concernunt, ita copiosè ac dilucidè enucleata ab eo sint, vt nihil ampliùs Introductionis vice deesse aut desiderari videatur. Quare nihil vltrà bisce libris præmittendum esse iudicauimus: nec Forestianæ purpuræ, obsoletos ac sordidos aliunde petitos centones assuere voluimus. Vale igitur Beniuole Lector: & bis nobiscum fruere.*

CATALOGVS OBSERVATIONVM CHIRVRGICARVM,

horum quinque librorum.

Primus numerus notat Obseruationem, secundus paginam.

LIBRI PRIMI,

De tumoribus præter naturam sanguineis,

LIBRI SECVNDI,

De tumoribus præter naturam biliosis,

LIBRI QVINTI,

De tumoribus præter naturam mixtis,

FINIS.

AD LECTOREM.

LECTOR, redditur hic tibi FORESTVS:
Ne tractare time, quòd inuenusti
Diu lustra duo fuit colonus.
Nequicquam graucolens palus Auerni,
Et tristes nebulæ, situsque segnis,
Tentarunt decus inquinare lætum,
Quod vini solet entere fronte.
Cùm nondum niger hunc vorasset Orcus,
Quo posset reparariet docebat,
Quicquid non bene temperata Cæli
Peccaret plaga, quattuórve quidquid
Inconstantia corporum maligna,
Quorum particulæ sumus, genusque:
Vel quodcunque mala luis medullis
Imis, visceribusque inambularet.
At nunc spondet opem malo quod extra est,
Quódque haud dissimulat cutis pudica.
Sed ne despice quod tibi legendum
Mittit mens pia pallidu ab vmbris.
Non artu minus hic, minusque cura,
Quoquo lumina volueris, videbis.
Inque omni tibi paginâ FORESTVS
Occurret, subigétque te fateri
Quod nil abstulerit sui Barathrum.
Sed fortasse rogas, amice lector,
Quare non tibi, dum fuit superstes,
Hæc donauerit. Id laboris auctor
Seruandum cineri suo putabat,
Ne manes aliter forent inertes.
O quàm non fuit otiosa vita
Illi, cui minùs otiosa mors est!

Scribebat,
IOANNES FORESTVS cognatus,
Iuris Doctor.

OBSERVATIONVM ET CVRATIONVM CHIRVRGICARVM

Liber primus, DE TVMORIBVS PRÆTER NATVRAM;

D. PETRO FORESTO Alcmariano, auctore.

OBSERVATIO PRIMA.

De Apostemate calido, præter mentem & casu curato.

PAVPERCVLA quædam mulier Alcmariana, cùm apostema calidum in musculis pectoris exterioribus haberet, quod ad abscessum tendere videbatur; (erat autem apostema rubrum elatum:) ad me lotium deferri iussit: sed cùm de abscessu is qui illud lotium deferebat, mentionem nullam faceret, qui versus axillam apparebat, & lotium ipsum cùm esset boni coloris; ego de cruditate ventriculi iudicabam: nuntius autem tantummodo dicebat ægram in pectore laborare, de abscessu tacens; ideò ego suspicabar asthma esse. Quare imperaui, cùm pauperculæ lotium esset, vt radicem

 enulæ

enulæ campanæ in ceruisia communi decoqueret, atque ex ea omni manè biberet. Nuntius verò radicem ipsam in ceruisia decoctam & contusam (vtrum perperam rem intellexerit, nescio) cùm reuersus esset aposte mati externo applicuit, & præter opinionem rupto apostemate paupercula ipsa nullo adhibito alio medicamento curata fuit casu. Melius tamen est potiùs medicum ad ægrum vocare, ob lotij incertam coniecturam, vt de vroscopis aliàs docuimus.

SCHOLIA.

CVM vsque ad canos etiam discenda sit sapientia, vt præceptum Salomonis habet, quem præ cæteris hominibus in arte sapientiæ eminuisse diuinæ paginæ testimonio accepimus: idcirco immensis nostris laboribus quos insumpsimus in libris nostris Obseruationum & Curationum Medicinalium, etiam adiiciemus Obseruationes alias CVRATIONVM CHIRVRGICARVM *nostratum; quas vt ad finem quoque perducere valeamus, auxilium diuinū imploramus, idq; vnius Dei opt. Max. qui vniuersæ sapientiæ author existit. Incipiemus autem de tumoribus præter naturam. Tametsi Apostematis, id est, Abscessus nomen non sit ita generale, vt ipsius tumoris præter naturam (hoc enim nomine solam phlegmonem in pus versam, necnon atheroma, steatoma & meliceridem Græci ipsi comprehendunt) attamen vulgo receptum est, vt omnes tumores præter naturam in homine, cùm in satis euidentem molem attolluntur ex humorum naturalium influxu, Apostemata vocentur. Diffinitio autem ipsius tumoris præter naturam seu apostematis ex Galeno talis colligi potest. Tumor præter naturam est incrementum, naturalem statum in corpore excedens, & læsionem actionis inducens. Vel secundum Auicennam est ægritudo composita ex triplici genere morborum; nempe ex intemperie, mala compositione & vnitatis solutione. Vel secundum Hali-abbatem, Apostema est tumor præter naturam, in quo aliqua materia replens, & distendens est aggregata. Hanc diffinitionem ex omnibus suis partibus constare dicunt, nam tumor*

Gal. 14. Method. cap. 12.

Vide Tagultium lib. 1. de tumoribus præter naturam cap. 1.

locum

locum generis occupat: præter naturam adiectum est, propter incrementum illud, vel corporis totius, vel particulæ alicuius, naturalem symmetriam, seu naturæ habitum excedens, quod supra vel vltra naturam appellat Galenus. In quo est materia aliqua superflua humoralis, vel ad humorem reducibilis, aggregata, propter tumores qui in fracturis & luxationibus conspiciuntur: in quibus non humor, aut substantia aliqua, quæ ad humorem reduci possit, tumorem committit, sed ossa quæ extant. Postremò appositæ sunt hæ duæ particulæ, replens & distendens, vt ostendantur tria morborum genera superiùs posita, in vnum esse congregata, atque vnius morbi essentiam constituere. Tumores autem eiusmodi, qui præter naturam dicuntur, in tres species à Guidone & ab eiusdem ætatis scriptoribus solent diuidi, in Apostemata, Pustulas, & Exituras. Apostemata vocant illi tumores maiores, in quibus materia ex qua creantur, magis quantitate peccat, quàm qualitate. Pustulas verò quasdam eminentias, seu minutiores tumores, quos & Bothor vocant Arabes: in quibus substantia vnde originem ducunt, qualitate magis, quàm copia, molesta esse solet. At Exituras eos tumores vocant, quos Latini Abscessus, & Græci Apostemata nominant. Sed de nominibus (vt dicebat Galenus) non est curandum, modò de rei essentia constet. At Fernelius tumorum præter naturam differentias distinguit quoque in tumores, tubercula, pustulas, sic scribens lib. 7. de exter. corpor. affectibus, cap. 1. Hi porrò affectus qui corporis summa obsident, vel in cute prominent, vel eam exedunt, vel commaculant prominent, Tumor, Tuberculum, Pustula. Tumor Tuberculo maior, & vtroque minor est Pustula. Tumores sunt: phlegmone, phygethlon, bubo, phyma, erysipelas, (hoc enim & in tumoribus recenseri solet) œdema, hydrocephalon, hydrocele, tumor flatulentus, scirrhus, ganglion, bronchocele, parotis, struma, cancer. Tubercula sunt: carbunculus, furunculus, terminthus, glandula, nodus. Pustulæ sunt: epinyctis, phlyctænæ, esthyomata, ephelides, hydroa, herpetes, scabies, prurigo, lichen, psora, lepra, omniaque verrucarum genera, clauus, callus. Sunt præterea quæ cutim tantùm commaculant: & sic cutis etiam vitia quædam nihil prominent, sed æqualia manent, nullâ asperitate: huiusmodi sunt maculæ

In lib. de tumor. præter naturam cap. 1.

Apud neotericos sunt tres species tumoris.

Apostemata.

Pustulæ.

Exituræ.

Tumorum præter naturam differentiæ.

Tumores.

Tubercula.

Pustulæ.

Maculæ.

quæcunque alieno colore hanc fœdant : ut vitiliginis species, lenticulæ, ecchymata, sugillata, stigmata, vibices. Quamobrem cùm de omnibus externis malis etiam scripturi sumus, de his quoque omnibus dicemus. Alij verò Tumores omnes præter naturam diuidunt in flatuosos & humorales : flatuosi sunt, qui à flatuoso spiritu fiunt : qui spiritus quandoque sub cute, quandoque sub membranis circumossalibus, quandoque in intestinis, nonnunquam in medio horum & peritonæi colligitur : à Græcis Emphysemata, ab Arabibus Apostemata ventosa dicuntur. At Tumores humorales diuiduntur in simplices, aut inpermistos seu varios. Simplices autem sunt aut calidi aut frigidi: calidi referuntur aut ad sanguinem, ut phlegmone; aut ad flauam bilem, ut erysipelas: frigidi verò ad pituitam, ut œdema; aut ad atram bilem, ut scirrhus. At permisti seu varij sunt, vel ex sanguine dominante bili, ut phlegmone erysipelatosa; aut ipsi pituitæ, ut phlegmone œdematosa; aut humori crasso, lentaque substantiæ, ut phlegmone scirrhosa. E contrario superante bile, pituita & humore crasso ipsum sanguinem, vel erysipelas phlegmonosum, vel œdema phlegmonosum, vel scirrhus phlegmonosus. Eodem modo si ipsi humores æqualiter misceantur, coniuncta nomina sortientur, ut phlegmone & erysipelas; & sic de reliquis. Sumuntur autem omnes hæ differentiæ, vel à substantia, ut apud Auicennam tumor magnus, paruus; magnus, ut phlegmonosus, qui in carnosis particulis tumidioribus fit, vel œdematosus, erysipelatosus, scirrhosus: paruus, ut minuta eminentia, qualis est pustula bothor, lepra Græcorum, seu psora, scabies, impetigo. A materia, ut ab humoribus iam dictis, flatu quoque, humore seroso. Vel ab accidentibus quæ communiter ipsis humoribus superuenire solent, ut est dolor, calor, mollities, durities & id genus alia. Ab ipsis membris vel particulis affectis: ut ophthalmia, oculi inflammatio, synanche, bubones. A causis efficientibus; ut à congestione, fluxione, crisi. & aliis, de quibus postea latiùs. Vide Galenum vnde hæ differentiæ nascantur, 13. methodi. Iam & tumorum noua quædam nomina excogitata, ut est, testudo, mollis tumor caluariæ inhærens, & talpa: hæc ad atheroma; illa ad meliceridem magis spectare videtur. Ad steatoma verò ferè pertinet tumor dolore carens, nata ab aliis dicta, de qua suo loco.

Gal. 13. method. cap. 4.

Emphysemata Apostemata ventosa.

Tumorum humoralium diuisio.

Vide Tagaultiū cap. 2. de diff. tumor. præter naturam lib. 1. Instit. Chirurgicarum.

Tumorum noua quædam apud recentiores medicos nomina.

loco. Singula verò omnium tumorum nomina & definitiones seorsim in processu explicabimus. Nunc ad causas tumorum præter naturam extrinsecus apparentium in vniuersum accedamus; priùs hoc interposito exemplo.

OBSERVATIO II.

De Apostemate circa regionem ventriculi, cum tumore exteriùs apparente.

NAVTA ille qui Delphis per duos integros annos tabe quasi consumptus videbatur, circa stomachum tandem dolere cœpit, fluxione tendente ad partes exteriores, ita vt suborto circa furculam stomachi apostemate, idem paulatim ad suppurationem deuenerit. erat autem illius mulieris maritus, quæ post aliquot annos deinde Delphis ob præstigia pro saga condemnata fuit & combusta. Ad hunc nautam Cornelius Ericius & ego vocati, cùm suppuratio ad exteriora tenderet, quæ eandem iuuarent præscripsimus: deinde nostro consilio facta incisione hic postea conualuit. Apostema autem seu abscessus à furcula seu mucronata cartilagine initium sumens, inferiùs vsque ad musculos ipsos circumiacentes descendebat; & peracta incisione leui, ne stomachus aut interiora læderentur, insignis copia puris effluebat: at paulatim eduximus pus, ne animo deficeret. Hic deinde per chirurgos probè curatus est, abstersο vlcere; deinde consolidatione conuenienti adhibita. Cùm autem huic maximè pus collectum esset iuxta stomachi regionem & cauitatem ventris (nam musculi externi licet ex copia puris intùs comprimente essent grauati, ipsi tamen non erant vlcerati) videtur pus supra peritonæum latuisse; & mirum fuit quòd ipsum longitudine temporis sua acrimonia non corroserit peritonæum, cùm verisimile fuerit apostema ibidem diu collectum fuisse, deinde & abscessum ac

vlcus consequutum: sed integro permanente peritonæo, pure effluente restitutus fuit. Sed idem postea semper stomachi debilioris permansit; & post duos annos ab abscessu sanatus, cùm pancraticè satis vixisset, incidit in lienteriam, ex qua posteà quoque mortuus est. multis tamen diebus tunc decumbebat, antequam iterum consumptus moriretur. Eodem vel simili apostemate iuuenis piscator Egmondanus, Gallica lue infectus (vt mihi videbatur, & chirurgis) Alcmariæ longo tempore decumbebat. huic quoque facta est incisio; quamquam tribus deinde septimanis ab incisione vitam finierit. At alij qui in musculis Apostema habuêre, facilè curati sunt.

SCHOLIA.

QVAMQVAM isti tumores intùs in corpore latitabant, & ab interioribus defluxio fieret aut congestio, exteriùs tamen manifestè apparebant. Cæterùm morbi, de quibus nunc dicere institutum est, qui in externis partibus ex humoris vitio succrescunt, modò cum tumore fiunt, modò citra tumorem, vt diximus: & ex vtrisque alij ex sanguine, alij ex bile flaua, alij ex atra, alij ex pituita, alij ex sero, alij ex flatu, alij ex horum permistione. Humor porrò qualitate aut acer est, & excedens, aut mitis ac blandus. Situs verò humoris aut in sola cute est, aut cum cute subiectam quoque carnem, vel tendonem, vel adenem occupat. Qui in cute, vel in summa, quæ Epidermis appellatur, vel etiam in vera consistit, quæ illi substernitur. Rursum verò humor vel partem cui insidet in suam naturam conuertit, vt in elephante & alpho, vel per ipsius duntaxat substantiam effusus sua illam qualitate afficit. Hæ quidem propriæ externorum affectuum differentiæ sunt, ad medendi rationem accommodatæ. Causæ tumorum.

Itaque vniuscuiusque propria continensq; caussa est humor quidam vitiosus præter naturam cumulatus: cumulatur autem, vel congestione, vel fluxione, quemadmodum & apostemata interna fiunt. Congestio. *Congestio præter naturam sensim fit ex humoribus in partem alimenti vice distributis. Quum enim pars vel ita imbecilla*

becilla est, vt nec affluens alimentum in propriam substantiam mutare possit, vel ita vitiata, vt idipsum corrumpat, nec genita excrementa à se propellere queat, necessariò præter naturam congestio quædam fit. Fluxio autem est humoris incursio concitatior atque copiosior, quàm parti alendæ sit ex vsu. Huius interiores causæ sunt fluxuræ materiæ copia, acrimonia vel tenuitas: propellentis partis robur, viarum laxitas, & excipientis partis imbecillitas, situsve declinior. Euidentes verò causæ: contusio, ruptio, vulnus, luxatio, & quæcunque doloris aut caloris vi fluxionem accersunt. Hæc autem fusius ac latiùs explicantur à Tagaultio Institut. Chirurg. lib. I. de tumoribus præter naturam cap 3. de causis tumorum præter naturam extrinsecus apparentium in vniuersum. Nunc quoque ad signa tumorum præter naturam extrinsecus apparentium in vniuersum & eorundem indicia veniamus. Tumores præter naturam summa corporis occupantes (quorum duntaxat speculatio ad chirurgum, inquit Tagautius cap. 4. libri citati, pertinet) iudicio sensus, conspecta ac manibus contrectata laborante particula, statim deprehenduntur. In quacunque enim corporis parte incrementum apparet, naturalem statũ excedens, ac præter naturã modũ particulam quam occupat distendens, eiusq; actionem lædens, quod vel humor aliquis, vel substantia quæpiam ex humore procreata, aut quæ humoris naturam vtcunque resipiat, vel vaporosus spiritus excitauit, ibi & tumorem præter naturam esse necesse est. Cæterùm tumores, quæ vera apostemata appellant, tumore, dolore & calore magis vel minus intensis dignoscuntur. Non vera autem, quæ pustulas & abscessus nominamus, præter tumorem, malignitate quoq;, quam Græci cacoëthiam nominant, & sequestratione etiã maiore vel minore determinata deprehendũtur. Signa autẽ particularis cuiusq; differentiæ & materierũ ex quibus fiũt, in sequentibus suo loco dicentur, dũ scilicet de simplicibus ipsorũ, qui præter naturã consistunt, tumorũ differentiis tractabitur. Ex quibus & compositæ facilè dignoscentur. Verùm enim verò non priùs ad particularia est accedendũ, quàm de vniuersalibus sermo fuerit absolutus: is enim ordo in disciplinis obseruari solet; nec immeritò sanè. Et ideò nos primò de febribus, tamquam magis vniuersalibus affectibus qui sũ morbis tam internis quàm exter-

Fluxio.

Notæ vniuersales tumorũ præter naturam.

nis sæpe complicantur, primò egimus: secundò de morbis internis. & ita nunc de externis agemus. Nam universalia ipsa atque communia manifestiora sunt nobis quàm particularia: quippe quæ magis promiscua, confusioraq; sint: ut primo capite lib. 1. Physicorum docet Aristoteles. Nemo igitur miretur, si passim in nostris Observationibus Chirurgicis à communioribus & plura comprehendentibus unà cum Tagautio seu per incipiamus. Sed ad propositum revertamur, & eadem indicia tumorum præter naturam consistentium persequamur, quæ ipse Tagautius commodè ante nos posuit. Circa quæ primum aduertendum est: omnes eos tumores quæ vera apostemata vocant, si Galeno & Avicennæ credimus, invicem ac inter sese magna ex parte complicari, neque facilè aliquem eorum syncerum & purum inveniri posse: Nam (ut Galenus inquit phlegmonæ, hoc est inflammationi, ex sanguine, magna ex parte miscetur aliquid quod vel erysipelatis, vel œdematis aut scirrhi naturam servet. Erysipelati autem miscetur aliquid quod phlegmones aut œdematis aut scirrhi speciem referat: ita de reliquis omnibus perpende. At verò ii tumores præter naturam, quæ non vera apostemata appellitant, ut plurimùm synceri ac puri reperiuntur. ex synceroru autem signis ac curatione, facilè etiam compositorum signa tum curationes elucent. Secundò, periodi, paroxysmi, & crises tumorum qui præter naturam sunt, humorum ex quibus constantur analogiam (inquit Guido) sequuntur. Analogiam autem hîc interpretamur proprietatem, seu proportionem, naturam, ac substantiæ similitudinem, quam formam specificam & occultam appellant. Tertiò, Tumores eiusmodi, præsertim salubres, & qui ex humorum influxu fiunt, quatuor temporibus distinguuntur: principio, augmento, statu, & inclinatione. Principij nota est, cùm particula incipit distendi, & fluxionis adest initium, cum dolore adhuc exiguo. Incrementum adesse indicabis, cùm videris tumoris molem attolli, locumq; affectum impleri, ac symptomata, quæ unumquemque tumorem sequi solent, manifestè augeri. Status verò indicium est: cùm prædicta omnia, tumor scilicet & symptomata cuiusque tumoris differentiæ proprium vigorem suum obtinent: nec ampliùs possunt incrementum assumere, quin materia faciens tumorem, in alterius generis substantiam degeneret,

[Margin: Prognostica.]

[Margin: Lib. de diff. morb.]

[Margin: Quatuor tempora tumorum præter naturam.]

neret, & transmutetur. Declinatio autem tunc adesse cognoscitur, cùm tumoris moles, & propria ipsius symptomata minuuntur: vel materia quæ tumorem facit in aliam substantiam incipit transmutari. Itaque tempora eiusmodi à tribus potissimùm suum discrimen accipiunt, nempe ab ipsius tumoris essentia, hoc est magnitudine: vel paruitate, à materiæ dispositione, & accidentibus, quæ curandi indicationem plurimùm immutant. Cæterùm quatuor hæc tempora simul aliquando coincidere videntur, propter breuem scilicet, ac penè imperceptibilem vniuscuiusque durationem, vt contingit in venenosis inflammationibus non letalibus, quæ statim vigent ac florent. Porrò tumores eiusmodi, qui ex humorum præsertim fiunt influxu, nisi fieri prohibeantur, reprimendo materiam influentem vel sponte & citra vllam manifestam occasionem intrò recurrente fluxione delitescant, aliquo istorum quatuor terminari necessum est, insensibili exhalatione seu resolutione, vel facta suppuratione, vel corruptione, vel induratione, quemadmodum & de pleuritide diximus. Omnium autem istorum modorum optimus & magis expetendus, is est, qui per sensui imperceptibilem fit dissolutionem: post illum verò, qui per suppurationem. At quæ per indurationem fit terminatio, absolutè mala dicitur. Quæ autem fit per corruptionem particulæ laborantis, omnium pessima censenda est, vt apertè nobis Galenus insinuat, libello de inæquali intemperie, ad hunc modum scribens: Itaque duorum alterum sequi est necessarium; vel superante fluxione, corporum quæ succubuere, sequi corruptionem: vel ea deuicta, musculum ad naturalem habitum reuerti. Subiiciamus igitur ipsam primùm fluxionem superari (rectiùs enim à melioribus incipit:) duplex hîc cidit curationis modus: quòd scilicet vel digeretur, seu dissoluetur, quicquid humoris in particulam procubuit; vel concoquetur: verùm dissolutio optabilior existit. Ad concoctionem in hæc duo necessariò consequuntur: nempe puris generatio, eius in aliquod spatium abscessio. Et paucis interiectis subiungit: At si victa à fluxione particulæ fuerint, in tantam deueniunt intemperiem, vt earum actio pereat, & ipsa temporis progressu corrumpantur. Hactenus Galenus. Resolutionis indicia sunt membri, & deficiens pulsatio. Signa tumorem verti in

Tumores præter naturam quatuor modis terminantur.

Gal. lib. de inæquali intemperie.

Dissolutionis indicia.

Suppurationis notæ.

suppurationem, indicantia sunt, dolor internus, pulsatio, & caloris incrementum. Fluxionem victricem esse, & particulæ laborantis corruptelam, testantur nigror, & liuiditas; quibus nonnunquam & graueolentia accedit.

Corruptionis signa.

Indurationis notæ.

Tumorem in lapideam abire duritiem, apertè demonstrat tumoris imminutio, & cum hac durities remanens.

Regressionis & delitescentiæ indicia.

Regressionis vel delitescentiæ nota est, subita tumoris diminutio, quæ interdum propter nimium refrigerationem, nonnunquam verò propter venenositatem (nullis forinsecus admotis reprimentibus) accidit. Ad hanc autem subitam, atque affatim factam tumoris imminutionem, febris statim subsequitur; ac multa alia praua symptomata. Hæc de tumoribus quos propriè Apostemata vocant; de Pustulis suo loco dicemus. Abscessuum verò (quas exituras vocant) indicia ac signa, quæ vel statim eos futuros denuntiant, vel iam præsentes adesse demonstrant, hæc sunt: Cùm videris (inquit Auicennas) pulsationem aut duritiem, in longum iam tempus productam, vel caliditatem, aut dolorem increscentem, tunc existima proximum esse, vt apostema in suppurationem vertatur, & fiat abscessus.

Signa mox futuri abscessus seu exituræ, ex Auicenna.

Cùm autem deprehenderis leuitatem quandam affectæ particulæ, & doloris sedationem, ac remissum calorem, quòdque tumentis loci pars aliqua cæteris emineat, atque in mucronem subducatur: ad hæc, cùm premendo digitis veluti inundationem (vt loquuntur) perceperis, viderisque gibbi illius seu mucronis colorem iam albescere, tunc indica, pus eò loci subesse, & tumorem iam abscessisse. Vnde & ab Hippocrate rectè est indicatum, quòd dum pus conficitur, dolores ac febres magis accidunt, quàm iam confecto pure. Porrò notæ eiusmodi tum iam facti abscessus, tum mox futuri, vulgaribus iis versiculis (quos neque Tagautius omisit) communiter exprimuntur:

Notæ abscessus iam facti.

Aph. 47. lib. 2.

Durities longa, pulsus, dolor & calor aucti,
Signant pus fieri: sed factum, dicta remissa,
Sub digitis vndans, albescens pars, & acuta.

Cæterùm in pure ipso cognoscendo ac diiudicando, maximè te attentum esse oportet. Quandoquidem suppuratio ipsa, seu puris in loco aliquo comprehensi notitia, sæpiùs occultatur, ac medicum latet, ob loci scilicet & puris crassitudinem, vt hac aphoristica sententia nobis expressit Hippocrates: Quibuscum-

Aphor. 41. lib. 6.

quo

quæ suppuratio in corpore existens non innotescit, his ob crassitudinem puris, aut loci non innotescit. Atque hæc de signis abscessuum dicta sufficiant. De horum autem iudiciis, hæc ab Auicenna & recentioribus chirurgis memoriæ tradita sunt. Abscessus, qui iuxta membrum aliquod nobile vel prope iuncturas fit, atque adeò in venosis aut neruosis ipsis partibus, quique in imbecilli particula, & natiuo calore propemodùm destituta, praedura quoque & valdè densa cute obiecta, consistit, ad hæc qui crassiore materia & ad motum tardiore constat: planus etiam seu æquabilis, & in coni formulam non subductus, suspectus admodùm est, ægréque ac tardè maturatur. Qui vero huic ex aduerso respondet, boni moris est & laudabilis: citò enim & facilè in suppurationem vertitur, sæpiúsq; nullo forinsecus adhibito auxilio, per se dehiscit. Itaque si abscessus tendit in acutiem, & puris substantia tenuis fuerit & acris, nec praedura aut densa cutis extiterit, natura per se ipsam, hoc est, sua facultate alienorum expultrice, & citra aduentitium aliquod præsidium seu subsidium, conceptum humorem foras propellet, nisi quis facta incisione protinus ipsam spontaneam apertionem anteuertat. Abscessus eiusmodi nonnunquam per halitum digeruntur, nulla in cute facta continui solutione, vbi scilicet pus & modicum est & bonum, tenue quoque & nõ in alto delitescens Sæpiùs tamen facto à natura vel arte emissario, conceptus humor profunditur, quàm digeratur. Quæ autem à naturâ fit apertio, multò tutior est eâ quæ manu operâ fit: quòd si arte molienda sit, securiùs multo & meliùs scalpello aut candenti ferro illam [illegible]ficies, quàm adurente medicamento, quod ruptorium appellãt [illegible]eò autem apertio eiusmodi, quam in abscessibus manu & arte [illegible]oliuntur, deterior est eâ quæ naturæ beneficio accidit, quòd [illegible] [illegible]em generet, & in fistulam vertatur. Vbi tamen vrget necessi[illegible], nec alio datur vti meliore & præsentiore auxilio, ea intrepidè [illegible]grediunda est. Hæc autem modò commemorata incommoda [illegible]abis, si facta (cùm res expostulat) apertione, pus mouentia, ad [illegible]quiarum maturationem, & detergentia laboranti particulæ [illegible] adhibueris. Cæterùm puris optimi ac deterrimi notas, ora[illegible] [illegible]sleimo lib. I. Præsagiorũ nobis expressit Hippocrates, ad hũc [illegible] inquiens: Pus illud optimũ censetur, quod album, æquale (id est

Prognostica seu iudicia abscessuum.

Qui abscessus facilè concoquantur.

Qui abscessus per resolutionem maximè terminentur.

Meliùs ac tutiùs scalpello quàm ruptorio abscessus aperiuntur.

Puris optimi & deterrimi notæ ex Hippocrate.

(id est sibi vndique simile) laueq; tangenti & quàm minimè fœtidum est: quod verò huic maximè contrarium appâret, pessimum est. Porrò reliquorum, tum humorum, tum solidorum corporum quæ in abscessibus continentur, signa & indicia, cùm de singulis particulatim agemus, explicabuntur. Quare & his subiiciemus caput de curatione vniuersali apostematum ex influxu humorum, & abscessuum quas Exituras vocant, quæ & ex Tagautio desumere non verebimur, cùm admodum breuiter hanc rem ipse tractauerit; interim apposito exemplo sequenti, vt curatio vniuersalis manifestior euadat.

OBSERVATIO III.

De Apostemate seu inflammatione totius suræ, in abscessum transmutato.

IOHANNES Heuterus Delphensis, vir egregius, anno 1569. in principio Maij mensis, cùm Brabantiam accederet, oborto apostemate seu inflammatione in crure sinistro, etiam febre correptus, cùm Dordracum peruenisset, rursus domum remeare coactus est. Ad quem accedens, crus sinistrum à talo vsque ad genu rubedine cum quadam duritie renitente totam suram occupante inflammatione seu apostemate affici deprehendi. Cùm vrina vtcumque tincta esset, & febris, licet non vehemens, adesset, vt à vino abstineret, tum esu carnium, imperaui: & quia materia adhuc in fluxu erat, sanguinem detrahere iussi ex basilica brachij sinistri, ex loco opposito inflammationis; quamuis præcedēte septimana sanguinem eidem detraxeramus: nam maximè sanguine abundabat: & ideò quotannis in principio veris sanguis illi mittebatur. Sanguine detracto, cùm ingens dolor superesset, & iam per tres dies antequam domum venire posset, fluxio facta esset, puris repellentibus vti non audebamus, nec iis quæ fortiter repellerent. Quare medullam panis albissimi tritam & infusam lacti, addito

dito vnguento populneo, cataplasmatis modo cruri appoſuimus. Interim iuleb exhibuimus in hunc modum: ℞. ſyr. de endiu. ſyr. viol. ſyr. ex infuſ. roſ., ſyr. de acetoſ. citri ana ℥ j. aquæ cicoreæ, endiuiæ, boraginis, acetoſæ ana ℥ iij. fiat iuleb. Poſtea etiam euacuauimus ſequenti decocto: ℞ folior. colutheæ ℥ ß. rhabarb. ſelecti ʒ j. ß. ſem. aniſi ʒ j. ſquinanthi ℈ ß. infunde in aqua cicoreæ, end. acetoſæ ana ℥ iij: facta ebullitione maneant infuſa per noctem; & fortiſſimæ expreſſioni adde oxyzacch. ſimplicis, ſyr. ex multiplici infuſ. roſ. ana ℥ j. miſc. & fiat potio pro duabus doſibus matutinis. Sub noctem vtebatur hordeato. Poſteà cataplaſma ex foliis maluæ, farina hordei cum butyro appoſuimus, adiecta adhuc medulla panis trita in lacte. Intermiſſis aliquot diebus, cùm calor mitigaretur, & paullo durius crus euaderet, ex foliis maluæ, farina hordei & furfure minutiſſimè trito & cribrato, adiecto oleo violaceo, cataplaſma compoſuimus. Sed cùm videremus quòd tenderet ad abſceſſum, duobus conuocatis chirurgis, ad maiora mollitiua deuenimus, adiecta radice althææ, poſtea & liliorum, & floribus meliloti, foliisque viol. quia calor adhuc ſupererat: & in proceſſu augebamus radices althææ: tandem ad maturationem paulatim deuenimus. Cùm iam maturum eſſet, in ſura, in ea parte vbi magis materia collecta erat, emplaſtrum ex galbano appoſuimus: ſed cùm attractionem ferre non poſſet, illud amouimus: & denuò cataplaſma ex malua, rad. althææ & capitibus liliorum apponi mandauimus: & cùm pars in medio ſuræ in mucronem emineret, & iam quaſi albeſceret, vt ſcalpello aperiretur per chirurgum, conſuluimus: & emanauit pus admodum copioſè: nam maximam partem ſuræ occupauerat abſceſſus. Poſtea operâ chirurgorum deterſo pure, ac vlcere mundato probè admodum, breui deinde ad conſolida-

tionem

tionem deuenit, & egregiè curatus eſt. Totius curationis tempus menſe completum eſt.

SCHOLIA.

Tumorum omnium curandorum communis indicatio.

T*VMORVM omnium, qui præter naturam ſunt, iam factorũ, & qui non adhuc in generatione ſunt, communis ac prima curandi indicatio vna eſt Galeno lib. 13 & 14 Meth. medendi; nempe vt quod præter naturam in particula eſt, & eam in tumorem attollit, totum vacuetur. Qui verò adhuc in generatione ſunt, in his prior vacuatione eſt, confluentis ad affectum locum humoris inhibitio. proinde in illis non ſimplex, ſed compoſita eſt medentis ſollicitudo, ac curandi indicatio, quemadmodum ſæpiſſimè de internis quoque apoſtematibus in Obſeruationibus noſtris medicis diximus & oſtendimus. Hæ autem communes indicationes pro tumoris ipſius differentia, & particulæ laborantis natura, plurimùm variant & immutantur. Siquidem in omnibus iam factis tumoribus, & qualibet corporis parte, eius quod infeſtat vacuatio, haudquaquam ſimiliter adminiſtratur, vt lib. 2. ad Glauc & locis nuper citatis docet Galenus, quod ex ſequentibus etiam euadet manifeſtum Sed neque iiſdem ſemper auxiliis, quibuſcunque incipientibus adhuc tumoribus, & quamlibet particulam occupantibus, occurrimus, aut quod in illis iam factum eſt, vacuamus: ſed aliis atque aliis, prout tumoris genus, & partis affectæ natura poſtulat, inhibentibus fluxionem, & vacuantibus quod generatum eſt, præſidiis vti cogimur, ſi rectam ſaltem agendorum rationem ſequimur. Itaque ab iis duobus, nempe ab ipſa diſpoſitione ſeu morbi eſſentia, & partis affectæ natura, tumorum qui præter naturam ſunt, curandi indicationes potiſſimum deſumuntur Galeno Porrò diſpoſitio ipſa, de qua nunc agimus, ſeu morbi eſſentia, tria in ſe, iuxta recentiorum placita, complectitur: nempe quantitatem, qualitatem, & materiam, ſeu ſubſtantiã quæ tumorem efficit. Quorum ratione prima illa & communis indicatio immutatur, atque ab iis etiamnũ particulares curandi indicationes deſumũtur. Aliter enim tumor magnus, aliter paruus curatur: ſiquidem magnitudo & paruitas tumoris (vt exiſtimant) differentiã conſtituunt. Alia enim ratione ingens phlegmone, alia minutus herpes curatur. Aliter quoque qui per defluxionem fit, & adhuc in gignen-*

Communes curandorum tumorum indicationes, pro tumoris differentia, & laborante particula variari.

Curandorum tumorum indicationes à duobus potiſſimum deſumi.

1. Tumoris eſſentiam tria in ſe continere.

da

do est, quàm qui per congestionem procreatur, aut iã factus est. Sed & calidus tumor, vt erysipelas, alia ratione quàm frigidus, vt est œdema vel scirrhus, curatur. Quantitas igitur in tumore præter naturã curationẽ euarians, est magna, vel parua. Qualitas, fluxio, seu (vt loquuntur) deriuatio & congestio. Materia, humor, calidus, frigidus. Cæterùm in partium laborantium natura, quatuor potissimùm spectanda sunt, temperatura, formatio, situs, virtus seu potentia. Quibus & quintum addi potest (inquit Tagautius) facilitas nempe (vt ita dicam) ac difficultas sentiendi: nisi mauis illud cum Galenó sub virtute comprehendi atque includi. Hac itaque communem etiam illam, quæ per singula tumoris præter naturam genera obseruatur, curationem plurimùm euariant. Proinde & has omnes, quæ ab ipsis sumuntur indicationes, in curandis iis, qui præter naturam incidūt, tumoribus, memoria tenere oportet. Aliter namque curatur phlegmone, aut quiuis alius tumor in carnosis partibus, quàm in neruosis: aliter in oculo, quàm in genu vel collo: aliter in adenibus, quàm in aliis partibus non glandosis. Breuiter, particulæ ipsius laborantis, ac tumore obsessæ, temperatura, & formatio, & situs, & virtus singulas quas ipsi in morbo curando molimur operationes commutant: communi etiamnum intentione seruata, quam semper à morbo assumendam esse Galenus edocuit. Itaque communem curandorum tumorum præter naturam methodū, eorum præsertim, qui ex humorum influxu procreantur, sumpta ab ipso affectu indicatione, nulla partis ipsius affectæ habita ratione, tradere hîc primùm instituimus, à Tagautij ratione minimè deuiantes. Deinceps eorundem, sed maximè inflammationum, cùm in abscessum degenerauerint, vniuersalem curationẽ subiiciemus. Posteà ad particulares affectiones & earundem curandi rationem progrediemur. Atque interim vbi locus expostulabit, nonnulla de curandi indicationibus, quæ à laborantibus & tumore obsessis particulis assumuntur, ex Galeno proferemus. Quibus rectè intellectis, facile erit cuique rationali medico ac chirurgo, tumores quoscunque quibusuis partibus insidentes, certa methodo ac ratione curare. Galenum igitur imitantes, principium curationis tumorum qui præter naturam dicuntur, ex humorum influxu procreatorū, ab inuentione occasionis ipsius affectus, desume-

2. In indicatione quæ à natura partium desumitur, quatuor potissimum spectanda esse.

Lib. 2. ad Glauc.

Inuentio occasionis, principium est curationis tumorum præter naturam.

desumemus, vt scilicet quæ eũ excitant causæ abscindantur: quod verò in eo iam factum est, tollatur. Itaque vnius differentiæ tumorum, qui per defluxionem fiunt (de iis enim duntaxat modò hic agimus) exemplo atque analogia, cæteras etiam differentias, quæ ex influxu humorum nascuntur, intelligamus: quare etiam vnius phlegmones breuem ac compendiosam curationem hic subiiciemus, vt exemplũ quoque iam in obseruatione positũ manifestius euadat. Hæc namque & frequentissimè incidit, & febres aliaq; symptomata periculosissima inuitat. Nomine autem phlegmones hoc loco, non omnem calidam, ac veluti flammeam dispositionem, quam Græci etiam phlogosin appellant, intelligi volumus, sed eam duntaxat, quæ fluxionis sanguineæ soboles est, in carnosa corpora maximè incidens, in qua dolor est vehemens, rubor per summa vigens, calor velut denrẽs, tensio, renixus, & cùm malum increuerit, pulsationis sensus. Hanc enim inflammationem cum Galeno & aliis, qui eum tamquam ducem optimum sequuti sunt, Græcis scriptoribus, vt Paulo, Aëtio, & Oribasio, propriè Phlegmonem appellamus. Vt igitur rem ipsam aggrediamur, hæc ipsius Galeni verba sunt: Communis omnium phlegmonarum generatio, ex sanguinis influxu est, copiosioris scilicet quam sit parti ex vsu. Influit autem copiosior sanguis, alia quapiam, aliisve particulis eum aliquando mittentibus, ac ea quæ phlegmone laborare incipit, recipiente: aliquando verò particula quæ affligitur, hunc ad se trahente. Partes autem quæ mittunt, vel vt copia superuacuum, vel vt qualitate molestum, vel vtroque nomine succum persequuntur. Quæ verò attrahunt, hæ morboso calore vel dolore trahunt. Sed & his coadiutrices causæ sunt, particulæ imbecillitas, & ignobilitas; canalium seu viarum, per quas fit defluxio, amplitudo; meatuum quoque partium expellentiũ angustia, & situs inferior, vt iam supradictum fuerat. Itaque ex omnibus his tres colliguntur recentiorum chirurgicorum turba, curandorum tumorum, qui ex defluxione ortum habent, intentiones. Prima est fluxionem auertere, ac eam omnino intercipere: Secunda est, dolorem demulcere, atque eam occasionem, propter quam particula fluxionem excipit, vel etiam attrahit, in totum summouere. Tertia est, totum eum humorem, qui in partem affectam confluxit, vacuare. Cæterùm quo modo prima

Phlegmone quid sit.

Gal. lib. 13. Meth.

Communis omnium phlegmonarum generatio.

Causæ coadiutrices fluxionis.

Tres scopi in curandis tumoribus, qui ex humorum influxu fiunt, chirurgo proponuntur.

prima intentio perfici debeat, appositè docuit Galenus lib. 13. Meth. med. vbi modos omnes auertendæ fluxionis, ac rationem inhibendæ phlegmones, quæ adhuc in generatione est, nobis expressit, ad hunc modum scribens: Vbi æqualiter succi inter se sunt adaucti (quod Græci Plethoram vocant) imò etiam vbi purum ab excrementis totum corpus est, & succorum mediocritatem continet, dolore, & membri, in quo phlegmone sedet, calore fluxionem excitante, sanguinis missione incipienti adhuc phlegmoni succurrimus: & ideò nos rectè sanguinem detraximus. Curatur etiam plethora (vt statim adiungit) tum frequenti balneo, tum exercitatione, tū multa frictione: præterea digerentibus medicamentis, modò febris non adsit: & præter hæc omnia, inediâ, ac probâ victus ratione: etiam si febricitet æger. Cùm verò flaua, vel atra bile, pituitáve, aut serosis humoribus refertum corpus est (eum habitum Græci Cacochymiam nominant) purgatione, quæ cuique suppuranti succo sit accommoda, vacuatio molienda est. Sed de his in particularibus affectionibus latiùs.

Plethora quid.

Cacochymia.

Ceterùm antispasis, id est, in contrarium reuulsio, commune est in omnibus huiusmodi tumoribus auxilium, dum fluxio adhuc valenter irruit, vtpote in principio morbi, & in augmento: in fine verò status, & in ipsa declinatione, dum scilicet iam fluxio restitit, atque in membro inhæsit, & corpus totum abunde vacuatum est: vel ab ipsa quæ affligitur particula, vel à maximè vicina vacuatio molienda est. Secunda intentio completur anodynis remediis, id est, sedantibus dolorem, itemq; astringentibus & intercipientibus fluxionem: ad hæc relaxantibus naturales meatus, per quos membrum affectum consueuerat repurgari; hæc lib. 6. de materia chirurg. apud Tagant. adiecta inuenies. Tertiam verò intentionem assequemur in qua materiam, tumorem excitantem, à loco affecto euacuant. Euacuatur autem contenta iam in loco materia, non solùm diaphoreticis, id est, euaporantibus seu resoluentibus medicamentis, sed etiam repellentibus, quæ Græci ἀποκρουστικὰ vocant. Itaque incipientibus phlegmonosis tumoribus, atque etiam aliis quibuscunque, qui ex humorum influxu procreantur, magis vtendum est reprimentibus, quàm euaporantibus; quibusdam exceptis casibus: ex quibus (inquit Guido) Galenus visus est quatuor posuisse. Primus est, quando tu-

Antispasis.

Secundus scopus.

Tertius scopus.

Casus in quibus non licet repellere siue repercutere.

mor eiusmodi sit in emunctoriis. Secundus, quando fit à materia venenosa. Tertius, quando materia est crassa & repulsioni inobediens. Quartus, quando vehementer est impacta. Auicennas duos duntaxat casus excipit: nempe cùm tumor est in emunctoriis, aut loco aliquo, ex quo sit timendus refluxus materia ad membrum aliquod præcipuum & nobile. Alij vnicum tantùm casum eximunt: alij sex, alij decem, alij nouemdecim, alij viginti tres. Verùm enim verò priusquam de hac re tam ambigua, quicquam statuamus, sciendum est, duplex esse genus repellentium apud recentiores & Arabes, communia scilicet, & propria.

Repellentia communia. *Repellentia communia, seu communiter dicta, sunt, quæcunque influxus prohibent, compescunt ac refrenant, aut refrigerando aut incrassando, aut offarciendo, hoc est, lento substantia crassamento, poros occludendo, & vias intercipiendo, aut partes confirmando. Influxum frigore compescunt & incrassant sempervivum, lactuca, psyllium, cotyledon, id est, vmbilicus Veneris, lenticula palustris, camphora. Offarciunt, id est, poros imminenti fluxioni occludunt, farina volatilis appellata, è moletrinis, oui candidus liquor, amylum, gluten, & gummi genera: in summa, quæ cum lentore & sine morsu refrigerant. Confirmant ac roborant, hoc est, natiuam temperiem parti restituunt, oleum rosaceum, omphacinum, myrtinum, chamæmelinum, absinthinum quoque: adhæc marrubium, nux cupressi, & id genus alia, quæ affectam particulam, cui admouentur, roborando, ab imminenti fluxione eam vindicant ac tuentur.*

Repellentia propriè dicta. *Repellentia autem propriè dicta sunt, quæ dum humores in partem aliquam irruunt, aut illabuntur, vi sua illis occursant, ac intrò quasi postliminiò redire cogunt. Hæcque sunt omnino crassarum partium, quemadmodum attrahentia tenuium: ex his plurima sunt qualitate frigida, quædam verò calida; vtraque tamen, id est, tam calida quàm frigida, facultate pollent astringente.*

Frigida. *Frigida propriè reprimentia dicta, sunt folia vitis, plantago, solanum, dipsacos, id est, virga pastoris, & quæ pastoris bursa vocatur; glaucium, balaustium, omphacium, rhus, id est, sumach, terra cimolia vulgo nuncupata, & terra sigillata, & eius generis alia. Et hæc quidem simplicia, ex quibus multa componi possunt, vt oxycratum, linimentum ex bolo communiter appellatum, ceratum Galeni,*

ni, & similia: quorum formulæ ex 6. lib. apud Tagantium requirendæ. Repellentia autem calida propriè dicta, sunt alumen, galbulæ, id est, cupressi nuces, iuncus rotundus, siue odoratus, Græcis χίνυ ἄνθος, onyx, id est, blatta byzantia, lupinorum farina, vina quædam, ac alia permulta. His positis, rem vniuersam de repellentibus initio fluxionum adhibendis, proloquiis duobus sequentibus Guidonis à Cauliaco complectamur. Principio omnium tumorum, qui ex humorum influxu fiunt, & maximè phlegmonosorum, reprimentia propriè dicta conducunt, his decem solùm exceptis. Nempe cùm tumor partibus adenosis, aut cùm ex materia venenosa fit, vel admodum crassa, & ad repellendum inepta, atque etiam cùm humor particulæ laboranti iam vehementer est impactus: si tumor criticus est, aut à causa primitiua excitatus: si in corpore plethorico est, aut admodum debili: si sedem habet iuxta principem aliquam partem: denique si cum vehementi dolore incidit; tunc enim mitigatoriis auxiliis & non repellentibus propriè dictis opus est. Secundum proloquium ad hunc modum habet. In principio omnium tumorum, præsertim phlegmonosorum, conueniunt reprimentia communia, tribus duntaxat exceptis: si glandulosas partes, quas vocant, occupent; si critici fuerint; si ex materia venenosa procreati sint: atque in omnibus his, præcipuè verò, quando ferè constitit fluxio, & tumor propemodum factus est, oportet materiam ipsam resoluere, ac discutere, admotis ipsi tumenti particulæ diaphoreticis, non quidem mordacibus, & valde acribus, sed lenibus potiùs ac moderatè calidis & humidis, maximè verò in tribus vltimis commemoratis, in quibus studendum est materiam attrahere ad locum tumore obsessum, ipsumq; tumorem augere, & materiæ iam fluxæ & commixtæ refluxum prohibere. Quod interdum quidem facimus emplastris attrahentibus: nonnunquam verò cucurbitulis dolenti loco affixis, vt docet Auicenna. Sit ergo regula seu canon artis generalis, in principio omnium tumorum, qui ex humorum influxu creantur, exceptis tribus paulo antè memoratis, sola ac pura reprimentia esse adhibenda. In augmento verò ipsis repellentibus, nonnihil ex iis quæ discutiunt, admiscendum. At in statu, & paulo ante statum, æquis portionibus miscenda sunt reprimentia discutientibus. Cùm autem

Calida repellentia.

Primum Guidonis proloquium in repercutientibus.

Gale. 2. ad Glauc.

Secundum proloquium.

Si tumor iam factus est.

Artis canon generalis.

autem declinatio, vel finis status adfuerit, solis resoluentibus & relaxantibus uti licet. Breuiter, quamdiu humor adhuc affluit, repellendum est: ubi verò iam restitit fluxio, digerendum. Verùm si medio modo res habeat, id est, partim iam aliquid fluxerit, & loco inhaserit; partim verò aliquid adhuc influat, mixtis auxiliis uti oportebit, hoc est, partim resoluentibus, partim regerentibus siue repellentibus. Coëuntibus enim vnà contrariis indicationibus, compositum quoque præsidium esse oportet, vt 13. *Therap. Gal. ait. Porrò hac omnia sanè intelligenda sunt, vtpote si tumor præter naturam resolutione seu (vt communiter dicunt) via resolutionis terminari debeat. Sed hac auxilia in particularibus Obseruationibus sequentibus ac ipsarum Scholiis manifestiora euadent. Caterùm si phlegmone, aut quinis alius tumor degeneret in abscessum, eius curatio per initia præstatur Gal. lib.* 2. *ad Glauconem, per mitigatoria auxilia, qua Graci chalastica vocant, id est, relaxantia, siue remittentia, cuiusmodi est medicamentum quod à Gal. tetrapharmacum appellatur, molle quidem & anodynum: cui, ex sententia eiusdem* 13. *Therap. mellis paululum admixtum sit oportet. Constat autem tetrapharmacum ex cera, resina colophonia, picis, seui taurini pari portione. Procedente verò tempore, ad ea qua concoquendi, seu maturandi ac suppurandi vim habent, transeundum est. Qua autem in aliam speciem, hoc est in alienam substantiam, & toto genere præter naturam degenerauerunt, ea per chirurgiam summouenda sunt. Porrò in iis amouendis, iuxta Galeni consilium* 14. *Therap. id agere oportebit, vt rationibus quibus id fiat, quod intendis, pensitatis, optimam semper earum deligas. Sanè optima rationes tripliciter indicantur: nempe temporis curandi breuitate, curando citra dolorem, & maximè tutò curando. Rursus vt tutò cures, tria propria sunt quibus intentus sis oportet. Vnum primumq́;, vt omnino absolutionem operis consequaris. Alterum, vt sicubi hunc non assequaris, saltem cubantem non lædas. Tertium, vt vitium non facilè reuertatur. His considerationibus si optimam curationis viam indicaueris, inuenietur quidem in omnibus modò propositis tumoribus, quando potiùs chirurgia, & quando potiùs medicamentorum ope sit curandum. At chirurgia quidem studium in his potissimum*

Curatio tumorum in abscessum, quem exituras vocant, degenerantium.

Tetrapharmacum.

Optimam curandi rationem tripliciter indicari.

1.
2.
3.

mium quæ nunc dicta sunt, hoc est, in tumoribus, qui toto genere sunt præter naturam, ad interemptionem eorum festinat; atque prorsus vt hi tollantur sibi proponit. Quod si perficere nequeant, proximum illud consilium habet, vt vitium transferat, veluti in hypochymatis, id est, suffusionibus. Quod verò ex medicamentis petitur, primùm huc tendit, vt quod præter naturam est, tum in pus vertat, tum putrefaciat: hoc verò secundo loco destinat. Hæc Galenus. Itaque vbi partes, quæ phlegmone infestantur, vehementiùs pulsitant, sic vt iam desperetur de horum, citra pus, curatione, veteres omnes (inquit Galenus 4. Therap.) eiusmodi admouent medicamenta quæ celerrimè pus moment: antè verò nequaquam. Quamquam sicubi cataplasmate quod calfaciat humectétque (& ad suppurationem perducat) illinuntur quæ phlegmone infestantur, id nequaquam ex prima ratione fit, hoc est, vt remedium affectus, sed vt symptomatis mitigatio, vt pote doloris: si quidem ipsius phlegmones remedia sicciorum sunt virium. Et paucis interiectis subdit: Compendiosa obsessarum partium curatio, per id genus præsidia (hoc est, per siccantia & resoluentia) obitur ac perficitur, quæ sanè vel affectum prorsus summouent: vel si quid exiguum quod suppuret, reliquerint, alterum medicamentū acre, quod educere pus queat, requiritur: vel si tenuis circumposita cutis sit, velúq; celeriùs explicatum ægrum, sectione seu incisione opus est. Et hoc sanè est quod dicebat Auicenna, nempe curationem apostematis, quatenus apostema est, extractionem esse materiæ extraneæ, quæ excitat apostema. Auxilia autem quibus mouere pus expedit, & alia quæ supradicta sunt, perficere ex sequentibus cognosces. Vel lege 6. lib. Tagantij de suppurantibus. Porrò suppurato iam abscessu ne corrodat pus, aperiendus est tutiùs ferro, quàm medicamentis causticis & adurentibus: & phlegmonosi tumores maximè scalpello. Porrò apertio ipsa, seu puris emissarium fieri debet pro ratione tum copiæ materiæ ibi collectæ, tum etiam ipsius loci affecti. Quod si computruisse portio aliqua suppurantis partis videbitur, exscindi eam est necesse, ad formam seu similitudinem folij oliuæ vel myrti, quo faciliùs sanescat. Cæterùm Galenus maximas semper sectiones vitandas esse præcepit; sanabátque huiusmodi suppuratas particulas, etiam inguina & axillas,

Ex lib. 4. Method. med.

Auicenna.

Quomodo abscessus aperitur.

13. Ther.

las, sola vt plurimùm incisione & medicamentis valenter siccantibus. Quod si aliquando exscindere aliquid propter multitudinem, nō puris modò sed etiam corruptarum partium, fuit opus, contentus erat sectione non maiore quàm myrti folium est. Ex amplis enim sectionibus, vbi ad cicatricem perducta est particula, præterquam quòd turpissima redditur, fit etiam imbecillior, & ad motum ineptior. Fiunt autem huiusmodi sectiones, myrtaceum folium imitantes, in iis potissimùm tumoribus, qui in axillis & bubonibus suppurant. Et in iis quidem longitudo per transuersum ducta esse debet, non autem per cruris aut corporis rectitudinem. Quippe ita cùm crus aut brachium inflectimus, naturaliter cutis sibi applicatur. In aliis verò locis incisione simplici ferè semper vtimur. In ipsa autem apertione siue incisione, septem potissimùm sunt attendenda, iuxta recentiorum placita: Primum, vt sectio fiat eo loco, quo materia continetur. Secundum, vt fiat in loco inferiori, quo meliùs purulenta illa colluuies vacuari possit. Tertium, vt fiat secundùm rugas & processum musculorum. Quartum, vt vitentur nerui, vena & arteria, quoad fieri poterit. Quintum, vt non tota materia simul ac semel, idq; affatim educatur, præsertim in magnis abscessibus (vt in nostro Hentero erat; ideò per vices pus extraximus; licet prima vice vltrò in maxima copia efflueret) ne scilicet ex nimia subitaq; inanitione & spirituum resolutione, virtutis sequatur prostratio. Sextum, vt blandiùs, & quàm minimo fieri potest dolore, locus tractetur. Septimum, vt facta apertione locus detergeatur, carne impleatur, & ad cicatricem more aliorum vlcerum deducatur. Galenus autem lib. 13. Therap. duo potissimùm monet esse attendenda in sectione suppurati abscessus, ad hunc modum scribens: Sin aliquando puris copia medicamenta superet, nec ea videantur tibi totum digerere posse, secare exitum ei quod digestioni non cessit, eo potissimùm loco oportet, quo est editissimum. quippe tenuissimam illic inuenies cutem. Memineris præterea in sectione & alterius indicationis, quæ ad fluxum pertinet: atque ad ambo respiciens, ita quod suppurauit, incides ac deinceps medicamentum aliquod eorum, quæ sine erosione siccent, impone. Auxilia autem detersoria post apertam vomicam purgando vlceri sordido accommoda, sunt mollia tomenta vel lintea,

[Margin notes:]
Noxæ ex amplis sectionibus.
Sectio in suppuratis bubonibus cur fiat per transuersum.
Septem attendenda in apertione iam suppurati abscessus. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7.
Duo spectantur Galeno in apertione suppurati abscessus. 1. 2.
Detergentia.

linteа, concerpta linamenta, emplaſtra & vng. quæ ſexto lib. apud Tagautium explicantur. At primis diebus ſufficit Guidoni vitellus oui albumine ſacchariuo inſpiſſatus; quo remedio etiam vtebatur Guilhelmus à Saliceto. Poſteà verò deueniendum eſt ad mel roſatum, & mundificatiuum ex apio: & poſtremò, ad vng. Apoſtol. & Aegyptiacum, ſi res ita deſideret. Supra verò ipſum tumorem iam apertum, ſequentia vnguenta ſunt admouenda: nempe baſilicon, diachylon, & diaphœnicon vulgo nuncupatum, atque alia id genus quæ ad vlcera inſtituuntur. Vbi enim abſceſſus ſecueris, more aliorum vlcerum curari debent. Galenus lib. 13. Therap. poſt exciſam enim in phlegmonis axillarum & inguinum, medicamento quod Græci mannam, id eſt, thuris purgamentum vocat, affectam partem implebat: hac autem leui adſtrictione prædita eſt. Sed & mitigare (inquit) prius inciſam partem, quantum poſcere videbitur, oportebit: fomentis primùm, dein cataplaſmatis, mox humectāte aliquo medicamento, aut non ſiccante, ſingulis ſcilicet extrinſecus impoſitis. Nam in ipſo vlcere tum manna (vt dictū eſt) tum ex præſidiis, quæ linteolis excipiūtur: primùm quidem ea quæ pus citant, deinde quæ expurgant, ſunt imponenda: poſt quæ ſi canitas etiam manſit, quæ impleant adhibenda ſunt: ſin aliter, ea quæ cicatricem inducant. Porrò ſi laborans nec ferro candente, nec ſcalpello fieri ſectionem præ mollitie admiſerit, medicamentis adurentibus erit molienda apertio. Ad hoc autem laudat Auicenna ſemen lini, fermentum & ſtercus columbinū. Hæc præſtantiora efficies, ſi cum ſapone molli, aut mucagine ſeminis ſinapi miſceris. Cæterùm ruptorium ſeu cauſticum, quod fit ex calce & ſapone in hac re principatum obtinet. Hactenus de tumoribus præter naturam in vniuerſum: ac deinceps de particularibus eorum differentiis, & primo de ſanguineis ſingulatim agemus. Reducuntur autem ad tumores phlegmonoſos ſeu ſanguineos omnium primò phlegmone dicta; & deinde ad phlegmonoſos phygethlon, bubo, phyma, qui affectus ſunt glandularum, terminthos, dothienes ſeu furunculi, ſecundum Galenum: item gangræna, ſphacelus, ab Arabibus Aſchachilos dictus; carbunculus, quem anthraca Græci vocant, & Aneuriſma. Sic etiam Fernelius de exter. corp. aff. lib. 7. cap. 2. ad tumores, tubercula,

Vnguenta ſuper tumorem iā apertū applicanda.

Mannæ thuris vſus poſt inciſionem.

Partem inciſam priùs mitigandā eſſe.

Quæ in vlcere ponenda.

Auic. in fine tract. 1. Fen 3. lib. 4.

Sanguinei tumores.

Paul. 4. cap. 21. Gal. de tum. pr. naturam cap. 25.

tuberenla, pustulas è sanguine refert: phlegmonem inprimis, phygethlon, phyma, carbunculum, furunculum, epinyctidem, ecthymata. Sunt & aliæ inflammationes, teste Leonono de tumoribus præter naturam, quæ à loco vnde oriuntur, particulare nomen sibi asciscunt, vt gurgulio, qui Græcè γαργαρεῶν & σταφυλὴ, Latinè columella seu vua dicitur, & paristhmia, seu tonsillæ. item pleuritis, à pleura, id est costa, quoniam est inflammatio membranæ costas subcingentis. Sed nos de visui apparentibus tumoribus in præsentia loquemur; nam de iis cùm de internis morbis ageremus, scripsimus. Et licet alij quoque sint tumores non ex humoribus, vt est gibbositas, ὕβος, vel κυφὸς, vel κύρτος Græci, Latini gibbos vocant, item epiplocele, enterocele, enteroepiplocele, bubonocele, exomphalos, de iis tumoribus quoniam in Obseruationibus nostris medicis diximus, hîc non agemus. In hoc itaque primo libro Obseruationum chirurgicarum de sanguineis tumoribus agemus, initio facto de phlegmone.

OBSERVATIO IV.
De Phlegmone seu inflammatione in variis corporis partibus oborta.

VIR quidam istis temporibus phlegmonem in crure à talo vsque ad genu habebat, cũ rubore, caliditate & febre: huic post vniuersalia rēmedia farina hordei cum aqua ros. & succo semperuiuæ apposita est; & tota inflammatio cessauit. At Theodoro de Rijck, viro admodum robusto & iuueni annorum 24, mali regiminis, tam cibi quàm potus, Veneri valdè dedito, viro admodum corpulento & sanguineo, anno 1546, in fine mensis Maij, in manu sinistra oborta est inflammatio seu phlegmon cum exigua portione bilis, vt valdè parum erysipelatis haberet, sanguine tamē valde exuberante, quod inflatio rubicunda cum inflammatione indicabat: hic cùm intensissimo dolore afficeretur, tandem me vocauit post quartum diem suæ afflictionis: inueni autem hominem simul laborare tertiana continua,

cum

cum virtutis quadam prostratione, tum ex dolore tum vigilia præcedente, quia in quatuor diebus & quatuor noctibus non dormierat: aderat & tunc chirurgus, qui medicamenta calida & resoluentia apposuerat, in corpore plethorico, sanguinis missione non præcedente; quæ dolorem magis auxêre: quare statim ea amoui. & cùm aluum non deponeret, glande illam irritauimus: post ventris solutionem, atque eductis fecibus communibus, ilico basilicâ in eodem brachio pertusâ, ob febrem, statim sanguinem detrahere mandaui; alioqui in principio statim vocatus, propter phlegmonem, ex pede eodem sanguinem detraxissem, quemadmodum de arthritide calida fecimus in Nicolao Nielzon ex mente ipsius Aëtij, vt aliàs de arthritide diximus lib. 29. nostrarum Obser., 5. scilicet Obs. Nam ita quoque canones medicorũ habent. Hinc Valescus tract. suo de chirurgia cap. 2. de phlegmone præmittens canones aliquot generales in curatione obseruandos, sic ait: Primus canon est: Apparente corporis repletione in principio celebranda est phlebotomia à parte opposita, diametris bene secundùm longum aut latum consideratis. Propterea quoque præceptor meus Benedictus Fauentinus in sua Empirica ita inquit: Cùm phlegmone sit sanguineum apostema, idcirco initio illius curationis non prætermittas phlebotomiam: & in quacunque parte corporis initium capiet phlegmon, ad oppositam partem trahendo, sanguinem mittes; vt si in dextra, in sinistram: si sursum, deorsum; & in aliis sic procede, nisi apostema fuerit pestiferum. Facta phlebotomia diuersiua, attenta quidem semper virtute, & etiam ætate, phlebotomabis patientem ex eadem parte lateris phlegmonantis, vt humor qui iam ad particulam patientem fluxus est, illinc phlebotomiâ deriuetur, vel euacuetur. Et sic nos in quarto die vocati, ex eodem brachio, nam satis

distabat ab ipsa parte inflammata, scilicet manu, sanguinē extraximus: (tamen ex loco vicino magis fieret euacuatio:) tum propter febrem continuam, cuius materia in venis hæret; ex basilica à fonte ipso sanguinem, scilicet ab hepate, euacuando; & bene ad rem fecit. Prior autem chirurgus in hunc canonem peccauerat, quòd ab initio neque sanguinem detraxerat, præcedente semper ventris lenitione, vt fieri debet. Topica etiam calida malè applicuerat contra canonem medicorum. Vnde dicebat Valescus: Secundus canon est, si materia videtur calida, danda est medicina superfluitatum calidarum euacuatiua. Tertius canon: Euacuata sufficienter antecedente materia saltem per phlebotomiam, repercussiua debitè phlegmoni superponuntur, nisi apostema sit in emunctoriis membrorum: & ideò addit quartum canonem, narrando res quæ impediunt repercussionem, quæ, inquit, continentur istis versibus vulgaribus:

Grossities, frigus, congestio, copia, virus;
Nobile, plethoricum, crisis vel causa forensis.

Et ideò præceptor meus quoque dicebat loco citato: His sanguinis missionibus peractis, ventris lenitione semper præcedente, considera si phlegmon fuerit in loco propinquo membro principali, & tunc nō debet fieri curatio cum his quæ ipsam materiam repellunt, vt cùm fuerint phlegmones in emunctoriis cerebri, vel sub axillis: in illis quidem timere debes de reuulsione materiæ ad cerebrum, in istis ad cor vel ad hepar. Caue quoque quantum possibile sit, ne in emunctoriis testiculorum, & in inguinibus initio curæ phlegmonis, vtaris repellentibus; quoniam testiculi membra sunt principalia: nam facilè ad ipsos materia possit duci: ob quam rem si apparuerit phlegmon in aliis membris nostri corporis longè distantibus à principalibus, securè vti poteris à principio repellentibus; & tanto securius

rius, cùm sanguinis missiones præcesserint. At noster hic chirurgus in hunc canonem peccauerat: nam in corpore plethorico,non detracto sanguine, etiam calida resolutiua apposuit, cùm ea postea apponenda essent. Hinc, inquit Valescus, canon quintus est, quando in principio apostema videtur quod crescat & incedat via exituræ,& tendat ad maturationem, tunc postponenda sunt infrigidatiua & repercussiua, imò ponenda sunt maturatiua. Potest tamen ante hunc canonem in augmento & statu maximè apponi, magis ex resolutiuis, num fortè phlegmon resolui possit: si non, tunc ad maturatiua deueniendum, vt in Scholiis sequentibus latiùs dicturi sumus. Sextus canon est: postquam sanies est generata, non potest dissolui: quare dico, inquit Valescus loco citato, quòd non oportet incisionem negligere vel retardare, apostemate saniem habente, sed festinanter fieri, maximè si membris nobilibus vel alicui concauitati fuerit vicinum, vt 13. Artis paruæ. Nam magnus error inde contingit, si negligentia huic rei adhibeatur. Septimus canon est Galeno 13. Artis paruæ: Curationes apostematum calidorum sunt hæ: prohibere fluentia, & coadunata dissoluere. His regulis præmissis, post phlebotomiam adhibitam calida illa resoluentia, quæ chirurgus perperam manui inflammatæ apposuerat, amoui; & imperaui vt idem apponeret micam panis nutritam in lacte vaccino, tribus granis croci orientalis additis, pultis instar. Sed cùm iam meliùs dormiret quàm antea, sed tamen dolor nondum sedatus esset, ideò iuncta manu vng. popul. simul etiam medullæ panis ita nutritæ in lacte immiscui aliquid vnguenti populeonis: & ventrem hoc modo purgaui: ℞. decoct. viol. end. fumiterræ ℥ iiij. in qua dissolue diacathol., syr. de end. ana ℥ j. misce. quo quinquies aluum deposuit: & ita alleuiatus est, vt deinde febris cessauerit, & vrina minùs tincta appareret,

reret, quamuis dolor ac inflammatio in manu permaneret. Sed cùm die sequenti dolor rursum intenderetur, neque per totam noctem dormiuisset, micæ panis siliginei albissimi, vt priùs, aliquid olei rosſ. immiscuimus, & sine croco cataplasma imposuimus phlegmoni. Interim & sub noctem sequens somniferum & refrigerans medicamentum intùs propinaui: ℞. syr. pap. ℥ j. ß. aq. lactucæ ℥ iiij. sumpsit autem vnica vice post cenam, & deinde per totam noctem optimè dormiuit: & manè cùm redirem, vidimus phlegmonem seu inflammationem in manu planè sedatam, rubedinem quasi ablatam, & dolorem omnino diminutum. tunc cataplasmati suprascripto addebamus vnguenti alabastrini ℥ ß. ad maiorem resolutionem, quia calor magna ex parte cessauerat, tum febris ipsa: & cùm rediissem sub tempus vespertinum, intellexi per totum fermè diem ipse ægrum dormiuisse: & adhuc magis sedatus fuit dolor. Die subsequenti eadem manè applicui, tunc enim surrexerat ex lecto, & non sensit ampliùs dolorem, vrina ad aureum & naturalem colorem redeunte: & sic procedens deinde cum prædictis topicis per vnum atque alterum diem, Deo auspice perfectam sanitatem consequutus est. Venit tunc mihi in mentem Adolescens ille qui Bononiæ ab Ellideo præceptore meo, constante virtute, quadratus, ætate 24 annorum, æstate media, in sinistro crure phlegmonosum tumorem erysipelatosum patiebatur, cum magno tumore, rubore, caliditate, cum febre continua: & ab illo ita curabatur: Statim ex vena interna eiusdem lateris extrahi iussit ℥ v. sanguinis. Cruri applicuit istud: ℞. rosſ. rub., sem. myrtill, lini, fœnugræci, coriand. althææ, meliloti, cortic. gran. ana ℥ j. decoquantur; & cum ista fomentatione fomentetur crus. Ad incipientes phlegmonas frig. astringentibus est vtendum. postea iis quæ digerunt, hoc est, modicè calidis, scilicet

camo-

camomill., melil., alth., sem. lini, fœnugr. At post fotum inungebat cum vng. alabast. Vesperi eiusdem diei, priore amoto, pecias madefactas in oleo rof., acet. aq. rof. ana ℥ ij. apposuit. Victus fuit tenuissimus, ex aqua cocta & pane, additis paucis granis coriandri. Febris fuit continua, vt solet. Sed ista repercutientia & infrigidantia magis lædebant quàm iuuabant, quamuis initio fluxionis applicata. Secundo igitur die adhibitum est sequens: ℞. lactis, farinæ panis optimi, vitell. ouorum ana: misce, in formam pultis. Bibit singulis diebus aquam hordei bis. Tertio die dedit solutiuum: ℞. elect. de succo rof. ℥ ß. diaprun. non solutiui ℥ j. diaphœnic. ʒ ß. cum decoct. communi facta in aqua end. q. s. fiat potus. Nihil eduxit. Ante cenam iniectus est clyster ex ℥ j. cass. ol. viol. ℥ ij. diagrid. gr. v. cum brodio, eduxit semel tantùm. Quarto die magis infrigidantia & repercutientia cruri imposuit ex succo semperuiuæ, aq. rof., acet. cum peciis applicuit. Quinto die bibit aq. hordei bis vt suprà. Sexto dedit medicamentum istud: ℞. elect. de succo rof. diaprun. solutiui ana ʒ iij. cass. rec. ℥ j. nihil soluit. Vesperi iniectus est alius clyster, scilicet: ℞. cass. hieralogod. ana ℥ j. mell. rof. colati ℥ ij. diagrid. gr. v. cum oleo communi, sale & vitell. ouor. fiat enema cum decoct. ℥ j. colocynthidis. Eduxit ter. Laudauit etiam linitiones ex atramento. Vide 13. Method. Deinde cùm ad suppurationem omnino vergeret phlegmone, tandem emplastrum tale apponi iussit: ℞. fermenti, adipis porcini, fimi columb. ana. Et postero die vehementer attraxit ad locum, & materiam & humorem delinquentem. Posteà in Hospitale translatus est, vt aperiretur phlegmone, & deinde per Chirurgum curaretur. Calida namque & humida celerrimè pus mouent. De hac re videas ipsum Galenum 4. Method. fol. 63. fac. 2. Ita & Bettus medicus Bononiæ celebris

laborabat

laborabat æstate phlegmone dextræ natis. imposuit diachylon cum gummis, deinde butyrum cum brassica in sartagine frixum Intentio erat suppurandi. Deinde emplastrum ex rad. althææ, maluæ, butyro & oleo rosſ. Radix althææ lota in tessellas minutim dissecanda, deinde coquenda in aqua: post cocturam pistillo in mortario conterenda, & tunc butyrum cum oleo immiscenda, & paululum simul bullienda: addita est farina triticea, tres vitelli ouorum, &c. Idem in sene laborante phlegmone maxillæ dextræ, cùm corpus euacuasset, tenderetque ad suppurationem, & intrò vergeret collectio, & dolor quoque premeret, adhibuit emplastrum ex ol. rosſ. lacte & pane: item decoctum ficuum & pasſ. ore subinde cõtinere iussit, & ficum inuersam etiam ore tenere. Vide Gal. 11. Meth. fol. 15. & 13. In phlegmone scirrhoso Curtius in Iuuene, extracto per vices bis sanguine, ptisana suo more cocta exhibita, quamdiu febris durauit. Deinde pane cocto nutriuit bis die. item syrupum hunc dedit: ℞. oxymel. simpl. syr. rosſ. ex infusſ. rosſ. sicc. ana ℥ß. syr. de end. ℥j. aquar. end., borag., lupul. ana ℥j. Emplastrum ex oleo rosſ, absſ. de spica ana q. s. far. hordei, fœnugræci ana ℥ iiij. misce cum oleis. oblinebat cum eisdem oleis ante impositum emplastrum. Post febrem, & bona apparente concoctione, ℞. casſ. rec. tract. ℥j. rhab. subtiliter puluerisati ℈ ij. cum decoct. communi fiat potus. Deinde post triduum, empl. de meliloto redact. cum oleo absinth. in formam vng. inunxit hepatis & splenis regionem. Vide Gal. 13. Methodi.

SCHOLIA.

Gal. 2. ad Glauc. ca. 2. *Ex sanguinis fluxu copiosioris, quàm parti sit necessarium, fit ea inflammationis species, quæ peculiariter inflammatio, seu phlegmon dicitur, qui affectus totius generis habet appellationem. A phlegmone igitur sumsimus exordium, de tumori-*

bus

bus præter naturam sanguineis, vt quæ frequentissimè incidat & symptomata (vt Galenus ait) periculosissima excitet. Itaque phlegmone Galeno, libro primo de morb. & symptomatis bifariam accipitur. Vno modo communiter, veterum qui ante illum fuerunt more, pro omni partium veluti inflammatione & quadam efferuescentia, hoc est pro omni calida, ac veluti flammea quadam dispositione, quam Græci propriè φλόγωσιν appellant. Hinc & Paulus lib. 4. cap. 17. de inflammatione scribens, inquit: Omnes ex æquo tumores calidos, quibus dolor feruorq; adest, nostri inflammationes, Græci phlegmonas appellare consueuerunt. Verùm pro diuersa quæ ipsos facit, materia, hi quoque euariant. Cùm enim sanguis probus & crassitie mediocris, in particulam aliquam vniuersim confluxerit, ac propter copiam impactus inhæserit, inflammatio propriè appellata nascitur. Cùm verò flaua bilis in parte aliqua subsliterit, herpetem vocant: vbi verò & sanguis & bilis flaua simul incubuerint, erysipelas excitatur. At cùm sanguis, qui influit, calidus impensè & crassus fuerit, carbunculos mouere solet. Itaque ab inflammatione quæ peculiariter phlegmone dicitur, & multis semper accidit, incipiendum esse indico. Hæc Paulus. Hinc & Fuchsius lib. 5. de tumor. præter naturam cap. 1. de inflammatione: quam Latini inflammationem, Græci φλεγμονὴν nominant. Vox autem φλεγμονὴ illis bifariam sumitur: generatim pro omni calido & dolorifico, cum feruore tumore: vt planè tum idem quod φλόγωσις, hoc est efferuescentia, significet. Sic sanè herpetes, erysipelata & carbunculi, phlegmones dicuntur: quæ in significatione ab Hippocrate & aliis veteribus vox est vsurpata. Propriè autem phlegmone, est tumor supra feruorem efferuescentiám ve rubens, dolens, durus & tactu renitens, quod copiosiùs tradit Galenus 13. Therap. ab initio statim. ita quoque & Tagaultius cap. 6. de vera phleg. lib. 1. de tum. præter naturam, inquit: Altero modo à Galeno & iunioribus accipitur pro tumore ex sanguine vero ac puro; hoc est optimo, ac mediocrem crassitiem obtinente, procreato. Et hæc quidem generis sortitur appellationem: atque inflammatio æquiuoce generi Latinis nominatur, Græcis verò absolutè phlegmone. Ea autem recentioribus duplex est: vera scilicet, & non vera. Vera phlegmone

Duplex acceptio phlegmones. 1. Phlegmone pro phlogosi.

Paulus.

Inflammatio generatim accepta.

Phlegmone propriè. 2.

Phlegmone pro inflammatione ex sanguine optimo.

Phlegmone duplex. 1. Vera.

fit

fit à sanguine benigno, hoc est, qualitate, & substantia seu consistentia optimo, sed copiosiore quàm sit parti ex usu.

2. Non vera.

Non vera & illegittima phlegmone, ex prauo & non naturali sanguine efficitur. Est autem sanguis humor calidus & humidus, ex temperatiori parte ipsius chyli progenitus: & hic quidem duplex est: Naturalis, & non naturalis.

Sanguis quid & quotuplex.

Naturalis est humor calidus & humidus, substantia quidem mediocris, colore verò multùm rubens, odore autem & sapore dulcis, mitis ac benignus. Verùm non naturalis ille dicitur, qui ab isto nuper descripto deflexit, degeneranítque: intra tamen suæ latitudinis terminos; quos si transgreditur, non iam sanguis, sed alius humor venit appellandus.

Sanguis bifariam degenerat à propria sua natura.

Hunc autem (sanguinem, inquam,) degenerare à propria sua natura contingit dupliciter. Vno modo (vt aiunt) in se, hoc est, ratione sui, permutata propria eius substantia, citra alterius admistionem: Altero modo, per alium, seu ratione alterius. Et per se quidem adhuc bifariam; nempe, vel quia eius substantia crassior est, aut tenuior quàm debeat; vel quia aduritur, & quod ex eo tenuius est, in flauam bilem mutatur; quod verò crassius, in atram, idq; absque separatione. Alterius verò ratione sanguis fit non naturalis, quando alius humor illi permiscetur. Quod multifariam contingere potest, prout scilicet variæ species bilis, pituitæ aut melancholiæ, cum ipso sanguine misceri possunt. Ex quibus liquet, quòd ex sanguine quatuor species seu differentiæ tumorum præter naturam procreantur. Primùm ex sanguine naturali & benigno generatur vera phlegmone.

Quatuor differentiæ tumorum ex sanguine.

Ex sanguine verò illaudabili facto per admixtionem aliorum humorum, tres enascuntur differentiæ phlegmones non veræ atque illegittimæ: quippe quòd tres alij humores (pituita inquam & vtraque bilis) ipsi sanguini permisceri possunt. Itaque si flaua bilis sanguini commisceatur, quod ex ambobus tum est conflatum, vocatur phlegmone erysipelatodes: si pituita, phlegmone œdematodes: si atra bilis seu melancholia, phlegmone scirrhodes. At ex sanguine illaudabili & maligno per adustionem, & corruptionem propriæ substãtiæ, pro ratione tenuitatis aut crassitiei ipsius generantur vel carbunculi, qui Græcis anthraces dicuntur: vel gangrana, vel sphacelus, de quibus suo loco. At nunc de phlegmonas quæ propriè sic appellatur & in extremis partibus oboriunt (nam

(nam de internarum inflammationibus in libris nostris Observationum & Curationum Medicinalium actum est) disseremus. Phlegmones itaque causæ sunt tres, vt & aliorum omnium tumorum præter naturam qui per defluxionem fiunt. primitiua scilicet, quam & prægressam & euidentem appellamus: antecedens & coniuncta. Euidentes causæ inflammationis sunt, occasiones externæ: vt contusio, disruptio, conuulsio, fractura, vulnus, vlcus spontaneum, luxatio, & alia id genus, & lassitudo, quæ quatenus dolorem in laborante particula excitāt, fluxionem accersunt. Ita & Aëtius omnem inflammationem ob sanguinis defluxum, vel à manifesta vel ab occulta caussa vult fieri: omnis etenim dolor ex prægressis causis fluxionem concitat, vt Gal. 3. art. par. vt de causis primitiuis etiam recitatur à Valesco cap. proprio de phlegmone. Antecedens, vt sanguinis exuberantia, probi quidem & inculpati: vt cùm ad immoderatam venarum repletionem venæ pertingunt. tunc enim cogitur sanguis (veluti quid superfluum) ad partem aliquam vel imbecillam vel plus iusto excalfactam, vel dolore affectam, effundi ac defluere: vbi tandem compingitur, atque impactus manet, nisi protinus ab initio reprimatur. ita & Fernelius: Causa continens, inquit, sanguis est, non in solam cutem, sed in subiectam quoque carnem impactus, qui è venis eò tandem confluxit. Cùm enim venæ arteriæq; maiores immoderata sanguinis copia distenduntur, hanc grauatæ in minores quasi onus deponunt, ex his demum in minimas. Ac tum, cùm per earum oscula, perq; tunicarum meatus sanguis cohiberi non possit, effluit, illabiturque in spacia vacua quæ inter fibras sunt primorum corporum, præcipuéque musculorum, venarum, arteriarum, neruorum atque membranarum. Hæ partes fluxione dum perfunduntur implentúrque, distentæ copia quasi diuelluntur, ferventisque sanguinis ardore incalescunt, doloremq; faciunt. Sanguis quippe extra vasa collectus, nec liberè perflabilis, necessariò putrescit atque inflammatur. Ita quidem si purus is erat, exquisita phlegmone fit; cuius species sunt: ophthalmia, parotis, angina, parulis in gingiuis, aliaq; ex partibus nomina adeptæ. Est & alia minùs exquisita, cuius non syncerus est sanguis, sed aliorum quoque humorum particeps. Hinc fiunt phlegmone erysipelato-

Causæ phlegmones.

1. prægressa.

Aëtius lib. 4. cap. 30.

2. antecedēs.

des, œdematodes, scirrhodes. Sic itaque phlegmones causa antecedens existit, vt dicebat etiam Valescus, boni sanguinis repletio, quæ est causa vt fluat sanguis superfluus ad aliquod membrum, maximè si sit debilitatum, cùm eò deriuetur & fluat. At coniuncta causa seu continens (vt ait Tagaultius) est ipse sanguis qui iam loco affecto infartus est. Valesius verò ita inquit: Causa coniuncta phlegmones sunt, non euentatio illius sanguinis, & supercalefactio & putrefactio eius. Hæc de causis, nunc ad signa progrediamur. Phlegmonis symptomata seu signa 13. Met. hæc sunt: Dolor, tensio, resistentia ad tactum, pulsatio, rubor, calor, tumor. Sic quoque Paulus loco citato: Tumor rubens, doloris plenus, tangenti renitens, & calidus, ex sanguine (vt à me dictum est) probo originem trahit: qui, sanguinem dico, nunc ex toto fertur corpore, nunc in aliquam particulam copiosiùs incumbit, sic vt à vasis nequeat contineri; exciditque aliquid roris modo in ampla partium quæ intercedunt, spacia. Hac Paulus. ex quibus Neoterici omnes suas notas desumpserunt. & ita inflammatione in particula aliqua orta, vehemens dolor vrget, nisi eiusmodi sit, quæ sensum omnino difficilem habuerit: pulsus in profundo molestus accidit, tendiq; prorsus ac frangi particula apparet, & vehementem calorem persentit, vt quasi comburi videatur, vnde & refrigerari desiderat. taliq; rubor per summa viges, qualis ex balneis aduenit, aut ex igne, aut quonis alio modo calefactis. Renixus partis tangenti eam, pro tensionis modo, vt & fusius Galenus ad Glauc. docuit. Quæ signa & Tagautius & Leonon um etiam posuere; hoc modo: Phlegmones nota sunt, tumor seu incrementum partis supra naturalem habitum, calor vehemens adeò vt membrum comburi videatur. Rubor per summa vigens, qualis ex balneis, vel igne aut quonis alio modo calefactis aduenit. Dolor vehemens, nisi membrum difficilem omnino sensum habuerit. pulsus seu pulsationis sensus in profundo molestus. Tensio seu extensio membri, quam non modò ipsi tantùm deprehendimus, sed etiam ipse æger proprio sensu aduertit. Renixus partis tangenti eam, pro tensionis modo. Et si quæ sint alia, quæ præsentem sanguinis abundantiam in parte aliqua testantur. Eadem ferè & Fernelius, inquiens: Phlegmone tumor est calidus, præter naturam collectus, promi-

Coniuncta.

Signa.

Lib. 1. ad Glau. cap. 1. lib. de tum. præter naturam, & 13. Method.

Notæ veræ ac legitimæ phlegmones.

nens

nens atque circumscriptus, oui saltem gallinacei magnitudine. Huic quasi ex igne aut ex balneo rubor inest: calor quoque ex inflammatione vehemens, quasi pars vratur: distensio ex copia veniens: pulsatio profunda & molesta, quòd arteriatum diastole partem inflammatam feriat: dolor ex calore, ex pulsu atque tensione acerbus, præsertim cùm pars eximio sensu prædita est. Dicit enim Auicenna: Quanto membrum in quo est phlegmone magis est neruosum, tanto dolor est maior: & quanto magis carnosum, tanto minor est pulsatio & calor & dolor, & ipsius resolutio aut collectio velocior. Phlegmone quatuor habet tempora; principium, augmentum, statum & declinationem: nisi saltem fluxio intrò recurrat, vel repellentibus medicamentis statim reprimatur. Vbi autem quatuor hæc tempora percurrerit, necesse est vt eius materia vel resoluatur atque exhalet, vel suppuretur, vel corrumpatur atque putrescat, vel in scirrhosam ac lapideam duritiem abeat. Et horum quidem omnium signa ex Scholio præcedente inuenies. Sed his etiam ea addenda quæ Valescus ex Auic. cap. proprio commemorat: Primò, quòd rarò accidit phlegmone simplex; sed vt plurimum eidem adiungitur erysipelas, durities, malignitas aut furiositas. Secundò dicit Auicenna, cùm phlegmone est in loco neruoso, quòd pulsatio est maior, ac dolor, & similiter est resolutio eius vel collectio ad saniem velocior. & illa mala habetur quæ non tendit ad declinationem vel saniei collectionem; perducit enim membrum ad mortem & putrefactionem. hoc maximè euenit ob magnitudinem inflammationis & multitudinem materiæ, aut eiusdem malignitatem, etiam si parua existit. Quando tumor phlegmonis diminuitur, & dolor & pulsatio alleuiatur, tunc tendit ad resolutionem: si verò increscat pulsatio, & augeatur apostema & calor, transit in suppurationem. Cæterùm, vt & Tagantius annotauit ex aliis, phlegmonem plerumque mala comitantur symptomata, quæ eius curandi rationem interpellant, immutántque. Cuiusmodi sunt, dolor vehemens, partem admodum sensibilem occupans: recursus materiæ ex glandulis (quas Græci adenas & vulgo emunctoria vocant) ad partes internas: item partis affectæ mortificatio (quam corruptionem esthiomenicam appellant) ex nimia scilicet refrigeratione & valide infarcta ipsius

Prognostica.

Phlegmones tempora quatuor.

Symptomata quæ phlegmones curationem interpellant.

materiæ (quæ inflammationem committebat) proueniens: durities quoque lapidea & penè indissolubilis, vulgò sclirotica nuncupata, ex perperam ac temerè facta tenuioris humoris dissolutione. Quo circa diligenter ac sæpiùs quidem obseruare oportet, in curandis tumoribus qui præter naturam consistūt, quò quisque tandem sit euasurus, & quæ inopinatè superuenerint accidentia, vt circa id quod apparet, & vrgens est, maximè insistamus. Quod nos prolè Galenus admonuit, ad hunc modum inquiens: In morbis quidem qui difficulter resoluuntur, verendum est, ne eorum reliquiæ prædura relinquantur. Quare in singulis resolutionibus attendere oportet, ad quid transmutetur omnis, cuius curatio suscipitur, tumor. Nam ea quæ cum fortiter exiccantibus agitur, reliquias præduras operatur. ideò sæpè curatio immutanda, vt exempla infrascripta docebunt.

Lib. 2. ad Glauc. & 13. Therap.

OBSERVATIO V.

In qua ponuntur exempla puræ phlegmonis.

RVSTICA quædam mulier magnam phlegmonem in brachio habebat. Huic cùm menstrua deficerent, facta est phlebotomia in crure ex loco opposito. Nam hoc est quod & Fuchsius cap. prop. de phleg. ex Græcorum mente annotauit. Quòd si in inferiore aliqua parte, vetbi gratia genu, constiterit, tum sanguinis euacuatio ex superioribus partibus facienda. incidere itaque oportet in gibbero venam, aut interiorem, aut mediam: nisi alterum crus malis scarificare, aut in eo venam pertundere. Si verò aliqua pars superior patitur inflammationem, per inferiora sanguis est educendus. Semper enim fluxionis motum ad contrarium trahere expedit. Debet tamen reuulsio fieri secundum rectitudinem, Galeno lib. de curandi ratione per sanguinis missionem teste. at nos saphenam aperire iussimus, cùm & intestina deficerent. postea applicuimus parti affectæ quæ repellerent; qualia sunt hæc: ℞. succi solatri, plantag., semperuiuæ ana ℥ j. rosar. rub.

rub. myrtill. ana ʒ ij. puluerisentur puluerisanda subtiliter: misceantur, & cum petiis lineis madefactis in illo liquore loco ipsi imponantur. Vel hæc quibus Benedictus Fauentinus præceptor meus vtebatur: ℞. aceti optimi ℥ iij. albuminis oui ℥ j. aquæ rosatæ ℥ j. ß. ros. rub. subtiliter pul ʒ ß. misce, & petias lineas madefactas in dicto liquore loco affecto applicato. Vel ℞. vng. de cerusa ℥ ij. succi plantag., succi semperuiuæ ana ℥ j. aquæ ros. ℥ ij. misce, & cum petiis lineis apponito: aut laminã plumbeam hoc puluere inspersam: ℞. cerusæ ℥ ß. ros. rub. corall. rub. ana ʒ ij. misce, fiat puluis. At cùm hæc valdè repellentia ob insignem dolorem minùs iuuarent, apposui emplastrum ex micis panis cribellati, ex oleo ros. & lacte, quod in tumoribus & omnibus inflammationibus cum rubore sæpe experti sumus & dolorem sedare & fluxum materiæ inhibere. Interim statim post sanguinis missionem euacuauimus corpus omnium primò medicina purificante sanguinem, non expectando eius digestionem; quoniam (teste Benedicto Fauentino præceptore meo in sua Empirica cap. proprio) natura phlegmonis est, vt digestionem non expectet, dedimus id quod sequitur: ℞. cass. recent. tractæ ʒ x. rhab. electi (quia satis diues erat) ʒ j. spicæ gran. x. misce, & dissoluantur cum decoct. communi flor. & fruct. q. s. in diluculo exhibita est potio. Cæterùm cùm illud emplastrum ex mica panis apposuissemus, dolor mitigari cœpit, & inflammatio cessare.

At alia quædam mulier rustica, prope Delphos circa Hornam, cùm anno 1569. mense Maij angina periculosa laboraret, & cùm chirurgus phlebotomiam omisisset, ad eam quarto die demum vocati sumus: cùm & tota facies phlegmone infecta esset, ac totum collum inflammatio occuparet, vt suspicio de peste esset; nam postea & infans eodem malo correptus est, deinde & assistens mulier. Huic

sanguinem ex cephalica detrahi iussimus vena, postea etiam sub lingua, aluo priùs glande irritata: tandem adhibitis gargarismatis aptis meliùs habere cœpit in gutture. Sed tantus aderat calor febrilis, vt febris pestilentialis videretur. quare postquam meliùs quid sumere posset, iulebum sequens propinauimus, cùm satis liquida deponeret per aluum: ℞. syr. acetos. citri, oxyzacch. simplicis, syr. viol. ana ℥ j. aq. end., cicor., borag. ana ℥ ij. misce pro duabus dosibus. At postea facies magis inflammata est ac inflata, ita vt totam faciem phlegmone occuparet, & oculos; adeò vt eos aperire non posset. igitur ad leuiter refrigerandum & repercutiendum hoc epithema fronti applicari iussimus, & vt pepla subinde intincta naribus & labiis (nam illa etiam phlegmone, tum maxillæ, afficiebantur) apponerentur: ℞. aq. maluæ ℥ j. aquæ rosæ ℥ iij. aq. solatri ℥ j. ß. olei ros. ℥ ß. misc. pro frontali. Oculis verò inflammatis, vt aperiri possent, alternatim isti duo sacculi imponebantur: ℞. hordei mundati p j. folior. maluæ m. ij. sem. cichor. ʒ j. coquantur in aq. communi q. s. & eo decocto sæpiùs fouebantur: reliquæ in sacculis positæ apponebantur. Postea aliquot diebus intermissis etiam totum brachium phlegmone correptum est. inunximus autem primò vng. ros. postea etiam, cùm dolor intenderetur, cataplasma sequens imposuimus: ℞. maluæ m. iiij. pistentur ad mollitudinem: adde farinæ hordei ℥ ß. ol. viol., ros., vng. popul. ana q. s. fiat cataplasma. Septies fuit reiteratum. Interim cùm aluum non deponeret, subinde suppositorio communi vtebatur. & sub noctem loco cibi capiebat hordeatum sequens: ℞. hordei mundati p. j. amygd. dul. excort. ℥ ij. sem. pap. albi, sem. 4. frig. maior. mundat. ana ʒ ß. fiat hordeatum cum pauco zacch. ad lib. 1. & sæpissimè sumebat ex syr. sequentibus cochlear vnum: ℞. syr. viol. ex infus. ros. ana ʒ j ß. syr. de acetos. citri ℥ ij. misce.

Postea

Postea brachium inunximus vng. popul. oleo viol., amygd. dul. rof. ana p. æ. Imposito deinde iterum cataplasmate suprascripto, tandem bene habuit, & à phlegmone curata est. Sed & alteri hoc cataplasma egregiè profuit, & dolorem sedauit: ℞. farinæ triticeæ q. f. coquatur in aqua, addendo ol. rof. q. f. & parum croci ad sedandum dolorem. hoc etiam maturat. Aquæ enim & olei mixtura tepidam generat caliditatem, mollitque & mitigat, vtpote moderatam habens facultatem, vt patet è 4. de victus ratione. Sed & hoc emplastro commodè sæpe vsi sumus ad dolorem sedandum, & tumorem & extensionem remolliendam, & materiam insensibiliter resoluendam: ℞. farinæ sem. lini, fœnugræci, sem. anethi, florum chamæmel. meliloti, bismaluæ, coctis & pistatis in aqua, & incorporatis cum muccilagine sem. althææ & butyro recenti. potest addi in processu farina fabarum, quæ etiam maturant; & ex mente Galeni valdè confert lini semen solum coctum & appositum. Maturatiua malagmata pete ex Matthiolo & apud Bert. de apostem. stomachi. Sed de his in Scholio subsequenti.

SCHOLIA.

RATIO curandæ phlegmones ex defluxione concitatæ, corporis summa occupantis, hæc est. Cùm inflammatio, quæ Græcis peculiariter phlegmone dicitur, ex influxu sanguinis copiosioris scilicet quàm sit parti ex vsu, nascatur: fluxio autem incipiente adhuc phlegmone, partim fiat, partim iam facta sit: duplex sanè erit curationis ipsius adhuc incipientis phlegmones scopus: nempe vacuandi quod influxit, & prohibendi quod influit. Porrò fluxionem inhibebimus, si humorem influentem retraxerimus ac repulerimus, si afflictæ parti robur addiderimus; & si quid fluxionem accersit, summouerimus. Retrahemus autem atque in contrarium humorum defluxum reuocabimus, venæ sectione, si quidem vires valeant, & ætas permiserit: sin minùs, admotis cucurbitulis, vel ligaturis, vel fri-

[Margin: Methodus curandæ phlegmones quæ adhuc in generatione est.]

[Margin: 1. Fluxio quibus prohibeatur.]

[Margin: 1. Retractio.]

ctionibus, vel calfactis partibus, directè affecto loco respondentibus. Regeremus autem repellemúsve, admotis medicamentis, quæ hac facultate prædita sint, hoc est, quæ aliò fluxionem propellere ac transmittere possint. Causas verò defluxionum ad partem iam phlegmone obsessam concurrentium submouemus, particulam ipsam, si imbecilla sit, confirmantes, roborantésve: si laxa nimis, astringentes: si calida est, vt esse solet, refrigerantes: & dolorem, si discruciat, demulcentes: ac corpus vniuersum, si sanguine abundet, & parti contagium transmittat, venæ sectione vacuantes. de quibus omnibus mox dicetur. Vacuamus autem quod iam influxit, & in partem affectam se recepit, non modò medicamentis iis quæ digerunt ac resoluunt, hoc est, discutiunt ac resoluunt, sed etiam quæ astringunt & refrigerant. Magísque profectò (inquit Galenus) ad incipientes phlegmonas frigidis astringentibusq́, quàm iis quæ digerunt est vtendum. Atque etiam magis, vbi crassum quod confluit non est. Sed si sanguis in particula, quam phlegmone prehendit, vehementer est impactus, non est ampliùs repercutientibus vtendum: vt in præcedentibus dictum est sed tum digerere est tempestiuum. In veterascente quoque inflammatione, quæ post totius corporis vacuationem, aliamq́ idoneam curationem, duritiem quandam ac rigrorem in partibus relinquit, sanguinem scarificationibus auferre (Galeno etiam autore) non est incommodum. atque hæc peritis methodus vniuersalis sufficere posset. Sed si neotericos sequamur, quatuor intentiones curationu phlegmones resultabunt: vt debita victus ratio; influxionis inhibitio, seu materiæ antecedentis auersio; & humoris qui iam se in partem recepit (materiam coniunctam vocant) vacuatio: & symptomatum correctio. Prima itaque intentio perficitur debita sex rerum vulgo non naturalium appellatarum & earum quæ illis annexa dicuntur administratione. de quibus plusquam satis diximus in libris nostris Obseruat. & Curationum medicinalium; ita vt repetenda non sint, ne nauseam lectoribus moueant. Quæ omnia (quoniam phlegmone subinde febres accendit) ad frigiditatem, & humiditatem spectare debent. Aërem itaque syncerum & clarum eundemq́ frigidiusculum eligito. Victum tenuem frigidum & moderatè humidum seruato. Vinum debile & pauciferum, id est,

2. Repulsio.

3. Causæ summotio.

Vacuatio eius quod iam influxit.

Gal. 13. Therap.

Scarificatio.

Quatuor intentiones curationis phlegmones.

1. Prima intentio, vitæ institutio.

id est, quod in temperando haud multam aquæ mistionem sustinet (Græci oligophoron vocant) assumito. Quòd si febris vehemens (vt sæpe assolet) accesserit, abstemius esto. Partem phlemone obsessam ne exercitato: quietem, quantum potes, præsertim si plurima succorum abundantia sit, seruato. In somnis & vigiliis modum teneto. Somnum diurnum & præsertim meridianum vitato. A crapula & ingluuie summopere caueto. Aluus fusa & mollis tibi semper esto: atque eam interdum, si opus est, clysteribus vel glande subducito. Iram, clamorem, contentionem, vt inimica fugito. A Veneris vsu, velut ab hoste infestissimo, te subtrahito. Secundus scopus curandæ phlegmones, qui est fluxionis auersio, perficitur venæ sectione, si vires & ætas ferant.

2. Secunda intentio, auersio fluxionis.

Semper autem in omnibus membris vena secetur è regione siue è directo (quod Græcè κατ' ἴξιν dicitur) siue reuellere, id est in contrarium retrahere velis, siue ad latus deriuare, etiam si plethora adsit: è directo autem sunt dextra dextris, & sinistra sinistris: vt in genu si inflammatio sit vel in inguinibus, ex superioribus partibus vt in gibbero vel media: si superior pars, in inferiori: nam & à laborante particula indicatur venæ secandæ electio. Valet & motus, frictio, ligatura partis oppositæ, celebrata prius (vt dictum est) sanguinis detractione. Itaque si in manibus phlegmone est orta, crura exercitanda sunt, vincienda, & fricanda: sin in cruribus, manus.

Gal. 2. ad Glauc. cap. 1. 13. meth. & 14.

Tertium scopum assequimur solis per initia phlegmones, repellentibus (exceptis prius memoratis casibus) parti inflammatione laboranti admotis. Vacuatur enim (vt Gal. ait) quod impletum est non modò medicamentis iis quæ digerunt, sed etiam quæ astringunt & refrigerant: cuius generis sunt, quæ repellentia & regerentia dicuntur.

3. Tertius scopus, qui est humoris iam in parte recepti vacuatio.

In augmento autem ad præsentem intentionem, id est, ad vacuandum quod iam influxit, simul & prohibendum ne deinceps amplius aliquid confluat, miscenda sunt digerentibus reprimentia: ita tamen vt horum copia ac potentia, illis adhuc præpolleat. In statu verò æquis portionibus inuicem commiscenda sunt, ac mitigatoria (cùm vehementissimi tunc dolores adsint) applicanda. At in fine status, & in declinatione, solis digerentibus quod impactum est, vacuare oportet, si saltem ipsa phlegmone resolutione seu discussione terminari debeat. Si verò degeneret in abscessum,

Reprimentia in augmento præpollere debent digerentibus.

Si phlegmone in abscessum degeneret.

abscessum, & fieri non possit, vt puris collectio ac eruptio impediatur, tum suppurantibus, aperientibus, ac detergentibus medicamentis vti licebit. Porrò exiccantia conferunt in fine vtriusq; affectus, hoc est phlegmones & abscessus. Hæc enim quod reliquũ humoris est prorsus absumunt. Verùm facta sectione in abscessu iam suppurato, medicamentum quod sine erosione siccet imponendum est, vt in sequentibus dicetur. Cùm itaque inflammatio

Paulus lib. 4. cap. 17. de inflammatione.

(inquit Paulus) repente e vestigio particulã quampiam sine manifesta causa præcedente obsederit, totiũ verò corpus parti contagium transmittat, vniuersum quidem tum sanguinis demissione vacuari oportet. quod autem inflammationem experitur, superfundere ac illinere medicamentis, quæ non calefaciant, humectẽtiq;, sed illuuiem humoris repellere sint idonea. At quod iã in affectam partem se receperit, euacuatur. Itaque illinitur cataplasma quod constat semperuiuo, mali punici cortice, vino incocto, cera & polenta. hoc & similibus, cùm dolor vehemens non vrget, vtendũ est. Vbi verò particula fluxionem cum dolore ampliore senserit, ne tum quidem calens aqua oleúm ve adhiberi debet, aut ex farinis cataplasmata, vt quæ fluxionum vitiis omnia sint inimica: doloris tamen vehementia leniri eo quod constat passo rosaceo, ceraq; modica & lanis sordidis quæ æsipi multum contineant. per æstatem quidem frigida, hyeme egelida excipiuntur, applicantúrque: sed ita vt superiores quoq; affectis partibus locos, spongia vino austero imbuta aut posca frigida comprehendant. Cæterùm miscentur cum cataplasmatis vtiliter etiam herbæ. Ad incipientes itaque phlegmonas repellendo aptissimum auxilium est à Galeno oxycraton, quod Latini poscam aquesam nominant. Est autem mistura ex aqua & aceto, ita quidem temperata, vt adhuc bibi possit. Spongia ergo hoc ipso oxycrato perfusa atque imbuta, parti in qua phlegmone residet, imponenda est. Loco autem oxycrati, Galeni ipsius consilio, sumi potest vinum aliquod austerum, vel frigida solùm, in particulis scilicet, quæ circa artus sunt. Sic enim dicit: In particulis quæ circa artus sunt, sat fuerit (per initia phlegmones) etiam spongiam vel ex frigida aqua, cui paululum aceti sit immixtũ, vel aqua sola imponere, sicut etiam ex vino aliquo austero. Ad idem efficax est eiusdem Galeni cataplasma ex semperuiuo & malico-

Repellentia circa initium phlegmones admouenda.

1. Oxycratum.

lib. 13. methodi.

rio

rio in vino decoctis, rhu, id est sumach, & polenta. Repellit enim quod influit stringendo, atq; id quod cõtinetur exiccando vacuat, affectasq; partes vtroque nomine confirmat & corroborat. Hoc remediũ à recentioribus, & Auicenna sub hac formula postea descriptũ est: ℞. succi semperuiui lib. 1. vini quod crassæ sit substãtiæ & saporis acerbi, lib ß. farinæ hordei quart. 1. cort. malor. gran. sumach puluerisat. ana ℥ ß. coquantur: & fiat linimentũ. Alind quod ad idẽ efficaciter auxiliatur, ex Hali-abbate: ℞. Santali albi & rub. añ ℥ iij. memitha, id est, glaucij ℥ ij. terræ cimoliæ, bol. arm. ana ℥ j ß. omnia in tenuißimũ pollinem terantur, & diligenter cribrentur: postea dissoluantur in succo semperuiui aut portulacæ vel lactucæ, & fiat linimentum. Aliud ad incipientes inflammationes phlegmonosas, tritũ & vulgare, quod & recentibus vulneribus, & nuper acceptis contusionibus valde vtile est. constat qui candido liquore, rosaceo & aqua ros. stillatitia: hoc enim panniculi imbuũtur, parti inflammatæ apponũtur, & subinde mutantur. Si vehemens dolor fuerit, cataplasmata ex plantagine, lente, solano, pane & oleo rosaceo imponenda. At Paulus, vt diximus, antè supra particulam malè affectam spongiam vino austero aut aqua frigida madefactam apponit. melius est vt aliquid aceti admisceamus. Inter remedia, quæ phlegmonarum incremento forinsecus admota subueniunt, efficaciter auxiliatur rosaceum: Græci rhodinon vocant. Hoc enim partim repellit, partim per halitum digerit: quippe quod olei roseq; mediam ad vnguem naturã obtineat. Itaq; rosaceo paucula quædam inest adstrictio, quæ tenues ipsius particulas prauertere quidem (inquit Galenus) nequit: sed vbi illæ altiùs penetrauerint, in ipsam iã superficiem agere incipit, pro viribus constipando, cõtrahendo ac condensando. proinde fit vt rosaceũ phlegmonarum augmentis optimum sit & aptißimum præsidium. Alind Auicennæ, phlegmonarũ incremento valdè efficax: recipit fol. malvæ m. j. abs. ros. ana ℥ ß farinæ hordei ℥ j. olei camomil. ℥ j. ß. coquantur & pinsantur, ac in formam emplastri mollis redigantur. Aliud eiusdem, habet vini ad dimidias vel tertias cocti (hoc est, sapam, illud defrutum appellamus) quart. 1. id est ℥ iij. aquæ ros. aceti ana ℥ j ß. croci ʒ ij. moderato igne parũ ferueant: postea colentur, & panni eo liquore imbuti partis phlegmone obsessæ applicentur

Galeni cataplasma lib. 2. ad Glauc.

Fen. 3. lib. 4. tract. 1. cap. 3.

3. Hali abbatis linimentum.

4.

Remedia phlegmonarum in incremento admouenda.

Lib. 3. de simpl. med.

applicentur epithematis modo. Parietaria quoque, iuxta Paulum loco citato, ad omnem inflammationem accommoda est, tum per initia, tum per augmentum: consimiliter glaucium, atriplex, malua, lactuca, cucurbita calidis illita: benefaciunt & tribuli vtrique inflammationibus ex influxu concitatis. braßica verò durescentibus valet. At praeceptor meus Benedictus Fanentinus hoc experimento quod repellit & resoluit, vtebatur: ℞. vrinæ pueri masculi citra decem annos lib. 1. albuminis oui num. iij. aceti albißimi & fortiß. lib. ß. aq. rosſ. ℥ ij. misce. cum petiis vel ex stuppa madefactis applicato. Si tamen applicatione horum vel etiam repellentium prima vel secunda die non appareat indicium abolitionis phlegmones, tunc oportebit, idem inquit, aliis ingeniis vti, & simul repellere & resoluere: quale est hoc, expertum in prohibitione augmenti ipsius apostematis: ℞. olei chamomill., lilior., amygd. dul. ana ℥ ij. œsipi humidi ℥ j. succi plantag. ℥ j. ß. rosſ. rub. pul. ℥ ij. misc. & cum lana infusa in dicto liquore calido locum patientem medicaberis. Sed si tua intentio sit solùm reuellere, actu frigida applicabis: si sit resoluere intentio, calida actu & potentiâ applicabis. Cautio. *Porrò eiusmodi præsidia, quæ in augmento inflammationis adhibentur, mixtasq; ex reprimentibus & digerentibus facultates habent, tardiùs amoueri & mutari debent, quàm pura repellentia, initio ipsius phlegmones accommoda.* Quæ in statu phlegmones conueniant. *Auxilia in vigore seu statu phlegmones, & cùm in ea vehementes vrgent dolores, idonea sunt Aëtio, malua priuatim, & cum modico pane & rosaceo illita. Melilotum quoque in paßo decoctum, & cum pane admotum.* Aëtius li. 14. cap. 51. *Idem poßunt (inquit) & palmulæ in paßo elixatæ & cum pane rosaceo confectæ & mixtæ. Aliud, quod per halitum digerit, in vigore phlegmones summè efficax: ℞. perdicij, id est, parietariæ, maluæ ana m. j. furfuris, farinæ volatilis ana p. j. fœnugræci, anethi ana ℥ ß. ol. chamæmel. ℥ j. ß. vino incoquantur, & exactè subigantur, donec in vnitatem coëant: & fiat emplastrum.* Emplastrum Galeni. *Aliud ex Galeno desumptum 13. meth. quod etiam relaxat & dolores mitigat: ℞. medullæ panis lib. 1. maceretur in aqua calida per vnam horam: pòst exprime, & addas mellis optimi ℥ iij. Hoc discutit, & dolores mulcet. Vng. basilicon, & quod è succis conficitur diachylon nominatum, in*

vigore

vigore phlegmones admonenda esse consuluit Arabs ille Auicenna. Verùm hoc remolliendo, illud verò maturando magis est idoneum; quamquam tamen vtrumque vi aliqua etiam digerente polleat. Vide apud Tagautium lib. 6. horum discutientium & aliorum descriptionem. Sic & Benedictus praeceptor meus: Vbi, inquit, est transitus phlegmones ad statum, tunc relictis ipsis repellentibus cum resoluentibus & maturantibus ipsam phlegmonem procedes. primò tamen augmentabis resoluentia, ipsis maturantibus minoratis, quia phlegmonis cura est resoluere ipsam materiam sanandam. A principio igitur status phlegmonis medicamento sequenti medicaberis: ℞. rad. althaeae mund. ℥ ij. flor. chamomill., meliloti, anethi ana m. j. folior. maluae cum radicibus violariae ana m. ß. bulliant in s.q. aquae ad consumptionem medietatis. deinde addatur farina foenugraci, sem. lini ana ℥ j. farinae tritici ℥ ß. ol. chamomill. amygd. dul. ana q.s. ad impinguandum emplastrum. Et aduerte (inquit idem) & memento in quolibet medicamento, quantumcunque resolutiuo, ipsi phlegmoni semper addere modicum de oleo viol. & de oleo ros. completo, idq; propter caliditatem quam semper secum phlegmone adducere consueuit. & hoc quidem emplastrum phlegmoni tepidum applicabis quater in die naturali. Ad idem valet & sequens medicamentum: ℞. muccilag. sem. althaeae, muccil. sem. maluae, mucil. sem. foenugraci, & sem. lini ana ℥ j. succi althaeae ℥ ij. ol. amygd. dul. ol. lilior alb. ol. chamomill., oesipi humidi ana ℥ ß. olei viol. ℥ j. misce, & cum lana succida in praedicto liquore madefacta phlegmonem medicaberis: & scias, vt sit minus fastidium ex praedictis rebus, fiat ceratum cum resina, & in corio extensum applicetur. Vel ex iisdem fiat fotus cum spongia; deinde ceratum applicetur. Caeterùm haec & similia, quae ad discutiendum quod iam influxit, & ad dolores mitigandos, praesidia adferuntur, cùm multa humiditatis participia sint, tardißimè mutanda erunt. Porrò cùm ex admotis nuper memoratis auxiliis, humor in particulam phlegmone obsessam delapsus discutitur, tumorq;, & extensio minuuntur, doloresq; mitiores fiunt: tunc inflammationis declinationem esse putato, quo tempore solis discutientibus vtendum est. Cuiusmodi sunt, agrestis malua illita, & passula exemptis acinis, cum pane & modico melle applicata.

Cautio.

Quibus sit vtendum auxiliis in declinatione phlegmones.

plicata. item lana succida, stupa, spongia, aut quid simile vino calente imbuta, postea expressa & apposita: hac enim omnia discutiendi vi pollent, & dolorem non excitant. Caterùm si ob morbi pertinaciam & difficultatem locus affectus nimis multam & resolutioni contumacem materiam continuerit, non ideò protinus, vt quidam faciũt, ad chirurgiã, id est, sectionem aut vstionem, prorumpere oportet, sed enim, vt collectus humor discussoriis medicamentis per halitũ digeratur. Moliri enim priùs digestionẽ oportet medicamentis ad id conducentibus, quàm inflammationem incidere. Quod si tumor digerentibus medicamentis non cedat, nullaq; ampliùs discutiendi quod in eo continetur spes relinquatur: sed videatur potiùs materia ad suppurationẽ spectare, ad ea qua maturant, & pus mouent transeundũ erit. Sperandum autem minorem (etiã si iam in abscessum degeneraucrit) per habitum digeri posse, si materia qua eum excitauit, tenuis & pauca resolutuq; idonea fuerit: si & in loco minimè profundo delitescat, cutisq; particula laborantis rara extiterit. Si verò humor multus sit & crassus, atque in alto sinu reconditus, cutis verò densa, exhalatio seu resolutio nequaquam speranda est. proinde ad maturantia & pus mouentia veniendum erit: cuiusmodi est cataplasma quod ex farina triticea in aqua & oleo temperatè cocta, constat: hoc enim celeriter inflammationes, qua digestioni non cesserint, ad suppurationem perducit, vt etiam Galenus nobis autor extitit. Si quidem & calorem habet nostro calori persimilem, nempe temperatum ac mediocrem, & ratione farina & olei (qua lentoris quippiam habent, quo meatus obstruendo partis calorem natiuum digeri, id est dissipari aut distrahi, prohibent) vi emplastica praditum est. Qua duo maximè in maturantibus & pus mouentibus medicamentis desiderantur. Sunt qui huic cataplasmati croci momentum coloris gratia adiiciunt. Sic etiam Paulus inquit: Quòd si fieri non posse tibi videatur, vt puris eruptionem impedias, panem hydrelao incoctum delines, aut farinam hordeaceam consimili praparatam modo. particulam inte rad. althaa incocta fouebis. At si tumor ad suppurationem contumax est, aut ægrè discutitur, cataplasmate ex ficis siccatis vtere: oportet autem ficus dulces pinguésque incoctas aqua eliquescere, ac iis ipsarum in tenuis mellis speciem

Lib. 13. cap. 5. Method.

Quando speranda resolutio.

Pus mouentia.

lib. 2. ad Glauc.

Paulus lib. 4. cap. 18. de exterioribus corporis abscessibus.

tiem cogi, farinamq; bordeaceam adiici: & siquidem tumor subsidet minùs ac conuenit, ficus incoques, & hyssopum, origanúmve: sin voles magis intendere, salem decocto iniicies, diligenter animum aduertens, ne ex siccitate nimiâ pars in duritiem occallescat. Tale si quando videris, cucumis sylnestris radicem, aut althaea aut bryoniae aqua simul decoques. Valentior autem & discutiendo promptior, dracunculi radix est, ipsúmque medicamentum, quod dracunculo constat, validè huiusmodi vitia disiicit. Nonnunquam igitur solum hunc decoques, nonnunquam & ficus siccatas admiscebis, farinamq; simul cum adipe. Iam anethinum oleum crudos humores iniectosq; tumores & concoquit & discutit: itémque praeduros, ac crudos tumores vniuersos cataplasmatis inditum concoquit, magisq; liquidum. Caeterùm, vt etiam annotauit Tagantius, & Leonus, si tumor, ob infarctos in eo crassos & viscosos humores, agrè ad suppurationem ducitur, eximiè subueniet cataplasma ex rad. althaea & caric. dulcium ac pinguium decocto, quod mellis crassitudinem repraesentet, & farina triticea compositum. Ergo accipe praedicti decocti lib. i. farina triticea lib. ß. incoquantur simul, & in formam cataplasmatis reducantur. Si autem loco farinae triticea bordeacea apponatur, vel cibarius panis, quem Graeci συγκόμιστον vocant, discutienda inflammationi magis quàm suppuranda conueniet, vt lib. ad Glauc. 2. Galenus annotauit. Aliud in declinatione phlegmones puri mouendo apprimè idoneum, quod à vulgaribus chirurgis communiter vsurpatur. Habet autem corticis radicis maluauisci, id est, althaea, rad. lilij, senecionis, Graecis erigeron dicti, & foliorum maluae ana m. j. farinae triticea ℥ iij. farinae sem. lini ℥ j. axungiae suillae recentis lib. ß. coquantur herbae in aqua q. s. & tundantur cum reliquis in mortario; fiátque cataplasma. Ita quoque Benedictus Fauentinus praeceptor meus in sua Empirica cap. proprio sic dicebat: Adueniante verò secunda parte status, vbi cognosces resoluentia non complere opus suum, statim debes solicitare ipsius phlegmonis suppurationem, quam vtique complebis sequenti emplastro: ℞. rad. maluae, cum foliis violariae ana m. j. ß. rad. althaea mundae & minutim incisae ℥ ij. rad. lilior. alb. ℥ j. ß. bulliant omnia vsque ad consumptionem medietatis aquae,

Huius cataplasmatis meminit Haliabbas.

Cataplasma commune.

aqua, deinde adde mucilag. sem. caulium ℥ j. ß. farina frumenti ℥ ß. fermenti ℥ j. pingued. porci, butyri recentis, lactis mulieris ana ℥ j. ol. lilior. albor., ol. amygd. dulc. ana q. s. ad impinguandum emplastrum quod calidum loco patienti apponatur: &
Cautio. aduerte ne calida multum emplastra apostematibus applicentur, quoniam partes materia subtiles resoluerentur, & grossum petrificaretur, quod esset impedimento maturationi: eadem quoque emplastra frigida minimè apponantur, quoniam sua frigiditate compingerent, & maturatio probiberetur. Ad idem, egregiè maturans & suppurans: ℞. lactis vaccini, à quo non sit extractum butyrum, lib. I. medulla panis subtiliter triturata lib. I. succi caulium ℥ iij. croci ʒ ß. olei lilior. albor. ℥ iij. misc. & calidè apponito. Vel ℞. diachylonis sine gummis ℥ iij. succi caulium ℥ j. ß. croci ʒ j. cera citrina q. s. ad incorporandum vng. satis densum, quod extensum super corium per vnum vel duos dies continuos patiens portet, & bene erit. Ad idem, estq; optimum, cùm apparuerint signa maturationis in phlegmone, applicare ei, ter vel quater in die permutando, sequens medicamentum: ℞. farina tritici lib ß. olei rosi. completi ℥ iiij. aqua fontis clara ℥ iij. croci ʒ ß. misce, & omnia simul apud ignem bene ducantur, quousque fiat veluti vnguentum. Ad idem, & est expertum in maturatione phlegmonis, si ipsi applicetur sequens medicamentum, repente suppurabit: ℞. tritici bene masticati & stomacho ieiuno cum saliua bene permixti, lib. ß. olei ros. completi ℥ ij. croci ʒ j. misce, & loco patienti cum assidua permutatione applicetur. Paulus hoc medicamentum abscessus coctos expellere affirmat, vt subinde pus in splenio reperiatur, nondum verò coctos in totum digerere dicit. habet lapidis pyritis ʒ xij. ammoniaci triti tantundem, lomenti ʒ V I. exceptum pice liquida, pelliq; illitum imponitur. Splenium verò non priùs aufertur quàm sua sponte deciderit: sed medicamentum non multo
Dionysia. ante praparari debet, vt quod confestim siccescat. Vide & apud eundem Dionysia descriptionem, qua ad abscessus mirabilis est, & ad mammas & inguina, epipastice, qua per latentes meatus discutit: habet olei veteris, aqua, singulor. lib. hydrelaum incoquitur, mox aphronitri ℥ V I. adiiciantur mysios ℥ j. vel ij. coquantur donec manus non inquinent. Deinde miscentur manna thu-

na thuris, ceræ, thereb. ana ℥ VI. Ad Neruicos abscessus: ℞. ceræ colophonia, butyri ana lib. i. picis aridæ, medullæ ana lib. ß. ærug. ℥ iij. Vide & plura alia apud eundem cap. citato de abscessibus. Sed & hæc maximè suppurationem iuuant: farina triticea, sem. lini, fœnugr. butyr. pinguedo porcina, radix althææ; & alia multa vide apud Tagaut. lib. 6. Cæterùm si collecto ac iam confecto pure, abscessus in quem phlegmone degenerauit, sponte non aperiatur, scalpello, vel cauterio aut medicamento quopiam erodente (liberis iam ab inflammatione partibus) molienda puris, quod digeri non potuit, euacuatio est. Deinde vlcus ad cicatricem, similiter reliquis vlceribus, perducendum est; nempe detergendo, carne implendo, glutinando, & demum cicatricem inducendo. Porrò si materia, quæ tumorem parit, crassa est, & resolutioni, atque etiam concoctioni contumax, vehementerq; meatibus impacta, qualis esse solet in diuturnis inflammationibus malè curatis, resoluta scilicet tenuiori humoris parte, & crassiore in meatibus relicta, scarificatio timendà non est, præsertim (vt 2. lib. ad Glauc. Galenus admonuit) vbi durities, liuor ac nigror apparuerint. Sic itaque, vt dicebat Paulus loco citato; in his si tumor non dissipatus fuerit, & pus sub eo delitescat, parte scalpello diuisa, id ipsum vacuabitur; curâ deinceps adhibitâ, ne oleum aut aqua admoueatur: verùm si vulnus abluere interim oporteat, aqua mulsa, posca, vino & mulso vtendum est. Vbi illa caremus, alio quodam medicamento, quod illini queat in huiusmodi sectionibus vtemur, quinetiam & quod constat chalcitide. Cæterùm super ipsis iniicitur spongia lanave vino austero imbuta: vulneri autem nullum pingue medicamentum accommodatur, quale est tetrapharmacum. nam vehementer postulat siccescere. Si itaque cum inflammatione adhuc sit, cataplasma ex lente adhibeatur, vel oleum ros. cum luteis ouorum, aut aliud quod inflammationem arceat: si sine inflammatione sit, emplastica & glutinantia imponenda, vt est amylum, cerusa, pompholyx, malicorium, æs vstum, abluto priùs loco cum melicrato vel oxycrato vel vino & mulso. de quibus vide Galenum 2. ad Glauc. & 3. Therap. Sed quoniam nonnulli abscessus ferramento (inquit Paulus) diuidi non sustinent, tentanda sunt & medicamenta, quæ ab extrahendo dicta sunt

Abscessus aperiendus.

Quæ abscessus rumpant.

D epispastica:

epispastica: Narcissi radix in pollinem detrita, & in mulsa cum iriño cocta illinitur; vel tenera calami radix, minutim detrita cum melle. quòd si dura fuerit, mulsa priùs incoquetur: vel aristolochiam cum melle applicato. Rumpit autem picis arida & propolis Cretica par modus, cicatricemq; inducit. Ego felicissimè galbanum appono in ea loco in quo rumpere volo, vt in eo loco fiat materia collectio. Benedictus Faventinus praeceptor meus inquit: Maturato verò phlegmone (cuius indicia erunt mollities cum vndositate apparens, carentia doloris, & loci tensionis priuatio;) tunc temporis debes praeparari ad illius disruptionem: quòd si patiens ferro vel igne terretur, disrumpatur phlegmone sequentibus ingeniis: ℞. diachylonis simpl. ℥ ij fermenti ℥ j. olei amygd. dul. ℥ ß misc. & grosso modo extendatur supra peciam vel corium, & in medio pone stercoris columbini subtiliter puluerizati ℥ j. & phlegmoni hoc applicabis, stercore ipso columbino apposito in loco in quo habilior erit phlegmona disruptio. Secundum ingenium est hoc ruptorium, positum in loco conuenientiori; quo faciliùs disrumpetur: ℞. fermenti ℥ ß. salis communis ʒ j. aceti optimi ℥ ij. pul. cantharid. ℈ iiij. omnia simul bene misceantur, & in mortario bene ducantur, quousq; fiat pasta, cuius ℥ ß. vel secundum quantitatem phlegmonis disrumpendi applicabis ipsi apostemati, superposito cerato dicto maturatiuo, vel emplastro supradicto. Tertium ingenium est maximè validum in disrumpendo apostemate maturato, si in loco, in quo tentabis disruptionem, tres vel quatuor guttas infrascripti liquoris apposueris, eodem quippe cerato superposito: ℞. vitrioli Romani ℥ ij. arsenici ℥ ij. sublimati ℥ ß. succi vitis albæ ℥ vi. cambaricum bene tritarum ℥ ij. omnia simul bene misceantur, & ponantur in alembico, & distilletur liquor qui erit ad modum olei; de quo duas vel tres guttulas cum baculo loco disrumpendo applicabis. Disrupto apostemate hoc modo, vel etiam cum ferro, vel meliùs vt antea diximus, & cum minori periculo cum scalpello debes cautelam obseruare, ne euacuetur totum apostema à sanie ipsa, quia cùm sanies ipsa dicatur esse multum spirituosa ad similitudinem spermatis, virtus membri, & totius adeò debilitaretur, vt esset timendum de casu eius. Quapropter euacuato apostemate à parte

Cautio.

saniei,

saniei, statim ipsum à principio disruptionis sic medicaberis: ℞. albuminis oui num. ij. salis ℥ ij. boli arm. ℥ j madefiant placellæ stupeæ in dicto liquore, & per diem naturalē loco disruptionis apostematis eas applicabis, vbi timeres fluxum multi sanguinis ad locum incisum. Vbi verò non haberes hunc timorem, (sicut in suppuratis apostematibus ferè hoc nunquā est timendū) tunc talia apostemata sic secundum plurimū medicaberis à principio suæ disruptionis: ℞ terebinthinæ ℥ ij. vitelli oui num. I. optimè agitentur simul, quousq; fiat forma vnguenti, de quo vnguento tentā factam ex pecia vel eius filis ad quantitatem foraminis effecti, extendes, & foramini impones. Demū verò ipsum vng. extendes supra peciam, & totū apostema teges. Factaq; idonea ligatura, non multū quidem stricta, ne prohibeatur euentatio spiritus, & caloris ad membrum, & materiæ residuæ maturatio, sic continuabis per tres dies, donec materia fuerit sufficienter euacuata, & labia vulneris optimè digesta. Mundificato verò apostemate, mutabis intentionem ad maiorem, iteratam mundificationem & abstersionem: & sic appones vng. sequens, & tentam intinctā in sequenti vnguento, foramini apostematis ab extremis vsq; ad fundū attingentem, & non cum extremis acutis lædentem: ℞. terebinth ℥ ij. mellis ℥ j. misce, & vsui seruato: semper superponendo vng. digestiuū prius factum. Mundificato verò phlegmone, quemadmodū poteris videre ex priuatione generationis saniei, & ex alterius malæ materiæ currentis ex vlcere, tunc curabis cum abstersione & mundificatione: & quando tūc indigebit vulnus incarnatione & vlceris consolidatione, ideò cum sequenti vng procedes: ℞. terebinthinæ ℥ ij. mellis ℥ j. ß thuris, masticis, myrrhæ, aloës ana ℨ j. sarcocollæ ℨ ß. puluerisentur, puluerisanda, & omnia in mortario bene ducantur & agitentur, quousque fiat vnguentum. & sic continuabis vsque ad veram ipsius consolidationem. Deinde verò si ex inobedientia ipsius ægrotantis aut medici ignorantis, sequeretur fraudulentum vlcus & putridū, ex ipso iam disrupto phlegmone, illius curā relinque prudenti chirurgo. Hæc præceptor meus admonebat. At Leonus ex mente Græcorum, in Methodo, de tumoribus præter naturam: Confecto, inquit, pure abscessus erit aperiendus & vacuandus, abluendúsque, & insuper abstergendus melicrato vel

oxycrato. post si adhuc perseueret inflammatio, imponendum oleum ros. cum ouorum luteis & terebinthina: vel aliquid aliud quod inflammationem mitigare possit. Si verò sine inflammatione fuerit, nullaq; opus erit abstersione & digestione, tunc ad medicamenta sarcotica seu incarnantia transeundum: inter quæ erit hoc Iohannis de Vigo: ℞. mellis ros ℥ ij. terebinthinæ ℥ iiij simul bulliant; thuris ʒ j. ß myrrhæ ʒ iij. croci ℈ j. aloës hepaticæ, sang. drac. ana ʒ ij ß. farinæ fœnugræci, hordei absque furf. ana ℥ ß. sarcocoll. ʒ j ß. misce: & fiat vng. quo filamenta vlcus ingredientia inungantur. Inde superaddatur in cerati forma de infrascripto Basilico vng. magistrali ipsius Iohannis de Vigo, quod habet diachylonis albi sine gummis lib. I. sevi vaccini, vervecis ana lib. ß. tereb. ℥ VIII. medull. cruris vaccæ ℥ j. ß. olei ros. lib. I. ß. axungiæ suillæ liquefactæ ℥ X. litharg. aurei ℥ IX. picis naual ʒ. VI. succi plantag. lib. ß. oleum, axungia & succus simul bulliant quamdiu succus consumetur: deinde cum reliquis misceantur; & cum cera alba, ad ignem subagitentur, donec satis notabilem consistentiam acquisierint. Valet hoc ceratum ad omnia vlcera etiam crurum. Ad cicatricem inducendam confert abluere vlcus huiusmedi decocto etiam ab ipso Iohanne descripto: ℞ vini nigri, aquæ cineris ana lib. I. aquæ plantag. ℥ VIII. ros., foliorum oleastri, sem. myrtill. & folior. ana m ß. balaust. num. V. aluminis rochæ ℥ ß. terenda conterantur: omnia simul bulliant, donec tertia pars absumpta fuerit. tandem tali aqua excolata vtitor, & supradictum ceratum imponito. Theriaca etiam mirificè incarnat, purgat & cicatricem inducit. Hæc omnia iam dicta continebantur

4. Intentio curandi, scilicet symptomatum correctio. *sub tertio scopo. Restat itaque adhuc quartus scopus, qui in curãda phlegmone chirurgo ac medico proponebatur; & erat symptomatum, quæ ipsi inflammationi superueniunt, correctio & summotio. Ea autem ferè sunt (vt etiam annotauit Tagautius) dolor, regressus materiæ, ex qua tumor excitatur, ad interiora, putredo & corruptela partis suppurantis, & veluti lapidea quædam durities, ex valenter exsiccantibus & digerentibus relicta.* 2. dolor. *Ergo si vehemens dolor inflammationi accesserit, modis omnibus laborandum est, vt is statim mitigetur. Quandoquidem præterquam quòd vires prosternit, & legitimas actiones impedit,*

impedit, fluxiones quoque accersit, & sanguinem ad se allicit. Itaque si dolor acriùs vrget in phlegmone, confestim imponenda sunt, quæ doloris vehementiam citra vllam noxam leniant, & demulceant. Quale est quod ex passo, oleo rosaceo & paucula cera, cum his ambobus liquata conficitur Galeno: hoc autem lana succida, quæ plurimum habet æsipi, excipiendum est: ac æstate quidem frigidum, hieme verò tepidum apponendum. Itaque medicamentum eiusmodi, sic vt dictum est, attemperatum & admotum, rarefacit, extenuat, digerit, euacuat; humorem acrem, lenium, crassum aut multum, partibus hærentem, æquabilem reddit, vaporemq; crassum, commodum exitum non habentem, discutit, atque sic dolorem mulcet; nullam verò sua caliditate noxam innebit: rosaceum namq; oleum calorem retundit. Quo fit vt hoc remedium citra noxam vllam dolorem mitiget, & affectui non incommodet: vt aqua calida, oleum & triticea farina, quæ in inflammatione cum dolore incidente ex vsu esse non possunt, vt testis est Galenus. Hæc enim calfaciendo ac humectando relaxant, ac robur partis resoluunt, vnde & imbecillior redditur & ad fluxionem excipiendam pronior. Ad eundem vsum (nempe ad mitigationem doloris in phlegmone) efficaciter apponuntur, rosaceum, ouorum lutea, quæ & vitellos appellant, mica panis albi, in aqua calente macerata, postea expressa & rosaceo permixta. Præsenti etiam auxilio sunt maluæ, in aqua decoctæ, mixtæ cum furfure, & rosaceo, vel oleo violaceo. Crocum autem in omnibus sedandis doloribus assumitur Auicennæ, atque aliis anodynis (id est, dolorem mitigantibus) vtiliter commiscetur. Porrò si tanta sæuiq; vehemens sit doloris acerbitas, vt iis quæ à sedando, leniendoque dolore quasi suppetiis latis naturæ, propriè anodyna & paregorica dicta sunt, demulceri non possit, ad narcotica, id est, stupefacientia, transeundum erit. Inter quæ hyoscyamum admirandam opem sæpe contulisse, frequenti experimento præter quorundam authoritatem comprobatum est. Itaque folia eius sub calidis cineribus coquito, recenti axungiæ misceto, & admoueto. Hoc vehementes dolores mulcet, & phlegmonosós tumores ad suppurationem perducit. Cauenda autem semper est, dum hoc moliris, nimia humectatio, quippe quæ per initia inflammationum, cum magno dolore

Dolorem in phlegmone lenientia.

Lib. 2. ad Glauc.

Crocum.

Nota de hyoscyamo.

dolore

dolore fluxu incitante, perniciosa sit, ut paulo antè diximus. Cæterùm si metus adsit recursus materiæ phlegmonem excitantis, ad loca penitiora, & maximè versus principes partes, eamipsam trahentibus medicamentis (de quibus lib. 6. apud Tagautium fusissimè agitur) vel etiam admotis cucurbitulis, quæ vehementiùs & ex penitioribus partibus trahant, foras euocare oportet. Si verò à vehementer exiccantibus ac digerentibus inflammationi temerè admotis, reliquiæ tumoris in scirrhum abierint, radices cucumeris agrestis (ut priùs ex Paulo) qui vulgo herbariis & officinis cucumer asininus dicitur, aut bryoniæ aut asari, in aqua incoques. Sæpe quidem (ut præcipit Galenus) his solis uteris, nonnunquam verò & caricas pingues adiicies. & deinde farinam cum aqua misceto; cui & aliquid adipis, præsertim anserini aut gallinacei, adiicito. quòd si horũ copia non sit, suillum addito, & cataplasma conficito. Hoc scirrhosum affectum ex valentiùs exiccantibus & digerentibus medicamentis in parte, quæ phlegmone occupatur, relictum, efficaciter sanat. Prædictarum quoque herbarum, & cum his althææ radices, post moderatam decoctionem cum pane & adipe contritæ & admotæ, eiusmodi induratos tumores discutiunt, ut lib. 2. ad Glauc. luculenter docet Galenus: Itaque si phlegmonosos tumores, qui ægrè per halitum digeruntur, nec facilè concoquuntur, in scirrhum mutari timuerimus, valenter digerentibus semper emollientia remiscebimus. Porrò si portio aliqua suppurantis particulæ computruerit, eam protinus excidere oportet: vel plurimis scarificationibus aqua salsa perfundere: & demum emplastrum apponere ex fabarum aut orobi farina cocta in oxymelite. Reliqua quoque tibi molienda erunt quæ de gangrænæ curatione suo loco ponemus. Sed nunc melius fuerit capita curationis eiusmodi phlegmonosi affectus, ex Tagautio, breuibus quibusdam sententiis complecti. 1. Corpus uniuersum congruis euacuationibus, sed præsertim vena sectione, modò nihil obstiterit, inanito. 2. Partem inflammatam his, quæ influentis humoris repellendi vim habeant, perfundito ac illinito. 3. Humorem qui in affecto loco continetur, admotis exiccantibus, ac digerentibus medicamentis, vacuato. 4. Robur ac virtutem affectæ parti & eam circumstantibus addito. Rursus: 1. Vbi inflammatio ex defluxione

2. Recursus materiæ ad interiora.

3. Duritiés relicta.

Galeni cataplasma ad induratos tumores.

4. putrefactio.

Capita curationis, rheumaticæ, id est, ex humorum influxu factæ phlegmones adhuc incipientis, & cum dolore non vsque adeò magno affligentis. Ex Gal. lib. 2. ad Glauc.

fluxione orta, grauiore cum dolore affligit, doloris vehementiam citra vllam noxam mitigato. 2. Ergo quæ vehementer stringunt, aut quæ calefaciendo & humectando relaxant, ac robur resoluunt, ne admoueto. 3. Sed quæ quod influit, mediocriter stringendo, repellunt, & quod iam affectam partem obsidet, vacuant, inflammato loco adhibeto. 4. Spongiam acerbo vino aut posca imbutam, vt fluenti humori via præcludatur, applicato. 5. Si hæc profecerint, & nunquam adhuc pus appareat, mollibus & iis quæ aduersus fluxiones temperantur emplastris vtitor. 6. Ex iis autem, quæ exsiccare, & fluentem sanguinem repellere citra dolorem possunt, tanquam optima deligito, quale est quod è chalcitide constat, rosaceo resolutum. Deinde lanam puram, ex vino acerbo madentem, superponito. 7. Vbi verò pus in parte ipsa apparuerit, semel atque iterum supradictum cataplasma, aut potiùs quod ex hordei farina constat, admoueto. 8. Si puris, eiusque valde crassi copia, medicamenta superet, adeò vt nulla resolutionis spes habeatur, exitum ei, quod digestioni non cessit, eo potissimum loco, quo est decliuissimum, parato. 9. Post sectionem, nisi dolor vrgeat, vulnus exsiccato, ac citra dolorem detergito. 10. Si post sectionem dolor vrgeat, eum fomentis primum, deinde cataplasmate, mox humectante aliquo medicamento, aut saltem non siccante, mitigato. 11. Si verò pars adhuc inflammata sit, cataplasma ex lenticula, quod vacuat & repellit, imponito. Et hæc de vera phlegmones curatione dicta sufficiant.

Capita curationis eiusdem phlegmones, quando cum grauiore dolore affligit.

OBSERVATIO VI.

Exempla aliquot phlegmones illegitimæ curatæ.

FRANCISCVS Teylingius, sororius meus, cùm phlegmone erysipelatode vniuersam faciem apprehendente & nasum ad miraculum propemodum tumefaciente ac inflante laboraret; ad eum accedens, insolitum illum tumorem faciem fœdantem considerans, cùm eum simul etiam febrire animaduerterem, protinus ex

capitali vena interna dicta sanguinis ℥ vi. extrahere feci: deinde iulebum & syrupum hunc ebibere iussi: ℞. syr. de succo end., syr. de succo acetosæ, syr. ros. ana ℥ ß aquæ acetosæ, cicoreæ, fumiterræ ana ℥ j. misce & frigidum bibat. & reiterabatur quotidie. Posuerat autem supra faciem pannos lineos lotos cum sapone, & exiccatos & frigidos sæpe renouabat. hoc remedio vulgares vtuntur. sed cùm non proficeret, adhibitis etiam refrigerantibus aquis, vt solatri, lactucæ, ros. & similibus (cùm nec illæ iuuarent) folia hederæ arboreæ in aqua quæ tectis tegulatis cæruleis defluit cocta & humida supra nares & faciem posuimus. Hoc experimentum habuimus à Iohanne Heyligen tonsore ac chirurgo Alemariano seniore, quod in seipso tum sua vxore sæpiùs ad guttam quoque rosaceam in facie expertus fuerat; & ego non solùm in sororio meo, sed aliis quamplurimis. Interim & cucurbitulas scapulis quoque apposui cum scarificatione: & quarto die eundem purgaui cum diacath. & electuario de succo ros. vt hoc modo: ℞. Diacathol. ℥ j. elect. de succo ros. ʒ ij. dissol. in aquæ cichor. ℥ iij. ß. syr. acetos. simp. ℥ j. misce. capiebat in diluculo: & appositis illis foliis (quæ etiam ad ambusta valere scribit Dioscorides lib. 2. cap. 172.) iisque sæpiùs mutatis, curatus fuit. Quemadmodum & monachus ille qui erysipelate phlegmonoso apud Franciscanos Alemariæ totam faciem deturpatam habebat. Sed & apud Diuam Claram Delphis monialis quædam à sanguinis missione ex cephalica; deinde admotis quoque cucurbitulis & purgatione, à simili erysipelate phlegmonoso Delphis in hieme curata fuit anno 1561. & ante eam Iuuenis quidam sanguineus annorum 26, cereuisiarius Delphensis, rubra semper facie, qui in Aggere longo commorabatur anno 1559. mense Martio: qui cùm in facie insolitum ruborem, cum maximo tumore & inflatione, faciem

ciem totam fœdantem haberet, astantes eundem peste correptum putabant: febriebat hic, & dolebat capite, & angorem circa cor sentiebat. Cùm erysipelas phlegmonosum esset, ex vena cephalica in homine robusto & sanguineo ℥ v i i i. sanguinis demere iubeo. mox iulebos infrigidantes frigidè exhibeo, ac folia hederæ faciei impono, vt supra dictum est: & facta quoque purgatione, ex infuso sennæ & rhab. cum decocto communi,& syr. ex infus. rof. aliisque conuenientibus adhibitis, hic cum multorum admiratione sanatus est,& quamplurimi eodem modo cum eo. Rembrandus Astrius mathematicus Alcmarianus multos ab erysipelate phlegmonoso per mulierculas curatos testabatur sola applicatione foliorum verbasci vel tapsi barbati. id tamen ego nondum expertus sum, cùm bene & feliciter semper mihi successerit applicatio foliorum hederæ, post vniuersalia remedia adhibita. Eodem modo & folia vngulæ caballinæ cocta in aquâ,& apposita egregiè prosunt, vt expertus sum; quamquam in herpete magis conueniant, vt de muliere Delphensi herpete affectâ aliâs diximus, nempe libro 5. Obseruationum nostrarum de febr. Obseru.22. Scribit autem Dioscorides lib. 3. cap. 107. folia tussilaginis seu vngulæ caballinæ ex melle trita igni sacro, & omnibus inflammationibus illita mederi. Sed de herpete suo loco aliàs dicturi sumus. At in domicella Duyuenvordia in Haga-Comitis erysipelate phlegmonoso affecta, post vniuersalia remedia, scilicet sanguinis missionem, lenitiuum ex cassia & electuario lenitiuo & diapruno lenitiuo,communi consilio cum Hughone Haghensi medico, & chirurgo applicuimus post quartum diem (postquam mulieres succis herbarum infrigidantium, vt solatri,semperuiui, vt mihi videbatur, vsæ essent) decoctum foliorum maluæ in decocto hordei, deinde folia ipsa contusa cum modica fari-

na hordei & mucilagine cydoniorum & oleo violaceo, in hunc modum: ℞ folior. maluæ virid. m. iij. coquantur in decoctione hordei, deinde pistentur: adde farinæ hordei ℥ ß. mucilag. cydon. ℨ ij. cum oleo viol. q. s. fiat emplastrum: & optimè habuit. Hæc tamen post aliquot dies recidiuans, & morbo vterino post paucos dies & febre correpta, postea interiit. Egregiè confert erysipelati phlegmonoso sola crema seu pinguedo lactis loco affecto illita.

SCHOLIA.

QVOMODO curetur phlegmone exquisita, iam antè dictum est: sed si fuerit illegitima, iuxta mixtionis rationem ac modum, commixta etiam sit curatio: nam siue ea sit à causa primitiua, siue antecedente, semper vbi corporis plenitudo adsit in principio dum materia est in fluxu, sicuti in phlegmone vera, conuenit phlebotomia ex parte opposita: & vbi iam transierunt tres vel quatuor dies, vel ægritudo est in statu, & materia iam fluxa est (vt dicebat Valescus cap. proprio) conuenit phlebotomia ex eadem parte, deinde purganda materia quæ sanguini vel massæ sanguinariæ videtur mixta: & sicuti in pura conuenit cassia fistula cum thamarindis, & elect. de succo rosarum, quia sanguis facilè bilescit: Ita quoque si bilis admisceatur, & fit phlegmon erysipelatodes, vel erysipelas phlegmonodes. Ideò rectè dicebat cap. proprio de phlegmone Benedictus Fauentinus præceptor meus: Post sanguinis missionem euacuetur primò corpus medicina purificante sanguinem; non expectando eius digestionem; quando natura phlegmonis est talis, quæ digestionem non expectat. Dabis igitur primò medicinam sequentem: ℞. cassiæ noniter tractæ ℨ x. rhab. electi ℨ i. ß. spicæ grana x. misce, & dissoluantur cum decoctione communi florum & fructuum q. s. & dabis patienti hora exhibitionis medicinarum in diluculo. Et cùm intentio curationis phlegmonis sit sanguinem ipsum purificare, ideò est vsurpandum rhabarbarum choleræ euacuatiuum, & sanguinis mundificatiuum: & ad eandem intentionem potes admiscere

Phlebotomia.

Purgatio.

miscere ipsi cassia diaprunum solutiuum, vel elect. rosatum, Nicolai: quæ solutiua etiam conueniunt in illegitima phlegmone, scilicet phlegmone erysipelatode, bile cum sanguine permixta, ita vt etiam de phlegmone illegitima verba facere videatur, vt sequentia ostendunt; sic deinde scribens: Et si cognoueris per indicia quòd phlegmon generetur ex sanguine cum permixtione pituitæ vel atræ bilis, vt docuit nos Galenus in lib de tumoribus præter naturam, vsurpabis cassiam vel turbith, vel electuarium de dactylis, vel indum, vel puluerem hieræ simplicis Gal. quoniam euellunt omnes superfluitates à toto corpore: vel pro atra bile vteris elleboro nigro, vel polypodio, vel puluere sena, vel confectione hamech. Mundato itaque corpore, sic & ex præcedentibus phlebotomiis poteris aggredi audacter magis intentionem reuulsionis, & resolutionis, pro tempore morbi: & eo quidem tempore residuum materiæ remanentis digerere procurabis, & digestiua erunt appropriata materiæ peccanti; vt si materia fuerit sanguinea cholera admixta, syr. erunt digerentes cholerum; qualis est hic sequens: ℞. syr. de succo end. syr. de succo acetosæ, syr. rosf. ana ℥ ß. aquar. end. acetosæ, cicoreæ ana ℥ j. misce. Si verò fuerit admixtio phlegmatis cum sanguine, digeratur materia cum oxymelite simplici, cum syr. de duab. rad. cum melle rosf. colato, addendo aquar. fœniculi, capill. Ven. & hyssopi q. s. Si verò permixtus fuerit humor melancholicus, non prætermittes syrupum Sabor regis, syr. de epithymo, de thymo, de lupulis, de fumoterra & melle rosf. cum aquis bugloss. borag. lupul. melissæ, fumiterræ & huiusmodi: idem intelligendum de topicis remediis. nam eadem mixta esse debent: nam si sit phlegmon erysipelatodes, partim quæ conferunt phlegmoni, partim verò erysipelati apponenda sunt: non tamen debent esse adeò frigida repercussiua vt in erysipelate, quoniam vehementia ista repellentia frigiditate sua præternaturali materiam nimis quàm oportet intrò repellendo, partem externam quidem leuare videntur, sed internam ac omnia viscera lædunt. Sint igitur hîc plæraque lenia repercussiua, quæ in phlegmone dicta sunt; vt est succus portulacæ, end., cucurbitæ, virgæ pastoris,

Digestio.

Topica.

pastoris, succus solatri & succus psyllij spongia in aqua frigida & aceto infusa, egregiè, teste Valesco, valet in phlegmone, vel ex herbis dictis confecta emplastra. ceterùm si ea quæ ad phlegmonem & erysipelata scribuntur inter se misceantur probè curationem inuenies. ita quoque si phlegmon cum œdemate existat, vel cum scirrho, ex vtrisque mixtis curatio probè resultabit: quamobrem si tu noueris hos tumores simplices curare, facilè & compositos curabis. Nam & exemplum erysipelatis phlegmonosi faciem fœdantis habes egregium apud Amatum de quodam iuuene valdè forti & potente, ad quem ipse accedens, & insolitum illum ruborem cum maximo tumore faciem fœdante considerans, & febrem & angorem anxietatémque, ℥ VIII. ex vena externa capitali dicta extrahere fecit, & hunc syrup. ebibere: ℞. syr. nenupharini, de succo acetosæ, rosati simplicis ana ℥ ß. aquar. nenuph. lactucæ, portul. ana ℥ j. misce; & frigidum bibit, & singulis diebus sequentibus reiterabat, tenuiq; victu præscripto, & vt abstemius viueret, ac de alui respondentia curam haberet; supra locum infectum hæc primò imposuit: ℞. succi lactucæ, vmbilici Ven. ana part. æq. portulacæ, partis vnius medium. misce. & eo pannus lineus imbutus supra locum affectum imponebatur, ac sæpe renouabatur. Sunt autem erysipelati conuenientia refrigerantia lib. 14. method. à Galeno hæc citata: solanum, semperuiuum, portulaca, vmbilicus Ven. psyllium, altercum, lactuca, intybum, palustris lenticula. quibus & addere possumus violariam, folia cucurbitæ, melonis, melongenæ tam vulgaris quàm spinosæ. Verùm enimuerò erysipelas phlegmonosum non tantam exposcit pro sui curatione frigiditatem, quantam purum erysipelas, & eo magis faciem occupans. periculum namque minatur si ab externis partibus ad internas transmutetur: quod Hippocrates lib. 6. Aphor. monuit, quum dicit: Erysipelas si ab externis partibus ad internas transmutetur, malum: ab interioribus verò foras, bonum: ideò diligenter animaduertendum cùm foras emineat in membro ignobili, ne ad nobile & internum refrigerantibus & propellentibus medicamentis intempestiuè applicitis retrocedere faciant. At quarto die illi bolum ex electario è psyllio composito & cathalico, rhabar. adiecto & portiuncula diaphœnico-

Centur. 4. curat. 8.

nis cum saccharo concinnato deglutiendum exhibuit, & inde melius habere cœpit: tunc verò cùm faciei inflammatio mitior reddita esset, ad emplastrum compositum ex farina hordei, sem. lini, fœnugreci, adiecto ibisco & chamomillæ puluisculo, cum oleo rosaceo & chamomillino deuenit, & tandem breui sanitatem adeptus est. Sed de his postea latiùs; nunc ad tumores reliquos qui ex sanguine fiunt, ordine superiùs scripto veniamus.

OBSERVATIO VII.

De phygethlo sub alis apparente.

VXOR Petri Teylingij cognati vxoris meæ in Anticastro habitans, cùm febricula laboraret, phygethlo seu inflammatione suborta sub axillis, ipsa suspicabatur pestem esse: nos verò detracto sanguine ex vena brachij eiusdem, cataplasma ex atriplice, malua & radice althææ cum butyro & farina frumenti apposuimus; ruptoque abscessu paulo post ipsa conualuit.

SCHOLIA.

PHYGETHLON *phlegmone est (inquit Fernelius) in adenum locis emergens, maximè verò in ceruice, in alis aut inguinibus: Latinis Panus appellatur. Sed & qui in inguine nascitur, peculiari nomine bubon nuncupatur. Apud Celsum lib. V. phygethlon tumor est non altus, sed latus, in quo quiddam pustulæ simile est. Similibus ex causis, inquit Fernelius, ortuq; simili ac phlegmone nascitur, iisdemq; signis innotescit. Ferè autem fit aut post febres, aut post dolores partis alicuius, qui fluxionem prorita nt in adenes. Fit maximè aut in vertice, inquit Celsus, aut in alis, aut in inguinibus: panem ad similitudinem figuræ nostri vocant. Est autem phygethlon; vt etiam Leonus annotauit, inflammatio glandularum in inguinibus & alis: qui deinde affectus induratus chœras, id est, struma vocatur. Galenus 2. ad Glauc. cap. 1. dicit quòd phygethlon est inflammatio partium laxarum, quas adenas, id est, glandulas appellant.*

Phygethlon. Panus. Causæ. Gal. 2. ad Glauc.

Signa.
Gal. cap. 2. de [illegible]

appellant. Itaque hæc calida paßio quandoque partem post partem apprehendens, totum concalefacit corpus, & febrem excitat. Sed, ut addit Celsus, dolor distenſioque vehemens est, & maior quàm pro magnitudine tumoris, interdum etiam febricula: idq; tardè maturescit, neque magnopere in pus conuertitur. Sed cùm omnes hi, inquit, nihil nisi minuti abscessus sint, generale nomen trahit latius vitium ad suppurationem spectans. idq; ferè fit aut post febres aut post dolores partis alicuius; maximeq; eos, qui ventrem infestârunt. Sæpiusq; oculis expositum est, siquidem latiùs aliquid intumescit ad similitudinem eius quod phyma vocari proposui: (unde & à phymate differre videtur, ut postea dicemus: nam & ipse diuersis in locis de iis egit) ruberq; cum calore & paulo post etiam cum duritia: magisq; innocenter indolescit, & sitim vigiliamq; exprimit. Interdum tamen nihil horum in cute deprehendi potest, maximéque ubi altiùs pus mouetur. Sed cum siti vigiliaq; sentiuntur intus aliquæ punctiones: & quod de subito durius non est, melius est: & quamuis non rubet, coloris tamen aliter mutati est. Quæ signa pure oriente nascuntur. Tumor rubórque multo antè incipiunt. Sed si locus mollis est, auertenda materiæ aditus est per cataplasmata quæ simul & reprimunt & refrigerant, qualia erysipelati conueniunt. Si iam durior est, ad ea veniendum, quæ digerant & resoluant: qualis est ficus arida contusa, aut fæx mista cum cerato quod ex adipe suilla coactum fit: aut cucumeris radix, cui ex farina duæ partes adiectæ sint, antè ex mulso decoctæ. licet etiam miscere æquis portionibus ammoniacum, galbanum, propolin, viscum; pondusq; adiicere myrrhæ dimidio minus, quàm in prioribus singulis erit. Si non discutiatur, necesse est, ut maturescat: idq; quo celeriùs fiat, imponenda est farina hordeacea, & aqua cocta rectè miscetur. Sed hæc & maioribus abscessibus recte fiunt. Duriora itaque mollienda maluâ contritâ, vel fœnugræci liníque semine ex passo cocto: & aperti abscessus pus purgandum cum lenticula, ex melle & vino cocta. Curatur itaque phygethlon quemadmodum cæteræ inflammationes: in initio utendum his quæ repellunt, refrigerant, astringúntque, vel spongiis ex posca impositis, vel lanis oleo crudo, vinoq; imbutis, vel rosaceo, vel melino, vel lentiscino,

Prognostica.

Curatio.

stino, vel myrteo, vel cerato humido ex oleo & pura cera, ex aqua frigida subacto accuratéque madefacto, inde imponenda quæ digerunt. At si corpus vniuersum succu æqualiter redundet, prius ipsum vacuare conuenit: vbi iam inanitum est, vlceris, in quo id prouenerit, cura haberi debet. Cùm tumor ad suppurationem spectauerit, non promptè diuidendus est sectione, sed medicamentis, quæ cerati speciem referunt, discutere nitemur; cuiusmodi est ex perna compositum: ℞ pernæ suillæ veteris pinguis, guttæ ammoniaci, casei veteris vacci, seui taurini, apochymatis, quæ est nauis rasura, ana lib ß. medull. ceruinæ ℥ iiij. hyssopi cerati ℥ j. ß. cyprini olei ℥ iij. vini opt. q. s. Si autem per hoc vel per aliud simile non discutitur, rumpere, & aliorum abscessuum modo illis mederi egrediemur. In his qui ob febres aut omnino ob humorum abundantiam procreantur, caueri debent repellentia, ne materies penitiùs detrusa, cursum repetat. Sed ab his quæ discutiunt statim curationem incipere consilium est. Si autem nihil prohibet, nempe aut ætas aut vires, sanguis priùs è cubito demittetur; deinde loco fomenta inducentur, ex decocto chamæmeli aut anethi, aut eius generis alicuius. Phygethlis incipientibus, gliscentibus, emollibus, & velut feruentibus, helxine cataplasmatis ritu, item atriplex, & malua hortensis sunt commodiores: vigentibus autem & declinantibus ac indurescentibus atriplex, & malua agrestis maximè sunt accommodata.

Gal. 1. cap. 6. de tumor. præt. nat. Paul. lib. 4. cap. ..

Paul. lib. 7.

Gal. de simpl. med. lib. 6.

OBSERVATIO VIII.

De phymate.

PVERVLVS cùm phymate in ventre inferiori versus pubem corriperetur, id statim factum est acuminatum, & augebatur, & ad suppurationem festinabat. & quoniam phyma est tumor acuminatus, qui statim augetur (teste Galeno 2. ad Glauc. cap. 2.) & ad suppurationem festinat: quod tuberculum ad similitudinem

eorum

eorum quæ ex terra nascuntur appellant. Cæterùm quoniam phymata quædam sunt calida,& cùm vehementia quadã exiliunt, vt in hoc puero: quædam frigida siccaque sunt: permulta alia inter hæc consistunt, (vt dicebat Galenus de morb. vulg. comment. 1. tex. 13.) alia quidem exactè media illorum, quæ diximus: alia à medio in vtramque partem paulum inclinant. Nos hîc de phymate calido, quod sub genere inflammationis continetur, hîc intelligimus. Vide de phymate quod & passus est Amatus in femore, curat. 29. Cent. prima. Accipitur tamen aliquando phyma pro pano apud Paulum Æginetam, vt Scholio sequenti latiùs dicemus. Fernelius verò inquit: Phyma quoque tumor adenum est, simplici phlegmone atque phygethlo aliquanto minor ac planior, minusque rubens ac dolens. Non enim è puro sanguine proficiscitur, sed ex eo cui pituitæ quiddam sit admistum, vt sit phlegmon œdematis particeps. Sic etiam Celsus lib. 5. Phyma verò nominatur tuberculum furunculo simile, sed rotundius & planius, sæpe etiam maius. Nam furunculus, vt postea dicemus, oui dimidij magnitudinem rarò explet, numquam excedit. phyma etiam latiùs patére consueuit, sed inflammatio dolorque sub eo minores sunt. Vbi euulsum est pus, eodem modo appáret ventriculus, seu concauitas; quod in furunculo non inuenitur: verùm omnis corrupta caro in pus vertitur. Id autem in pueris & sæpiùs nascitur (vt in hoc puerulo) & faciliùs tollitur: in iuuenibus rariùs oritur, & difficiliùs curatur. Vbi ætas indurauit, ne nascitur quidem. attamen in senioribus conspeximus, quin & Amato euenit. Phyma, inquit, Galeni est quod ego passus sum, quod Itali *Bognon* à tumore appellant: & à Philotheo enarratione illius aphor. lib. 3. sic incipientis: Quum verò iam magis adoleuerint. vbi ita inquit: Vocat autem ipsa phymata per metaphoram

ram eorum quæ producuntur in terra, quoniam celeriter nascuntur & augentur, & ad suppurationem perducuntur: quæ omnia à Galeno priùs sunt dicta lib. 2. art. curat. ad Glauc. cap. 1. Cùm itaque plerumque & phymata in pueris absque medicamentorum appositione & suppurentur & ad sanitatem perducantur, diachylon cũ gummis applicari mandauimus; quemadmodum & alteri emplastrum de muccilaginibus: quibus facilè ad suppurationem deuenerunt phymata, & curata sunt.

SCHOLIA.

AVTHORE Galeno, *Bubo, phyma, & phygethlon, glandularum affectus sunt: bubo quidem inflammatio: resoluitur tamen aliquando, vt hoc anno 1570. mense Aprili in puerpera illa quæ bubone in inguine capiebatur, absque magna tamen inflammatione, inunxi cum oleo ros. viol. amygd. dulc. & chamomill. & applicui (quia paupercula) folia maluæ, viol. cum flor. chamomill. adiecto butyrõ instar cataplasmatis, & dolore sedato sine suppuratione facta est resolutio. Phyma autem est glandulæ inflammatio ad suppurationem spectans. Aliorum verò quorundam sententia communiter omnes, qui à natura abhorrent, ceu tumidi abscessus, quamcunque corporis partem obsideant, Phymata appellantur. Siquidem Hippocrates in hunc modum scribit: Quibus phymata vrinarium meatum exercent, hi abscessu in vomicam erumpente liberantur. At bubones qui prolapsu aut aliis vlceribus, aut doloribus contrahuntur, periculo vacant: febribus autẽ superuenientes, qui plurima parte ex pestilentiali lue solent incidere, deterrimi sunt, siue femora, siue alas, aut ceruicem inuaserint. Verùm priores initio, quemadmodum inflammatio qualibet, auxiliis repelluntur quæ refrigerant, astringuntq; (vt & Scholio præcedente diximus) vel spongiis posca impositis, vel lanis oleo crudo vinoq; imbutis, vel rosaceo, vel melino vel lentiscino, vel myrteo, deinde iis quæ digerunt vtendum. At si corpus vniuersum succis æquabiliter redundet, priùs ipsum vacuari conuenit: vbi iam inanitum est, vlceris in quo id prouenerit, cura haberi debet, sicuti in cap. de*

Paulus lib. 4. cap. 22. de phymate, bubone & phygethlo.

Glandula cum inflammatione. *vlceribus explicabitur. Glandula si inflammatione tentetur, lanis oleo quodam laxante irriguis rectè lenitur, totumq; ipsis membrum inuoluitur. Cùm tumor ad suppurationem spectauerit, non promptè diuidere, sed medicamentis, quæ cerati speciem referunt, digerere nitemur. Sed si non plenè discutitur, vt alios abscessus rumpemus, & similiter illu medebimur. In iis autem qui ob febres aut omnino humorum abundantiam procreantur, caueri debent repellentia, ne detrusa intùs repant, sed quæ digerunt imponenda; & si nihil prohibet, etiam vena in adultis (vt diximus Scholio præcedente) secanda; & ea applicanda quæ ad parotidas scripsimus. egregiè confert aster Atticus herba, quam & bubonion, quasi dicas inguinariam, ipsa de causa vocant, non solùm illitus sed etiam alligatus, bubonibus auxiliari creditur.* Quæ phymata discutiunt, ex Paulo. *Phymata autem priuatim discutit adianthon, si illinatur, atriplex, parietaria, althææ radix vino incocta, ammoniacum cum melle mollitum inductúmque, viscum quercinum cum resina ceratoq;.* Quæ rumpunt. *Rumpit autem abscessum propolis, lupini amari ex aceto illiti, cucumeris sylvestris radix, terebinthinâ excepta, capparis radix similiter, nitrum cum fermento aut ficis. Cæterùm tuberculum hoc (vt etiam annotauit Amatus loco in* Curatio phymatis. *Obs. præcedente citato,) curatur tritico manso & imposito; non minùs vuis passis, quibus semina sunt exempta: faciunt eodem modo ficus aridæ pingues, per se, vel coctæ cum semine lini, fœnugræco: adiecto oleo ros. vel pinguedine gallinaceorum vel anserina, cum vitello oui & paulo salis faciunt quoque pulticulæ paratæ ex fermento, subacta cum oleo ros. vitello oui: item pulticula ex farina tritici cum butyro & croco parata maximè valet: sed pellis leporis recens imposita, phyma curat, vel si sicca sputo madefacta fuerit: non minùs papyrus sputo madefacta & imposita valet. Plerumque verò (vt aliàs diximus) absque medicamentorum appositione phymata suppurantur & ad sanitatem perducuntur. At Amatus in suo phymate anserina pinguedine tantùm vsus est, & bene habuit.*

OBSER-

OBSERVATIO IX.
De furunculis, qui & dothienes appellantur.

NOBILIS quidam furunculos sæpe experiebatur in dorso: nam rarò (inquit rectè Fernelius) fit vt hic solitarius erumpat, sed ferè multis corpus scatet atque inquinatur. Quocirca vt phlegmone multitudinis, sic furunculus cacochymiæ soboles est. ideò etiam facta missione sanguinis ex mediana; insuper eundem egregiè curauimus cum decocto senæ, prunor. fumiterr. acetos. cum sero lactis. sunt enim hæc tubercula acuta cum inflammatione & dolore, ouum columbinum magnitudine non excedentia: (Vulgares nostri *Bloetvinnen* appellant:). nam phymate minora sunt, sed acutiora, rubentia, ac dolore grauiore. furunculus itaque phlegmones veram speciem exhibet, sed eius exiguæ, & quæ vix infra cutem descendat, atque subiectæ carnis minimum comprehendat. Suppurat furunculus perinde atque phlegmone, hincque à simplici carbunculo discernitur. Fit autem non quemadmodum phlegmone è probo sanguine qui in particulam vi quadam irruat: sed è crasso & vitioso, non perinde tamen atque in carbunculo exusto, quem à reliquo puriore natura secernens tanquam infestum & inutilem in corporis summa propellit. Quocirca (vti diximus) vt phlegmone multitudinis, sic furunculus cacochymiæ soboles est: raroque fit vt hic solitarius erumpat, sed ferè multis corpus scatet atque inquinatur. Cæterùm à sanguinis missione & purgatione solo pane nigro frumentaceo cum butyro manso & valdè pingui apposito facilè ad suppurationem perueniebant, vel solo diachylo apposito: vel, vt aliàs expertus sum, beta vel caulibus

libus butyro illitis appositis erumpebant, & facilè curabantur. Interim tamen huic nobili vt à vino abstineret mandauimus. & sæpiùs reiteratis purgationibus cum syr. ex infus. ros. de fumoterræ non ampliùs suppullulârunt: consuluimus deinde vt quotannis semper in Vere ad præcautionem sanguinem mitteret: quod ita profuit, vt similibus furunculis deinceps nunquam laborauerit. Sed & hoc cataplasma ad furunculos expertum est & alia apostemata ex adustione sanguinis: ℞ fol. mal. acetosæ ana m. j. ficuum ping. num. VI. vuar. pass. amotis arillis ℥ j. sem. lini p. ij. bulliant, pistentur in mortario; addendo fermenti acris ℥ j. ß. axungiæ porci recentis sine sale q. s. fiat cataplasma.

SCHOLIA.

Dothienes. Furunculi.

DOTHIENES & Furunculi idem sunt apud Galenum 2. Methodi cap. 2. & 5. de compos. medic. secundum loca cap. 7. Generantur per vniuersum corpus, duplices existentes: aliqui quidem, vt ita dixerim, varosi, duri & ægrè concoctiles: aliqui verò inflammati, in quibus aliquando etiam febres consistunt, & tumor in magnitudinem excrescit & in pus transmutatur, vnde curatio ipsorum vt plurimum eadem quæ inflammationis existit. Furunculus verò (apud Celsum lib. 5.) tuberculum est acutum cum inflatione, & dolore, maximeq; vbi iam in pus vertitur. Qui vbi adapertus est, & exit, apparet pars carnis in pus versa, pars corrupta subalbida, subrubra, quem ventriculum quidam furunculi nominant. In eo nullum periculum est, etiam si nulla curatio adhibeatur. Maturescit enim per se, atque erumpit. Sed dolor efficit, vt potior medicina sit, quæ maturiùs liberet. Proprium eius medicamentum galbanum est: si ne id quidem in promptu est, vel resina vel fermentum. Expresso pure nulla vlteriùs curatio necessaria est. Furunculus verò apud Paulum tumor est abscessum præ se ferens, qui ex crassis humoribus in carnosis plerumque partibus concipitur, mitis quidem, cùm in sola cute coiit: peruicax autem malignúsque, vbi subter actis radicibus in superficiem erumpit. Dissipat

Celsus lib. 5.

Paul. lib. 4. cap. 23. de furunculo qui Dothien appellatur.

autem

autem furunculum ac concoquit triticum commansum, & impositum: masliche Ægyptia, vuæ passæ quibus acini sunt exempti, cum sale tritæ ac illitæ hunc disiiciunt aut rumpunt, vel sicci fici hydromelite incoctæ imponuntur, vel resina ficu mista inducitur, vel ipsæ ficus cùm fuerint pingues dissectæ, vel fermentum cum nitro, vel lini semen cum melle, vel alterci folia trita cum butyro. Composita verò hæc proficiunt: nempe quod ex fermento, quod polline farinaceo constat, & quod priuatim à furunculo Græce dicitur dothienicon; Fomenta autem adhibentur ex spongiis mollibus continuè calenti aquæ intinctis, deinde sic medicamenta iniiciuntur.

OBSERVATIO X.

De terminthο tuberculo.

TVBERCVLVM quidam habuit in nate, cui in supremo vlcere bulla atra erat: nos iudicauimus terminthon esse: ideò brassicam cùm melle tritam apponi iussimus, quæ etiam Aëtius lib. 14. cap. 62. ad epinyctidas valere scribit: atque hoc tuberculo dissecto pus inuenitur. Hinc & Oribasio species phymatis est, & Aëtio species pani, cùm sic scribat lib. 14. c. 63. Terminthus pani species est, adiacetq. supremo vlceri bulla atra: qua disrupta, quod subiacet hyposyrmati simile apparet: hoc autem dissecto pus inuenitur. Curatio quam ad epinyctidas diximus, huic quoque accommodabitur. Hæc Aëtius.

SCHOLIA.

TERMINTHVS *tuberculi species est: incumbit autem ipsi pustula nigra supernè ac infernè: qua rupta infernè desquamato similis apparet: hoc autem dissecto pus inuenitur. Apud Fernelium terminthus eiusdem generis pustula cum epinyctide est, ex feruido praeassatoq; sanguine prorumpens. Epinyctidi par quidem est magnitudine, sed cui pustula incumbit* Terminthus.

Paulus lib. 4. cap. 24. *nigra ac rotunda, quæ ardore in squamam abit. Paulus verò terebinthum appellat, ita inquiens: Oribasius terebinthum sanè phymatis speciem esse asserit, super quam pustula nigra emineat: hac rupta id quod subiacet desquamato simile apparet. vbi scalpello diuiseris, pus deprehenditur. Dioscorides autem Alexandreus literis mandauit terebinthos cutis esse excrescentias rotundas, nigro virides, terebinthi fructum referentes; atque aliis phymatum tumoribus similiter curari censet: auxilia ex supra comprehensis huc transferenda. Sed & curant talem affectum calx cum oleo ad mellis compagem subacta, & imposita, & laser cum aqua: desiccat enim absq; mordacitate. Item brassicæ vel solani vel hyoscyami folia cum melle imposita, & vua passa cum rutâ egregiè medetur.*

Observatio XI.

De carbunculo benigniore in nate apparente.

CVM aliquando cum chirurgo ad ægrum deflecteremus qui carbunculum attamen benigniorem parte dextra natis habebat, quamuis eo tempore pestis non grassabatur, attamen quia videbatur febricitare, & vrina tincta erat, sanguinem ex vena basilica detrahere iussimus: si fuisset pestis, & carbunculus malignus, potiùs ex crure & loco magis è directo & vicino detraxissemus. deinde dedimus serum caprinum cum foliis senæ, epithymo & rhab. ac thamarindis. & apponi mandauimus emplastrum ex arnoglossa ab Auic. & aliis conscriptum: & in circuitu defensiuum ex bolo arm. vero, aceto & aqua ros. Postea ad maturationem accepimus emplastrum ex malua, ficubus, vuis passis, farina hordei, cum butyro, & rad. althææ. & post ruptum apostema pro mundificatiuo vsi fumus vnguento ex melle, farina hordei & succo apij. Deinde illud Auic. exiccans vsque in finem, descriptum etiam cap. de carbunculo apud Valescum: ℞. cerusæ ℥ v. litharg. ℥ ij. scoriæ argenti ℥ iij. ß. drag. ʒj. fiat pul.

&

&c cum cera alba in mortario,&oleo rof. q.f. vel fit ceræ quantitas ℥ j. olei rof. ℥ iij. fiat vng. At carbunculi illi magis fæui in facie illius infantis fabri argentarij Delphenfis apparentes, maximè in ipfis genis,nullo modo curari potuerunt;morte ipfa paulo poft fubfequente, vti prædiximus.

SCHOLIA.

CARBO, qui & carbunculus, Græcis ἄνθραξ dicitur: nam magnas inflammationes, carbunculus, & gangræna & fphacelus concomitari folent: de his igitur nobis hîc agendum eft,fed priùs de carbunculo. Eft igitur carbunculus ex influente fanguine nigro craffoq; ac fœculento eodémque feruente atque impensè calido,& eft tumor vlcerofus: vel carbũculus eft vlcus cum inflammatione. Sed errant recentiores, qui anthracem & carbunculum diuerfa effe mala putant, vt copiosè lib.2. Paradox.cap.18. Fuchfius demonftrauit. Arabum placita fectantes Prunam & ignem Perficum nominant hoc vitium. Duplicem tamen etiam doctiffimi quique carbunculum conftituunt: nam carbunculorum (vt & Fernelius annotauit) alius fimplex, qui è folo ardore fimplicíq; putredine nafcitur; alius malignus, qui his etiam iungit venenatam qualitatem:talis in peftilentia graffatur, de quo plura diximus lib.6.Obf. & Curationũmedicinalium, cùm de pefte fcriberemus, maximè Obfer. 10. de pefte cum anthrace feu carbunculo. Chirurgi huius ætatis peculiari nomine anthracem vocant,& à carbunculo fola malignitate & venenofitate differre volunt: cùm tamen ἄνθραξ Græcis fit idem, quod carbo vel carbunculus Latinis. Proinde fupervacaneum eft eorum caufas,figna & curationem (vt etiam dicebat Tagautius cap. proprio) quod ferè omnes chirurgi faciunt,diftinguere, & in diuerfis capitibus de iis pertractare. Carbo itaque, vt dictum eft, ex influente fanguine nigro craffo ac feculento, eodemq; feruente atque impensè calido nafcitur. Cui fi tenues quædam humiditates admixtæ fuerint, puftulæ quædam ambuftis confimiles,per fumma cutis excitantur; appellaturq; tum hæc inflammatio, carbunculus cum puftula. quod vitium fanè frequentiffimè incidit. Interim tamen (licet raró) & citra puftu-

Carbo. Carbunculus. Anthrax.

Gal.de compof. med. per genera lib.5. cap.15.

Carbunculorum alius fimplex,alius malignus.

Carbunculi generatio & defcriptio.

Carbunculus duplex: alius cum pustula, alius sine pustula.

Notæ carbunculi. 1. Vlcus crustosum. 2. pustula.

lam, pustulásve incipit: verùm omnibus crustosum vlcus fit. Dixi *autem, citra pustulam, pustulásve, quoniam vna duntaxat aliquando pustula maiuscula cum hoc morbo exoritur, qua rupta, vlcus cum crusta gignitur. Sæpe verò non vna tantùm pustula erumpit, sed multæ exiles, veluti milij semina, crebræ in particula residentes: quibus præruptis, similiter crustaceum vlcus prouenit, quale ferramenta candentia excitant, vt latiùs reperies vbi de peste cum anthrace seu carbunculo scripsimus; præcipuè* Obseruatione 12. & Scholio eiusdem, & Obser. 24. & 25. 29. *Carbunculus itaque quamcunque partem corporis inuaserit, eam mox exurit, pustulasque circum se ardentissimas acerrimásque ciet, tandemque ardoris vi crusta vel nigra vel cinerea obducitur.*

Paul. lib. 4. cap. 25.

Hinc partes vicinæ longo sæpe tractu consentiunt, caloris dolorísque participes: valida quoque febris accersitur. Inflammata pars numquam suppurat, sed feruore exusta corruptæ carnis lobum tandem excutit, quo excidente vlcus cauum sordidúmque manet, hocque vno maximè (vt dicebat Fernelius*) à cæteris seiungitur tuberculis. His & reliqua signa adiungito quæ loco citato scripsimus: nam omnino hîc denuò repetere non opus est. Carbunculus minùs lethalis est quando primùm rubens, deinde citrinus appâret, & quando in aliis locis quàm emunctoriis, sed circa principem partem magis venenosa subitò recurrens hominem interficit. Reliqua prognostica his adiicies ex loco iam citato: nam anthrax seu carbunculus omnis licet sit morbus acutus, periculosus & contagione inficiens, omnium tamen pessimus in*

Iudicia.

emunctoriis & prope membra principalia. Si circa stomachum siue œsophagum faucésve incidat carbunculus, subitò (vt ait Celsus *) spiritum sæpe elidit.* Minùs lethalis Auicennæ *qui primùm rubet, vt diximus, deinde citrinus appâret. Qui verò linescit aut nigricat, neminem ferè non iugulat; nullus tamen ex*

Curatio.

sua natura non periculosissimus censetur. Quanquam & plu-

Venæ sectio.

rima de curatione diximus, ab incisa vena incipienda, vt Galenus *præcepit 14. meth. & 2. ad Glauc. ad animi defectionem vsque. & vena semper partem affectam è directo respiciens, atque pro eius situ nunc humeraria nunc interior, interim etiam media, & ea quæ in malleolis est, secatur. Mox supra locum affectũ sca-*

Scarificatio.

rificatio rectè accommodatur, plagis ob succi crassitiem altioribus.

Sunt

Sunt & alij qui præcipiant ipsos scarificatus in crustaceo vlcere duntaxat esse faciendos. Ipsas verò incisiones aqua salsa calente statim perfundunt, ne in illis sanguis coëat, concrescátve, sed foras egrediatur. Interdum etiam erodens medicamentum imponunt; cuiusmodi est arsenicum, quod in ea re inter cætera primatum obtinet. Quidam verò loco scarificato sanguisugas admonent. Cæterùm laboranti particulæ (tametsi quod ad inflammationem spectat, refrigerantia desideret) validè repellentia haudquaquam admoueri debent. Nec enim huiusmodi fluxionem propter humoris crassitiem, atque etiam malitiam auertere poteris. Et si quando id feceris, aliud quippiam (vt Gal. ait) quod in alto sit corpore offendes. Atqui nec affatim affluere is humor, ipso Galeno autore, permittendus est. Inquirenda igitur remedia sunt, quæ cum modicè reprimendo, etiam digerere seu dissipare possint. Tale profectò est cataplasma quod ex plantagine conficitur, tum quod ex lente bis cocta constat. Sed his admiscenda nobis erit mica panis, qui furno sit coctus. Esto autem panis (ex Galeni consilio) nec omnino à furfure purus, nec nimium eius habens. Eiusmodi autem cataplasma recentioribus appellatur emplastrum de arnoglossa, cuius forma apud eos est talis; ℞. arnoglossi, lentium, panis furnacei ana par. æq. coquantur in aqua. His gallas addit Auic. Alij, ex Paulo & Galeno, ex foliis plantag. coctis, lente cocta, pane clibanite, oleo ros. cõficiunt. Sed quia hoc in loco de pane clibanite facta est mentio, non ab re fortasse erit recensere genera quatuor panis, quæ erant in vsu apud antiquos, & hoc ex Galeni sententia primo de alimentis, cap. 2. Erat igitur panis clibanitis, valdè laudatus, quoniam summa coctus erat diligentia, ita vt in omni sui parte crustam referret, dictus à clibano, hoc est à furno testaceo: huiusmodi testis nostra tempestate tartas coquere solemus. Secunda panis species vocabatur ἰπνίτης, ab ipno, id est furno, vel fornace furnaria maiori & sine comparatione capaciori quàm clibanum: itaque corrige Gal. in supra allegato loco, qui in mentione huius furni legit minori: tu verò scribas maiori. Tertia panis species coquebatur super cratem, vel supra cineres. Quarta species panis erat panis infermentatus sub cineribus, & subcineritij vocabantur, & erant praui nutrimenti. Panes etiam diuersa sortiebantur nomina à compositionis diuersitate: nam

Aquæ salsæ perfusio.

Arsenicum.

Sanguisugæ.

Lib. 14. Therap.

Cataplasma ex arnoglosso.

Quatuor genera panis apud antiquos in vsu.

appellabant πιτυρίας panes ex furfure confectos; αὐτοπύρους autem ex tota farina: quos etiam συγκομιστοὺς dicunt. Erat panis σεμιδαλίτης. id est, similaceus, panis σιλιγνίτης, id est, siligineus: panis ἄζυμος, id est, infermentatus. Ad rem igitur ut veniamus: quando non est copia panis clibanitis, buccellatus appellatus, possumus eius loco accipere crustam panis αὐτοπύρου in maiori furno cocti. Sed quo digressi sumus reuertamur. Auic. autem ad eandem intentionem probat cataplasma quod constat duobus malis granatis, coctis in aceto aut aqua acetosa. Et hæc quidem tum parti ipsi laboranti, tum circumiacentibus imponunt. Huic sententiæ accedit & Paulus Aegineta, ita inquiens: Vt radicitus carbunculos diuellas, dirimasq; ab adiacentium commercio, malum punicum acidum minutatim concisum in aceto coques: ubi autem intabuerit, in lanorem deteres, linteoq; illitum induces: cùm siccescit, aceto humectabis. Quidam tamen hoc medicamentum nimium repellere volunt, periculumq; esse ne sanguis infectus intrò repellatur, seuioraq; inferat symptomata: quare & infrascriptum magis probant: ℞. malum punicum acidum, malum punicum dulce, hordei m. j. folior. plant. m. ij. coquantur in posca, donec rumpatur hordeum; & contundantur: postea accipe pulpam mali cydonij sub prunis cocti, vel alterius mali acidi, & fiat emplastrum. Item nucis auellanæ veteris vel etiam non veteris medulla carbunculos maturat, rumpitq;. Alij nucleos iuglandis viridis idem posse contusos cum carnibus cydoniorum vel aliorum malorum acidorum, contendunt. Optimum autem etiam fuerit perpetuò circumiacentibus ipsis partibus vng. ex bol. arm. rosaceo vel myrtaceo oleo & aceto confectum inducere: ne scilicet intrò, qui iam fluxit humor recurrat. Sunt qui virus ipsum & malignum humorem in pestilenti carbunculo, suctu, cucurbitulis & medicamentis attrahentibus ad locum carbone obsessum euocant vel alliciunt. Quod sanè & faciendum consuluerim, si artus & minoris nota partes, anthrax occupet, & pigrè moueatur fluxio. Si verò validè atque affatim irruat, modicè reprimentibus (ut modò ex Galeno dictum est) infrenandus utcunque est fluxionis impetus, ne scilicet ingens nimis dolor ex fluxione tam violenter irruente in laborante particula excitetur, atq; ita malum exasperetur.

Cataplasma ex malis punicis.

Medulla nucis auellanæ, carbunculos maturat, & rumpit.

Auxilia attrahentia virus.

retur. At quando imminet timor gangrenæ, tunc quidam imponunt emplastra ex farina orobi: aduertendo, quòd orobus, Moco *Italis dictus, nō est bonus: sed accipiatur orobus* Cretensis, *vel farina lupinorum, vel farina lolij, & oxymel; & posca. Si autem vident quòd per impositionem horum medicamentorū tumor cedat, variant cum infrascripto: ℞. folia cupreßi viridis, passul. sine nucleis, farinæ hordei, caric. ana ℥ ij folior. rutæ m. j. nucis iuglandis ℥ ij. contundantur, & fiat emplast. & imponatur circūquaq; locum tumentem. Super ipsum verò vlcus crustosum, vbi præcipuè membrū putrefit, valens aliquod medicamentū & quod vehementer exiccet, non autem quod concoquat & pus moueat (quando ita putredinem particulæ foueris) imponendū est. Cuiusmodi est Andronis, Musæ, Pasionis vel Polyidæ: diluiq; id vino aliquo dulci vel sapa ad fordiū craßitudinē debebit. Cataplasma etiam, vt paulo antè diximus, quod ex orobi farina & oxymelite constat Galeno, rectè apponitur vbi vlcus malignū & cum putredine fuerit. In cōmuni autem vsu est vng. vulgo Aegyptiacū nominatū. Quod si hæc parum proficiant, ad acriora & quæ ignis vires habeant deueniendū erit, cuius generis sunt radix dracūculi, vel aristolochiæ ex aceto trita & imposita, calx, arsenicum, sandaracha, & alia huiusmodi quæ non aliter quàm ignis adurunt. Hæc proficiunt satis, si protinus à viua corruptam partem resoluant. quo facto quicquid corruptum est & emortuum, protinus auellere & radicitus exstirpare oportet. Cùm autem sub ipsis erodentibus medicamentis sequatur crusta, vndique à viua carne diducta, vulnus quidem, quod ex eis excitatur, vt cætera adusta curandum est. Cæterùm cùm extremis morbis (vt inquit* Hippoc.) *exquisitè extrema remedia optima sint, cogimur aliquando (victis scilicet malo medicamentis) malignū carbunculū, cauterio vt vocant actuali, hoc est, candente ferro exstirpare. Finis autem adurendi est, dū ex omni parte sensus doloris est, vt rectè Celsus admonuit. Post hæc crusta vlceribus inducta auxiliis ad id accommodis resoluenda est; vt hoc emplastro, vel alio simili: ℞. farinæ hordei, frumenti ana ℥ iij. decoct. maluar. viol. rad. althææ ana q. s. butyri recentis, axung. suillæ liquefactæ ana ℥ ij. fiat empl.: cui à bullitione remoto addantur duo ouorū lutea. post crustæ ablationē locus mundetur & detergatur tali medicamēto:*

℞. te-

Quid supra vlcus crustosum imponendum.

Vide Gal. lib. 5. de compos. medic. per genera cap. 12. Paul. lib. 7.

Vng. Aegyptiacum.

Adurentia medicamenta.

Quando adustionem properandum.

℞. terebinthinæ ℥ iij. syr. rof. solut. ℥ j. mellis rof. ℥ v. bulliant simul q. s. & ab igne ablatis addatur oui luteum: farinæ hordei, farinæ frumenti ana ʒ VI. misc. Purus iam factus locus implentibus medicamentis curari debet. Vbi verò iam penitus fuerit impletus, ea quæ cicatricem inducunt adhibere tempestiuum erit. Quòd si adustionem laborans pati recusauerit, aliquis ex humili plebe adhibendus est, qui carbonem ipsum mordicus apprehensum radicitus euellat. Quales olim erant Psylli in Italia nominati, qui vulnera ex morsu serpentum illata innocuè exugebant. Porrò auulso sic vel quomodocunque absumpto carbunculo, sinus, cessante iam inflammatione, primùm vt diximus detergeri, deinde iam purus factus implentibus medicamentis, quæ Græci synulotica vocant, illinendus: deinde impletus cicatrice obducendus; quorum materiam ex lib. 6. Tagautij inuenies. Cæterùm si non admodum saniat malum, nobisq; aliquas dederit inducias, maturatur & aperitur Auicennæ, admotis ficubus, fermento & sale adinuicem mixtis. Vbi autem bis vel ter appositum fuerit huiusmodi cataplasma, locus omnino niger & dehiscens apparere solet. Atque tunc mundificatiuo ex apio locus detergendus erit. Medicamen quoque ex vitellis ouorum & sale confectū, si sæpiùs admoueatur, maturat & aperit carbunculum, vt scribit Theodoricus. Ad eundem finem in communi vsu est hodie medicamentum quod melle, sale, triticea farina & ouorum luteis constat. Consolida maior (quod Græcè symphyton appellāt) inter duos lapides contrita, diuino quodam (vt referunt) miraculo anthracem sanat, & ex toto intra diem vnum interimit. Reliqua autem quæ crustas in vlceribus resoluunt, vide in iis quæ de peste & anthrace diximus ac scripsimus, idq; præcipuè sexto libro nostrarum Obseru. de febribus. Quidam repurgato vlcere illud hoc vng. glutinant: ℞. olei rof. ℥ ij. cerussæ, plumbi vsti, litharg. ana ℈ ß. rof. rub ℈ ij. rad. symphyti maioris, balaust., bol. arm. ana ℈ ß sem. portul. gran. ij. ceræ candidæ q. s. fiat vng. Sed quoniam in eiusmodi maligno morbo sæua symptomata euenire solent, erit prudentis medici omnibus resistere: frequentiora accidentia sunt calor ingens: appetitus prostratus, cordis tremor, delirium. Quibus instabis aceto, aq. rof. & aliquo epithemate cordi imposito, hoc modo:

[Margin notes: Psylli. — Maturatiuum Auicennæ. — Mundificatiuum ex apio. — Consolida maior. — Quomodo symptomatis succurrendum.]

do: ℞. aq. melissæ, rof., bugloß. ana ℥ iiij. vini maluatici ℥ ij. pul. meliß rof. ana ℥ j. corall. rub. specier. diatrionsant. ana ʒ ij. fiat epithema secundum artem: pluribus vicibus varietur & imponatur. Si impatientes sint, & epithemata abhorreant, innungantur hoc vng. ℞. olei rof. vng. rof. Mes. ana ℥ j. aceti rof. aquæ rof. ana ℥ ij. ceræ albæ ℥ ß. misce: & bulliant ad consumptionem aceti & aquæ. adde pul. sant. alb. corall. rub. specier. trionsant. ana ʒ ß. misce, & linteolo illinito apponatur. Si delirium adest, refrigerantibus vtemur. Si nausea ratione humoris calidi in ventriculo sit, vomitum proritabimus cum ℥ ij. vel iiij. ad summum huius aquæ: ℞. putamina viridis nucis iuglandis lib. x. contunde, infunde in aceto per 4 dies: deinde alembico aqua extrahatur. Vel detur syr. rof. solut. vel cassia. Si nimius adsit vomitus, cohibe eum cum syr. cydon. vino cydon. vel diacyd. Si cordis tremor, vtere elect. diatrionsant. diar. cum pul. vnionum & smaragd. reliqua inuenies quæ de peste scripsimus ad longum. Cæterùm de Anthrace etiam maligno seu carbunculo hæc exempla adhuc adiiciemus.

OBSERVATIO XII.

In qua ponuntur exempla aliquot carbunculi malignioris pestiferi seu anthracis, etiámque bubonis.

HEYNRICVS, iuuenis 23. annorum, pictor, qui commorabatur apud insignem illum pictorem Blocklandium dictum in Aggere longo Delphis, anno 1567. ipso 29. die Martij cùm febre corriperetur cum vomitu ac nausea, ad eum vocatus fui sub noctem; & animaduertens duas pustulas admodum paruas sed subrubescentes & purpureas, statim suspicionem de peste ac carbunculo venenoso & anthrace habebam, quamuis solummodò morbillorum instar iam priùs erumperent. augebat suspicionem quòd circa vicinos pauperes pestis esset: sed post vnum diem magis hæc manifesta euadebant,

debant, cùm hic fateretur se cũ cane magno cuiusdam vicini, qui in ædibus familiaris erat, lusisse, qui inuentus est habere in collo bubonem pestiferum admodum magnum. Cæterùm primâ illâ vocatione, morbo iam priùs inuadente, licet leuis suspicio esset, venam secui in talo in pede dextro è regione femoris in quo duæ illæ pustulæ apparebant, tum quia etiam in eodem inguine dextro nonnihil dolebat, vt etiam de bubone pestifero suspicionem conciperem. Detracto itaque sanguine ex talo satis copiosè illicò, vt & sequentem syrupum caperet iussi: ℞. syr. de limonibus ℥ j. syr. de acetositate citri ℥ ß. aq. scabiosæ, acetosæ, borag. ana ℥ j. misce. Trigesimo die Martij manè cùm redirem, carbunculi duo seu anthraces in femore ad quadrantis magnitudinem apparebant, & bubo pestilens etiam in inguine emergebat. tunc, quia ventrem non deponebat, hæc subsequentia administrari mandauimus: ℞. folior. senæ ʒ iij. agarici femin. rhabarb. selecti ana ʒ ß. sem. anisi ℈ j. squinanthi, zinzib. ana ℈ ß. bulliant in aq. scabiosæ, cardui benedicti, borag., bugloss. ana ℥ j. & fortiss. expressioni adde syr. ex infus. ros., de limonibus ana ℥ ß. misce, detur vnica vice, & optimè aluum deposuit. Eodem die etiam accitus est Cornelius Ericius confrater meus: & tũc præscripsimus vt etiam sæpissimè sumeret ex syr. sequenti: ℞. Syrupi de limonibus ℥ iij. syr. viol. borag. bugloss. ana ℥ j. misc. Deinde vt & hæc adhiberentur: ℞. boli arm. veri ʒ j. rad. tormentillæ, foliorum dictamni Cretici ana ʒ ß. fiat puluis, & diuidatur in tres partes: ℞ aquæ scabiosæ ℥ ix aceti ros. ℥ ij. misce pro tribus dosibus, cum puluere. Supra carbunculos venenosos qui in femore apparebant apponi mandauimus fermentum cum cantharidibus, & vitriolo, vt per 24. horas remaneret. Deinde altero die, qui erat vltimus dies Martij, tantùm puluerem vitrioli chirurgus apposuit; ad quem etiam

æger

æger die præcedente, cùm Blocklandius pestem esse intelligeret, translatus est: sed nec ipse chirurgus ille ægrotantem diutiùs in ædibus suis retinere volebat. Die itaque 30 Martij Petrus Frederici chirurgus, qui in vico Iacobi Gerardi dicto commorabatur, ægrum in ædibus suis recepit, & tunc apposita sunt anthraci attrahentia. Postero die, hoc est vltimo die Martij, vitriolum tantùm chirurgus apposuit; & supra ipsum digestiuum, & vltimo diachylon. At buboni inguinis appositum est emplastrum de muccilaginibus, quod maximè extollebat Ericius, quamquam id mihi & chirurgo vix sufficiens esse existimabatur: quamobrem eodem die vltimo Martij redeuntes à meridie, cùm hoc non satis ad rem facere videretur, communi consilio cæpe assatum sub cineribus cum capite liliorum alborum & theriaca instar cataplasmatis commixtum appositum fuit buboni inguinis. Altero die, qui erat primus dies Aprilis, eadem adhibita sunt, adiectis tamen farina sem. lini, fœnigræci, malua, bismalua, & rad. althææ, priùs coctis cum s. q. oleorũ sequentium, cataplasma appositum est. Hæc erant olea quæ immiscebantur: ℞. olei irini ℥ iiij. olei lini, de meliloto, lilior. chamomill. ana ℥ iij. misc. Interim istis diebus quoque semel capiebat pul. suum cum aquis suprascriptis, & ex mixtura syrupor. suprascript. sæpissimè. Secunda die Aprilis valdè debilis erat: quare sequentem panem Martium illi exhiberi mandauimus: qui ita præparabatur: ℞. pulparum caponis & carnis, alarum & totius caponis q. s. amygd. dul. excortic. in duplici pondere ad præcedentia, cum aqua rosacea & sacch. ros. fiat Massa panis seu panis Martius secundum artem. A meridie ter per se aluũ reddidit. Sed quia inflammationem palati, linguæ ac gutturis incurrebat, aphthas metuebamus: quare ne illæ suppullularent, gargarisma sequens præscripsimus: ℞. aquar. plantag. solatri ana lib. ß.
syr.

syr. granat. ℥ ij. oxymellis simplicis ℥ j. misc. pro gargarismate. Tertio die Aprilis, relicto vitriolo, supra anthraces in femore præcipitatum positum est, deinde butyrum, & postea diachylon, vt priùs. At buboni in inguine emplastrum illud ex cæpe cum reliquis illis iam dictis adhuc apponebatur. Quarto autem die Aprilis, id est septimo die ab initio morbi, excidit eschara ab vtroque anthrace qui in femore erant, & ampliata sunt foramina vltra medium stuuerum nummum. Vt autem carbunculis tunc digestiuum apponeret chirurgus, iussimus. interim boli arm. veri ʒ ij partiebamur in 6 partes, & de tribus horis in tres horas partem vnam cum syr. de limonibus exhibuimus. Manè, cùm aluum non deponeret; suppositorio sequenti bis aluum deiecit: ℞. pul. trochis albandal ʒ j. pul. hieræ picræ ℈ j. cum sale & melle, fiat suppos. Subinde & hac mixtura vtebatur: ℞. syr. ex infus. ros. ℥ iiij; syr. de limonibus ℥ iij. misce. etiam his die præcedente vsus fuerat, nempe tertio die Aprilis. At quarto die Aprilis cùm bolum cum syr. de limonibus exhiberemus, postea per se incidit in fluxum ventris, qui illi durauit etiam nocte sequente, & duos vermes deiecit. delirabat, & ante quam nox veniret pro deplorato ab omnibus habebatur, & putabatur mori; imò & inunctus vltima inunctione, quamquam ipse delirans nihil sciret. Quinto die Aprilis, id est octauo die ab initio morbi, meliùs habere cœpit, & duo carbunculi in femore optimè pus eiiciebant, vt valdè speraremus. Sed posteà bubo paulatim delituit. tandem, & tertio carbunculo quamuis exiguo, cum pustula exigua, in eodem femore prope illos duos anthraces exorto, & post aliquot dies etiam in manu (licet & valdè minutus & hic existeret;) istis inquam à nouo suppullulatis, etiam supradicta attractiua applicuimus; mox & butyrum & diachylon; postea etiam decidente eschara

tandem

tandem & digestiuum. Sexto die Aprilis, omnia meliora: mente constabat, & optimè morbum ferebat, & denuo suppositorio iniecto bene aluum reddebat. Septimo Aprilis die, qui erat 10 ab initio morbi, noctem praecedentem malè tulit, valdè tussiebat, & sputa in pectore retinebantur. quapropter vt à bolo abstineret cum syr. supradictis imperauimus: interim pectus inungi fecimus cum vng. resumptiuo; & vt diatragacantho frigido in tabulis sæpissimè vteretur, mandauimus. Carbunculis autem digestiuum more solito imponebatur, eidem melle rosaceo nunc adiecto. Octauo die Aprilis adhuc valdè tussiebat. quare pro tussi præscripsimus hæc subsequentia: ℞. conser. viol. borag. ana ʒ vi. loch de pino ℥ j. cum syr. capill. Ven. q. s. fiat loch: & erat hic vndecimus dies ab initio morbi. Eo autem tempore omnes carbunculi optimum pus reddebant. Nono die Aprilis, qui erat dies 12 ab initio morbi, omnia meliora, præterquam quòd tussi adhuc afficeretur. quare illi etiam vinum inhibuimus, propter tussim, quod tamen antea concesseramus. Decimo Aprilis die glandem denuò iniecimus, & iterum diatrag. frig. & subinde sacch. viol. exhibuimus: posteà vt & sacch. candido subinde ad libitum vteretur, præcepimus. Vndecimo die Aprilis, qui erat 14 ab initio morbi, cùm tantùm semel aluum deposuisset ex glande præcedente, & stercora duriora essent, vt iterum purgaretur hoc modo, mandauimus: ℞. folior. senæ ʒ iij. rhab. selecti ʒ j. squinan. ℈ j. infunde per noctem in ℥ v. decoct. pectoral. ob tussim & fortissimæ express. adde syr. ex infus. rosa. ℥ j. misce pro vna dosi. quater egregiè aluum deposuit, & cœpit quotidie meliùs habere. Duodecimo die Aprilis, cùm tussis non sedaretur, vt hoc ecligmate sequenti sæpissimè vteretur, mandauimus: ℞. diatrag. frig. ℥ j. conser. viol. borag. ana ʒ vi. cum syr. de liquir. fiat loch. Decimo tertio

F Apri-

Aprilis, cùm in ventre dolorem pateretur, vermes esse adhuc existimabat: ideò vt semine contra vermes zaccharo incrustato vteretur, præcepimus. at vermes non reddidit, dolore paulatim euanescente. Eo tempore prò cataplasmate quod soliti eramus apponere buboni in inguine, iam delitescenti illi solum diachylon cum gummis apponi iussimus. 15 & 16 Aprilis iam curatus videbatur: quamquam 17 die Aprilis in inguine, circa testem, vbi bubo delituisse videbatur, apparuit quasi paruus carbunculus seu anthrax: quare apposuimus diachylon commune cum gummis, deinde & digestiuum: postea etiam exiguum quid puris erupit. At decimo octauo Aprilis, ne duo isti carbunculi in femore maiores aliquantulum, licet optimè pus redderent, quemadmodum & tertius in femore, licet exiguus, & quartus ille minutus in manu, optimè pus quoque redderent, ne isti duo (inquam) maiores subitò consolidarentur, mandauimus chirurgo vt puluerem præcipitatum imponeret, vt foramina diutiùs permanentia aperta, virulentiam effunderent: interim apposito & digestiuo. At post vnum atque alterum diem reliquimus puluerem præcipitatum. & 21 Aprilis carbunculo qui in manu erat nihil appositum est præter diachylon commune: & tandem etiam alii carbunculi iam dicti, relicto planè digestiuo, solo adhibito diachylo, posteà ad sanitatem peruenere, adhibitis iis quæ cicatricem inducerent. Verùm cùm iam curatus videretur hic noster æger, neque eum ampliùs inuiseremus, bubo ille qui delituerat in inguine, denuò suppullulans in abscessum permutabatur; qui tandem ruptus, excreto pure, & bene deterso, deinde per chirurgum adhibita incarnatione & consolidatione curatus est. Erat autem hæc pestis sæuissima adeò, vt etiam vxorem eiusdem chirurgi, quantumuis grauidam in vltimo mense partûs, inuaserit, anthrace in dorso

ſo ſuppullulante. quod cùm chirurgus mihi cum animi dolore narraret, hæc ſubſequentia præſcripſimus: ℞. aquar. ſcabioſæ, acetoſæ ana ℥ j. ſyr. de limonibus ℥ j. boli arm. veri ℈ j. miſce. retinuit quidem: ſed & caro corripiebatur, delirabat; & anthrax videbatur deliteſcere, vt chirurgus putaret eã morituram. mandauimus vt continuò ſyrupum de limonibus exhiberet. poſtea & hoc apozema purgans dedimus: ℞. rad. tormentillæ, foliorum dictamni veri Cretici, ſcordij veri, rad. zedoariæ ana ʒ j. coluteæ ʒ iij. rhabarb. ſelecti ʒ j. cinamomi ℈ ij ß. coquantur in aqua ſcabioſæ pro ℥ iiij. fortiſſ. expreſſioni addendo ſyr. ex infuſ. roſ. ℥ j. miſce. ter optimè aluum excreuit: & poſt purgationem die ſequenti iterum anthrax apparuit. Bolum arm. cum ſyr. de limonibus iterum dedimus: deinde commoda, vt ſuperiùs diximus, adhibita ſunt remedia anthraci per chirurgum: & ipſa intra ſeptem dies conualuit. Sed & Aleydæ Iodoci, vxori Bokelli Alberti Delphenſis zythepſæ, in cuius cupis malleus fabri pro inſigni erat, peſtilenti febre ac bubone in inguine correptæ, dedimus noſtrũ ſudatoriũ, deſcriptum lib. vi. Schol. Obſ. 16. de peſte & peſtilentibus feb. deinde ex talo è dextro ſanguinem miſimus: & cùm bubo à muliere tractaretur, cùm chirurgum non admitteret, veſicatorium apponi iuſſimus: at poſtea factus eſt abſceſſus: deinde & optimè curata eſt. Sed antequam euaderet, cùm aphthas in ore haberet, & cùm ego illas repurgarem, ilicò ingenti dolore in inguine correptus, ac febri, domum rediens, cùm omnia ſigna peſtis haberem, eâdem nocte ſyr. de limonibus cum aqua ſcabioſæ, acetoſæ, & aceto, & bol. arm. cum meo puluere accepi: & veſtibus in lecto bene coopertus adeò ſudaui vt madore ferè diffluerem: & ita ille dolor euanuit in inguine; & optimè, laus ſuperis, curatus fui. quamquam poſt diem vnum aut alte-

rum febre lenta correptus fuerim, non tamen pestilentiali; quæ mihi ad sex deinde septimanas ferè adhæsit.

SCHOLIA.

De carbunculo benigniore actum est Obser. pracedente: at in hac de sano pestilentiali & contagioso egimus, cuius causam naturalem & eius signa, tum etiam prognostica ad longum diximus Scholio Obs. 13. lib. 6. cùm de peste & anthrace seu carbunculo diceremus. Pauci autem absque euidenti Dei optimi auxilio ab ipso euadunt. Caterùm quomodo pestis curetur, si anthracem vel bubonem habeat, satis luculenter diximus in 6 illo lib. iam citato. Sed hîc breuiter quadam addemus, quòd aëris ratio sit habenda: nam eius attractione (vt lib. de theriaca ad Pisonem cap. 16 scribit Galenus) contagione homines afficiuntur: vnde Hippocrates admirandus aërem igne exiccabat & corrigebat, vt latiùs loco citato prosequuti sumus: nos eius exemplo fumigiis odoriferis ibidem descriptis aërem corrigemus. Alij interim vetant ne infirmi facies aut aqua aut aceto abluatur, ne materia intùs constipetur. alij, vt etiam odorifera naribus apponantur commendant, ad pracautionem: & ita poma odorifera olfaciunt, (quorum formulas è libris De peste requiras) & alia flagrantia cum spongia aceto intincta. in astate frigidiora, in hyeme calidiora odoramenta admittunt. quod ad victus rationem attinet, cùm sit summa virium imbecillitas, attenuante non vtimur, sed qua facilè concoquuntur exhibemus, & ea qua plurimùm nutriunt, vt sunt pullorum contusa, succo limonum, aranciorum, punicorum respersa. Gal. bolum arm. cum vino tenui exhibet. alij vinum dilutum concedunt pro potu. Sunt qui aquam admodum frigidam probant, vt Aëtius, sed malè. nam cùm vires debiles sint, & calor naturalis exiguus, imminet periculum ne is extinguatur. Sed de his latiùs diximus Obs. 23. & Scholio eiusdem, lib. 6. nostrarum Obs. Somnus autem moderatus esto, qui non ex horarū numero, sed temperamenti ratione astimari debet: talis enim coctionem adiuuat, spiritusq́, & vires restaurat. Diurnus somnus vituperatur, nisi quis ob assuetudinem non possit eum absque noxa dimittere; aliquid

Curatio.

Victus ratio.

quid

quid enim consuetudini condonandum est: immoderatus verò & statim à cibo, corpus eneruat, ingenij aciem obtundit, grauitatem quandam & malam concoctionem progignit: estq; in causa quòd sopitis membris hæc lues longiùs serpat & depascatur. Exercitio non vtendum nisi mediocri, *& in loco temperato, atque aëre priùs per medicamenta ac suffimenta purificato & emendato: cauendum igitur illud genus exercitij, quod crebram aëris inspirationem requirit, vt sunt choreæ, cursus concitatiores, & saltationes.* Tristitia, ira, grauiores curæ, odium, timor & quicquid est cogitationum seueriorum, fugienda omnia: gaudio & hilaritate mediocribus vtendum. *Vbi ad ægrum hac lue laborantem ingressus fuerit medicus, lenita aluo cura à vena sectione auspicanda, modò vires, ætas, tempus & cætera à Galeno requisita consentiant. Vena eo latere incidi debet in quo pestilens bubo vel anthrax extiterit. Si post aures aut circa mentum aut aliis faciei partibus, ex humerali vena vel cephalica eiusdem lateris sanguis mittendus: si sub alis, basilica seu iecoraria, vel media, si non apparuerit. si in inguine, ex malleolo eiusdem lateris. si nullus compareat bubo aut anthrax in parte exteriori, ex eo loco vbi maior dolor & grauitas sentitur: qui quidem partium dolor indicabit venam, à qua ipsa sit facienda euacuatio. Supra thoracem partibus magis grauatis & afflictis, ab humerali: iis verò quæ infra collum magis molestatis, ab interiori seu medio: inferioribus autem laborantibus, poplitis aut malleoli venæ incidendæ: & vbi virtus valida fuerit, aliaq; non impediant, copiosè mittendus sanguis erit. Quod si propter ætatem aut aliis de causis non liceat, cucurbitulæ collo, humeris, dorso aut cruribus affigantur. Quòd si inter prandendum siue cenandum, iam ventriculo referto, aliquem inuaserit pestis, ilico veniendum est. Corpore tandem vacuato, & ventriculo, mox medicamentum aliquod quod venenis aduersetur, quale est elect. Iohannis de Vigo, vel pul. noster contra pestem ad sudandum, tum alios pul. quos explicauimus; & alia antidota contra pestem lib. iam citato. Vel antidotum descriptum cap. proprio apud Leonum de sanguinibus dictum. eiusmodi, vel puluere aliquo tali sumpto, æger in lectum calefactum, mollibus linteis instructum, stragulisque probè tectum reclinetur, vt quatuor aut quinque horas*

Medicamentorum ratio.

pro virium ratione sudet. Sudor deinde purissimis linteis abstergatur. Hinc è lecto, si velit & possit, surgat, aërem extraneum vitet. Interpositis duabus aut tribus horis à sudore, cibari & nutriri potest ins [illegible] *& cibis iam supradictis. Tandem vnicè studendum est (vt iam plus quam satis diximus lib. nostro iam citato) vt humores venenati ad locum, unde carbunculi emerserint, appositis cucurbitulis aut medicamentis vim trahendi obtinentibus alliciantur: qualia multa in lib. nostro iam citato de peste posuimus. quale & hoc est: ℞. ficuum pinguium. VI. vuar. pass. ℥ ß. salis fossilis ʒ ij. nigellæ ℥ j. cum oleo chamomill. fiat emplastrum. Vel quod ex cepa tosta, theriaca Andromachi, adiectis rutæ & saluiæ succis fit, quæ buboni quoque possunt apponi. & anthrax fortioribus quoque curari potest, vt iam exemplo præcedente ostendimus. Deinde hæc suppuratoria, vt ℞. diachyl. simpl. ℥ j. ß. ammoniaci, galban. ana ℥ j. contusa appone. Vel ℞. farinæ fœnugræci, lini, florum chamomill. ana ℥ ß. rad. althææ, lilior. albor. ana ℥ j. ß. ficuum num. VI. folior. dictamni ʒ iij. rad. phu ʒ ij. sem. sinapis ʒ j. ß. fimi columbini ℥ ß. olei chamomill. liliacei ana ℥ j. ß. redigantur in cataplasma: quo vtitor, facta mutatione. locus vbi adest carbunculus, ferro aperiatur, vel cauterio aduratur. Quidam statim cauterium actuale etiam apponunt, vt diximus lib. nostro citato de peste, quod tamen Valescus videtur non probare, quia ignem igni addunt: & ideò ponit maturatiua, quæ dicta sunt cap. præcedente de carbunculo, vel emplastrum de ficubus: alij tamen tam diu expectare nolunt, ne æger statim moriatur: & ideò adhibitis iam illis attrahentibus dictis seu suppuratoriis, ferro aperiunt, vel cauterio adurunt, hoc est igne vel medicamento adurente. Vulnus postea abstergatur & cicatrice obducatur vt cætera vulnera. Apostemate rupto, vel quouis modo aperto mundificatiuum ex melle & farina & succo apij imponit Valescus, & deinde apponit alia emplastra, vt diachylon. Alij quoque, si post rupturam non cessat malitia, apponunt scabiosam tritam, & ipsam dant in potu cum vino vel aqua. Interim dum hæc fiunt, per interim quoque dantur ea quæ materiam præparando, veneno resistunt, vt ℞. syr. acetosi, de succo citri, endiuiæ ana ℥ ß.*

aquæ

aqua end. acetosæ, bugloss. ana ℥ j. misce. detur per quatuor dies omni manè. Aluus quoque medicina hac leniatur: ℞. mannæ electæ, diapruni lenitiui ana ℥ j. cum aq. end. acetos. viol. fiat potus. A medicamentis laboriosè soluentibus & electiuè ducentibus humores fortiter, abstinendum. Sed clysteribus, & lenientibus, cùm excrementa educere opus est, insistendum. Si vires imbecillæ fuerint, partes roborandæ principes. vt ℞. sacch. violati, ros., buglossati ana ℥ j. ß. bol. arm. præpar. ʒ j. corall. rub. ℈ j. cort. cit. ʒ j. ß. cum syr. de limonib. fiat antidotus liquida. Epithemata, sacculi & vng. tum alia libro nostro citato iam inuenies, vt non opus sit eadem hic repetere. At ecthymata, quæ etiam referuntur ad pustulas è sanguine, etiam si pestilentiæ conditionem sequantur, ex sanguinis quoque feruore prodeunt, & extuberant; neque manifesta est pituitæ permistio. Tempore concoquuntur & albescunt, eorum materia in pus iam conuersa, quæ tandem vt in squamas siccessit. Sed quoniam de his diximus lib. 6. Obseruationum & Curationum medicinalium, de pustularum variis generibus in peste, & cùm de variolis & morbillis loqueremur, non opus est rursum de iis mentionem hic facere, aut curationem adiicere, cùm ea ipsa petenda sit ex locis iam citatis. quare sermone absoluto de carbunculo seu anthrace, ad Gangrænam & Sphacelum & similes affectus transeamus. Ecthymata.

OBSERVATIO XIII.

De gangrænâ ad sphacelum tendente.

DOMINVS Guilhelmus Brasserus, septuagenarius ferè, sacerdos Agathanus Delphensis, cùm longo tempore post contusionem leuem in-flammatione pedis sinistri afficeretur, & à chirurgo tractaretur, etiam secundo tandem aduentante chirurgo, gangrænâ à medio pedis vltra talum correptus est. Solent enim, vt antea diximus, magna sæpe vitia phlegmonis aliis tumoribus succedere,

 quorum

quorum non aliud gangrænâ peius. Est enim incipiens partis corruptio, siue (vt alij vocant) mortificatio, nondum tamen integrè facta. In gangræna itaque pars nondum mortua est, nec sensu priuata, sed emoritur, atque ad extinctionem tendit. Eius mali tanta vis est, vt nisi ocyssimè succurramus, facilè pars laborans mortis habitum repræsentet: hoc est, promptissimè vitæ, sensus & motus extinctionem contrahat. Vbi verò membrum ipsum languens perfectè & in totum emortuum sensuque ac vita destitutum fuerit, tum hoc malum non ampliùs gangræna, sed sphacelos Græcis, Latinis Sideratio, recentioribus Esthiomenon vocatur. Differunt etiam alia ratione gangræna & sideratio, quòd scilicet gangræna carnosis tantùm partibus & vasis, sideratio verò ossibus etiam innascatur. Sic ego Bononiæ vidi in Hospitali mortis os vndique nigrum in tibia, vt sphacelo affectum serra auferri deberet: sed chirurgus tũc expertissimus os abradebat, & cùm album fieret, vlcus cacoëthe, quo æger diu laborauerat, osse tandem sphacelum habente, ita abraso à nigritie & mortificatione, sine ossis ablatione, cum omnium medicorum præsentium admiratione curauit. Cæterùm absolutam hanc laborantis partis corruptionem, sensus penitus auferentem, vulgus ignem Sancti Antonij appellat. Fit autem Gangræna & sideratio, quando vel parti vitalis denegatur facultas, vel quando in magnis inflammationibus natiuus calor perit & extinguitur, perinde atque exigua flamma à maximo igne: vel à contusione, vt latiùs Scholio sequenti dicemus. Cognoscuntur iis notis: color floridus, qui in phlegmonibus adfuerat, in ipsis extinguitur: deinde dolor & pulsus recedunt, non finito adhuc affectu, verùm sensu iam emortuo. Vnde membrum mox nigrum conspicitur (vt hîc,) molle quoque & putridum, fœtoremque exspirans, cadauerosum efficitur.

citur. Hæc cùm in seniore conspicerem, amissionem membri metuebam: nam & chirurgi de morte vel saltem membri amissione cogitabant. Curationem tamen tentandam pronunciauimus. Missionem sanguinis, in sene, peragere non audebam. ideò facta scarificatione satis profunda, vel potiùs vt Chirurgi faciebant cum rasorio cutim vniuersam secando cum subiecta substantia profundè sanguinem bene emanare mandauimus. Pro affectus magnitudine fiebant illæ sectiones & incisuræ, idque frequenter; quibus peractis, prima vice, cùm sanguis non valdè emanaret, posteà profundiùs facta est sectio, sanguineque effuso linamenta carpta & infusa in aqua vitæ apposuere chirurgi, ita paulatim carnem putridam abscindentes, cùm circa labia eschara fieret. interim partem sanam cum repulsorio medicamento ex bolo & aliis defendebāt, & loca vicina, ne latiùs mortificatio serperet. ipsi verò vtebantur post incisionem aqua vitæ, abluendo; sed alij aqua salsa abluere iubent, vt sequenti Scholio dicemus. Ego autem, cùm febricitaret æger noster, dedi syrupos conuenientes, & conuenienter hominem purgaui, & cœpit meliùs habere. postea chirurgi medicamentum faciens ad putria vlcera imponebant ex farina fabar. ex aceto, vel oxymelite: deinde cùm separaretur, etiam digestiua sua priùs imbuta aquâ vitæ, apponebant. Posteà solis digestiuis vtentes, tandem per incisiones progressi sunt, & naturâ ipsâ praua materia magis separari cœpit: & sic sanam partem inungebant vng. popul. deinde magis subinde mundificabant cum Ægyptiaco vng. si opus esset: paulo pòst leniori. Ad separationem etiam escharæ cataplasmata superinducebantur ex malua, aliisque emollientibus: & postremò cùm optimè purum vlcus existeret, & gangræna tota ablata esset præter spem, cùm timor esset quòd serra auferri deberet, pes curatus est: ita tamen

vt poſtea in ſene vlcus annuũ maneret, nec conſolidari potuerit, licetnũc optimè adhuc viuat & degat: quamquã circa talũ vlcus exiguũ madens ad mediã ſtuueri nummi magnitudinem maneat: ſed præſtat eiuſmodi vlcera annua in ſenibus permanere aperta, quàm vt in totum conſolidentur, totius corporis effluuie tanquam ſaburra eò conſueta fluere.

SCHOLIA.

Gangræna quid.

GANGRÆNA (teſte Gal.) eſt corporis mutatio à naturali cuiuſque habitu in alienum, atque extinctio cum vlceratione, vel ſine: aut, gangrænæ ſunt ea quæ ex magnitudine inflammationis fiunt mortificationes, quæ nondum tamen integrè facta ſunt & iam confirmata. Eius mali tanta vis eſt ac tyrannis, vt niſi celerrimè ſuccurras, facilè affecta pars mortis habitum repræſentet, hoc eſt, promptiſſimè, vitæ, ſenſus & motus extinctionem contrahat. Vbi verò membrum ſic vitiatum & languens, in totum ſenſu fuerit deſtitutum, ac omnino emortuum, ita vt percuſſum, vel ſectũ vel adustum non ſentiat ea quæ patitur, affectum hunc non iam ampliùs gangrænam, ſed ſphacelon Græci nominant, Latini verò ſiderationem, recentiores Græci eſthiomenon appellant: quod nomen etiam ad gangrænam extendunt. Auicenna autem eſthiomenon vocauit, quando ad partes continuas tranſit corruptio, quo nomine in re alia vtuntur Græci. Quidam affectum hũc modò herpeta eſthiomenon, modò cancrum vlceratum, impropriè tamen, nominant. Alij, vt diximus, ignem Sancti Antonij vocant. Idem autem hoc quod ſphacelus eſt, aliis ſyderatio, ab Auicenna Aſchachilos vocatur. Vulgus Gallicum appellat, teſte Tagautio, ignem Sancti Antonij, aliàs Sancti Martialis. Accidit autem ſideratio etiam oſſibus (vt admonuimus Obſer. præcedente) cùm cato ipſis circumdata ac circumfuſa tetros gignens ichoras, id eſt, deprauatam ſaniem (vt ſæpe in noſocomiis conſpeximus Bononiæ) generãs, hoc tetro viru ea imbuerit, ac fœtidiſſima putrilagine conſumpſerit, vt iam bis quoque conſpeximus in duobus mortuis ex abſceſſu iecoris, qui tanta virulentia oſſa coſtarum infecerant, vt combuſta viderentur, & vix dũ attacta frangerentur. Cùm itaq; membrũ ita

Gangræna peſsimus tyrannus.

Sphacelus, ſideratio, eſthiomenos.

Ignis Sancti Antonij. Aſchachilos.

Ignis Sancti Martialis.

Oſſium ſideratio.

ita ex toto, vita, sensu, motuq; priuatũ apparuerit, confestim ad vinum vsque, quàm proximè sana parti, erit resecandum. Itaq; differt sphacelus à gangrana, quòd ille ossibus etiam (vt dictũ) innascatur, nedum carni & vasis; hac verò ossibus non aduenit: vna tamen species sphaceli est, sed proprium nomen & singulare præter cõmune sortita. Causa efficientes huiusmodi esse solent, vel corruptio ipsius temperaturæ in parte affecta, vel ablatio ipsorum spirituũ. Multis modis temperatura corrumpi potest: nempe per contusionem, nam partes contusa tumorem contrahunt, inde sequitur corruptio: vel propter ambiens valdè frigidum, in quo qui versantur, plerunq; tãta afficiuntur frigiditate, vt extrema eorũ partes insensata reddantur, & vitali spiritu destituta corrumpantur; vt accidit istis diebus in asperrima hieme, maniaco cuidã rustico in pago Rieswÿck, *cui præ frigore digiti pedum corrupti gangranâ & sphacelo affecti deciderunt, Medici quoq; inexperti talem affectum causare possunt, applicantes medicamenta nimis frigida & opiata; quæ quandoq; ita stupefaciũt ipsa membra, vt sensu etiam priuentur: idem fit per medicamenta calida caustica & erodentia. Similiter & pustula à materia venenosa, ictus animalis venenosi, nimia siccitas, vt in marasmode, corrumpunt partiũ temperaturam. Deniq; temperatura corrumpitur per inflammationem & nimiam caliditatem, cùm videlicet ora vasorum & foramina omnia cutis naturali perspiratione, ob maximas inflammationes, priuantur: nam quæ sic laborant corpora, facilè mortificantur. Secunda causa est ablatio ipsorum spirituum: quandoque enim aduenit, vt vitales spiritus intercipiantur vel laqueis vel aliqua obstructione: hinc paulatim pars à spiritibus destituta corrũpitur: & sic fit* Gangrana, *vt vidimus in illo maniaco* Delphis, *qui sibi membrũ virile laqueo constrinxerat, vt mortificationem incurrerit cum maxima nigredine, ita vt vix chirurgus eum tandem sanare potuerit. Tertia causa est quando destillat à capite aliqua materia, & in membro obstruit meatus, à qua quidem obstructione ipsi spiritus suffocantur, vnde sequitur ipsius partis mortificatio, tã propter hanc quàm propter aliam quamuis obstructionem in membro factam. Vnde &* Fernelius *ita scribit: Oritur autem quum pars affecta vitali calore ac spiritu destituitur: aut quia à corde per arterias influere prohibetur,*

Sideratum membrum, confestim resecandum.

Causæ efficientes.

arctio-

arctiore vinculo, contusione, vel obstructione: aut quia insitus partis calor præfocatur & extinguitur, idq; vel humorum copia, vt in magnis inflammationibus; vel ingenti obstructione quæ perspirationem probibet, vel penetrabili frigore, vel venenata atque maligna qualitate. Hinc rectè & *Tagantius dicebat:*

Mortificationis causæ tres.

Accidit autem trifariam eiusmodi membrorum mortificatio, seu vita in membris extinctio ac destructio. Vno modo, quando membrum non amplius potest recipere vitam, sibi à corde per arterias transmissam; propter dissolutionem mixtionis atque harmoniæ ipsius laborantis membri.

1.

Quæ membri mixtionem dissoluunt.

Dissoluitur autem ac deperit mixtio atque harmonia partis, vel ob nimiam frigiditatem, vt aliquando contingit per hyemem validam atq; asperam: vel ab immoderata vel inconsultè ac temerè molita inflammationum refrigeratione: aut ab excedenti ac supra modum vehementi caliditate, & venenositate inflammationum, ac malignarum (vt vocant) pustularum.

2. *Altero modo gangrænam & sphacelum fieri contingit, quando vita in membro recepta præfocatur atque extinguitur, vt nonnumquam euenit in magnis inflammationibus, quæ ita interdum venas, arterias & poros cutis obturant, constipántque, vt spiritus ibidem, probibita in totum effluuij vaporosi transpiratione, & aëris externi attractione, stranguletur suffoceturq;.*

3. *Tertio modo, hæ mortificationes & vitæ extinctiones fiunt in membris, quando prohibetur transitus atque influxus vitalis spiritus à corde ad membrum aliquod, idque vel propter vehementem ligaturam, vel contusionem aliquam in viis ac meatibus ipsis, per quos deferuntur spiritus, factam. In summa, gangræna & syderatio, quam Græci necrosim & sphacelum vocant, nostris corporibus accidunt, vel denegata parti vitali facultate, vel natiuo corporis calore ac temperie pereunte.*

Signa gangrænæ & sphaceli.

Primùm itaque coloris flos perit & extinguitur: quumq; iam sphacelus est, pars liuet aut nigrescit, tumida, mollis, ac prorsus cadauerosa. nec arteriarum pulsus est, sed nec sensus vllus, vt etiam sine sensu doloris altè scalpellum adigi possit. At hæc signa apud *Leonum & antea apud Tagantium, & Galenum* priùs, in

1. *opusculo de tumoribus præter naturam, hæc sunt. Primum quidem illud coloris floridum, quod phlegmonis, id est, inflammationibus adfuerat, in ipsis extinguitur. Deinde dolor & pulsus seu pulsatio,*

pulsatio, hoc est, arteriarum motus ipsi ægro sensibilis recedunt, non finita adhuc dispositione, verùm sensu iam extortuo. & ita secundum signum sumitur ratione defectus ipsorum symptomatum: cùm adhuc adsit tumor, & non dolor nec sensus. Vnde membrum mox nigrum conspicitur, molle quoque & putridum, fœtoremq; expirans cadauerosum efficitur. Tertium *signum ex fœtore itaque est, & nigrore partis: quo fit vt cùm premitur digitis, facilè cedat in profundum, nec postea reuertatur aut resiliat: imò appâret cutis à carne seiuncta. ideò dicebat* Leonus: *Quartum signum erit, si appositis digitis comprimendo remaneat fouea, neque recurrat cutis, vt in œdemate. Quintum signum habebis, si cutim scarificando nullus in principio scarificationis dolor percipiatur, nisi deinde altiùs penetraueris: quòd si scarificando peruenies vsque ad perioslion, & ad ossa ipsa sine infirmi sensu, tunc procul dubio sphacelus erit. Vltimum signum sit, quòd pellicula decidit, & efflorescit, non secus ac si ex aqua feruenti extraheretur, dummodò abscessus non adsit. Hæc autem partis affecta mortificatio, quam* Græci Gangrænam *appellant, tanta est (inquit Paulus) ferocitatis, vt nisi quis rupta omni mora præsentissimas tulerit suppetias, laborans particula facilè emoriatur, & vicinas sedes inuadat, ac hominem ipsum iugulet. At si (vt refert* Celsus*) nondum planè tenet, sed adhuc incipit, eam curare non difficillimum est, vtique in corpore iuuenili, & magis etiam si musculi integri sunt; si nerui vel læsi non sunt, vel leuiter affecti sunt. Vbi verò penitus insedit hoc malum, & iam in sphacelum abiit, insanabile est, plurimiq; sub frigido sudore moriuntur.* Prognostica *itaque bona esse non possunt, quando periculum imminet ne pars post partem corrumpatur, & sequatur mors. In sphacelo semper amissio membri pronuncianda. Si gangræna in ætate iuuenili, in parte carnosa contingat, & medici sint diligentes & prudentes, sanitas promitti potest. Si oriatur in intestinis, mors aderit: bis quoque vidi in hepate esse, & dissectis corporibus mortem fuisse sequutam; & semel ex vulnere in femore intempestiuè occluso, & demum gangrænam, sphacelum subsequutum, & postea mortem. Si in vtero sit, prædicemus magnum fore periculum, non tamen semper mortem, quoniam multæ mulieres sanæ redditæ sunt. At in capite pueri seu cerebro*

Margin notes: 2. 3. 4. 5. 6. Prognostica seu iudicia. Lib. 4. Lib. 5.

cùm

cùm sphacelus oboriretur, ut in Obs. 11. lib. 10. Cur. medic. recensuimus, post incisionem mortis occasionem inuenimus, quam antea prædixeramus. Sed nunc loquimur de iis quæ exteriùs appareant.

Curatio.

Quod ad curationem attinet, hi victum humectantem & refrigerantem conuenire volunt, ac rationem cordis habendam esse: & ideò quæ putredini resistunt assumenda: & propterea potiùs refrigerantia & exiccantia quasi conuenirent, & potissimũ ea quæ putredini resistunt, vt sunt omnia acetosa & condita cum succo citri, limonum, aranciorum. De somno, volunt quoque vt ipse infirmus parum dormiat: nam si hic morbus in vigilantibus per vnum crescit digitum, in dormientibus per quatuor augetur digitos: & hoc, quoniam calor naturalis retrahit se ad interna, destituens partes externas, in quibus ipse morbus habet postea liberam debacchandi facultatem. Insuper in somno vapor putridus ad cerebrum ascendit, causatq; furorem: à quo nulla speratur salus.

Corrupti sanguinis vacuatio.

Cùm sanguinis copia gangrænam generet, eius curandi ratio statim auspicanda est à copiosa corrupti sanguinis, qui in membro laborante compingitur, vacuatione. Sed interim negligi non debent, quæ ad diæteticam, pharmaceuticam, venæ sectionem (si necessaria fuerit) & cordis tutelam pertinere videbuntur, pro quibus consulendus erit chirurgo peritus aliquis medicus, qui omnia probè, & vt res exigit, norit instituere. At nostri tonsores nimium temerarij talia contemnunt: & sic ægros suos faciliùs in perniciem præcipitant.

Venæ sectio.

Curam itaque aggrediemur à sectione venæ, & præcipuè si talis affectus fuerit ratione materiæ sanguineæ, obseruatis obseruandis, videlicet quòd vires, ætas & cætera conueniant. Sed insurgit dubium, an hoc fieri debeat, cùm neque Gal. neque Paulus de sanguinis missione in tali affectu mentionem fecerint. Dicimus Galenum præcipere curam in gangræna, vt in carbunculo: sed in carbunculo admonet sectionem venæ: ergo & in gangræna. Si autem hic morbus à frigiditate habuerit originem, vel propter ambiens nimis frigidum, vel propter medicamenta stupefacientia, tunc vena non est secanda: neque etiam si fuerit à siccitate.

Purgatio.

Eadem ratio diuersitatis obseruanda in exhibendo purgante: nam si fiat à materia calida erysipelatosa, huiusmodi pharmaca conuenire poterunt, vt diacatholicon: confectio quoque hamech, si sit

crassus

crassus melancholicus: vel electuarium de psyllio: quibus senam & epithymum admiscere possumus. In loco affecto si putredo fiat ratione ingentis frigoris, tunc non statim (vt quidam faciunt) ad medicamenta caustica, neque ad membri amputationem deuenies: sed priùs applicabimus aliquod calorificum medicamentum, quale est quod recipit rad. rapi domestici, radic. raphani domestici ana q.s. pul. sem sinapis ℥ j. pul. garyophyl. ʒ ij. olei sem. lini, olei veteris inglandis ana q.s. misce. quod maximo imponitur successu. Si autem gangrana ista, quæ partem aliquam corporis nostri incipit obsidere, fuerit ratione obstructionis, deuenire debemus ad ea quæ aperiunt. Si fuerit ob vasa magna incisa, vel propter siccitatem, tunc nulla salus speranda. Si fuerit ab ictu venenoso, recurre ad ea quæ venenis aduersantur. At quoniam vt plurimum gangræna fit ob magnas inflammationes, vel erysipelas, opportuna erit euacuatio sanguinis, qui in membro patiente compactus sit. Sic etiam dicit Tagautius cap. proprio: Fit autem larga illa sanguinis ita impacti (cuius occasione fiunt mortificationes) ex parte affecta emißio, vel vena incisa, si quæ amplior ac turgens circa eandem partem conspicitur, vel cute vniuersa partis affectæ, vnà cum subiecta substantia, excisa, vel pluribus & altis scarificationibus diuisa: nam istis scarificationibus profundis sanguinem rectè manare permittunt, quod satis sit. Alij ad eundem finem sanguisugas admonent, & venas minores proximas aperiunt. Verùm profundæ illæ ac frequentes sectiones aut scarificationes, multo sunt ad eius mali curationem efficaciores. Cæterùm pro affectus magnitudine, vel maximæ sectiones fiunt, aut scarificationes, vel incisuræ (quas scarificationes appellamus) vtræque frequentes: illæ, vbi putredini vicinius malum est; hæ, vbi tantùm putrescere incipit. Quo enim vitium maius est, eo maiore remedio (vt cuique constat) indiget. Vbi autem abundè sanguinem ex aliis illis plagis emanare permiseris, locus aqua salsa abluendus erit, vt sanguis crassior, & qui alioqui ibidem concresceret, foras egrediatur. Deinde medicamentum aliquod putridis consecratum, id est, quod putrefactionem prohibeat ac resoluat, induci parti debet, quale

Gangræna ex frigore.

Si ex obstructione.

Si ob vasa magna incisa, vel siccitatem.

Si ab ictu venenoso.

Si gangræna ob magnas inflammationes fiat.

Gal. 2. ad Glauc. cap. 9.

Post scarificationem locus aqua salsa abluendus.

est

Medicamenta putridis consecrata.

est farina orobi aut lolij, (quod Franci Ivraiam, quòd vini modo temulentiam concitet, appellant) aut si harum facultas non sit, fabacea farina, ex oxymelite vel syrupo acetoso. Alij ex farina orobi, lolij, fabarum, lupinorum ex aceto vel oxymelite vel lixinio conficiunt, & imponunt. Vtile etiam fuerit, locum scarificatum bis in die aceto calente, sed mulso præsertim, lauare. Hæc enim sua siccitate saniem & putrilaginem absumunt, eamq; detergunt: frigiditate verò, quod nondum vitiatum ac corruptum est, à putredine vindicant. Vbi autem iam ipse veluti feruor subsederit, ac mali furia sese remiserit, vnguentum id quod vulgo Aegyptiacum appellatur, ex flore æris, alumine, melle, aceto ad æquas portiones mixtis & coctis compositum, superimponendum erit. Hoc enim putrefactionem prohibet, ac resoluit: putrefactum quoque ac corruptum ab integro & sano adhuc dirimit & decidere cogit: denique crustam inducendo, quod sanum est conseruat, ac tuetur. Quod si valentius atque efficacius medicamen velis apponere, salem prædictis adiice: aut si malum magis adhuc increuerit, aliquem ex trochiscis paulo antè memoratis, exquisitißimè tritum aceto & vino dilutum, vt Andronis vel Polyïdæ, vel Musæ, vel Pasionis, vel vnum ex iis qui recentioribus dicuntur calidiores, aldaron, & ex asphodelo, qui ob suam vim causticam corruptum à sano dirimunt. Probatur in ea re ante omnia arsenicon quod vocant sublimatum, purum aut correctum, idq; vel in puluere, vel ex vino dissolutum, & linamento, aut xylo, quod Galli cotonem appellant, exceptum, inter sanum & corruptum applicatum: hoc enim confestim malum sistit, & id quidem sine dolore. Quod si neceßitas exigat, spathula vel specillo separandum est sanum à corrupto. In eiusmodi autem medicamentis adhibendis, vt res securiùs tractetur attentos sedulò nos esse oportet circa naturam corporis ægroti, sicuti rectè nos Gal. admonuit, inquiens: Si corpus rusticum fuerit, & durum naturâ, vehementiora desiderat medicamenta; femineum verò, & mollem carnem habens, imbecilliora. Infantes quoque vel pueri & quicumque inter viros & balnea amant & in ocio degunt, mollia exigunt medicamina. Consideranda insuper est partium, quæ malè affecta sunt, non solùm corporis totius natura, quando abscindis, aut circumcidis

Vnguentum Aegyptiacum.

Trochisci caustici.

Arsenicum sublimatum.

Lib. 2. ad Glauc.

diu quod iam computruit. Quædam enim sunt, quæ citissimè ad putredinem veniunt, si negligenter curentur; aliæ verò tardiusculè: quædam item medicaminum vires ac beneficia tardiùs sentiunt, aliæ citiùs. Vbi igitur necessitas exigat, candenti ferro incidente sanum ab ægro separandum: si prima vsio non proficit, vtere secunda: quæ si fuerit inanis, tunc certus erit sphacelus; & ideò membrum totum recidendum, ne pars syncera trahatur. Sed ante quam ad huiusmodi sectionem deueniatur, non erit inconueniens proponere (vt etiam annotauit Leonus cap. proprio) quo pacto effici possit, vt membrum mortuum per se decidat. Dico igitur quòd quando sphacelus est in membro, quod finitur articulis vel internodiis, & corruptio peruenit vsque ad illud confinium; tunc super partem sanam imponere debemus aliquod medicamentum habens vim repellendi & resistendi. vt ℞ olei omphacini, ros., myrtini, viol., succi solatri, succi scabiosæ ana ℥ ij. succi consolidæ minoris, aceti ana ℥ ß. bulliant; & post instam bullitionem adde bol. arm., sang. drac. in lachryma, santal. omnium puln, maceris, squinanthi, cyperi ana ʒ j. addatur parum ceræ, & illinatur linteum, imponaturq́; super partem sanam. Hinc conuertimus nos ad operandum vt pars affecta per se decidat: quam incidimus pluribus incisuris, & explemus illas rimulas arsenico sublimato & lithargyrio sublimato: hæc enim arefaciunt, comburunt & exiccant: itaque in processu membrum arefactum per se decidet: sed interea ne tetrum excitet odorem, solemus illud obuoluere linteolo infecto hoc medicamine, quod sparadrappum dicunt, confectum ex simplicibus vi conseruandi præditis: ℞. myrrhæ, aloës in puluere, acaciæ, corticum mali punici, pul. nucis muscatæ, santal. omnium, ligni aloës, pul. cumini, alum. rochæ combusti ana q. s. Horum omnium pul. accipe ℥ j. ß., postea addatur picis nigræ, resinæ colophoniæ ana ℥ ij. thuris, mastices, storacis liquidæ, seui hircini ana ℥ j. misceantur, & liquentur ad ignem, quo medicamine (vt dictum est) inuolue partem affectam. in confinio autem partis sanæ & corruptæ imponimus quæ ad separationem faciunt. Cùm autem artus ceciderit, vtitur cicatricem inducentibus. Vbi tamen proserpit, & nulla spes salutis apparet, vt Obser. sequenti docebimus, & ostendemus, præstat

Quando sectio adhibenda.

Quæ consideranda ante totius membri abscisionem.

 abscindere.

abscindere. At si membrum affectum tale esset, vt plurimum temporis opus exigeret ad eius consumptionem & decidentiam, ita vt æger ad illum fœtorem perferendum nequaquam perdurare posset, variéq; affligeretur, ad separationem cum ferro deueniendum. Hinc rectè dicebat Tagantius, & ante eum Fuchsius loco proprio: Porrò si nihilo magis malum his causticis medicamentis constiterit, vri id quod est inter integrum ac vitiatum locum, debet.

Vstio quando adhibenda.

Si gangræna in sphacelum abierit.

Solent vero hæc auxilia omnia, nihil interdum proficere: atq; tunc vnicum, tametsi (vt Celsus ait) miserum, auxilium est, membrum quod paulatim emoritur, abscindere: vt cætera pars corporis tuta sit. Nam quod computruit, veneni in modum sine contactu, quod adhuc sanum & integrum est, inficit & corrumpit. Si quando autem putrefactam huiusmodi atq; emortuam partem absciderís, vel quod in membro quopiã computruit vsque ad sanum corpus conciderís, eam quæ veluti quædam radix est, sanæ atque integræ parti adiunctam, ob maiorem securitatem, ex Galeni consilio candenti ferro adurere conuenit.

Lib. 2. ad Glauc.

ita enim celeriter sanguinis profluuium compesces, & putredinem arcebis. Hîc tamen aliqui contendunt, quòd non debeat fieri abscisio in parte sana, sed in parte corrupta, vicina tamen dimidium digitum parti sanæ. cuius opinionis videtur fuisse Dominicus Leonus in Methodo sua, de curandis tumoribus cap 11. de gangræna & sphacelo sic scribens: Si ob fœtorem non possit perdurare æger, ad separationem cum ferro deueniendum est, non quidem eo modo quo docet Celsus, nam æger nimis torqueretur, & negotium non ita bene succederet. Secabimus igitur ex Galeni sententia in parte corrupta, vicina tamen dimidium digiti parti sanæ; hinc tamen atque hinc adhibitis conuenientibus ligaturis, ne nimium sanguinis effluat. Peritus itaque chirurgus habeat nouaculam ignitam, qua circumcidat membrum affectum vsque ad os: postea quam citissimè fieri potest, serra probè dentata secet os ipsum. Diximus nouaculam ignitam, ad hoc vt ora vasorum exurantur & à fluxu sanguinis prohibeantur: diximus in parte affecta secandum, vt æger minùs cruciaretur: diximus sectionem faciendam prope partem sanam, per spatium dimidij digiti, hac de causa, vt pars corrupta, quæ relicta erat, faciliùs per ferrum candens ad huiusmodi vsum paratum, exuratur si-

mul

mul cum ipso osse, quamuis os vehementiorem adustionem requirat. Hæc Leonus. Alij tamen in parte sana id faciunt, vt etiam postea, cùm capita curationis gangrænæ & sphaceli ex Tagautio adseremus, rectè intelligi poterit. Sic ego vidi in muliere illa Delphensi fieri, factis duabus ligationibus fortibus in medio in loco sano, deinde circumcidendo vnica vice nouacula carnem ad os vsque: mox citissimè serra dentata & acutissima os ipsum simul cum pede auferebat chirurgus; mox adhibitis restrictiuis fortibus, ex croco Martis, & aliis, sine adustione. At alij, vt diximus, adustionem adhibent candenti ferro, & sic sanguinis profluuium compescunt. Facta verò adustione, porri succo, vel (vt Paulus ait) sale cum porro vtendum est, vel aliquo ex iis quæ paulo antè diximus. Hæc enim siccant & stringunt putredinem, atque humorum affluxum prohibent. Alij facta adustione non solùm ad crustæ conseruationem porri succum ex spongia conferre volunt, sed chalcanthum vstum, hoc modo: Accipe stuppam albumine oui madefactam, desuper chalcantho inspersam, & impone. Nostri chirurgi nunc vtuntur croco Martis. Conferunt & pastilli prædicti, scilicet Andronis & Polyidæ & Pasionis. Ad inflammationem prohibendam: ℞. aquam rosatam, oleum ros., acetum rosatum. misce: & impone super partem sanam: & etiam super partem vbi fuerit chalcanthum. Tandem cùm tibi videbitur his remediis adhibitis cessare putredo, vt crustæ medicamentis adurentibus, vel ignito ferro inductæ citiùs decidant, cataplasmate vtendum est ex pane, vel hordeacea farina, vel triticea, hydrelæo incocta: item medicamento, quod cephalicum vocant, ex melle illito. Hæc enim detergendo, crustam à subiecta carne resoluunt. Sed quoniam multa sunt genera cephalicorum medicamentorum, proponam vnum ipsius Gal. 3. Meth. cap. 2. quod constat ex iride, aristolochia, eruo, thure & manna thuris: nonnulli addunt corticem panacis, vel cadmiam elotam. Eundem vsum præstabit medicamentum Macherionis, quod sic conficitur: ℞. opopanac. galbani, ærug. myrrhæ, iridis, guttæ ammoniaci, aristoloch. ana ℥ j. resinæ terebinth. ceræ, olei omphacini ana ℥ VII. dimidium olei cum ærugine ad læuorem conteritur; reliquum verò cum cera & terebinthina coquitur.

Lib. 4.

Crustas à partibus exustis soluentia.

Paul. ex Gal. 5. de compos. medic. per genera cap. 3.

tur. Confert etiam medicamentum quod tetrapharmacum dicitur, preterea & Macedonicum, quæ pus mouendo, ac emolliendo, crustas à subiectis corporibus diducunt: quemadmodum & reliqua omnia, quæ ad suppurationem perducunt. Hæc enim præterquam quòd emolliunt, pus sub crusta conficiunt, quod eam resoluit, scilicet inter carnem subiectam & crustam ipsam interiacens. Panis quoque cum apio aut ocymo intritus, crustam à sanis partibus citra erosionem detergendo rumpit ac separat: Sic & iris ex simplicibus, vel radix panacis aut aristolochiæ, aut acori cum melle. In mollibus verò corporibus abundè facit erui farina cum melle aut thure. Solet autem vulgus ad crustas resoluendas uti butyro aut alio quouis vnctuoso. Vbi crusta deciderit, locum aceto abluunt: postea sequens emplastrum admouent, quod ad Guilhelmum à Saliceto refertur. Recipit autem mellis selibram, vitellos ouorum crudos tres, aut quatuor numero, farinæ hordei selibram: hæc miscentur in formam emplastri. Post biduum verò vel triduum, vt melior fiat mundificatio, huic emplastro addi possunt ℥ x. myrrhæ electæ. In teneris autem corporibus, ad crustæ separationem & sordium detersionem abundè sufficit Galeno (vt antea quoque diximus) orobi farina cum melle vel thure. His ritè peractis huiusmodi vlcera ad sanitatem perducenda sunt medicamentis, quæ carnem producunt, & cicatricem inducunt: synulotica & epulotica Græci vocant. Sed quoniam euenire potest, vt in secto membro os emineat, operæ precium fuerit illud exiccare, vt per se cadens partem conterminam adæquare possit. Pro exiccatione hoc erit medicamentum: ℞. picis colophoniæ, terebinthinæ ana ℥ ß. olei mastichini ℥ j. pencedani, orobi, opopanacis, euphorbij, pul. ireos & dictamni albi ana ℈ ß. ceræ q. s. misce. Hoc vnguento os obtectum exiccabitur; & citiùs cadet. Denique quoniam in his, quibus membra amputata, multæ repletiones superuenire solent, & hinc postea dysenteria, sanguinis vomitus, phthisis, & multa alia incommoda, vt testatur Gal. lib. vltimo De articulis: Ideò in confinio veris, vel autumni quotannis vena secanda: vel victus attenuandus. Sed hæc omnia iam dicta, in capita quædam curationis gangrænæ & sphaceli cum Tagautio reducamus. Vitiatum sanguinem in affecta parte impactum affatim vacuato.

Gal. 2. ad Glauc. cap. 9.

Butyrum.

Emplastrum Guilhelmi à Saliceto.

Capita curationis gangrænæ & sphaceli.

1.

Post

Post scarificatus aut sectiones, locum affectum aqua salsa abluito. 2.
Deinde medicamentum putridis consecratum inducito. Vbi mali 3.
furia se remiserit, vnguentum Ægyptiacum superimponito. Si 4.
malum iis remediis non cesserit, id quod inter vitiatum & integrum est, ferro candente adurito. Quòd si hæc omnia nihil profecerint, & iam gangræna in sphacelum degenerauerit, membrum quod, sic planè emortuum fuerit, vsque ad partem sanam, 5.
ita vt nihil prorsus putridi relinquatur, ocyßimè abscindito. Vbi 6.
quod computruit resecueris, quo securiùs mali radicem euellas, ferramenta igne flagrantia adigito. Post exustionem porri suc- 7.
cum, atque alia id genus quæ siccant, stringunt & fluxionem arcent, admoneto. Crustam vel medicamentis adurentibus, vel 8.
ignito ferro inductam à subiectis corporibus resoluere (solet enim inde sanguinis profluuium sequi) ne properato. Cùm putredo ces- 9.
sauerit, nec ampliùs sanguinis profluuium reformidaueris, ea quæ crustam detrahunt applicato. Vbi crusta exciderint, cura- 10.
tionem reliquis vlceribus communem adhibeto. Qui sequuntur Aphorismi, ad medicum pertinent. Victum tenuem & refrigerantem gangræna & sphacelo laborantibus instituito, & Aphorismi ad medicum pertinentes. 1.
repletionem caueto. Fluxionem, sanguinis mißione, si nihil obstiterit, auertito; atque eâdem plenitudinem (si adfuerit) va- 2.
cuato. Medicamento quod catholicon appellatur, vel nigra cassiæ fistularis medulla, ad hæc thamarindorum, lupuli ac fuma- 3.
riæ decocto, sanguinem depurato. Theriacam atque id genus 4.
alia, quæ cor vitæ fontem ac principium à putridis & graueolentibus illis, à parte vitiata sublatis effluuiis, tuentur, laboranti sumenda exhibito.

OBSERVATIO XIV.

De esthiomeno Auicennæ, seu sphacelo Græcorum, vel sideratione.

ZYTHEPSA, qui Delfis in insigni Lilii habitabat, cùm clauum in digito pedis haberet, vulgo dictũ *een lyckdoorn* vel *exteroog*: & cùm pedes lauasset, & clauum aliquo modo cum cultello excidisset, vxor ex lecto cùm descenderet, pedem ex improui-

ſo calcauit, & clauum ita læſit, vt oborto inſigni dolore, acciuerint tonſorem, ad illum ſedandum; nam ibidem inflammatio ſucceſſerat ſatis magna: quare chirurgus ille oleum calidum neſcio quod ſupra digitum pedis in quo erat clauus illiniuit: ſed nihilominus ex illo dolore & vehementi inflammatione digitus pedis ad vlcerationem deuenit, & tandem totum pedem gangræna occupauit, ſubſequente eſthiomeno, à Barbaris ita dicto (de quo in Scholio latiùs) adeò vehementi vt paulatim pes integer ſyderatione affectus fuerit: ita vt poſtremò ego vnà cum Ericio collega meo, & Guilhelmo de Dalen chirurgo, tum alio, accitus, malum eò deueniſſe deprehenderim vt vnanimi conſenſu facta conſultatione ſerra pedem corruptum & ſyderatum auferri debere pronunciaremus. Interea alij duo chirurgi acciti ſanitatem huic pollicebantur, ei affirmantes ſe eum planè curaturos ſine ablatione ſeu inciſione vllius membri. Miſer itaque æger, illis fidens, aliquot menſes continuos ab illis chirurgis ita malè habitus fuit, vt mirum fuerit quòd putrefactione in pede ac toto crure peſſimè olente nō fuerit mortuus. Tandem paulatim pes ille totus vſque ad calcaneum mortificatus & corruptus, excidit circa iuncturam pedis, non ampliùs procedente ſyderatione. Atque ita ad vltimum curatus fuit, ſed cum tam atroci dolore & tam longo tempore perdurante, vt ipſe ſæpiùs optauerit vnico momento ſerra vel alio ferro pedem ſibi ablatum fuiſſe. At Iohannes de Roen, in ponte Ceſpitario, in inſigni Solis habitans, cùm leuiter crus offendiſſet, cute deraſa, cùm ipſe neſcio quæ vulgaria remedia appoſuiſſet, illis tamen nihil proficientibus, tandem totum crus ac femur gangræna, deinde & ſideratiōne infectum fuit: adeò vt quamuis me ac Heydium collegam & Hugonem medicum Haghanum, tum omnes chirurgos totius vrbis Delfenſis cōuocaſſet,

tamen

tamen nullis iuuantibus remediis breui vitam obierit. Brasserus autem, vir consularis, annos 87 natus, totum crus tumidum habens longo tempore, ac femur ipsum, ex scurbutto malo tandem in totius cruris & femoris esthiomenon incidit, adeò vt totum femur ac crus ipsum syderatione affectum planè cadauerosum per partes excinderetur sine sensu, cùm in sene tutum non esset femur ipsum serra vel ferro auferre: ita vt tandem hic mortuus fuerit. Sed cùm mortuus esset ob putrefactionem & crus cadauerosum pessimè olens, hoc sparadrapo antequam sepeliretur, per chirurgos, ob fœtorem intolerandum, cùm nemo apud cadauer versari posset, totum femur ac crus obuoluimus: ℞. myrrhæ optimæ, aloës ana ℥ ß. styracis liquidæ ℥ j santali rub. ʒ ij. colophoniæ ℥ iij. terebinthinæ ℥ ij. ceræ lib. ß. olei spicæ parum. fiat sparadrapum, vt artis est.

SCHOLIA.

AVICENNA, *vt etiàm Scholio præcedente admonuimus, esthiomenon vocauit, quando ad partes continuas transit corruptio; quo nomine in re alia vtuntur Græci, cùm herpeta esthiomenum vocant, de quo malo suo loco dicturi sumus. Sed recentiores esthiomenon aliquando ad gangrænam extendunt: præcipuè autem ad hunc affectum, vt etiam antea diximus. Vbi verò membrum sic vitiatum & languens, in totum sensu fuerit destitutum, ac omnino emortuum (vt hîc erat) ita vt percussum vel sectum vel adustum non sentiat quæ patitur, affectum hunc non iam ampliùs gangrænam, sed sphacelòn Græci nominant, Latini verò siderationem, vt diximus. Et ita propriè dicimus membrum sideratum, quum omnino emortuum, priuatúmve sensu & motu est, quamuis etiam aliquando siderationem etiam sphacelismum in cerebro appellamus, qui morbus (vt aliàs diximus de cerebri sphacelismo) sæpissimè est, vtpote vlcus cerebrum, membrum principalissimum, depascens, quod semper lethale est. Aliquando & sideratio apoplexiam significat: sic Cor-*

narius apoplexiam vertit: quamuis melius fuisset (etiam Amato teste Cent. 1. Curat. 9. de sphacelismo, id est, vlcere cerebrum depascente) si in sua versione morborum & ægritudinum nominibus vsus fuisset Græcis, quum notiora medicis, quàm Latina ipsa sint. In muliere quæ in calcaneo patiebatur esthiomenon iuxta Arabes, ita vt insensibilitas in carne appareret, inprimis factæ sunt scarificationes cum rasorio secundum diuersas diametros profundas vsque ad carnem viuam. facta scarificatione tali lauabatur cum aceto vini & sale simul calefactis. Posteà in loco ponebatur vnguentum Aegyptiacum, & ad labia. Postea superponebatur cataplasma cooperiens locum & partes vicinas, ex farina fabarum, melle, aceto: & in tibia ponebatur defensiuum ex bolo arm. & albumine oui & aceto, & fiebant visitationes ter in die; manè hora media sextæ, hora prima post prandium, & vesperi hora nona: & semper factus fuit magnus processus mortificationis, qualibet visitatione. Quare semper fiebat scarificatio, vt suprà, vsque ad carnem sanam, & posteà lotio cum aceto & sale calefactis: & in omni cauernositate ponebatur vitriolum Romanum vstum. Tangendo priùs post lotionem omnia loca incisa & putrefacta cum tenta inuoluta cum bombace in aqua forti. postea imponebatur vitriolum, & deinde postea superponebatur Aegyptiacum, dein cataplasma ex farina: & sic fuit ad tres dies. Et processit putrefactio ad cauillam syluestrem, id est, malleolum pedis exteriorem, minus vno digito, & in parte domestica fuit processus paruus: tertio autem die cœpit consistere, & non ampliùs procedebat. Quarto die nulla ampliùs fiebat scarificatio: sed manè lauabatur aceto, & imponebatur Aegyptiacum & cataplasma, vt suprà. Post prandium incepit apparere aliqua separatio eschara à carne viua. Et lauabatur tunc cum vino decoctionis acori: & procedebatur tunc cum digestiuis ad remouendam escharam: ponendo loco Aegyptiaci vng. populn. ℥ j. cum terebinthinæ lota ℥ ß. & cum vitellis ouorum simul mixtis. Et loco cataplasmatis ex farina sumebantur radices acori decoctæ in vino, & contundebantur, & cum oleo communi decoquebantur ad modum cataplasmatis, & fuit sic applicatum. Quinto die, pro sedatione doloris, & maiori putrefactione siue remotione eschara, fiebat loci fomentatio: ℞.

foliorum

foliorum caulium, mercurialis, maluæ, viol. rad. althææ ana m. j. coquantur in aqua; & aqua expressa locus fouebatur, & ex fecibus cum axungia porci fiebat cataplasma loco rad. acori. Et quia fuit inflammatio & dolor in canilla seu malleolo silueſtri aut externo, septimo die deponebatur defensiuum, & inungebatur oleo chamomill. & rosſ. Nono die eſchara fuit quaſi in totum ablata: & tunc pro digeſtiuo vlceris, loco vng. popul. positum fuit mel rosatum, & ſuper hoc emplaſtrum citrinum, ex cera, reſina, butyro non ſalito. Et dimiſſum fuit cataplaſma, loco cuius madefiebat peplum quadruplicatum ſequenti decocto, & ſuperligabatur: ℞. abſinth. roſ., ſaluiæ, flor. chamomill. ana m. j. fiat decoct. in vino Pictauienſi. Poſtea vnguento addebatur myrrha & maſtix. item præſcribebantur pulueres incarnatiui: ℞. myrrhæ, thuris, ireos, maſtich., ſang. draconis, ariſtoloch. rotundæ, centaurij min. ana ʒ ij. pulueriſentur: &c. Si iſto modo non curetur, & magis fiat corruptio cadauerosa, membrum ſerrâ, vt diximus, auferendum. Sed illud hîc admonuiſſe vtile cenſeo, quod longa experientia obſeruatum eſt à Theodoro chirurgo Noſocomij Delfenſis, amico noſtro familiari, idq; in quatuor vel quinque quibus crura vel pedes ſerra auferebantur in Noſocomio ob eſthiomenon, quòd ſi prima deligatione poſt conſtrictionem ſanguinis caro oſſi iam ſerra ablato eſſet coæqualis, tales optimè euaſiſſe; alios verò quibus caro ſurſum attracta oſſe denudato, ſtatim vel poſt paucos dies extinctos fuiſſe.

OBSERVATIO XV.

De Aneuriſmate.

NAVTA quidam cùm vulneratus eſſet in femore, vulnus neſcio quibus remediis non bene repurgatum intempeſtiuiùs conſolidatum eſt, eodem vulnere nunquam ſaniem aut pus reddente. Vnde cùm aneuriſma videretur, tumor mollis quidam & ſpirituoſus ſanguine plenus apparebat cum pulſatione quadam. Sed poſteà magis augeſcente tumore, cum maximis doloribus & inſtantia vigi-

liarum, ita vt conuulsio subinde subsequeretur (sanguis enim ibi concretus & prohibitus naturam veneni induebat) tandem adeò increuit tumor, vt abscessus crederetur. Cùm autem malum indies in peius vergeret, incisio facta est: sed nihil nisi sanguis corruptus & concretus in maximo tumore apparebat, pure non effluente, aut apparente: nec dolor sedatus est, etiam spasmo magis increscente; adeò vt intra paucas horas gangræna subsequeretur, vomitus quoque; & hinc sphacelus & mors.

SCHOLIA.

Quibus aneurisma differat à varice.

ANEVRISMA *licet magnam similitudinem habeat cum varicibus, de quibus abundè diximus lib. 29. Obseruationum & Curationum medicinalium nostrarum; differt tamen ab iisdem: nam in iis venæ sanguine crasso melancholico repletæ sunt ex dilatatione venarum. At Aneurisma arteriæ dilatatio est, spirituoso plena sanguine. Id interdum in externis partibus existit, in manibus, pedibus, circa inguinum atque pectus; hoc à varice distans, quod magna turgida ac sæpe molesta pulsatio insit, cùm, presso tumore, quæ intus est materia promptè subterfugit. Fit & nonnunquam in interioribus arteriis, maximè sub pectore, circa lienem & mesenterium, vbi vehemens sæpe pulsatio animaduertitur. Credi vix potest, quod nonnulli comminiscuntur, per hos affectus ruptam apertámque esse venam aut arteriam. Si enim sanguis è vena aut arteria prosiliens, non amplius illis contineretur, mox corruptus putresceret, tumorq; fieret generis diuersi. Potest tamen interdum aneurisma fieri ex vulnere, vt mox dicemus, in quo & sanguis copiosior spiritu est, qui in grumos coit, & tumorem extendit, qui ita quoque mollis non est, quemadmodum hîc euenit: sed tunc ab afflicto vulnere malè curato sanguis effluens ex arteria, & fortè etiam vena, in veneni naturam conuersus & putrefactus talem tumorem & sæuissima postea accidentia intulit ac mortem: & quamquam prima vice tumor mollior videretur; vt in aneurismate etiam sine vulnere apparere solet; posteà tamen tumor du-*

vus ac multo maior, & ingens spacium occupauit, vt abscessus futurus existimaretur. Caeterùm quia hîc praecipuus noster sermo est de aneurismate, sciendum est quòd aneurisma est dilatatio propriè, seu relaxatio vasis ipsius arteriae: aut dispersio spiritualis materiae sub carne per dissultationem se se diffundentis, distribuentísque. Vel est tumor blandus tactu, digitísque cedens, ex sanguine & spiritu contractus. Fit autem aneurisma quando arteria conuulneratur, & incumbens ei cutis cicatricem quidem contraxerit, ipsum autem arteriae vulnus incuratum manet, dum nec coaluerit, nec carne fuerit obstructum. Accidit saepissimè mulieribus in partu, propter violentam spiritus detentionem: sed & in capite circa arteriarum locos, & in reliquo corpore, vbi arteriae vulnerantur: sicut quando imperiti medici venam cubiti secturi, simul subiectam arteriam dissecant. Signa aneurismatis sunt tumor paruus, aut magnus, concolor, citra dolorem, ad tactum mollis, spongiosam laxitatem prae se ferens: & ita ad digitorum compressionem cedens, vt propemodum euanescere videatur: verùm amotis digitis citissimè reuertens; id quod in menti aneurismate, & reliquis, qui sine vulnere fiunt, praecipuè videre datur. At vbi arteriae vulnus praecessit, & deinde coalescente cute vasorum dilatatio accessit, tumor non similiter mollis occurrit: sanguis enim copiosior spiritu est, qui in grumos coit, & tumorem extendit. Quod ad curationem attinet & prognostica, sciendum deplorata esse aneurismata apud chirurgos, quae gutturi aut capiti accidunt: simul enim cum aneurismatis sectione, abundantissima sanguinis eruptio contingit: cum qua etiam vitalis spiritus simul erumpit, vt homo saepe in medicorum manibus deficiat. Quomodo autem aneurismata per sectionem curentur, docent Paulus lib. 6. cap. 37 & Aëtius lib. 15. cap. 10. Quod itaque in cubiti cauitate fit aneurisma, hoc modo per chirurgiam aggredimur: primùm arteriam supernè ab ala ad cubitum per internam brachij partem delatam signamus: deinde in eâdem interna brachij parte simplicem sectionem, tribus aut quatuor digitis infra alam per longitudinem facimus, vbi maximè ad tactum arteria occurrit: atque ea paulatim denudata, deinceps incumbentia corpuscula sensim excoriamus, ac separamus, & ipsam arteriam caeco

Aneurisma quid.

Paulus lib. 6. c. 38. Aëtius lib. 15. c. 10.

Causa.

Signa.

Prognostica.

Curatio.

caeco vncino attractam duobus fili vinculis probè adstringimus, mediámque inter duo vincula dissecamus; & sectionem polline thuris explemus: postea verò tumorem in cubiti cauitate, siue flexura securè secamus, nihil ampliùs verentes sanguinis eruptionem: tunc grumis euacuatis, arteriam vnde sanguis prodiit perquirimus, & repertam vncino attractam sicut priorem constringimus ac dissecamus, rursúsque thuris polline sectione expleta, puris generationem procuramus. Qui adaperta arteria fiunt, inquit Paulus, prolixiores apparent, & in alto constituuntur: digitisque impressis ceu strepitus quidam exauditur, cùm nullus sonus in iis qui ruptura feruntur accepti, percipiatur: illi verò rotundi magis sunt, & per summa oboriuntur. Quæ igitur alas, inguina & ceruicem infestant (loca eximiæ magnitudinis) aneurismata curare propter vasorum amplitudinem non tentabimus. Quæ verò summas partes, artus vel caput affligunt, hac ratione aggredi conuenit. Si quidem ex arteria dilatata tumor obuenerit, cutim linea recta in longum incidemus: deinde diducta ora, sicut in vasorum dissectione dictum est, excoriantur, & scalpellis quibus membranæ auelluntur circumpurgata arteria nudabitur: acu traiecta duobus funiculis deligatur, puncta priùs scalpello per medium: vbi cum ambienti membrana vnita fuerit, curatione pus maturante vtemur, vsque dum funiculi exciderint. At si ex ruptura arteriæ creatum sit aneurisma, totum id, quatenus fieri licet, cum cute digitis apprehendendum est: deinde acu duplex linum trahente, inferiùs eo quod exceptum est transsuendum. Et post acus traiectum ansulam forfice præcidere oportet, atque sic duobus filis hîc illic tumorem deligare, veluti in staphylomate comprehensum est. At si metus sit ne fila circumuoluantur, altera etiam transmittenda est acus per totum, quæ priorem premat, similiter duo fila ducens: amputata ansula ex quatuor ita tumorem deuinciemus, vel tumore per medium adaperto post excretionem cutem adimemus, eam quæ ligata est relinquentes, ac splenium ex œnelæo imponentes, remediis in linamenta illitis vtemur. Cæterùm ad gutturis aneurismata emplastrum è cupresso commodè adhibetur: miro enim modo discutit ac sanat: ℞. cupressi folia virentia in vigore, minutissimè trita: quibus adde vinum, quod à vinaceis post primi vini collectionem exprimitur,

Emplastrum è cupresso.

tur,

tur, efficitq; solidi strigmenti crassitudinem; ac loco affecto impone, neque soluas nisi de tertio in tertium diem. Hæc de tumoribus præter naturam qui ex sanguine fiunt in partibus exterioribus. At de aliis qui in internis partibus fiunt, vti est vua, gurgulionisq; inflammatio, angina, pleuritides, & aliæ inflammationes ex sanguine, de iis cum aliàs dixerimus in libris nostrarum Obser. medicinalium, non opus est denuò de iisdem sermonem repetere. At quia Epinyctis pustula etiam Fernelio à sanguine fieri dicitur: quamuis alij eam ad bilem referunt, vt Leonus: ideò nos antequam de biliosis tumoribus agamus, hunc libro de sanguineis tumoribus & tuberculis finem imponentes, quædam hîc de Epinyctide dicturi sumus.

OBSERVATIO XV.

De Epinyctidibus.

PVSTVLAM valdè rubentem quidam habebat in dorso, quadamtenus liuescentem, ad fabæ magnitudinem, quæ noctu admodum affligebat, ita vt anthracem ferè esse timeret. quam quum spectassem, Epinyctidem esse intellexi. Nam Epinyctis Celso pustula est pessima, subrubra, quadamtenus liuescens, quæ noctu potissimùm affligit. Sponte exulceratur: ex eaque subcruenta sanies emanat. Vnde & speciem habere cognoscitur (vt annotauit Fernelius) carbunculi, causamque similem, sed quæ nullius pestilentiæ particeps, lenior existat: quemadmodum & eius pustula carbunculo minor. Sic etiam Paulus lib. 4. cap. 9. de iis scribit: Epinyctides vlcuscula sunt, sua sponte erumpentia, pustularum specie, & subrubra: quibus apertis, cruenta sanies defluit: per diem non magnopere excruciat; per noctem verò, grauis magis quàm pro ratione vlceris, dolor torquet. Itaque liquor silphii aqua solutus imponitur. nam citra rosionem deficcat: aut cicuta in læuorem detrita inducitur: aut brassica cruda cum aqua, quam nos imponere mandauimus, aut apium

apium cum polenta trita applicatur, aut alterci folia cum melle pertrita admouentur, aut solanum per se & cum coriandro viridi: aut oliuæ foliis vitor cum aqua coctis: aut vuas acinis exemptis, leues, splenio illitas imponito: vel adianthum ex melle tritum. Vitari debet acrium, acidorum, & salsorum esus, fomenta, balneum & insolatus. Talia aut similia in nostro ægro adhibuimus: sed & eidem quoque decoctum fumiterræ cum sero lactis, foliis senæ, & epithymo commodè exhibuimus, adiectis syr. ex infus. ros. de fumoterræ, epithymo, & similibus. Sed brassica cruda contusa sola hîc satis fecisse ad curandum hunc affectum visa fuit.

Scholia.

Celsus lib. 5. cap. vltimo.

Ex genere pustularum sunt etiam Epinyctides: quæ grauiter in eminentibus corporis partibus oriuntur: differunt tamen, quoniam inter cæteras pustulas Epinyctis est pessima. Ea colore vel sublinida vel subnigra, vel alba esse consueuit. Circa hanc autem vehemens inflammatio esse solet: & cùm adaperta est, reperitur intùs exulceratio mucosa.

Signa.

Color est humori suo similis: dolor ex ea supra magnitudinem eius est: neque enim fabâ maior apparet: à Græcis ἐπινυκτὶς nomen impositum, quoniam ferè noctu oritur, & magis infestat: Ab Arabibus (teste Manardo) essere vel saire, ab ipso Plinio pustula linens vocatur.

Essere vel saire: pustula liuens.

Curatio.

In omni pustularum curatione (inquit Celsus) primum est multum ambulare, atque exerceri: si quid ista prohibet, gestari. Secundum est cibum minuere, abstinere ab omnibus acribus, & extenuantibus: eadem nutrices facere oportet, si lactens puer ita affectus est. Præter hæc, is qui iam robustus est, si pustulæ minutæ sunt, desudare in balneo debet: simulq; super eas nitrum inspergere oportet, oleoq; vinum miscere, & sic inungere. Quod si maius pustularum genus occupauerit, imponenda lenticula est, detractaq; summa pellicula ad medicamenta lenia transeundum.

Ex Paulo.

Facit ad epinyctidas & phlyctænas hoc quod habet argenti spumæ, sulphuris ignem non experti parem portionem: cum aceto applicatur. Bene facit tum his, tum calidis eruptionibus, & papulis feruentibus,

nentibus, gliscentibus, capitis vlceribus, furunculis incipientibus, & adustis, medicamentum quod ex ouis praeparatur: ℞. cerae tractae ℥ VI. rosacei lib. j. ß argenti spumae, cerusae ana ℥ ij. amyli ℥ iij oua num. V. aquata: confice secundum artem. Epinyctidi *medentur brassicae, vel solani, vel hyoscyami, vel rhamni folia cum melle imposita, & plantago trita, & centaurium viride, & vua passa cum ruta, cucumeris satiui folia cum aqua. Item calx cum oleo ad mellis compagem subacta, & imposita. Haec de tumoribus praeter naturam sanguineis dicta sufficiunt: quibus hunc primum librum finiamus.* Aëtius.

FINIS libri primi Obseruationum Chirurgicarum.

OB-

OBSERVATIONVM ET CVRATIONVM CHIRVRGICARVM

Liber secundus,

DE TVMORIBVS PRÆTER NATVRAM;

D. Petro Foresto Alcmariano, auctore.

Observatio I.

De Erysipelate.

VIR ille qui in crure erysipelate satis legittimo laborabat, à Betto hoc modo Bononiæ curatus est. Dedit eidem pro purgatione sequens: ℞.mucchari rof.℥ ij.ß.aquæ end.℥ ij.optimè soluebat:applicabat solanum,semperuiuam & portulacam, trita : vel succos eorum, cum peciis. Sed & hoc pro arcano accepimus : si sperma ranarum in ipso Martio collectum in alembico destilletur:& ille liquor destillatus cum peciis lineis applicetur erysipelati, egregiè prodesse. Benedictus præceptor meus in erysipelate, si tumor adesset, sanguinem emittebat è basilica : at si œdema in erysipelate adesset, sicut contingit hydropicis, quorum crura œdemate

œdemate afficiuntur, à phlebotomia cauere iubebat, ne hydrops subsequeretur, & tandem causæ perditionis ægrotanti foret. Si autem erysipelas esset absque tumore tantùm cuti inhærens, à phlebotomia abstinebat. Indicatur enim ex hoc choleram potiùs peccare, sanguine quidem pauco permixto. Quod si sanguis non peccans euacuetur, tunc bono euacuato, malum derelinquetur; quo fit vt adaucta materia cholerica vlceretur erysipelas, quod maximè cauendum in cura erysipelatis. Si igitur sine tumore est, hac medicina vtendum, cùm non opus est ita digestione: ℞. cassiæ recenter tractæ ℥ j. elect. succi ros. ʒ j. ß. cum aq. end. fiat potio. Ab euacuatione statim alterandum est. Quemadmodum & ego istis diebus in iuuene bilioso in crure habente erysipelas satis purum, vsus sum: ℞. syr. ros. de succo end., de succo acetos. ana ℥ ß. aqu. plantag. ros. ana ℥ j. misce. nam & styptica cum refrigerantibus conueniunt: imperaui igitur vt à vino, carnibus & ouis in totum abstineret; itemque à coitu, exercitio inflammante, à rebus piperatis, alliis, cæpe, & similibus. Deinde hæc apposui: ℞. succi plantag. solatri, semperuiui ana ℥ vi. aquæ ros. ℥ iij. misce. cùm peciis infusis appone. Vnicè cauendum ne succos addamus emollientium sua humiditate, vt est lactucæ aut maluæ: quoniam sui emollitione timendum esset ne erysipelas ad suppurationem verteretur, quæ est via ad vlcus. Quapropter semper à principio stypticis vti debemus: & hanc cautionem maximè obseruare, quòd cùm dilutæ peciæ super membrum erysipelatosum incipiant calefieri, statim eas amouere oportet, ne ab illis reuerberata caliditate ad membrum, concrescat erysipelas. Cauendum quoque, ne calore membri attrahente ad se peciam illam, & eam exiccante, pecia illa adhæreat erysipelati, quoniam in ipsius ablatione posset erysipelas vlcerari, quod magnopere

timendum eſt. Præceptor meus valdè atramentum commendabat, ſi eo eryſipelas intingeretur, ob frigida & ſtyptica ingredientia atramenti. vel inungebat peciam vnguento de ceruſa; & apponebat. vel: ℞. vng. de ceruſa ℥ vi. ſucci plantag. ℥ij. aq. roſ. ℥j. miſce, & eo extenſo ſupra peciam, eryſipelati apponatur. Vel hoc quod ſequitur, valens in augmento: ℞. litharg. argenti ℥ vi. ſucci plantag. ℥ iij. ol. roſ. ℥ ij. aceti optimi ℥ j. miſc & omnia in mortario plumbeo benè ducantur, quouſque fiat vng. participans de colore plumbi. de quo vng. extenſo ſupra peciam ad quantitatem ſufficientem appone, hæc quidem permutando manè & veſperi, ſecundum quod oportet, donec certus fueris de augmento & ſtatu eiuſdem. At cùm declinare cœperit, quod cognoſces ex mutatione coloris ad album colorem vel rubeum; tunc temporis ſiſte gradum ab applicatione frigidorum, quoniam illis adducere potes patientem ad alterum duorum inconuenientium, vel ad carnis mortificationem, vbi appareret color ipſius rubeus obſcurus, & ſic eſſet periculum ne cum infrigidantibus ipſis eryſipelas ad eſthiomenum duceretur. tunc refrigerantibus relictis, apparente altero illorum colorum, quemadmodum nuper etiam mihi vſu venit, manè & veſperi locum hoc fotu fouebamus: ℞. flor. chamomill. meliloti, fœnigræci ana m.ß. bulliant in ſ. q. aquæ. & facta quotidiana hac fomentatione cum pecia madefacta in dicto liquore, abluatur locus cum modico vini albi odoriferi calidi. hoc enim eſt quod prohibet futuram membri mortificationem ex eryſipelate. Si verò color membri cœperit albus apparere, caue ab infrigidantibus, ne neruis tremorem inferant vel ſpaſmum, cùm frigidum inimicum ſit neruis.

SCHO-

SCHOLIA.

DICTVRI nunc sumus de tumoribus biliosis; ad quos pertin nt & illi tumores erysipelatosi, quos Herpetes vocant: quorum species sunt duplices; miliares scilicet, & exedentes, quos Graci ἐσθιομένους appellant. Vtramque speciem Auicennæ interpres Formicas vocauit: sed eas cùm verrucis illis, quas Græci Myrmecias, Latini Formicas vocant, nominis similitudine deceptus, eodem capite turpissimè commiscuit. Eosdem herpetas Celsus sub ignis sacri nomine videtur comprehendisse. Recentiores eos inter pustulas (vt loquuntur) cholericas adnumerant. A bile etiam proueniunt phlyctænæ à Græcis vocatæ, de quibus agit Auicennas cap. de vesicis & inflammationibus. item hydroa, Latinis sudamina, à Rhase albasaphum, ab Auicenna planta noctis vocata: vulgares Fersadure apud Italos vocant. De quibus omnibus ordine agemus, initium sumentes ab ipso erysipelate. Tametsi pituita, in generatione humorum, sanguinem consequatur, maiórq; eius humoris portio sit in corpore, secundū sanguinem, quàm aliorum humorum: quia tamen tumores præter naturā à bile procreati (quæ apostemata cholerica cōmuniter vocant) in valdè multis conspirant cū sanguineis: consequens est post determinationem phlegmones, & aliorū qui à sanguine fiunt, tumorum præter naturam consistentium, de iis nunc dicamus, qui à bile excitantur, & nomine communi Erysipelata vocantur Græcis, Latinis verò antiquioribus ignes sacri, vt diximus. Est igitur erysipelas biliosæ fluxionis germen, circa cutim vtramq; quam maximè consistens, & eam scilicet, quæ foris est, omnium partium commune tegumentū, & membranosam illā ac tenuem, quæ singulis internarum est circumdata. Nonnunquam verò & aliquod quoque subiectæ sibi carnis occupat, sicuti & phlegmone (quæ fluxionis sanguineæ soboles est, in carnosa corpora maximè incidens) etiam cutis aliquid apprehendit. Itaque cùm flaua bilis verè tenuis, vel sanguis feruens & consistentiâ tenuis, (qui recentioribus cholera dicitur naturalis, Galeno verò χολὴ ξανθὴ) per solam cutem diffusus fuerit, nihil inferiorem carnem molestans: particulam tamen in tumorem aliquantum attollens, cum inflammatione & rubore in flauum elanguescente, ac protinus ad iactum

Biliosi tumores.

Erysipelas quid.

Erysipelas exquisitum.

tactum euanescente, affectus hic priuatim ac propriè Galeno, verum atque exquisitum erysipelas nuncupatur. Hoc autem vnius rationis est, seu (vt dicunt) vniforme, & absq; vlceratione incidit: Auicennas Spinam vocauit. Cùm verò amara bilis succus crassior acriorq;, quàm pro natura modo redditus fuerit, summam cuticulam (quam epidermida Græci vocant) exulcerat, excoriátve: atque aliquando cutis exulceratio spacio temporis ad profundum peruenit, ita vt inferiorem seu subiectam carnem attingat. Nuncupaturq; tunc eiusmodi affectus etiam Erysipelas: sed cum vlceratione, quod (Galeno autore) eiusdem generis est cum Herpete. Verùm enimuerò, si nec planè biliosa nec sanguinea fluxio sit, sed ex ambabus mixta, non iam tantùm erysipelas, sed dispositio permixta erysipelate atque inflammatione nominatur Galeno. Ab eo autem quod in mistura exuperat, nomen vitio indetur. Etenim vbi sanguis præcellit, Phlegmone erysipelatosa dicetur: vbi verò flaua bilis præpollet, Erysipelas phlegmonosum appellabitur: verùm vbi neutrum vincit, & æqualia vtrinsque apparuerint accidentia, tunc vitium id Phlegmones erysipelatosiq; medium vocabitur. Iam verò & aliarum mixtionum similis vtique erit interpretatio: nempe si multa bilis pauco humori pituitoso aut atrabilario remisceatur, erysipelas ædematosum, vel scirrhosum dicetur. Erysipelas igitur non longè à phlegmone abest, qui ex bilioso succo, seu ex feruente & tenui sanguine nascitur. A phlegmone tamen differt, primùm colore, qui rubeus in phlegmone, pallidus flauusq; in erysipelate conspicitur. Præterea magnæ phlegmones pulsatio est proprium symptoma, quippe quæ altè magis in corpus demittitur: erysipelas verò in cute potiùs consistit, quàm altè descendit; tenuis namque substantiæ est pallidæ bilis humor. itaque facilè ad ipsam cutim transfluit, carnosis raris corporibus transmissis. Causas autem propter quas erysipelas nascatur, altiùs repetendo ostendemus. Triplex est in venarum concoctione excrementum, vnum amara bilis, alterum nigra, tertium serosum. Biliosum quidem vesica, quæ iocinori subest, expurgat: melancholiam lienes: serosum renes. Parum commodè purgantur horum singula, vel ex debilitate propriorum instrumentorum cuiusque, vel viis quomodocunque obstructis. Cùm autem hæ duplices sint;

Spina. Erysipelas cum vlceratione. Erysipelas non legitimum, & eius species. Phlegmone erysipelatodes. Erysipelas phlegmonodes. Medium vitium. Gal. 14. Method. cap. 2. Causa. Gal. de Sympt. causis 3. cap. 2.

sint; aliæ per quas trahitur supervacuum, aliæ per quas emittitur, in vtrisque sanè separationi oberit angustia. aliquando horum nullum est in culpa, sed excrementi multitudo, cùm immodica est, nec tota simul expurgari potens, vnà cum sanguine per totum corpus defertur. Hanc immodicam excrementi vim, duplices causæ pariunt, alteratrix facultas parum commodè se habens, & ciborum vitium. Ac lædendæ quidem virtutis, particularum intemperies est causa. Ciborum vitium cuique excremento respondet suum. Alij namque magis melancholica naturæ sunt, alij magis aquosæ, alij magis biliosæ. Sed & alteratricis potentiæ intemperies, quæ ad calidius sit versa, aliàs biliosum, aliàs melancholicum efficit excrementum. ad frigidius verò mutata, vel pituitosius vel aquosius facit excrementum. & singula excrementa, propria symptomatis species comitatur: nam pituitoso excremento in toto corpore sparso succedit hydrops, leucophlegmatias dictus: cùm verò in vna corporis particula insedit tumor, tunc ille œdema Græcè dicitur. Si verò serosa excrementa redundant per vniversum corpus, tum ascites vocatus hydrops succedit: si in aliqua parte, papularum prouentus. Nigram bilem in toto quidem corpore, elephantia; in vna quapiam particula, cancer comitatur. Amaram denique bilem, cùm illa vniversim in corpore redundat, regius vocatus morbus; cùm vnam quampiam particulam obsidet, erysipelas, & vlcera serpentia insequuntur. Sed vt & hæc ipsa manifestiora adhuc euadant, sciendum est, cùm simpliciter bilem dicimus, vel biliosum humorem, more Galeni & aliorum medicorum, nos intelligere pallidam bilem seu flauam & amaram, non autem acidam & nigram. Hæc autem naturalis cholera, & certa, aliis nominatur, ex sanguine quidem tenui & feruente generationem obtinens. Atram verò bilem numquam absolutè bilem nominamus, sed semper cum adiectione humoris, appellationis colorem adiungente. Est igitur bilis, quæ χολὴ Græcis dicitur, vulgo autem Cholera, humor calidus & siccus, ex tenuiori & calidiori parte chyli, vel ex sanguine tenui & feruente, vt modò diximus, procreatus. Hæc autem duplex est, iuxtà neotericorum diuisionem: naturalis scilicet, & non naturalis. Naturalis, est humor calidus & siccus potestate: substantiâ quidem tenuis, colore

Bilis.

Bilis flaua duplex.

1. Naturalis.

re verò flauus, aut ruber, declinans ad quandam citrinitatem seu flauitiem: sapore verò exactè amarus, non autem acutus sine acris, vt quidam malè affirmârunt. Non naturalis verò bilis dicitur, quæ à prædicto humore verè bilioso degenerat, intra terminos tamen suæ latitudinis continetur; quos si egrediatur, non iam bilis, sed alius humor reputabitur. Hoc autem (bilem, inquam, egredi limites suæ latitudinis) contingit bifariam: vno modo (vt sic dicatur) per se, & in se: altero modo, per admixtionem. Per se, & in se, adhuc dupliciter: vno modo, quando bilis illa naturalis putrescit, & aduritur; & talis dicitur adusta per putrefactionem: altero modo, quando bilis non naturalis, vitellina dicta, igneo calore percoquitur in hepate, aut in ventriculo, aut in venis, & efficitur porracea, quam etiam prasinam vocant, vel æruginosa, quæ extremè quidem malæ sunt. Per admixtionem verò bilis efficitur non naturalis, seu præter naturam, cùm alius humor illi extrinsecus accedit. Et hoc quidem fit multifariam: Nempe si phlegma tenue & aquosum illi admisceatur, citrina seu crocea efficitur; si crassum & viscosum, vitellina: si verò melancholia adusta illi permiscetur, efficitur bilis adusta per admixtionem. Et sic, iuxta Auicennæ placitum, sex sunt species bilis non naturalis: apud Haliabbatem verò quatuor duntaxat. Nullam enim prorsus mentionem fecit de duabus speciebus adustis. Galeno autem lib. 2. de virtutibus naturalibus, nulla bilis præter naturam esse dicitur, præter vitellinam, quæ ouorum vitellis, tum colore tum crassitudine est adsimilis. Siquidem porraceam & æruginosam ex prauis ac corruptis humoribus, propter quorundam esculentorum aut olerum cruditatem, qualia sunt beta, cæpa, braßica, sæpenumerò in ventriculo ait generari. Atque etiam interdum talibus nequaquam ingestis, ratione ægritudinis aut malæ alicuius dispositionis in venis ipsis generatur. Ex iis itaque colligitur, quatuor species seu differentias inflammationum (quæ vulgus cholerica apostemata vocat) ex bile ipsa generari. Nempe ex bile vera, syncera & laudabili (quam tenuem feruentémque sanguinem appellamus) procreatur ea species inflammationis, quæ Galeno verum atque exquisitum erysipelas appellatur, lib. 2. ad Glauc. quod tantùm cutis solius passio est, Græcè autem ἐρυσί-

Marginal notes: 2. Non naturalis. — Bilis duobus modis deficit à sua natura. — Vitellina ex meraca bile. — Bilis porracea. — Æruginosa. — Crocea bilis. — Vitellina ex admixtione pituitæ. — Auicenna. — Hali. — Porracea bilis quomodo gignatur. — Quatuor inflammationum differentiæ ex flaua bile oriuntur.

ἐρυσίπελας. Ex bile verò non naturali, & aliis humoribus permixta, tres aliæ nascuntur differentiæ, vt pote erysipelas phlegmonodes, erysipelas œdematodes, & erysipelas scirrhodes. Ex bile autem quæ præter naturam ex adustione facta est, pro ratione tenuitatis aut crassitiei substantiæ ipsius, generantur vel herpetes esthiomeni, id est, exedentes (qui eiusdem generis sunt cum erysipelatis, quæ cum exulceratione incidunt) vel phagedænæ (quæ cum cute pariter subiectam carnem altiùs erodunt) & exulcerati cancri, aliáque eiusmodi erodentia, & cacoëthe, id est, maligna vlcera, quæ pustulæ corrosiuæ recentioribus chirurgis dicuntur. Itaque tenuissimus quidem in eiusmodi humoribus, est is, qui exulceratum herpetem excitat: crassissimus, qui cancrum: proximum deinde locum occupat, quod ad crassitudinem attinet, qui phagedænas creat, vt lib. 14. Meth. med. Galenus annotauit. Causæ veri erysipelatis, vti & phlegmones veræ, sunt tres. progressa, quæ & primitiuæ dicuntur: antecedentes, & coniuncta. Cæterùm rarò fit erysipelas à causa progressa: frictiones tamen violentæ, insolatio & admotio medicaminum attrahentium, ipsum nonnunquam excitant. Fernelius libro 7. cap. 4. de exter affect. & pustulis à bile: Erysipelas, inquit, ardor est vehemens, per corporis summa diffusus. Nec tumore manifesto extuberat, nec partem attollit aut distendit, nec penetrat in subiectam carnem, sed latè diffunditur, nulla collectione circumscriptum. Quamcumque partem prehendit, vehementer mordicat & vrit: color inest ex rubro flauescens, qui pressu subterfugit, móxque redit. Dolor nec pulsans nec admodum vehemens est. Quum fluxio excutitur, horror quidem, ac dein febris, hominem adoritur: ac sæpe cùm in crura irruit, ab inguinis tumore initium ducit. Serpit id quidem herpetum more, atque priori derelicta sede, in vicinas partes sensim obrepit. Est autem duplex: vnum, quod simplex erysipelas Celso appellatur, solo rubore & ardore molestum. Alterum, quod eidem Sacer ignis & aliis ignis proserpens vocatur, quod tunc vehementius est & calidius, cùm acribus quibusdam topicis intempestiuè aut sine iudicio adhibitis materiæ biliosæ acrimonia irritatur: & tunc meritò, inquam, hæc secunda species Celso sacer ignis

Verum erysipelas.

Tria erysipelata illegitima.

Herpes exedens.

Phagedænæ.

Cancri exulcerati.

Causæ veri erysipelatis.

Fernelius.

nuncupatur: estq; exulceratum erysipelas. Huius duæ species sunt: vna, qua summa cutis sine altitudine exulceratur; in qua & crustulæ instar furfuris excitantur: altera, cuius exulceratio altiùs in cutem penetrat; è qua, ruptis pustulis, sanies exit. Simplicis erysipelatis origo est è feruente tenuiq; sanguine, qui biliosus appellatur. Exulcerati verò ex eo cui bilis superuacuæ, eiusq; incalescentis, nonnihil sit admistum. Is è venis tenuioribus propulsus, nequaquam in carne subsistit & hæret, sed tenuitate in cutem fertur & euolat, quæ densior & compactior hunc retinet cohibétque. Quumq; tenuis sit humor, facilè dispergitur, neque in conspicuum tumorem se attollit. Genus hoc vniuersum exquisitum est erysipelas: quod verò phlegmonodes appellatur, tumentius quidem, sed minùs feruidum existit, multoq; minùs œdematodes. Barbari autem, vt Valescus, erysipelas apostema cholericum vocant, in superficie corporis generatum, quod pilis quasi adhæreat, & propriam passionem cutis esse volunt. Vnde & Auicenna dicebat fen 3. 4. cap. proprio, quòd erysipelas non fit nisi in eo quod appâret de cute. & de causis veri erysipelatis agens 2. primi cap. 5. est cholera rubra pura; & istam vocat primò causam (cap. de qualitate generationis humorum) spumam. Galenus 2. ad Glauc. cap. 13. ex cholera subtili bulliente fieri asserit, vel sanguine tenui feruescente bilioso. Vnde & Lanfrancus dicebat: Si sanguis tenuissimus in substantia & feruens in qualitate, currit ad aliquem locum, facit inflationem latam & rubeam, sparsam in membro in superficie, quæ vocatur erysipelas. Sed hæc pauca etiam de signis adiecisse sufficit de quibus Scholio sequenti latiùs.

Simplicis erysipelatis origo.

Causa exulcerati erysipelatis.

Valescus.

Auicenna.

OBSERVATIO II.

De erysipelate puro.

VIR quidam Delphensis, cùm legittimo satis erysipelate laboraret in crure, illi post exhibitum infusum rhab. cum sero lactis, & syr. violaceo, terram cimoliam ex furno cum butyro instar pultis mixtam circa suram apposuimus: & statim erysi-

erysipelas curatum est. Sed & hoc tempore, cùm hæc colligerem, Iodoca seu Iusta Teylingia, cognata mea, annorum 20, erysipelate legitimo in crure sinistro circa talum, sursum ad suras ascendente correpta est, 18 die Iunij, anno 1570. cum dolore. Legitimum fuisse erysipelas ex signis propriis facilè collegi: Color enim aderat ex rubro flauescens, qui pressu digiti subterfugiebat, & mox redibat. Ad hoc curandum epoto hoc pharmaco, quinquies aluum deposuit: ℞. folior. senæ ℨ iij. ß. sem. anisi ℨß. infunde in ℥ v. decoct. communis, facta ebullitione leui, & fortiss. express. adde syr. ex infus. rosꝫ ℥ j. misc. Cruri autem apposuimus pultem ex lacte & pane siligineo contrito, & puluere terræ illius chimoliæ quæ exteriùs furnis circumducitur, estque grisea, & vocatur apud nostrates vulgari nomine *Cley*. cùm ter quatérve hoc emplastri modo apposuissemus, dolor sedatus est, & rubedo euanuit; & ab erysipelate statim curata est. Venit & hîc mihi in mentem illius Cyriaci Mathæi, qui in balistario Delphensi anno 1569 ipso 12. die Octob. erysipelate ferè legitimo, quamuis ad phlegmonodem accederet, corripiebatur in collo, qui & ad humerum tendebat. Ad hunc cùm accitus essem, & rubedo adesset, licet leuis, & quasi febris pestilentialis dolorem illum consequeretur, statim sanguinem detrahere iussi ex vena cephalica in brachio sinistro, nam sinistram partem colli, tum humerum sinistrũ, tumor ille latus occupabat. deinde iulebum sequentem propino: ℞. syr. de limonibus ℥ j. ß. aquæ cicoreæ, end. betonicæ ana ℥ j. misce. Die autem sequenti hoc sequens decoctum præscripsi: ℞. folior. senæ ℥ ß. rhab. selecti ℨ j. ß. infunde in ℥ ix. decoct. communis, per noctem. facta priùs ebullitione & fortiss. express. adde syr. de limonibus ℥ j. ß. syr. viol. ℥ ß. misce pro duabus dosibus. Sumpsit tantùm vnam, & quinquies aluum deposuit. Dein-

de ex terra chimolia in parte externa furni collecta, & cum butyro trita, instar pultis apposita curatus est: hoc enim arcano etiam plures alii ex erysipelate phlegmonoso curati sunt per me. Verùm cùm in hoc Cyriaco non purum omnino esset erysipelas, ideò quoque sanguinem probè detraxi. sed in præcedentibus, magis puro & legitimo erysipelate laborantibus, id non feci. At alij quoque nonnulli hoc sequenti experimento vsi sunt, tam ad erysipelas purum quàm impurum & illegittimum, seu erysipelas phlegmonosum: quod constat ex vitellis ouorum duris, & sale, contritis. Hoc enim modo Petrus Wittius ille Delphensis, qui posteà hydrope obiit, cùm in crure erysipelas phlegmonodes haberet, curatus est: & similiter vxor eius, ante illum eodem malo correpta, sanata est; tùm postea alij quam plurimi per eandem vxorem hóc solo remedio conualuêre, vt ipsamet mihi rettulit.

SCHOLIA.

Signa. *Sva signa hæc passio habet: est enim multo (vti diximus) inflammatione calidior, magisq; colorem flauum repræsentans: & si tetigeris, facilè sanguis subterfugit, rursumq; illabitur, exquisitè tenuis, & aspectu rubidus: non tamen dolet hoc velut inflammatio, neque vt aliqua inflammationis species pulsum aut compressionem aut tensionem inuenit similem: sed quandoque valdè parum infestat, ac tum præsertim quando per solam cutim diffusum fuerit (vt in cognata mea) nihil inferiorem carnem molestans: & talè sæpiùs accidit, atque hoc est exquisitum erysipelas. Quòd si autem bilis cum sanguine mixta fuerit, erysipelas phlegmonosum vocatur, vt erat in Cyriaco. nam postea cùm videretur curatus, ita vt solus chirurgus illum tractaret, febre iam omnino amota. nescio qua incuria post aliquot dies recidiuam passus est, & factus est abscessus in collo; à quo tamen euasit. Cæterùm cùm de vero erysipelate nobis sermo sit, hic priùs de signis & indiciis eiusdem agamus. Signa itaque & indicia (vt & Tagautius annotauit) veri atque exquisiti*

Gal. 2. ad Glauc. cap. 2.

quisiti erysipelatis sumuntur ex collatione ipsius ad phlegmonem, iuxta Galeni doctrinam 14. Method. medendi, & 2 ad Glauc. ex quo apertè colligitur verum ac legitimum erysipelas veluti quandam speciem esse phlegmones, id est inflammationis generaliter acceptæ. Notæ igitur erysipelatis sunt, color aspectu rubidus, in flauum elanguescens, qui (rubor inquam flauescens) ad tactum, hoc est, digitorum appressum facilè subterfugit, rursúsque illabitur. Tumor exiguus, in cute potiùs consistens, quàm altè descendens. Calor vehemens, febrem excitans maiorem eâ quæ ex phlegmone accenditur. si quidem calidius multo est erysipelas, quàm phlegmone. Pulsatio (quæ magna phlegmones proprium est symptoma) non admodum fortis. Dolor mordicans & pungens, nullam (vt in phlegmone contingit) inuehens tensionem, & si quæ sunt alia bilis dominium significantia. ita quoque & Neoterici, vt Valescus, signa erysipelatis secundum Anicennam ponunt, quæ etiam ipse ex 2. ad Glauc. à Galeno excepit, cap 4 quia adest calor & rubedo, tendens ad citrinitatem: & si rubedo tangatur digitis, euanescit, & statim reuertitur, eò quòd materia sit subtilis: nec est tantus dolor sicut in phlegmone, nec tanta eleuatio, imò vix transit tumorem cutis. Est tamen ille dolor pungitiuus & mordicans, non extendens sicut in phlegmone; nec est tanta inflatio seu pulsatio sicut in phlegmone, nec tensio, nec profundatio; imò mollis inuenitur, quando in sola cute expanditur humor, non lædens suppositam carnem; & cum ea adest magna sitis & febris. De signis & indiciis veri erysipelatis. Notæ erysipelatis. 1. Rubor flauescens, ad tactum subterfugiens. 2. Tumor paruus. 3. Calor vehemens. 4. Pulsatio exigua. 5. Dolor punctorius.

Quod ad præsagia attinet, bona esse non possunt, quando erysipelas caput aut ceruicem occupat; nam imminet periculum, vt, nisi efficax consequatur auxilium, interim affectos strangulet. item si osse denudato, circumstans caro erysipelate prehendatur, malum: significat enim confluere sanguinem calidiorem, & flauam bilem quæ adiacentes carnes sua acrimonia exedit & absumit. Pariter certum est, erysipelas esse malignum, quando suppuratio, aut putredo ipsum consequitur. Quod erysipelas delitescit in pulmonibus, in hepate, & huiusmodi visceribus, nec non in vtero grauidæ mulieris, lethale. Erysipelas exteriùs effusum, verti introrsum, non est bonum; ab interioribus autem foras, bonum. Errant igitur medici, qui erysipelas Prognostica. Hippoc. 7. apho. 19. 5. aph. 43. 6. apho. 25.

extrà

extrà in cute apparens, intempestiuè per frigida & reprimentia medicamenta ad interiora, & partes principales propellunt; cùm melius sit, erysipelas, aliudq; quodcunque malum, in externis esse corporis quàm in internis. Quod ad indicia erysipelatis quoque attinet: primò dicit Auicenna, vt etiam citatur à Valesco cap. proprio, quòd ex caliditate erysipelatis comburitur cutis, & virulentia vesicat ipsam cutem. hoc autem non fit in phlegmone, nec in vero erysipelate. Secundo, dicit, si accidat erysipelas à fractura ossis sub cute, est malum. Tertiò idem Auicenna dicit quod interdum accidit erysipelas in facie, & incipit à lepore nasi, & augmentatur apostema, & expanditur in facie tota. Quartò, in erysipelate putredo aut sanies, malum. Quintò, vt plurimum erysipelas terminatur per euacuationem insensibilem: & sic non citò facit sanum, quæ ægritudo est multùm acuta. Ex quo loco Tagautius & sua indicia accepisse videtur, cùm sic scribat: *Quod ad indicia pertinet, erysipelas vt plurimum faciem prehendit; incipitq; maximè in ea nasi parte quæ vulgo lepus appellatur. Deinde mox in faciem totam expanditur; geminâ quidem occasione; nempe ob faciei raritatem, & ipsius bilis leuitatem. In ossis autem exutione seu denudatione erysipelas superueniens, malo est, vt scribit* Hippoc. *aphor.* 19. *lib.* 7, *hoc est, symptoma prauum est, si osse nudato caro circumstans ab erysipelate occupari videatur. hoc autem, Galeno teste, rarissimè accidit. Rursus sequenti aphor. scribitur ab eodem* Hippocrate, *Quòd ab erysipelate putredo aut suppuratio, malum. Hæc enim (inquit Galenus) numquam erysipelatis superueniunt, nisi valdè malignis. Verum ac legitimum erysipelas quatuor habet tempora, vti & alij præter naturam tumores. Horum autem signa ex præcedentibus sunt requirenda. Exquisitum erysipelas rarò terminatur suppuratione, sed magna ex parte insensibili transspiratione seu resolutione. In erysipelate quædam interdum contingunt symptomata, quæ nonnumquam magnitudine ipsius morbi causam exuperant, atque ideò curandi rationem interpellant; hoc est, curationis ordinem euariant, peruertuntq;, vt etiam in præcedente lib. de phlegmone dictum est. Ad hæc, erysipelas motum sequitur tertianæ febris; nam ad eius materiam quandam habet analogiam. vtriusque enim materia est*

Marginal notes: Auicenna. — Indicia ex Tagautio. 1. — 2. — In comment. prædicti aphor. — 3. — 4. — 5. — 6. — 7. Erysipelas sequitur motum tertianæ febris.

est humor biliosus. Cæterùm erysipelas ab exterioribus verti ad 8.
interiora non est bonum: ab interioribus autem ad exteriora, bonum, vt ab Hippoc. scriptum est aph. 25. lib. 6. Erysipelata verò, quæ capiti oboriuntur, plus facessunt negotij, adeòq; (vt Pau- 9.
lus ait) periculosa esse solent, vt nisi efficax consequantur auxilium, interdum affectos strangulent. Scribit etiam Hippocrates 10.
lethale esse,* si erysipelas sit in vtero mulieris prægnantis. Facto enim sic in vtero erysipelate, fœtus ex necessitate moritur. Si quidem acuta febris (vt Galenus ait in Commentario) sæpè eum (nempe fœtum in vtero matris) citra inflammationem interimit. Cæterùm ante curationem particularem hîc authores canones aliquot vniuersales præponunt: & primus hic est positus à Galeno 14. Method cap. 2 quòd vniuersalis materiæ purgatio priùs sit exequenda: nam si purgetur membrum, mox ad suam qualitatem reuertetur. Secundus canon est; cùm erysipelas non tantùm quantitate sed etiam qualitate bilis generet incensionem nimiam, ideò oportet magis infrigidare, quàm in inflammatione aut phlegmone. Tertius: refrigeratio tamen facta cum frigidis & repercussiuis non in omni loco fieri potest securè, neque cholera rubra à membro ignobili ad nobile propelli debet aut deriuari, vt Galenus loco citato explicauit. Quartus canon est eiusdem Galeni loco iam dicto. Sicuti phlegmoni repercutientia non sunt imponenda, nisi priùs purgato corpore toto, ita neque erysipelati applicanda sunt. Quintus. & quemadmodum in phlegmone fit phlebotomia, ita in erysipelate conuenit pharmacum. Sextus: estq; Galeni 9. Artis paruæ: necesse est vt erysipelas non maturetur, sed refrigeretur. Septimus ibidem. nec nocet aqua frigida erysipelati, si purum sine alterius commixtione sit; sed eius potatio est cura illius. Octauus: ista apostemata, id est, erysipelata, calidiora sunt, quia de cholera rubra facta: quare oportet in ipsis magnam refrigerationem facere. 13 art. par. Nonus: in puro erysipelate refrigerandum est membrum donec color apostematis mutetur: & mox vt colorem amittit, euadit vel quiescit. Decimus, & est Auicennæ in 3. quarti cap de cura erysipelatis: & oportet vt infrigidatio eius in principio sit fortis stypticitatis, adeò vt forsitan augmentetur eius stypticitas super ipsius frigus: sed circa statum sit frigiditas ipsius vehementior stypti-

Canones vniuersales ante curationem particularem præmittendi.

stypticitate. Vndecimus ibidem : & est quoque Auicennæ : & caue ne denigretur membrum & fuscum fiat, & incipiat peruenire ad viam corruptionis: & tunc remoue infrigidationem & stypticitatem. Istis præhabitis facilè innotescit particularis curatio ex Neotericis, qui barbaram sequuntur medicinam. Vnde & Valesius cap. proprio dicebat : Particularis curatio erysipelatis est, vt in principio fiat purgatio materiæ calidæ cholericæ seu biliosæ cum decoct. flor. vsualium & prun. in qua dissoluatur oxyphœnicon, cassia fistula, manna granata, vel rhab. vel elect. de succo ros. vel myrob. citr. & fiat phlebotomia, si expedit; maximè si erysipelas est cum tumore; sed de hac Scholio sequenti latiùs : & præscribatur à principio victus ratio qua febricitantibus conuenit, vt est aueuatum, hordeatum, ius parui pulli cum agresta. sumatur lactuca, portul. amygdal. Caueat à vino ex toto, vel sit valdè lymphatum : præstátque aquam hordei gustare. Deinde à purgatione in principio conferent repercutientia, vt herba solatri, succus sempernina, portulaca, psyllium, insquiamum, lactuca, lenticula, aqua arnoglossæ, vt ait Haly. recurre ad alia repercutientia dicta de phlegmone. Auicenna commendat & aquam frigidam, vt 7. canone dictum est. Potest & apponi succus plantaginis, bursæ pastoris, virga pastoris, cum aqua ros. intinctique panni in iisdem frequenter mutati. Sed cùm denigratur membrum, ab his abstinendum, iuxta canon. 11. & ideò, vt admonuit Guido, & dicit Haly lib. 3. 2. part. regal. dispos. quòd si apostema est compositum ex erysipelate & phlegmone, curetur cum compositis medicamentis, secundum dominium materiæ exuberantis. Postquam autem maximus ille calor cessauerit, ponenda sunt aliqua resolutiua, sicut est aqua solatri, & decoct. camom. ros. Sed & ex farina hordei & fœnugræci cum decoct. camomill. potest fieri emplastrum : nam cùm aliquando accidit corruptio, & quasi mortificatio in apostemate ante maturationem vel resolutionem, & locus incipit fieri venetus vel niger & fuscus, & sensus diminuitur, & fit quasi corruptio & mortificatio eius, tunc scarificetur locus, & lauetur frequenter cum aqua salsa; & fiat emplastrum ex farina hordei vel fabarum, cum melle & aceto. At si erysipelas vlceretur, vel ex medici imprudentia,

Particularis curatio erysipelatis, ex Neotericis.

tia,

tia, vel malo patientis regimine, vel ex malitia materiæ, quæ corrigi non potuit virtutibus medicinarum, et applicatis ung. sequens, quo præceptor meus Benedictus Fauentinus fæliciter vtebatur. procul dubio enim sanat erysipelas vlceratum: ℞. lithärg. ℥ iij. ung. popul. cerusæ ablutæ, infrig. Gal. ana ℥ ß. ol. ros. completi ℥ j. misce. & omnia in mortario bene ducantur, quousque fiat vng, quod in opere continuabis vsque ad consolidationem erysipelatis. Reliqua curatio etiam iuxta Græcos sequenti Scholio manifestior euadet. Interim hoc sequens exemplum apponamus.

OBSERVATIO III.

De erysipelate in crure.

IVVENIS biliosus cùm in crure erysipelate afficeretur, infusum rhab. exhibuimus cum manna, cum decoct. prunorum in sero lactis. & primò, quod ad topica, aquam rosaceam & plantag. tinctam cum pannis lineis: posteà & succum plantaginis cum cimolia terra: illud enim egregiè iuuabat. Sed & hoc commodissimè in erysipelate vsi sumus: ℞. cerusæ & lithargyrii ana ʒ j. misce cum succo solatri clarificato, & oleo rosato: hoc enim erysipelata compescit, & herpetes miliares sanat: quemadmodum & hoc in statu & declinatione erysipelatis etiam puri conferre cognouimus: ℞. farinæ lentium, pul. ros. ana ℥ iij. ß arnoglossæ m. ij. bulliant, & incorporentur cum oleo ros. Sed & in puella in crure erysipelate laborante in declinatione decocto florum chamomillæ, ros., plantag. etiam adiecta malua (duritie quadam apparente) cum pannis lineis & intinctis ac sæpiùs appositis commodè vsus sum.

SCHO-

SCHOLIA.

Curationis erysipelatis scopi vniuersales duo.

CVM erysipelas, sicuti & phlegmone, de qua lib. praecedente antè egimus, affectus calidus sit, & ex humorum defluxione fiat, geminus etiam erit totius curationis ipsius scopus, nempe refrigeratio & vacuatio. At veluti vacuationis indicatio in phlegmone, refrigerationis indicationem vincebat, ita refrigerationis indicatio in erysipelate, magis vrget quàm vacuationis. Illa enim quantitate, hoc verò qualitate magis premit & discruciat. Itaque erysipelas magis refrigerari & minùs vacuari; inflammatio contrà magis vacuari, & minùs refrigerari debet. Quamquam vtriusque affectus curandi (vt inquit Galenus) commune caput sit, infestantis scilicet humoris vacuatio. Ideóque postquam refrigeratum erysipelas fuerit, ad ea quae digerunt seu discutiunt medicamenta conuertimur. Porrò vt geminum hunc scopum vniuersalem, refrigerationem inquam & humoris infestantis vacuationem, assequamur, quatuor aliis scopis particularibus, iuxta posterioris aetatis chirurgorum placita, est opus. Primus scopus, consistit in recta vita institutione atque obseruatione. Secundus, humoris ad partem affectam confluentis, quem antecedentem materiam appellant, auersionem concernit. Tertius in humoris, qui iam in partem aegram influxit (quem materiam coniunctam dicunt) vacuatione consistit. Quartus verò & postremus circa symptomatum correctionem, ac propulsionem, versatur. Primum scopum facilè assequemur, si rerum omnium, quas non naturales vocant, administratio, ad humiditatem & frigiditatem (vt in febre tertiana) spectauerit. Quandoquidem erysipelas ex flaua bile ortum habet, quae temperaturae est calidae & siccae. Ergo aërem quoad fieri potest frigidiorem & humidiorem deligito, praeparatoq;. Aestate igitur subterraneas domos frigidissimas, maximè perflatas & ad Arcton versas, tibi deligito. Si loci eiusmodi occasio non datur, & calidior aër extiterit, ipsum sic praeparato. Aquam frigidam ex vasis in vasa subinde transfundito. pauimenta domus assiduè aquâ, quae prorsus gelida sit, aspergito. Rosas & violas plurimas, vitium folia, & capreolos, salicis quoque ramulos, & reliquos flores ac germina, quae frigida humidaq; facultatis sunt, humi spargito,

Particulares curandi erysipelatis scopi quatuor.

1. Primus scopus.

Aëris delectus. Ambientis praeparatio.

spargito, ac in aërem proiicito. Turbam hominum conclaue laborantis ingredi prohibeto. Quod ad cibum pertinet, talis sit, qualis in febribus & similibus calidis malis expetitur, videlicet refrigerans. Pinguia, dulcia, acria calidaq; omnia vitato. Lactuca, cucurbita, portulaca, oxalide (quam acetosam vocant) hordeato, oryza & aliis id genus, quæ sanguinem incrassant & refrigerant, lubens vescitor. à vino in totum abstineto. cremor ptisanæ aut aqua hordei tibi potus esto. Victus temperantiam seruato. Aluus tibi semper mollis esto; & lubrica quantum potes seruetur. Ab omni motu, præsertim vehementi atque immoderato, abstineto. Vigilia mala est: somnus bonus. A passionibus animi caueto. iram, contentionem atque omnem animi vehementiorem motum, aut perturbationem, tamquam aduersissima fugito. Nitida ac munda circa te omnia sunto. Venerem ne exerceto. Atque hæc de primo scopo dicta sufficiant. Secundum autem scopum curationis erysipelatis consequemur, si succum in corpore delinquentem commodâ vacuatione ademerimus. Ergo in vero ac legittimo erysipelate, non necessariô, vt in phlegmone, sanguinem ex vena detrahemus: sed medicamento quod flauam bilem exigat (cholagogon Græci vocant) ventrem per inferiora expurgabimus, si saltem affectus magnus sit, & corpus bile abundare videatur. Itaque cùm erysipelas febres accendat, & eas vehementiores quàm phlegmone, medicamenta, quæ impensè calida sunt, & scammonij succum, quod recentior Græcia diacrydion vocat, recipiunt: (cuiusmodi est, quod vulgo in officinis electuarium de succo ros. appellatur) huic affectui minimè idonea sunt. Ergo vel rhabarbarum offerendum est, vel potio quæ Rhasi aqua thamarindorum dicitur. Recipit autem pruna damascena 24, thamarind. recentium ℥ x. sacch. viol. quart. semissem. cui, vt efficacior reddatur, aliquid diluti rhab. adiici potest. Manna his quoque & cassia & diaprun. lenit. cum aqua solatri vel end. aut aqua casei commodè datur. Quod si exigua sit affectio, ne hæc quidem cholagoga medicamenta necessaria erunt; sed abundè fuerit, tunc acri clysteri vti, vt Galeno visum est. At in erysipelate phlegmonoso non abs re fecerit (modò nihil obstiterit) si curationem à sanguinis missione auspicatus fuerit. Tale autem sæpiùs faciem apprehendit: vnde & Paulus

Cibus. Potus. Repletio. Inanitio. Motus. Vigilia. Somnus. Animi affectus. Venus. 2. Secundus scopus. Non temerè in erysipelate valdè calido vtendum electuario de succo ros. 2. ad Glauc. In erysipelate phlegmonoso competit phlebotomia.

protinus ab initio venam in cubito præsertim humeralem in eo incidi iubet: sin autem hæc non appareat, eam quæ se conspectui magis obiicit. Si quid verò sanguinis detractionem impediat, purgatione ex medicamento, quod bili ducendæ dicatū est, utendum præcipit. Non pugnat tamen Paulus cum Galeno, ut etiam refert Tagantius. Nam cùm Paulus secandam esse venam præcepit in erysipelate, quod capiti seu faciei oboritur, de phlegmonoso erysipelate intellexit, quod sæpissimè faciem apprehendit: Galenus verò de legittimo erysipelate locutus est, in quo sanguinem non mittit. At in œdematoso aut scirrhoso erysipelate purgatione utendum est, quæ mixtas habeat facultates, hoc est, partim flauam bilem, partim verò pituitosum, aut melancholicum succū educat. Atq; in iis quidem omnibus consulendus est doctus aliquis ac prudens medicus, à cuius consilio & decretis ne transuersum quidem unguem discedere debet chirurgus. Sitq; hoc satis semel monuisse, quòd chirurgus nihil umquam in iis, quæ ad purgationem & sanguinis missionem per phlebotomiā attinent, attentare debet, citra periti alicuius medici consiliū, nisi forsan si quando urgeat necessitas, & ubi nullus præsto adest medicus, quod & Tagantius diligenter obseruandum præcepit. Cæterùm de hac controuersia etiam meminit Leonus in Methodo sua curand. tumor. præter naturam cap. 14. & proprio de erysipelate in hunc modum. Curam ipse Celsus lib. v. c. 25 & Paul lib. 4. cap. 21. exordiuntur à sanguinis missione & potissimùm quando erysipelas constiterit circa ceruices aut caput (ut in Cyriaco nostro, de quo anteà dictum est Obs 2. huius libri, euenit.) Galenus lib. 2. ad Glauc. de erysipelate in uniuersali loquens, dimittit sectionem venæ, imò dicit non esse necessariam. Has contrarietates conciliarem, dicendo quòd Celsus & Paulus loquūtur de erysipelate periculoso & particulari, ubi angina & suffocatio timetur, propter fortassis cæterorum humorum redundentiam. At Galeni intentio est circa erysipelas uniuersale, quod ut plurimum aduenit, in quo humor potiùs qualitate, quàm quantitate peccat: & ideò sanguinis detractio minimè necessaria: & præcipuè cùm per venæ sectionem non tantùm humorem peccantem trahimus, sed promiscuè omnes humores. quapropter cùm in tali affectu ipsa bilis faciat negotium, nobis sat erit ventrem per inferiora purgare

Chirurgus in iis quæ ad phlebotomiam & purgationem attinent, nihil attentare debet, citra periti alicuius medici consilium.

Celsus. Paulus.

purgare medicamento quod bilem trahat, in hunc modum: ℞. cassiæ rec. extractæ, diaprunis non solutivi, mannæ electæ ana ℥ ß. rhab. electi, infus. ʒ j. syr. viol. ℥ j. cum decoct. flor. & fructuum cordialium, fiat brevis potio. Si affectio sit exigua, sufficiunt clysteria huic similia: ℞. malvæ, viol. folior. lactucæ, intybi utriusque ana m. j. ß. mercurial. m. j. sem. cucurb., melon., portulacæ ana ʒ ij. flor. nymphææ p. j. hordei ℥ j. coquantur in aqua suffic. ad tertias: cuius decocti libræ uni admiscebis medullæ cassiæ fistularis ℥ j. hieræ picræ ʒ ß olei viol. ℥ ij. ol. nymphææ ℥ j. salis communis ʒ j. ß. fiat clyster. Post totius corporis purgationem ad tertiam intentionem accedimus, nempe reprimentia auxilia. Tertiam verò intentionem complent refrigerantia & reprimentia in principio fluxionis, exceptis casibus in capite universali lib. primo præcedente commemoratis. Transactò verò principio, & stata iam fluxione, quod membrò inhæsit & impactum est, digerentibus seu evaporantibus medicamentis extrinsecus admotis, vacuandum est, per occultam scilicet sensui transspirationem. Omnium siquidem huiusmodi sic præter naturam consistentium, vacuatio duplex est Gal. 14 Therap. Vna quidem repellentium ad alias partes: altera foras digerentium, per eum qui sensum fugiat halitum. At quoniam erysipelas non quantitate modò affligit, sed etiam ex vehementi scilicet inflammatione, qualitate ipsa cruciat, ampliorem refrigerationem, quàm phlegmone requirit. Post totius igitur corporis (ut paulo antè dictum est) vacuationem, reprimentibus auxiliis utimur, afflictam particulam, seu ipsam quæ patitur cutem, ut decet, refrigerantes, præsertim cùm sine manifesta aliqua occasione factum fuerit erysipelas. Est autem refrigerationis terminus, ipsa coloris mutatio. Etenim quod purum erysipelas est, statim cum hoc quiescit. Quod non purum est, sed iam quodammodo phlegmonodes, si plusculum refrigeres, lividam cutim præfert. Sin ne sic quidem quis desistat, nigricat, potissimùm in senili corpore: sic ut quædam ita refrigeratorum, ne digerentibus quidem posteà medicamentis ad perfectionem possint sanari: sed scirrhosus quidam tumor in particula derelinquatur. Ergo satius est (inquit Galenus lib. 4. Therapeuticôn) ubi laboran-

Purgatio.

Clyster.

3. Tertia intentio.

Hic Guido depravatè citat Galenum.

Quatenus refrigerandum in erysipelate.

Lib.14.Therap.

tis particula alteratum colorem videris, à refrigerantibus retundentibusq; ad contraria, id est, dissipantia seu digerentia & exiccantia, transire, priusquam vel liuida vel nigra prorsus fiat. Adhibenda semper cura est, vt quæ illinuntur, perliquida sint atq; humida, eaq; sapiùs commutentur, ac per spongias frigido aliquo liquore imbutas, subindeq; admota sunt, abluantur: siquidem multus particulæ feruor celeriter in vaporem erumpens, hæc desiccat. Cæterùm inter ea quæ refrigerandi atque repellendi facultatem obtinent, in hoc affectu conuenientem, laudat imprimis Auicennas ex simplicibus, perfusionem aquæ frigidæ. Galenus verò commendat succum solani, semperuiui, portulacæ, psyllij, alterci, id est, hyoscyami, lactucæ, vmbilici Veneris (quæ herbula Græcis cotyledon appellatur) intybi, id est, cichorij, lenticulæ palustris, cucurbitæ, atque alia id genus. possemus & earundem herbarum liquoribus stillaticiis particulam afflictam irrorare. Ceratum quoque ex aqua admodum frigida, quod recipiat quadruplum rosacei ad ceram albam. Sit autem rosaceum ex oleo omphacino, id est, immaturo sine sale confecto: quibus in pila emollitis aqua frigida superfunditur quantum potest recipi. Si verò aceti tenuis & pellucidi momentum admiscueris, præstantius atque efficacius medicamentum reddideris. Porrò hæc omnia actu frigida sunt admouenda, & subinde mutanda, priusquam manifestè incaleant aut arescant. Conueniunt & hæc infrascripta: ℞. albumina ouor. num. iij. ol. ros. completi ℥ j. vng. ros. Mes. succi plantag. vel solatri ana ℥ j. infrigid. Gal. ℥ j ß. misc. & super affectum locum reiteratis vicibus sapiùs impone. Vel ℞. folior. maluæ, viol., hordei decorticati ana m. j. coquantur in s. q. aquæ; & contundantur: quibus contusis adde sem. cydonior. muccilag. de psyllio ana ℥ j ß. ol. ros. viol. vng. popul. vng. ros. ana ℥ j. misc. & cum cera liquefacta in mortario plumbeo subagitentur quoad & plumbi colorem & emplastri consistentiam acceperint. Vel ℞. ol. ros. ol. viol. ana ʒ vj. succi plantag. ℥ j. albumen oui, misce, & fiat linimentum. Minè prodest vng. ros. Mes. & ceratum Iohannis de Vigo, quod in omni huius affectus tempore impositum confert. itaque, nequid desideretur, hic apponendum statui: ℞. ol. ros. vng. ros. ol. viol. santal. alb. ana ʒ ij. succi plantag.

Materia refrigerantium ex Gale.

Ceratum.

Ceratum Iohannis de Vigo.

plantag. solatri ana ℥ j. ß. muccilag. psyllij, maluæ, violar. ana ℥ iiij. bulliant omnia usque ad muccilaginum consumptionem. postea addatur cera q. s. Conducit etiam plurimum ad rem præsentem, si pars erysipelate obsessa illinatur cerusa sola, vel mixta cum aceto & lycio, vel terra cimolia, aut figulari, cum solano; aut argenti spuma, cum rosaceo; item acacia cum aceto. Ad idem confert plurimum sequens compositio: ℞. succi plantag. ℥ j. rosacei ℥ iij. litharg. nutriti ℥ j. cerusæ lotæ ℥ iij. lactis muliebris ℥ ß. misceantur omnia simul in mortario plumbeo; & fiat linimentum. Teri debent primum lithargyrium & cerusa: deinde oleum & succus paulatim ac sensim affundi debent, donec exacte misceantur. Quod si ampliorem refrigerationem desideres, his & aliis prius enumeratis (ex Pauli sententia) admisceri potest opij aliquid, vel cicuta, vel mandragora. Verum ab iis & similibus, quæ stupefaciunt, abstinendum esse censeo cum Tagautio & Leono, nisi maxima vrgeat necessitas. Cæterum vbi inflammatio ægrotantis membri iam desiit, ac feruor erysipelatis sese remisit, Galenus humorem in particula receptum, quam coniunctam materiam vocant, priusquam ex refrigeratione liuor appareat, discutit, hoc est, resoluit: imposito cataplasmate ex hordei farina, seu ex cruda polenta, ὠμὴν λύσιν Græce vocant, & aliis in canone curandæ phlegmones lib. præcedente dictis, his vel similibus resoluentibus. Quemadmodum enim signa erysipelatis sumebantur ex analogia signorum phlegmones, ita & curationis ipsius erysipelatis auxilia, ex analogia remediorum curationis phlegmonis sumenda sunt. Porro talia medicamenta, quæ dissoluendi, seu euaporandi facultatem obtinent, in hoc affectu conuenientem, plurima tum simplicia, tum composita referuntur à Paulo Aegineta lib. 4. cap. 21. item ab Aëtio lib. de re medica 14. Satis autem fuerit nunc vnum ex multis recensere, quod omnium mihi præstantissimum visum est. Althææ nouellæ foliorum pondo, id est, libra assumitur, concoquuntur in hydrelæo: cocta vero probe teruntur, adiectoq; rosacei triente, id est, vnciis quatuor, argenti spumæ & cerusæ singulorum vnciis duabus & semisse, id est, dimidia: iterum leuigantur cum succo coriani aut sempervivi, aut solani: deinde micis panis adiunctis, vt emplastri formam induat, illinitur. Quod si for-

Compositum medicamentum.

14. Method. cap. 3.

Euacuatio coniunctæ materiæ per euaporantia.

Hydrelæum est mistura ex aqua & oleo, seu oleum dilutum.

Si liuor iam locum occupârit.

si fortè liuor iam locum occupârit, incisa antè cute, cataplasma superponendum est, perfundendusq́; locus, plurimum quidem (vt Galenus præcipit) aqua calida: digerit enim & plagas abluit: sed & aquâ, & muriâ interim conducet locum fouere, cùm scilicet crassior est. hæ enim crassitudinem incîdunt ac detergunt. Quarta intentio curationis erysipelatis, quæ est accidentium correctio, perficitur vt in curatione phlegmones dictum est lib. præcedente, cùm agebatur de reditu materiæ & induratione & corruptione. Item de dolore & ardore Hæc enim symptomata etiam erysipelati, vti & phlegmonæ, accidere solent. Porrò optimum doloris ac vehementis ardoris mitigatorium auxilium fit ex foliis & radicibus hyoscyami inuolutis in stuppis, & coctis sub prunis: deinde mixtis cum vng. quod populeon vulgo appellatur, vel cum axungia, vt superiùs dictum est in curatione phlegmones. Si verò contingeret ipsum erysipelas exulcerari, curetur admotione vng. albi & vng. de lithargyrô, quod est: ℞. pul. lithargyrij ℥ ij. cerusæ ℥ ß. olei rosacei ana q. s. fiat vng. decoctum ad ignem, vel in mortario sine decoctione componatur: quòd si his adderetur aliquid scoriæ, id est, recrementi plumbi, optimum sanè, atque efficacissimum foret remedium. Sed præstat hic ex Tagautio, vt totam curationem erysipelatis, breuibus quibusdam sententiis in modum epilogi complectamur, vt quæ diffusiùs à nobis supradicta sunt, memoriæ tenaciùs hæreant. In exquisito erysipelate, sanguinem ne detrahito. Si bile corpus abundet, & affectus magnus sit, ventrem medicamento cholagogo, per inferiora purgato. Quòd si exiguus morbus sit, & corpus bile vacuum, à medicamento flauam bilem per aluum ducente, abstineto, & acri clystere contentus esto. Vniuerso, vt oportet, corpore purgato, partem affectam per initia moderatè
1. *reprimentibus medicamentis, & abundè refrigerantibus, vsque*
2.
3. *ad coloris mutationem, perfundito atque illinito. Vbi laborantis*
4. *particula alteratum colorem videris, & feruorem erysipelatis*
5. *iam remissum, ac inflammationem desiisse, à refrigerantibus, astringentibusq́;, priusquam vel liuida, vel nigra prorsus particula fiat, ad contraria, hoc est, digerentia, seu discutientia & exiccantia transito. Quæ ex vlceribus, aliisq́; euidentibus causis*
6. *fiunt erysipelata, primùm scarificato, deinde cataplasma ex*

hordea-

Marginal notes:

4. **Quarta intentio.**

Doloris & ardoris mitigatorium.

Si erysipelas exulceretur.

Septem de erysipelate aphorismi, totam ipsius curationem summatim complectentes, ex Galeno.

ordeacea farina imponito. Si erysipelas non exquisitum fuerit, sed phlegmonodes, præsertim vbi sanguis in corpore exuberat, intrepidè sanguinem mittito. At nunc exemplum erysipelatis phlegmonodis & quasi œdematodis curati apponamus, vt doctrina hæc clarior euadat: nam præcepta sine exemplis obscura nimis & difficilia intellectu esse solent.

Observatio IIII.

De erysipelate phlegmonode & quasi postea œdematode, in corpore admodum senili.

AVVS pharmacopœi Arnoldi iunioris Delphensis, octuagenarius, incidit in erysipelas phlegmonodes; & crus dextrum à genu vsque ad calcaneum rubore infectum est. ille verò imposuerat per quatuor dies aquam plantaginis, solatri, in qua semina cydoniorum infusa erant, cùm aliàs laborasset simili affectu, & tali remedio in principio curatus esset. Ego autem ad hunc accitus 24. die Martij, (anno 1558) animaduerti non purum erysipelas, sed phlegmonodes esse, tendens nunc quasi ad erysipelas œdematosum. Crus licet rigidum videretur, compressum tamen digitis, fossulam faciebat leuem; & mutabatur nunc color ad liuorem & nigritiem quandam. hinc non erat purum erysipelas: ideoque ex eiusmodi remediis citiùs infrigidatum. terminus enim refrigerationis, teste Galeno lib. 14. Method. in ipso puro erysipelate est ipsa caloris mutatio. Etenim quod exquisitum & purum erysipelas est, statim cum hoc quiescit. Quod enim non purum est, sed iam quodammodo phlegmonodes, si plusculum refrigeres, liuidam cutem præfert. Sin ne sic quidem desistat, nigricat; & colorem naturalem prorsus amittit;

potiſſimùm in ſenili corpore, vt hîc erat. Impoſue-rat tamen pharmacopœus ex conſilio chirurgi præſentis adhuc nutritum ex oleo roſaceo, viol., vng. popul. oleo nenupharino & litharg. commixtis in mortario plumbeo. Vnde adhuc magis crus induratum eſt, & plus ad nigritiem tendere cœpit. Contingit enim aliquando (vt in præcedentibus diximus) vt ſic quædam ita refrigeratorum, ne diſcutientibus quidem medicamentis ad perfectionem ſanentur, ſed ſcirrhoſus quidam tumor in particula relinquatur. Ergo ſatius eſt, vbi laborantis particulæ alteratum colorem videris, à refrigerantibus ad contraria tranſire, priuſquam vel liuida vel nigra prorſus fiat. Vbi itaque feruor ægrotantis particulæ iam deſiit, refrigerantibus admiſcenda ſunt diſcutientia medicamenta, idque priuſquam liueat, vt aquam ſolani cum chamæmeli: vel imponendum cataplaſma ex farina hordei & fœnugræci. Conſultum igitur fuit inter nos & pharmacopœum, qui etiam anteà chirurgus fuerat, vt farina hordei decoqueretur in aqua chamomillæ, maluæ, althææ, ſolatri, ad modum pultis, exiguo butyro adiecto. Nam & æger ipſe alia linimenta ac vnguenta abhorrebat, cùm & ipſe diceret ex iis crus magis affectum fuiſſe, & ex linimento ſuprà dicto malum peius euaſiſſe. Interim præſcripſi eidem iuleb ad alterandum calorem febrilem: nam cum febre vehementi eryſipelas eundem inuaſerat, ita vt is de peſte ſuſpicionem haberet: nondum enim conſopita erat hoc tempore peſtis illa famoſa Delphis, de qua in lib. noſtris Obſer. & Curationum medicinalium egimus. Tale autem iuleb erat quod præſcripſimus: ℞. ſyr. de cichor. cum rhabarb. oxyzacch. ſimplicis, ſyr. de end. ana ℥ j. aquæ fumiterræ, cicoreæ, end. ana ℥ ij. miſce pro duabus vicibus. ſanguinem non detraximus, eo quòd ſenex eſſet, & principium mali iam prætererat. Purgaui autem hoc modo,
cùm

cùm viderem & pituitam & melancholiam adesse simul cum bile: ℞. rad. cortic. cichoreæ, endiuiæ, dentis Leonis, fœniculi ana ℥ ß. herbar. cichoreæ, dentis Leonis, fumiterræ, borag., bugloss summitatum lupul. capill. Ven. ana m. j. flor. cord. p. j. sem. anisi ʒj ß. sem. 4. frig. maior. ana ʒ j. prun. damasc. num. IX. iuiubar. sebesten ana num. V. vuar. pass. ab arill. mund. hord. mund. ana ℥ j. follicul. senæ ʒ VI. epithymi, polypod. querc. ana ʒ j. agarici ligati in pecia rara ʒ ß. fiat omnium decoctio in sero lactis ad lib. j. coletur: colaturæ adde oxyzach. simplicis, syr. de cich. cum rhab. ana ℥ j. arom. cum ʒ j. specier. diarrhod. abb. & clarificetur; & in dicta decoct. dependeat puppa rhab. (electi scilicet) ℈ ij. ß. spicæ gran. VII. Habuit ex vno haustu sedes tres, & posteà eum febris reliquit. At crus cùm aliquo modo ad nigritiem tenderet, consului ægro vt & chirurgus vocaretur; & vocatus est eo tempore M. Iohannes chirurgus, qui ad antiquum templum commorabatur. Communi igitur consilio, ad maiorem ipsius cruris emollitionem (nam durum erat) & ad resolutionem, appositum est decoctum viol. maluæ, plantag. hederæ arboreæ in aqua althææ, maluæ, exigua solatri & plantaginis aqua adiecta: idque per vnum atque alterum diem. at crus quidem mollius efficiebatur, & scirrhus ille quasi euanescebat, sed quotidie nigrius euadebat, ita vt ad suppurationem tendere videretur: & tunc etiam accitus est Cornelius Ericius, eius medicus, qui eo tempore peregrè profectus erat, & nunc redierat. Cùm autem ad suppurationem vergere videretur, malum metuebamus, ex Hippocratis aphor. 20. lib. 7 Ab erysipelate putredo aut suppuratio, malum. adhuc peius, eodem teste, apho. 19. libri eiusdem: In ossis exutione erysipelas, malum. Galenus hoc interpretatur in Commento, quòd casus prauus est osse nudato carnem circumstantem videri ab erysipelate

apprehensam. Nihilominus tamen cùm in nostro hoc ægro suppuratio adiuuanda & promouenda esset, procedebamus cum violis, maluis, sem. maluæ, & sem. fœnugræci decoctis in aqua simplici: in eaque pecia linea demersa totum crus inuoluebatur, & optimè successit. sed in vno loco facta est quasi eschara; eâque cum butyro illinitâ, & iam quasi amotâ, hoc digestiuo vsi sumus: ℞. terebinthinæ lotæ in aqua rosaceae ℥ ij. ol. ros. ℥ ß. vitellum vnius oui: optima fiat commixtio. applicabantur cum filamentis. Deinde optimè omnia successêre, vt reliquum curationis chirurgo commiserimus, adeò vt breui vir senex conualuerit.

SCHOLIA.

RECTE *diximus in præcedentibus quòd erysipelas purum in corpore senili rarissimè aut numquam fit. Cæterùm remedium singulare in principio erysipelatis habes apud Gal. lib. 1. simpl. medic. cap. 6. ceratum humidum dictum ex aqua, vt Scholio præcedente diximus. id enim refrigerat, & eos qui in febre vruntur si hypochondriis superponatur: & omnem phlegmonem, similiter herpetes quoque & carbunculos, tum erysipelata & phygethla, ac breuiter omnes morbos calidos. Vide & eundem lib. 10. Therap. cap. 9. Cæterùm tamen excellenter frigida non conueniunt in corpore senili, multoq; minùs in erysipelate non vero, vt huic ægro nostro euenit: nam licet in erysipelate phlegmonoso semper in principio curationis intrepidè venam secare debeamus, vti Scholio præcedente abundè ostendimus, dummodo ætas & cætera consentiant, hic tamen in corpore adeò senili non conueniebat. Cæterùm quomodo curatio mixta sit adhibenda in erysipelate illegitimo, id iam satis ex præcedentibus liquet, tum etiam ex lib. 1. de tumoribus præter naturam Obser. 6. in qua posuimus exempla phlegmonis illegitimæ & phlegmonis erysipelatodis: semper enim illi, quod exuperat, magis resistendum: eodémque modo in omnibus aliis erysipel. compositis procedendum. Nam vbi quoque œdematodes est, multo minùs refrigerandum, sed magis resoluendum & exiccandum.*

Vide Gal. lib. 1. de simpl. med. facult. cap. 6. in quo ostendit aquam frigefacere, ex cerati effectu, quod ex ea conficitur.

candum. vbi verò, scirrhodes, magis emolliendum. Sed satis est nos exempla plura in libro præcedente posuisse, & his etiam hoc de corpore senili adiecisse. Nunc igitur ad illos tumores præter naturam accedamus, qui cum erysipelate societatem habent.

OBSERVATIO V.

De Herpete esthiomeno.

NOBILIS Matrona 35. annorum, mulier valdè obesa & crassa, ac prorsus plethorica & cacochymica, incidit in herpetem esthiomenon: chirurgus verò qui eam tractabat, formicam more barbarorum & Auicennistarum appellabat. Herpetes enim (vt latiùs in Scholio sequenti dicturi sumus) qui ad erysipelata referuntur, duplices specie sunt, miliares scilicet & exedentes, quos esthiomenos Græci appellant. vtramque speciem Auicennæ interpres Formicas vocauit, sed eas cum verrucis illis, quas Græci myrmecias appellant, Latini Formicas, nominis similitudine deceptus, eodem capite turpissimo errore commiscuit. Cæterùm hæc nobilis matrona per plures dies in pede isto exedente herpete affecta, per chirurgum, qui tunc accitus erat, curari non potuit, topicis adhibitis remediis; idque non sine causa, cùm & Auicenna quarto quarti tract. 3. cap. 9. dicat: Horum malorum vlcerum curatio optima est mundificatio corporis, aut membri ipsius, si corpus fuerit mundum cum eo quod mundificat ipsum solum ex ventosis, sanguisugis & epithematibus rectificantibus complexionem. Dixit Galenus 14. Therap., & ponitur à Rhase 13. Continentis: Cùm in formica (intelligũt autem herpetes) aliquis procedit in cura cum laxatione choleræ rubeæ, superponendo postea medicinas formicæ repercussiuas, sanabit

bit formicam. Sed si ipse non purgauerit corpus, neque inhibuerit, ne influat humor ad locum, cum repercussiuis, sed breuiter tendat ad solidationem, non curabitur, sed excoriabitur, & vlcerabitur locus alius proximus illi inseparabiliter, nisi euacuetur primus humor. Et idem dicit Auicenna: Cùm non incipis in ea cum euacuatione humorum secundum quod oportet, imò medicaris vlcus cum eo quod sanat ipsum vlcus, scilicet cum consolidatiuis, redit ex alio loco cum nocumento. Nam augetur & spargitur, & occupat alium locum, & non cessat facere corrosionem. Quia sanantia vlcus sunt exiccantia, quæ apposita ante euacuationem & materiæ minorationem, non sunt potentia multam materiam exiccare. sed fiunt causa retentionis eius in profundo, & sparsionis eius ad partes circumstantes. Si ergo curetur ante euacuationem per exiccantia, & si sanetur per ea; tamen postea redit cum maiori nocumento vel in ipsa parte, vel in alia. Ita euenit huic chirurgo, vt malum itæcrus corroserit & ab herpete exedente in phagedænam, id est, vlcus depascens transmutatum fuerit. Est autem phagedæna species vlceris depascentis (quod vulgo lupum vocant:) nam & totam carnem vndique exedebat. & chirurgi imperitia, qui per totam æstatem & maximam partem autumni cruri frustrà topicis medicabatur, vt circa talum paulo altiùs totum crus ad os vsque depascendo serpserit, tandem per transuersum totum crus penetrans inter ipsa ossa perspicuè vlcus depastum videretur. Ad hanc itaque matronam ipse tandem Kalendis Nouembris anno 1554 vocatus, cùm malum adeò progressum priùs ex herpete in phagedænam adeò horribilem spectassem, plurimum metuebam, cùm vlcera illa, νομαὶ Græcis dicta, quæ subiectam carnem vndique exedunt, velut vlcera omnia illa quæ cacoëthe, hoc est, mali moris aut maligna vocantur, diligenti curatione

ſtione indigeant. Quare potionibus priùs inſtitutis hoc malum ſuperare primò tutius videbatur, vt fere in lue Gallica fit; deinde ad topica demum deuenire decreui. Hanc igitur potionem præſcripſi: ℞. raſuræ ligni guaiaci cum cortice limatæ ℥ ij. ß. aceoſæ, ſcabioſæ, fumiterræ, agrimoniæ ana m. j. ſolatri, borag., bugloſſæ, endiuiæ, cicoreæ, dentis leonis, flo. hypericonis, chamædryos, pentaphyllonis ana m. ß. abſinthij Romani p. j. ſantal. omnium, roſ. ſquinanthi, ſpodij, cortic. rad. thamariſci ana ʒ j. ſem. aniſi ʒ j. ß. folliculor. ſenæ ʒ vi. epithymi, polypod. querc. ana ʒ j. prun. damaſc. num. vii. uuar. paſſ. ab arillis mundat. ℥ ß. fiat omnium ſecundum ordinem decoctio in aquis fumiterræ, lupulorum, ſcabioſæ, acetoſæ ad lib. ij. ſtent per noctem ſuper infuſionem: demum coletur cum forti expreſſ. cui addas rhab. electi ʒ j. ſpicæ ℈ ß. ligatorum in puppula rara cum filo, ſyr. de fumoterræ, acetoſi ſimplicis ana ℥ j. ß. bulliant leui ebullitione, & arom. cum ℈ ij. ſpecier. diarrhod. abb. & ℈ j. ß. cinamomi electi, deinde albumine oui depuretur, & fiat potio clarificata diligenter ſecundum artem. Sed & puppæ rhabarbari adiiciebatur ℈ j. agar. trochiſ. Ex qua potione ſumebat ſemel aut bis in die, exprimendo puppulam dictam ſecundum operationem medicamenti: & habuit omni die ſemper quatuor aut ſaltem tres ſeceſſus. Finita hac potione, intermiſſo vno atque altero die, doſim folliculorum ſenæ auximus ad ℥ j. imponendo epithymi, polypodii ana ʒ ij. tertia deinde vice reiteratæ potioni folliculor. ſenæ ℥ j. ß. epithymi, polypodij quercini ana ʒ ij. quibus potionibus vlcus conſolidari cœpit, etiam vtente chirurgo nunc opportuniſſimè iiſdem topicis remediis, quibus anteà peſſimo iudicio & importuniſſimè vſus fuerat. ex quo conſtat quantum valeat methodus vera curandi, & quantum dicet medicus ratione vtens, & regulis prædeceſſorum

rum institutus, ab eo qui nulla methodo vtitur. Cæterùm cùm hanc matronam præ manibus haberem, venit mihi in mentem Iacobus ille Verhoeuius affinis M. Iohannis Tiengij medici Amstelrodamensis egregij, qui patiebatur formicam seu herpetem & vlcera ambulatiua in coxa ferè per totam æstatem anni 1524. cui & hæc præscripta sunt ab eodem medico: ℞. guaiaci rasuræ ℥ iij. acetosæ, scabiosæ, solatri, pentaphyllonis, agrimoniæ, fumiterræ ana m. j. borag. bugloss. florum hypericonis, chamæd., chamæpit. ana m. ß. corticum citri ʒ ij. squinanthi, spodij ana ʒ ß. ligni thamarisci ʒ ij. fiat decoctio in aqua acetosæ, lupul., fumiterræ pro lib. ij. & exprimatur. cui adde syr. de fumoterræ, syr. de acetositate citri, syr. de epithymo, syr. acetosi simplicis ana ℥ j. misce. Deinde exhibuit has pilulas: ℞. pilul indarum, de fumoterræ ana ʒ j. turbith electi, rhab. electi ana ʒ ß. agarici trochis. epithymi ana ℈ j. zinz. spicæ, salis gemmæ ana ℈ ß. trochis. de myrob. citrinis ʒ j. cum aqua passul. fiant pilulæ, decem ex qualibet drachma; addendo scammonij gr. v. sumebat tres vel v. secundum tolerantiam solutionis cum aqua lactis post mediã noctem. Ad vlcera capiebat rasuræ guaiaci lib. ß centaurij maioris, hypericonis, auriculæ muris, acetosæ, arnoglossæ, agrimoniæ, folior. oliuæ ana m. j. alum. ℥ j. fiebat decoctio in lixiuio sarmentorum vitis, addendo parum aceti, ne mordicationem faciat. Subtepida hac decoctione vlcera lauabantur & balneabantur. Deinde chirurgus vng. & emplastra solita apponebat. Postea pannus accipiebatur lineus, madefactus in dicta decoctione, & superponebatur emplastris, & circumligabatur deinde cum fasciis. Sed & Nicolus in vlceribus cauernosis, authoritate Albucasis, lixiuium tale componebat ex cineribus lignorum ficus vel vitis, vel ilicis aut quercus: & credo quòd si fuerit ex rosemarino, esset optimum.

Dixit

Dixit Galenus, & idem probatur à Nicolo cap. de cura vlcerum ambulantium, quòd auricula muris egregiè confert membris putrefactis, & prohibet putrefactionem, eo quòd exiccet sine punctione, per se tantùm superposita, aut cum vino, admixto melle & nitro trito. Similiter dicit quòd hypericon exiccet omne vlcus: & ideò tritum impositumque vlceribus putrefactis, mollibus & inflatis, eadem sanat.

SCHOLIA.

TVMORES *illos præter naturam, qui cum supra comprehenso erysipelate societatem habent, atque ad ipsum quodammodo pertinere videntur; ex bile autem non naturali, & secretâ, id est, aliis humoribus minimè permixtâ, generationem obtinent, recentiores tum medici, tum chirurgi, pustulas malas cholericas appellant: Græci verò (vt Hippocrates, Galenus & Paulus) Herpetas vocant: quæ vox Latinis ferè sonat, malum quod serpit: ἕρπω enim idem quod serpo, vnde ἕρπης serpens dicitur. Herpes tamen non absolutè malum quod serpit, significat apud medicos, sed certum morbi genus, de quo nunc agitur. Itaque malum quod serpit, latiùs patet quàm Herpes. Nam & phagedænæ serpentia vlcera dicuntur, & quamquam in hac nobili matronâ ex herpete phagedæna seu vlcera serpentia oborta sint, nos nō de illis vlceribus phagedænicis, quæ & nomodes dicuntur, sed de herpete agemus. Huiusmodi autem vniversas pustulas Auicennas formicas appellauit: Galenus verò eas inter inflammationes adnumerauit: sed Celsus sub ignis sacri nomine eas intellexisse videtur lib. 5. cap. 24. Fit igitur Herpes, quando flaua bilis, non naturalis, sola & secreta, id est, nullo alio illi admixto humore, in particulam aliquam confluit, atque ibidem consistit. quæ si consistentia sua crassior sit, acriorq́; totam exulcerat cutem, vsque ad carnem suppositam, vocaturq́; tunc vitium huiusmodi Hippocr. & Græcis ἕρπης ἐσθιόμενος, Latinis verò exedens, vel depascens: & 14. Therap. Galeno absoluto nomine Herpes. At hic affectus barbaris quibusdam, vt Valesco, herpestiomenus, qui voces Græcas corrumpunt, dicitur.*

Pustulæ malæ & cholericæ vulgo dictæ.
Herpetes.

Formicæ Auicennæ.
Herpes.
Ignis sacer.
Herpetis species duæ.

1. Ἕρπης ἐσθιόμενος, id est exedens vel depascens.

tur. est enim, ut idem refert, ulcus quod interpretatur, seipsum comedens, ex genere serpentis, quando non inuenit hominem vel animal quod mordeat, vulnerat se ipsum. & ideò dicitur quasi serpens edens se ipsum. Si autem vlcerat suppositam carnem, herpestiomenum appellari volunt: si autem vlcerat cutem, simplici nomine herpetem vocari volunt. Hinc idem Valescus, si, inquit ex mente Galeni, cholera rubea mittatur ad totum corpus, facit icteritiam. Si verò fuerit expulsa ad aliquod membrum, facit morbum, qui vocatur herpes, non profundando se in membro. Et si fuerit cholera grossa & corrupta, corrodit vel vlcerat cutem vsque ad carnem suppositam inclusiuè, & facit herpestiomenum. & si non sit ita acru, causat formicam miliarem: si est multo grossior, facit gangrænam. Sed idem postea confundit herpetem esthiomenon cũ vera gangræna, id est, mortificatione, vt postea ex signis quæ ponit & curatione liquet, quam diximus Scholio Obs. 13. libri præcedentis, & sideratione & esthiomenon vocari, quæ etiam ab ipso tum Guidone ignis Sancti Antonij vel Sancti Martialis vocatur. Sed nos, omisso Valesco, de vero Herpete esthiomeno agimus, scilicet exedente & depascente, differente tamen à gangræna, in qua & membri mortificatio & dissipatio fit. Si verò tenuior & minùs acris, calidaq; fuerit bilis, pustulas exiguas per summam cutem, id est, in sola superficie cutis (hanc enim tantùm velut deurit) milio, hoc est, milij seminibus similes excitat: ob quam similitudinem affectus tunc Latinis miliaris herpes nominatur: Græcis

2. Herpes miliaris siue cenchrias. *verò quibusdam post Hippocratis ætatem κέγχρεια, ob eandem rationem dictus est; κέγχρος enim Græcis, milium nobis dicitur. Atque hæc species, Galeno autore lib. 2. ad Glauconem, generis sortitur appellationem, cùm simpliciter & sine additione illi herpes vocetur. Alibi tamen herpetis nomine, Galenus herpetem esthiomenon, id est, exedentem, intelligit: vt paulo pòst dicetur. Herpetem verò Fernelius papulam vocat. Est autem ardor (inquiens) cutem serpentibus minimis pustulis exasperans ac rodens; Græcis Herpes appellatur. Ea quidem duplex, vna simplex,*

Papula simplex. *quæ herpes est miliaris; altera fera, quæ herpes exedens nuncupatur. Papula fera ruptis pustulis veram cutem exulcerat, rodit*

Fera. *atque depascit: serpit in latum atq; in altum; ex eaq; vlcuscula manent*

manent arida. Papula simplex & mitior summam cutem exasperat, & sub vna epidermide consistit, exiguas illas pustulas excitans, quæ minimùm extant aut prominent, milio haud absimilis. Vtraque in vicinas partes quasi in orbem quoquo versum serpit, seq; diffundit, ac plerunque medium sanescit, extremis longiùs procedentibus. Papula exulcerata erysipelati summè affinis est, vt idcircò nonnulli in genus idem confundant: hoc tamen discriminis intercedit, quòd erysipelas conspicua fluxione derepente emergit, herpes verò seu papula sensim multoq; tempore, nec conspicua fluxione efflorescit. Herpetis pustulæ aridæ sunt, è quibus ruptis nec sanies nec pus exit. Erysipelatis pustulæ sunt magnæ, exulceratæ & humidæ, quæ saniosum pus effundunt. Herpes pruritu, erysipelas dolore ac ardore torquet. Omnis papula diuturna est, prorsus febris expers; nec nisi tempore sanescit: Erysipelas verò ferè cum febre est, praeceps, & quod breui vel sponte soluitur. Vtriusque herpetis materia continensq; causa, bilis est syncera, supernacua; eaq; ardentissima, cuiusmodi prasina vel æruginosa, quæ sensim nulloq; fluxionis impetu è venis expurgata, tenuitate partes omnes præcipueq; carnosas, transgreditur, dum densiorem cutem attingat. At verò crassior ea atque glutinosior est, quàm in erysipelate, ac proinde diutiùs atque tenaciùs in cute hæret ac subsistit. Quæ igitur glutinosior fuerit, simulq; acrior, in cute tota remoratur, pustulasq; mouet, quibus ruptis exulcerata cute, papula fera emergit. Tenuior verò cutem etiam penetrat, coërceturq; in sola epidermide; quam si sudoris modo nequeat transire, erodit, & pustulis intercursantibus exedit. At herpes miliaris, non protinùs vlcus facit, vt alter qui exedens dicitur: sed, vt dictum est, admodum exiguas pustulas ad speciem milij excitat, quæ & ipsæ interposito spacio, ac procedente tempore, cùm disrumpuntur scilicet, in vlcus abeunt. proinde non sine ratione Oribasio & quibusdam aliis, etiam ante Galeni tempora, visum est, in eiusmodi vitio, bili esse aliquid pituitæ tenuis admixtum, quæ pustulas illas minutulas procreat. Vnde & nonnullis pustulosus herpes dictus est. Alter verò, qui esthiomenos appellatur, non ita pituitæ commixtus est, sed exactæ bilis, ac nullo alio humore infectæ, esse videtur: ideóque cum erosione accidit, affectæ cutis continuitatem prehendente,

Quibus differat herpes exulceratus ab erysipelate.

Ex Paulo & Galeno.

Lib. de tum. præter naturam.

unde & nomen illi impositum est. Esthiomenos enim idem est quod erodens vel exedens. Atque hic affectus (ut & Tagantius ex Galeno *annotauit) eiusdem quidem generis est cum pustuloso atque exulcerato erysipelate : à quo tamen differt humoris ipsius biliosi (ex quo vitium utrumque habet) tenuitate. Id* quod testatur Galenus *his verbis*[a]: *Est enim (inquit) admodum tenuis humor, qui herpetem excitat; adeò profectò, ut non solùm omnes interiores partes, quæ utique carnosæ substantiæ sunt, transeat, sed etiam cutim ipsam ad summam usque cuticulam (epidermida Græci vocant) quam solam, propterea quòd ab ea remoratur, tum erodit, tum exedit: quando si hanc quoque sudoris vice transiret, haudquaquam ulcus excitaret. Quippe id ulcerum quæ ex mordente humore oriuntur, quæ nimirum spontanea vocant, commune est, quòd humor qui ea facit, sistitur in exitu, ac tardat. Hactenus Galenus : ubi nomine herpetis simpliciter & sine adiectione, intelligit herpetem esthiomenon, ut ex ipso contextu signis & curatione, facile est deprehendere. Atque ita illo in loco generis sortitur appellationem, cùm simpliciter & absolutè herpes nominetur : quemadmodum & in illo libello de tumoribus præter naturam, ubi de eo sic idem Galenus ad verbum scribit: Depascitur quidem & herpes, vicina, id est, ea quæ in circuitu sunt, erodens : verùm solius cutis est exulceratio. Cæterùm utramque herpetis speciem , id est, tam miliarem quàm exedentem, sub nomine formicæ Barbari ferè omnes neoterici comprehendunt. Quibus ea in re, ut & in multis aliis, erroris occasionem primus præbuit Auicennas, qui nominis similitudine deceptus, quoniam Græci myrmecias, id est, formicas genus quoddam verrucarum vocant, eodem capite verrucas illas cum herpetibus errore fœdissimo commiscuit. Guido tamen discrimen ponit inter herpetem & formicam , confunditq; nomen formicæ modò cum verrucis (quas myrmecias & acrochordonas Græci vocant) modò cum herpete exedente : qui (comedens, inquam , herpes) modò etiam illi herpestes , modò herpes absolutè nominatur: putaturq; eidem nihil aliud esse quàm erysipelas pustulosum & ulceratum. Cùm tamen ille (ut ex Gal. adductum est) ab hoc differat humoris tenuitate. Tenuior enim est bilis, quæ herpeta creat, quàm quæ ulceratum erysipelas. At*

[a] Lib. 14. method. med.

Humor biliosus qui herpetem excitat, admodum tenuis est.

Herpes solius cutis est exulceratio.

Auicennas myrmecias confundit cum herpetibus.

Guidonis error maximus.

hoc

hoc erysipelas quod cum exulceratione incidit, nõ tantùm cutem, sed cum ea etiam aliquid subiectæ carnis occupat. Herpes verò, quo de hîc agitur, solam cutem apprehendit, exulceratq́;. Itaque tametsi hæc eiusdem sint generis, (vt Galeno visum est) non tamen omnino sunt idem.

Herpetem esthiomenon & erysipelas vlceratum non omnino idem esse.

Porrò pustulas illas, quæ Auicennæ interpreti, & imperitæ medicorum turbæ, morbilli appellantur, sub herpete comprehendisse videtur Hippocrates lib. 1. Epidemiorum.

Morbilli ex herpetum sunt genere.

Fiunt autem morbilli eiusmodi à tenuiore materia, quàm pustulæ illæ, quæ vulgo variolæ dicuntur.

Variolæ.

Hæ enim (vt voluit Auicennas) ex sanguine, illi verò ex bilis sanguinisque fiunt mixtione. Si quis autem desiderat, quo nomine eiusmodi pustulæ apud antiquiores dictæ sint, diximus Latinis à Plinio vocari papularum & interdum pituitæ eruptiones: Græci verò Hippocrati ecthymata lib. 3. Epidemiorum: Galeno autem exanthemata.

Papularum eruptiones, ecthymata, & exanthemata.

Cæterùm vtriusque herpetis notæ, indicia & causæ ex præcedentibus satis innotescunt. Superest igitur vt eorum curationem subiiciamus. In curandis herpetibus, sicut & in aliis eiusmodi spontaneis vlceribus, quæ ex mordenti & acri humore oriuntur, tres scopi communes sunt obseruandi.

Herpetis curatio tres habet scopos.

Primus est, vt humoris in partem affectam confluxio inhibeatur; secundus, vt quicquid in laborantem particulam confluxit, & eidem inhæsit, vacuetur: tertius, vt sanetur vlcus.

1. Primus scopus.

Primum scopum assequimur, totum corpus medicamine, humorem (vnde vitium enascitur) educente, expurgando: mox repurgato corpore humorem influentem reprimendo, regerendoq́;. Ergo in herpete exedente, medicamento vtendum est, quod flauã bilem per aluum exigit. Hunc enim purus ac syncerus (vti diximus) biliosus procreat succus.

Herpes exedens medicamentum exigit chologogon.

Proinde fit vt quantum ad totius corporis euacuationem attinet, medentes herpetas similiter vt erysipelata curare oporteat. Itaque quoniam tenuis humor est, qui id vitium creat, abunde est Galeno, etiam aluum leniter soluisse, vel vrinas per ea quæ id modicè efficiunt, citasse. In altero verò herpetum genere, quem à similitudine quam habet cum milio, miliarem & cenchriam Græcè appellari diximus, medicamento opus est, quod mixtæ sit facultatis, hoc est, quod bilem simul & pituitam educat.

Herpes miliaris medicamentum desiderat quod bilem simul & pituitam educat.

Quibusdam enim non sine ratione (vt Galenus ait) visum est in eiusmodi vitio bili esse aliquid pituitæ admixtum. Porrò

vacuato, vt decet, eo qui in corpore redundat, ac vitium committit, humore: medicamentis vtendum est, quæ influentem humorem reprimant, regerantq́;. Tutior namque ac conuenientior tunc fuerit eorum vsus. *Quandoquidem (inquit Galenus) si quis exiguum vitiosi humoris, post ritè factam purgationem, adhuc in corpore remanens ad viscera & magnas venas retrudat; nullum profectò quod sensu percipiatur, malum committet. At si eius non leuis quantitas fit, in princeps aliquod membrum aliquando procumbit. Vbi scilicet prius natura viribus totum corpus expurgantis, non fit, vel per deiectionem, vel vrinas: vel cutim quæ totum corpus includit, vacuatus.* Cæterùm reprimunt quidem regeruntq́; non solum ea quæ adstringunt; sed etiam quæ sine astrictione refrigerant. *Cuiusmodi sunt lactuca, polygonion, ex stagnis lens, portulaca, seris, semperuiuum, & id genus alia, quæ erysipelatibus valdè erant opportuna. Verùm eiusmodi medicamenta, quæ scilicet præter id quod refrigerant, etiam humectare naturam apta sunt, herpetes præsertim depascentes, minimè desiderant: sed sola ea admittunt refrigerantia, quæ etiam maximè possunt exiccare. Quæ enim refrigerandi, atque vnà exiccandi vim habent, sed mediocrem (cuiusmodi est solanum) non satis illis conueniunt. Apponere igitur ipsis oportet ex Galeni consilio, ab initio quidem, ex vite capreolos, & folia rubi, & rubi canini, & arnoglossi. post hæc verò & lenticulam his adiungere oportet, & aliquando mel, & farinam hordeaceam. Item cataplasma sine semperuiuo, quod ad phlegmonas, quæ ex fluxione eueniunt, inscribitur.* Repellit enim quod influit, atque id quod in parte affecta continetur, exiccat, & membra corroborat. Proinde transacto morbi principio efficax erit remedium. *Itaque fiet eiusmodi cataplasma ex corticibus malorum punicorum in vino decoctis, & rhu siue rhoë, id est, semine coriarij fruticis (quod posteriori medicinæ sumach appellatur) & farina hordei.* Cæterùm hoc cataplasmate secundam intentionem, seu scopum curandi herpetis probè assequeris: quippe cùm sufficienter digerere possit, quod iam in affectum locum confluxerit. Constat autem, quòd in generatione vlceris exuperare debebunt quæ reprimendi facultatem habent: vbi verò non ampliùs confluit in ægrotantem particulam vitiosus humor, quæ digerunt.

Reprimendi tempus. lib. 14. Therap.

Non esse reprimendum, si multus fit vitiosus succus.

Regerentium materia.

Quæ refrigerant pariter & humectant num conueniant herpetibus exedentibus.

Reprimentia herpetibus exedentibus accommoda. 2.

Hæc complent secundam intentionem.

Cataplasma mali punici.

gerunt. Quod ad tertium scopum attinet, qui vlcus sanandum proponit, summatim hæc te cognoscere oportet. Nempe quòd omne vlcus siue sponte siue ex accidenti factum fuerit, exiccari desiderat medicamento, vt inquit Hippocrates, non aspero, hoc est, non mordente, neque vehementer irritante, præter quam vbi malignum & cum putrilagine fuerit. Talia enim (inquit Galenus) acriora expetunt medicamina, & quæ ignis vires habeant: quale est mysi & chalcitis & arsenicum & calx & sandaracha, atque id genus alia, quæ non aliter quàm ignis adurunt. Loca igitur exulcerata in herpete exedente, inungenda sunt pastillis seu trochiscis, in libris qui pharmaceutici dicuntur ad herpetas inscriptis: qui cùm res exigit, vt illis vtamur, passo, vel vino aliquo dulci, vel si dulce non adfuerit, vino tenui & subaustero non minùs veteri (hoc est, quod non aliquam in gustu ob antiquitatem contraxerit acritudinem) aut posca aquosa (quod oxycraton vocant) diluuntur. Paulus his vtitur remediis ad herpetem, qui sub cute affligit. Retrimentum plumbi, rutæ leuigato succo excipitur, aut ceratum myrteum vice rutæ. Aliud: lanæ veteris illotæ, circa tedam combustæ drachmæ duodecim & semissis, id est, dimidia, ceræ drachmæ viginti quinque, recrementi plumbi drachmæ, seui caprilli curati lotiq; ex aqua drachmæ viginti quinque, myrtei vnciæ quinque. Ad herpetas verò acutè seu acriter depascentes hoc remedium iubet admoueri: Corij mali punici dulcis drachmæ sex, argenti spumæ tantundem, lanæ illotæ, tedæ seu tedaceo ligno adhærentis & combustæ drachmæ tres, ceræ drachmæ duodecim; cerusæ drachmæ octo; thuris, aluminis scissi, singulorum drachma, vino aut myrteo excipiuntur. Iam verò in longum tempus protractis vlceribus, neque vino dulci, circuli parui, id est, trochisci, & huiusmodi alia medicamenta, quæ ad herpetas scribuntur, dilui debent; sed neque pusca adhuc aquosa, quin potiùs vino satis austero, præcipuè verò nigro, vel (si id non affuerit) albo. Medicamenta autem in hoc tempore, hoc est, inueteratis iam vlceribus efficacia & maximè accommoda sunt pastilli Musæ & Andronis & Polyidæ: quorum descriptiones apud Paulum & Aëtium & Gal. inueniuntur, & in fine carbunculi positæ sunt. Item trochisci qui Calidicon & aidaron dicuntur Auicenna & recen-

[Margin notes: 3. Vlceris curatio in herpete, quæ tertius est scopus. / Vlcus omne exiccari desiderat. / Lib. 2. ad Glauc. / Loca exulcerata quibus inungenda. / Posca vel pusca. / Remedia ex Paulo sumpta. / Ad herpetas depascentes. / Ad inueterata iam vlcera.]

recentioribus, quorum descriptiones ex lib. 6. apud Tagautium requirendæ. Herpetas verò, qui tantùm summam cutem exulcerant, vt sunt, quos miliares diximus, nullo horum medicamentorum superiùs commemoratorum (si saltem Galeno credimus) innungere oportet. Vehementia enim sunt ac validè exiccãt: verùm istis sufficiunt quæcunque vim glaucij, id est, memitha, habent; eaq; diluere oportet, maximè quidem aquâ. Quod si hæc nihil profecerint, etiam acetum miscendum est. Quod si etiam solani succo intinxeris, aut arnoglossi, magis adhuc iuueris. Sed hæc quæ iam diximus de Herpete, exemplis sequentibus manifestiora euadent.

Si pustulæ miliares in vlcus abeunt, quid agendum.

Lib. 1. ad Glauc.

OBSERVATIO VI.

De herpete exedente; & de exulcerato.

IVVENIS quidam cùm herpetem exedentem circa diaphragma haberet, huic decoctum sequens præscripsimus: ℞. acetosæ, hepaticæ, herbæ lichenis dictæ, solatri, viol., fumiterræ ana m.j. prun. damasc. num. xiij. epithymi ʒ ij. bulliant in sero lactis, in cuius decocto infunde per xij horas rhab. electi ʒ j. spicæ ℈ ß. colaturæ infunde cassiæ rec. tractæ ℥ ß. pulpæ thamarind. ʒ iij. syr. ex infus. ros. ℥ j. misce. Pro cibo hordeatum dedi, & ius parui pulli alteratum, cum lactucis & agresta, portulaca; & vtebatur iisdem herbis: & loco potus sumebat aquam hordei seu ptisanæ communis. Et quia tendebat ad aliquam adustionem & malitiam, præscripsimus linimentum ex lactucâ, portulaca, nenuphare, hepatica, solatro, plantag. & rubo, hordei cortice, granat. & capreolis. quæ etiam apposita ante vlcerationem conueniũt. etiam sola aqua madens ex trunco vitis. At Erigius præceptor meus Bononiæ in Hospitali mortis in puero habente formicam in dorso seu herpetem; commodè vsus est sequentibus remediis: ℞. maluauis., maluæ, matrum viol. ana q. s. cum

butyro

butyro fiebat cataplasma,& loco affecto applicabatur. deinde inunctus est locus cum vnguento cerusæ & paulo butyri simul mixtis, & lotus cum aqua maluarũ. Profluit in tenello. Vtendum tamen magis exsiccantibus & infrigidantibus. Vide Auic. 4. primi xxi. cap. Sed cùm fieret corrosio & vlcera ambulantia, ad magis exiccantia deuenimus. quale est vng. de plumbo; cuius descriptio ponitur in Antidotario M. Bartholomæi Montagnanæ. Valet, secundum eundem, in excoriationibus & inflammationibus membrorum in vlceribus fraudulentis corrosiuis & ambulatiuis, & in antiquis gangrænis crurum & aliarum partium. sic autem componitur: ℞. plumbi vsti ℥ ij. lithargyrii ℥ j. cerusæ lotæ, aceti ana ℥ ß. ol. ros. ℥ iij. mellis ros. ℥ j. vitellorum ouorum num. iij. myrrhæ ℥ ß. ceræ q. s. Sed & puella quædam 20. annorum Delphis anno 1558. per totum hypochondrium herpete vlcerato laborabat, & paulatim per medium corpus serpebat: multi eam primò peste infectam putabant: alii hoc malum lingua vulgari *ommeloop*. vocabant. Hæc autem multis muliercularum remediis tum empiricorum frustrà vsa erat. adhibuerat autem & aquam solatri, & solatrum ipsum, tum infinita remedia, quibus nihil proficiebat: nos tandem vocati duas cucurbitas cum scarificatione & natibus & scapulis affigi iussimus, sanguine pauco bilioso & melancholico extracto: deinde per os exhibuimus decoctum senæ,& infusum Rhab.& vsi sumus syrupis aptis, vt de fumoterræ, de cichorea cum rhab. lupulorũ & similibus. postea fouimus locũ, ad sedandum etiam dolorem & mitigandum calorem, decocto maluæ, in quo semina cydoniorum infusa erant: sed cùm nihil proficeremus, hoc linimento adhibito cœperunt vlcera saniem profundere, & paulo post ipsa cum admiratione conualuit. linimentum tale erat: ℞. resinæ terebinthinæ lotæ cum

aqua rof. ℥ j. ol. rofacei ℥ ß. ouorum lutea num. ij. fucci duorum malorum aranciorum dulcium; commixtis omnibus fiebat linimentum. Quod si vlceratio tum corrosio processisset, trochis. Auic. Alandarum distemperassem cum vino styptico, aut cum aceto lymphato, & obliuissem. cuius hæc est descriptio: ℞. cap. granatorum ʒ x. alum. de pluma ʒ iiij. calamenthi ʒ xij. drag. ʒ xij. myrrhæ ʒ iiij. olibani ʒ viii. aristoloch. ʒ xij. confice cum aqua mellis, & fac trochiscos. Alij addunt gallas virides. Valdè sunt styptici & exiccantes: ideò valent in vlceribus & in omni casu vbi est necessaria exiccatio & restrictio.

SCHOLIA.

Causa herpetis esthiomeni seu exedentis.

QVID sit herpes esthiomenos & exedens, iam Scholio præcedenti diximus. & ex iisdem iam dictis constat eiusdem causa. Fit enim, quando flaua bilis, non naturalis, sola & secreta, id est, nullo (saltem sensus indicio) admixto humore, in particulam aliquam confluit, decumbitve, atque ibidem consistit: quæ si consistentia sua crassior sit, acriorq;, totam exulcerat cutem, vsque ad carnem suppositam.

Signa.

Signa autem patent ex Scholio etiam præcedente: primò enim fit excoriatio, & paulatim serpit, posteà autem magis vlcerat, ambulat & corrodit loca, quia cholera crassa, manens sub cute, pustulas (Barbari Bothores vocant) seu elevationes crassiores efficit, magnum dolorem & puncturam ibidem inferens.

Prognostica.

Ad indicia & prognostica hæc referuntur: si enim formica (vt Barbari loquuntur) id est, herpes, in tantum augeatur, vt circumeat totum corpus, homo moritur: quia multitudo (inquit Valescus) materiæ arguitur in corpore esse tam intra quàm extra, & mala intemperies ferè per totum corpus adæquata.

Curatio.

Curatio huius licet ex præcedente Scholio satis sit manifesta, hîc tamen, quod ad curationem herpetis esthiomeni attinet, oportet priùs humorem peccantem expurgare, vt antecedens materia minuatur, non expectando digestionem, quia materia est furiosa. & secunda regula est etiam ab Auicenna posita cap. proprio, quòd in formica seu herpete

exulce-

exulcerato declinemus ab impositione rerum humectantium, si herpes faciat corrosionem & vlcerationem, quia humectatio non conuenit vlceribus. inprimis itaque praescribemus victum qui in tertiana febre aut erysipelate conuenit, nempe humectantem & refrigerantem. A vino in totum abstinebimus, eiusq; loco aquam hordei aut simplicem cum cinnamomo dabimus: mox etiam in principio materiam expurgabimus cum cassia, thamarind. epithymo in aqua casei dissoluto, aut rhab. in aqua end. per noctem temperato. Vel, vt in erysipelate diximus, sequenti syr. materiam digeremus: ℞. syr. de fumoterrae, lupulor. ana ℥ j.ß. decoct. fumiterrae, lupul. bug. ana ℥ ij. misce pro duabus dosibus. Materia praeparata & obediens facta, ita purgetur. ℞. confect. hamech ʒ iij. cassiae recenter extractae, diacatholic. ana ʒ j.ß. cum aqua de fumoterra vel end. fiat potus. Deinde ad reprimentia accedemus, quae & refrigerent & exiccent: qualia sunt, vt diximus, vitium capreoli, rubi canini cacumina, arnoglossum: lenticula palustris etiam cum melle & polenta. Vel cataplasma ex malicorio, sumach, in vino coctis, cum polenta, id est, hordei farina, permixtis. Vbi verò exulceratus herpes est, Pauli medicamentum ex plumbi recremento vel ex malo punico dulci, praecedenti Scholio descriptum, apponemus: vel pastillos illos iam dictos, vt Polyidae, Andronis, Musae, vbi iam affectus inueteratus est. Valet & fel hirci, cum nitro & pipere, & nitrum cum vrina pueri linita. Egregium quoque, teste Valesco, experimentum commendatur ad omnes herpetas, si spatium quod in circuitu est liniatur, & aliquid in loco affecto, cum vng. facto ex bolo arm. & terra sigillata, distemperata cum aqua ros. & aceto. Nunc ad exempla herpetis miliaris curati transeamus.

Victus ratio.

Purgatio.

Reprimentia.

Ad exulceratum herpetem.

OBSERVATIO VII.

De herpete miliari.

QVOMODO herpetem miliarem curauerimus in muliere illa quae horrida febre quoque laborabat, diximus lib. 5. Obs. & Curationum medicinalium,

nalium, obs. 22. de febre horrida, cui accessit erysipelas phlegmonodes, & tandem herpes miliaris. Purgatio ibidem descripta, quæ bilem purgabat, plurimùm ad herpetem faciebat. Vnde & Galenus 14. lib. Method. medendi sub finem ferè ita scribit. Romæ mulier quædam illustris cùm herpetem in malleolo haberet, primùm quidem medicamento quod algam recipit, est vsa. Hoc cùm protinus cicatrix induceretur, proxima illi summa cutis est excoriata, veluti ex desquamatis. Cui deinde cùm superpositum medicamentum est, rursus illi continua est exulcerata. Idque ita assiduè perrexit donec ad genu vlceratio perueniret: cùm interim quiduis potiùs pati quàm medicamento bilem trahente, purgari, parata esset. Itaque etiam quod fieri in talibus assueuit, quoniam plerique culpant non culpanda, damnato ex alga medicamento, aliud admoueri iussit. Deinceps igitur quod ex sandice componitur, vtebamur. Vt verò id quoque quod exulceratum iam fuerat, sanauit; quod verò nunc exulcerabatur, non inhibuit, sed iam ad bubones vsque vitium ascenderat, ipsa necessitate coacta, serum se lactis sumpturam annuit. immittentes igitur clanculum minimum scammoneæ, inuitam purgauimus ac sanauimus. Igitur in talibus, vt posteà ibidem docet Galenus, humorem abundantem expurgare oportet, ac denuò herpetes curare. At mulier nostra, quam historiã inuenies loco iam citato, applicatione foliorum farfaræ ab herpete curata est. Sed & istis diebus cùm herpetem miliarem haberemus, priùs purgauimus choleram & pituitam, hoc modo: ℞. fumiterræ, boraginis, viol. ana m. j. summitatum lupul. m. ß. folior. senæ ℥ß. agarici femin., rhabarb. selecti ana ʒ j. seminis anisi ʒ j ß. squinanthi, zinzib. alb. ana ℈ j. prun. damasc. num. VII. liquiritiæ rasæ ℥ ß. fiat decoct. in sero lactis, pro ℥ viij. adde syr. ros. solutiui ℥ j ß. misce pro duabus dosibus

bus matutinis: deinde vt hoc remediũ Auic. applicaretur, mandaui. erãt autem pustulæ illæ miliares in ipso dorso cum magno pruritu, ardore & dolore etiã serpentes: ℞. gallæ psidiæ, balaust. boli ar. ana ʒ j. fiat pul. cum aqua ros. & aceto in exigua quantitate: fiat mixtura, ne faciat mordicationem: & cum pluma illinebatur locus affectus. Priùs tamen fiebat ablutio cum aqua decoctionis plantag. solatri & vngulæ caball. & maluæ ac viol. Nam Amatus scribit quòd licet ex Galeni sententia medicamenta frigida & exsiccantia herpetibus admoueantur, maximè exulceratis, possunt tamen etiam contra sententiam ipsius Auicennæ quandoq. & frigida & humida applicari sine ægrotantium periculo. Sed maximè in herpete miliari. cuius & tale exemplũ ipse idem Amatus ponit. Iuuenis, inquit, quidã herpetem miliarem in femore patiebatur. Erat enim rubedo quædã viuida, vt in erysipelate, cutis tantùm superficiem prehendens, multis pustulis granis milii similibus, fœdata: à quibus affectus hic herpes miliaris dictus est. Cùm igitur ex humore subtili & bilioso ortum haberet, nulla expectata cõcoctione deponendus videbatur. Ilicò igitur quum ad eum peruenimus, pharmacum hoc illi propinauimus: ℞. syr. ros. solutiui ℥ iiij. diaphœn. ʒ iij. infus. thamarind. ℥ iij. misce. fiat potus, quem in aurora bibat, quo multa liquida biliosa egessit. Succedente verò tempore syr. alterantes calidam intemperiem præscripsimus; qui ita habent: ℞. syr. ros. cicoreæ ana ℥ j. aquar. end. cicoreæ ana ℥ ij. misce. quos per aliquot dies continuare poterit. At topica medicamenta primò sic applicata sunt: ℞. succi plantag. solani ana lib. ß. aceti ros ℥ ij. misc. in quibus pãnus lineus intinctus superponatur malo, & sæpe innouetur. Sed quum malum perseueraret, cataplasma hoc applicatum fuit, quod habet: ℞. plãtag. ros. solani, caudæ equinæ an. m j. in sufficienti quantitate aquæ fiat decoctio. Facta decoctione & co-

& colatura, prædictas herbas in mortario tere, quibus adde farinæ hordei, lentium ana ℥ iij. vini granat. acetosorum ℥ iij. prædicti decocti quantum ad spissitudinem mediocrem sufficit, misce. fiat cataplasma, & desuper ponatur. At quum exulceratæ pustulæ fuerunt, ad vng. de plumbo deuenimus. Quo sanus exactè factus fuit. Suadet namque Paulus in hac curatione, vtpote pustulosi herpetis, lib. 4. cap. 20, recremento plumbi ex vino austero leuigato vtamur: super quo plantaginis folia indidimus: & optimè sese habuit. Hæc Amatus. At ego in pueris pustulas eiusmodi miliares seu herpetas in facie habentibus, quas vulgus *Springent vier* vocant, quæ etiam fortasse ad phlyctænas seu phlyctides, de quibus paulo pòst dicemus, pertinere videntur, accipio cretam, oleum oliuarum, acetum vini, ex omnibus æquas portiones, atque linamenti instar commisceo, & felicissimè inungo. quo linamento si vtaris, videbis subitaneam admodum curationem, & perbreuem ac salutarem.

SCHOLIA.

Causa herpetis miliaris.

QVOD autem bilis minùs acris minúsque calida, sed cum pituitâ mixta herpetem miliarem progignat, iam dictum est: id enim & longiore sermone & ipse Amatus ex Galeno tum Auicenna prosequitur loco iam citato. Dicitur autem herpes miliaris, vti diximus, eo quo pustulas exiguas in superficie cutis milij seminibus similes excitet: vnde & Græcis κέγχρειας dicitur. Hic autem non protinus vlcus facit, vt superior exedens, sed (vt dictum est) admodum exiguas pustulas ad milij speciem, quæ & ipsæ interposito spacio ac procedente tempore, cùm disrumpuntur scilicet, in vlcus abeunt. Proinde non sine ratione (vt refert Paulus) Oribasio visum est, in eiusmodi vitio bili esse aliquid pituitæ admistum, quæ pustulas illas minutulas procreat. Vnde & nonnullis pituitosus herpes dictus est. Quod ad curationem attinet, victus sit, qualis in superioribus descriptus est. Cura etiam ferè eadem, nisi quòd Herpes miliaris mitiora medicamenta

Signa.

Lib. 4. c. 20.

Curatio.

cæmenta requirit: & quæ mixta sint facultatis; hoc est, quæ bilem simul & pituitam educant. Inprimis igitur purgetur bilis & pituita, dando decoct. flor. cum ℥ iij. epithymi & ℥ j. ß. pul. diaturbith cum ʒ ß. cassia fistulæ. Sic etiam Amatus Centuria 4. Curatione 67. Iacobus, inquit, ex Galitia iuuenis annos natus viginti quinque, mense Decembri in herpetas miliares incidit, quæ costas & pectoris leuam partem occupabant: pro quibus tollendis illicò ægrotanti pharmacum bilem præcipuè, & aliquantulum pituitam purgans propinauimus: ex bile autem & pauca mixta pituita, miliaria hæc vlcuscula oriri aliàs dixi. Cæterùm supra vlcuscula hæc vnguento plumbeo & albo camphorato mixtè admoto, breui delituerunt: intùs tamen ad pectus æger dolebat, & multùm angustiabatur: sed tunc hirudines ani venis admotæ sunt, quæ sanguinis multum suxerunt: & postea ebibitis syrupis acetos. simpl. & de endiuia, ac deuoratis catapotiis ex aloë & aggregatiuis cum agarico, ex integro tunc sanatus est. Sed vtrum hîc conueniat phlebotomia, dubitatur, quamuis ipse videatur admittere, cùm loco in Obser. præcedente citato Centuria 2. Curat. 37. hæc adiicit: Nec enim ad sanguinis missionem deuenimus: quam etsi Galenus & cæteri eum sequentes medici pro hac curanda affectione non admittant; neotericorum tamen consilio, præcipuè Matthæi de Grado, auertendi gratiâ, ex basilica eiusdem lateris fieri poterit, vt in curatione phrenitidis apud ipsum legere liceat. Suadet autem Gentilis de Fulgineo, nobilis Auicennæ enarrator, ne bilis furiat, in vera phrenitide sanguinis extractio non fiat: veluti quoque in puro erysipelate & herpete hoc miliari, quod ex bile quoque subtili originem trahit. Cui Matthæus de Grado adstipulatur: præsertim in sanguinis missione, quæ euacuandi gratia fit: secus autem in ea, quæ auertendi ratione admittitur, quum hæc tantum absit, vt noceat, aut bilem in furorem aut acredinem trahat, vt eam potiùs refrigeret & domet, ac ægroto magnum afferat iuuamen. Parca autem diuersiua hæc sanguinis missio est; nec ita copiosa, vt ea quæ euacuandi gratiâ fit. Porrò vacuato, vt decet, eo qui in corpore redundat, humore, medicamentis tunc vtendum erit, quæ influentem humorem reprimant, vt diximus: tutior namq; ac conuenientior tunc fuerit eorum vsus, vt ex Galeno etiam

Purgatio.

Historia Amati de herpete miliari.

Vtrum phlebotomia in herpete fieri possit.

Scholio

14. Meth. cap. 17. *Scholio præcedente & Obs. præcedente exemplo ostendimus. Cæterùm quæ reprimunt iam diximus: quæ & sine adstrictione refrigerant, quæ hîc conueniunt potißimùm: cuiusmodi sunt lactuca, polygonon, lens palustris, portulaca, seris, semperuiuum, & id genus alia etiam erysipelati oportuna. Vbi verò iam fluxus restitit, desiccare conuenit, sed medicamento blando, quale est apud Paulum lib. 7. quod recipit cerusæ, amyli, glaucij, aluminis an. q. libet, cum vino aut loti palustris succo teruntur: quod si hæc nihil profecerint, acetum, solani vel arnoglosi succus adiiciendus est. Omne enim vlcus, quacunque occasione natum sit, siue sponte, siue manifesta causa, exiccari debet medicamento blando minimeq; mordente, ne fluxio proritetur. Reliqua his adiice quæ Scholio Obs. 5. præcedentis diximus ad herpetas miliares valere. Valescus, capita piscium, inquit, salitorum torrefiant in testa ad ignem, donec sint quasi adusta, distemperentur cum vino pontico, & liniatur desuper. Aliud fortius istu. Sumatur flos æris, & sulphur citrinum adustum: misceantur cum aqua ligni vitis; & fiant linimenta. Nos autem, inquit idem, vidimus (cap. prop. de curat. formicæ miliaris) & scimus vnam mirabilem experientiam: quæ, sine alia quacunque medicina, præter diætam & purgationes, multi tempore meo curati fuerunt gratiâ Dei: ℞. lanam succidam ouis vel mutonis; & torrefac in cacabo super ignem, donec sit nigra & arsa, & tunc puluerisetur, & distemperetur cum aqua ros., vel cum aqua peculi, donec sit quasi incaustum cum quo scribimus. & de hoc incausto bene spisso, cum pluma circumliniatur formica; id est, herpes; & fiat hæc linitio bis in die aut ter, nempe diluculo, vesperi, & in principio noctis: & panno lineo contineatur, non stringendo. Non vidi me hercle medicinam in isto casu magis expertam: constatq; ratione, quia desiccat & stringit. Et in quot locis incipit, in tot fiat linitio: quia ægram partem curat desiccando, & sanam defendit stypticando & roborando.*

Arcanum Valesci contra herpetem miliarem.

OBSER-

OBSERVATIO VIII.

De phlyctænis in facie infantū cuiusdam apparentibus.

INFANTVLVS cum phlyctænas(quæ & phlyctides Græcis nuncupatæ sunt) haberet in facie, tales enim repente emergunt subflaui humoris copiâ distentæ, bullarum modo lucidæ, atque iis similes quæ ab aqua feruidâ vel ab igne ambustis erumpunt, non manifesto tamen dolore graues. His ruptis humor excidit, crustulæque obdurescunt, dum sanescant. Has constat non nisi ex feruentissima bile gigni, quæ ignem viribus suis adæquet: vt non idcirco præter rationem illas vulgus ignem syluestrem appellet, id est, *Wilt vier*: alij & *Springent vier* appellant: quamuis tamen & herpetes miliares, vbi malum serpit, milii instar, etiam *Springent vier* vulgari nomine simul cum phlyctidibus confundant. Cæterùm huic infantulo, cùm ob vitiosum alimentum biliosumque pustulæ istæ orirentur, neque cibum sumeret, succo plantaginis & solani pustulas oblinire iussimus: postea adhibita etiam creta & aceto linamenti instar, & decocto rosarum ablui iussimus: interim vt nutrix cibis frigidis alteratis cum succo acetosæ vel agresta vteretur, mandauimus, & vt serum lactis biberet: quo & puerulus postea aluum exonerauit. nutriebatur & nutrix lacte acetoso, modò hordeato, vt sic lac biliosum & acre corrigeretur. Quibus remediis infantulus breui conualuit.

SCHO-

SCHOLIA.

Aetius lib. 14. cap. 63.

Ex humore pariter biliosо quædam pustula, siue papula, à Græcis phlyctæna dicta, similes his, quæ à feruida aqua ambustis emergunt, non tamen multum dolorem inducentes, exoriri solent: quibus ruptis subflaui humoris copia paulatim effluit, ad biduum aliquando, ac triduum durans. Hæc feminis, quibus menstrua defecerunt, aut aliàs non rectè purgantur, sæpe in cruribus apparent: viris rarißimè accidunt: infantibus verò aliquando in toto corpore. In feminis autem menses opportunè ciere oportet; virorum verò corpora congruo medicamento purgare: & vtrisque verò alimenta aluum emollientia exhibebimus; & vrinas prouocemus; imperando vt ab acribus ac salsis abstineant. Infantibus verò, quoniam ob vitiosum alimentum huiusmodi pustulæ oriuntur, nutrix eligenda, quæ sit boni habitus: ciboq; optimi succi nutriatur. Lauamus autem ipsos rosarum decocto, aut lentis; quòd si ampliori adstrictione opus habemus, myrti aut malicorij: magis verò vlceratis, cataplasma ex plantagine imponimus, aut ex seride, siue intubo cum pane: aut ex flore polentæ cum portulaca, aut semperuiuo, aut Veneris vmbilico, aut hyoscyamo, aut rosas virides vel siccas coctas cum meliloto & palmulis adhibemus. Pustulæ cùm non sua sponte rumpuntur, sed graui dolore excruciant, acutâ perforari acu debent, vt humoris colluuies habeat emissarium. Deinde humore leniter expresso, cutis præposita sinitur donec impleatur. at si vulnus contineat, denuò pustula perforanda est similiter & exprimenda, tum cutis adstricta seruanda, quamdiu id, quod sub ea exulceratum est, ad cicatricem peruenerit. Sed priusquam pustulæ aperiantur, cocta lenticula cum aqua, leuigata inducitur, vel mali granati virgulta, cinere calido tepefacta imponuntur, & loci attinguntur. quòd si rupta fuerint, & vlcus excitatum, adeps suillus liquefactus & argenti spuma detrita mistus, in linteumq; illitus admouetur, vel lilij radix in aqua cocta tritaq; cum cerato imponitur. Aliud, ad pustulas: ℞. spumæ argenti, cerusæ ana ℥ iiij. malicorij sicci leuißimè triti ℥ ij. succi stratiotæ, vel etiam lentis palustris, quantum sufficit, & fiat emplastrum. probè etiam facit emplastrum ex ladano vel ex hordeo,

Curatio in feminis.

Curatio in infantibus.

Paul. 4. cap. 10.

ens

oui candido, & rosaceo aut myrteo oleo dilutum. His & alij adiungunt pustulas epinyctides dictas: sed alij volunt pertinere ad pustulas sanguineas: ideò de iis scripsimus lib. praecedente, Obs. 16. circa finem libri: quare ad illum locum citatum recurre. Caeterùm quia post erysipelas in facie & herpetem corrodentem sequitur illud malum, quod appellare solent neoterici chirurgi noli me tangere, ideò & de hoc capite Valescus agit statim post herpetem seu formicam miliarem: quare & nos quaedam de hac passione subiungemus.

OBSERVATIO IX.

De Noli me tangere.

PETRVS Florentius, facie admodum rubicunda, & naso supra modum rubro & lato ac magno, annorum sexaginta trium, cùm viginti annis saepe gutta rosacea laborasset, cum tumore quodam duro carcinomatis instar, potissimùm in gena dextra; tandem tumor ille valdè durus ad oculum peruenit ferè: idem semper quasi lippitudine perpetua oculorum laborans ex fluxione oculos rubicundos habebat. Commorabatur autem hic Delphis in domo angulari plateae Latae, diuersarum rerum mercaturam exercens. Ad hunc anno 1570, 23. die Iunij vnà cum Theodorico chirurgo, qui nosocomio Delphensi inseruiebat, accitus fui, qui & illum saepe prae manibus habuerat: is autem malum Noli me tangere appellabat: erat autem tumor cùm duritie carcinomatis instar, & pustulae quaedam in medio valdè biliosae sanguineae & adustae apparebant: nõ erat tamen adhuc vlceratio, quàmuis ego metuerem quòd tandem in cancrum vlceratum transiret. Palliationem itaque tantùm adhibendam vterque censuimus, de vera & perfecta curatione paenè desperantes. Quare ego 23. die Iunij primò praescripsi vt omni manè cochlearia duo

L huius

huius syrupi caperet, & hora 4 à meridie cochlear vnum: ℞. syr. de fumoterræ ℥ iij. syr. de epithymo, ex multiplici infus. rosar. ana ℥ ij. misce. Deinde, quia facilis erat solutionis, hoc sequens descripsimus apozema: ℞. end., cicoreæ, acetosæ, dentis leonis, agrimoniæ, borag. buglossæ, fumiterræ, summitatum lupul. ana m. ß. euphragiæ (propter oculos lippientes) m. j. sem. 4. frig. maior. ana ʒ j. folior. senæ ʒ vj. polypod querc. ʒ iij. epithymi ʒ ij. flor. cord. p j prun. damasc. num. ix. vuar. passul. enucleat. ℥ j. liquiritiæ rasæ ℥ ß. coquantur in aquæ communis & fumiterræ ana q. s. pro lib j. post infus. per noctem adde syr. de fumoterræ, de epithymo ana ℥ j. syr. ex infus. ros. ℥ ß. misce: & fiat apozema pro tribus dosibus matutinis. Deinde ad hæc topica deuenimus: ℞. aquæ solatri lib. j. solani viridis m. j. bulliant; & in fine adde vini Pictauiensis stillati ℥ iij. aluminis vsti (quia pruritum habebat in pustulis) ℈ ij. misce. & fiat lauamentum. eo chirurgus epithimabat tumorem. Posteà, quia videbatur maior inflammatio, die 27 Iunij hæc sæpiùs applicari mandauimus: ℞. succi solani ℥ vj. aquæ plantag. solatri ana ℥ ij. misce. Oculi inflammati interim aqua ros. cum aqua albuminis oui sæpe fouebantur: & intra oculos aqua ipsa instillabatur. Hoc lauatorio vtebatur ad finem Iunij. Postea 1. Iulii hoc lauamento sequenti vsi sumus: ℞. succi solatri ℥ vj. aquæ solatri ℥ iiij. misce. reiterabatur sæpiùs. & hoc remedio contenti fuimus vsque ad finem Iulii. interim si venter non responderet, ex foliis senæ infusis vel decoctis in sero lactis eum subinde purgauimus. Postea 1. die Augusti Chirurgus, cùm magis ad cancrum, licet non vlceratum, tenderet & subinde maximum calorem sentiret, lauamentum sequens apposuit communi consilio: ℞. aquæ solatri ℥ vj. tutiæ præparat. ʒ j plumbi vsti tantumdem. fiat lauamentum. Cæterùm post

post octo vel plures dies, cùm diceret se plus iuuamenti habere ex succo solani cum aqua solani, denuò id reiterari iussimus sæpiùs. At 24. die Augusti, cùm magis extuberaret malum, vt iam perfectè in cancrum magis magisque transiret, hoc linamentum fieri iussimus, cùm ingentem calorem in loco perciperet: ℞. succi solani ℥j ß succi sempervivi ℥j ducatur diutissimè in mortario plumbeo cum pistillo plumbeo ad modum linamenti. Posteà huic adiecimus plumbum vstum: deinde, ob ingentem calorem, etiam aliquid vnguenti popul. vt commodiùs in formam linamenti concresceret. Sed paucis pòst diebus, cùm malum nihilominus in peius vergeret, me dimisit, & chirurgum solum sibi reseruauit, vt reliquum palliationis persequeretur. malum enim iam ad carcinoma degenerat confirmatum, quod tantùm præcautione protrahi poterat. Sed huic posteà nares ita ex carcinomate comprimebantur vt anhelitum per nares trahere non posset: & ideò denuò in consilium adhibitus, consului vt turundas cannulatas argenteas in naribus poneret, vt per eas anhelitum commodè traheret ac reciprocaret, & nares minùs comprimerentur. Hic tandem tamen mortuus est, vt antea longo tempore prædixeramus. Animaduerteramus enim ab initio morbi, vlcera plurima praua latêre, in cancrum tandem erupturа.

SCHOLIA.

VALESCVS *tract. chirurgiæ cap. 8. de Noli me tangere: Propterea, inquit, quòd aliquando fit erypelas in facie, vel formica corrosiua, id est, herpes exedens; si istæ non bene curentur, vlceratur facies, & fit corrosio in facie. & hæc passio vocatur Noli me tangere, quia tangentem inficit, vel quia quanto plus tangitur, tanto magis crescit & in peius vergit. Facies enim membrum rarum est,* Qualis sit passio Noli me tangere apud Chirurgos neotericos.

 &

& delicatum, & superfluitates cerebri ad partes eius deriuantur, & ipsa eas faciliter recipit. Quia autem hoc malum maximè sequitur erysipelata & herpetes, ideò post curationem formicæ seu herpetis agit de curatione huius passionis, & post purgationes & victus rationem conuenientem curat cum oxymelite simplici, vel cum aqua decoctionis agrimoniæ; deinde iubet vt diligenter exiccetur. Post desuper ponatur vnguentum de plumbo, & vng. factum de flore æris cum alumine & melle simul coctis, & secundum Theodoricum incorporetur sal gemmæ cum succo plantaginis; & in loco affecto cum propria vrina superponatur bis in die. Vel extrahatur succus linariæ & plantaginis, cum sale gemmæ, & fiant linamenta, & superponantur, & continuentur. Sed hîc sciendū, quòd omnia vlcera quæ fiunt in labiis vel naso vel facie, sunt difficilis curationis. Quidam dicunt quòd succus caulis rubei infusus sanguini eius qui habuerit noli me tangere, vel lupum; quòd curat sic illitus. Sed & in libro quodam manuscripto inueni quòd herba oculus Christi contusa & superposita ac epota sanet noli me tangere. Sed quia hîc quoque fecimus mentionem de gutta rosacea, egregiè confert vnguentum pineatum, quo quondam Laurentius Bruninck chirurgiæ doctor insignis uti solebat, quo & maximam pecuniam corrasisse se fatetur. fit autem hoc modo: ℞. granorum pini, argenti viui extincti cum saliua hominis ieiuni, axungiæ porcinæ recentis, quam non tetigit aqua: aquæ de floribus fabarum ana p. j. conterantur bene simul omnia in mortario; & facies inungatur, quando vadit dormitum; & postero die nihil apparebit. Vide Rosam anglicanam. Sed hîc cautio adhibenda, quòd hoc vnguentum suauiter applicetur in superficie faciei, ob argentum viuum quod ingreditur, quia aliqui post secundam applicationem passi sunt vertiginem. Ad idem: ℞. sulphuris triti par. j. albumina ouorum durorum tritorum & bullitorum mundatorum à vitellis, totidem, vel plus, misce ad modum vng. & inunge pustulas semel aut bis in die: recedent. Et si manserit rubedo, fac vnguentum de baccis lauri bene tritis, incorporando cum axungia porcina, & modico camphoræ; & fiet alba facies. Grana iuniperi trita in vrina viri optimè bullita, & cum pinguedine supernatante vnge guttam rosaceam; facit mirabilia.

Vnguentum pineatum, ad guttam rosaceam.

Ad

Ad idem: ℞. argenti viui ʒ ij. sulphuris ʒ iij. fellis porci, succi hederæ terrest. ana ℥ ß. misce cum axungia veteri; inunge faciem, priùs lotam cum vino albo: & si istis addatur zinziber & elleborus, erit fortißimum. Aqua ad idem: ℞. lactis caprini lib. 4. rad. althææ mund. & minutim incisarum, crystalli puluerisati ana ℥ ß. ponantur simul in alembico, & distillentur lento igne. Contra innaturalem ruborem faciei, quando adsunt pustulæ; conficiatur caseus recens cum succo solatri aut sempervinæ. coletur per pannum: & erit sicut vnguentum viride, quo illinatur facies serò & manè. abluatur cum aqua furfuris. Sed ante illud expediet faciem stuphare vel fumigare cum decoctione paleæ auenæ vel hordei, maluæ, viol. &c. Contra guttam rosaceam, impetiginem & maculas leprosorum: ℞. lithargyrij auri, lapid. calaminaris, boli arm. salis gemmæ ana ʒ ß. vitrioli Romani, argenti viui ana ʒ j. incorpora cum oleo laurino sine igne; & primò frica locum affectum cum panno craßiore vsque ad sanguinem: deinde præscripto liniatur sub noctem: manè verò ablue cum aqua lappæ. Ad idem, pro gutta rosacea: ℞. albumina ouorum num. ij. lactis vaccini tantundem. misce & contundantur: & liniatur locus de nocte quando vadit dormitum: manè verò lauetur cum aqua furfuris. Ad idem: ℞. lithargyrii auri ʒ j. cerusæ ʒ ij. axungiæ anseris, gallinæ ana ʒ iiij. argenti viui extincti cum saliua ʒ ij. fiat vng. cum quo serò inungatur; & manè lauetur cum dicta aqua furfuris. Item pineæ recentes pistæ cum crema lactis in modum vnguenti coëant: quo inungatur gutta rosacea: mirabile habetur. item, Accipe limaces rubras q. v. & mundentur per medium, & aspergantur puluere salis gemmæ: & illud liquidum quod destillat admisceatur pinguedini terræ, quæ vbique terrarum inuenitur, & vocatur stella terræ, vel casus terræ; & cum isto lauentur pustulæ faciei, & consumet pustulas ipsas. Vel: ℞. litharg. bene triti puluerisati lib j. aceti fortis lib. iij. misceantur, & stent ita per duos dies: postea coquantur ad consumptionem tertiæ partis: deinde adde aquam florum fabarum lib. ij. & simul ponantur in alembico, & distilletur. posteà cum ista aqua distillata misceantur gummi tragac., gummi arab. q. v. & fiat vng. quo facies inungatur: ℞. sulphuris viui ℥ j. myrrhæ electæ, thuris ana ʒ ij.

Aqua contra guttam rosaceam.

Contra innaturalem ruborem faciei, quando adsunt pustulæ.

Contra guttam rosaceã, impetiginem, & maculas leprosorum.

Aqua quæ rubedinem faciei aufert & pustulas.

camphoræ ʒ j. quodlibet per se pulverizetur: deinde omnia simul misceantur cum aqua ros. lib. j. & reponantur in aliqua ampulla, quæ sæpius moveatur: cùm qua aqua abluatur facies sub noctem. manè lavetur cum aqua currenti. Ad idem: ℞. aquæ mercurii ʒ j. misce ei verniceis, alum. iameni, cerusæ bene lotæ ana ʒ j. & simul misceantur in modum unguenti; & possis eo uti omni tempore, removendo unguentum, tenendo faciem super fumum aquæ decoctionis paleæ avenæ. Sed his adiungam regimen quod aliquando præscripsi cuidam habenti rubedinem nasi & maxillarum. primò phlebotometur bis in anno ex saluatella dextra, scilicet in Vere, & in sinistra in Autumno. purgetur quater in anno cum istis pil. ℞. pil. de fumoterræ, indarum ana ℈ j. pil. de hiera, pulv. rhab. ana ℈ ß. diagr. mastich. ana gr. iij. cum succo fumiterræ fiant pil. VII. Prius capiat per quinque dies tria cochlearia syr. sequentis: ℞. syr. de fumoterræ ʒ iij. syr. ex infus. ros. ʒ ij. ß. syr. de epithymo ʒ ij. syr. de end. ʒ j. misce. Si sentiat gravedinem in ventriculo, antequam aliquid sumat capiat pil. unam azzaieret. & post sumptionem cibi capiat tria grana coriandri sacch. exiguo incrustati. Caveat ab omnibus acutis, potu fumoso; & sit sobrius in potu. Ad removendam rubedinem: ℞. sulphuris citrini lib. ß aq. ros. lib ij. pulverisetur sulphur subtilissimè, & cribretur per pannum sericum: & infundatur in dicta aqua ros. simul in vase vitreo, & soli exponatur x. diebus, cuius orificium sit optimè strictum; & omni die semel aut bis vas moveatur: post hoc epithimentur partes rubræ. Sed & ad maculas rubeas apparentes in aliqua parte corporis ob cholericos humores transmissos intra cutem & carnem: ℞. hellebori albi pulv. & pone in aceto, & decoque ad medietatem aceti, & frica locum; & post sudorem delebit maculas. Ad rubedinem magnam in modum serpiginis: ℞. radicem lapathii acuti crudam & incisam per rotulas: & contundatur cum pipere nigro, & transcoletur cum aceto Rhenensi: deinde pannum madefactum in isto liquore superpone per noctem, & videbis mirabilia: nam hoc modo plures illicò curati fuerunt. Cæterùm cùm eiusmodi pustula non solùm faciei sed & aliarum partium corporis pertineant ad tumores mistos, de iis postea suo loco dicemus. Sed quia æger hic noster sæpe faciem fœdatam

Regimen pro quodam habente rubedinem nasi & maxillarum.

Ad pustulas cholericas, & maculas.

Ad rubedinem magnã in modum serpiginis.

datam einſmodi puſtulis antea habuerat,& ſimul guttam roſaceam paſſus erat, hæc experimenta hîc inſerere oportunum duximus, ne etiam noſtra, quantumuis arcana, lectori pio ac beneuolo & iunioribus medicis celaremus. At authores poſt Noli me tangere de ſerpigine & impetigine agunt; quidam verò, vt Leonus, cùm ad tumores miſtos pertinere velint, de iis poſteà mentionem faciunt. Verùm cùm ipſe Fernelius, vir doctiſſimus, recenſeat impetiginem ſub externis affectibus & puſtulis à bile, hîc de eâdem agere oportunum duximus.

OBSERVATIO X.

De impetigine.

IOHANNES Heuterus, vir egregius, qui poſt quartanam & hæmorrhoides cæcas (vt in lib. de feb. & hæmorrhoidibus diximus) etiam in facie & cruribus ſæpe paſſus eſt impetiginem vel ſerpiginem, quam vulgares appellant *Teter*, vel *Tatter*, ab hoc malo poſt vniuerſalia remedia curatus fuit hoc lauamento: ℞. maluæ cum toto, foliorum ſalicum, hederæ arboreæ, folior. lappæ ana m. j. coquantur in vino Pictauienſi. lauentur crura, & apponatur folium lappæ: ad idem valet & folium hederæ appoſitum: & etiam folium quercus in lichene, vbi crura madent. Sed & hoc commodè vſus eſt, & ego in aliis quamplurimis expertus ſum: ℞. foliorum ſalicis, hederæ arboreæ, foliorum lappæ, vngulæ caballinæ ana m. j. coquantur in vino Pictauienſi. deinde apponatur folium vngulæ caballinæ. Valet egregiè, vt experti ſumus, etiam ſi in facie appareat, ſinapi recenter molitum, & ſupralinitum: quod quidam pro maximo arcano tenuerunt; etſi apud antiquos quoſdam autores eius quoque mentio fiat.

SCHOLIA.

IMPETIGINEM ipse Fernelius sub lichene ponit; & asserit quòd sit asperitas dura ac sicca, cum ingenti prurigine. Ea autem à scabie distat, quòd sicca sit, & omnis humoris omnisque saniei expers. Ex siccis enim pustulis fit, scabies verò ex humidis. Huius quatuor, inquit, sunt species: una admodùm simplex, qua cutis rubra, exasperataque vehementi pruritu roditur: at hæc simplici pruritus nomine continetur. Oritur ex bile, aut ex pituita tenui, quæ tamen putrida sit & salsa, & quæ sub una epidermide coërcetur, eamque exedit. Altera est vera impetigo, Lichen Græcis nuncupata, quæ asperior pustulis maioribus emergit, acriùs corrodit, latiùsque procedit. Hæc sæpe ex neglecta papula fit, ferèque ex ea quæ papula fera nuncupatur; & quæ nisi maturè sublata sit, in lichenem vertitur, hic deinde in psoram, psoraque in lepram. Lichenis materia est bilis ardentior, aut pituita putris ac salsa, non tenuis illa quidem, sed quæ crassitiem aut ex se aut ex aliorum permistione contraxit. Tertia species est Græcorum Psora (hæc enim à scabie longè est diversa) quæ cutis crassior, siccior, durior, tumentior & serpentibus pustulis asperior euasit: hic vehementer roditur & exeditur, passimque finditur; ex se furfuracea quædam nigra excutit. Huic originem dedit atra bilis in cutem effusa; è qua digeri vix potest: ægrè siquidem hoc malum sanescit. Quarta species est lepra Græcis nuncupata; omnium sanè deterrima. Ea cutem vehementer rodit, altè depascit atque findit: ex qua non solùm furfures, sed & squamulæ decidunt, modò pallidæ, modò subnigræ: nullis hæc cedit remediis, & de eius curatione vulgus diuos implorare solet. Nascitur ex bile atra, cui etiam crassæ lentæque pituitæ salsæ quiddam sit admistum: hincque non epidermidem solùm, verùm etiam totam cutem prehendit ac obsidet. Quodcunque psorâ lepráve inquinatum sit corpus, sensim id tabescit & absumitur. Hæc Fernelius. At Tagautius lib. 1. Instit. Chirurg. de tumor. præter naturam cap. 2. de differ. tumorum: Ex pustularum genere, inquit, sunt lepra Græcorum, apud Latinos nomen suum retinens, & psora, iisdem scabies appellata; affectus quidem inter se admodum affines: cutis enim sunt asperdines, cum

Fernelius de impetigine.

Κνησμός.

Vera impetigo & lichen Græcis nuncupata apud Fernelium.

Ψώρα.

Λέπρα.

Tagautius.

Lepra.

Psora.

cum pruritu & corporis colliquatione: ab eodem tamen humore progignuntur, nempe ab atra bile. In hoc tamen differunt, quòd lepra cum manifestis squammis cutem profundiùs in orbem depascitur: psora verò superficiem tantùm variis figuris lædit, & furfuracea quædam corpuscula remittit. Huc etiam spectat ea leuis cutis infectio, quæ Græcis Lichene, Latinis impetigo, & vulgo quibusdam (vt Manardus refert) volatica nominatur. Hæc fit mixtis saniebus tenuibus & acribus, cum aliis crassis; & frequenter ac facilè in prædictos affectus, lepram scilicet & scabiem, quam psoram vocant, Galeno authore, degenerat. Sunt tamen qui Græcorum lepram, impetiginem vocari à Celso contendunt. Verùm enimuerò cùm ipse seorsum scribat de impetigine, & quatuor eius species faciat lib. quinto suæ medicinæ, euidenti argumento conuincitur, eum aliam rem per impetiginem intellexisse, quàm Græcorum lichenas. Quandoquidem nullus autor Græcus legitur qui tot genera lichenæ vnquam agnouerit. Itaque si propriè & cum Galeno loqui volumus, lepra & lichene vel impetigo vnum & idem esse non possunt, alioquin idem in se ipsum mutaretur. Vt igitur omnia in pauca contraham, quando leuiter cutis inficitur, cum sola scilicet asperdine ac pruritu, id Græcè Lichen, Latinè verò Impetigo dicitur. Dum autem peior fit affectus, nomen, sicuti & formam, mutat. Si enim manifestè squamas lichene excitat, atque altiùs cutem depascitur, lepra propriè dicitur. Si verò per extimam tantùm superficiem extenditur, & corpora furfuracea emittit, psora à Græcis, à nobis propriè scabies vocatur. Quanquam scabiei nomen vulgo & recentioribus medicis, latiùs longè pateat, qui omne vitium cutis scabiem nominant. At impropriè loquuntur: pura enim ac vera scabies Latinis is procul dubio affectus est, qui Græcis Psora vocatur, ab Auicenna Albara & Morphea (contra quorundam opinionem) diuersus. Nam quod illi & Punicis ferè omnibus Albaras dicitur, à Græcis & Celso Leuce nuncupatur. Sed de his latiùs, cùm de mistis tumoribus dicturi sumus, & quomodo Græci tum Latini impetiginem curent. Nunc autem de impetigine & serpigine agamus, iuxta neotericos, etiam illos qui Auicennam tum Barbaros sequuntur.

Lichene.

Quatuor impetiginis species.

Impetigo.

Lepra.

Psora.

Scabies.

OBSERVATIO XI.

De serpigine atque impetigine in crure, cum pustulis paruis erodentibus, atque fissuris.

ANNO 1551. Arnoldus Heynricus, poculorum fusor, cognatus meus, Alcmarianus, mense Octobri, cùm crura pustulis paruis corrodentibus carnem infecta haberet, atque ea specie serpiginis & impetiginis laboraret, quæ lingua vulgari *Haerworm* dicitur, vt eidem apta remedia præberem, rogauit: nam diu variorum empiricorum opem, tum muliercularum frustrà expertus erat. Cæterùm postquam hac potione per me præscripta, tum linimento sequenti vsus esset, breui sanitatem consequutus est. Hæc erat potio: ℞. corticum rad. cicor. dentis leonis, liquiritiæ ana ℥ j. fumiterræ, cicoreæ, dentis leonis, acetosæ, viol., borag. ana m. j. ß. capill. Ven. flor. cordial. ana p. j. sem. quat. frig. maior. ana ʒ j. sem. anisi ʒ j. ß. prun. damasc. num. xv. vuar. pass. ab arill. mund. p. j. follicul. senæ ℥ j. ß. polypod. quercini, epithymi ana ʒ ij. rad. ellebori nigri ℈ j myrob. omnium ana ʒ ß. coquantur omnia secundum ordinem in sero lactis ad lib. iij. & post colaturam optimè dulcoretur sacchrao. deinde: ℞. agarici electi ℈ ij. ß. rhabarb. optimi & selecti ℈ ij. zinzib., salis gemmæ, spicæ, squinanthi ana gr. v. contundantur crasso modo, & fiat puppa suspensa in dicta decoctione, & exprimenda dum potio sumetur. ex qua capiebat bis aut semel in die, pro vt aluum deponebat. Linimentum autem constabat ex pice liquida nauali (vulgo *Teir* dicitur) sulphure, & axungia porcina.

SCHO-

SCHOLIA.

IMPETIGO & serpigo (inquit Valescus cap. proprio) sunt infectiones cutis. Dicitur autem impetigo, quia cum impetu lædit, & serpigo à serpendo dicitur, quia videtur serpere hinc & inde. Illa ergo quæ serpit, dicitur serpigo: sed quæ stat, dicitur impetigo. Et sunt infectiones superficiales maximè cutis, prouenientes ex cholera subtili (vt Gordonius quoque asserebat) mixta cum humore grosso, peruenientes ad cutis superficiem, facientes infectionem cum squamis siccis. Impetigo primò occupat paruum locum, deinde aliquando ampliat se, dilatando, aliquando vlteriùs aut longiùs proserpendo: (ita in Heutero per totum crus serpere vidimus:) & mutando locum, priori tamen non dimisso, vt dictum est de formica seu herpete: & habet squamas siccas vt fauillæ. Causa istarum infectionum est materia acuta sicca, habens acuitatem, & est permixta materia melancholica, & est materia grossior ipsa materia scabiei. Et dicit Gordonius, quòd cholera subtilis aliquando superat materiam crassiorem, & aliquando est cholera grossa; vel plus de materia crassiore; aliquando æqualis, quando æqualiter affligit. Sed intelligendum est quòd sit duplex impetigo, secundùm Auicennam. quædam est humida sanguinea, in qua appàret ros, quando fricatur in superficie: talis erat in crure Heuteri nostri. Alia est totaliter sicca, & ista vt plurimùm est à phlegmate salso conuerso in melancholiam per adustionem phlegmatis salsi. talis erat in iuuene illo organista, cognato Buscopij; quem istis diebus dum hæc scriberem, præ manibus habui: erat autem in parte conuexa manus. Post decoctam fumiterræ in sero lactis, & vsum frequentiorem eiusdem; deinde post purgationem ex foliis senæ cum foliis fumiterræ, acetosæ, scabiosæ & similibus; deinde lauamento ex foliis maluæ, salicum, vngulæ caballinæ, lappæ, depositis squamis, facilè hic ab initio curatus fuit. Prætereà impetigo quædam est excorticata; & ista est talis propter magnam siccitatem, & habet causam magis profundatam. Alia non est excorticata, & ista non habet causam ita profundatam vel cõfirmatam. Præterea quædam impetigo ambulatiua est, & videtur mutari & obambulare; & ista propriè vocatur serpigo. alia est recens, alia antiqua, & mala.

Impetigo cur dicatur: & Serpigo vnde sibi nomen cõparauerit.

Causæ.

Signa

Signa ex se satis sunt manifesta.

Signa ex se satis apparent: nam in superficie cutis ariditas adest ac si essent parua fissura, & parua crustula sicut surfures; & adest in loco pruritus & ardor: quia materia ista est aliquando ardens & ignita, mala qualitatis & sicca; & ideò cutem desiccat, vt apparet. Indicia seu prognostica in impetigine: Quando, inquit Gordonius, plus est de cholera, faciliùs curatur, quando verò humor est grossus, tardiùs curatur; quando verò æqualiter materia eam effecerit, media est curatio, id est, mediocri molestia curatur. Valescus verò hæc adiungit: Primò, inquit, impetigo humida sanguinea, cum qua quando fricatur apparet quasi ros, est maioris malitiei. & illa quæ est totaliter sicca, est deterior. Secundò, impetigo excoriata deterior est. Tertiò, impetigo quanto antiquior, tanto deterior & tardioris curationis est. Quartò, dicit Auicenna, quòd impetigo est ægritudo habens acuitatem, vt nasturtium & similia. Quintò si in capite & in facie pueri vel viri apparet impetigo, & continuauerit per multum tempus, talis leprosus efficitur, nisi cum optima diæta & purgationibus citò succurratur. Sextò parua impetigo recens, citò curatur bono regimine ac victus ratione. Ante curationem particularem impetiginis hi quidam canones ab autoribus vniuersales praponuntur. quorum primus est: Cùm impetiginis causa sit composita ex materia crassa & ex materia subtili; ideò medicina etiam composita esse debet ex rebus incidentibus & subtiliantibus, & ex rebus sedantibus eius accidentia, & humectantibus. Secundus canon: ante localia remedia diæta conueniens est præcipienda, & materia digerenda, & cum appropriatis est expellenda, atque euacuanda. Sed, quod ad composita attinet remedia, siue ipsa sint vniuersalia, seu topica, seu digerentia, aut alterantia, ea ipsa componenda sunt prout materia vel magis acuta aut magis crassa prædominium habeat: atq; hic canon valdè generalis est. Tertius, & est ipsius Auicenna: Appositio sanguisugarum est de melioribus remediis eius. Quartus est eiusdem: balneum est de subtilioribus curationibus eius, scilicet præcedentibus vniuersalibus. Hinc & Gordonius de apostematibus calidis part. 1. rubrica 5. de impetigine & serpigine: Mundificetur corpus in primis iuxta naturam suæ complexionis. corpore autem mundificato, & bono regimine supposito, fiat balneum,

Prognostica seu indicia.

Canones vniuersales ante curationem particularem præmittendi.

quo-

quoniam balneum subtiliat & aperit, & iuuat ad euacuandum humorem. Quintus, quando impetigo per conuenientes curationes non curatur, imò expandit sese serpendo, tunc recurratur ad curam lepræ. & cum hoc indicio concordat & ipse Auicenna cap. proprio. Sextus est Auicenna eadem forma. Et de eis quæ prohibent venire impetiginem & sanant quod de ea venit, est quòd detur in potu laccæ ablutæ (sicut aloës abluitur) ℨ j. cum ℥ iij. decoct. myrrhæ vel myrtill. His præmissis, ad curationem particularem deueniunt: de qua Scholio sequenti agemus.

OBSERVATIO XII.

De impetigine faciei.

NVMANNVS, qui in Haga Comitis numeris regiis præerat, pro impetigine faciei, maximè circa mentum, quæ ei frequens erat (ita vt ab ea curata tandem in barbam canam adhuc iunior inciderit) pro illa, inquam, depellenda, quæ faciem deturpabat, infallibili remedio vtebatur sinapi recenter mollito, quo loca impetiginosa in facie oblinebat. atque eo remedio tum ipse curatus est, tum plurimi alii post eũ, quibus hoc consiliũ communicauit. quemadmodum & Heuterus noster, qui non solùm crura impetigine frequenter affecta habebat, sed & faciem ipsam impetiginosam præseferebat, quæ licet curata subinde reuertebatur. eo tamen experimento sæpe facie, maximè in fronte in affecta impetigine curabatur. At hoc quidem experimentum de sinapi non quidem nouum est, sed satis antiquum: nam & Gordonius etiam huius meminit part. 1. de apost. calid. rub. 5. de impetig. & serpigine, sic scribens: Oleum de sinapi delet impetiginem: hoc idem facit & oleum de frumento. acetositas citri & sinapis cum aceto, & sulphur citrinum cum aceto. At Iohannes ille Heuterus, de quo Obser. 10. præcedente diximus, anno 1558. mense Decembri

Decembri impetigine in facie correptus est, cùm gelu ac tempus frigidissimum esset. Cui syr. de fumoter. de epith., de cicor. cum rhab. pro digestiuo absque aquis stillatitiis dedimus. deinde id quod sequitur: ℞. folior. senæ alexand. ℥ ß. rhab. electi ʒ ß. sem. anisi, spicæ ana ℈ ß. infunde per noctem in aq. cicoreæ, fumiterræ, borag., scabios. ana ℥ j. facta priùs ebullitione manè fortiss. express. adde syr. de fumoterræ ℥ j. misce. inde quinquies aluum deposuit. Posteà nescio cuius consilio cinerem ex carbonibus ignitis volatilem apposuit; sed non iuuabat. quare & hoc linamentum illi præscripsimus: ℞. terebinthinæ Venetæ lotæ in aq. rof. ℥ j. ol. rof. ℥ ß. ouorum lutea num. ij. succi duor. malorum aranciorum (dulcium accepissem, sed deerant) acidorum; istis commixtis fiebat linimentum: quo cùm duobus diebus inunxisset, incepit pus emanare in magna quantitate. Sed cùm facies inflaretur, linamentum statim reliquimus: tunc quoque accito M. Lamberto chirurgo Delphensi, ad maiorem exiccationem linimentum confecimus ex aceto rosaceo, lacte muliebri, & puluere cretæ albæ in sartagine priùs supra prunas exiccatæ. lithargyrii, scilicet horum puluerem per pannum lineum cribratorum, adiecta aqua hederæ arboreæ & rof. & plantag. vt ad formam linamenti coirent. quo facies tota oblinebatur. pannis deinde lineis intinctis in aqua plantaginis, rof. aceto rof. lacte muliebri, aqua hederæ arboreæ: quibus & parum pul. lithargyrii, tum cretæ exiccatæ & puluerisatæ epithematis modo iniecta erant. illi panni sic immersi desuper apponebantur, & cùm exiccarentur, eâdem aquâ humectabantur, & eo aspergebantur: illo tempore cùm exiccati amouerentur, priùs irrorabantur, ne cuti adhærerent. Interim duas cucurbitulas cum scarificatione circa iuncturas vniuscuiusque manus, tum duas alias scapulis affigi iussimus, sanguine vtcunque extracto.

tracto. Posteà ad maiorem exiccationem solo linamento inungebantur; & paulatim posteà relicto linamento, dicta lotione fuit sanatus. Sed hic idem, ne hoc omittamus, ante hoc tempus eodem anno circa principium Decembris crus vsque ad talũ excoriatũ impetigine habebat. Cui hæc præscripta sunt: ℞. folior. fenæ alexand. ℥ ij ß. rhab. electi ℥ ß. sem. anisi, spicæ ana ℈ ß. infunde per noctem in aqua cicoreæ, fumiterræ, boraginis, scabiosæ an. ℥ j. manè fiat expressio: adde syr. de fumoterræ ℥ ß. misc. detur vnica vice: habuit autem ex eo quatuor secessus. facilioris enim solutionis erat. Posteà hoc lauacro pedem lauabat: ℞. fol. salicũ, maluæ, lappæ, fol. hederæ arboreæ an. m. j. coquantur in vino Pictauiensi; & post lotionem appositis foliis lappæ à parte viridiori, fuit breui curatus: quamuis circa finem eiusdem mensis facies facta fuerit impetiginosa: sed remediis paulo antè descriptis etiam perfectè curata. Huic tamẽ ad præcautionem, cùm valdè sanguineus esset, in vere quotannis aliquando libram vnam, sæpè & duas ferè sanguinis libras, commodè detraximus: adhæc præcedente decocto Maiali ex foliis fumiterræ, cum sero lactis & purgatione conuenienti; & ad minus ter aut quater in anno coxis & brachiis cucurbitulas cum scarificatione, apponi mandauimus.

SCHOLIA.

COMMENDATVR *inprimis in curatione particulari impetiginis & serpiginis apud Valescum, iuxta tenorem primi canonis dicti Scholio præcedente, si materia crassa est & sicca, & magis quàm subtilis abundans, fiat hic syr.* ℞. *flor. borag. rad. petros. apij, fœn. end., scariolæ ana m. j. epithymi, senæ, polypod. querc. ana* ℥ *j. anisi* ℥ *ß. mell. sacch. ana lib. j. fiat syr. detur cum aqua decoct. cicerum rub. & spicanardi, vel earundem herbarum iam dictarum, adiecta herba fumaria in maiori quantitate. Deinde purgetur cum epithymi* ℥ *iiij. dissolutis in sero caprino. Si autem materia magis ad subtilitatem declinet, in digestiuo ponatur plus endiuiæ, scariolæ, & portulacæ, & ad-*

Curatio impetiginis & serpiginis ex practicis desumpta.

& addantur semina frigida: & in purgatione ponatur cassia fistula, rhab. thamarind. elect. de succo ros. & similia. & purgetur cum pilul. de fumoterræ: vel purgetur cum hac decoctione: ℞. polypod. querc. recentis, epithymi, flor. borag. pass. mund. ana ℥ ß. fiat decoctio, in qua dissoluatur cass. fistulæ mund. ʒ VI. pul. diaturbith ʒ ij. vel plus vel minus, secundum tenorem virtutis; obseruato tamen primo canone, cum aliis canonibus vniuersalibus. Deinde in parua, aut puerili corpore, vel noua impetigine, sufficit interdum vel sola fricatio cum saliua hominis ieiuni, maximè si sit famelicus. Hinc & Gordonius loco citato inquit: Impetigo recens inprimis curatur cum saliua ieiuni, si illiniatur. Vel sufficit (inquit Valesius tract. suo de chirurgia cap. 9. de impetigine & serpigine) quòd fricetur cum cortice rad. lapathij acuti, maximè si ab homine ieiuno priùs aliqualiter masticetur, vel dentibus conteratur. Remedia singularia hac sunt ad impetiginem: Primum est acetositas citri & citranguli, & limonis, & si cum aliquo istorum sæpe fricetur. Secundum est Auicennæ, estq; gummi pini, gummi amygd., gummi arab. storax liquida, si aliqua ex istis in aceto temperetur, & cùm eo curetur, curabitur impetigo. Ad idem valet sinapis comestibilis, distemperata cum aceto, est vltima, inquit Princeps Auicenna. Similiter aqua sulphurea, aqua salsa, sem. melonis, radix asphodeli. Aliquando humectetur locus, & refrigeretur cum succis herbarum frigidarum, vt est lactuca, portulaca, cucurbita, vel cum mucilagine psyllii, & cum saliua hominis ieiuni. postea superponantur alia remedia, linimenta scilicet vel vnguenta: vt est hoc quod sequitur: ℞. succi asphodeli, succi serpentariæ, succi lapathii acuti an ℥ ij. axungiæ porcinæ lib. ß. coquatur axungia cum succis vsque ad consumptionem succorum, & cum axungia proiecta in mortario incorporentur tartari, plumbi, fuliginis camini vel oris furni, viridis æris, cineris cucurbitæ ana ʒ ij argenti viui extincti cum saliua ieiuni ℥ j. aceti q. s. ad incorporandum. pro recenti impetigine infantium, & aliorum: ℞. gummi prunorum, vel saltem gummi arab. glutinis quod fit ex coriis ana ℥ j. temperentur in aceto & storace liquida, & fiat vnguentum mediocriter liquidum. At istis addi potest, vbi sit ægritudo antiqua, sulphur citrinum aut auripigmentum.

Topica.

Auicenna.

Vnguentum.

Pro recenti & simplici impetigine infantium & aliorum.

gum. Vnguentum Henrici, quod etiam ponitur à Valesco & Guidone, quo curatus dicitur quidam Parisiensis, qui hanc aegritudinem passus fuerat per quinque annos: ℞. sem. iuniperi conquassati ℥ j. coquatur cum aqua sufficienti, & colaturae addatur axungiae porcinae fusae & colatae ℥ VI. terebinthinae ℥ j. dissoluantur omnia super ignem, & deponantur, & quando infrigidatum fuerit, aquositas expellatur, & residuum in mortario fortiter agitetur, addendo sulphuris vini ℥ ij. fiat vng. quo vngatur fricando. Vel secundum Gordonium (quod etiam laudat Valescus) vngatur locus sequenti vng. in balneo, vel post balneum: ℞. farinae risi, fabarum, lupinorum & cicerum ana ℥ iij. (Gordonius addit & milii, hordei, & ponit praedictorum ana ℥ j.) gallarum, ossium myrobal. (addit Valescus, torrefactorum) mellis ana ℥ ß. bulliant omnia in aceto & succo betae, vsque ad spissitudinem, & fiat vng. liquidum: & illiniatur locus. In antiqua autem impetigine & serpigine, ℞. lithargyrii, nitri, stercoris capratum, aeris vsti, foliorum agni casti (Valescus addit & foliorum rutae) ana ℥ j. vitrioli, sulphuris vini an. ℥ iij. (Valescus addit viridis aeris etiam ℥ iij.) bulliant in aceto vsque ad spissitudinem, & fiat quasi vng. & liniatur eo locus. Si autem aduenіat pruritus, & squamae, & quasi quaedam excoriatio, liniatur locus cum isto medicamine: ℞. anacardi, costi, ellebori nigri, vitrioli (alias atramenti, vt Gordonius habet) aristoloch. combustorum, an. ℥ VI. (Valescus habet ana ℥ iij.) terantur & cribellentur & conficiantur cum aqua: vel omnia ista quae dicta sunt conficiantur cum modica quantitate cerae & olei, & meliùs adhaerebit, & fiat vng. quo iниngatur locus affectus. ad idem valet, si cum stercore caprino, mixto sale & melle innungatur. Sed & hoc apud Gordonium mirabile vnguentum ponitur, valens ad omnes rubores & infectiones cutis de cholera aut sanguine, vbicunque fuerit, aut vtrisque humoribus inficientibus cutem: ℞. sulphuris viui, auripigmenti rubei ana ℥ ij. pulverizentur, & cribellentur in vltimo, & conficiantur cum succo de fumoterrae; & si herba ipsa nō inueniatur, cum syrupo de fumoterra; & fiant trochisci, & desiccentur in vmbra, & cùm vti volueris distemperentur cum vnguento citrino, & innungatur locus, & in crastinum cum aqua sulphu-

Vng. mirabile, quo quinque annis laborans ab impetigine curatus fuit.

Vng. Gordonij.

Vng. ad omnes rubores & infectiones cutis, ex cholera aut sanguine aut hum simul mixtis.

rea (vel, vt habet Valescus, cum aqua furfuris) abluatur, & hoc fiat toties donec curetur. Oleum frumenti, pix naualis, sinapi, & oleum eius, gummi arab. cum aceto, cordumeni, sem. nasturtij, semen rutæ, mel anacardinum & similia egregiè conferunt in isto casu, etiam cortices mali granati. Vel fiat istud: ℞. vnguenti citrini, vnguenti fusci, lithargyri ana ℥ ij. misceantur. Sed & hoc à fide digno accepi valere ad scabiem feram & serpiginem: ℞. olibani ℥ ß. lithargyri, plumbi vsti ana ℥ j. cerusæ ʒ iij. terantur omnia, & in olla noua cum aceto coquantur, addendo cùm bullire incipit modicum de oleo & aceto; & sic fac ipsum decoqui ad spissitudinem liquidissimi vnguenti. Eo felicissimè vtebatur M. Iohannes Tiengius medicus Amstelrodamensis. Sed & pustulis suis impetiginosis egregius ille Iohannes Heurnius, Delphensis, cognatus vxoris meæ, imponebat folium quercus per se: hoc enim paulatim madentes impetigines & scabiem illam feram in cruribus arescere faciebat, & exiccabat, vt ipsi conspeximus. Alij vtuntur foliis alchimillæ, nec malè, vt Reinerus Henrici ille Cereuisiarius Delphensis se ipsum curabat, simul & pustulas scabiosas madentes, sed pure oppletas priùs acu tundebat, mox folia alchimillæ applicabat.

Conferens serpigini & scabiei feræ.

OBSERVATIO XIII.

De lichene impetigine & vlceratione fœda intercutanea.

MVLIER quædam Delphensis, quæ ad forum hauenatium Delphis commorabatur, per multos annos laborauerat lichene impetigine valdè vlcerosa intercutanea, subinde madente, cum perpetuo pruritu, non solùm circa crura, sed etiam in partibus corporis diuersis, etiam in pectore circa mammas & in facie; eratque fœda vlceratio intercutanea, vt quasi pro leprosa haberetur. Hanc subinde purgauimus cum cassia, confectione hamech, cum decoct. senæ, cum pill. de fumoterræ, indis, aliisque appropriatis. tandem, cùm multa topica administrata essent remedia, per me, tum

tum alios chirurgos plurimos, ad extremum quasi deplorata, cùm chirurgi eam curare non possent, ex consilio nescio cuius mulierculæ accepit butyrum & ferri squamam, quæ inter cudendum excutitur, quam puluerizabat & cum pice nauali, Germanicè *teer* vel *ter*, componebat linimentum, inungens crus leniter: & curata fuit. Sed postea, vt ipsamet mihi retulit, loco squamæ ferri accepit carbones fabriles, eosque puluerisatos cribro excipiebat, illumque puluerem vnà cum butyro & pice nauali bulliebat in olla leniter, donec in linamentum coïret. Quamuis autem fœtorem satis molestum ex se emitteret hoc vnguentum, egregiè tamen ad rem faciebat; adeò vt solo hoc remedio à fœda illa impetigine illa tandem sanata sit.

Ego autem ipse quandam impetiginis speciem habui, seu varos quosdam, dum Romæ agerem, anno 1544 mense Octobri, idque duntaxat in fronte. Cùm enim Valerium illum Cordum doctissimum (cuius mentionem ego aliàs feci in lib. meo de impostoribus medicis) sequutus fuissem in conquirendis herbis ac simplicibus, ac cùm ille Romæ (proh dolor) moreretur in vlnis meis ex febre hemitritæa pestilenti, ac cùm illâ causâ vigilando aliquas noctes insumpsissem, in idem ferè malum (quamuis febrem minùs malignam) incidi: cui cùm accederet angina, à qua curatus fui septimo die quasi per crisim sudore quodammodo diffluens, tunc mihi pustulæ quædam quasi morbillosæ, varorum instar, ac pruriginosæ rubræ in fronte ad formam fabarum per medium scissarum aliquantulum duriores apparuere, & postea meliùs habere cœpi, febre desinente, tum capitis dolore, qui continuò adfuerat. Post diem vnum atque alterum cùm Gisbertus Horstius præceptor meus, medicus ille insignis hospitalis Mariæ Consolationis me inuiseret, atque eas pustulas cùm vidisset, subridere cœpit, inquiens,

Valerius Cordus Romæ moritur.

Gisbertus Horstius Amstelrodamus, medicus Romanus insignis.

nisi te cognoscerem, ac pustulas illas criticas esse dignoscerem; dicerem luem Gallicam esse. Sed quantum ad earum, inquam, curationem, conclusum est inter me ac illum, vt incuratas sineremus, ne intrò repercuterentur, iuxta 20. aphor. Hip. lib. 1. Quæ iudicantur & iudicata sunt integrè, neque mouere, neque nouare aliquid, siue medicamentis, siue aliter irritando. Tandem tamen, cùm me aliquot diebus domi continuissem, licet sanus, nec in publicum ob pustulas illas fronti insitas & per frontem serpentes, omnibus quoque perspicuas, procedere auderem; cùm viderem eas per se non euanescere, sed turpiores euadere, magisq. intumescere ac subleuari, absque tamen dolore; omni manè propria saliua idque ieiunè magis, simul etiam in die sæpiùs perfricaui: nam hoc contra serpiginem & impetiginem, præsertim hominis ieiuni, valdè commendatur, vt etiam superiùs mentionem fecimus. Et ita tandem cœperunt sanari ac euanescere, absque vllo alio remedio aut linamento. Estque hoc consilium Auicennæ contra impetiginem: sed ipse addit camphoram. At ego vsus sum solą saliua absque camphora, & optimè nutu Dei conualui, nec vllum vestigium pustularum in fronte remansit, aut impetigo ista reuersa est.

SCHOLIA.

LEONVS *in methodo sua curandi tumores præter naturam cap. 42. de impetigine, lichene & mentagra: Impetigo (inquit) Latinè,* λιχὴν *Græcè dicitur ille affectus, quem vulgo volaticam appellant: talem morbum Romani difficilem factum, quoniam à mento ferè inchoabat, vel præcipuè id affi ebat, Mentagram vocârunt. Irrepsit in Italiam hic affectus Tiberij principatu, antea vniuersæ propemodum Europæ incognitus, sine vllo dolore, & sine vitæ pernicie, tanta tamen fœditate, vt quæcunque mors præferenda esset. Est autem leuis cutis infectio, quæ dum talis manet, cum sola videlicet cutis astredine, ac pruritu,* Mentagra. *impeti-*

impetiginis nomen retinet, ut diximus: dum peior fit, nomen sicuti formam mutat. Si enim manifestas squamas facit, satisq; profunda est, Lepra dicitur: si per extimam tantùm superficiem extenditur, & furfuracea corpuscula emittit, Ψώρα à Græcis, à nostris Scabies vocatur. Quòd autem impetigines seu lichena in lepram & scabiem degenerent, testis est Galenus, cùm multis aliis locis, tùm quinto de compositione medicamentorum secund. loc. cap. 5. & 7. Cæterùm cùm de impetigine iuxta Barbaros diximus, nunc etiam quædam hîc dicamus iuxta eos qui Latinè aut Græcè de eâdem scripserunt. Inprimis videamus Celsum, qui quatuor eius species faciebat, ut Scholio Obser. 10. præcedentis huius libri dicere cœperamus. de cuius speciebus & curationibusquid ipse dicat, eundem nunc audiamus. Impetiginis verò (inquit) species sunt quatuor. Minimè mala est, quæ similitudine scabiem repræsentat. nam & rubet, & durior est, & exulcerata est, & roditur. Distat autem ab ea, quia magis exulcerata est, & varis similes pustulas habet: videnturq; in ea esse quasi bullulæ quædam, ex quibus interposito tempore squamulæ resoluuntur, certioribusq; hoc temporibus reuertitur. Eiusmodi vari sunt illi quos Romæ habui in fronte, impetiginis instar, ut in præcedenti Scholio memoraui: quos ex consilio Auicennæ saliua propria & nullo alio remedio persanaui: cuius Auicennæ de hac re ista sunt verba 2. Canonis: Saliua, inquit, hominis ieiuni scorpiones interficit. Cum eâdem & camphorâ fricatur & sanatur impetigo. Et hoc ipsum citatur & ponitur in Horto sanitatis lib. 1. de animalibus cap. 1. de homine. At ego vsus sum sola saliua absque camphora, & optimè nutu Dei conualui, ut in Obseruatione præcedente dictum est. Sed ut ad Cornelium Celsum redeamus: Alterum genus peius est, simile papulæ feræ, sed asperius, rubicundiusq;, figuras varias habens. Squamulæ ex summa cute discedunt, rosio maior est, celeriùs & latiùs procedit, certioribusq; etiam nonnumquam priori temporibus & fit, & desinit; Rubrica cognominatur. Tertia etiamnum deterior est, nam & crassior est, & durior, & magis tumet: in summa cute finditur, & vehementiùs rodit. Ipsa quoque squamosa, sed nigra procedit: & latè & tardè eminus serpit. In temporibus aut oritur aut desinit, neque ex toto tollitur; Nigra cognomen est.

Celsus lib. 5.

Species impetiginis apud Celsum Rubrica dicta.

est. Quartum genus est, quod curationem omnino non recipit, distans colore: nam subalbidum est, & recenti cicatrici simile: squamulasq; habet pallidas, quasdam subalbidas, quasdam lenticulæ similes: quibus rupiis nonnunquam profluit sanguis. Alioquin verò humor eius albidus est, cutis dura, atque fissa est, proceditq; latius. Hæc verò omnia maximè genera oriuntur in pedibus, & manibus: atque vngues quoque infestant. Medicamentum non aliud valentius est, quàm quod ad scabiem quoque pertinere sub autore Protarcho retuli. Serapion autem nitri lib. ij. sulph. lib. iiij. excipiebat resina copiosa, eoq; vtebatur. Sed & Amatus Cur. 29. (Centuria 2.) in qua agitur de lichene impetigine dicta, sic de illa scribit: Monachulus Diui Dominici, natus annos duodecim, impetiginem lichenem dictam indicem digitum ad os vsque exedentem habebat. cui nostro consilio, quum vnguentum de plumbo optimè concinnatum superimponeret, intra quindecim dies sanus factus est. Lichenes, (idem inquit ibidem in Scholio,) omnium doctorum sententiâ impetigines sunt, & rectè sanè, quum Plinius lib. 20. Nat. sua historia cap. primo, in quo de cucumere syluestri & elaterio agit, inquit: Eius radicem aridam cum resina impetiginem, & scabiem, quam psoram & lichenas vocant, sanare. Ex quibus verbis satis clarum euadit, lichenas impetigines esse, veluti psoram scabiem. Sed vnum obseruatione dignum apud Plinium ipsum existimo, quod lichenes libro vigesimo sexto, cap. primo, ab eo descripta, longè à lichenibus impetiginibus dictis sunt diuersa: quia lichenes impetigines dicta, Græcis & Romanis semper cognita cutanea affectiones fuerunt: illa verò lichenes de quibus libro 26 tractat, numquam ante Tiberium Claudium Cæsarem visæ fuerunt. Quam luem; Latini Mentagram ioculari nomine, quoniam per osculum à mento ferè oriebatur, appellârunt, & hodie iam non extat: sed illius vice morbus Gallicus subintrauit: quem Mentagram nonnulli contestati sunt, vt apud Leonicenum libello de morbo Gallico diffusè legitur. At labem diram illam, Mentagram dictam, quæ non nisi causticis curabatur, lichenas medici appellauere, quia cum Græcorum lichenibus similitudinem aliquam & affinitatem habebat. Ex vtrisque autem iis morbis squamæ decidunt cutanea, quales crustosa squamæ ex fictilibus

Medicamentum Celsi ad impetigines.

Amati historia de lichene impetigine dicta.

Quæ lichenes fuerunt Græcis & Romanis cognitæ, & quæ postea irrepserunt.

fictilibus diu salsuginosa seruantibus decidere solent. Propriè tamen mentagra, prurigo morbus est, quem volaticam nonnulli appellare solent. Cæterùm impetigines (vt paulo antè quoque diximus) vt Galeno placet lib. 5 de compos. med. per loca cap. 5. ex mixto quopiam generantur humore, serosis nimirum ac tenuibus & acribus succis, cum crassis permixtis. Qua propter etiam facilè in psoram, ac lepram transit affectio hæc. Indigetq́; etiam ipsa pharmacis fortiter exiccantibus seu resiccantibus. Postquam verò in psoram aut lepram transierit, vltra hoc quòd resiccantibus indiget pharmacis, & repurgantia, & extersoria quoque expostulat. Quibus Galeni verbis & Aëtius & Paulus, ac omnes post eum medici subscripserunt. Vnde rectè, mea sententia, Corn. Celsus (vt paulo antè retulimus) lib 5. suæ medicinæ cap. 28. sciens impetiginem cutis infectionem esse, eius quatuor est ausus describere genera: tametsi Græci homines lichenibus suis numquam tot genera tribuerint, quæ nos apud ipsum legimus. Vtcunque tamen Gal. in Introductorio siue medico libro sibi ascripto, impetiginis duas facit species, quæ cutem molestant: quarum vna tolerabilis mitiorq́; est; altera fera, agrestis, difficulter eradicabilis, quæ tum smegmatis foris adhibitis, tum intùs pituitam euacuantibus medicamentis adiuuatur. Cuius generis lichenas apud Plinium lib. 26. descriptas, & licentiori vocabulo mentagram dictas, Manardus esse credidit: vt apud ipsum quis legere poterit lib. 18. Epistolarum, Epistol. 3. Qui, vt obiter quoque hoc attingam, pruriginem propriè mentagram infectionem dictam, vulgo volaticam appellatam, impetiginem leuem inibi facit: quam vel sola saliua multi depellere conantur. Cæterùm hæc de qua sermo etiam Amato agitur, & monachuli digitum fœdabat, exedens erat, profunda, & squamulas ex se mittens, prædicto vnguento tandem domita, & ex toto extirpata. Porrò duplicis illius impetiginis à nobis ex Galeno citatæ Cornelius Celsus lib. 5. suæ Medicinæ, postquam de impetiginibus tractauit, sub papularum nomine mentionem facit, vt cuique conferenti notum euadet: vnius quidem leuioris, quæ si ieiuna saliua quotidie defricatur, sanescit; talis & mea erat, de qua paulo antè diximus, licet in papulas paulo altiores & latiores duriorésque serpebat, non tamen cumulatim,

Mentagra propriè dicta. Galenus. Aëtius. Paulus. Manardus.

nam distincta erant: alterius maioris, in qua cutis magis exasperatur exulceraturq́; ac vehementiùs & rodit & rubet, difficiliusq́; sanescit, quam agriam, id est, feram à Græcis appellari contendit. Vtrique tamen generi minus vitij, quàm impetiginibus inesse, tradit: adeò vt id quod difficiliùs sanescit, nisi sublatum sit, in impetiginem verti, ac transire affirmet. Cuius sententia à Galeni dictu multum abesse videtur, quum secunda eius impetiginis species ita grauis & difficilis curatu esset, vt non nisi causticis euelleretur. Adeò vt Manardus Ferrariensis ausus fit affirmare, lichenas mentagram vocatam, illius esse speciei, vt suprà à nobis notatum est. At nos cum Amato, ne multorum sententia varia hinc inde adducta, rem sic indiscussam, ac vt potiùs confusam dixerimus, relinquamus, Galeni genuinum sensum ex propriis & germanis libris eius decerptum, in præsenti proponemus, ne quis deinceps ampliùs inquirendo fatigetur: sed rei summam paucis potiùs habeat. Meminit igitur Galenus lib. 5. de compos. medicam. per loca cap. 5. lichenes, id est, impetigines, facilè in psoram & lepram transire: proinde sic habeto. Si lichenes sola leniori cutis asperedine & pruritu manserint, impetiginis nomen retinent, vt & anteà meminimus: Si autem manifestas squamas excitauerint, & altiùs cutem depastæ fuerint, tunc propriè lepra dicetur. At si per extimam tantùm superficiem extensæ fuerint, & corpora furfuracea remiserint, psora à Græcis appellabitur, à nostris verò scabies: quamquam scabiei nomen (vt & antea diximus) vulgo medicorum latiùs longè pateat, qui omne cutis vitium scabiem nominant. A quibus infectionibus quum humores profundiùs & altiùs carnes depascuntur, pustulæ, vlcera & huius farinæ reliqua vitia nascuntur. Cæterùm lichen herba quoque est dicta, quæ lapidibus in humectis locis hæret, & lichenibus & iecoris calidis affectionibus conuenit; ac inde ab aliquibus iecoraria appellata est.

Genuinus sensus Galeni de lichene ac impetigine.

OBSER-

OBSERVATIO XIIII.

De specie lichenis seu impetiginis aut serpiginis, vulgari idiomate Haerworm *dicta.*

GVILHELMVS Melissæus, vulgo De Bye dictus, vir ferè sexagenarius, qui ad portam Diui Georgii Delphis habitabat, scabie admodùm fœda instar impetiginis seu lichenis cum fissuris valdè manantibus, & squamas emittentibus, quasi lues Gallica fuisset, in palmis, manuum correptus est. erat autem ex illis speciebus mali quæ vulgo *Haerworm* dicitur. Solet & maximè crura occupare, ac alia corporis loca, vt Obser. XI. præcedente diximus de Arnoldo Henrico, poculorum fusore. Hic cùm topicis medicamentis tam vnctionibus quàm linamentis ac fomentis etiam ab empiricis adhibitis curari non posset, me consuluit, & tandem post vniuersalia, & totius corporis probam euacuationem, per me præscripta, tum alia communia remedia, quibus in scabie fœda ac fera vti consueueramus, vnguento infrascripto cùm sese inunxisset, egregiè curatus est: ℞. plumbi vsti, minij ana ℥ ij. pul. præcipitati ʒ xij. litharg. auri ℥ iiij. antimonij, camphoræ ana ʒ iiij. vng. albi camphorati ℥ xvi. omnia commiscendo probè ducantur cum pistillo calido quàm diutissimè in mortario, ad vnguenti consistentiam. Hoc vnguentum paratum habebatur in officina Hugonis pharmacopœi Delphensis. Vtor felicissimè in scabie illa dicta *Haer worm*, quæ species procul dubio impetiginis ac serpiginis est valdè feræ & agrestis. leuiter autē inūgitur, sed purgationibus tum vniuersalibus remediis semper præcedentibus. appellamus autem vnguentum album camphoratum cum antimonio. Sed & Alcmariæ in officina tale vnguentum paratum habebamus

ad hanc serpiginem dictam *Haerworm* : ℞. picis navalis, idiomate nostro vulgari *Teer* vel *Tar*, ℥ j. butyri maialis, axungiæ porcinæ ana ℥ ß. mellis, terebinthinæ ana ʒ ij. ß. aceti vini ʒ j. ß salis, vitrioli Romani, tartari, carthami ana ʒ j. æris vsti, sulphuris ana ʒ ij. fuliginis camini vel cacabi ʒ iij. misce. & fiat vng. secundum artem.

SCHOLIA.

TALIA *vitia proximè accedunt ad lepram Græcorum: vnde & impetigines seu lichena in lepram & scabiem degenerant, vt testis est Galenus 5. de compos. med. secund. loca cap. 5. & septimo: & apud Paulum lib 4. cap. 3.* Quomodo *fiant, iam in præcedentibus dictum est, quarū causa etiā antecedens mala victus ratio est, ex cibis praui succi talem humorem serosum acrem crassioremq́; procreantibus.* Emergunt impetigines, *quemadmodum & lepra & vitiligines, Vere potiùs quàm aliis temporibus: quoniam cùm ver sit saluberrimum, hoc ipso tempore profundum corporis expurgatur vitiosis humoribus à partibus principalioribus ad cutem peruenientibus.* Signa per se *patent, tum ex iis quæ in præcedentibus Scholiis diximus.* Quantum ad prognostica, *hoc addemus ex Galeno, qui hæc ipsa à Critone mutuauit, sic scribens, quòd lichena menti sunt molestissimæ affectiones: nam & pruriginem inducunt, & affectarum partium circumtensionem, & periculum non modicum: proserpunt enim aliquando per totam faciem, oculosq́; contingunt, & fermè extremæ fœditatis causa existunt.* Quapropter diligentiore *curâ vtendum est, inspiciendo tum paroxysmos, id est, irritationes, tum internalla & remissiones, ita vt etiam ab inueteratis recentes disparemus.* Corpore igitur toto, *vt iam sæpiùs diximus, euacuato, simplicia quidem ipsis conferent, etiam teste Paulo, cicer, veratrum, erinaceus saxatilis, pix cerato resinaq́; mista, crocodili terrestris stercus, atque sturnorum, ceu oryzam solam ederint. Plerique hoc solo impetigines mentum infestantes, aliámve particulam, aboleuerunt: Tritici multum capitur, incudique ignita cuipiam imponitur; & quicquid inde humoris defluit, calens adhuc impetiginibus illinitur.* Puerorum *impetigines,*

Paulus.

Causa antecedens.

Gal. Comment. 3. aph. 20.

Prognostica.

Curatio.

nes, hominis saliua continuè defricantur. His opitulatur etiam pruna gummi illitum. In vetustatem incidentibus viticis folia cum aceto detrita applicantur, vel capparis folia similiter. Composita verò hæc: sulphur cum thuris lachryma, aut cum ammoniaco subactum aceto illinitur. vel: ℞. glutinis fabrilis ℨ iiij. sulphuris viui, thuris ana ℨ ij. aceti ℥ j. ß. aceto soluta illinuntur. Aliud: ℞. chalcitidis, gummi ana ℨ VIII. sulphuris ignem non experti, misyos ana ℨ VI. squamæ æris, acaciæ ana ℨ ij. aceto, omnia priùs bene contusa, delinuntur. Vel sulphuris viui, nitri spumæ ana ℨ iiij. cachryos grana 60 leuigantur ex aceto. Ad feras picem Aphricanam cum aceto coctam liquatamq́; illinito. Aliud ad impetigines & pruritum: Atramenti sutorij, sulphuris viui, nitri, thuris, pari modo, in impetiginibus quidem, aceto adiecto; in pruritu autem, vino vtitor. Aliud lichenicon ab impetiginibus curandis nuncupatum: ℞. guttæ ammoniaci, erui farinæ, lupini farinæ an. p. æ. aceto illinuntur. Plura super hoc affectu pete ab ipso Galeno 5. de compos. med. secundum loca. Aduersus tibias vermiculosas, vulgo Haerworm: Rusticus quidam cùm ex fece vini priùs in lapidis morem producta & in ignem tosta, deinde coniecta in aquam fluuiatilem, sibi balneum parasset, hoc tibias abstergens, curatus est. Valet etiam ad serpiginem & lepram ex sulphure puluerisato, oleo tartari, & aceto ros. linimentum factum donec albescat. Hoc modo & alius curatus est: sed priùs hunc bolum deuorauit: ℞. diapruni solut. ℨ VI. confect. hamech ℨ ij. ß. cum sacch. fiat bolus. Vel succus hederæ arboreæ cum axungia porcina in linimentum coëat. eo sanatus est quidā ab impetigine & serpigine intra tres dies. Reliqua quæ ad lepram Græcorum etiam valent, cùm de mistis tumoribus dicemus, persequemur. & quia aliquando etiam acrem biliosumq́; humorem habet impetigo, licet cum crassiore quoque misceatur, hic disserendum de impetigine putauimus, cùm de affectibus externis biliosis loqueremur. Nunc de hydrois siue sudaminibus pauca adiiciamus.

Aduersus tibias vermiculosas, vel impetiginem.

OBSERVATIO XV.

De hydrois seu sudaminibus.

PVELLÆ cuidam hydroa seu sudamina habenti instar vlcerum, cutem exasperantia, rubra, mordicantia, biliosiora & cutem pruriginosam reddentia, post purgationem ex decocto senæ ac infuso rhabarb. & cassia, sæpe syrupum ex infus. ros. propinauimus: loca autem pruriginosa cum decocto maluæ, viol., hordei, fœnugræci ac plantag. sæpe abluimus: deinde sana facta sunt, albicantibus deinde squamulis quibusdam relictis. At pustulæ illæ aquosæ, etiam hydroa dictæ, quæ in Margareta Susia in Haga-Comitis longo tempore in fronte ac facie emergebant, admodum paruæ, milij magnitudine, aquâ plenæ, sine rubore ac sine dolore, siccioribus medicamentis à nobis curatæ sunt: vsi enim sumus lithargyro in aceto acerrimo longo tempore nutrito & insolato cum oleo ros. Præstat enim in iis papulis magis siccantibus vti.

SCHOLIA.

QVAMQVAM *de hydrois seu sudaminibus longiore sermone diximus* Obs.60. *de muliere quadam, &* 61.*lib.*6. *quæ sudamina habebat; ac in Scholiis ibidem de iisdem egimus: hîc tamen sciendum quòd hydroa à quibusdam referuntur ad pustulas biliosas, quemadmodum Leonus facit cap.*19. *de tumore præter naturam, sic scribens de hydrois siue sudaminibus. Non prætermittam quasdam pustulas biliosi humoris naturam seruantes, quæ Græcis* ἱδρῶα, *Latinis sudamina, à Plinio papulæ sudorum, ab Avicennâ Planta noctis, à Rhasi Alhasaphum, vulgò* Fersadure *dicuntur. De his Galen. Comment.* 3. *Apho.*21. *in hunc modum fecit mentionem: Sudamina verò è genere pustularum sunt, in summa hærentium corporis parte, quæ instar vlcerum cutem exasperant. proueniunt autem, quemadmodum ostendit nomen, propter multos sudores, qui*

De hydrois siue sudaminibus biliosioribus.

Ἱδρῶα. Sudamina. Papulæ sudorum. Planta noctis. Alhasapsum. Fersadure.

qui vel biliosiores, vel omnino mordaces existunt. mordent enim hi cutem, & pruriginosam efficiunt, & per modum vlcerum exasperant. Hæc Galenus. Aestiuo tempore hic affectus grassari solet. Cæterùm facilis est curationis; adeò vt per se absque vllo præsidio albicantibus quibusdam squamulis dimissis sanescat. Proderit tamen ægrum abluere cum decocto hordei, maluarum & fœnugræci. Huius quoque generis esse videntur quæ in febribus pestilentialibus apparere solent, quæ dicuntur vulgo Root hont, aut rectiùs Root gront, quia sub cute vel in cute purpuram imitantur. At pustulæ illæ exiguæ aquosæ, etiam hydroa dicta apud Fernelium lib. 7. de externis corp. affectibus cap. 5. de pustulis, longè aliam differentiam habent, de quibus ita scribit: Cutis admodum frequens vitium est pustula, cuius appellatione comprehenditur quicquid rotundo schemate leniter in cute extuberat. Eius duo genera: vna est humida, è qua rupta vel humor vel sanies vel pus emanat: altera sicca, humoris nihil profundens. Humidis continentur hidroa, ephelides, phlyctænæ seu phlyctides, & quæ ex his ruptis fiunt scabiei genera. In siccis numerantur exanthemata quædam, pruritus, deinde & vari & verrucarum genera. Exiguæ & aquosæ pustulæ sunt hidroa, id est, sudamina. Emergunt repentè sparsim toto corpore, sed frequentiùs in manibus, pedibusq́; milij magnitudine, aquâ plenæ, sine rubore, & sine vllo dolore. fiunt enim ex sudoribus sub epidermide coërcitis, per cuius spiracula illi digeri minimè possunt: vnde à quibusdam sudorum papulæ nuncupantur. His aliquanto maiores sunt ephelides, pustulæ quidem in ambitu rubræ ac feruidæ, leui dolore, è quarum medio rupta bulla aut vesica albus humor instar lactis exit; scabiésque succedit. Fiunt autem ex feruido impuroq́; sanguine sub cutem effuso. Cæterùm de scabie post ed suo loco. Hidroa itaque descripta diuersa esse videntur ab iis quæ diximus, maiorique exiccatione in curatione indigere videntur. Huc verò pertinent pustulæ illæ paruæ exiguæ minutulæ, maximè in pedibus & manibus, quæ vulgo dicuntur Cirones. Confert autem ad Cirones & pruritum primò si locus lauetur cum lixiuio facto ex cineribus ramorum genistæ aut quercus, aut sarmentorum vitis, & loco balneato & loto fiat exiccatio: & liniatur vnguento sequenti: ℞. lapathij acuti, scabiosæ, absinthij,

De hydrois & sudaminibus aquosis.

Ἱδρῶα.

Ἀλφίδες.

Ad Cirones & pruritum.

thÿ, tanaceti, foliorum persicorum, fraxini, hyoscyami, foliorum nucis magnæ ana m. j. contundantur omnia, & cum succis istis sumantur axungiæ veteris porcinæ lib. ij. bulliant omnia ad consumptionem succorum. postea adde picis naualis lib. j. ß. coletur totum per pannum. Deinde ℞. myrrhæ, thuris, mastichis an. ℥ ij. puluerizentur subtiliter, & imponantur colaturæ, & moueantur cum spatula donec modum vnguenti acquirant. Et quando cum eo operari volueris, tunc in ℥ VI vnguenti potest addi ʒ j. argenti viui, extincti cum saliua, aut cum albumine oui agitato, & intra quindenam diem omnem talem scabiem, seu cirones cum pruritu, etiam cum vermibus (nam in cironibus putantur esse vermes, qui istum pruritum faciunt) curabis. Sed in principio inducit magnum pruritum, quia vermes fugiunt ad intra, propter vnguentum. Aliud ad Cirones & pruritum: ℞. aloës epaticæ; misce cum aceto forti, & adde parum sulphuris cum modica axungia veteri; & fiat vnguentum: & si adderetur parum argenti viui, esset fortius. Sed hîc, sicuti in aliis omnibus pustulis, & etiam scabie, cauendum erit ne iis vtamur ante remedia vniuersalia & purgationes, potissimùm si argentum viuum recipiant. Hoc quoque expertissimum habetur ad Cirones, & humiditates subtiles à tibiis exeuntes: ℞ sulphuris p. ij. sarcocollæ p. j. incorporentur cum axungia porci q. s. & fiat vnguentum. Verùm de pustulis scabiosis, tum de scabie ipsa, latiùs dicturi sumus posteà, cùm de tumoribus præter naturam mistis agemus. At cuidam qui pustulas cholericas in exteriori parte manus habebat, hoc vnguentum valdè contulit: ℞. tartari, plumbi vsti, cineris cucurbitæ ana ʒ iij. zinz. ʒ j. succi lapathii quar. j. olei viol. ℥ iij bulliant lento igne ad consumptionem succi, addendo ceræ nouæ ℥ ß. in fine adde sulphuris ʒ j. & fiat vnguentum. Nunc ad ambustos progrediamur.

Ad Cirones & humiditates subtiles à tibiis exeuntes.

Vnguentum ad pustulas cholericas.

OBSERVATIO XVI.

De ambustis.

Ad ambustionem vtimur muccagine sem. cydon. cum aqua ros. extracta; vti in nepotulo meo Augustino Teyllingio, qui ex igne oculū combustum

bustum habens, hoc modo pluma admota curatus est. Vxor Adriani Dodonij, quondam pharmacopœi mei Alcmariani, cùm inopinatè igne sese circa frontem combussisset; applicata ex consilio mulieris est hæc mixtura; qua ilicò dolor intensissimus sedatus est, & ipsa ambustio curata: ℞. mellis, farinæ tritici an. p. æq. vitellum oui vnius, probè inter se mixta apponebantur. Amatus Centuria quarta Curat. 34. Puella quædam, inquit, aqua ex igne ebullientē supra ventrem ad vmbilicum adusta fuit: vnde vesiculæ & bullæ ortæ sunt, à quibus postea ruptis vlcera euaserunt. Cæterùm puella tunc non adeò malè habuit, sed vesperì tota rubea est facta, & tamquam mortua iacebat. ad quam vocatus, ex populeone vnguento totum eius ventrem illini fecit, & folia vitis superaddebat: quo remedio puella intra quatuor horas ad se rediit: & paucis postea diebus ex toto sana euasit. Quod verò intùs intestina ex aquæ ingenti caliditate tumuerint, vnde symptomata grauia ortum traxerunt, pro certo, inquit, crediderim: vlcera tamen postea ex vnguento è calce sæpè parato, sana sunt reddita. Helideus præceptor meus in ambustione vtebatur, si nihil aliud ad manum esset, succo cepæ, quo ambustionem oblinebat; vel hoc sequenti: ℞. olei hypericonis ℥j. calcis bene lotæ & extinctæ ℈ ij. misce, & illiniatur locus affectus donec sanatus sit. Idem quoque ad combustionem primùm applicabat albumen oui: istud enim facit ne vestigium relinquatur. deinde accipiebat calcis decies lotæ ad artem, litharg. aurei ana, cum oleo hypericonis faciebat vng. & perungatur locus. Postea ad delendam cicatricem etiam plurimum confert oleum de vitellis ouorum. Item succum cepæ multum conferre dicebat combustionibus à proprietate occulta; atque hæc omnia expertissima esse. Idem vtebatur illo vnguento superiùs scripto de calce ad perniones vel contritiones

pedum

pedum ex frigore aut itinere. Bartholomæus de Montagnana in Antidotario suo scribit bonum esse Vnguentum de calce contra adustionem ignis & aquæ in fine status & declinationis: quod ita apud ipsum fit: ℞. olei ros. ℥ iiij. olei omphacini ℥ ij. ceræ albæ ℥ j. dissoluantur & coquantur modicum: deinde infundantur in aqua frigida, & cùm congelatum fuerit, simul lauetur tribus vicibus cum aqua frigida. posteà addatur cerusæ subtilissimè puluerisatæ ℥ j. ß. thuris, sarcocollæ ana ʒ j. calcis præp. ℥ j. croci ℈ j. litharg. spumificati ℥ j. vel j. ß. incorporentur simul, & fiat vnguentum. Matthiolus linimentum liquoris describit ad combustionem: ℞. vernicis liquidi ʒ iij. ex aqua solatri aut plantag. vitellos oui tres, butyri recentis ℥ ij. olei ros. omphacini, viol. nenuphar. ana ʒ ij. misce omnia hæc, & fiat vnguen. quod locis vstulatis mirum in modum confert.

SCHOLIA.

IPSE ordo quodammodo exposcere videtur, vt de ambustis post ipsos biliosos tumores dicamus: nam quemadmodum bilis inter elementa qualitate sua igni respondet, ita & ambusta, vel ab igne, vel à materia ignita excitantur. In eiusmodi igitur affectu moderatè extergentibus vel abstergentibus pharmacis citra manifestam calfactionem, aut refrigerationem opus est. Itaque terra chia, cimolia, cretica, omnisq; lenis illita cùm aceto non admodum acri, vel aqua, præclarè facit, prohibetq; pustulas excitari: item ouum crudum statim impositum, lana molli exceptum: etenim refrigerat leniter, & citra rosionem desiccat. idem efficit atramentum scriptorium illitum, vel lachryma thuris aqua diluta: vel lenticula cocta tritaq;, vel eruum inijcitur. At ex aquâ calente vstiones prius quàm pustulæ oriantur, oliuarum halmadum aquâ continuè superinfunduntur ipsæq; halmades cum polenta contritæ inducuntur, aut alumen scißile, pertritum cùm aceto illinitur, aut fel taurinum cum aqua copiosiore liquatum inungitur, aut lixiuium stillaticium superfunditur garo,

Paulus lib. 4. cap. 11. ad ambusta ignis.

aut

aut muria fouetur, aut bulbi liliorum, aut hyacinthi, aut narcissi cum rosaceo triti, & in sordium spißitudinem coacti delinuntur. Marcellus hoc compositum tradit : Panniculi melle imbuti, & hordei succo irrigui, combustiq; cineris mittuntur ℥ VIII. cerusæ ℥ iiii. butyri ℥ VIII, ceræ, seui caprilli, rosacei ana ℥ XVI. At pustulis iam excitatis, rhus cum polenta tritum aceto applicatur, aut lixiuium cum calce viua cerato mixtum illitúmque linteolo imponitur, id quod sphærion dicitur medicamentum ambustis vtile est : partes exulceratæ porris contritis obducuntur, aut portulaca contrita cum polentis, aut columbæ fimi linteolo inuoluti combustiq;, & oleo diluti, cinere vtitor. Mirificè proficit & picea aut tædæ cortex, aut adianthum aridum leuigatumq;, aut myrtifolia combusta, pertritaq; insperguntur. Efficax autem vnumquodque horum est & si cum cerato componitur : item quod rubræ anchusæ rad. sicca & contusæ pondò trientem recipit ; ceræ tractæ pondo dodrantem, rosacei vncias duodeuiginti. iam quod cerusa constat cum modica cerui medulla, laudatum est remedium. Sed & ab aliis thus quoque cum aqua tritum, & betæ folia contusa & cocta ac cum vino imposita, & alumen omne cum aqua & oui candido. Hoc mirificè facit, videlicet arginis & spumæ argenti pares partes cum vino & oleo tritas cum penna illine. Ambustis etiam aliisq; calidis affectionibus prodest emplastrum ex plumbagine: ℞ plumbaginis ℥ ij. spumæ argenti, cerusæ ana ℥ j. ceræ ℥ iiij. myrtei lib. j. vino leuigantur arida. Pariter prodest nunc vng. diapalma vocatum; cuius compositionem vide in strumarum cura. Ambusta citò ad cicatricem perducit hoc, quod habet cerusæ, spumæ argenti, hordei vsti ana ℥ j. ceræ ℥ iij ros. aut myrtei ℥ VIII. hordeum ad ceratum liquidum admisce, & posteà spumam argenti ac cerusam in mortario cum vino tritas adiice. Nunc ad alia exempla etiam ambustionum veniamus.

Marcelli compositum.

Paulus lib. 7.

Diapalma.

OBSERVATIO XVII.

De combustis.

ANNO 1559. cùm Leidis ageremus in cura Domini prætoris Leidani Berendrechtii, de

quo aliàs diximus, mense Februario, filia eiusdem passa est combustionem, decumbens in lecto ex negligentia famulæ lectum calfacientis. Henricus Vergerius & Hubertus medicus atque ego cùm præsens essem eo tempore, consuluimus vt cruri combusto folia hederæ decocta in ceruisia apponeret; & ilico optimè fuit curata. Sed & Domino præposito in Campo regio epileptico, cùm cadens in epilepsiam pedem igne combussisset, ego eo tempore cùm commendarem præsente Ericio medico nostro sem. cydon. decoct. tum folia hederæ arboreæ, ipse quoque attestatus est se plures folio hederæ apposito curasse. At hoc tempore chirurgus in fine applicabat vng. album, quod sic fit: ℞. cerussæ in aqua ros. lotæ ℥ xvi i i. litharg. albi loti ℥ j. ß. ol. ros. lib. ij. ℥ iiij. ceræ albiss. ℥ v i aut circiter. confice secundum artem. Vide Valescum. pollet aduersus vlcera, scabiem & adustionem. Amatus inter selecta medicamenta cōbustionibus facientia, siue ab igne siue ab aqua feruente, siue ab aliqua alia procatarctica causa eueniat, hoc priuatum medicamen habuit: quod habet sic: Lauri folia accipies, super quæ porcinam pinguedinem ignitam de alto cadere facies, quousque folia ipsa in cinerem vertantur. Eo verò cinere pinguedine obuoluto, ac in vnguenti formam redacto, combustam particulam innunges: bisque in die renouabis: & eam intra tres dies sanam reddes.

SCHOLIA.

VALESCVS *cap.* 23. *& proprio de adustione ignis vel aquæ in tract. suo chirurgiæ inquit: Primum quod in isto casu accidit, est dolor, qui fit à mala complexione calida introducta à qualitate rei actuali adurentis. Secundum quod accidit est vesicatio loci propter attractionem humiditatum aquosarum ad locum combustum. Tertium est vlceratio. Primò igitur succurrendum est loco ne vesicetur (sic enim barbari loquuntur:) quod*

Dolor.

Vesicatio.

Vlceratio.

quod sic fit secundum Auicennam 4. fen. 4. trac. 3. primò pulvis santalorũ distemperetur cum aq. ros. & camphora, & liniatur inde locus, & non permittatur desiccari. Ad idem valet aqua solatri; & ad hanc intentionem etiam confert bolus arm. temperata cum aceto vel aqua solani aut ros. incorporata cum puluere ostraceorum: & secundum Auicennam lentes elixata cum ros. & oleo ros. Valescus prima vocatione locis combustis apponit magnâ cum experientiâ lutum quod sub urceis vel vasis aquaticis reperitur, idq; frequenter: cui subinde addit albumina ouorum. interim quarere iubet solanum, semperuiuam, vermicularem, plantag. lenticulam aqua; & similia, succumq; extractum cum panno in eo madefactum apponit, continuando donec dolor remoueatur, & locus sit sine vesicatione. Idem praestat cimolia terra cum aqua end. vel ros. aut plantag. contemperata. Postquam autem locus est vesicatus, & adhuc remanet dolor, continuentur res supradictae, donec dolor omnino cesset. vel apponatur vng. popul. cum albumine ouorum. Postea & vesicarum ratio habenda. quae si non rumpantur per se, acu perrumpendae, vt aquositas contenta expellatur, vt non corrumpat membrum in quo est: nam quanto magis ibidem manserit, tanto magis membrum & caro eiusdem corrumpetur. Quartum quod nobis occurrebat, est curatio vlcerationis & excoriationis remanentis. ad hanc intentionem iubent fieri vng. album camphoratum, incorporatum cum oleo ros & albumine ouorum. & vng. de calce abluta septies & incorporata cum oleo ros. & aq. plantag. & camphora. vel addatur, secundum Auicennam, cimolia, cera & albumen oui. Vnguentum quoque factum ex litharg puluerisato & cerusa cum oleo ros. & aqua plantag. contrita. Verùm quamuis ista vnguenta sint artificialia, & optima in vlceribus post igneitatem remanentibus, & tamen non possunt bene remoueri, imò adhaerentiâ suâ dolorem inferunt, quae non minus medico quàm aegro ipsi tadiosa sunt: & ideò aliqui solùm ponunt oleum vitellinum, quo dicta vlcera solo inungunt vsque ad finem curationis, quo ipse Valescus commodè vti solebat. Vidi quoque, inquit, fieri tale vng. quod aequipollet oleo supradicto, quando aliis caremus remediis. in hasta lignea tenui frustula lardi tenuis abluta ponantur, ita vt inter duo frusta

Auicenna.

Ne fiat vesicatio, quid sit faciendum.

Experimentum Valesci.

Si locus sit vesicatus, & dolor remaneat, quid agendum.

Vesicarum curatio.

Curatio vlcerationis & excoriationis remanentis.

Cautio.

Experimentum simile supradicto experimento Amati.

lardi vnum folium lauri viridis ponatur, & sic faciendo magna pars hastæ impleatur: & post incende cuspidem hastæ, & ardeat tota hasta cum lardo & folijs; & illud quod guttatim defluit, in scutellam coaceruetur. & cum isto vnguento dicta vlcera liniantur bis in die naturali, superponendo pannum lineum subtilem: & cum istis vidi frequenter locum sanari & cicatrizari. Ex quibus quoque patet quòd illud experimentum Amati, quod se ab Indico medico accepisse testatur, huic Valesco prius non fuit incognitum.

OBSERVATIO XVIII.

De tactis igne aut aqua calida, vel qui coctura ignis, pulueris tormentarij aut aqua calida læsi fuerint.

VIPERARIVS quidam Romæ, insignis experimentator, ad combustionem ignis cuiuscunque generis folia cannæ reducebat in cinerem, & cum lardo antiquo puluerem ad formam vnguenti commiscebat. inungebat eo locum affectum: deinum pannis cooperiebat, nec amouebat vnguentum donec aliud apponeret. Sed & alius sequenti vtebatur remedio: ℞. corticis viridis sambuci lib. 1. olei rof. ℥ iiij. aquæ fontis lib. iiij. ceræ albæ ℥ j ß. bulliant omnia simul, & colentur, & lauentur cum aqua frigida. & vtere. Alius decoquebat in aceto, neque abluebat aqua frigida. Alter verò tactos igne aut aqua calida inungebat sequenti vnguento. capiebat calcem viuam, & extinguebat oleo communi, deinde abluebat calcem nouies aqua fontis aut cisternæ: & inungebat. Quidam & ad ignem Persicum hoc vnguento vtebatur: ℞. succi foliorum hederæ arboreæ lib. 1. axungiæ porcinæ recentis quar. 1. liquefacta axungia deinde cum succo coquatur vsque ad succi consumptionem; siue quousque non amplius faciat sonum. eo inungito. Ad combustionem

nem aquæ ebullientis & ignis valet oleum nucum cum cera; vitellum oui crudum cum aqua mixtum superlinitum: ac etiam atramentum scriptorium cum aqua & oleo communi si superliniatur. Vnguentum populeon dictum, cum arnoglossa. Mulieres Delphenses in famulis cereuisiariorum applicant folia hederæ cocta in aqua, & sic curant eos quando ab igne aqua calente, quod sæpe fit, adusti sunt. Alij & emplastrum conficiunt ad combustionem ex sero caprino, oleo raparum, adipe arietis, oleo lini & lacte dulci: & aliqui etiam ex sero caprino & supradictis, ex aqua expressa à rapis assatis, melle & pice nauali, ex cortice mediano sambuci, oleo communi, thure & cera coctis, & colatis, cum optimo vino mixtis. Alij vulneri per aquam bullientem aut ignem facto calcem viuam, cum oleo mixtam & aqua lotam, vt supra dictum est, inungũt, & desuper ponunt folium lapathi aut caulis. Sed & alius quidam ad costuram ignis pulueris tormenti & aquæ calidæ, (vt in experimentis Gisberti Horstii medici Romani præceptoris mei inueni) libras quatuor aceti ac libram vnam olei capiebat, in qua bulliebat medianam corticis sambuci quantum poterat capere duabus manibus. eaque ligata additis ℥ ij. ceræ nouæ bulliebat duabus horis in dicto aceto & oleo. deinde extrahebat cum suo filo ligatam rasuram sambuci, exprimendo & contundendo bene omnia, ac sic incorporando, vt in formam vnguenti coiret: quo felicissime vtebatur. At illi cui pes & brachium combusta fuere, lac acetosum aut potius acidum tepide admotum est: postea cum vnguento populeo, adiecta pauca cerusa, commode vnctio facta est. Miles quidam, qui in nostris ædibus versabatur, manum & totum ferè brachium vsque ad cubitum cùm puluere bombardæ combussisset, iussi vt famula mea vitella ouorum cruda diu concuteret cum oleo raparum, vt

quasi in linamentum molle coiret, & panno lineo raro veteri inculcato bis aut ter in die cùm humidum existeret vnguentum, illo vt vteretur: atque eo modo peruenit ad perfectam curationem; nec aliis remediis opus fuit.

SCHOLIA.

Gordonius. CORPVS humanum (inquit Gordonius de solutione continuitatis parte 1, cap. 29. de incendio ignis & aqua calida) aduritur & comburitur aliquando cum igne, aliquando cum oleo feruenti, aliquando cum aqua bulliente, & ita de aliis. Dieta igitur sit subtilis, & fiat phlebotomia, si particularia conueniant. Deinde inungatur cum frigidis, sicut est populeon aut vnguentum citrinum, quoniam aliquando non sunt vesicæ, & ea aliquando sunt cum vulnere, & aliquando sine vulnere. Quando non est vulnus, ponantur frigida & humida: & quando est vulnus, ponantur frigida & sicca. Materialia autem illorum possunt esse bombax, stupa canabina, pannus lineus, lana abluta, pannus de serico, & similia, cùm intinguntur cum liquidis, & ista sunt huiusmodi: aqua frigida, acetum, aqua rosacea, succus sempernina & lact. & end. plantag. portul. sem. myrti, cerusa, bol. arm. chimolia, camphora, albumen ouorum, & similia. intingatur pannus vno istorum, vel multis, & desuper apponatur, & frequenter renouetur. Oportet itaque inprimis vesicationem prohibere; & si adfuerit, rectificare. Vbi igitur combustio est magna, fiat phlebotomia diuersiua. Appone vitella ouorum cum aqua ros. agitata: illa sedant dolorem, vel emplast. ex lenticulis coctis in aqua & aceto. valet & pul. soleæ antiquæ combustæ, galla trita cum aqua, cinis foliorum myrti, cum integro ouo mixtus. poma in aqua cocta, & rosacea mixta: poma corrupta apposita: & si membrum combustum statim ponatur in vino tepido, non profundatur adustio pili leporis vsti superpositi, mirè sanant combustionem aqua calida. Sal tritum bullitum in oleo non sinit locum vesicari. Sed cùm locus vesicatus est, incide vesicas, & emplastrentur hoc vng. albo: ℞. olei ros. ℥ iiij. cerusæ quart. ß. ceræ albæ ʒ ij. & in fine adde duo albumina ouorum. Vbi vlceratio facta est, vlceri nil melius est quàm hoc sequens

Quæ inhibeant vesicationem.

Si locus vesicatus est, quid agendum.

quens vng. de calce: ℞. calcis albæ non extinctæ lib. 1. abluatur cum aqua veri frigoris multoties, donec tota calcis acuitas remoueatur: deinde ℞. olei rof. ℥ iiij. vnguenti popul. ℥ iij aquæ rof. ℥ ij. incorporentur, & liniatur ex eo pecia, & superponatur. Conferunt quoque in loco vlcerato porri elixati, si non fuerit in loco inflammatio: aut portulaca cum hordei farina. Circa istam materiam, intelligendum quòd cùm aliquis combussit sibi digitum cum candela & similibus, tunc docuit experientia, quòd si digitus ponatur in aqua frigida, tunc augmentatur dolor, quia partes adustæ retinentur: sed si ponatur temperatè ad ignem, sedatur paulatim dolor, quoniam partes adustæ exhalant. Ex his possumus elicere cautelam, quòd populeon & alia frigida non apponantur actu frigida, sed tepida: tūc enim sunt anodyna. Hinc & Valescus cap. proprio: Notandum quòd in parua adustione iuuat aliquando approximare membrum læsum igni: & ratio est, quia per talem approximationem pori qui fuerant clausi per adustionem, aperiuntur & rarificantur per talem approximationem: & sic caliditas retenta exhalat, quia caliditas inclusa suo simili gaudet, & exteriùs resilit & exhalat. Id quoque sciendum, quòd actio ignis in corpore derelicta, siue sit cauterium voluntarium, siue sit combustio innoluntaria, vsque ad caruem, nonem dies crescit, si est magna & notabilis: & posteà continuè minuitur vsque ad perfectam curationem. Hoc quoque cautione dignum est, quòd si combustio accidat in puerorum manibus, semper vnus panniculus ponatur inter vnum digitum & alium, & sit madefactus in aliquo vnguento vel oleo ex supradictis, ne vnus digitus cum alio incarnetur, vt ego aliquando vidi fieri in male curatis, ita vt aliquando oporteat rasorio digitum à digito separare. Præterea, teste Gordonio, licet oleum non competat anthraci, ne inflammet, in combustione tamen competere potest, maximè rosaceum, quia talis ignis volatilis est, & quasi externus; ideò non inflammat. deinde sciendum quòd calida bene possunt conuenire, quando locus est vlceratus. hinc calx abluta cum multis aquis frigidis & dulcibus, & postea cum oleo rof. confert. Ad combustionem ignis egregiè iuuat, si lithargyrium optimè tritum misceatur cum vino albo, & reducatur ad formam vnguenti mollis. Vel ℞. pomum ponticum, id

Quæ conueniant vlceri.

Gordonius.

Valescus.

Cautio.

Gordonius.

Ad combustionem ignis egregiè conferens.

est, acerbum, mundum & incisum. & bulliat in oleo communi veteri; & in ipso bulliant cineres sambuci; & addatur olibani, mastichis & ceræ q. s. & coletur in aqua, & benè lauetur pluribus vicibus, & vtere hoc vnguento, quoniam nullū signum relinquit. vel ℞. rad. vlmi q. v. lauetur & coquatur in vino vsque ad ʒ spissitudinem, de quo vino super locum combustum teneatur: consolidabit breui tempore, neque vestigium aliquod post se relinquet. Item ℞ succum frondium raparum, cum oleo loto, & innunge locum. Si verò ignis fecerit exulcerationem, cape calcem viuam, & immitte in aquam frigidam per iij. horas, & proiice illam, & in aliam denuò dimittas; & sic facies sexies vel septies: posteà misce cum oleo rosato, & vitello oui, & duc simul bene; & fiat vnguentum: estq; mirabile: vel ℞. succum caulium, & misceto cum oleo rosaceo, & vitello. Aliud vnguentum, expertum ad cocturam ignis seu aquæ: ℞. albumen oui, oleum & succum summitatis sambuci, etiam corticem viridem, existentem sub exteriori cortice; & incorporentur simul ad ignem, & fiat vnguentum. Vnguentum miratile, faciens remanere pulchras cicatrices post combustionem ignis, vt visum est in puella quæ faciem totam excoriatam ab igne habebat: ℞. calcis viuæ, extinctæ decies ʒ ij. tutiæ ʒ j. ceræ, olei ros. ana q. s. fiat vnguentum, & in fine addantur albumina ouorum duorum, & est Gentilis. Ad combustionem verò ignis bombardarum, & similium, ℞. vnguenti albi Rhas. optimè camphorati par. iiij. vng. popul. par. I. misceantur simul in mortario, addendo muccilaginis psyllii confectæ cum aqua plantag. quartam partem vnius. Sed & hoc his addendum putaui, quod in arcanis M. Iohannis Tiengij, medici Amstelrodami repperi: quod quidam Forliuiensis scripsit de membris per bombardam læsis: inprimis membrum læsum submerge in lacte vaccino recenter mulso per quartam vnius horæ partem: deinde vide si aliqua pars est conquassata: illam omnino abscinde. residuum cauteriza: deinde superpone maturatiuum ex farina, oleo & aqua: deinde mundificatiuum, quod sic fit: ℞. mellis ros. lib. ß. farinæ tritici ʒ iij. incorporentur simul in patella, addendo succi apij ʒ VI. succi absinthij ʒ ij. pul. sarcocollæ, myrrhæ ana ʒ ß. misce ad lentum ignem. Deinde benè mundificatum consolida.

Si adsit vlceratio, remedium.

Vng. expertum ad cocturam ignis seu aquæ.

Vnguentum mirabile, faciens pulchras remanere cicatrices post ignis combustionem.

Ad combustionem ignis bombardarum, & similium.

tum

item unicè cauendum est, ne supra ponatur repercussiuum; sed circumcirca, ne ægritudo sese dilatet: quod sic fit: ℞. boli arm. ℥ j. terræ sigillatæ ℥ ß. modò cum oleo rosaceo, modò cum aceto fiat incorporatio. Et superponenda sunt aliquando attrahentia venenum, quale est istud: ℞. galbani, serapini, opopanacũ, assæ fœtidæ, myrrhæ, sulphuris ana ℥ ß. stercoris colum.bi, anatis ana ℥ ij. dissoluantur gummi in vino, & incorporentur cum melle rosato & oleo antiquo. Item medicinæ confortantes principalia, dentur ægro, sicuti diambra, diamarg. manus Christi, etiam theriaca, & alia theriacalia, ne fumi mali, qui eleuantur, inficiant cor. Mundificantia sanguinem & phlebotomia conferunt; est aliquando etiam procedendum vt in esthiomeno, & ad prohibendam putrefactionem: ℞. farinam fabarum, orobi ana, cum syr. acetoso. misce, & laua locum bis in die cum aceto. Postquam calfactio cessauerit, vng. Ægyptiacum apponatur: facit enim cadere putrefactionem, & quod ipsam sequitur conseruat. Alius modus procedendi, & erat M. Iodoci, ducis Philippi chirurgi expertissimi. Primò vide si in vulnere est os fractum extra illas pecias, vel aliqua extranea, vt puta ferrum de loricis &c. lenissimo & optimo modo quo poteris: postea ℞. albumen oui, & oleum ros. simul conquassata, & pannum intinctum eodem medicamento impone: si verò sit brachium aut aliud membrum perforatum, impone tentam aut setonem, quod tutius est, quia non permittit vulnus intrinsecè claudi, sed superfluum extrahit, non tamen dimittendo defensiuum circumcirca, propter materiam antecedentem, quæ etiam debet diminui phlebotomia, si necesse est, secundum corporis dispositionem, tenendo etiam ventrem laxum cum optima victus ratione, & alia similia diligenter obseruando. Postea, cum videris bonum pus generari, quod efficies cum digestiuo ex oleo rosaceo & vitello oui, tunc incipe vulnus mundificare cum mundificatiuo de apio noto, vel cum vnguento apostolorum. Aegyptiacum etiam prodest, si indigeas fortiori mundificatione, cum eductione ossium. Deinde cum aliquo cicatricem obducente consolida. Aliqui verò ita procedunt, ponendo à principio compositum aliquod oleum magis conueniens, ex oleo lini & rosarum; & componitur vti oleum rosatum, quod oleum multi commendârunt; & non

Alius modus procedendi, & erat M. Iodoci, chirurgi ducis Philippi.

Alius modus.

audiui aliquod medicamen quod magis competat: est humectatiuum, & egregiè doloris sedatiuum. Aliqui etiam non sine maximo iuuamine huic oleo adiunxère trassulam maiorem, aut folia maluarum; & tunc etiam est magis humectatiuum: & magis confert illis quibus maior est coctura ex igne bombardarum, quod discretus chirurgus maximè perpendet, non omittendo dispositionem corporis totius, diatam, purgationem, tum reliqua omnia, simul accidentibus succurrendo per defensiua, &c. Hoc *quoque sequens ad arsuram multis laudibus extollitur: ℞. grana cydoniorum: ponantur in vino & aqua tepida (nos autem, vt aliâs diximus, in aqua rosacea posuimus) donec fiat muccilago, & illa ponatur super arsuram; primò tamen (vt alij experti sunt) ponendo semel vel bis pannum madefactum in aqua ardenti, deinde cum dicta muccilagine vsque ad perfectam curationem procede, & est mirabile. Nunc ad tertium librum De tumoribus præter naturam accedamus, qui ad pituitosos phlegmaticosq; tumores pertinent: hic finem imponentes de tumoribus biliosis.*

Contra arsuram.

FINIS libri Secundi Obseruationum Chirurgicarum.

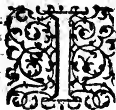
OB-

OBSERVATIONVM ET CVRATIONVM CHIRVRGICARVM Liber tertius, DE TVMORIBVS PRÆTER NATVRAM;

D. PETRO FORESTO Alcmariano, auctore.

OBSERVATIO I.

De œdemate.

ISTIS diebus accitus ad illum qui extra portam Haghensem decumbebat, & crura œdematosa habebat, præsupposita illâ indicatione vniuersali, quòd curatio œdematis consisteret in applicatione calfacientium & exiccantium, tamen cùm initium adhuc mali esset, præstare iudicaui in œdemate curando, digerere cum iis quæ non solùm opponuntur temperaturæ materiæ pituitosæ, verùm etiam quæ ipsa membra roborant, & innatam caliditatem augmentant. quare hunc syrupum propinaui: ℞ oxymel. simplicis ℥ j. syr. de duabus rad. mellis ros. colati ana ℥ ß. aquar. saluiæ, betonicæ, bugloss. ana ℥ j. misce. hoc syrupo præceptor

præceptor meus Benedictus Fauentinus; vt proprio cap. de œdemate in sua Empirica ostendit, per nouem continuos dies vtebatur. demum, quibusdam apparentibus signis concoctionis,(non quidem completè, quoniam hoc fieri non potest, propter materiam hanc quæ rebellis est concoctioni,& propter vitiatam caliditatem concoquentem principalium membrorum,) purgat cum sequenti medicina, quam & nos propinari iussimus: ℞. diacathol. ℥ ß. agarici optimi & electi ʒ j. ß. elect. indi maioris ℈ iij. electuarii de succo rof. ʒ j. (& recordare, inquit, quòd cum qualibet medicina euacuatiua phlegmatis permiscere debes aliquod euacuatiuum choleræ, cùm de se phlegma non moueatur ad membra, nisi eo subtiliato & promoto à flaua bile) infundatur agaricus cum modico zinzib. & salis gemmæ in oxymelit. q. s. per x. horas, deinde facta forti expressione omnia simul dissoluantur in aqua decoctionis hyssopi, saluiæ, betonicæ & quatuor florum cordialium q. s. & fiat potus, qui exhibeatur patienti per duas horas antè lucem. Si autem œdema fuerit vitio corruptæ caliditatis hepatis non bene sanguificantis, sicut in hydrope accidit, vt crura & alia membra corporis tumida & œdemata facta sint (vt latiùs ostendimus cùm de hydrope agetemus) purgabis corpora, post exhibitos syrupos, sequenti medicina: ℞. diacatholiconis ℥ ß. rhabarb. optimi & electi ʒ ij. spicæ gr. x. agarici præp. ℈ ij. electuarii de dactylis ʒ ß. infundatur rhab. cum spica secundum artem per x. horas: & facta forti expressione omnia simul dissoluantur cum communi decoctione flor. & fruct. q. s. & fiat potus, qui patienti exhibeatur modo dicto. Et aduerte, quòd omnes medicinæ, quæ à nobis in cap. de hydrope fuerunt dictæ, eædem conferunt in œdematica passione, hydrope coniuncta. Sed facta hac prima purgatione, denuò ob diuturnum malum iterum materiam

riam

riam hoc modo præparauimus: ℞. syr. de iua Nicolai, syr. de cichor. Nicoli cum rhab. (idem valet vbi timor est de hydrope) mellis ros. colati ana ℥ ß. aq. hyssopi, capill. ven., iuæ ana ℥ j. misce: detur quotidie per quinque pluresve dies: & postea per duas horas ante lucem, sequentem medicinam propinare mandauimus: ℞. diacathol. ℥ ß. pul. hieræ simpl. Gal. ʒ ß. pul. turbith boni & gummosi ℈ iiij. pul. rhab. ℈ ij. spicæ, zinzib., salis gemmæ ana gr. iij. omnia simul misceantur, & cum decoct. communi flor. & fruct. q. s. dissoluantur, & fiat potus. interim tam extrà quàm intrà sunt membra corrigenda, vt innata caliditas vigens reddatur. quare ante cibum per duas horas hunc bolum dedi: huius mixturæ omni manè circa ℥ ß. ℞. diagal. ʒ j. trionsant. ℥ ß. diatrion piper. ʒ ij. diarrhod. abb. ℥ j. ß. misce, cum syr. de duabus radicibus. fiat mixtura. Exteriùs manè & vesperi œdemata cum decoctione sequenti vel cum spongia madefacta in prædicta decoctione locum fomentari iussimus: ℞. saluiæ, rorismarini, florum stœchados montani, maioranæ, florum chamom. iuæ ana m. ß salis nitri, salis gemmæ, alum. ana ʒ ij. bulliant in s. q. aquæ cineris siue lixiuii vsque ad consumptionem tertiæ partis: deinde coletur; & colatura vsui seruetur. Sed & alteri, cui crura maximè œdematosa erant, hanc lotionem fieri mandaui: ℞. aquæ cineris lib xx. flor. chamomill., rad. ebuli ana m. j. salis communis lib. ß. aceti albi optimi ℥ iiij. misce; & bulliant, vsque ad consumptionem medietatis: deinde colentur; & colatura vsui seruetur. Sed & Delphensi mulieri, tum aliis, cùm mari propinqui simus, sæpiùs commodè sequens præscripsi: ℞. aquæ maris lib. xx, aceti optimi lib. ij. bulliant vsque ad consumpt. quartæ partis: deinde ipsa dicto vsui seruetur. Hoc quoque sciendũ quòd omnes aquæ thermarum calidæ, habentes naturam salis, aluminis, nitri, vel salis gem-

mæ;

mæ; quòd si patiens assiduum vsum frequentet in dictis balneis, procul dubio ab œdemate & præcipuè in cruribus existente, sanabitur. Quòd si æger noster istis remediis non fuisset curatus, peruenissem ad extrema illa remedia; quæ præceptor meus Benedictus Fauentinus præscribit loco citato: & primum est, cauterisare membra eiusmodi cum actuali cauterio pluribus in locis: ipso enim non solùm extrahetur aquositas pituitosa talem progignens affectionem, verùm etiam membra exonerata confortabuntur, vt inde nutrimentum meliùs concoquere valeant, & superfluum secernere. Secundum ingenium est, vt membrum tale taliter affectum, siccetur cum applicatione sequentis emplastri, extensi supra corium, ad quantitatem conuenientem, & positum supra œdematosam partem membri affecti: ℞. fermenti ℥ vi. cantharidum subtiliter puluerisatarum ʒ j. salis communis ʒ iij. aceti fortissimi q. s. ad incorporandũ velut vng. quoddam, quod extensum supra corium, membro applicetur: ipsumque non amouebis à membro per spacium decem horarum: quò eleuato apparebunt tibi vesicæ aqua plenæ; supra quas appones folium caulis perunctum butyro recenti. & sic manè & vesperi folium mutabis, & videbis copiam aquositatis facilè exire à membro œdematoso. Quòd si membrum tale ad vlcerationem deducatur, nimiò quidem calore adurente apparente in membro, mox subleuato folio caulis apponere debes sequens vng. ℞. vng. de cerusa ℥ j. ß. litharg. ℥ ij. succi plantag. ℥ j. olei rosati ʒ ß. omnia simul misceātur, & in mortario ducantur, quousq. fiat vng. quod vsui seruetur: eo quippe vnguento vlcera corrigentur, & aquositas pituitosa extrahetur, & œdema sanabitur.

SCHOLIA.

CVM de tumoribus, qui à succis calidioribus procreantur, satis disputatum sit in duobus prioribus libris, de iis qui à materia frigida ortum habent, primò autem de pituitosis, nunc tractare instituimus. Sed antequam ad tumorum pituitosorum particularem declarationem & medelam deueniamus, non ab re fuerit de humore à quo originem ducunt, aliquid disserere. Quicunque humor naturâ frigidus atque humidus fuerit, hunc nos Pituitam appellamus: cuius humoris plures sunt differentiæ: vna si quidem eius species est adeò frigida, vt cùm in loco aliquo calido obstruitur, dolores maximos excitet: sæpimúq; multa laxioris intestini incommoda, hoc humore, acuti clysteris vi euacuato (vt de colico dolore aliàs ostendimus) statim sedari contingit: hic humor vitri liquefacti similitudinem gerit. Est & alia pituitæ species, quam plerumque cum screatu expuimus, sensibilem habens dulcedinem: liquet quòd hanc exquisitè frigidam non contingit esse. Est & alia pituitæ species tertia; quæ expuentibus videtur acida, & est minùs frigida quàm vitrea; magis verò quàm dulcis. Vltima pituitæ species salsa apparet, aut propter putredinem aut propter salsæ serosæ humiditatis mistionem. Crudum quoque humorem appellatum, genus quoddam vnum pituitæ constituere possumus: hic autem humor aliâ pituitâ crassior est, ac minùs flatulentus: qualis in vrinis subsidet: iis præsertim, quæ ex edacitate sedimen multum fabaceæ pulticulæ simile obtinent: quin & corporibus iis, quæ ab exercitatione abstinuere, cibis verò quamplurimis, ac balneis post assumptos cibos vtebantur. Sæpe huiusmodi humor confertim per aluum descendit. Sed vna cum hoc humore, perinde ac cum pituitâ, decolor quædam in toto corpore subest albedo: ex pituitæ igitur cruditate, quemadmodum ex pituita dulci, homines minimè appetentes, & somniculosi redduntur: nam sentiendi principio humescente, & frigescente, comatosam dispositionem sequi contingit: at contrà ex pituitâ acidâ fiunt famelici homines, & ad cibos summo desiderio rapiuntur, vt in multis sæpe vidimus, qui irrationabili appetitu ciborũ maximam copiã vorabant: ex pituita salsa redundante

Gal. de diff. feb. 2. cap. 6.

Gal. de plenitudine cap. 11.

mæ; quòd si patiens assiduum vsum frequentet in dictis balneis, procul dubio ab œdemate & præcipuè in cruribus existente, sanabitur. Quòd si æger noster istis remediis non fuisset curatus, peruenissem ad extrema illa remedia; quæ præceptor meus Benedictus Fauentinus præscribit loco citato: & primum est, cauterisare membra eiusmodi cum actuali cauterio pluribus in locis: ipso enim non solùm extrahetur aquositas pituitosa talem progignens affectionem, verùm etiam membra exonerata confortabuntur, vt inde nutrimentum meliùs concoquere valeant, & superfluum secernere. Secundum ingenium est, vt membrum tale taliter affectum, siccetur cum applicatione sequentis emplastri, extensi supra corium, ad quantitatem conuenientem, & positum supra œdematosam partem membri affecti: ℞. fermenti ℥ vi. cantharidum subtiliter puluerisatarum ʒ j. salis communis ʒ iij. aceti fortissimi q. s. ad incorporandũ velut vng. quoddam, quod extensum supra corium, membro applicetur: ipsumque non amouebis à membro per spacium decem horarum: quo eleuato apparebunt tibi vesicæ aqua plenæ; supra quas appones folium caulis perunctum butyro recenti. & sic manè & vesperi folium mutabis, & videbis copiam aquositatis facilè exire à membro œdematoso. Quòd si membrum tale ad vlcerationem deducatur, nimio quidem calore adurente apparente in membro, mox subleuato folio caulis apponere debes sequens vng. ℞. vng. de cerusa ℥ j. ß. litharg. ℥ ij. succi plantag. ℥ j. olei rosati ʒ ß. omnia simul misceatur, & in mortario ducantur, quousq. fiat vng. quod vsui seruetur. eo quippe vnguento vlcera corrigentur, & aquositas pituitosa extrahetur, & œdema sanabitur.

Scho-

SCHOLIA.

CVM de tumoribus, qui à succis calidioribus procreantur, satis disputatum sit in duobus prioribus libris, de iis qui à materia frigida ortum habent, primò autem de pituitosis, nunc tractare instituimus. Sed antequam ad tumorum pituitosorum particularem declarationem & medelam deueniamus, non ab re fuerit de humore à quo originem ducunt, aliquid disserere. Quicunque humor naturâ frigidus atque humidus fuerit, hunc nos Pituitam appellamus: cuius humoris plures sunt differentiæ: vna si quidem eius species est adeò frigida, vt cùm in loco aliquo calido obstruitur, dolores maximos excitet: sæpimq́; multa laxioris intestini incommoda, hoc humore, acuti clysteris vi euacuato (vt de colico dolore aliàs ostendimus) statim sedari contingit: hic humor vitri liquefacti similitudinem gerit. Est & alia pituitæ species, quam plerumque cum screatu expuimus, sensibilem habens dulcedinem: liquet quòd hanc exquisitè frigidam non contingit esse. Est & alia pituitæ species tertia, quæ expuentibus videtur acida, & est minùs frigida quàm vitrea; magis verò quàm dulcis. Vltima pituitæ species salsa apparet, aut propter putredinem aut propter salsæ serosæ humiditatis mistionem. Crudum quoque humorem appellatum, genus quoddam vnum pituitæ constituere possumus: hic autem humor aliâ pituitâ crassior est, ac minùs flatulentus: qualis in vrinis subsidet: iis præsertim, quæ ex edacitate sedimen multum fabaceæ pulticulæ simile obtinent: quin & corporibus iis, quæ ab exercitatione abstinuere, cibis verò quamplurimis, ac balneis post assumptos cibos vtebantur. Sæpe huiusmodi humor confertim per aluum descendit. Sed vna cum hoc humore, perinde ac cum pituitâ, decolor quædam in toto corpore subest albedo: ex pituita igitur cruditate, quemadmodum ex pituita dulci, homines minimè appetentes, & somniculosi redduntur: nam sentiendi principio humescente, & frigescente, comatosam dispositionem sequi contingit: at contrà ex pituitâ acidâ fiunt famelici homines, & ad cibos summo desiderio rapiuntur, vt in multis sæpe vidimus, qui irrationabili appetitu ciborũ maximam copiã vorabant: ex pituita salsa redundante

Gal. de diff. feb. 2. cap. 6.

Gal. de plenitudine cap. 11.

4. de sanit. tuenda cap. 4. *dante siticulosi. Insuper pituita cruditas (ut bene Galenus innuit) non modò album præsefert colorem, sed aliquando ceu mixturam albi & liuidi: aliquando liuidum solum; aliquando plumbeum: qui quidem colores quamuis crudos dominari succos indicant: qui cùm de genere sunt pituitæ, minus tamen humiditatis habent, quàm ea quæ publicè vocatur pituita. Sanè quod pituitam expurgat, natura nullum instrumentum condidit; propterea quòd frigida, humidaq; est, ac veluti ex dimidio coctum nutrimentum. Desiderat igitur talis succus non vtique vacuari.*

Gal. de natu ralibus facultatibus ... cap. ... mo.

Excrementum verò quod à cerebro destillat, fortasse nec pituitam quis rectè appellet, sed sicut nominari solet, mucum & grauedinem, Græcè κόρυζαν. Quæ excrementa ideò quandoquè pituitosa vocari solent, quoniam magis ad pituitæ naturam accedunt, quàm aliorum humorum: non quòd vero nomine pituitosa sint notanda: & de huiusmodi sic dictis excrementis, locutus est Galenus cùm multis aliis in locis, tùm comment. 2. aph. 12. quando dixit cerebrum sua natura generandis pituitosis superfluitatibus aptum est: quando refrigeratum, cibum communem digerere non potest, huius pituitæ generatio huic inest, vt quæ à forti frigiditate, acida euadat; quæ verò à caliditate repleuerit caput, salsa; sicuti sanè, & quæ à pauca fit frigiditate, vel paucam dulcedinem, vel nullam manifestam habet qualitatem.

Per accidens, quoniam pituita semper nt à frigiditate.

Rursus huius humoris maiorem notitiam tradere cupiens: dico pituitam aliam esse naturalem, aliam alimentum, aliam excrementum. Pituita naturalis est, ex qua cæteris humoribus permixta, constat homo à primo semine. pituita alimentum est, quæ primùm in ventriculo generatur ex cibis, non autem ex corpore nostro per se. Inde in hepate elaborata miscetur sanguini ad reparationem & conseruationem proprij humoris: & illarum particularum, quæ hoc humore magis indigent: hæc quandoque vel per cibos, vel per anni constitutionem, vel per ocium, nimis augetur, & in toto corpore exundans, rigorem, qui ægrè excalfieri potest, sine febre excitat. quod si computruerit, quotidiana febris caussa redditur. Pituita excrementum, est veluti fex alimentosæ pituitæ: quæ inepta nutritioni, nisi expurgetur, tumores gignit: habetq; hoc peculiare, quòd ad differentiam cæterorum non concrescit, etiam si diutiùs in ambiente moretur.

Gal. 2. de temperam. cap. 6.

Paulus lib. 2. cap. 26.

Pituitoso

Pituitoso igitur excremento in toto corpore succedit hydrops, leucophlegmatias dictus: cùm verò in vna insedit particula, tumor excitatur, quem œdema Græci dicunt, de quo mox noster erit tractatus. Ad tumores itaque pituita, hoc est, œdemata, referuntur nonnulli tumores sub apostematis nomine comprehensi, qui ab Auic. nodi, ab Haly-abbate Selaa & Dubeleta phlegmatica dicti sunt, Latini Abscessus vocant. Quorum iuxta diuersas materias in eis contentas, diuersa etiam sunt species. Tria sunt Galeno eiusmodi abscessuum genera frequentissima, quorum singula propriam appellationem Græcè sunt sortita, ea sunt atheromata, steatomata, melicerides, à similitudine quidem contentorum in his corporum dicta, vt ampliùs in sequentibus declarabimus. Est & apostematum, hoc est, abscessuum genus, in quo res aliæ continentur, quæ non humorum modò, sed & solidorum quorundam corporum proprietates repræsentant: Verùm hæc (inquit Galenus) rariùs: Ac de iis quidem etiam in sequentibus cùm de abscessibus sermonem faciemus. Ad hæc autem modò dicta abscessuum genera pertinent, tumorū quædam nomina, à recentioribus excogitata, & nusquam apud antiquos scriptores reperta, vt testudo, mollis tumor caluariæ inhærens, & talpa: hæc ad atheroma, illa ad melicerídem magis spectare videtur. Ad steatoma verò ferè pertinet tumor, dolore carens, quem natam appellant, de quo suo loco dicemus. Huc quoque spectant vocata à Græcis Ganglia, ab Auicenna Glandulæ, quæ à vocatis nodis differunt. Scrophulæ quoque à vulgo vocatæ, à pituita fiunt, proinde ad œdemata reducuntur: hæ Græcis Chœrades, Latinis Strumæ dicuntur. Galenus tamen alicubi, inter scirrhos, ob duritiem, annumerat. Ad œdema etiam refertur Galeno ea hydropis species (vt etiam annotauit Tagautius) quæ leucophlegmatia Græcis, & hyposarca nuncupatur. Sic & Fernelius inter tumores tuberculos pustulas à pituita refert, œdema, tumorem œdematosum, aquosos tumores, vt ascitem, hydrocephalon, hydrocelen, & etiam his finitimos flatulentos tumores, vt tympanitem, ramicem flatulentum, & quemuis alium sub cute aut sub ossium membranis aut in musculis collectum. Scirrhum alij hunc non ad pituitam sed melancholiam referunt. quibus annumeratur & ganglion, bronchocele, glandulæ, parotis, struma.

Gal. sympt. caus. 3. cap. 2.

Tumores pituitosi & œdematosi.

14. Therap.

Tumorum noua quædam apud recentiores medicos nomina.

Testudo. Talpa. Nata. Ganglium. Glandulæ. Schrophulæ. Chœrades. Strumæ.

Leucophlegmatia. Hyposarca.

At Leonus, *Ad tumores pituitosos seu œdematosos, inquit, accedunt, atheroma, steatoma, meliceris, testudo, talpa, ganglion, id est, nata, bronchocele, chœrades, & hydropis species leucophlegmatia & hyposarca, hydrocephalon & hydrocele, multiq́ue alij. Incepimus autem ab ipso œdemate. Oedema, Græcis* οἴδημα *vocatur.*

Oedema quid. Quemadmodum autem ex biliosa fluxione erysipelas, ita ex pituitosi humoris confluxu œdema excitatur. Est autem œdema (definitore Galeno) laxus quidam atque indolens tumor, seu rara quædam atque expers doloris moles, ex pituitoso humore in particulam aliquam influente exurgens. ita quidem

14. Therap. & 2. ad Glauc. Galenus censuit lib. 14. Therap. de œdemate, quod morbus est, & non symptoma. Equidem scimus (inquit) aliter quoq́ (quàm ex pituitosi scilicet humoris fluxione) œdemata prouenire. Nempe ex pituitoso humore aut spiritu vaporoso, in parte aliqua collecto, & in eàdem aliquando genito, ut in cruribus & pedibus eorum, qui aquæ subter cutem affectu laborant, uti & aliàs de

Oedema ut symptoma est, quibus maximè accidat. hydrope diximus: & phthoë, id est, corporis habitu contabescente: & cachexia, hoc est malo habitu corporis. In illis quippe periculosis (ut multis exemplis locis propriis ostendimus) œdema, affectus eius qui hominem premit, symptoma est, hoc est, accidens necessariò consequens, nullam propriam, præcipuámque curationem postulans, ut aliàs diximus, & in sequentibus dicetur. Nam satis erit (si modò curatione egebit) ipsa tum crura perfricare aliàs oxyrrhodino aliàs oleo cum sale, aut etiam oxyrrhodino sal habente.

Oedema duplex. Oedema, uti & phlegmone atque erysipelas, in duas chirurgis finditur differentias, in verum scilicet œde-

1. Verum. ma & non verum seu illegittimum. Oedema verum & legittimum est, quod corrupta & inepta voce undimiam appellant, & fit, ut diximus, ex pituitosa materia. Vel verum œdema fit ex pituita naturali, quæ certè nihil aliud est, quàm sanguis crudus aut diminutè coctus, qui in massa quidem sanguinaria inuenitur, membris pituitosis enutriendis accommodus.

2. Illegittimum. Non verum seu illegittimum œdema, fit ex pituita non naturali.

Pituita quid. Est autem pituita naturalis (ne quid obscurum relinquamus) humor frigidus & humidus, substantiâ crudus, colore vergens ad quandam albedinem (ut paulo antè recensuimus) sapore verò, & (si licet dicere) odore ad dulcedinem. Non naturalis

pituita-

pituita, ea est, quæ à modò descripta degenerat; intra tamen suæ latitudinis terminos: quos si forsan pertranseat, non iam ampliùs phlegma pituitáve, sed alius humor dici debet. Contingit autem bifariam pituitam ipsam à propria sua natura degenerare: vno quidem modo (vt loquuntur) in se, quando scilicet in propria sui ipsius substantia, citra alterius admixtionem, permutatur. Quod sanè multifariam accidit. Aut enim in substantiam aquosam conuertitur, aut in flatuosam, aut in admodum tenuem. Dicitúrque tunc phlegma aquosum, flatuosum aut tenue: aut crassius ac viscosius redditur; idq; tunc phlegma crassum & muccilaginosum efficitur, & per maiorem, seu (vt dicitur) vlteriorem indurationem, gypseum seu vitreum. Aut ipsum putrescit, & alteratur, efficitúrque tunc salsum, nitrosum & corrosiuum. Altero modo pituita efficitur non naturalis, per admixtionem: quando scilicet alius quispiam humor illi extrinsecus accedit, verbi gratia, vel sanguis, vel bilis flaua, aut atra. Si sanguis pituitæ permisceatur, hæc dulcis efficitur; si flaua bilis, salsa: si melancholia, pontica & acida. Pituita quando & quo do à propria sua natura degeneret.

Sunt ergo octo species phlegmatis non naturalis, iuxta Auicennæ placita: Haly abbas tamen quatuor duntaxat constituit: Galenus autem (inquit Guido) videtur duo genera assignare, nempe salsum & acidum. Tametsi lib. 2. de diff. febrium & 2. de locis affect. atque in multis aliis locis, mentionem faciat de vitreo, de quo & paulo antè diximus, quod subinde sub acido (propter eam, quam cum eo habet affinitatem ac conuenientiam) reponit. Ex iis igitur colligitur quòd ex pituita generantur octo species, seu differentiæ tumorum præter naturam. Auic. 8. species pituitæ; Haly abbas, 4: Galenus autem duo tantum genera pituitæ posuit.

primò enim ex pituita seu phlegmate naturali, fit œdema verum, ac certum seu legitimum. Secundò ex pituita non naturali per admixtionem generantur tres aliæ differentiæ tumorum: quippe quòd tres alij humores cum ea possunt commisceri. Nominatur autem œdema phlegmonodes, œdema erysipelatodes, & œdema scirrhodes. Tertiò ex pituita non naturali per alterationem propriæ substantiæ quatuor aliæ exurgunt differentiæ. primò namque ex flatuoso & vaporoso phlegmate fit tumor is, qui propriè latens inflatio, vulgo autem medicorum aposlema ventosum aut flatulentus tumor dicitur: Secundò ex Octo differentiæ tumorum præter naturam ex pituita.

aquoso, aquosum: Tertiò ex cruda phlegmate, crasso, muccoso, procreantur tumores illi, qui leues nodi quibusdam dicuntur, & abscessus pituitosi, quos vulgo exituras phlegmaticas appellant. Auicenna verò interpreti Dubeles frigida nominantur. Cuiusmodi sunt steatomata, atheromata, & melicerides. Ganglia quoque (quæ Auicenna Glandulæ dicuntur) & id genus alia, quæ in sequentibus declarabuntur. Ex duro verò, seu magis indurato, & (vt sic dicatur) gypseo phlegmate, fiunt nodi omnes duri, qui in iuncturis maximè reperiuntur, & strumæ, quæ vulgò scrofulæ nominantur. Quartò ex corrupta & putrefacta pituita generantur fistulæ, & vlcera, quæ scrofulosa vocant.

Fernelius. *Hinc etiam Fernelius: Vt pituita alia tenuis, aquosa aut mucosa existit, alia crassa & glutinosa, cuiusmodi est quæ vitrea aut gypsea appellatur: ita necesse est varios ex hac collecta nasci tumores. Ac primùm quidem œdema tumor est frigi-*

Τί οἴδημα. *dus, laxus ac mollis, doloris expers. Nec calor nec rubor, sed vel genuinus vel albidus duntaxat color inest: tumor sæpe magnus, & qui presso digito, vel nullo vel exiguo dolore cedit. Est autem duplex: vnus collectus & circumscriptione definitus, qui propriè ac simpliciter œdema nuncupatur: alter diffusus & ex-*

Ὄγκοι οἰδηματώδεις. *pansus, qui rectiùs tumor est œdematosus. Hic ex crudiore pituitosoque sanguine, aut iecoris aut assumptorum vitio progignitur, qui in nutriendas partes illapsus, nec in earum substantiam conuersus, sensim cumulatus redundat, partemque tumore distendit, ac ferè retinet prementis digiti vestigium. Ita sanè in tabe, in cachexia & in leucophlegmatia, modò pedes, modò reliquū corpus tumidum euadit. Verum autem & exquisitum œdema non ex sanguine pituitoso, sed ex pituita fit superuacanea, quæ solùm vel aquosa vel mucosa sit, vndecunque illa in affectam partem deferatur. Ferè tamen è capitis destillatione huic origo est, quæ sæpe in genua, interdum in humeros aliasque partes decumbit.*

Causæ œdematis. *Causæ itaque œdematis, vt & aliorum tumorum præter naturam, sunt triplices: Primitiuæ, vt sunt casus ab alto, percussio, deprauata viuendi ratio: Antecedentes, vt exuberantia humoris pituitosi in partem aliquam decurrentis: Coniuncta, ipsa pituita, in membro tumore obsesso iam infarta & accumulata.*

Signa œdematis. *Signa œdematis hæc sunt, tumor laxus & mollis, qui premen-*

tis

tis digito cedit, & fouea modo cauatur, nec amoto digito resi-
lit, sed prementis vestigium retinet. Dolor aut exiguus aut ferè 1.
nullus. Calor modicus vèl nullus calor adest. Color vergens ad 2.
albedinem, hoc est, subalbidus, seu (vt volunt alij) inter album 3.
& pallidum medius. & alia id genus, quæ pituitæ dominium 4.
testantur. Valesco zimia dicitur apostema phlegmaticum mol-
le, ex phlegmate generatum, vel ventositate aut aquositate. sub
frigido phlegmatico apostemate ventosum & aquosum compre-
hendit, & sub vno cap. de iisdem affectibus tractat. Vide
& Gordonium cap. de apostematibus phlegmaticis exituralibus.
At Tagantius, tum alij, seorsim de istis tractant. Sed quantum
ad signa prognostica œdematis pertinet; Oedema, vt cæteri tu- Iudicia seu prognostica.
mores, quatuor habet tempora; principium, augmentum, sta-
tum & declinationem. Hoc genus tumoris vt plurimum ter- 1.
minatur per resolutionem seu exhalationem; rarò per suppura-
tionem; sæpissimè per conuersionem seu permutationem in nodos, 2.
& alias (vt vocant) excrescentias, quæ Græcis apostemata,
Latinis verò abscessus dicuntur. Harum autem terminationum 3.
notæ, & agnitiones, superiùs in tractatu vniuersali dictæ sunt.
Tumores hi œdematosi hyeme magis, quàm aliis temporibus ex-
citantur. plurima enim tunc in corporibus colligitur pituita. Se- 4.
nes quoque & crapulæ deditos magis ac sæpius infestant. Alij 5.
& hæc addunt. præsagium semper bonum, nisi sit œdema cum
gangræna, vel inflammatione vel hydrope, quoniam fit à miti
& benigna fluxione. Verum œdema tardæ maturationis & ter- 6.
minationis existit. Si in locis ossuosis, vt est tibia, vel coxa, vel 7.
in locis cauernosis, vt est circa pectus, aliquando terminatur in fi-
stulam, quia longa mora, materia & ipsa pigrities naturæ est
causa corruptionis membri & loci vicini. Si apostemata phle-
gmatica cum solis exiccantibus & resoluentibus longo tempore 8.
curentur, ad nodos vel duritiem aut lapideam materiam conuer-
tuntur. Apostemata quæ sunt de phlegmate, quædam mollia, 9.
humida, tractabilia, & sine calore, quædam dura & solida, &
quanto duriora, tanto frigidiora. Nunc ad curationem venia-
mus, sequenti exemplo priùs interposito.

OBSERVATIO II.

De vero œdemate in femore, longo tempore perdurante; & postea de illegitimo œdemate.

AD adolescentem illum qui è regione Campi regii Delphis longo tempore decubuerat ex œdemate legittimo, quod femur occupauerat, cum Petro Frederico Delphensi chirurgo accersitus cùm essem, primò autoritate medicorum veterum, & potissimùm Auicennæ, vt egregiè etiam docet Valescus de Taranta cap. proprio, consului vt optimo vitæ genere tum victus ratione vteretur, cauendo ab omnibus quæ phlegma generare possent, vt sunt omnes fructus, maximè recentes, pisces nimiusque potus & nimius cibus. Abstinentia iuuat eos: nam cibi tenuitate nūmquam humores coaceruantur & debitè resoluuntur. Victu itaque exiccante & ad calidum vergente præscripto, materiam pituitosam commodè præparauimus: mox & purgauimus cum polypodio, agarico, turpetho, aliisque quæ materiam antecedentem remouent, vt residuum materiæ commodiùs resolueretur. Tandem ad localia deuenimus, iuxta Auicennam, qui incipit curationem à frictione cum panno aspero vel mantili: ponitque exiccantia super apostema, vt spongiam nouam, adhuc retinentem virtutem aquæ marinæ salsæ, infusam aceto, commixto aquæ idque calidè. in ea enim spongia, teste Auicenna & Galeno 2. ad Glauconem, virtus inest exiccatiua & resolutiua. Hæc autem à principio fiunt. In augmento adduntur fortiora resolutiua, vt spongia alia noua infusa in lixiuio cineris vitis & modico aceto. In declinatione adhuc fortiora adduntur, vt salis gemmæ exiguum, baurach & lixiuium cineris fici & quercus, cum alumine, sulphure, & similia.

lia. Sed cùm non resolueretur, chirurgus nostro consilio apposuit emplastrum diachylon super alutam extensum. hoc enim mihi, inquit Valescus, loco resolutionis maturauit apostema. idem, inquit, feci de oxycroceo, & ex toto per resolutionem euanuit. Verùm cùm supradictis non resolueretur, & videretur quòd apostema aliquo modo eleuabatur, & dolor crescebat, ad maturatiua scopum conuertimus. Vt ℞. rad. althææ, liliorum alborum, cæparum albarum, foliorum brancæ vrsinæ, summitatum lapathii acuti, an. p. æq. omnia ista inuoluta in stuppis madefactis coquantur sub caldario: deinde addantur caricarum pinguium num. x. axungiæ porcinæ q. s. frumenti ad quantitatem aliorum: incorporentur, & fiat emplastrum. dicit enim Valescus quòd res bullitæ in aqua non tantum maturant apostemata frigida sicut coctæ sub prunis, vel frixæ in patella cum sola pinguedine. nam virtus earum remanet in aqua, aut in fumum conuertitur. Potest & his addi farina fœnugræci & seminis lini. Vel ponatur hæc massa supra ceratum quo D. Decanus Sancti Petri Louanij quondam feliciſſimè vsus est, cùm haberet apostema œdematosum: ℞. ammoniaci, galbani ana ℥ j. serapini, myrrhæ ana ℥ j. ceræ ℥ iiij. cinerum truncorum caulium, pul. ireos ana ʒ ij. croci ℈ ij. olei iuniperi q. s. distemperentur gummi per noctem in succo caulium, deinde fiat massa secundum artem. Sed & hoc apud Valescum expertum maturatiuum est, quod citò apostema phlegmaticum latum efficit ac suppurat: ℞. rad. bismaluæ, ceparum lilii, summitatum maluæ, senecionis, lapathii acuti ana m. j. incidantur minutiſſimè & contundantur: postea in patella cum sanguine frigantur, & calidè hoc emplastrum applicetur. Cæterùm vbi iam maturum videretur apostema, hîc nullo modo tardandum erat, vt in Scholio latiùs dicturi sumus: quia multa parit in-

incommoda tardatio apertionis saniosæ collectionis, vt dicit Arnoldus de Villanoua, quia conglobata sanies, maximè quæ in sclirosin vertitur, cancrum, lupum, aut fistulam machinatur, aut transit in bocium. Aperto itaque apostemate facta est mundificatio cum mundificatiuo ex succo apii & melle. Valet & vnguentum apostolorum: deinde vt rectè curaretur & perfectè, & cicatrizaretur locus, chirurgo perito commisimus. Et non expectetur, inquit Valescus, opinio fatua, quorundam chirurgorum & barbitonsorum, qui stant per duas aut tres septimanas sine apertione aliqua: & per magnum tempus ante apertionem. Sed & alteri hoc experimento œdema resolutum est, quo Benedictus præceptor meus commodè vti solebat: vt ℞. saluiæ siccæ, rorismarini, betonicæ ana ℥ ß. carui, dauci, anisi, fœniculi ana ʒ ij. puluerizentur omnia subtilissimè, & prædictus puluis superaspergatur spongiæ siccæ ad quantitatem membri œdematosi; eumque illi superalligabis: & sic manè & vesperi continuando, videbis dissolutum œdema. Multa quoque exempla posuimus œdematis curati, si pro symptomate habeatur: & quomodo pedes œdematosi curentur in hydropicis, ostendimus multis in locis, & potissimùm Scholio Obs. 23. & 24. lib. 19. Obser. & Curationum medicinalium, itemque Obser. 26. & vide Obs. 60. de mola, & Scholia Obs. 45. de vteri hydrope lib. 28. curat. medicinalium: & Obs. 54. quomodo topico quodam remedio œdematosum crus dextrum persanauimus: & de puerpera, quomodo ab œdemate cruris illegittimo sit curata.

SCHOLIA.

QVONIAM œdemata, ex humorum in aliquam partem fluxione, aliorum tumorum more suscitantur, duplex etiam eorum curandi scopus erit. Alter, vt horum humorum, qui iam partem

partem occupant, substantia dissolnatur: alter, vt fluxio cogatur, restringaturq́. Atque prout alter scopus alterum superat, remedia sunt miscenda, alterum quidem cum altero copiosiùs aut parciùs. Vbi igitur restringendi indicatio, eam qua vacuandum seu digerendum esse suadet, superabit, augenda restringentium vis erit. Vbi verò plus vacuandum quàm restringendum erit; discutientium seu digerentium ac exiccantium materia & facultas præpollere in mixtione debebit. Porrò maiorem restringentium vim miscendam esse ostendit tum copiosior fluxio, tum parcior in affecta parte materia. Contrà exiccantium ac digerentium vberiorem modum adhibere oportet, vbi copiosior materia locum obsidet, & fluxio minor est. In inueterato autem œdemate, & quod non adhuc in gignendo est, non ampliùs hac curandi ratione, mistam facultatem quasi scopum habente, sed ad digerendam dissecandámque materiam declinante vtendum erit. Quod & in omnibus ferè diuturnis affectibus obseruandum est. Cæterùm œdema quod symptoma est, periculosos affectus sequens, vt tabem, aquam intercutem, & vitiatum corporis habitum, quem Græci cachexian vocant, nullam seorsum (vt suprà diximus, & aliàs cùm de hydrope ageremus) propriam, præcipuamq́ curationem desiderat. Curari enim, nisi affectu ex quo nascitur, profligato, non potest. Aliquid tamen ex eo remittendum est, siquidem vires demoliatur, aut primarium affectum augeat, aut curationem impediat. Satis ergo fuerit, si quidem curatione egebit, ipsum tumentem locum perfricare, aliàs oxyrrhodino, aliàs oleo cum sale, aut etiam oxyrrhodino salem habente. Eiusmodi enim frictio tumorem remittit & dolorem, si ex nimia distensione (vt aliquando contingit) excitetur, demulcet. Oxyrrhodinon fluxionem arcet, oleum cum sale vim habet digerendi, & vacuandi quod impactum est: oxyrrhodinon verò cui sal admixtum est, partim digerit, & exiccat, partim restringit & humorum affluxum prohibet. Sed præmissa hac vniuersali methodo, ad propriam ipsius legittimi œdematis, quod ex tenuis pituitæ influxu ortum habet, curandi rationem, sermonem conuertamus. Hæc autem in rebus quatuor (sicuti de phlegmone & erysipelate etiam dictum est) posterioris huius ætatis chirurgis, consistit. Nempe in debita viuendi ratione, in pi-

Curandi œdematis scopus duplex, cùm adhuc gignitur.

Oedematis inueterati curandi ratio.

Oedematis vt symptoma est, curatio.

Quatuor scopi particulares in curando legittimo œdemate obseruandi.

tuitosi humoris præparatione, & quam æquationem vocant, & eiusdem expurgatione: influxi & iam particulam occupantis humoris repreßione, dissolutione & exiccatione; & postremò in symptomatum seu accidentium ipsum œdema consequentium correctione & summotione. Hæ itaque sunt quatuor intentiones particulares, quibus duas illas generales suprapositas indicationes

1. Prima intentio. assequimur. Prima igitur intentio perficitur, debita ac cōgrua sex rerum non naturalium administratione. Porro ritè ac commodè res ipsæ non naturales corpori laborantis adhibebuntur, si ad caliditatem & siccitatem, cum quadam attenuatione, declinauerint vniuersa. Ergo tenuem & siccum aërem deligito, præparatóve.

Aër. Potus. Vinum defæcatum, pellucidum, album vel subrubellum (quod claretum vocāt) in suo genere optimum, & moditè aquâ dilutū, in potu assumito. Panis probè coctus & ritè præparatus esto. Carnibus ouillis, aut ex montanis & campestribus auiculis maximè vescitor, iisq; assis potiùs quàm elixis. Iusculis, oleribus & offis parcè vtitor. Ab azymis, id est, non fermentatis, crudis quoq; & præhumidis, abstineto. legumina, caseum, fructus, præsertim horarios & immaturos, pisces quoq; (nisi forsan saxatiles, eósque vel assos vel vino incoctos) ne gustato. Assa in vniuersum meliora sunt elixis, & iis quæ pistoris industria præparantur. Parum comedito ac minus bibito. Summatim, victus sit attenuans & exiccans. Radiculæ ex aceto: carnes assæ, & aromatum vsus

Repletio. Inanitio. confert. In summa, vita luxum atque ingluuiem fugito. Si aluus non respondet, eam ficubus & carthamo soluito. Ergo ficus aridas quinque vel sex numero accipito, easq; medulla carthami impleto, & manè vel prima mensa comedito. Vel aluus clysteris

Motus. ris aperiatur: aut aliis ventrem subducentibus. Corpus moderatè exerceto, si tamen particula laborans citra noxam id admiserit. quare motui sit frequens, nisi œdema occupet crura vel pedes. Somnus breuis esto: nam & somnus vsusq; Veneris paruus esse

2. Secunda intentio. debet. Balneum atque omnia humectantia prorsus vitato. Secunda intentio completur præparantibus seu æquantibus (quæ vulgo digestiua vocant) & vacuantibus materiā illam pituitosam, quæ scatet corpus laborantis. Ergo genus aliquod oxymelitis offerendum est, quod pituitam in corpore delitescentem poßit incidere & detergere. Deinde præparata hoc modo expulsioni antecedens materia,

materia, medicamento atq; phlegmagogo, id est, pituitam expurgante, ex periti alicuius medici præscripto, vacuanda est. Quod si (inquit Guido à Cauliaco.) plethora adesset, tutò vena aperiri posset: non citra tamen periti alicuius medici consilium. At vix unquam in corpore plethorico visuntur œdemata, saltem legitima. Nam in eo non magis pituita, quàm cæteri humores abundant. Proin vix sola, & non aliis humoribus remixta, in particulam aliquam corporis plethorici influere potest. Quare venæ sectio in œdemate, saltem legitimo, nequaquam ex vsu esse videtur. Sic Leonus etiam testatur cap. 22. & proprio: Curationem exordiemur non quidem à sectione venæ, quoniam materia adest frigida, cum cacochymia: nisi fortasse esset œdema compositum cum inflammatione, vel occuparet guttur. Sed potiùs in principio leniemus aluum cum manna, syr. rosa. solutiuo, vel similibus. Postea digeremus materiam huiusmodi syr. ℞. syr. de succo end. ℥ j. oxymell. compositi ʒ ß. aquar. scabiosæ, fœniculi, cicoreæ ana ʒ j. misce pro haustu. Vel in sola materia pituitosa oxymelite & calidioribus vtemur. hæc dosis reiteretur per quinque vices. Inde præparato humore vacuabimus vel cum agarico, turbith, colocynthide, vel cum pilulis fœtidis aut de euforbio aut de hermodactylis, vel tali compos. ℞. agar. trochisc. pill. fœtid. de hermodactylis, de euphorbio ana ℈ j. misce: & cum aqua fœniculi fiant pilulæ VII. vel ℞. cassiæ ℥ iiij. elect. indi maioris, diaphœniconis, diacathol. ana ʒ j. ß. misce, & cum decocto communi fiat potus. Quòd si aluus non respondeat, vtere sicubus cum carthamo: Idem præstabit aloe pura vel lota, cum infusione Rhab. Facta euacuatione ad reprimentia trāsimus, quæ simul siccādi & digerendi facultate prædita sunt. Et sic tertia intentio perficitur in principio, admotis repercutientibus: non iis quidem quæ natiua sua frigiditate vehementer stringendo repellunt, sed quæ non inualidè siccandi, & modicè digerendi vim habeāt: ea aggregantia exiccationem & resolutionem vocant. In augmento verò discutientibus paulo fortioribus vtemur. At in statu, circa eius finem præsertim, & stata iam fluxione, puris iisq; fortissimis digerentibus seu resoluentibus. In declinatione autem absumentibus & exiccantibus, si resolutione saltem terminari debeat. Si verò degeneret in abscessum, quem aliqui exituram vocare solent, maturan-

De venæ sectione.

Lenientia aluum.

Digestio.

Pilulæ.

Potus.

3. Tertia intentio.

L

maturantibus, & reliquis quæ in curandis abscessibus proposita sunt auxiliis, curabitur. Porrò auxilia reprimentia, siccandi simul & digerendi facultate prædita, quæ competunt initio œdematis ex pituitosi humoris influxu creati, tribus præsertim formulis comprehenduntur, prima est Gal. lib. 14. Method. cap. 4. & 2. ad Glauc. cap. 3. ubi inquit: At si ex pituitoso humore in particulam influente œdema constitit, abunde aliquando satis facit spongia, quæ ex aqua, in qua sit aceti aliquid, maduerit. Porrò hæc ita attemperabuntur, ut vel bibi possint: vel ut non multum supra hoc aceti habeant. Deligare verò spongiam debebis, ab inferiore parte incipiens, ac suprà finiens. Esto autem spongia, modò conducturus sit, omnino nova. Huius si occasio non est, (hoc est, si nova copia non sit) hanc detergebis expurgabísque, exquisitè abluendo nitro & aphronitro, & aqua lixiuij. Secunda formula est ipsius Auicennæ, qui iubet ut loco spongiæ aliquando admoueatur pannus lineus duplex, aut quid simile: ℞. decoct. baurach, id est, nitri vel spumæ nitri, & cinerum, & aceti ana q. s. Tertia formula est à Rhaze descripta ad hunc modum: ℞. aloës, myrrhæ, lycij, acaciæ, sief memitha, id est, de glaucio, cyperi, croci orientalis, boli arm. ana part. æq. (alij ponunt ana ℥ j. ß.) pulverizentur, & cum succo caulium, hoc est, brassicarum & aceto misceantur. & fiat emplastrum. Porrò eadem nuper commemorata auxilia in huius œdematosi tumoris incremento etiam bene faciunt: adiecto saltem illis aceto copiosiore; vel modico alumine, in corporibus præsertim robustioribus, & cutem duram habentibus, atque ubi aquosior posca non profuerit. Ergo si sub his paulo antè memoratis auxiliis œdema non subsidat, quiescátve, ubi rursus deligabis, paulo plus aceti miscebis, ut posca valentior sit: vel pusillum aliquid aluminis coniicies, ac novam spongiam admouebis. Hæc enim & copiosum medicamentum excipit, diuque continet, & sua substantia affectam partem exiccat. Si nova copia non sit, melius est, inquit Galenus, eo quod vulgus vocat ellychnion, utare. Id verò ante omnia molle esto: quod genus Tarsicum est; cuius si facultas est, audacter utitor: utilius enim experiere quàm spongiam. Madeat verò ex posca, quæ & aliquid habeat aluminis. Tum (ut præscriptum est) deligetur ab inferiore sursum: hoc est, ligatura incipiat

Auxilia in principio œdematis admouenda.
1.
Posca aquosa.
2.
3.
Emplastrum Rhasis.
Remedia incrementi tempore admouenda.
Lib. 14. Therap. & 2. ad Glaucon.

ra incipiat in imis partibus, & desinat in altioribus. sit autem arctatio mediocris: velut in ossis fractura. Ac primæ quidem iniectiones fasciæ, quæ scilicet infernè incipiunt, magis arctandæ: quæ deinceps sunt, sensim remittendæ; cæterum non adeò, vt laxa sit aliqua deligationis pars. Porrò idoneum medicamentum ad hæc glaucium est, & collyrium ex eo paratum: sordes item lucernarum aqua mulsa diluta vtiliter adhibentur. Remedia autem, quæ post vigorem status, vbi iam constitit fluxio, & in declinatione vniuersali admouenda sunt, si œdema tendat ad resolutionem, sub triplici etiam formula describi solent. Prima est Auicennæ; nempe spongia imbuta aqua lixiuii, ex cinere fici, vitis & ilicis, quæ species est quercus; & particulæ admota: si quidem huic magna vis inest exiccandi ac detergendi. Secunda est Bruni, quam vsurpauit & Theodoricus. Recipit enim aluminis, sulphuris, myrrhæ, & salis, singulorum pares portiones: misceantur hæc omnia cum rosaceo & aceto, & fit linimentum, quod præcedenti remedio potentiùs adhuc exsiccat. Tertia rursus est Auicennæ, cuius descriptio est talis: ℞. stercoris vaccini lib. ß. olibani, styracis, vsneæ, (id est, musci arborum, qui Græcis bryon dicitur,) calami aromatici, spicæ, absinthij ana ℥ ß. confice omnia cum aceto & decocto caulium, siue brassicæ, & fiat emplastrum. Atque hæc quidem ratio est curandi œdematis; quod resolutione terminatur. Si verò digestioni non cedat, sed ad suppurationem spectet, vnguentum è succis diachylon nominatum, atque id maximè, quod à Rogerio compositum est, perquam vtiliter componitur. Ad id etiam confert vel magnopere & sequens emplastrum, quod recipit maluam, brancam vrsinam (vel si mauis dicere hircinam, quæ & acanthus dicitur) radicem althææ, radicem lilij, cepas assas, limaces, fermentum, & semen lini, cocta & subacta, & cum axungia & butyro mixta, rediguntur in formam emplastri seu potiùs cataplasmatis. Alij hanc formulam ita præscribunt: ℞. maluæ, brancæ vrsinæ, rad. althææ, liliorum ana ℥ ij. ß. cepar. assatarum ℥ j. ß. limaces num. iij. fermenti ℥ ij. sem. lini parum cocta & subacta cum reliquis coëant in emplastrum. Aliud ad idem summè efficax: ℞. succi ebuli, sambuci, oxylapathi, id est, lapathij acuti, leniisticis, marathri seu fœniculi ana q. s. coquantur vnà cum dialthæa, melle,

1\. Status & declinationis remedia.

Spongia lixiuio imbuta.

2\. Linimentum.

3\. Emplastrum Auicennæ.

Vinea quid.

Concoquentia seu maturantia.

Hoc ad Theodoricum refertur.

Apertio.

melle, oleo & butyro; atq; ex iis emplastrum conficito. Maturato apostemate, non expectetur, donec sponte aperiatur, quoniam tardè admodum, vel fortasse numquam id contingeret: sed ferro candente, aut caustico aliquo medicamento fiat apertio, qua pus excernatur, iuxta modum & formam superiùs expressam. Deinde sordes detergeantur unguento vulgò Apostolorū dicto: quod recipit terebinthinæ, ceræ albæ, resinæ pini ana ℥ xiiij, opopanacis, floris æris, vel viridis æris ana ℥ ij. ammoniaci ℥ xij aristolochiæ longæ, thuris masculi ana ℥ vi. myrrhæ, galbani an. ℥ iij. bdellii ℥ vi. lithargi. ℥ ix. ol. lib ij si fuerit æstas (in hyeme lib. iiij) aceti q. s. ad ammoniacum, galbanum, opopanacum dissoluenda, confice secundum artem. Vel mundificatiuo utere ex apio & succo absinthij: vel unguento subscripto, quod pus crassioris substantiæ attrahit & mundificat. Accipit autem id galbani, ammoniaci, resinæ terebinthinæ, picis, seu vaccini, olei antiqui ana partes æquales: dissoluuntur gummi ex aceto, & liquefiunt ad ignem cum reliquis, & fit unguentum. post detersionem verò & mundificationem, curetur ut reliqua ulcera sordida.

Vng. apostolorum.

Vng. mundificatiuum.

4. Quarta intentio.

Cæterùm quartam intentionem assequimur, pro ratione & natura accidentium superuenientium, ut si accidat dolor, ille in primis sedandus erit, admota (iuxta Auicennæ doctrinam) æsypo humida, vel vino cocto vel cerato composito ex chamæmelino, oleo de absinthio, oleo de spica & cera. Si verò durities adfuerit, dissoluenda, atque emollienda est medullâ bubulâ, vel ceruinâ, vel quapiam aliâ simili, ut in sequentibus latiùs patebit. Galenus autem in diuturno œdemate partem oleo liniens, spongiam ex lixiuio apponebat, atque stringens arctiùs, affectum perfectè curabat. Idem & Aëtius præcipiebat. Discutit item, eodem authore, ac compescit hos tumores terra omnis illita, ad solem adhibitas: pariter argilla aceto macerata & sole exiccata: item creta collecta circa molas acuentes cultros, cum aceto chalybeato; item sordes repertæ in alueolo fabrorū, in quo extinguunt ferrum. Possumus etiam applicare linteola tali decocto madefacta, modò resolui possint: ℞. foliorum chamomill. ros. myrtill., absinth. stœchad. ana m. ß. balaust. nucis cupressi ana m. j. saluiæ, rorismar. squinanthi, calamenthi montani ana p. j. aluminis rochæ, salis nitri ana ℥ j. ß. misce, & cum s. q. lixiuij vel aceti decoque, & utere.

Lib. 2. ad Glauc. Oedemati inueterato.

Aëtius lib. 15. cap. 1.

& utere. Suffitus huius decocti multum etiam facit. pariter suffitus resinæ thuris, lapidis pyritidis, omnia in puluerem redacta, & super prunas imposita. Si digeri non potest, ad suppurantia, vt iam dictum est, veniendum. Relinquitur aliud genus œdematis tractandum, quod compositum vocatur: cuius curandi scopus variatur, pro vt varia erit eius compositio & nomenclatura: nam si constiterit ex pituita & sanguine, tunc erit œdema phlegmonosum; si ex pituita & bile, erit œdema erysipelatosum; pariter si ex pituita & melancholico succo, erit œdema scirrhosum: sicq; in curando habebimus semper intentionem ad geminum humorem alterandum & euacuandum: & topica quoque respectum habebunt ad humorem magis præpollentem. Cæterùm nunc capita curationis œdematis hîc apponamus. Oedemati quod symptoma est, hoc est, accidens, aliis morbis superueniens, vt aquæ interentem, tabi, & cachexiæ, medicamenta, quæ discutiunt & sine molestia desiccant, adhibeto. Ergo tumentem locum oxymelite, vel oxyrrhodino, aut oleo cum sale, aut etiam oxyrrhodino salem habente, perfricato. Hac enim frictione & dolorem (si quis ex distensione excitetur) mitigabis, & tumorem remittes. Oedemati verò ex tenuis pituitæ influxu excitato, si nondum restitit fluxio, medicamenta quæ partim digerant, partim verò cogant restringantq;, admoneto. Ergo spongiam nouam vel aliam lixiuio ablutam, initio posca dilutiore, in mollioribus præsertim corporibus, madentem alligato, vinculáque (si artus tumor occupet) ab inferiori parte ad superiorem, vt in fracturis, ducito, & mediocriter constringito. Quod si per hæc tumor non remittatur, subsideátve, poscæ, id est, oxycrato, aluminis momentum adiicito. At si iam in vetustatem affectus deuenerit, non ampliùs remedia mistam hanc facultatem (digerentem scilicet & restringentem) habentia, sed digerentia ac disiccantia potiùs adhibeto. Igitur, parte oleo priùs inuncta, spongiam qualem suprà diximus, lixiuio delibutam, imponito, ac fascias arctiùs deligato.

Oedema compositum quomodo curetur.

Capita curationis œdematis.

1. Oedema morbi accidens.

2.

3. Oedema morbus.

4.

5.

6. Oedema inueteratum.

7.

OBSER-

Observatio III.

De apostemate ventoso in genu.

CVIDAM inflationem instar apostematis in genu habenti, post vniuersalia remedia consului vt hoc cataplasma resolutiuum (etiam valens in materia phlegmatica) apponeretur: ℞. sem. anisi subtiliter puluerisati, sem. fœniculi, cumini, carui ana quart. ß. farinæ fabarum ℥j. succi ebuli & sambuci, vini arom. ana q. s. decoquendo fiat emplastrum seu cataplasma. Quo apostema illud ventosum resolutum est.

Scholia.

AD flatulentos tumores, in quibus vapor aliquis flatúsve præter naturam concluditur, referuntur hydrops tympanias seu tympanites, ramex flatulentus, de quibus suo loco diximus, ac curationes in propriis capitibus posuimus. Sed & quicunque tumores aut sub cute, aut sub ossium membranis, aut in musculis ex collecto vapore attolluntur; hi admodum rarò vsueniunt: vixque vsquam potest solus flatus citra humoris permistionem colligi. Tumor indolens est, nisi cùm membranas magna vi diuellit atque distendit, œdemate mollior minusq; renitens, nec prementis digiti vestigium retinens. De tumoribus præter naturam, qui inflationes dicuntur Latinis, vulgo autem apostemata ventosa, cap. XI. lib. I. de tumor. præter naturam egimus. Hæc autem Tagautius ex diuersis authoribus collegit, sic scribens: Nunc tempestiuum est, vt de inflationibus disseramus, quibus diuersa ab œdematibus curatio est. Illa namque, vt Gal. ait lib. 14. Therap. ex pituitoso succo ortum habent: proinde prementibus nobis cedunt, digitiq; admodum altè in ipsa descendunt. Inflationes verò ex flatuoso spiritu collecto nascuntur, aliàs sub cute, aliàs sub membranis, quæ ossibus circumdantur, aut musculos, viscerúmve aliquod includunt. Porrò colligitur aliquando non parum etiam in ventriculo & intestinis, itemq;

Apostemata ventosa.

Inflationis & œdematis differentia.

in

in medio spatio horum & peritonai, vt in aqua (inquit Paulus) subtercutem generē, cui nomen est tympanias. Differunt quoque hæ ab œdematis: quòd & pressæ digitis non retinent vestigium, & sonitum veluti tympanum reddunt: itemq; quòd in cauitate sensibili subinde continentur, atque hæc nonnumquam maxima. Causa huiusmodi inflationum est caloris natiui imbecillitas, in materia pituitosa, ad flatus excitandos disposita. Calor namque eiusmodi suscitare quidem vaporem ex humida materia potest, sed non discutere. Quemadmodum enim (inquit Galenus) in externis rebus videmus, vt frigidissima constitutio, maximè spirante Borea, aërem sereniorem reddit, ac calidissima per æstatem constitutio ambientem nos aërem purum efficit, mediæ verò constitutiones nebulas pariunt: ita in animantibus accidit. Neque enim calor per extremam imbecillitatem, neque cùm vehementes sunt ei vires, sed cùm medium inter has affectiones obtinet, flatum gignere potest. Retinetur autem flatus eiusmodi in loco quopiam (vt dicit Auicennas) vel propter densitatem, seu spissitudinem membri, vel propter ipsius vaporis seu spiritus crassitiem. quod & iis verbis Paulus ex Galeni sententia testatus est. Membrorum (inquit) densitas, tum spiritus simul crassities, efficit, vt idem spiritus non dissipetur. At signa inflationum sunt, tumor renitens tactui, cum lucido quodam splendore, sonum, vt vter, vel tympanum, dum percutitur reddens. Adhac persæpe sentitur flatus per totum corpus modò huc modò illuc discurrens; ac dolorem extensiuum pariens. Quod autem ad indicia pertinet, flatulentus seu vaporosus spiritus, qui non discutitur, multa parit incommoda. Halitnosus verò huc atque illuc per corpus discurrens cum dolore & anxietatibus, magnopere verendus est: quippe qui à materia aliqua venenosa attolli videatur. Cùm tria hæc, materia humida, caloris imbecillitas, & meatuum densitas, ad inflationis generationem (vt in præcedentibus ostensum est) concurrant; quod ad curationem attinet; curationis ipsius scopus erit, caloris substantiam roborare, vaporem seu flatulentam materiam extenuare, & meatus corporum (in quibus vaporosus ille spiritus collectus continetur) densitatem recludere. Porrò posteriora duo, nempe densi corporis rarefactionem, & crassi spiritus extenuationem, iisdem omnino

[Margin notes: Lib.4. — Inflationum causa. — Lib.6.de morb.& symptom. — Lib.4. — Inflationum notæ. — Inflationum prognostica. — De inflammationum seu flatulentorum tumorum curatione.]

auxiliis assequimur, medicamentis scilicet tenuitate partium pollentibus, siue extenuantibus, & calfacientibus, magis aut minus, pro partium inflatione afflictarum densitate, vel raritate, & vaporum quoque crassitudine, vel tenuitate. Pro horum namque differentia facultas medicamentorum, quæ admonentur, intendi ac remitti debet. Itaque raræ partes & vapor seu spiritus non admodum crassus, minus; densæ verò, & vapor multa crassitie præditus, magis extenuantibus, & calidis egent. Caloris autem substantia, si periit, aut imminuta est, pro ratione iacturæ eius, resarcienda erit. Si verò alterata fuerit, ad mediocritatem reducenda. Quòd si vnà dolor excruciet, ad anodyna transeundum erit. Non absurdè igitur inflationum (quas ventosa apostemata vocant) curationem tribus intentionibus perfici dixerunt posterioris ætatis nostri chirurgi: prima in debita viuendi ratione, secunda in proba concoctione, & tertia in flatulenti spiritus, qui in particula collectus est, discussione consistit.

Tres scopi curandarum inflationum.

1. Prima intentio.

Cibus.

Itaque vitæ institutio talis erit. Abstinendum inprimis ab omnibus crassis, viscosis, crudis, pituitosis, flatuosis: cuiusmodi sunt dulcia, legumina, fructus crudi, rapum, castaneæ, & alia id genus, quæ spiritum flatuosum procreant. Vtendum autem calidis & siccis; item attenuantibus, & flatum discutientibus, vt est panis hordeaceus, qui aliquid salis & cumini receperit. Laborantis potus sit vinum album vel subrubellum (quod Claretum vocant) aut vinum Græcum. Vtatur decocto cicerum alterato cum cepis, apio hortensi, quod vulgo petroselinon appellatur, calamintha, ruta & cumino. Carnes sint assæ potiùs, quàm elixæ, & præsertim ex volatilibus, vt de œdemate dictum est. Vt autem secundam intentionem assequaris, roboranda est tibi virtus concoctrix bonis quibusdam speciebus aromaticis, & confectionibus, atque (vt vocant) electuariis ad hoc dicatis, vt sunt diacuminum, diacalaminthe, aromaticum rosatum, & sequens confectio, quam dragetam appellant: ℞. anisi, marathri, carui, dauci, cimini, baccarum lauri tritarum ana ℥ j. glycyrrhizæ, quam liquiritiam vocant, galangæ, zinzib. albi ana ℥ ß. caryophyllorum, cubebarum, piperis longi, sem. rutæ ana ℥ ij. anisi zacch. incrustati ℥ iij sacch. lib. ß. fiat puluis. Extrinsecus verò inungatur ventriculus oleis de spica, de costo & ruta: vel fiat

Potus.

2. Secunda intentio.

Drageta concoctionem adiuuans.

fiat epithema, quod ea recipiat quæ & flatus discutiunt & iuuandæ coctioni dicata sunt; atque hoc stomacho admoneatur. Sed hæc ad medicinam magis quàm chirurgiam pertinent.

Tertia intentio completur medicamento, cui mixta facultas sit, hoc est, quod simul concoquat, digerat, & modicè astringat, nec dolorem augeat. Ad hæc autem consequenda instituuntur tres formulæ auxiliorum, lib. 14. Therap. prima ad hunc modum posita est à Galeno: In artubus (inquit) & musculis, qui sub cute aut etiam membranis, quæ ossa vestiunt, inflatione orta, si citra dolorem sit, liquor aliquis tenuissimarum partium, cuiusmodi est lixiuium nona spongia exceptum, satis fecerit. Sin dolor quoque vrget, vngenda pars est oleo, quod relaxandi, remittendíque vim habeat. Incidunt porrò ex percussionibus eiusmodi affectus, vbi vel musculus vel membrana quæ os circuit, est contusa. At super membranam quidem quæ os ambit, antedicta imponenda est spongia. Secunda formula ibidem ita descripta est. Ad musculos verò (namque hi aliquando dolent) medicamentum quod magis mitiget est adhibendum. Quò fit vt ad hoc solo lixiuio non vtantur, sed immissa ei tum sapa, tum pauculo oleo. Satius autem fuerit in principio, non addidisse lixiuium, sed sapâ cum vino & exiguo aceto vti, ac quod mediocre sit, olei adiicere. Vbi mixta sunt, modicè excalfacere, ac lanam non lotam, quam succidam vocant, ipsis imbutam imponere. Quòd si eiusmodi lanæ facultas non sit, ipsius œsypus, miscellæ supradictæ est iniiciendus. Vbi verò œsypus præsto non est, aliquid cerati, quod ex œsypo componitur, rectè admiscueris. Debent enim contusi musculi leniri medicamento cui mixta facultas sit, quippe quæ simul concoquat, digerat ac modicè adstringat: nam si nihil habet adstrictionis, auget aliquando phlegmonas, ac maximè in iis corporibus, quæ sunt plethorica. Ergo trium iam comprehensarum indicationum (concoquendi scilicet, digerendi & modicè astringendi) in inflatis ex plaga musculis memor, vbi dolor maior vrget, mitigatiua magis ratione vteris, (nam dolor plerumque magnam copiam humorum ad partem affectam trahit: ideóque ille ante omnia leniendus est, alioqui frustrà digerentia & concoquentia remedia adhibebimus)

3. Tertia intentio.

1. Ad inflationem ex contusione in artubus, musculis, & membranis quæ ossa contegunt.

2. Ad musculos cum inflatione dolentes ex contusione.

Sapa.

Lana succida.

Oesypus.

Ceratum ex œsypo.

Aceti, vini & lixiuij collatio. plus olei & vini adiiciendo; vbi abest, maiore vi instabis. Maiorem vim intelligo, cùm breui via properatur ad finem. Porrò breuis via fit, per ea quæ valentes habent vires. Hæ autem maximè in lixiuio & aceto habentur; post hæc in vino. Quoties igitur de mitigando non laboras, horum (lixiuij, inquam, & aceti) plus in mixturam coniicies. Rursus vbi repellere studes, vini plus quàm horum immittes. Porrò id optimum in hunc vsum fuerit, si nigrum austernmq; sit. At si digerere malis, lixiuij plus indes. Acetum verò si his miscebis, ad ambo vtilis erit mixtura, propterea quòd acetum mixtas habet facultates. Vbi verò musculus sine dolore est, licet sanè in lixiuij penuria pro ea aphronitrum immittere. Esto autem id minimè lapidosum, sed magis spumosum. Tertia formula est emplasticum, quod fit ex strigmentis gymnasiorum, id est, sordibus, quæ à corporibus luctantium detergebantur, & calce viua ex aqua & vino simul coctis. Galeni verba hæc sunt lib. 14. Therap. Quæ verò huius generis inflationes inueterârunt, primo quidem loco his, ea quæ ex lixiuio componuntur (vt prædictum est) adhibeas. Secundo loco emplasticon aliquod. Dicam autem & horum exemplum. Strigmenta gymnasiorum feruefacta, percola primùm, sic vt pura sint: deinde rursum in cacabum immissis, calcem viuam in farinæ speciem tusam insperge, ad luti vsque crassitudinem. Salutare hîc est & medicamen, quod ex sycomoro componitur, aliaq; id genus. Cæterùm si huiusmodi flatuosus spiritus, qui inflationem committit, fumosus, malus, corruptus, à materiaq; venenosa excitatus, cum dolore intolerabili & vehementi calore per membra discurrens, nullum tutius ac melius consilium dari potest, quàm quod vbi in parte quapiam substiterit, pars ipsa protinus infra supraq; deligetur, ac in medio nouacula vel ferro candente tumor aperiatur, ita vt facilè vapor ille venenosus egredi possit. Deinde hians plaga implenda erit aloë & bolo armenia, ex rosaceo & aceto dissolutis. Transactis verò diebus tribus aut quatuor, vulnus carne opplendum erit, & ad cicatricem perducendum. Porrò in venenosis eiusmodi inflationibus, victus ratio tenuior esse debet, egestq; corpus medicamento purgatorio. Quòd si theriace sumenda daretur laboranti, rectè illi consultum esset. Cæterùm capita curationis tumoris flatulenti hæc sunt.

Margin notes:
- 3. Pro lixiuio aphronitrum.
- Si inueterauerit inflatio.
- Si flatuosus spiritus venenatus fuerit.
- Victus ratio.
- Theriaca.

sunt: Imbecillam caloris affectæ partis substantiam roborato, deperditam instaurato, alteratam ad mediocritatem reducito. Vaporosum seu flatulentum spiritum crassiorem, vnde tumor eiusmodi suscitatus est, extenuato. Densatos cutis ac totius laborantis particulæ meatus, medicamentis tenuitate partium pollentibus, recludito: deinde flatuosum spiritum discutito. Pro locorum autem affectorum differentia, & vaporis ipsius flatuosi crassitudine, vel tenuitate, medicamentorum quæ admonentur, tum materiam tum facultatem intendito ac remittito. Porrò si cum dolore & inflammatione tumor eiusmodi flatulentus inciderit (vt contingit in musculis ob contusionem flatu repletis) mitigatoria initio admoneto: procedente verò tempore, quæ discutiendi vi polleant, eorum copiam paulatim augendo, adhibeto. Inflationes quæ ob negligentiam antiquatæ fuerint, primò quidem lixiuio foueto, deinde emplastrum quodpiam ex his quæ molliunt & discutiunt, admoneto. At tympanites cùm sit ex tumoribus flatuosis, vti diximus antea, quibus modis curetur ostendimus Obseruat.42. & Schol. eiusdem lib.19. Obser. & Curation. medicinalium nostrarum: & Obser.44. de tympanite seu mola ventosa vteri. Præterea cùm & hernia ventosa seu pneumatocele etiam ad tumores ventosos pertineat, vt paulo antè ostendimus, quomodo etiam fiat, cognoscatur & curetur, exemplo curationis ostendimus Obseruat.16. & Scholio eiusdem, lib.27. Obseruat. & curationum medicinalium nostrarum, vt non opus sit eadem hic repetere, quæ ipse legere poteris, nam & ad hunc locum explicandum egregiè faciunt, & conferunt. Nunc ad apostemata aquosa noster conuertatur sermo.

Capita curationis tumoris flatulenti.

P 3 OBSER-

OBSERVATIO IIII.

De apostemate aquoso pedem circa iuncturas occupante.

ISTIS diebus cùm quidam quasi tumorem aquosum in pede circa iuncturas haberet, stercus bubulum cum cimino puluerisato, priùs spongia cum lixiuio perfusa, appofui, præcedentibus vniuersalibus remediis & egregiè contulit. Tumores enim aquosi sæpiùs in pedibus, testiculis, capite & iuncturis accidunt, quàm in aliis corporis partibus: tum quòd humor eiusmodi in eas partes promptiùs irruat; tum quòd caliditas in ipsis sit modica: quippe quæ à calidissimis absunt partibus. Denique quemadmodum flatuosus tumor rarò inuenitur absque humore aquoso, vt diximus; ita vix vmquàm aquosus tumor, siue serosus, in particula aliqua concluditur absque flatu. Huic igitur victum attenuantem, calefacientem & exiccantem præscripsi, qualem antea in vero œdemate instituerámus: & vt parum dormiret æger, imperaui; somnus enim longior plus æquo humectat: & vt aërem præcipuè siccum eligeret iussi: curamque incepi ab aquosi humoris per aluum & per vrinarios meatus euacuatione; priùs materiâ aquosâ præparatâ per syr. absinthij, eupatorij, byzantini, & similes. mox catapotia ex agar. rhab. & hiera commodè exhibuimus. postremò ad topica illa resoluentia & exiccantia, serosasque humiditates consumentia, commodè deuenimus.

SCHOLIA.

HVC pertinent aquosi tumores, quibus vel aqua citrina, vel sanguinis serum comprehenditur: quod genus hydropisitites, hydrocephalon, hydrocele & quodcunque horum similitudine

litudine sub cutem prominet. At de omnibus speciebus hydropis diximus abundè, maximè de anasarca seu leucophlegmatia, etiam de ascite (quæ etiam ad tumores aquosos pertinent) diximus lib. 19. Obseruat. & Curationum medicinalium nostrarum. etiam de hydrocele, id est, hernia aquosa, Obseruat. 18. lib. 27. at de hydrocephalo mox dicemus. Cæterùm Tagautius lib. 1. Institu. Chirurg. de tumoribus præter naturam cap. 12. de tumore è serosa substantia creato, quod aquosum apostema nominant, sic inquit: Pituitam, si per vniuersum corpus increuerit, ea species aquæ intercutis, quam Leucophlegmatiam vocant, comitatur, vt Galenus annotauit lib. 6. de symptom. causis. Cùm verò in vna duntaxat parte pituitosa hæc substantia redundat, œdema enascitur: ita enim appellant tumorem laxum ac doloris expertem. Serosa autem excrementa si abundant, aquam intercutem (quam ascitem nominant) generare solent. Quæ si in vnam aliquam partem incubuerint, in ea phlyctænas, id est, pustulas, excitant. Porrò serosum eiusmodi recrementum, recentiores aquosum phlegma nominare consueuerunt. Quemadmodum etiam & pituitam illam, quæ reperitur in pedibus & cruribus eorum, quos aqua inter cutem vexat, & in tabidis, & aliis qui malo habitu (Græci cachexiam vocant) laborant. Ad hæc, tumores ex eiusmodi aquoso phlegmate, aut seroso iam dicto recremento procreatos, illegitima ac non vera œdemata vocitant. Leonus verò cap. 24. de apostemate aquoso aliquam particulam obsidente, apostemata aquosa potissimùm vocat tumores illos in testiculis, vt est hydrocele; in capite, vt est hydrocephalon, cùm & in his partibus, ita quoque & in pedibus & iuncturis magis fiunt. Cæterùm in periculosis illis dispositionibus seu affectibus, tabe, inquam, hydrope, & cachexia, œdema (vt superiùs ex Galeni sententia dictum est) symptomatis rationem obtinet, non morbi: nulla quidem propria præcipuáque curatione indigens. Sola enim frictio ex oxyrrhodino, aut nonnunquam ex sale & oleo, vel etiam ex sale & oxyrrhodino, sistit ipsum, aliáque huiusmodi multa. Horum autem tumorum causæ sunt, alteratrix facultas non humiditate solùm nimiâ, & copiâ superfluitatum crudarum, sed præcipuè algore & frigidâ intempe-

Leucophlegmatia.

Ascites ex seroso recremento.

Phlyctænæ.

Methodus curandi tumores.

Causæ tumorum aquosorum.

Causæ tumorum aquosorum. *tie vitiata, & alimentorum prauitas, ad aquositatem declinans, vt ex lib. 6. de symptomatum causis facile est colligere. Signa & indicia ferè eadem sunt, quæ & veri œdematis. Hoc* Aquosorum tumorum notæ. *tamen differunt, quòd in istis aquosis tumoribus laxus magis tumor est, quàm in œdemate legittimo: atque ideò non tantùm renititur tactu, sonatq; non vt flatus, sed vt aqua potiùs. Ad hæc aliquo modo splendere videtur, cùm ad lucem quis ipsum in-* Iudicia. *tuetur. Quòd verò ad huiusce modi tumoris indicia attinet, aquosus haud dubiè tumor à maiori enascitur frigiditate quàm flatuosus, vt Galenus autor est, Commentario vndecimo lib. 4. aphor. super hunc aphor. Quibus tormina, & circa vmbilicum labores &c. Videtur autem (inquit) à maiori frigiditate generari aquo-* Ascites à maiori frigiditate generatur, quàm tympanites. *sus hydrops, quem ascitem vocant: à minore verò tympanias, quæ ab Hippocrate aqua inter cutem sicca nominatur. Neque enim humida substantia in flatuosum aërem sine calore aliquo potest transmutari. Tumores præterea aquosi sæpiùs in pedibus, testiculis, scroto, capite, & iuncturis accidunt quàm in aliis* Quas partes maximè prehendāt aquosi tumores. *quibusuis corporis partibus: tum quòd humor (vt diximus) eiusmodi in eas partes promptiùs irruat, tum quòd caliditas in ipsis modica sit: quippe quæ procul à calidissimis absunt partibus, vt secundo Preg. ait Galenus. Quemadmodum etiam flatuosus spiritus rarò inuenitur absque humore aquoso, ita vix vnquam aquosus sine serosus humor in particula aliqua concluditur absq; flatu. Hactenus de generatione, causis, signis & indiciis aquosi tumoris, nunc de curatione. Cùm aquosi tumores, & serosi (vti* Aquosi tumoris curatio. *diximus) recrementi fluxione excitentur, non aliâ certè curandi viâ & ratione saltem vniuersali, in illis profligandis vtendum est, quàm eâ, quæ in aliis suprà memoratis tumoribus, qui ex humorum in partem aliquam influxu procreantur, persanandis, à nobis suprà explicata est. Duplex igitur curandi indicatio per* Curandi aquosi tumoris duplex indicatio. *initia in eiusmodi tumoribus erit: nempe vacuandi quod influxit, & fluxionem inhibendi. Quocirca & composita fuerit de talibus affectibus (veluti & de reliquis morbis omnibus, quicunque in generatione adhuc sunt) medentis sollicitudo, ex ea scilicet quæ curat, & ea quæ prouidet. Itaque prima indicatio ei parti Artis medicæ subiicitur, quæ morbos curat: secunda verò ei parti subiacet, quæ futurum morbum præcauet. Porrò vt*

geminum

geminum hunc scopum vniuersalem assequamur, aliis quinque particularibus intentionibus est opus, quæ noster Guido à Cauliaco in curatione tumoris aquosi hoc ordine & modo, qui sequitur, expressit. Prima, in probâ vitæ institutione atque obseruatione consistit. Secunda in concoctionis emendatione, seu (vt ait) rectificatione. Tertia, in aquosi humoris per aluum expurgatione. Quarta, in eiusdem serosi recrementi per vrinarios meatus eductione. Quinta & vltima, in coniuncta (vt loquuntur) seu contentæ in particula humiditatis aquosæ, euaporatione, atque exiccatione. Cæterùm cùm primæ quatuor intentiones magis ad medicum spectent, quàm ad chirurgum, quem hoc opere instituendum suscepimus, atque etiam ex iis quæ in præcedentibus dicta sunt, satis innotescant; consilium fuit, tantùm de postrema quæ topica desiderat auxilia, hoc loco agere. Quinta igitur intentio perficitur cum exiccantibus & resoluentibus huiusmodi aquosas ac serosas humiditates, quæ in particula laborante continentur. Horum autem tres communiter formulæ statuuntur. Prima est Galeni lib. 2. ad Glauc. & 14. method. medendi: nempe quæ constat oxyrrhodino & sale, vt superiùs dictum est. Secunda est eiusdem: spongia scilicet noua, lixiuio perfusa, & reliqua alia auxilia, quæ suprà ad œdemata scripta sunt. Quibus, vt potentiùs exiccent & discutiant, addenda sunt aphronitrum, alumen, sulphur. Tertia formula est cuiusdam emplastri ab Auicenna descripta in curatione scrophularum, quod Galeno attribuit in libro de compositione medicamentorum κατὰ γένη. Hoc autem (vt ille prædicat) intra hebdomadam vnam ad summam, plerumque verò intra triduum, omnem duritiem resoluit. Porrò tametsi emplastrum hoc apud Galenum libro nuper citato non reperiatur, eo tamen commodè vti possumus ad aquosam & flatuosam duritiem dissoluendam. Eius autem descriptio talis est Auicennæ: ℞. sem. sinapis, sem. vrticæ, sulphuris, spumæ maris, aristolochiæ (rotundæ) & bdellij ana ℥ j. ammoniaci, olei antiqui, ceræ ana ℥ ij. Quod si hoc emplastro non discutitur, non aliud auxilium melius ac præsentius excogitari potest, quàm vt ferro aperiatur, deinde detergeatur, & aliorum sordidorum vlcerum more curetur. Ex istis constant capita curationis aquosi tumoris. Victum attenuantem, calfactorium,

Quinque particulares intentiones curandi aquosi tumoris.

Emplastrum Auicennæ discutiens aquosos tumores.

Capita curationis aquosi tumoris.

ctorium, & desiccatorium laboranti instituito. Vt corpus moderatè exerceat, parcè edat & bibat; non multum dormiat, ventrémque & vesicam sæpiùs ad excretionem exuscitet, imperato. Vt probè alimenta concoquat, & flatus minimè gignat, curato. Serosas humiditates, quibus laborantis corpus scatet vniuersum, per aluum & vrinarios meatus expurgato. Serosum illud recrementum, quod in affecta parte continetur, desiccato, & per halitum digerito. Quod si discuti non poßit, scalpellum vel potiùs ab igne candens ferramentum in tumorem, si artus occupet, adigito, atque eum parte procliuiore (quò faciliùs inde humor emanet) reserato. Humore qui tumorem committebat, per emissarium vacuato, reliqua quæ ad sordidorum & aliorum consimilis naturæ vlcerum, curationem pertinent, sine mora perficito.

OBSERVATIO V.
De hydrocephalo.

CVM in superiore parte capitis paulo supra frontem Fredericus infantulus, nuper natus, filius Petri Frederici chirurgi Delphensis hydrocephalon haberet, quem ego è sacro lauacro seu fonte susceperam (solet autem & hic aquosus tumor in capite puerorum vt plurimum à primo ortu colligi:) pater, qui egregius chirurgus & mihi amicissimus erat, ex communi vtriusque nostrûm consilio, (cùm robustior alioqui videretur infans,) facta incisione, effluere fecit aquosam illam materiam, ac vulnere posteà vlceris instar absterso leniter puerulum breui sanitati restituit. Eodem etiam modo istis diebus in infante illius mulieris quæ in insigni Diui Oberti habitabat Delphis, curationem hydrocephali administrauimus solâ incisione: nostro enim cõsilio per eundem Petrum Fredericum compatrem meum in tumente cute, ad modum crucis factâ pũcturâ, aqua omnis paullatim effluxit, & infans similiter curatus est, solis absterforiis, vt in prædicto infantulo, ad puncturæ mundationem vsurpatis.

patis. Sed posteà per me & eundem chirurgum experientiâ ipsâ manifestè patuit, quòd faciliùs & tutiùs eiusmodi hydrocephalo laborantes infantuli cum exsiccantibus & resoluentibus medicamentis exteriùs admotis & circumpositis curentur, etiam sine incisione; quam incisionem nunc quidam pro extremo remedio habent, & non immeritò, vt in sequentibus Scholiis & Obseruatione sequenti manifestius euadet.

SCHOLIA.

AD apostemata aquosa (vt dictum est) refertur hydrocephalon, hoc est, Aqua extra cranium, Auicennæ; Apostema verò intercutaneum Hali-abbati vocatum. Congregatur autem interdum (inquit Manardus Epistol. Medicinalium libro 7. epistola 2.) in capitibus præsertim puerorum, aqua in medio aut cutis aut pericranii, aut huius & ossis, quam ὑδροκέφαλον Græci vocant. Sic Galenus aquam in capite extra cranium interdum esse admittit; tunc quoque tumorem apparere mollem: aut quandoq; sub cranio consistere, neq; tum foris comparere: aut quandoque vtrobique inesse. Qui verò intra cranium constiterit, hunc quidam exponunt, interdum sub cranio consistere, videlicet supra meningam, duram à barbaris matrem vocatam; vt & Leonus de tumoribus præter naturam cap. 25. ex mente Galeni asseruit, dicens, quòd tunc est tumor aquosus qui in capite puerorum, vt plurimum à primo ortu colligitur: vel est humoris aquosi, aut fœculenti sanguinis in parte aliqua corporum eorum quæ caput concinnant collectio. Hydrocephalon igitur quatuor species habere videtur: vnã, cùm intra cerebrum & inuolucrũ eius humor subsidet: alterã cùm intra membranas & ossa: tertiã, cùm intra os & pericrauiũ: vltimam, vbi os & cutem interiacet. Eiusmodi morbum nequaquam fieri, neque inchoari nisi in recens natis puerulis G. Placentinus asseruit: nempe quòd ex causis morbi istius optimè pensiculatis, rem ita se habere, certiùs constet. Id nos tamen vidimus in puero septem annorum, qui etiam curatus est absque incisione, vt

Hydrocephalon. Aqua extra cranium, Auicennæ. Apostema intercutaneum. Hali-abbatis.

Gal. in Finitionibus.

ut sequenti Obseruatione ostendemus. Verùm in puerulo nostro, de quo in præcedenti Obseruatione loquebamur, etiam antequam nasceretur, vel in ipso partu malum originem traxerat, nam statim à partu pater animaduertit caput hydrocephalo affectum: ita quoque non solùm in hoc puerulo, sed & istis diebus etiam in infante illius mulieris quæ in intersignio Diui Oberti habitabat Delphis *conspeximus, & nostro consilio per eundem chirurgum factâ puncturâ aqua effluxit, & infans curatus est. & noster* Fredericus *facta incisione instar crucis per patrem sanatus est: quamquam & postea per me & eundem chirurgum experientiâ compertum sit, quòd faciliùs & tutiùs (vt etiam superiori Obseruatione meminimus) cū exsiccantibus & resoluentibus medicamentis curentur, nullâ factâ incisione: quod remedium extremum esse debet. Ex istis iam supradictis manifestissimè liquet, istiusmodi congregationis aquæ causam in capite infantium, plusquam in aliis membris interdum intra, interdum verò extra caluariam, potissimùm reperiri. Cuius quidem rei idem* Placentinus *in lib. 1. suæ Chirurgiæ cap. 1. duas inducit causas. Primam scilicet, respectu aliorum membrorum, immensam capitis capacitatem: alteram verò infantis in vtero materno posituram, qua capite inclinato propendeat: quare faciliùs ad eum aquea humiditas defluat, ex mensibus retenta suspensis, quam nec mater ipsa, neque puer euincere, seu corrigere potuerint, sed tantummodò istiusmodi materiam retrudere, capitiq; infantis demandare. Ad quam quidem operationem proculdubio & causæ superiùs ex eodem autore citatæ, nonnihil adiuuant, eandemq; efficaciter promouent. Constat enim iuxta eundem autorem, infantem vtero & renibus maternis communicari, atque ex venis vteri tum hepate matris, sanguinem, ministerio vmbilici, nutrimenti gratiâ, ad iecur suum, attrahere: ob faciliorem itaque illud fieri attrahendi dispositionem, occasionémque: ventrem præterea infantis, eiusq; partem anteriorem, circa renes mulieris collocari, qui manus super genua teneat occlusas, vt capite propenso super manus in concauo oculorum manus occultentur, naribus inter duas manus consistentibus. Quibus causis fit, vt facilè materia confluentis spontanea promptitudo in caput infantis deriuetur. Sunt autem qui istiusmodi duas caussas, etsi Guilhelmi*

Causæ.

Causæ duæ, iuxta Placentinum.

Infantium in vtero materno positura.

Causæ aliæ.

helmi sententiâ approbatas, reiiciant aut non admittant, eiúsque sententiæ planè refragentur, tamquam improbabili, quum venter ipsius infantis multo sit capacior, decliuiorq; ipso capite, ad quem potißimùm eiusmodi materia rapi deberet. Ob quam rem, alias tres eiusmodi aquæ in capite coacernatæ adducunt causas. Primam videlicet ipsius membri, scilicet cerebri, naturam, tamquam humidi & aquei, inter reliqua nostri corporis membra, præcipuè vero in exortus initio. Alteram verò tegumenti sui imbecillitatem, hoc est, oßis siue cranii, vnde humiditates non tam facilè exhalare poßint, neque in vaporem mutari, sed potiùs retineri. Tertiam vaporum adsignant prouentum ad ipsum cerebrum, qui tum ibidem ex frigiditate coacernati in aquam conuertantur, vt ex Aristotelis verbis lib. 2. de partibus Animalium, cap. 7. liquido deprehenditur, recitantis, fluxiones etiam ob eam rem ex capite oriri, in iis corporibus, quibus cerebrum sit frigidius, quàm temperamentum postulet. Quum enim alimentum per venas sursum respiret, vbi excrementum ob eius loci vim refrigeratum sit, fluxiones pituitæ, sanieiq; monet: quod simile generationi imbrium euenire, intelligendum sit, si magnum conferre cum paruo liceat. Cùm enim ex terra vapor exhalet, efferaturq; in sublime à calore, vbi supremum aërem subierit frigidum, consistat denuò in aquam, propter refrigerationem, atque in terram defluat. Talis est Aristotelis sententia. At Auicenna cap. 11. Canonis 3. Fen. 1. tract. 3. aqua congregata extra cranium hanc recenset causam, obstetricis scilicet malè & inconcinnè caput infantis tractantis, componentis, effigiantis, siue fingentis, comprimentisue: ita vt ob futurarum reclusionem, venarum oscula reserentur, ad quæ deinde aqueus ille latex sub cuticula decurrat. Cuius autoritate nonnulli permoti, alias tres aquæ extra caluariam corriuatæ recensent causas, videlicet facultatis expultricis cerebri potentiam, retentricis verò impotentiam, atque aquei nutrimenti copiosam administrationem, quæ facilè capiti inter cutem caluariámque surregetur. Causa itaque efficiens erit (vt etiam Leonus annotauit) vel fluxio ipsorum humorum, ortum ducens ab vniuerso corpore, & ab vtero (præsertim in ipsis nuper natis puerulis) ipso malè affecto: à quo materia transmittitur ad ipsum fœtum. Vel erit

Causæ hydrocephali, secundum Auicennam.

Causa efficiens.

venarum apertio ipsius capitis, à qua effluit sanguis, & cum eo aquosa substantia; qua depulsa, & in unum locum congregata, talem causat tumorem. Vel erit contusio cum disruptione aliquorum vasorum in capite: quæ affectio frequentissimè fit in infantibus, cùm obstetrix functionis inexperta, & duriore manu rem tractans, corpora aliqua in capite infantu attriuerit. Causa materialis solet etiam esse aquositas menstrualis inconcocta, expulsa ab vtero ad fœtum: itemq; materia serosa, pituitosaq;, contenta in sanguine. Notandum tamen est, quòd quamuis hæc materia vocetur aquosa, tamen lentorem in se quemdam habet. Signa habemus quòd statim erupto puero ex vtero videmus aliquam partem capitis prominentem & tumorem concolorem. Sed si rubor aderit, & dolor, dicemus esse hydrocephalon à contusione. Quòd si autem materia fuerit inter corium & pericranium collecta, facilè tumor cedet & recedet: si fuerit inter cranium & membranam, non ita facilè cedet, & erit aliquantulum doloris: sin autem fuerit inter os & membranam cerebri, nihil cedet, nisi validè comprimamus; & tunc puer valdè vagiet: & forma capitis erit deterior, & frons prominens; oculos non aperiet, sed lachrymantes habebit: & videbitur puer stupidùs & quodammodo languidùs. Sic etiam Sebastianus Austrius in lib. suo de puerorum morbis loco proprio. Signa congregationis aqueæ intra caluariam, vbi scilicet membranæ dura mater vocatæ adhæserit, sunt grauedo, quam infans facilè explicaret, si verbis exprimere posset: oculi præterea difficilis & quasi impossibilis occlusio, quare oculis adapertis in vnum tantummodo intuentur locum: oculorum prætereà lachrymæ ex resudatione illius aqueæ materiæ ad ipsos deriuatæ: porrò & capitis magnitudo insueta, vt aliquibus videtur, respectu colli, reliquorumq; membrorum. Signa verò eius sub caluaria, hoc est, sub membrana, pia mater vocata, consistentis, sunt oculi prominentes & rubei & dolorifici. ex causa enim immensæ repletionis prominent; ex vaporibus verò calidis ad oculos confluentibus, rubent; ab exilibus verò, subtilibúsque, dolitant. delirium nonnulli adiungunt, quod ex inordinatis & variis ipsorum infantium dignoscitur actionibus. Notæ verò illius quæ supra caluariam consistat, sunt caluariæ depreßio, vel ex materiæ oßi incumben-

Causa materialis.

Signa.

Aquæ coaceruatæ intra caluariam notæ.

Aquæ coaceruatæ sub caluaria notæ.

tis granitate, vel quòd comprimendo locus ille affectus, relicta fouea, tactui facilè cedat: ob quam rem & Galenus hoc apostema molle esse ad tactum indicat. prætereà & fletus infantilis, ob læsæ particulæ nocumentum: item & vigiliæ ex fletu & oblæsione suborientes: similiter cuticulæ color non mutatus; aqua enim minimè, velnti alij solent humores, cutim inficit, coloresque subinde innariat. Cuticula autem istiusmodi aqua comprehensa, nonnihil in fastigium attollitur: aqua enim dum sit subtilis, exilisq; substantiæ, facillimè erumpit, & ad cutim foras se diffundit. Verùm si huiuscemodi aquea collectio intra caluariam contineatur, Auicenna decreto, minimè curabitur: medicamenta enim istiusmodi aquam egerentia, infantes adhuc tenerrimi, mollesq; existentes, ferre non possunt: neque alia medicamentosa remedia, caliditatem aliquam præse ferentia, quibus materia peccans absumi debeat. Sunt autem quidam qui ex materiæ eiuscemodi in cerebro consistentis malitia, curationem hanc nequaquam attentandam esse velint. Quamuis è diuerso reperiantur, qui cauteriis, osse tamen capitis non perforato, atque medicinis diaphoreticis hoc malum fuisse curatum, vidisse se attestentur. Quod tamen in pueris experiri volentibus, cum cautione non parua, admoliendum esse, admonemur. Haud minùs hîc diligenter obseruandum est, an huiuscemodi aqua fuerit copiosa, aut ab exterioribus ad interiora violenter detrusa: quod quidem immedicabile plerumque foret malum, ob ingentem in cerebro malitiam. Nec minùs vbi infantes aqueæ istiusmodi collectione laborantes, spasmum inciderint, perniciosum est, quod ex redundantia neruis communicata eueniat: ob læsionem non paruam, quæ in principio fit neruorum, videlicet cerebro, quare huiusmodi spasmus exitium portendit. Solent aliquando etiam in epilepsiam incidere, quemadmodum diximus lib. 8. Obs. 30. de infante post hydrocephalon epilepsiam lethalem incurrente. Sed & Lebnus ex mente Galeni ita scribit: Præsagium erit bonum, cùm hydrocephalon partes exteriores occupauerit: quod autem intra menyngem cerebrumq; incidit, insanabile. Nunc ad curationem veniamus, hoc sequenti interposito exemplo.

Prognostica. Galenus in introduct. seu medico c. 36.

OBSER-

OBSERVATIO VI.

De hydrocephalo curato absque chirurgia.

FILIVS Ottonis Tielmanni Delphensis, septem annorum, cùm in superiore parte capitis hydrocephalo laboraret, ac mater vnà cum puero ad me consultandi causa accessisset, eum ad chirurgum Petrum illum Fredericum compatrem nostrum ablegaui: cumque non satis tutum videretur statim incisionem facere, sola olei hypericonis continua inunctione, addito puluere myrtillorum, puer hic cõualuit: quemadmodum & alius infans illius Houtunij dicti, viri Delphensis admodum proceri. Venit tunc mihi in mentem curatio illa 69. primæ Centuriæ Amati de tumore aquoso in capitibus puerorum, quamprimùm in lucem editis plerumque apparente. quam historiam & hîc libet apponere. Puer (inquit) quindecim dies natus, derepente in tumorem magnum in capite tactu mollem lapsus est, quem morbum Græci hydrocephalon appellant: cui occurrens hoc vsus sum medicamento, quo intra tres dies ex toto inflatio illa euanuit: sic autem medicamentum habet: ℞. pulueris absinthij, camomillæ, meliloti ana ℥ ij. butyri recentis, olei camomill. ana ℨ iiij. ceræ parum, ad ignem fiat vnguentum, quo inungatur locus, & eo, vt dixi, intra tres dies sanitati fuit restitutus. Cæterùm in hoc casu expertum hoc quoque habetur, quod ita habet: ℞. mellis lib. ß. salis ℥ ß. pul. origani ℨ iij. misce, & tepidè locus inungatur: si quis verò huius morbi exactam desideret curationem, legat Paulum lib. 6. suæ medicinæ cap. 3, quo nullus meliùs rem, vt mihi videtur, pertractat. His adde historiam de duobus puerulis curatis Obs. 29. libri 4. curationum nostrarum medicinalium.

SCHO-

SCHOLIA.

CVRANDI ratio (vt Sebastianus Austrius annotauit) in tres diuiditur partes, scilicet diatam, potionem & chirurgiam. Diata verò nutrici est iniungenda, ne humectantibus vescatur: aërem inhabitet siccum, boreali flatui obuium: aut aërem lignis contemperet aridis: nonnihil meditabunda & anxia, vigiliis, frictionibus, capitis pectinationibus, balneis arefacientibus fatigata indulgeat. Cibis verò exiccantibus, siue assis, siue frixis vtatur. A potu abstineat: famem sufferat, redundantiarum molem egerat. Potio verò (sub qua & reliqua medicamenta intelligimus) tribus dimetienda erit modis, videlicet exinanitione, resolutione & cerebri confortatione, ne materia regignatur. Exinanitio innumeris fit modis, iuxta ipsius corporis euacuatione indigentis necessitatem. Semper tamen hic memoriâ tenendum est aureum istud Hippocratis dictum, Digesta medicanda esse, cruda verò minimè mouenda. Quo facto deinde faciliùs ad alios exinaniendi modos pergendum erit, qui sub forma sternutamenti, aut emplastri, aut gargarismatis aut caputpurgij aliciuus à medicis moliuntur. Quorum omnium paradigmata ex serie ponere non libuit, quum hac in periti & exercitati medici industria, iuxta delinquentis corporis naturam solummodò sint statuenda. Sternutamenta autem hoc in casu optimè ex eiusmodi componi medicamentis traditur: vt sunt gruis vel vulturis fel, castoreum, ruta siluestris, macis, crocus, omnium simul aqualibus partibus sumptis, & cum saccharo subtilissimè trito, deinde cum psyllij viridis succo incorporatis, impactisq; in formam granorum lentis: quibus induratis, siue sub vmbra exiccatis, omni die vnum in aqua rosarum maceratum naribus infantium per dies tres instillaretur. Eiusmodi enim sternutamentum à medicis ipsis puerorum naribus toties intrusum, pro experimento quodam laudabili habetur. Ad hoc emplastra etiam bis conferentia ex semine nasturtij in aqua agitato conficiunt, in qua demum linteolum madefaciunt, atque capiti adponunt. Resolutio cum diaphoreticis fit medicinis, quæ in forma linimenti, vel emplastri, vel embrocharum administrantur. Sic quidam accipiunt origani, calamenthi, sauinæ, sticados, serpylli, gallarum cupressi

Curatio per diatam.

Potio tribus consideratur modis.

Exinanitio quot fiat modis.

Sternutamentum nobile & expertum.

Emplastra.

Resolutio cum quibus fiat medicamentis.

ana ℥ ij. cinamomi, nucis odoratæ, corticum citri, macis, ana ℥ j. ceræ ℥ iij. oleorum de lilio, de costo ana ℥ ß. succi maioranæ ℥ xij. & tali modo concinnant emplastrum. Emplastrum. *Aqueæ quandoquidem concernationi (nisi supra modum & plus iusto copiosa foret) eiuscemodi diaphoretica, more emplastri adhibita, solummodò mederi posse, autores concedunt: nisi quòd nonnulli fortiora quadam supradictis designant, ut sunt: aristolochia, lupinorum farina, & id genus alia.* Discussoria. *Alij curationem tentant per ea quæ habent quoque vim discussoriam, ut oleum anethinum cum sulphure: Seu cum repellentibus, ut oleo rosaceo, myrtino, & præcipuè in hydrocephalo facto per anastomosin, hoc est, per apertionem venarum.* Repellentia. *ideò accipiemus folia cupressi & absinthii, contusa cum oleo rosaceo: vel emplastrum alabastrinum. Puto & ego ung. alabastrinum conferre. Cùm autem usi fuerimus diu his repellentibus, & remanserit aliquid, utemur discussoriis. Cerebri autem confortatio, ne materia repullulet, cum odoramentis exiccatoriis, & cerebrum excalfacientibus fieri solet, musci nempe, vel rutæ.* Odoramentum. *itidem cum electuariis & confectionibus, ut sunt diacorus, plirisarcoticon Nicolai, theriaca, mithridatium. Sunt qui odoramentum in hunc conficiant modum: accipientes castorei, rutæ siccæ partes æquales, & cum glutino tragacanthæ, pomum odoriferum conficiunt. Sed tamen omnia odorifera per se & simplici modo administrata, compositorum odoramentorum gerere vices satis abundè valent. Quòd si res ex voto minimè succedat, ultimò deueniemus ad sectionem,* Chirurgia. *ut in Frederico puerulo factum est Obser. præcedenti, vel ad punctionem (ut in infantulo in intersignio Diui Oberti) in loco procliuiori, imponendo vinum austerum, & oleum rosatum, vel pulnerem ex aloë, vel oleum abietinum. Paulus libro 6. cap. 3. huius affectus curam tractans, inquit quòd hydrocephalo inter cerebri membranam & os, ceu desperatæ salutis, non est manus adhibenda. Aëtius autem libro 6 cap. 1. de hydrocephalis, ex Leonida, scribit quòd cùm redundauerit humor, & suturæ fuerint disparatæ, fastigiatum locum dissecare oportet, & consequenter facere velut in capitis suturis disparatis. At si intra cutem & membranulam, quæ sub cute caluariam cingit, humor sit collectus, tumore quidem exiguo subsistante, una linea per medium transuersa caput*

incidendum.

Incidendum. Si membranulæ caluariam inuoluenti, & ossi colluuies interueniat, magnúq; caput inturgescat, duabus vtemur lineis per medium se mutuò secantibus: si magis adhuc sit turgidũ, etiam tribus lineis, ad similitudinem H literæ. Vbi manu humorem exemeris, inferis linamentis commodè partem deligabimus, & vsq; ad tertium diem æneleo perfundemus: inde solutam medicamento in linteolum illito persanabimus, quòd si longiore spatio os carnem non recipiat, leniter ipsum rademus. Chirurgia, secundum antiquiores, autoritate Placentini, istiusmodi absoluitur mediis. Nam quidam ex capite aquam secernere studentes, incisionem, inquit, instar lineæ in parte anteriori capitis, hoc est, fronte moliuntur, vbi ossa in quibusdam pueris non facilè, nisi prolixiori temporis interuallo, coalescant. Alij verò eiusmodi incisiones sub forma triangulari admoliuntur. Alij in formam mediæ crucis incidunt. Alij incisionibus istiusmodi inhiantes, in parte aliqua decliuiori id imitantur, vel in parte capitis posteriori: vt quocunque modo permittant aquam ipsam faciliori modo effluere. Omnes præterea in hoc conuenire videntur, ne incisione peracta, aqua omnis in vniuersum simul, sed sensim certisq; mora interposita internallis, egrediatur. Quam quidem curandi rationem ipse non approbare possit, nec velit, cũmodò neminem sua ætate, eiusmodi curandi ratione attentatum, euasisse incolumem viderit: namq;, ait, cùm constet infantes solùm, & recens natos, plerũmq; huiusmodi laborare malo, eò etiam minùs fieri vt hac incidendi forma, pueri adhuc imbecilles & molles, feliciter curentur. At tamen hos duos puerulos, de quibus diximus paulo antè, vnum ex incisione, alterum ex punctura, curatos vidimus: & hoc tempore sanissimi ac validi viuunt. Præstat tamen vt sine incisione curemus, si possimus: & ideò idem chirurgus posteà in plures infantulos hoc vitio affectos incidẽs, maluit discussoriis & resoluentibus remediis & repellentibus curare. Verùm Placentinus se puerum vidisse asserit, nullius medici auxilio, sed ipsius naturæ operâ, per temporis diuturnitatem curatum, qui multos adhuc annos superstes fuerit. Ex quo quidem naturæ ipsius instinctu, in puero isto tantùm naturali auxilio curato, ipse tandem edoctus sit, in eiuscemodi affectus medela, paulatim exiccatoriis medicamentis, etiam diuturnitate adhibita, agendum esse.

Incisionum modi varii & diuersi.

Historia.

Experimentum à ratione naturali inuentum.

esse. Quod quidem ipse demum expertus sit in alio quodam amici sui puerulo eodem malo grauiter affecto: cuius primùm inungere caput vniuersum exordiebatur, cum oleo chamamelino, & sulphure, in hunc modum commistis & praparatis. Acceperat enim olei chamomillini ℥ iiij. sulphuris ℥ j. quibus commistis bis in die pueri caput calidè oblinebat. Quo facto lanam calidam & siccam capiti superponebat, vel pannum de lana calida & sicca. Et ab istiusmodi instituto per integri mensis spatium non desistens, donec natura non parum confortaretur, euincendo morbum, humiditatem ipsam euidentissimè exiccabat. Innotuerat verò ipsi, humiditatem illam inter caluariam & cutem exteriorem consistere; quare fortioribus innitebatur medicamentis. Ad hac prascitum est, membra eiusmodi robustiora confirmatioráque esse. Ob quam rem adurentium quippiam medicamentorum (qua καυστικὰ dicuntur) nequaquam violentorum, sed (vt ipsi vocant) potentialium, adfecta parti, hoc est, anteriori capitis, & fronti admonebat: cui quoque id imprimebat vsque ad aqua coacernationem: quo facto, ocyssimè hac promanabat. Addidit post hac duo adhuc alia caustica auxilia in parte posteriori, ex quibus eodem modo distillabat aqua, semper adiungens olei superioris vsum, donec ex radice, vt ita dicam, ipsa desiccaretur aqua. Quibus mediis, sub dimidij spatio anni, puella ista ad vnguem sanitati restituta fuit. Canebat autem, ne ex istiusmodi causticis medicamentis, aqua vniuersim sed tantùm destillando efflueret. Circa antem intra cranium atque membranas cerebrum amplectentes contingentem aqua collectionem, maiorem innuit cautionem esse habendam, ob virtutis scilicet imbecillitatem, & caustici medicamenti impressionem, & aqua prope cerebrum propinquiorem viciniam. Quam ob rem sternutamentorum, gargarismatum, caputpurgiorum superiùs enarratorum, vsum in nutricibus potiùs, quàm in ipsis infantibus admoliendum esse.

Caustica medicamenta, fortiora & potentialia.

Caustica sensim adhibenda, & interquiescendum.

OBSER-

OBSERVATIO VII.

De phlegmatica excrescentia valdè magna instar natta vel talpa aut struma, vel potiùs hydrocephali, in collo posteriori circa nucham apparente in infante puella duorum mensium.

CVM in pago Maeslandia prope Mosam anno 1563. rusticum quendam dolore capitis ex contusione cum vulnere præ manibus haberemus, quem etiam curauimus (cuius historiam habes libro 9. Obseruationum & Curationum nostrarum medicinalium, Obs. 17.) eo quoque tempore ad nos adfertur infans puella circiter duorum mensium, quæ strumam in collo, vel potiùs nattam, vel talpam; in parte posteriori circa nucham ferè, propendentem habebat, ad magnitudinem oui anserini. Strumam hanc ab initio natiuitatis suæ ceu glandulam habuerat, vt ad hydrocephalon ferè pertineret, quamquam hydrocephalon non ita in rotunditatem excrescat. Videbatur autem transpârens quasi glandula seu tumor aquâ plenus: vulgares autem ad nodum seu glandulam referebant, suo idiomate *een Wen* appellantes. Cæterùm hæc excrescentia phlegmatica quotidie increscebat in maiorem molem. vnde parentes consultabant vt incisio fieret: sed quia infantula erat debilis, id mihi minimè consultum videbatur. & quia erat de genere apostematum aquosorum, aut excrescentiarum phlegmaticarum, ego potiùs curationem resoluentibus & exiccantibus perficiendam esse, proposui. licet & tunc mihi in mentem veniret de tuberculo antiquo, vulgo natta dicto, altam frontis partem occupante, extracto, & sola aqua frigida (apud Amatum Centur. 3. Cur. 100.) curato. cuius hæc est historia. Reuerendus Thomas, monachus ordinis

Prædicatorii, vir craſſus & rubicundus, tumorem antiquum in frontis alta parte habebat, magnitudine nucis, tactu mollem indolentémque. Cæterùm monachus hic quum tumorem ſibi naturalem haberet, ac idcircò illum medicorum conſilio extrahi timeret, ecce forte fortuna Nurſinus quidam ad eum venit, ex iis præcipuè qui dextrè ramices & rupturas & ex veſica lapillos per ſectionem extrahere ſolent: qui quum tuberculum hominem fœdans contemplaretur, eum ad curationem hortatur, promittens ſe illum intra octo dies curaturum. Monachus verò cupiens eam turpitudinem fugere, homini paruit: & eo magis, quia Prioris officio tunc fungebatur, & ſæpe extra domum cucullam deponere, cùm ſalutantes aut honorantes ſe reſalutare vellet, cogebatur, ac ea depoſita tuberculum eminens appareret, ipſum omnino dedecorans: igitur homini ſeſe concredidit, & illi quidem chirurgo. chirurgus curationem aggrediens, ſuper tumorem ſciſſuram in crucis aut decuſſis formam facit, ac vnguibus ſuis, cum folliculo ſuo integrum extrahere proponens, eum diſrumpit; ex quo ſanies quædam aquoſa viridis exiuit: qua depoſita, & folliculo extracto, ſola aqua frigida ſpleniis quibuſdam madefactis, & deſuper admotis intra octo dies ita liber & ſanus fuit, ac ſi nihil prorſus inibi habuiſſet: bis autem in die aquâ illâ vlcus curabatur. Sed & eodem tempore mihi in mentem venit illa hiſtoria eiuſdem Amati, poſita Centuria 1. Curat. 76. de abſceſſu in capite apparente, quem Græci atheroma, recentiores verò talpam appellant, quam & hîc recenſere, cùm maximè ad rem faciat, libet. Nicolaus monachus, æditiuus, temperatura atrabilarius, ætate quadraginta octo annorum, vlceribus in collo fœdabatur, nec minùs abſceſſum in capite patiebatur: quem quum primùm viderem, talpam eſſe deprehendi, & eum inter atheromata Græcis nominata

adnu-

adnumeraui. Protinus igitur chirurgo accersito, abscessum duobus magnis vulneribus in crucis formam adhibitis, secari iussi: ex quo sanies alba in pauca quantitate exiuit: tunc verò chirurgo consului, vt membranam caluariam tegentem, pericranium dictam, quo ad fieri posset, à caluaria, siue cranio separaret, tametsi corrosam nonnullis in locis cum ipso cranio prædixeram, id quod in ipsa curatione visum est. Erat enim caluaria multis & crebris foraminibus perforata corrosione, quæ nō tantùm in prima lamina, sed in secunda quoque conspiciebatur. Scalpello igitur os ad duram vsque menyngem perforare iussi. Tandem curatione vt expedit adhibita, ossa exempta sunt; & ille ex toto intra quinque menses sanitati fuit restitutus. In medio tamen curationis, corpore rectè purgato, & optima victus ratione instituta, ad linimentum sudorem euocans eum traxi. quod ita habet: ℞. thuris, mastiches, myrrhæ, cinamomi, zinzib., piperis longi, sandarachæ Græcorum, minii ana ʒ ij. rad. pyrethri, floris salis, nitri antiquorum ana ℥ ß cineris thamarisci ℥ ij. butyri recentis ℥ vi. pinguedinis porcinæ lib. j. argenti viui extincti cum succo limonis ℥ iij. misce. & omnibus his in mortario bene pistis, fiat vnguentum; quod vires habet tum exiccandi & abstergendi, tum subtiliandi & confortandi: quo semel in die, ieiuno stomacho, eius iuncturæ ac corpus, dempto capite, pectore & alis, ac ventre illinebantur. Fuit autem hic sexies illitus, & multa pituitosa & mucosa per os emisit, in quo vlcera (vt iis plærumque eueniunt qui inunguntur) floruere: sed lauacro seu gargarismo ex rebus stypticis confecto, vt ros. rubris, balaustio, malicorio, myrto, sumachio, summitatibus lentisci, foliis oliuæ, galla, mastiche, thure, alumine & similibus, sana facta sunt, & ipse (vt dixi) ab orci faucibus liber. Cæterùm quamuis in istis incisio profuerit, in hac

tamen infantula imbecilli minimè faciendam esse existimaui, & parentibus ne eam admitterent, consului. Sed cùm isthinc discederem, quidam chirurgi ibi præsentes resoluentia, alij & maturantia applicuere: sed nihil profecerunt. Post tres deinde septimanas infantula hæc Delphos ad Iohannem Potterium Geometram delata est: & ad eius ædes conuocatur Theodorus Nosocomii Delphensis chirurgus: deinde & me vocant, vt communi consultatione concluderetur quid in hoc casu faciendum videretur. Cùm infantem viderem, struma illa vel potiùs natta, vt appellare libet, erat iam duplo maior, quàm fuerat, cùm illam priùs vidissem: & quia occupabat partem posteriorem capitis circa collum & nucham, & infans debilis erat; ideoque, vt ingenuè fatear, cùm malum videretur portentosum, curationem omnino abhorrui. Sed chirurgus similem se habuisse casum referebat, & infantulam posse curari sperabat, non quidem incisione, sed ligatione, minori quoque periculo, vt ipse affirmabat. Ego tamen vix quippiam in hac infantula nos eo modo profecturos esse sperare audebam, quamquam id in natu grandioribus fieri potuisse non dubitabam, quemadmodum refert ille doctissimus Beniuenius medicus De abditis morborum causis cap. 14. de struma ingentis magnitudinis & ponderis, sic scribens: Mulierem Oliuam nomine struma coxæ innata multos annos miserabiliter vexabat. Ad eam iam magnitudinem excreuerat, vt occupante eâ coxam ipsam ac crus, ambulare non posset. Quo factum, vt iam quinquennio misera in lecto iaceret. Nec ex medicis vllus inueniebatur, qui aut ferro aut alio quouis medicamento tollere tam ingens malum auderet. Quare omni spe destituta, me, cùm iunior adhuc essem, ad se vocans, operam nostram deposcit. Lachrymis vrget & precibus, vt quamlibet miserabile, aliquod tamen præsidium ei afferam:

ram: mori se malle, quàm in tanta miseria & calamitate vitam ducere. Mouerunt me, fateor, infelicis mulieris lachrymæ: ac propterea rem sanè arduam, & quam nullus qui saperet attentasset, aggressus, strumam ipsam, ea potissimùm parte, qua coxa pendebat, vinculo deligo. Et quoniam resecanda crassitudo palmo plenior erat, singulis quibusque diebus vinculum ipsum arctiùs necto: donec pars media resecaretur. Tum candenti ferro quod superest scindo, sanguinem supprimo, & mulierem ferè mortuam resumens, molli cubiculo recreo: ac curiosa dein obseruatione, idoneisque medicamentis ritè procedens, diuino tandem auxilio eam in pristinam sanitatem reduco. Tanta autem fuit præcisæ carnis moles, vt pondus sexaginta librarum excederet. Cæterùm quamquam isti mulieri ligatio profuerit, in hac tenella vix tentandam eam esse censebam. Chirurgus tamen, cùm se plures hoc modo curasse diceret infantulas simili malo laborantes, atque amici valdè instarent, cùm quotidie maior increſceret natta, (quamuis difficulter tamen ob infantulæ teneritatem) tandem in suam sententiam me traxit chirurgus, cùm hæc via adhuc tutior esset quàm incisio. Cùm autem medicamenta resicantia & resoluentia non iuuarent, malo quotidie increscente, postremò chirurgus manualem curationem aggreditur. Strumam itaque illam, vel potiùs nattam aut talpam, quæ ad lumen candelæ translucida apparebat, ita vt manifestè aquam in se continere videretur, filo serico paulatim ligabat, duplici ligatione successiuè paulatimque sine dolore constringendo: & de quarto in quartum diem strictiùs constringebat cum altero filo; vel de quinto in quintum diem, ne magis accresceret. Interim visum fuit vt tali fomento, quod extenuaret, doloremque sedaret, & simul exiccaret, ac partim etiam resolueret ac roboraret, vteremur: ℞. rad. ebuli, rad.

althææ ana ℥ ß. corticum quercus quibus vtuntur calcearii, florum chamomillæ, meliloti ana m. j. florum anethi m. ß. cumini p. j. coquantur in vini Pictauiensis partibus tribus & vna parte aceti acerrimi, pro lib. j. Bis in die fiebat fotus. Postea & chirurgo vtile videbatur, vt ad maiorem exiccationem aliquid vitrioli in fine adderetur. pannus lineus in hoc fotu intinctus & expressus, tepidè bis in die apponebatur. Videbatur autem infans post ligationem ita adhibitam, & fotum, de die in diem meliùs habere: ita vt vires viderentur non solùm, sed & caro (nam priùs macilenta erat, antequam Delphos ferebatur) accrescere: bene quoque sugebat, minùsque quàm anteà vagiebat, vt spes optimæ curationis futuræ appareret. Sed tandem in acuminata parte strumæ facta est leuis eschara, & 14 die à ligatione in parte acuminata ipsius nattæ, & non in parte vinculo excepta, per se rupta est; & incepit effluere pura aqua: quare cùm ad eam accederem, imperaui vt molliter ac leniter aquam exprimeret chirurgus, non vnica vice, ne copiosè efflueret, & vires ita prosterneret. paulatim itaque effluxit. Tamen statim à perruptione infans peius habere cœpit, ita vt paucis interiectis diebus mammillam non sugeret: quare statim ego de curatione desperabam: nam postea per se profluente aqua ex abscessu perrupto, licet non subitò, non alleuiabatur infans, quod pessimum signum fuit. Eo autem tempore quo apertus est hic abscessus absque manuali incisione, pessima quoque constellatio erat, nempe Solis tum Martis oppositio; Marte taurum occupante, & Saturni quadratus aspectus ad Solem, & eodem Saturno quadrato feriente Martem. Cùm infans itaque magis ac magis flaccesceret, neq. ampliùs sugeret, nocte altera subsequente, nempe 20 Octobris die, sub noctem obiit. Ideò & ego eiusmodi excrescentias phlegmaticas in vtero materno obortas curatu multo difficiliores
esse

esse iudico: & posthac consultiùs à talium curationibus, siue ligationibus, siue incisionibus fiant, abstinebo; quamquam ille chirurgus profiteretur se similes curasse; & Doctor Hugo Hagensis, cùm de hoc casu mentio fieret, se etiam plurimas eiusmodi phlegmaticas excrescentias incisione curasse retulerit: quam ego in adultis facilè concessero, in nuper natis puerulis aut paulo grandioribus, præsertim debilioribus, hoc exemplo edoctus, non concessero.

SCHOLIA.

HIC tumor procul dubio abscessus erat ex materia pituitosa & aquosa: nam post aquam puram limosa pituitosaq; materia effluebat, cùm abscessus perrumperetur: & propterea neoterici tales excrescentias phlegmaticas vocant: ita & prior ille tumor apud Amatum erat ex genere eorum quos Auicenna Nodos *vocat,* Hali *abbas* Selaas, *qui iuxta varia in eis contenta, varia etiam nomina sortiuntur. Si enim velut adeps sit quod continetur,* στέατωμα *Græcis,* Romanis *verò* Nodus *adipinus vocatur; si veluti mel,* μελικηρὶς, Romanis meliceris *&* Melleus *nodus: si veluti pulticula,* ἀθήρωμα, Romanis *quoque atheroma dicitur. Sed præter hos tumores varia alia apostemata & tubercula comperiuntur, in quibus res aliæ inueniuntur: vt cœnum, trumbus, mucus, ossa, vngues, pili, lapilli, lapides, arena, ostraca, ligna, cinis, carbones, & vt vrina liquor, qui in tumore illius monachi inuentus est: & viridis coloris ingrati erat. pediculi quoque aliquando in eiusmodi abscessibus inuenti sunt, vt exemplo ostendimus lib 8. Obs. & curationum medicinalium nostrarum Scholio Obs. 15. de phthiriasi. Quod ad talpam attinet, quo alter monachus laborabat; hunc quoque affectum ipse Amatus ad atheroma spectare dicebat. Cæterùm hic affectus nostræ infantulæ, siue ad hydrocephalon, siue ad glandulam seu nodum referre velis, mihi perinde fit, cùm semper ad abscessus illos (quas excrescentias phlegmaticas vocant) referri debeat. atque ii tumores de quibus nunc diximus, ad Auicennæ nodos, quos dubletos pituitosos definit (inquit idem Amatus) in quibus & diuersæ*

Excrescentiæ phlegmaticæ. Nodi. Selaa. Nodus adipinus. Melleus nodus. Talpa. Dubleti pituitosi.

nersæ

uersa res inueniuntur, referendi sunt: de quibus peramplè Galenus loquitur lib. 14. method med. At Tagantius lib. 1. Institut. chirurgicarum, de tumoribus præter naturam cap. 13. de glandulis, nodis, strumis & cæteris abscessibus, quas excrescentias phlegmaticas vocant, inquit; Græcorum ganglia, chœrades, id est, strumæ, quas etiam scrofulas vocant, bronchocele, quod bocium, & herniam gutturis nominant, meliceridès, steatomata, atheromata: adhæc testudo, talpa, & nata siue napta, tumorum nomina à recentioribus medicis inuenta & nusquam apud antiquos reperta: item sugilla Auicennæ: nodi quoque & vulgaris bubo, aliaq; id genus multa, quacunque corporis parte nascantur, ferè ex pituita generationem habent: atque ob id meritò ad pituitosos humores referuntur. Cæterùm tametsi nonnulli ex iis nuper memoratis abscessibus in tophaceam duritiem & scirrhosos affectus aliquando degenerent, radix tamen & origo illorum parte maiore pituita extitit, vt voluit Auicennas: quamquam non imus inficias quin & alius humor ipsi pituitæ (cuius eiusmodi abscessus propriè soboles sunt,) interdum admisceatur: atque ita compositi & heterogenei nascantur abscessus. Verùm de simplicibus solùm nobis hic sermo erit, ex quorum analogia compositorum etiam cognitio facilè habebitur. Hæc enim ad illa, veluti ad quosdam certos canones, semper redigenda sunt, vt alibi quoque diximus. Itaque prædicti omnes tumores sub genere abscessuum pituitosorum, seu (vt vulgarium chirurgicorum more loquar) excrescentiarum phlegmaticarum, reponuntur, habéntque speciales quasdam inter se differentias, vt ex sequentibus patebit. Glandula enim (vt Guido putauit) à glandis forma, quam præ se ferre videtur, nomenclaturam accepit: estq; (inquit) vtcumque mollis, vnica, mobilis & separata à partibus circumiacentibus: in emunctoriis plerumque nascens. Auicennæ Glandulæ nascuntur vel in manu, vel in pede, vel in loco aliquo neruis & tendinibus coniuncto, & has quidem tum vetat extirpari, ne scilicet laborans in spasmum incidat. Eueniunt quoque (ait) summa vola manus & fronti: vocátque eas modò apostemata glandulosa, modò nodos. De iis enim inconsideratè tractat in diuersis capitibus, vtpote in capite de nodis ad finem, & capite de glandulis. Itaque videntur Glandulæ Auicennæ

Enumeratio abscessuum pituitosorum.

Simplicia sunt regula compositorum.

Glandula Guidonis.

Glandulæ Auic. quæ eædem sunt cum ganglis Græcorum.

cennæ diuersa esse à glandulis Guidonis; & Græcorum ganglia illis (Auicennæ, inquam, glandulis) eadem esse, vt paulo post ex Paulo quoque ostendemus. Ista, inquit, apostemata (vt & Valescus tract. suo de chirurgia cap. 11. de Glandulis) principaliter à phlegmate generantur: sicut dicit Auicenna 3. distinct. 4. lib. tract. 2. ideò reponit ea in tract. apostematum frigidorum. Glandula igitur (inquit & Valescus) à glande dicitur, quia primò ad magnitudinem glandis apparet: quamuis in magnitudine & paruitate plurimùm discrepent, à paruitate ciceris, vsque ad magnitudinem melonis, sicut dicit Rhasis. Est ergo glandula excrescentia facta à phlegmate caseato & indurato, & fit sæpe (secundum Auicennam) super volam manus, id est, in dorso manus, in fronte, & ista apud modernos vocatur lupia: & in principio quando super ipsam fit impreßio & fortis fricatio, separatur, & quasi annihilatur; & aliquando non separatur, quia materia est iam multùm indurata. Hæc Valescus. Guido quoque; Lupia velut lupulus, mollis, rotunda, in locis duris & siccis suam sedem præcipuè deligit, vt in palpebris, & locis neruosis, vulgus Gallicum vocat (inquit Tagautius) vne Loupe. *Itaque si eius descriptio, atque etiam curatio, quæ in sequentibus habetur, cum Ganglij Græcorum descriptione, & curatione conferatur, affectus tibi videbuntur non admodum inter se dissimiles. Verùm magno errore tenentur, qui eiusmodi lupiam eandem faciunt cum affectu, quem recentiores lupum appellant. Est enim Lupus malignum vlcus, partes inferiores sed præcipuè crura infestans, celerrimè depascens, & quasi lupus (à quo nomen accepisse videtur) famelicus, proximas sibi carnes exedens: quod vitium dubio procul de genere est phagedænarum. proinde affectus sunt longè inter se diuersi, quamquam in nomine quandam affinitatem habeant. At Glandula doctioribus, vt Fernelio, est adenis tumor obduratus, à nodo ganglióve solo situ distans. Hæc enim è solis adenibus, ille è neruis aut articulis emergit. Quumq; adenes variè sparsi sint in omne corpus, maximè ad venarum arteriarumq; diductiones, in multas quoque partes glandulæ incidere solent: quibus nonnumquam corpus vniuersum (quod multa pituita redundaret) scatere deprehendimus. Ad hoc etiam genus pertinet parotis frigida, buboq; frigidus. Glandularum aliæ resoluuntur,*

Valescus.

Glandula Rhasi à paruitate ciceris vsque ad magnitudinem melonis.

Lupia glandulæ species apud modernos.

Lupia species glandulæ magnam similitudinem habet cum ganglio Græcorum.

Lupus morbus.

Glandula apud Fernelium.

resoluuntur, quarum humor non admodum crassus sensim digeri dissiparíq; possit: Aliæ suppurant, factoq; & erumpente pure in abscessum desinunt. Et hæ quidem sanguinis caloríque sunt participes. Aliæ duræ persistunt, veram scirrhi speciem adeptæ: earum origo è gypseâ pituitâ est: aliæ vbi inueterauerunt, contracta tandem malignitate in vlcus desinunt: illæ strumæ simplices sunt, hæ verò exulceratæ. Sed de strumis posteà. Ex istis constat quòd Glandula iuxta barbaros & doctos diuersimodè capiatur, & quòd glandula Auicennæ eadem sit cum ganglio Græcorum.

Ganglium quid.

Quod sequentia Pauli verba ostendunt apertè. Ganglion neruorum concretio est, ex ictu aut lassitudine oboriens, in pluribus quidem corporis partibus, præcipue motui dicatis: nempe manu summa, & pedibus. Rariùs cubitum & caput occupat, Aëtio; ac rarò, eidem, spontè prouenit. Et rursus idem Paulus lib. 6. cap 39. quid sit Ganglium, vnde nascatur, in quibus maximè partibus proueniat, quæ denique notæ ipsum comitentur, aperiens: idipsum quod diximus confirmat, inquiens: Ganglium nerui est concretio, ex ictu aut labore proficiscens, plerumque verò in manus iunctura, qua cum brachio committitur; talo & articulamentis absoluitur: quamquam in aliis quoque partibus

Ganglii notæ.

Tumor etiam est inæqualis Philagrio & Aëtio.

proueniat. Hæ comites sunt notæ: tumor concolor, renitens, indolens. At si violenter premas, stuporis sensum exhibet, non in alto, sed ipsa sub cute radices agens, & ad latera spectans: sin autem vi adigas, tum ante tum post, nequaquam id facit. Hactenus Paulus Aegineta de ganglis: quem & sequitur Fernelius. Ganglion tumor est concolor, durus, renitens, & indolens, nisi quòd vehementer pressus stuporis sensum exhibet. Oritur circum neruos & articulos sæpe in carpo ex crassa lentaq; pituita, vel ex naturali melancholia, quæ in eam duritiem concrescit. Qui extra articulos neruosq; nec non extra adenes passim exoritur, discriminis gratia quibusdam nodus appellatur. Sed de nodis posteà. Huius generis est & bronchocele, seu hernia gutturis, de qua & postea. Nunc ad strumas & scrofulas sermo conuertatur.

Scrofulæ.

Scrofulæ à vulgo vocatæ, nihil aliud sunt, quàm indurati, & intra membranulam contenti adenes, id est, glandulæ; in collo, axillis & inguinibus præcipuè consistentes, vbi glandulæ vasis substratæ collocantur. Nonnumquam tamen, quamuis rarò,

varò, ex carne eorundem locorum fiunt, quæ affinitate quadam ad strumarum naturam vertitur, & materiæ adiectione adaugetur, ut visum est Leonidæ: Has Latini Strumas vocârunt: à Græcis verò Chœrades dicuntur, vel à chœradibus quidem petris per marinas aquas transparentibus, vel à suibus multiparis animalibus (numerosæ enim sobolis existunt, ut sues) & eo morbo frequenter affectis. Scrofæ etenim, id est, sues, colla habent glandulosa, & magnâ ex parte strumosa. Struma autem Celso tumor est, in quo subter concreta quadam ex pure & sanguine quasi glandulæ oriuntur. Nascuntur eidem maximè in ceruice, sed etiam in alis & inguinibus & in lateribus. In fœminarum quoque mammis se eas reperisse, chirurgus Meges autor est. De iis etiam Paulus libro 6. in hunc modum: Oriuntur (inquit) strumæ in priori ceruicis parte, aut in altera, aut utrimque, vna, aut duæ, aut plures. Omnes autem suis membranis includuntur, quemadmodum steatomata, atheromata & melicerides. Sic etiam Fernelius de glandulis: Vehementer quidem duræ sunt strumæ, & propriis membranis, vt glandulæ omnes, obuoluuntur; sed earum materia acrior tandem euadens, adenem ipsum, circumsitam carnem, cutémque exedit, vlcúsque efficit malignum, serpens, exedens, vt filiolo Iohannis de Meer quondam pharmacopœi mei Alcmariani. His sæpe ortus est in ceruice, in qua plerumque longa serie disposita glandularum modo cernuntur. Hinc & nonnunquam in pectus aut in alas, aut in mammas prorepunt. Vidi ego pauperem mendicantem Delphis, qui totum pectus strumis eiusmodi malignis exesum ferè habebat. Defluit autem earum materia è capitis parte externa, per ceruicis tendones & adenes; idq; sensim ac lento adeò cursu, vt sæpe obscura sit origo. Ea verò materia non simplex pituita est, sed quæ iam caloris vi ac putredine excandescens acrimoniam conquirit. Quòd si pituita atræ bilis permistione ferocior sit, struma carcinomatis vim & conditionem æmulabitur, nuncupabiturque struma carcinodes. Cæterùm nodus ad glandulas quoque refertur. Nodus enim tamquam funis nodis plenus, eidem Guidoni dicitur, rotundus, durus, & eodem in loco permanens, circa loca neruosa maximè (quæ quidem sensu acutissimo prædita sunt, dolorem tamen non sentiunt, nisi nodos valde premas) apparens.

Strumæ, Chœrades Græcorum.

Strumæ Corn. Celsi.

Struma carcinodes, ἡ χοιρὰς καρκινώδης Æti.

apparens. Auicennas autem nodos definit alicubi dubeleta frigida; facitq; hoc nomen genus ad steatomata, quæ à nostris adiposi & adipini nodi appellantur; & ad meliceridas, id est, mellitos nodos; & ad atheromata, quæ materiâ constant pulti (quam Græci atheram vocant) simili. Sed de his abscessibus paulo post seorsim dicemus. Testudo ipsi Guidoni abscessus est magnus, humoralis, mollis, latiore forma, in modum testudinis: unde nomen accepit. Quæ si in capite (inquit) nascatur, talparia vel talpa dicitur: in collo bocium: in testiculis hernia. interdum autem cum pure vel squammis vel fistulis reperitur. Cæterùm testudines & talpæ, apud antiquos, neque proprium nomen, neque tractatum inuenerunt. Quidam autem ex recentioribus testudinem definiunt tumorem mollem, vel non valdè durum, satis autem magnum, in quo pinguis materia, tunicâ quadam obtecta, continetur, quæ caluaria ita hæret (est enim cutis capitis affectus) ut ipsam plerumque vitiet. Hanc non dubium est de numero esse abscessuum, & sub meliceride, vel atheromate contineri: videtur tamen ad melicerídem magis inclinare. Talpa verò cùm albam materiam contineat, ad atheroma potiùs quàm meliceridem refertur. Guido tamen testudinis speciem, imò verò testudinem ipsam, ut modò diximus, esse affirmat, quemadmodum & herniam, & bocium, quod vocat: sed varia hæc nomina sortiri, pro varietate locorum, in quibus reperiuntur. Cæterùm quod vulgus bocium, Græci propriè inuento ab interiore parte nomine, bronchocelen appellant; nostri verò herniam gutturis; & gutturosos, qui eo morbo dehonestantur. Est autem colli tumor grandis & rotundus, inter cutem, & asperam arteriam, in quo modò caro hebes, modò humor aliquis, melli, adipi, pulti, aquæ've similis includitur. Interdum etiam, ut ait Celsus, in eiusmodi tumore pili minutis ossibus immixti reperiuntur. Nata (ut scribit Guido) est excrescentia magna, carnosa; veluti caro natium, vel ancharum, diuersæ quidem formæ & magnitudinis: cuiusmodi sunt melopepon & cucurbita: itaque diuersa sortitur nomina, pro forma & membri in quo est, varietate. Porrò tumor hic, qui nata vel napta recentiorum turbe appellatur, dolore caret, nisi fortè adeo magnus existat, ut partes membri trahendo, soluta continuitate, aliquem dolorem circum-

Nodus.

Nodi Auicennæ.

Testudo.

Talpa.

Bocium.

Bronchocele.

Nata.

Nata vel napta ad steatomata spectat.

circumstantibus inferat. Est autem & de numero abscessuum, & ad steatomata (vt suprà in enumeratione tumorum præter naturam diximus) ferè spectat. Bubo, Galeno autore, laxarum Bubo. *partium seu glandularum (quas Græci adenas vocant) est affectus: nempe simplex inflammatio. Quare vel malè hic inter abscessus pituitosos à Guid. annumeratur; vel Guido eum aliud quid esse putat, quàm Galenus. Porrò bubones, qui prolapsu, aut aliis vlceribus, aut doloribus contrahuntur, periculo vacant. At qui in febribus pestilentialibus incidere consueuerunt, deterrimi sunt, siue femora, siue alas, siue ceruicem inuaserint. Sed, vti diximus, bubo frigidus etiam ad glandulas refertur. Fugillæ (in* Fugillæ. *quit interpres Auicennæ) sunt de genere apostematum glandulosorum: & quasi hoc nomine (ait) appropriatur illud quod fit post aurem. Ex qua descriptione non leuis est coniectura, fugillas Auicennæ, eum tumorem esse, qui Græcis Parotis dicitur, affectus quidem glandularum sub ipsis auribus. Quibusdam autem idem esse putantur Fugillæ, quod bubo: verùm tunc illis aliud erit bu-* Bubo quid apud Guidonem, & alios recentiores. *bo, quàm Galeno & Paulo: nempe excrescentia, multum (vt dicunt) infiltrata, & radicata: vt plurimum sine cysti, id est, folliculo seu membrana eam inuoluente, dura in morem scrofularum: & in eo significatu (vt & Tagautius sentit) sumitur bubo à Guidone: quando bubonem fugillinum numerat inter abscessus pituitosos. Cæterùm longè adhuc plura nomina pituitosorum huiusmodi abscessuum reperiuntur. Verùm de nominibus ipsis non magna cura habenda est: modò id vnum de iis cognoscamus & intelligamus, quòd propter eiusmodi nominum diuersitatem, curationem & indicium enariari contingit. Itaque eiusmodi abscessuum alij quidem peculiari quadam membrana seu tunica (quam cystin vocant) includuntur: alij verò in carne sunt vasis implexa & inserta: quidam basim, seu radicem ha-* Differentiæ abscessuum pituitosorum. *bent gracilem, quidam verò latiorem: quidam item sunt resolubiles, quidam verò minimè: quidam magni, quidam parui: aliqui ad suppurationem spectant, aliqui non: alij etiam sunt squamosi, fistulosi, & cancrosi, alij verò nihil horum resipiunt. Causa huiusmodi abscessuum sunt triplices: nempe primitiuæ, vt ca-* Causæ abscessuum pituitosorum. *sus, percussio, vitæ luxus, siue intemperantia, ac deprauata viuendi ratio: antecedentes, vt sunt humores non naturales, præ-*

fertim pituitosi, & vera œdemata quæ in abscessus degenerant: & coniuncta, quæ sunt variæ substantiæ, & propriè cuiusque abscessus materiæ, in parte affecta contenta. Materia pituitosorum abscessuum. *Continentur autem in huiusmodi abscessibus, quandoque quidem humores, vel serosi, cuiusmodi est vrina, vel putridi & corrupti, vel cœnosi, vel mucosi; vel melli, pulti, aut adipi similes: quandoque verò carnes phlegmaticæ, & spongiosæ, atque glandulosæ: interdum quoque (vt antea diximus) lapides, arena, ostraca, ligna, carbones, & id genus alia solida corpora. Frequentißimè autem (secundum Galenum 14 Therap.) sunt horum abscessuum tria genera, quorum singula propriam appellationem Græcè sunt sortita. Ea sunt atheroma, steatoma, & meliceris, à similitudine contentorum in his corporum dicta. Est enim aliud eorum veluti seuum aut pingue quiddam: aliud velut mel, aliud pulticulæ tenui, quam atheram vocant Græci, simile.* Signa. *Signa & indicia eiusmodi abscessuum, quæ ad pituitam pertinent, ex eorum descriptionibus & differentiis suprà positis facilè deprehenduntur.* Notæ abscessus velamento inclusi. *Indicium autem quòd velamento includantur, hoc est, cystis seu pellicula, quam & antiqui tunicam nominabant, est mobilitas & cutis separatio. Quando verò fixæ sunt, id est, eodem in loco permanentes, & carni adhærentes, nulla eas inuolui membranula indicium est.* Indicia abscessuum pituitosorum. *Porrò recentes & tractabiles discuti, seu resolui possunt; duræ verò & iam inueteratæ, nequaquam. Rubor autem, dolor & caloris incrementum, ostendunt ipsos abscessus, vel suppurandos iri, vel in fistulas, aut cancrum degeneraturos. Reliqua cùm de singulis seorsum tractabimus, & maximè de strumis, manifestiora euadent. Nunc pauca de curatione abscessuum ex materia pituitam referente creatarum, quas excrescentias phlegmaticas vocari diximus, adiiciamus.* Duplex abscessuum pituitosorum curandi ratio. 1. Vniuersalis. 2. particularis. *Curatio itaque eiusmodi abscessuum, qui ex pituita ferè ortum habent, gemina est recentioribus chirurgis: vniuersalis scilicet, atque omnibus ex æquo communis; & particularis, hoc est, singulis differentiis propria. Itaque vniuersalis curandi ratio erit, talem, tamq; accommodam laboranti vitam instituere, vt materia, quæ tales abscessus committit, in corpore minimè coaceruetur: & materiam (vt vocant) antecedentem, & iam in ægroto corpore collectam, modis omnibus auertere, ne tandem vniatur*

coniunctæ, hoc est, ei quæ iam morbum creat. Porrò priorem huius vniuersalis curationis intentionem assequemur, si laborantes eam viuendi rationem diligenter obseruent, quæ in præcedentibus capitibus præscripta est; hoc vno dempto, quòd paulo tenuiorem victum, & qui incidendis humoribus crassis magis sit accommodus, amplecti debent. Proinde, si Auicennæ consilium sequantur, cibos omnes pachychymos, id est, crassioris succi vitabunt, frigida item potionem, nimiam satietatem, immoderatámve repletionem, & quæ nauseam pariat. Toleranda autem illis est quam maximè fieri poterit, inedia. Bona coctio inprimis erit procuranda. Vitanda habitatio humida, in vallibus, paludosa, & vitiatis aquis irrigata. Potus sit vinum aliquod generosum atque optimum, vel aqua aluminosa aut sulphurea. Aquæ enim eiusmodi minerales, præsertim quæ vini feculam sapore repræsentant, non solùm internos hos strumosos ac pituitosos abscessus, sed externos quoque & summa corporis occupantes imminuunt ac discutiunt, vt Arnoldus affirmauit. Cæterùm alteram partem prioris processus, nempe materiam antecedentem auertere, ne tandem addatur coniuncta, quadruplici genere euacuationum assequimur, vt pote medicamento per aluum pituitam expurgante, & quandoque venæ sectione. Item iis, quæ vrinam cient, & demum iis, quæ collectum in alto corpore humorem tum in halitum resoluant, tum digerant. Ad vacuationem quæ fit per aluū, laudatur à valdè multis puluis turbith, qui apud Auic. recipit turbith, zinzib. & sacch. singulorum pares portiones. ex eo autem exhibet ʒ ij; asseritq́; præter hoc, quòd resoluit pituitam crassam, nequaquam calfacere neque abradere intestina. Razes puluerem conficit, ex viginti partibus turbith, decem zinz. & triginta zacch., offertq́; ex eo vice vna ʒ iij. Sed hæc, tum quæ sequuntur, non nisi in adultis damus. infantes enim quo modo curentur, ex iam supradictis obseruationibus colligere licet, qui lenissima remedia requirunt; & euacuationes si quæ dandæ, potius nutricibus exhibendæ. Loquimur autem nunc de adultis. Benedicta quoque & hiera picra: item pilulæ de agarico, & de hermodactylis maiores appellatæ, eiusmodi affectibus magnopere conueniunt. Ad ciendam vrinam Guido à Cauliaco sequenti vtitur potione; quæ recipit scrofulariæ partes tres, filipendulæ partes

Victus ratio qualis esse debeat in abscessibus pituitosis.

Aquæ aluminosæ vis.

Vacuatio materiæ antecedentis.

Vacuantia per aluum.

Puluis turbith.

Razes.

Benedicta, hiera picra, pill. ex agar. de hermodact. maiores.

Quæ vrinam cieant.

partes duas, pimpinellæ, seu bipinellæ, pilosellæ, tanaceti, caul. rub qui nonnullis brassica veterum creduntur, rubiæ maioris, singulorum partem vnam: radicis aristolochiæ, spatulæ fœtidæ, radicis raphani ana partem dimidiam: concassentur, & decoquantur in vino albo, & melle, vsque ad consumptionem medietatis, & fiat colatura; ex qua tertio quoque die hora matutinâ sumat æger quadrantem, id est, ℥ iij, & potio sit tepida.

Potio Guidonis vtiram ciens in abscessibus pituitosis.

Cæterum pro omnibus his auxiliis, sicuti & pro vena sectione (si aliquando fieri debeat) consulendus erit peritus aliquis medicus, qui & qualitatem & quantitatem, ac modum vsus eorum præscribat. Ad resoluendum autem per habitum & digerendum humorem, qui in alto corpore collectus est, & internas glandulas (quæ externarum sunt causæ) excitat, Gal. lib. 14. Therap. consulit Theriacen, athanasiam, ambrosiam, & medicamentum, quod ex Cretica calaminthe est compositum; Græci diacalaminthon vocant: cuius compositio requirenda est ex lib. 4. de sanit. tuenda. Multa alia auxilia ad huiusmodi affectus instituuntur: nempe potiones, electaria, & etiam olea quæ in aures iniiciuntur. Empirica quoque permulta à veteribus descripta & celebrata sunt, quorum vsus Tagautio non probatur; & proinde ea suis Commentariis non inseruit. Atque hæc quidem in omnibus supradictis abscessibus communia sunt. Quæ verò sequuntur, particularem ac propriam cuiusque differentiæ curandi rationem concernunt.

Quæ per halitum digerant.

Hanc autem curandi rationem propriam ac particularem, in hisce abscessibus diuersam efficiunt, atque immutant, tum materiæ ex qua ortum habent, substantia; tum verò eorum quantitas vel minutula, vel quæ in molem valdè magnam excreuit: ad hæc partis ipsius laborantis, atque etiam totius corporis natura. Temporis autem duratio licet non indicet curationem, indicat tamen nobis aliquando, atque insinuat, qualis sit ipsa dispositio, vt Galenus annotauit lib. 4. de morb. curandis. Itaque tametsi à prædictis multæ sumi possint curandi indicationes, ac intentiones; eas tamen, quantum ad rem præsentem attinet, ad sex cum Tagautio reducemus, quas & iis sex sequentibus veluti exprimemus canonibus. Quorum primus ad hunc modum habet. Pituitosos abscessus, molles, & paruos, quæ lupiæ vulgò, & Arabicæ factionis principi Auicennæ glandulæ appellantur.

Quæ particulare in hisce abscessibus curationem euariāt.

Tempus quid insinuet.

pellantur, si in particulis firmioribus constiterint, & (quia nondum inueterauerunt) tenellam adhuc cystin, id est, membranam qua includuntur, habuerint, comprimito, & aterito, posteà deficcato. Secundum: maiores, non multùm duros neque inueteratos, more tumorum œdematosorum (de quibus suprà egimus) emollito, discutito, consumito. Tertius: pituitosas eiusmodi excrescentias, famosas & apostemosas, hoc est, quæ ad suppurationem spectant, maturato, aperito, detergito. Quartus: strumas, quæ ex prædictis auxiliis curationem non recipiunt, & mobiles sunt, blandæ, morigeræ, ac tractabiles, incidito atque extrahito. Quintus: immobiles, insertas, irretitásve, seu (vt loquuntur) infiltratas, hoc est, venis & arteriis multùm implicatas, ad radicem, & intùs latas, corrodito, detergetoq;. Sextus: tenui ac gracili radice innixas, deligato ac enellito. Hos canones singulatim in sequentibus magis explicabimus.

OBSERVATIO VIII.

De glandula, ac etiam de nodo.

QVI glandulam seu potiùs nodum in fronte habebat, huic consului vt contereretur fortiter ac confricaretur, deinde lamina plumbea desuper fortiter ligaretur, vt & Valescus cap. proprio, ex mente Auicennæ, fieri iubet. At Prior Carthusianus, qui supra frontem glandulam habebat, vel lupiam, si ab ea liberari optaret, consilium dedi vt chirurgo experto curationem committeret, quia cystin habere videbatur, & vt cutis exterior scinderetur rasorio, & digitis excoriaretur, & cum cysti sua vel membranula extraheretur, & si aliquid de cysti remaneret, puluere asphodeli consumeretur, deinde vulnus curaretur vt alia vulnera solent, cicatricem tandem inducendo. Verùm Prior iste cùm non haberet dolorem, voluit hoc malo potiùs fœdari, quàm manualem curationem experiri. At nodi eodem modo curantur, primò per frictionem con-

tinuam & frequentissimam, & constrictionem cum plumbo,& resolutionē.& si non,extrahatur eodem modo vt dictum est. Videndum tamen ne huiusmodi tumores sint infiltrati in neruis aut arteriis,vt dictum est. Refert ipse Valescus, quòd in Vasconia quidam sunt chirurgi, qui glandulas manu curent feliciter, experimentis tantùm sine ratione exercitati,qui vtuntur chirurgia sicuti viderint eorum genitores circa eam operari. Sed & hæc peritia,sicuti & herniæ curandæ aut lapillos excidendi ars, & medendi peritia, nostris temporibus apud Italos ad Nursinos delata est, vt etiam Leonus meminit de hydrocele. Aleyda Rodeburcha, monacha & cognata M. Iohannis Tiengij, medici Amstelrodamensis percelebris, cùm anno 1532 glandulam in genu magnam pateretur per tres menses; tandem mense Ianuario hoc modo idem feliciter curationem tentauit: ℞. florum chamomillæ,meliloti,rosar. ana m.j. maioranæ,origani, rorismarini, saluiæ ana m.ß sabinæ p. j. salis communis ℥ ij. aluminis rochæ ℥ j. sulphuris ℥ß. aceti boni lib.j. lixiuij cineris clauellatarum lib.j ß. bulliant ad lib.j. ß & eo fomentetur locus cum spongia. Facta fomentatione applicetur hoc cataplasma: ℞. oleorum chamomillæ, anethi ana ℥ ij. mellis ℥ iij. axungiæ porcinæ ℥ß. aceti fortis, & lixiuii dicti ana ℥ iiij. bulliant modicum: deinde adde cineris truncorum caulium rubrorum ℥ ij. farinæ lupinorum & fabarum ana ℥ j.fiat bona permixtio in forma solida: addendo parum ceræ. istud cùm non proficeret, sequens commodè apponebatur: ℞. sem. sinapis, vrticæ, sulphuris,lapidis pumicis ana ℥ß. aristolochiæ longæ & rotundæ,ireos an.℥ ij. cineris truncorum caulium rub. ℥ vi. bdellii, ammoniaci dissolutorum in aceto ana ℥ j.olei anethini ℥ iij.ß. ceræ q.s.fiant emplastra duo, extensa supra corium; ponendo modò vnum modò alterum de quarto in quartum diem,

SCHO-

SCHOLIA.

Vt autem illos sex scopos seu canones, de quibus sub finem Scholij praecedentis dicere coeperamus, explicemus, de primo canone incipiamus, qui erat vt pituitosos abscessus molles paruos (vt lupias) tenellam adhuc cystim habentes, inueteratas nequaquam (nam in illis frustrà laboraremus conterendo aut comprimendo, vt quamplurimi doctißimi viri vnanimiter affirmare solent) cōprimeremus, attereremus & postea desiccaremus. Hic primus canon, iuxta Auicennae sententiam, & eos (vt Guidonem, Valescum, Gordonium) qui eum sequuntur, absoluetur, si vbi molles, ac minutos eiusmodi abscessus, quos Auicenna glandulas, & recentiores lupias appellant, contriueris, ac vehementer compreßeris, laminam plumbeam tumori aequalem superponas, & ne hinc inde labatur, arctis vinculis in medio constringas. Hac enim huiusmodi excrescentias digerit. Primùm igitur lupia tamdiu manu molliter perfricetur, vsque dum aliquantulum incalescat, & se ipsa mollior quodammodo fiat: posteà laborans particula firmiter manibus apprehendatur, & fundo scutella, aut re aliqua solida lignea, toties ac tam vehementer percutiatur, vt dißpareat, & interior eius cystis, id est, membrana, qua includitur, dilaceretur, disrumpatúrve, atque ita materia contenta ibi dispergatur. Quo facto protinus lamina plumbea supra locum applicetur, & fascia duarum extremitatum seu (vt dicunt) duorum capitum, astrictißimè deligetur, nec amoueatur ante nouem aut decem dies. Lamina autem, ea sit magnitudine (vt modò dicebatur) quae proportione respondeat lupiae. Sunt tamen qui ante laminae eiusmodi plumbeae applicationem, vnguentum admouent, ex plumbo vsto, fuligine sambuci, aut ficus arboris, oleo & aceto. Alij priùs vtuntur emplastro composito ex aloë, acacia, myrrha, olibano, sarcocolla, adiecto aceto, vel oui candido, quantum ad alia excipienda satis esse videbitur. Henricus superponere solebat paruas (vt ipse & alij eiusdem farinae chirurgi, qui patrum nostrorum memoriâ chirurgiam maximâ cum laude & aegrorum salute exercenerunt, loquuntur) plagellas, ex stupis confectas, oui candido

Canon 1.

Compressio & attritio.

Lupiae curatio.

Lamina plumbea.

Vnguentum Rogerii.

Discussio per digerentia medicamenta.

liquore, sale & alumine zuccharino inspissato delibutas. Secundus canon completur (ut interim taceam medicamenta pituitosis, hoc est, œdematosis tumoribus dicata, quæ suprà posuimus; ad hoc etiam, de quibus nunc agimus, abscessus & herniarum omne genus, apprimè, unà cum sequentibus remediis utilia) admotione cuiusdam emplastri, quod a Galeno descriptum est libro 6. de compos. medic. [illegible]: *hoc enim, ut ipse testatur, per halitum digerit, & phlegmonas propulsat, valet ad strumas, panos, parotidas: confert etiam podagricis, & multis aliis vitiis resistit.*

Galeni compositio.

Recipit autem olei veteris denarium pondo centum, argenti spumæ denarium pondo quinquaginta; picis siccæ denarium pondo quinquaginta: ladani denarium viginti quinque, æruginis rasæ denarium pondo octo; galbani denarium pondo quattuor. Argenti spuma (quod lithargyrum vocant) ex oleo trita coquitur. Cùm autem coëunt, id est, inspissata sunt, pix & ærugo immittuntur: deinde ladanum galbanumque: atque sic in mortarium transfusa subiguntur & molliuntur, atque usui reseruantur. Quidam, ut boni coloris sit, & fuscum, miscent etiam squamæ denariū pondo octo: nam alioqui fit nigerrimum. Aliter inuenitur descriptum in Guidonis commentariis, nempe sub hac forma: ℞. olei antiqui ℥ xij. viridis æris siue æruginis ℥ xiij. picis siccæ ℥ vi. ladani ℥ iij. lithargyri ℥ xij. galbani ℥ iij.

Diachylon.

Ad idem bene facit diachylon commune, & ireatum nominatum; quorum formulæ describuntur 6. lib. apud Tagautium. In Diachyli autem ireati libra I. malaxanda est ℥ j. pul. radicis ireos. Idem efficit diachylon magnum Mesues.

Razes.

Razes quoque, vir magnæ experientiæ, ad digerendos huiusmodi abscessus antiquum

Stercus caprillum vetus.

stercus caprillum, cum melle & aceto supra ignem in unitatem ad formam emplastri redactum dolenti loco esse admouendum dicebat: item emplastrum de fœnograeco, semine lini & brassicæ, cum visilagine seu mucilagine radicis althææ confectum. Hoc etiam, si suppurationis spes adfuerit, pulchrè maturat.

Haly-abb. emplastrum.

Haly-abbas quoque subsequens emplastrum ad eundem usum plurimum commendat: ℞. farinæ fabarum & hordei ana ℥ x. rad. glycyrriz. rad. althææ, picis ana ℥ v. ceræ albæ, adipis anserini ana ℥ x. terantur & in vnum redigantur ex oleo veteri & vrina pueri nondum Venerem experti, & supra moderatum

cum ignem fiat emplastrum. Aliud Auicennæ, quo Guido vtitur: ℞. stercoris bubuli ℥ ij. rad. caulium, id est, braßicæ, rad. capparum, squillæ, ficuum pinguium ana ℥ ß. lupinorum, bdellii ana ʒ ij. aceti, mellis, axungiæ suillæ, feris olei antiqui ana q. s. fiat emplastrum.

Emplastrum Auicennæ.

In omnibus duris tumoribus Brunus hoc sequens remedium approbanit, cuius sententiam & secutus est Theodoricus: ℞. ammoniaci, bdellij, galbani ana p. æ. macerentur triduo in aceto: quibus dissolutis & igni iam appositis, addatur furfuris subtilis quantum satis esse videbitur; & fiat emplastrum.

Bruni & Theodorici emplastrum ad strumas.

Rogerius hoc auxilio vtebatur ad strumas quas vulgo scrofulas appellant: ℞. rad. filicis, asphodeli, & (si vis) ebulorum ana quantum lubet: coquantur in vino optimo, & tundantur in mortario, addendo sulphuris vini momentum, & fiat emplastrum.

Rogerii emplastrum.

Qui Guidoni contigit præceptor in Montepessulano, efficacißimum sæpe expertus est emplastrum, quod constabat ex duodecim cochleis (quos & limaces vocant) vino incoctis aut lixiuio cinerum, dictorum vulgo clauellatorum, aut ex capitello vt dicunt. In quo (quod valentius erat) quotidie cochleam vnam vel siccam vel aliter præparatam & (vt loquuntur) confectam, ipsis laborantibus per os sumendam offerebat.

Emplastrum ex limacibus.

Tertij canonis intentionem communiter etiam assequimur, vsu auxiliorum præcedentium: omnia enim mollientia & resoluentia, si locum aut materiam inueniant resolutioni contumacem, materiam ipsam haud dubiè maturant: præsertim si mitis ac benigna satis fuerit, aut sanguini permixta. Haly-abbas autem ad maturandos huiusmodi abscessus, admonet emplastrum compositum ex farina hordei, pice & olibano, ex pueri impuberis lotio, in vnum corpus redactis. Auicenna vero ad infrenandum caliditatis vehementiam consulit decoctum coriandri, præfatæ farinæ esse remiscendum. Quòd si parum hæc proficiant, & efficacius medicamentum desideres, accipe myrrhæ partem vnam, lycii partes duas, & misce cum prædicto decocto.

Tertij canonis declaratio, & quomodo inuetur suppuratio.

Suppurantia seu maturantia.

Strumas ad suppurationem perducit, aut diffundit subscriptum medicamentum à Paulo Aegineta lib. 4. relatum: myrrhæ ʒ x. ammon. thymiamatis ʒ vii. visci quercini ʒ viii. galbani ʒ iiij. propol. ʒ j in pila contunduntur. Cæterùm ipsis iam maturatis & ad suppurationem perductis (quod ex notis ipsius puris facilè deprehendes,

Pauli medicamentum ad strumas maturandas.

Detergentia. Vng. apostolorum.

Vnguentum Aegyptiacū. Diachylon. Diapalma.

aperiri debebunt & detergeri. Detersio autem optimè fiet admoto vng. apostolorum vulgò nuncupato, hoc enim magna est efficacia in strumis malignis & vlceratis. Ad idem multùm efficacia sunt vng. Aegyptiacum Rhasis, emplastrum de succis (diachylon nominant,) & diapalma, quod Græcis φοινίκινον appellatur: quorum descriptiones ex lib. 6. Tagautij requirenda. Quod si eiusmodi abscessus locum aliquem occupauerint, in quo caries & quædam corruptela ossium subsit, aut prauum aliquod symptoma illis accesserit, ea viscerum curandi ratione tractentur, cum quibus affinitatem & commercium habent. Ceterùm de quarto canone, quomodo incidendæ sint strumæ, & extrahendæ tractabiles, blandæ, morigeræ & molles, postea proprio loco de strumis seu scrofulis curandis dicemus, quibus & quintum canonem, quomodo infiltrata sint corrodenda, & detergenda, adiiciemus, & sextum ac vltimum canonem, quomodo tenui ac gracili radice euellamus. Nunc iuxta Græcos Ganglij curationem subiiciamus.

OBSERVATIO IX.

De Ganglio.

CORNELIA, iunior filia Theodorici Teylingii sororii mei, quæ cum matre vnà ad nos accedebat, cùm in carpo manus Ganglion haberet, imperauimus vt quotidie manum oleo amygdal. dulcium fortiter fricaret; ac demum post mensem, ad maiorem emollitionem emplastrum nostrum de ammoniaco apponeret, quo remedio ganglion tandem disparuit. Similiter & plurimos vtriusque sexus ganglio laborantes eisdem remediis tum Delphis tum Alcmariæ curauimus: nec memini vmquam malum istud in quoquam qui isto emplastro de ammoniaco vsus fuerat, rediisse.

SCHO-

SCHOLIA.

QVID sit Ganglion, abunde iam ostendimus Scholio Obs. 7. præcedentis, & quomodo ea ipsa à vera glandula cum strumis seu chœradibus differat, & quòd maximam similitudinem habeat cum lupia vulgo dicta. & est ganglion, vt breuiter dicamus, nihil aliud, quàm nerui præter naturam nodosa coactio ac tumor. Causa quidem varia esse potest: nam vt bene dicebat Galenus sexto Epidem. Comment. 3. text. 14. Ganglion aliquando à frigido in neruis generatur; nam quandoque natura in gangliis & huiusmodi passionibus deponit quod est inutile: præterea ex ictu, lassitudine, & laceratione oritur, vt in pudendo priapismo laborante, quod dum vi distorquetur, fit vt neruus dorsum ipsius priapi percurrens disrumpatur: quod ego semel vidi Alcmariæ in puero seu iuuene nondum pubertatem egresso, filio Nicolai Adriani Niropei, qui è regione socrus meæ habitabat. huic pudendum erat neruosum, intentum, durum, cui simile in puero numquam vidi, ganglio affectum. quem duo chirurgi Paracelsiani frustrà curare tentabant, cùm affectum ipsum minimè cognoscerent quamquam iactabundi. Erat autem ex illis gangliis quæ sapiunt naturam cancrosam, & fiunt ex materia atrabilari, quæ & minimè sunt tractanda. Sic anno 1584, mense Decembri vidi ganglium in pene, de quo egi alibi, à quo æger tandem obiit. Fiunt autem & ganglia ob nimiam salacitatem & vsum Veneris. Quæ omnes causæ duobus modis talem affectum inducunt, vel refrigerando materiam in loco congestam, vel quando materia sapit nerui naturam, hoc est, pituitosa, tenax & per se frigida fluit. Sunt & ganglia (vti iam diximus) quæ referunt naturam cancrosam, quando fiunt à materia atrabilari, quæ nullis medicamentis & multo minùs sectione aut manu chirurgi sunt tentanda aut tractanda. Quantum autem ad notas attinet, ganglium tumor est inæqualis, paruus, dum comprimitur stupidum sensum exhibens, in cacochymis maximè corporibus proueniens, præcipuè in feminis aut pueris, praua victus ratione vti consuetis. Differt à meliceride & atheromate tumoris inæqualitate & renisu, & quòd non orbiculatim, velut illa, transfertur, sed dextrorsum solùm,

Ganglion quid.

Causæ.

Ganglium referens naturam cancrosam.

Signa ex Actio.

solùm, ac sinistrorsum pro necesi situ flectitur. In pluribus quidem corporis partibus praecipuè motui dicatis, nascitur, vt in carpo (vt in nostra hac cognata Cornelia puella 15. annorum carpum manus occupabat) metacarpo, in talis & in articulis pedum. quandoque etiam in capite, & in pudendo, & in membrana vestiente ipsum membrum. Quantum ad praesagia, dicere possumus quòd in pudendo difficilis erit sanatio; in reliquis corporis partibus non aequè difficilis. Cura duplici via perficitur: chirurgia scilicet & medicamentis. chirurgia probatur in ganglii ipsius capitis aut frontis, cute scilicet scalpello diuisa: & si quidem ganglia parua fuerint, vniuersa comprehensa ex basi praeciduntur: si maiora, hamis transfixa, excoriataque tolluntur: oras suturis commissas, medicamento ad cruenta apto persanamus. Ganglia autem in cruribus aut brachiis aut summis partibus excindere tutum non est; periculum enim, ne particula reddatur mutila. Medicamentis igitur solummodò curabimus, emollientibus scilicet & dissipantibus, & discutientibus. Emollitionem tentamus, locum manibus fricando, cum oleo amygd. dulcium; vel eiusmodi emplastrum imponendo quod recipit muccilaginis psyllij, maluarum ana ℥ j. picis naualis, mastichis ana ℥ ij. stercoris columbini ʒ ß. tere in mortario, & emplastrum confice. Ad hanc rem ammoniacum emollitum facit, cum cera & oleo, & impositum. item styracem siccam albam emollimus, & cum oleo amygd. dulcium madefactam imponimus. Inde ad dissipantia & discutientia conuertimur, vt laminam plumbeam. Porrò Philagrius (vt & Tagantius annotauit) ratione non admodum dissimili à supra curatione neotericorum, apud Aëtium ganglia curare solebat: inquit enim ad hunc modum: A ganglijs chirurgicum opus (id est, sectionem) arcemus, praesertim si in manibus aut pedibus euenerint: sed medicamentis tantùm curabimus. Ammoniacum enim prope ignem ad emplastri consistentiam emollitum illinimus: deinde laminam plumbeam tumori aequalem superponimus, & ne hinc inde labatur, arctis vinculis in medio constringimus. Iam verò diebus aliquot transactis, vbi ganglion emollitum nouerimus, nihil aegro praefati, statim sublatis vinculis, dum adhuc locus incalescit, pollicem dextrae manus ganglio infigimus, ac reliquis quatuor digitis membro innitentibus,

Prognostica.

Curatio duplex.

Chirurgia Paul. lib. 6. cap. 39.

Medicamenta.

Ganglii curatio ex Philagrio apud Aëtium lib. 15. cap. 9.

[co]ntentibus, vehementissimè comprimimus ; & ganglion confestim dissoluitur. [H]*actenus Philagrius. Itaque ex hac curandi ratione, facile est colligere, recentiorum lupiam, Auicennæ Glandulam, & Græcorum Ganglion eundem omnino affectum esse: quod & præcedentes etiam eorum descriptiones apertè satis ostendunt. Archigenes in hoc vitio calcem vnà cum adipe anserino & terebinthina, apponi iussit. Idem verò & medicamine quod lapidem achatem recipit, sæpiùs vtebatur, vt refert Paulus. At Oribasius eo frequenter vsus est, quod recipit cerussæ, resinæ piceæ, olei veteris ana* ʒ j. *ammoniaci thymiamatis, galbani ana parem modum, ceræ* ʒ iiij. *Extat idem medicamentum apud Aëtium, sed in quibusdam pondera euariant. habet enim cerussæ, olei antiqui & resinæ piceæ ana lib* j *ceræ* ℥ ij *ammoniaci thymiamatis, chalbanæ (id est, galbani) ana* ʒ j *cerussam cum oleo decoquito, quousque inquinandi finem fecerit : deinde tritum ammoniacum, postea resinam piceam & ceram: postremò galbanum præmollitum coniicito. Porrò insignis ille Græcæ familiæ medicus Oribasius, non laminam plumbeam, vt Philagrius, Auicennas, & recentiores chirurgi, sed plumbeum orbiculum crassiorem, ad instar spondylorum, id est, verticillorum quæ fusis mulierum appenduntur, ganglio ipso ampliorem imponebat, deligabatq́; Si quidem (inquit) pondere suo longiori temporis spacio ipsum dissoluit. Itaque satius est multo eiusmodi emollientibus & discutientibus medicamentis vti in gangliis curandis, quàm chirurgico opere, id est, excisione; præsertim cùm in cruribus aut brachiis, aut summis partibus oriuntur. periculum enim est, si ea excidantur, ne particula mutila reddatur. At quæ caput aut frontem occupant, manu tutò curari possunt, hoc est, præcidi aut euelli, vt paulo antè diximus. Hoc modo mulierem curatam nouimus, quæ paulo supra frontem ganglion habebat: quod opus chirurgicum etiam spectat ad quartum canonem, quem de strumis mox declarabimus: hoc vnum adiicientes remedium, quo in gangliis pudendi vti solemus. In ganglio pudendi vtor frictione, & deuenio ad styracem, & ad laminam plumbeam, & ad emplastrum de muccilaginibus, quod habet muccilaginis althææ, fœnigræci, sem. lini, cydoniorum ana* ℥ j *sem. olei amygd. dulc. pinguedinis gallinæ, anseris ana* ℥ ij. *styra-*

Lupiam & ganglion eundem esse affectum.

Archigenes.

lib. 4.

Oribasii medicamentum mollitorium ad Ganglia.

Verticillum plumbeum.

Ad ganglium pudendi.

ci

cis ficca ʒ j. plumbi loti, cerussæ lotæ ana ʒ ij. ß. ceræ parum, misce, & vtitor. Nunc denuò ad strumas seu scrofulas curandas reuertamur.

OBSERVATIO X.

De strumis seu scrofulis.

MVLIER quæ scrofulam seu strumam circa furculam pectoris habebat, cùm consilii causa me accederet, caput illud Guilhelmi Rondeletii 1. de strumis lib. 2. de morborum curandorum methodo in mentem mihi venit. Cùm enim strumæ fiant à materia valdè viscida & crassa, ob id parum, inquit, differunt à curatione scirrhi. ideò iubet vt ante omnia vtantur pilulis sine custodia; postea vt humor coquatur attenuantibus, incidentibus, abstergentibus, vt est mel rос. syr. de byzantiis, de hyssopo, de stœchade, de quinque rad. mel scyll. syr. de pomis compositus, cum aquis helenii, hyssopi, capill. Ven. marrubii, betonicæ, vel melissæ, fœniculi, apii, petros. graminis, asparagi. Purgetur pilulis fœtidis, cochiis, assaieret, diaturbith, agarico infuso in oxymelite. Poterit autem fieri & hic syr. concoquens: ℞. mellis rosati, syr. de byzantiis ana ℥ j. syr. de stœchade ℥ ij. aquar. fœniculi, apii, capill. Ven., vel helenii, hyssopi ana quart. 1. misce. fiat syr. arom. cum ʒ j. zinz. Vel potest fieri decoctio, & misceri syrup. Sed melius erit in principio vti syr. & aquis tamquam lenioribus remediis. Post syrupos paulo fortiùs vacuare oportet, quàm factum sit per pilulas sine custodia. Vt ℞. massæ pil. assaieret, turbith ana ℈ ij. salis gemmæ & zinzib. ana gran. iij. cum succo ireos vel gladioli fiant pilulæ. Vel sic: ℞. massæ pil. cochiarum, turbith ana ℈ j. salis gemmæ, zinzib. pil. fœtid. ana ℈ ß. fiant pil. cum aqua hyssopi. Vel fiat decoctum ex concoquentibus

quentibus pituitam: in cuius colat. infundatur agar. trochis. ʒ j. vel ponatur in decoct. Quod si vomitum timeas, infundatur in oxymelite diaturbith ʒ j. elect. de citro solut. vel diacarth. ʒ j. syr. capill. ven. ℥ j. vel mellis ros. ℥ß. fiat potio. Numquam in curatione huius morbi debent omitti agar. & turbith, addendo semper zinzib. & salis gemmæ tertiam aut quartam partem, alioqui purgaretur tantùm quod est subtilius, & crassius remaneret. Post purgationes detur theriaca vetus, pul. ros. nou. mithrid., diatrion pipereon., diagalanga, pliris cum musco, & alia quæ cerebrum siccant & roborant, & materiam præparant ad digestionem & resolutionem. Interpositis igitur aliquot diebus fiat tale apozema: ℞. rad. ireos, galangæ crassæ, rad. petros. gram., asparagi, apii, olusatri ana ℥ ij. rad. batrachii & chelidoniæ minoris, & cucumeris agrestis ana ʒ ß. (caue ne accipias apium risus pro batrachio) melissæ, betonicæ, capill. Ven. adianth., marrubii, ceterach, polytrichi an. m. j. scabiosæ m. ß. sem. petros. apii, anisi, seseli, fœniculi, carui, vel cymini ana ʒ j. passul. mundatarum ʒ iij. sem. iuniperi, polypodii, helenii ana ℥ j. senæ ℥ ß. cretæ marinæ (vulgo fœniculum marinum vocant) summitatum thymi ana m. j. turbith & esulæ maceratorum in melle ana ʒ iij. fiat decoctio in lib. j. ß. dissol. oxymellis scyllini, syr. de stœchade ana ℥ iij. syr. de pomis compositi ℥ ij. fiat syr. perfectè coctus. arom. cum ℥ ß. vel ʒ iij. zinzib. vel ʒ iij. cubebarum. capiat quarto quoque die ℥ v. cum aqua decoct. cicerum rub. vel cum decocto guaiaci. Si sufficienter non moueat ventrem, quiescat aliquot diebus, & pilulas accipiat: posteà redeat ad syrupos: atque ita variando, materia paullatim concoquetur, aut dissipabitur. Poterit & loco syruporũ lohoch conficere, in hunc modũ: ℞. syr. præscripti ℥ iiij. diaireos simplicis ʒ j. misc. fiat lohoch: capiat lambendo, maximè si

strumas

strumas habeat prope asperam arteriam aut gulam. Nam concoquit & digerit materias, & ad euacuationem præparat. Corroborentur interea internæ partes & exiccentur, vt dictum est, theriaca, mithridato, vel opiata sequenti: ℞. conseruæ helenii, vel ireos vel gladioli, vel rad. apii ℥ iij. conser. capill. Ven. ℥ j. conseruæ anthos, stœchados ana ℥ ß. (vel loco stœchados, si desit, florum betonicæ) pul. diagal. arom. ros. ana ʒ j ß. pul. ros. nouellæ & pliris cum mosco ana ʒ j. syr. conseruationis citri q.s. fiat opiata. capiat bis in hebdomada ad quantitatem auellanæ, superbibendo parum vini. Extrinsecus fiunt vnctiones, cataplas. emplast. emollientia, & digerentia. Emollire prius oportet, postea digerere, vt in scirrho faciendum docet Gal. 14. method. Hoc est intelligendum de scrofulis iam factis & induratis. Nam, vt monstrauimus cap. de inflammatione tonsillarum, modicè exiccantia & astringentia in principio strumas curant, absumendo paucam illam materiam. Sed cùm iam factæ strumæ incipiunt apparere, nec multum intumescunt, mitiora remedia accipere oportet, quæ sine attractione digerunt & emolliunt, vt oleum amygd. amar., de lilio, ex decocto maluæ, farinæ sem. lini & fœnugræci, ficuum, & axungia porci. & fiat cataplasma, cum diachylo communi. Ista sæpe sufficiunt in principio. Sed postquam glandulæ imbutæ sunt humore frigido & coagulato, digerentibus magis & emollientibus opus est, vt oleo lilior. antiquo, de kerua antiquo, irino, sicyonio, & aliis eiusmodi. Pinguedines quæ sunt partium subtilium, & magis digerunt, vt anatis, anseris, gallinæ, tunc sunt accommodæ: sic etiam vulpis, taxi, leonis. Magis emollientia erunt radix bismaluæ, liliorum, cucum. agrestis. Nam hæc emolliunt & valenter digerunt. Radix iari, dracunculi, ireos, gladioli, medulla cruris vituli, aut cerui. adde bdellium. Ex his

fiat

fiat cataplasma sic: ℞. bismaluæ cum toto, liliorum ana ℥ ij flor. chamæm., meliloti ana p. j. fiat decoctio. in colatura dissolue, & adde farinæ fabarum, lini, fœnugræci an. ℥ iij. axungiæ porci sine sale lib. j. fiat cataplasma, contusis priùs herbis. Addi potest oleum antiquum, vel oleum amygd. amar. vel liliorum, vel irinum. Interdum apponetur mel in cataplas. quod vim habet digerendi & concoquendi. Hæc in principio fiant. Postea fiat talis vnctio: ℞. olei lilior., chamom., irini ana ℥ ij. muccilag. sem. lini, fœnug. ana ℥ j. flor. chamom. meliloti ana p. ß. propoleos ℥ j. ceræ citrinæ q. s. fiat vng. addendo pingued. gallinæ, & anseris ana ℥ ij. vel apponatur diachylon magnum ireatum. Postea reiteretur cataplasma. Sed vt fortiora recipiat, sic parandum erit: ℞. rad. cucumeris agrest, ireos ana ℥ j. rad. bismaluæ, acanthi, lilior. ana ℥ ij. scillæ ℥ ß. flor. chamom. meliloti, sambuci ana p. j. sem. lini, fœnug. bismaluæ an. ℥ j. fiat decoctio in aqua & pauco aceto. omnia contundantur; & contusis adde pingued. gallinæ, anseris, medullæ cruris vituli ana ℥ iij. misc. fiat cataplasma. Si velis addere oleum, adde ex fortioribus; & fiat sic: ℞. opopanac. bdellii, galbani, ammoniaci diss. in aceto scill. ana ℥ ß. quòd si non reperiatur acetum scill., adde scillæ assatæ sub cineribus ℥ j. olei cimini agrestis, vel succi narcissi, vel rad. eiusdem ℥ ij. muccil. sem. lini & fœnugræci, medullæ cruris vituli, propoleos ana ℥ iij. contundantur omnia, & contusa reducantur in formam vng. Continuet donec resoluantur. Quod si essent in aliquo loco, vnde possent facilè extrahi sine periculo neruorum descendentium aut venarum aut arteriarum, extirpandæ sunt: postea vlcus diligentissimè siccatum ducatur ad cicatricem. Sed extirpare parum tutum est, ob accidentia, quæ sequuntur, maximè si in profundiore parte delitescant. Præterea ad suppurationem ducere est periculosum;

sum: nam periculum est, ne interiùs rumpantur, & sanies defluat in pulmones, & ægram suffocet. Strumas pungere radio pastinacæ, easdem curat, vt ingruentes prohibet. Præterea idem facere os ranæ piscatricis, scribit Plinius: sed cùm nullum habeat os in cauda, id dictum putat Rondeletius de Raia. Sunt & multa alia, quæ à tota substantia magis videntur facere, quàm à manifesta causa, vt & hoc vng. ℞. cineris agni casti flore cæruleo, senectutis serpentis ana ℥ j. ceræ parum. incorporentur simul: fiat ad formam vng. addendo parum olei amygd. amar. Multi credunt tale vng. valere à proprietate occulta: sed id mihi videtur præstare facultate exiccatoria, qua pollet agnus castus, & spolium serpentis. Additur verò oleum amygd., ne affatim exiccando, tenuis substantia tantùm absumatur. Spolium viperæ efficacius est, vel cinis viperarum, vel trochisci viperarum, quia digerunt, siccant, materiamque consumunt & intrà & extrà. Efficacissimum ad illas absumendas est medicamentum paratum ex rad. gladioli, quæ vel contunditur cum melle, & comeditur; vel siccata in puluerem reducitur. vel fiat talis opiata: ℞. gladioli conditi, vel exiccati ℥ j. cineris viperarum ℥ j. ß. cineris spongiorum marinarum non lotarum ante vstionem ℥ ß. pul. de gemmis ʒ j. cum syr. de byzantiis fiat opiata, de qua capiatur ad quantitatem castaneæ horis quatuor ante prandium. Vtatur puluere præscripto cap. de suffus. apud Rondeletium, addendo salis torrefacti ʒ ij. vel eiusdem puluere præscripto in consilio scrophularum, qui talis est: ℞. cinerum viperarum ℥ ij. cornu cerui vsti ʒ ß. rad. galangæ, iridis, cinamomi ana ʒ j. salis vsti ℥ iiij. piperis nigri ʒ ij. fiat pul. tenuissimus, de quo capiatur alternis diebus manè horis quatuor ante prandium vnum cochlear: & in condimentis augeatur salis quantitas. Si suppurentur, fiat vt dictum est in consilio. Si his remediis

non

non curentur, remittãtur ad regem Galliæ. Hæc consulebat Rondeletius, quæ & nos cõsuluimus, cũ examine Medici præsentis insignis & periti. Vel fiant hæc remedia quæ M. Iohannes Tiengius, medicus Amstelrodamensis magnæ authoritatis præscripsit quondam anno 1524. in æstate pro vxore Iacobi Verhoeuij habente scrofulã in furcula pectoris: ℞. oxymellis simpl. ℥ j. syr. de byzãtiis, syr. de stœchad. ana ʒ ij. aq. hyssopi, fœniculi, absinthii ana ℥ j. misc. pro digestiuo. Pro purgatione autem interpolatis vicibus capiat ʒ j. diaturbith, ex descrip. Rhas. ex turbith elect. zinz zach. ana p. æq. vel dentur pilulæ fœtidæ; & iuxta Mes. sumentes turbith cauere debent ab esu piscium, & ab austro. detur aqua destillationis flor. genistæ, ad præseruationem vel curationem scrofularum, ℥ ij. omni manè, ex mente Argillatæ: eodem enim autore, vt ipse Petrus Argillata expertus est, delet scrofulas & omnes nodositates gutturis. sed & semen eius exhibitum, permixtum tamen (vt monet Philagrius) ne vomitũ prouocet, cũ pauco melle ros. vel cum pul. ros. & mastice. & flores eius contriti propinantur cum melle rosato aut ouo sorbili. Consulo igitur vt per septimanam omni manè sumatur cochlear vnum istius aquæ destillatæ cum modico mellis ros. & pulueribus dictis, præterquam in die euacuationis. Rhases quoque & Serapio, authoritate Dioscoridis & Auicennæ, acetosam decoctam in vino & contritam apponunt: curat enim scrophulas, vti & radix collo suspensa. Interim roborabit caput, ne multiplicentur materiæ catarrhales descendentes ad loca affecta. ideò fumus sandaracæ bullitæ in aceto recipiatur per os: extrahit enim materias excellentes: & lauetur sæpiùs caput lixiuio vitis, decoctionis hederæ arboreæ. flor. chamomill. & folior. senæ, & exiccetur bene cum peplis calidis, &c.

SCHOLIA.

Scrofulæ. QVID sint scrofulæ ac strumæ, iam diximus Scholio Obser. 7. huius libri. Scrofulæ quoque vulgo vocatæ à pituita fiunt: quæ nihil aliud sunt, quàm induratæ adenes, in collo, alis & inguinibus præcipuè consistentes. vidi etiam in pectore, vt in illo mendico qui Delphis ante Templum stipem emendicabat, qui totum pectus, collum & humerum strumosa habebat, adeò defœdata, vt omni vitæ meæ tempore simile malum non conspexerim.

Χοιράδες. Dicuntur à Græcis χοιράδες, vt antea quoque dictum est, vel à chœradibus petris, per marinas aquas transparentibus, vel à suibus multiparis animalibus, & eo morbo frequenter afflictis.

Strumæ. Latini, vt diximus, Strumas vocant. Vulgo apud nos carnoffelen dicuntur. Scrofulæ, inquit Valescus cap. proprio, sunt apostemata quæ veniunt in molli carne, vt 14. Therap. cap. 8. vel sunt apostemata dura in molli carne existentia, à phlegmate & melancholia generata & dicit Auicenna quòd scrofula dicitur à porcis, propterea quòd porci ob gulositatem hoc malo afficiuntur plurimùm. Valescus putat etiam scrofulam à scropha nomen accepisse seu porca: quia sicut scrofa parit multos porcellos, sic vna scrofula videtur contrahere multas alias circa ipsam: nam prope vnam & aliæ plures generantur, autore Auicenna, ita vt congregentur vt nodi: & reperitur vnus nodus ac si esset racemus. Scrofulæ ergo sunt glandulæ sclirroticæ, vt dicit Auic.

Causa. Causa est ipsorum humorum congestio, congestionis autem fluxus fluxionis mala victus ratio: vnde virtus impotens in coquendo multitudinem humorum, trudit superflua ad partes debiliores, hoc est, ad ipsos adenes: qui apti sunt natura ad has superfluitates promptè excipiendas.

Gal. Comment. 3. aph. 26. Struma igitur erit adenum passio non ex calida materia, neque ad suppurationem properante, sed potiùs pituitosiore & frigidiore consistens.

Signa. Quotiescunque igitur videbimus in axillis, inguinibus, in collo & in iis locis glandulosis tumores duros & scirrhosos, dicemus strumas esse: qui tumores numquam soli, sed semper associati proueniunt, & omnes suis membranulis includuntur, quemadmodum steatomata & meliceridés & atheromata.

Differentiæ strumarum. Differunt strumæ inter se magnitudine, natura, loco, ortu,

tu, multitudine, & vasorum complicatione. Magnitudine, quia aliæ parnæ, aliæ magnæ, aliæ mediocres sunt. Natura, quoniam aliquæ mansuetæ, aliquæ malignæ comperiuntur: mansuetæ, citra inflammationem, citra dolorem, moderatam duritiem habent: neque enim molles sunt. velut tubercula adiposa, steatomata appellata, neque duræ, sicut tumores indurati, sed mediam quandam tactus proprietatem habent, & tumorem circumscriptum æqualem. Malignæ verò strumæ, inflammationes ac dolores pulsantes inducunt, & tumorem inæqualem præseferunt, in quo vasa prominent, & ad manuum contactum ac medicamentorum impositionem eff rantur. Loco autem differunt, quoniam quædam in anteriori colli parte, quædam ab altera ipsius parte, quædam ab vtraque oriuntur, quædam item statim sub cutem superfi iem habent, quædam circa magna ac nobilia vasa penitus insident. Ortu; quòd quædam velut eleuatæ, quædam insertæ oriuntur: & eleuatæ quidem facilè huc illuc mouentur; insertæ verò ad contactum renituntur. Multitudine; quia plures & pauciores generantur. Vasorum complicatione: quædam enim venas ac arterias implicatas habent, quædam omnino non habent. Aëtius lib. 15. cap. 5.

Quod ad prognostica attinet; primò omnes strumæ seu scrofulæ sunt difficilis curationis: attamen quæ infantibus accidunt, sunt salubriores; quæ verò senibus, grauiores curatu, quia eueniunt cum disconuenientia (vt aiunt) particularium. Secundò scrofulæ quibus non coniungitur dolor, sunt difficilioris curationis. Tertiò maximè ad strumas in partibus colli aut capitis, sunt obnoxij & dispositi habentes colla curta, & sunt humidarum complexionum, teste Auicenna. Quartò refert idem Auicenna, loca in quibus plurimùm generantur scrofulæ, sunt collum, axillæ, cùm ibi sint carnes molliores, ac eorum spatia venis implicata: vt patet etiam 14. method. cap. 4. Quintò, numerosæ strumæ partes externas occupantes, & sede subinde mutata, huc atque illuc per corpus vagantes, cum aduentitia quadam caliditate, planè testantur, ac indicant, easdem germina esse ac sobolem chœradum internarum, vt Arnoldus de Villanoua in Parabol. doct. 6. annotauit. Proinde quæ forinsecus illis admonentur auxilia, parum aut nihil proficiunt. Hæ autem, vt putauit Auicennas, ex casu & offensione, seu allisione fiunt: Prognostica. Arnoldus à Villanoua. Auicennas.

& ita in nostris corporibus multiplicantur. Sextò, secundum eiusdem Auicennæ sententiam, scrofulæ seu strumæ quibus coniungitur dolor & apostema calidum cum materia calida tendente ad maturationem, sunt magis curabiles, vt & Valescus etiam refert ex eodem Auicenna, quia in saniem permutantur, & materia purgatur & mundificatur, modò diligenter tractentur, & apertio loci diuturna consequatur cum maturatione rei duræ, hoc est, induratæ. Septimò, conducunt vel magnopere strumosis ipsis, medicamenta purgantia, potiones diureticæ, atque electuaria (vt vocant) resiccantia, item ætatis mutatio in patulis. Cæterùm pueri ipsi propter voracitatem & gulæ intemperantiam, ac corporis raritatem, strumis frequentiùs corripiuntur: senes verò ob causas contrarias rariùs. ad hæc qui breui atque angusta sunt fronte, & compressa habent tempora, ac maxillas amplas, strumis sunt obnoxii: in talibus enim materia promptè deriuatur ad collum, vt ex recentioribus chirurgis annotauit Henricus. Octauò, strumæ præcipuè (vt Celsus ait) fatigare medicos solent, quoniam & febres mouent, nec vnquam facilè maturescunt: & siue ferro siue medicamentis curentur, plerumque iterum iuxta cicatrices ipsas resurgunt, multoq; post, medicamento est opus. quibus quoque accedit, quòd longo spacio detinent. Nonò: incisio eiusmodi abscessuum, itidem & corrosio, magnopere verenda est, circa ventrem, collum, & commissuras, propter propinquitatem venarum, arteriarum, & neruorum ac internæ etiam capacitatis. In incisione quoq; magnarum glandularum, summopere vitare oportet venam, quæ ad radicem earum sita est, & illis alimoniam defert. Sæpe enim magnam hæmorrhagiam, id est, sanguinis profusionem excitat: vnde non mediocre tandem sequitur periculum. Decimò, cùm strumæ inter se differant (vti diximus) magnitudine, natura, loco, ortu, multitudine, & vasorum complicatione, vt ex Leonida annotauit Aëtius: itaque paruæ strumæ maioribus faciliùs curantur; sicut mites inflammatis. & sic Vndecimò maleficæ sanari non possunt. Cùm enim omnes eiusmodi strumæ cancrosæ, ac vasis refertæ sint, dum curantur, profusionis sanguinis periculum adferunt: præterquam quòd cùm plerumque penitiores inueniantur, minimè abscindi possunt. Vasa enim notatilia, venas inquam iugula-

Quæ ætates, naturæ & corporis constructiones strumis magis sint expositæ.

Celsus.

Magnitudo.

Natura.

iugulares, & arterias, quæ carotides appellantur, malefica struma tamquam radices habet. Duodecimò: pro loci ratione, superficiaria quidem strumæ profundis curatu faciliores sunt, deinde quæ in collo eueniunt; vbi tamen vocales neruos diligenter vitare oportet. Multi enim strumas circa asperam arteriam incidendo, vocalibus neruis simul excisis, reliquo deinceps vitæ tempore ægrum sine voce reddiderunt: Nam præter eius nerui excisionem, vocalia instrumenta denudata, & inter curandum refrigerata, vocis functionem violârunt. Decimotertiò: pro multitudine strumarum, constat vnam pluribus faciliùs curari posse. Sicut Decimoquartò, quantum ad ortus rationem attinet, longè citiùs sanescunt suspensæ, quàm quæ insertæ fuerint. Ad actum igitur curandi propiùs accedendo; tres dicimus habendas intentiones: quarum prima versatur circa victus regimen: secunda circa euacuationem materiæ antecedentis: tertia circa remotionem materiæ coniunctæ. Victus sit tenuis: abstineant ægri ab omnibus crassos generantibus succos: edant cibaria facilis digestionis, & boni succi, in quibus aliquid fœniculi & oreoselini sit admixtum: carnes veruecis, vituli, pullorum, auium in montibus degentium, potiùs assas, quàm elixas: fames & sitis quàm maximè fieri potest, tolleranda: abstineant à vino non penitus, sed dilutum bibant. Aëris mutatio multum confert: hinc enim plerique sanati. cuius si eligendi detur facultas, siccior eligatur. Fugiant pluuias & ventos. Caput non abluatur, sed furfuribus fricetur, vel lixiuio in quo rasura cupressi, rosa & similia sint cocta. Motus & somnus sit moderatus. Aluus si non respondeat, lubrica reddatur. Secunda intentio est, materiam antecedentem euacuare: quam tenacem & pituitosam huiusmodi syrupis per quinque vel plures vices (prout opus erit) exhibitis præparabimus & digeremus: ℞. oxymelitis simpl. syr. de duabus rad., mellis ros. ana ℥ vi. aquar. fœnic. fumoterræ, cicoreæ ana ℥ j. misce. Præparatam materiam infrascriptâ vel simili potione vacuabis: ℞. elect. indi maioris, diaphœniconis ana ʒ ij. diacath ℥ j. syr. viol. ℥ ß. misce, & cum decocto communi fiat breuis potio. proderit etiam singulo manè ante cibum ʒ j. ad minus huius confectionis sumere: ℞. diacatholiconis ℥ j. mellis ros. ʒ x. diaturbith ℥ ß. agar. trochis. ʒ ij. zinzib. ʒ j ß. misce.

Locus. Multitudo. Ortus. Curatio. Victus. Medicamentorum ratio. Præparatio. Euacuatio.

Sectio venæ. & cum zacch. fiat confectio secundum artem. Sectio venæ in pueris non multum, sed in adultis quandoque probatur. Confert

Exulceratio cutis capitis. exulcerare caput circa commissuram coronalem & sagittalem, quando videlicet strumæ occupant colli partes. In pueris tenellis solent inungere commissuras, & imponere folia caulium, vel hydropiperis, vel sambuci, quæ sine dolore exulcerant: vel folia flammulæ Iouis: item saponem nigrum cum butyro In adultio-

Masticatoria. ribus tentant euacuationem per masticatoria ex pyrethro, vel ex simili pastillo: ℞. piper. albi ʒ j. ß. pyrethri ℈ ij. hyssopi, origani ana ʒ j sinapis ʒ ij. zinzib. ʒ j. mastiches ʒ j ß trita excipiantur melle, & formentur masticatorij pastilli. Et quoniam in his malignis affectibus varia tentare et plurimum salutare est, poterit æger ex infrà scribendis pilulis per quadraginta dies

Pilulæ. singulo manè, ex monitu Iohannis de Vigo, vnam deglutire: ℞. euphorbij, zinzib., turbith, succi rad. ireos, agarici ana ℨ j. contusa misce: & formentur pilulæ num. 40. Item sumat in diluculo ℨ ß. huius confectionis: ℞. mell. rof. syr. è stæchade ana ʒ iij. zacch. ℥ iiij. agarici trochisc. ℥ ß salis gemmæ, spicæ, cinamomi, galangæ ana ʒ ij garyophyl. macis ana ʒ j. polypod. ʒ j. ß. elect. indi maioris ℥ j. ß. turbith præparati ʒ ij. piperis longi ℈ ij. misce, & cum vino cydoniorum fiat

Intentio quæ versatur circa materiam coniunctam. confectio: quæ in dispositionibus pituitosis mirè confert. Tertia intentio versatur circa materiam coniunctam: quam curamus per medicamenta repellentia, exiccantia, discutientia, per pus mouentia, & tandem per chirurgiam. Incipientibus strumis repellentia conueniunt: inde exiccantia & discutientia applicamus. Quæ autem emolliunt, discutiunt, consumunt, diximus se-

Diastruthium. cundo canone, Scholio præcedente. Paulus lib. 7. dicit emplastrum diastruthin ad strumas discutiendas facere. habet argenti spumæ, id est, litbargyri, rad. lanariæ, aristolochiæ ana ℥ iiij. galbani, squamæ æris, aloës ana ʒ j. mannæ thuris ℥ ij. guttæ ammoniacæ lib ß. resinæ piceæ ℥ xvi. aceti scillini q. s. ad aridorum leuigationem. Probè etiam discutit, eodem autore, calx viua, id est, aquâ non extincta, melle vel gymnasiorum sordibus

Strumas discutientia. seu balneorum strigmento excepta, vel oleo vel adipe suillo. Idem præstat Aëtio sola palæstræ sordes, à parietibus derasa, & probè subacta, super linteolo extensa, & emplastri modo applicata.

cata.. Ad id etiam efficaciter auxiliatur calcis nitriq; par modus, cardamomi & fœnugraeci quadruplus, cum melle malagmatis modo impositus. Strumas quoque discutit, lupinorum amarorum farina, ex oxymelite cocta, & illita. Ad idem praeclarè facit bubulum stercus aceto incoctum & delinitum: id enim tumores scirrhosos omnes instar cataplasmatis appositum mirificè dissipat. Grossi etiam, praecipuè caprifici, cum axungia appositi omnem tumorem discutiunt. Valet praeterea hoc ceratum, quod habet sulphuris, sem. nasturtii, urticae ana ʒ j nitri ʒ j. ß. myrrhae, galbani, ammoniaci ana ℥ j. olei veteris ℥ iij. ß. cum cera & resina terebinthina quod satis est, formetur ceratum. Hac curandi ratione strumis nondum inveteratis medeberis, tum in pueris, tum in his, qui manuum opus refugiunt, medicamentis scilicet dissolventibus ac per halitum discutientibus. Porrò si digerentia medicamina nihil in eiusmodi abscessibus profecerint, vel ad suppurationem ducendi erunt; vel exedendi, vel manu curandi, ut in sequentibus dicetur. Quomodo autem strumae ad suppurationem sint perducendae, diximus Scholio Obs. octaua: & quae detergunt post apertionem, cùm tertij canonis declarationem poneremus: & inter caetera diximus ibidem vng. quod ex chalcitide fit, seu diapalma, egregiè detergere strumas malignas & ulceratas. quod habet adipis veteris, hoc est, axungiae pondo duo, olei veteris, lithargyri ana pondo tria, chalcitidis trientem, id est ℥ iiij. adeps ad ignem liquetur & per colum destilletur: cui reliqua admiscentur: hinc contecta in cacabum ramulo palmae arboris moventur: oportet autem ut ramulus sit recens, habens hinc inde portiunculas foliorum contusas, ut pharmacum succo suo inficiat: proinde tenuia palmae fragmenta iniicere oportet, ubi medicamentum cerato consistentiam similem habuerit: nam si inter initia immittas, succus ipsorum quem manere volumus ex decoctione consumetur. At si strumae ita sint malignae, ut neque discuti neque suppurari possint, ad chirurgiam deveniendum, hoc est, ad quartum canonem, quem posuimus Scholio Obs. 7. qui inarrat generalis. Strumas, quae ex praedictis auxiliis curationem non recipiunt, & mobiles sunt, blandae, morigerae ac tractabiles, incidito atque extrahito, hunc canonem (uti Scholio Obs. octauae proposueramus) hîc explicabimus. Quod

Suppurantia.

Detergentia.

Vng. ex chalcitide seu diapalma.

Quartus canon scholio obs.7. declaratur.

ad quartum itaque canonem attinet, blandas, morigeras, superficiarias & sanabiles strumas, sic optimè ac breuissimè tractabis. Aegrum inprimis prostratum recumbere iubeto: sedens enim animi deliquio facillimè corripitur. Vbi laborans sic decubuerit, cruribus inter se mutuò & ad lecti fulcra innixis, caput à ministris firmiter detineri imperato. Deinde cutim tumori adiacentem, rectâ, vel subobliquâ sectione incidito. Quæ enim in collo per transuersum fit sectio, prorsus inutilis est. In eo siquidem vasa & nerui rectà porriguntur. Cæterùm non affatim, neque unico impetu, totam cutis crassitudinem secabis: nihil enim violenter in hoc opere fieri volumus. Atque in paruis quidem tumoribus, hoc est, strumis minutioribus, simplicem sectionem facito, hoc est, simplici linea cutem diuidito: in maioribus verò, cutim ad myrtei folii figuram incidito: tum vasa, id est, venas & arterias, paulatim & blandè denudata seponito. Post hæc verò sectionis labra, seu oras cutis incisæ, volsellis, seu hamulis distendito, ac dilatato, ac membranas digitis, & scalpri capulo, vel spathula, excoriato, strumamq; ubi nudata & explicata membranis apparebit, paulatim eximito. Cæterùm si struma inserta, seu vasis implexa fuerit, summâ attentione opus tractandum est, ne per incuriam copiosa sanguinis profusio sequatur. propterea in agendo, unum duntaxat sectionis labium volsellâ protrahatur, & ita sensim à connexis corporibus scalpelli acie separetur. Cumq; ab vno latere connexio diuulsa, ac soluta fuerit, in altero idem penitus repetatur: deinde tota basis propter neruos, & subiecta vasa excidatur. In strumis verò, quæ circa alas & inguina contingunt, ob cutis reduplicationem sectio transuersa ducitur. Porrò in sectione, quæ fit in strumis collum occupantibus, summa cura adhibenda est, ne vel arteriæ, quas carotidas vocant, vel recurrentes nerui attingantur violenturq;. Si autem vase aliquo inter secandum diuiso, sanguinis profusio tuum opus remoretur ac obturbet, vas ipsum funiculo excipito, vel nisi magnum admodum fuerit, penitus (vt Paulus consulit) abscindito, vel præsidia sistendo sanguini (si non magno impetu prorumpat) dicata, applicato. Deinde ad inceptum opus reuertitor. Itaque vbi in artum strumæ basis venerit, dextrè ac peritè ipsam præcidito, immissoq; indice, locum pertractato, ac diligenter

Modus incidendi & euellendi strumas, ex Albucasi, & apud Aëtium ex Leonida.

Hæc eadem & Tagautius & Leonus de strumis exscripserit: quæ & Guido ex Albucasi aut Aëtio desumpserat.

Paulus.

diligenter scrutator, num & aliæ sint strumæ adiectæ, quas & eodem quo suprà diximus modo, si quæ inuentæ fuerint, extrahito. Porrò modicum sanguinis fluorem facilè compesces, admotis iis, quæ facultatem habent exiccandi: ut stupis, spongiá aut linamentis ex xylo, id est, cotone factis, in aquam frigidam vel acetum, aut in mistellam ex vtroque (quam oxycraton vocant) infusis, & postea expressis. Sin sectio incruenta perstiterit, thuris polline eam repleto, linamentaq; impenito, ac pro linamentorum custodia, lanam vino madentem alligato: postridie permissis ligamentis, locus vino & oleo perfundatur: & hoc vsque ad tertiam aut quartam diem fiat. deinde soluatur, & suppuratio procuretur, & curatio reliquis vlceribus communis fiat. Ad repurgandum autem & incarnandū, & ad cicatricem inducendam, theriaca efficacissima est. Quòd si vena aliqua amplior & effatu digna, cum radice seu fundo glandulæ, vel strumæ, aut consimilis excrescentiæ pituitosæ connexa sit, non ex basi ipsam exscindere, sed funiculo excipere ac constringere conuenit, quo particulatim citra periculum sua sponte excidat. Quo in casu per linamenta postmodum curatio adhibenda erit. Est autem vinculum ex materia aliqua non facilè putrescibili, cuiusmodi sunt fila, quæ serica nuncupantur, aut graciles chordæ testudinum. Quæ enim facilè putrescunt, ea citò ab iis quæ exceperunt decidunt. Cæterùm si peracto opere, aliquid ex folliculo, seu membrana materiam prædictorum abscessuum obuoluente, vel aliud extraneum quidpiam remanserit, iubet Albucasis illud absumendum esse, implendo vulnus primis diebus xylo, id est, cotone: vel alio consimili, aqua salsa imbuto. Guido autem, vt reliquias illas absumeret, hiantem sinum implebat, primùm quidem oui candido, alumine respersо & inspissato: posteà verò vnguento Aegyptiaco, vel aliquo ex erodentibus, quæ in antidotario describuntur. Porrò in omnibus eiusmodi operationibus apponenda sunt, quæ dolorem leniunt. Inter cætera autem communiter admonent stupas oui candido liquore & rosaceo imbutas. Quinti canonis scopum ita assequeris: cutim caustico, id est, vrente aliquo medicamine pro ratione magnitudinis abscessus abrumpito. Nam & medicamento caustico strumas etiam auferre possumus (vt sæpe feliciter fieri vidimus: etsi interdum cicatrix fœda relinquatur)

Si vena strumæ sit annexa, quid faciendum.

Albucasis.

Guido.

Canon 5. Correctio & mundificatio.

&

& abscessus pituitosos, nisi sint profunda, nam tunc pronunciandum strumas insanabiles esse: assequemur scopum, si aperta sint, imponendo aliquid trochisci de minio Iohannis de Vigo: vel medicamentum ex auripigmento & sandaracha: ℞ auripigmenti usti, sandaraca usta ana ℥ j misce cum axungia q. s. Si verò non sunt aperta, abrumpimus cutim aliquo urente medicamine, pro ratione magnitudinis excrescentia. Verùm dum id moliris, summa cura obseruandum est, ne partes alias circumiacentes medicamen adurens attingat: perbellè autem opus hoc absolues, admoto caustico ex calce aut sapone. Hac effectum suum intra duodecim horarũ spacium feliciter adimplent. Quod si diutiùs permanserint, nihil inde tamen periculi aut incommodi sequetur. Itaque caustico iam abrupta cute, & inducta eo in loco eschara, id est, crusta, per medium ipsius crusta abscessum recta linea in longum diuidito (incides autem versus profundum ferè ad viuum usque) & in sectionem, seu hians vulnus, linamentum, aliquo exedente medicamento (cuius generis est puluis asphodelorum) respersum imponito. Porrò tametsi plerique valdè multa admoneant, qua in lib. 6. apud Tagautium recensentur; arsenicum tamen in hac re primatum obtinet, modò quis nouerit eo rectè uti. Vsus autem ipsius certus modus describi non potest, ut lib. 3. Therap. Gal. annotauit. Proinde non temerè eo utendum est. Quandoquidem medicamentum est supra modum vehemens ac violentum, febres excitans, & multa alia praua symptomata inducens. Adde quòd minima etiam quantitate adhibitum, mirum, & ferè incredibilem effectum prastat. Communis tamen eius modus seu quantitas est, medietas grani unius frumenti tritici, in corpore quidem robusto & particulis à principibus membris longè semotis: in debilibus verò naturis, & locis iuxta principes partes sitis, minor quantitas admouenda erit. Vt autem in uniuersum pronuncietur, melius ac tutius est parum & sapiùs ex eo offerre, quàm semel & vice una quantitatem immodicam. Eius autem operatio, seu effectus durat tres dies integros. Quare toto eo tempore, laborans victu febricitantium uti debet. Membrum verò affectum, & partes circumiacentes ad tutelam sui, & fluxionem (quam immoderatus calor excitare posset) prohibendam, unguento quod populeon appellatur, aqua quoque

Causticum ex calce & sapone.

Arsenicum.

Quantitas arsenici.

quoque vel succo solani & aceto, aliisq́; id genus refrigerantibus illini, ac perfundi debent. Quando autem certò tibi constabit, glandulam iam corruptam esse, atque absumptam (quod ex duritie & tumore crustæ inductæ deprehendes) tunc crusta à viuo resoluenda erit, admoto scilicet butyro loto, & momento farinæ triticeæ inspissato, vel aliquo alio pingui & vnctuoso non salito, vt axungia suilla: Vbi verò crusta exciderit, si quippiam adhuc ex glandula, lupia, aut struma remanserit, id absumendum erit erodente medicamento: vt puluere asphodelorum, vnguento Aegyptiaco, aut alio consimili. At si nihil amplius superfit, more aliorum vlcerum ad cicatricem perducetur. Vt sexti canonis scopum assequaris, vinculo serico aut setis equinis deligandi sunt eiusmodi abscessus, vel etiam struma, quæ bases seu radices habent in angustum venientes, atque indies magis ac magis prioribus vinculis, aut nouis adhibitis, stringendi, donec scilicet resiccati appareant, & sponte sua (vt de insertis, ac maioribus vasis implexis diximus) excidant. Adiuuandum autem erit vinculum aliquo exedente medicamento & desiccante. Demulcendus quoque erit dolor oui candido liquore, rosaceo, vnguento populeo, aut quouis alio doloris mitigatorio: Vbi autem sponte deciderint funiculi, locum emplastro Barbara fouendo sanabis; vel eo modo quem suprà explicauimus, persanentur. Isti Canones iam dicti non solùm ad strumas curandas faciunt, sed & priores alij tres, quos explicauimus Scholio Obs. octaua in vniuersum ad abscessus toto genere præter naturam consistentes, à pituita præsertim ortum ducentes, faciunt; quemadmodum & Tagautius de excrescentiis phlegmaticis annotauit, quem & Leonus sequutus est, quæ partim ex Paulo, & Aëtio, partim etiam ex Guidone decerpta sunt.

Quando crusta resoluenda.

Canon 6.

Ligatura & cauksio.

OBSERVATIO XI.

De quodam scrofulam habente in collo.

CVM quidã scrophulam in collo haberet, vtile mihi visum fuit vt ab omnibus frigidis abstineret, quemadmodũ eidem lingua vulgari scripsi: deinde

inde vt omni septimana semel sumeret ex sequenti puluere pondere vnius floreni Rhenensis, in diluculo: ℞. turbith electi ℨiij. zinz., masticis ana ℨj. zacch. albi ℨvi. fiat. pul. manè bibat sæpiùs ex decocto rad. scrophulariæ, filipendulæ & pimpinellæ. Bis in die inungat se cum isto vng. ℞. emplastri oxycrocei ℥ß. olei chamomill. lilior. alb. ana ℥j. misce. Quidam lolium cum furfure, sem. lini & stercore columbino, cum modico vino decocta pultis instar apposuere: quod duritiem mirabiliter resoluit. & à proprietate valere volūt agrimoniam collo suspensam: radicemque asphodeli contusam & impositam. sed egregiè confert pinguedo destillans ex ansere, inuncta. At & hoc vnguentum quoque mirabile habetur ad scrophulas: ℞. arsenici rubri ℨij. argenti sublimati ℨß. rad. serpentariæ, rad. betonicæ, panis porcini ana ℨß. aloës epaticæ ℨj. omnium fiat pul. & cum axungia fiat vng. dissoluit enim scrophulas: ego tamen cum cautione, si in collo sint, vel sub axillis, eo vtendum suaderem. Sed potiùs hoc sequenti vti vellem, quod ad scrophulas, glandulas & nodos duros facit: ℞. medullæ crurium vituli ℥ij. butyri recentis, dialthææ ana ℥ß. misce. fiat vng. & ad glandulas in collo valet egregiè farina siliginis cum melle apum, emplastri modo. Sic cùm iuuencula quædam pateretur scrophulas in collo circa furculam; Laurentius Bruninck chirurgiæ doctor ad eam accitus istud emplastrum apposuit: ℞. cineris caul. rub. combust. salis communis tosti part. æqual. & cum melle communi fiat emplastrū supra ignem. Diu admotum fuit, sed parum aut nihil profuit. quare præscripsit fotum partim maturatiuum, partim resolutiuū: mox eodem emplastro apposito, citò suppuratæ sunt, natura faciente duo vel tria foramina, quæ tandem per concauitates intercutaneas in vnum congregatæ sunt. hoc viso, forcipe aperuit in modum crucis,

ac

ac labia deinde abſciſſa cœpit primò mundificare cum vng. ægyptiaco, deinde cum dulcibus, & bene valuit cum populeone vel alio ex ſuccis cum butyro parato. Vnde facta eſt incarnatio, & per alumen vſtum ſuperflua caro corroſa, ſi nimium excreſceret. vbi parum, cum puluere oſſis ſæpiæ incarnatum eſt. & etiam cicatrice obductum eſt vlcus; & putabatur curata. ſed tandem in angulo vnius vlceris parua quædam albedo apparuit, quæ cùm tangeretur ac cannula probaretur, ad cannulam gutturis videbatur quaſi intrare: at poſtea tamen exiccatū eſt: quanquam poſtremò abſceſſus pituitoſi alii ſuperuenerint, vnde valdè debilitata eſt: quia in omnibus quaſi iuncturis magnis ſuperuenerunt; & ſic diu permanſit languens, neque exulcerationes poterant exiccari, corpore ad vltimū valdè exhauſto. & ideò rectè dicebat Rhaſes, Qui patiuntur ſcrophulas, nō viuunt ſecurè; nam, eodem teſte, adeò aliquando excreſcunt, vt melonem ſuperent. Hîc in mentem mihi venit puellæ apud Amatum, quæ iam diu ſtrumis in collo & alis torquebatur, curata meliùs habebat, imò à multis earum ſana euaſerat; ſed nunc denuò illi duæ circa tempora natæ ſunt, quæ ad mollitiem ita peruenerunt, vt apertione indigere viderentur. At quum medicus in earum inciſura ſegnior factus eſſet, ex ſe reſolutæ ſunt, nullum inibi relinquentes veſtigium: ab hoc verò vno vel altero interpoſito menſe in ſincipite altera nata eſt, quæ vt reliquæ mollis erat: medicus verò credens hanc vt cæteras ex ſe quoque reſolutum iri & diſſlatum, ad tempus aperturam diſtulit; & eo magis, quia minor indies veniebat. At quum puella de loco quereretur, illicò ſtrumā aperiri fecimus, eam in cute ſecantes, à qua nullum pus aut ſanies exiuit; in ea tamen craſſa quædam membranula liquidò conſpiciebatur, & ea quidem carnoſa, cuius portiunculam extraximus; ſed ſequenti die verſus eam partem frontis vbi pili à fronte

fronte separantur, cranium totum corrosum comparuit, quam cranii corrosionem cariémve, neoterici chirurgici talpariam appellant, & eam scalpro radendo ad duram vsque meningem extrahi fecimus. Posteà verò humore ad expulsionem parato per syrupos de epithymo, de betonica & fumoterræ, cũ decocto senæ dilutos, per catapotia eum expulimus: ac posteà puellam illini fecimus eo vnguento, quo ad morbum Gallicum aliptæ vti sæpe consueuerunt. Porrò interea dum puella inungebatur, struma quædã in pectoris alta parte comparuit, cui emolliens emplastrum, quod officinæ publicè parant, & alterius luminaris autor Venetiis in maximo & frequenti vsu habitum refert, applicitum fuit. Vt tamen puella hæc ex integro sana fieret, ne ampliùs in morbum recideret, post syr. de elleboro cum decoctione senæ exhibitum, ac per catapotia de nitro Alexandri & fœtida repurgatum corpus ligni guaiaci decoctum epithymo, sena, carthamo, polypodio & hermodactylis compositum, illi obtulimus ad quadraginta ferè dies: quo puella sanitatem adepta est, nec morbus grauis & sæuus ampliùs recruduit. Ita & nostro ægro, cui scrophulæ collum occupauerant, decoctum guaiaci cum iam dictis feliciter propinauimus.

SCHOLIA.

Canones vniuersales obseruandi in curatione strumarum seu scrophularum.

QVIDAM (*vt Valesius quoque refert*) *ante particularem curationem scrofularum, aliquos canones, præter eos quos antea diximus, etiam ponunt: qualis ille primus canon est Auicennæ; quòd radix super qua est fiducia in curatione habentium scrophulas, est euacuatio & subtiliatio regiminis, vt loquuntur; in quo canone continentur duæ intentiones. Secundus canon: si signa sanguinis appareant, phlebotomia ex cephalica, Auicennæ authoritate commendatur. Tertius, & est Arnoldi de Villanoua parabol. doct. 6. Turma scrophularum colli securiùs extirpantur corrosione medicinali, & per saniem, quàm ferro. Quartus,*

tus, qui ab eodem ponitur, eodem loco: qualibet extirpatio pestis inguinaria vel subaxillaria, & præsertim scrophularum, in pueris ac debilibus est verenda, maximè in æstate, ne corpora febribus aut nimia purulentia concalescant. Quintus: usus aquarum mineralium, & maximè saporis tartarei vel acuti, non solùm interiora bocia, sed extrinseca valet attenuare. Sextus, uti & quintus, ab eodem Arnoldo ponitur ibidem: glandulosa collectio non inhærens neruis aut magnis venis, vt nodus extirpari debet incisione cum cysti sua. Septimus, & est Auic. cap. proprio: de euacuationibus laudabilibus in scrophulis, est vomitus: & hoc dicit eò quòd euacuat materiam antecedentem. Octauus: euacuare pituitam crassam præ cæteris iuuat cum turbith. ipsum enim purgat phlegma grossum (vt dicunt) sine calfactione, & sine rasura intestinorum. Nonus: quando scrophulæ magnitudine valdè excedunt, caueant chirurgi à curatione earundem cum ferro aut medicamine acuto, quem canonem & Auic. posuit. Decimus est Gal. 14. artis par. si scrophulæ fuerint in loco vbi non sint multæ venæ nec arteriæ, & sunt quasi separata, & non possunt resolui cum resoluentibus, oportet tales cum putrefactione putrefieri, aut cum chirurgia incîdi. & tunc caueamus venis & arteriis & neruis, ne simul cum incisione patiantur. Vndecimus: propterea quòd rheuma capitis aliquando causa existit scrophularum colli, ad caput effumans, ideò rheuma exiccandum est, & tollendum, quo scrophulosi deinde commodiùs iuuari possent. Cùm itaque strumosæ ægritudines sint valdè suspectæ, & sæpiùs ad peiores ægritudines conuertantur, vt de signis prognosticis aliàs diximus, ideò scrophulas patientes sollicitè studere debent vt particularis curatio à docto medico & perito chirurgo inueniri posit. Curatio itaque particularis scrofularum in se primam continet intentionem, iuxta tenorem secunda partis primi canonis, vt regimen subtilietur. At Auicenna non intellexit de regimine tantùm cibi ac potus, sed totius vitæ institutionem circa res non naturales: quare aër illi commodus ac vtilis erit clarus, mundus, siccus, & in caliditate temperatus. ideò neque in aëre nebuloso, crasso, turbido, paludoso, aquoso aut multùm frigido immorandum: non versetur sub radiis lunæ: vitandus erit somnus diurnus, & is qui statim à cibo fit, vel

Curatio particularis

Vitæ institutio.

solito longior. dormiat verò cervice flexili, non super faciem incumbendo aut collum premendo, aut caput. Tristitiam quoque declinet, sollicitudinem, mœrorem, fortem locutionem, cantum, clamorem, seu vociferationem, vt admonet Auicenna; tum maximè ab iis omnibus caueat, quæ concitant humores versus caput. Sit eius exercitium temperatum, ante cibum & coctionem eiusdem in ventriculo. ambulatione vtatur, frictionibus matutinis tibiarum, pedum, brachiorum. abstineat à pectinationibus.

Cibus. *Cibus eius sit attenuans, optimæ digestionis, vt sunt carnes multonum, vituli, caponum, gallinarum iuuenum, perdicum, phasianorum, auicularum maximè in campis & nemoribus degentium, potiùs assarum quàm elixarum. Caueat sibi à carnibus porcinis, vaccinis, leporinis, ceruinis, & potissimùm multum salitis, & à carnibus auium in aquis degentium, maximè à capitibus animalium & interaneis, etiam à carnibus fumo induratis, caprinis: similiter à leguminibus, pisis, fabis, phaseolis, etsi pisorum iuscula & cicerum concedi possunt. Vitanda quoque oryza, frumentum, panicum, milium. Cauere enim oportet à pane azymo & miliaceo, & omnibus quæ crassum generant humorem, vt omni leguminum substantia, frumento cocto, caseo: caules quoque dimittantur, & quæcunque humorem aquosum generant, vt sunt species frumenti recentis, fructuum omnium recentium; pisces crassi, glutinosi, viscosi, belluæ marinæ, & singulariter salitæ, offæ, iura ex herbis humidis, vt cucurbita, fructus crudi. herba quoque cruda, calidæ, vaporosæ, sicut allia, cæpe, pastinaca, & quæcunque ad caput effumant, ac multùm calida aut frigida. Panis eius sit ex frumento optimo, parum salitus, & momentum furfuris habens. Omnia iuscula, offas, & pinguedines declinet. Caueat insuper à rebus omnibus replentibus caput, & rheuma generantibus, vt est nimia comestio, superfluus potus, crapula, vsus cæparum, alliorum crudorum.*

Potus. *Bibat vinum subtile album, vel claretum, in parua quantitate, & misceat ei (inquit Valescus) aquam mineralem saporis tartarei vel aluminis. Caueat pomaciam, ceruisiam, & aquam turbidam, & aquam frigidam, iuxta doctrinam primi canonis. Potest tamen, ob consuetudinem, concedi ceruisia bona, bene cocta & clara, parum sumpta, idq; solùm ex consuetudine: alioqui vinum eius sit subrubrũ, clarum,*

clarum, non fumosum, neque ficticium: & fumositas eius reprimatur admixtione aquæ bullitæ. Vitet magnos haustus, & repletionem ad satietatem: sit sobrius, & famem patiatur. Semper procuret sibi bonam digestionem, & vtatur indifferenter rebus vsualibus, & herbis calidis, vt est petros., fœnic. saluia, serpyllum &c. & studeat quotidie deponere aluum, si possit, naturâ vel arte. Sed quantum ad primam partem primi canonis, scilicet euacuationem; duplex euacuatio intelligenda est, nempe vna quæ respicit materiam antecedentem, & vna quæ coniunctam. Pro materia antecedente dicebat Rhases 13. Continent. non vidi vtilius in exterminatione scrophularum, quàm laxationem frequentem: & hoc clamant omnes doctores, & commendant purgationem de turbith: quam & nos quoq; commendamus post vniuersalem purgationem, scilicet phlebotomiam, iuxta canonem secundum, modò signa sanguinis aliquo modo appareant, quam & laudauit Auicenna; quæ fieri potest ex cephalica, saltem ad ℥ iiij. vel plures, cæteris omnibus consentientibus ad venæ sectionem requisitis. Secundo die post venæ sectionem, iuxta tenorem primæ partis primi canonis, primò digeratur materia antecedēs cum oxymelle diuretico, vel squillitico, vel si fuerit composita cum additione aquæ mineralis, & erunt meliora. Vel vtatur hoc decocto, vel simili: ℞. foliorum filipendulæ, pilosellæ, pimpinellæ, betonicæ ana m. j. rad. vrticæ, rad. rubiæ maioris, rad. aristolochiæ longæ ana m. ß. sem. fœniculi, anisi ana ʒ ij. sem. end. portulacæ, cicoreæ anā ʒ j. fiat omnium decoct. ad lib. j. colaturæ adde syr. de byzantiis, è stœchade ana ℥ j. ß. misce. Deinde purgetur iuxta tenorem octaui canonis, capiendo pilulas VII. ℞. pill. de agarico ℈ ij. pil. cochiar. de Rhab. ana ℈ ß. cum aqua fœniculi fiant pilulæ VII. Vel dentur pilulæ descriptæ cap. de paralysi, & pil. de agarico vel esulæ, memoratæ cap. de asthmate: vel detur puluis diaturbith: aut hic bolus: ℞. turbith albi & gummosi intùs & exteriùs bene mundati ʒ j. ß. zinz. viridis ʒ j. ß. zacch. ʒ iij. fiat bolus cum conserua eiusdem zinzib. detur bis in septimana, vel ad minus semel, si patiens ætatem commodam habeat. Quod si venter stringatur, capiet aliquo manè cum iure cicerum vel pisorum ad quantitatem medij cyathi, ʒ j. pul. infra scripti; vel capiat ʒ ij. & continuando teneat ventrem lubricum. Hinc fiant sternu-

Medicamentorum ratio.

Phlebotomia.

Digestio materiæ antecedētis.

Purgatio.

Sternutatoria. *sternutatoria cum oleo persicorum aut nigellæ, tempore quo nullum alind medicamentum adhibeatur. & possunt tunc fieri frictiones, & pectinationes capitis lenes, ad euaporandam partem materiæ antecedentis, & ad diuertendam.* Eo tempore potest & exhiberi potio illa ad scrophulas & strumas, descripta à Guidone de Cauliaco, quam posuimus scholio obs. 7. huius libri. *Istis igitur adhibitis poterunt applicari remedia ad causam coniunctam, quæ duplicem requirit intentionem: vnam quæ curat scrophulas à proprietate occulta tam intùs quàm extrà: alteram, quæ ad mollificationem & resolutionem materiæ coniunctæ facit; aliis tamen canonibus priùs completis. & ita, quemadmodum & Valescus dicebat, quantum ad resolutionem scrophularum, duos modos habemus. Vnus est, quòd si materia est multùm dura, vt mollificetur quantùm possibile est, modò mollificando, modò resoluendo: & fiat sic ad maturandum, resoluendum & emolliendum:* ℞. *ceparum lilij albi, rad. althææ, ireos, ebuli ana* ℥ ij *conquassata coquantur sub prunis, incorporata & pista cum fece olei, & adiecta* ℥ j *sulphuris viui, fiat emplastrum. continuetur per xij. dies. His adiunge ea quæ diximus & digerere & suppurare* scholio obs. 8.

Resolutio & emollitio materiæ coniunctæ.

Nota. *Sciendum autem quòd in istis & in multis aliis apostematibus frequenter credimus maturare, & natura cum illis maturatiuis resoluit apostemata: & aliquando credimus resoluere, & maturamus; propterea quia istæ medicinæ calidæ calefaciunt & subtiliant materiam. & hoc fit maximè quando cum istis resolutiuis miscetur aliqua humiditas viscosa, sicut fit in emplastro* Guilhelmi Placentini, *vt* ℞. *lithargyri triti* ℥ ij *olei communis* ℥ v. *muccilaginis fœnugræci, seminis lini ana* ℥ iij. *muccilag. althææ* ℥ ij. *lithargyrum ponatur in caciola cum oleo super ignem, & bulliat, semper agitando cum spatula: deinde addantur muccilagines, & bulliant ad ignem iterum, vsque ad spissitudinem emplastri: & in fine addantur de pul. ireos quasi* ℥ ij. *& fiat emplastrum super alutam, & teneatur super scrophulas.* Laurentius Bruninck *pro materia coniuncta supra locum magis eminentem emplastrum sequens ad quantitatem loci, supra corium extensum apponere iubebat, dimittendo tribus diebus, absque remotione:* ℞. *diachylonis magni* ℥ iiij. *pul. rad. ireos* ℥ j. *muccilag. althææ* ℥ ß. *fimi columbini exiccati* ℥ ß.

Emplastrũ Guilhelmi Placentini.

olei irini q.ſ.ad incorporandum: fiat maſſa. & quando remotum erat, iubebat lauari cum ſpongia madefacta in decoctione infraſcripta, tepidè fomentando locum, ſcilicet manè. ℞. corticum ſalicis, rad. vrticæ ana ℥ ß. ſem. lini ℥ j. fiat decoctio cum aqua fabrorum & vini albi ana lib. ij. ad conſumptionem tertiæ partis. Poſtea exiccato loco applicabitur aliud nouum emplaſtrum eiuſdem ſubſtantiæ ſicut primum fuit, & hoc continuabitur per menſem, ſi videatur emendatio; ſi non, fiet aliud ſubſequens emplaſtrum fortius, quod etiam poterit continuari: ℞. radicis cucumeris aſinini ℥ j. ſtercoris caprini ℥ ij. bdellij diſſoluti in aceto ℥ j. pul. radicis capparis, cineris truncorum aut radicum caulium rubr. an. ℥ j. terebinthinæ q. ſ. ad incorporandum: fiat maſſa emplaſtri. Poſtea hic puluis, qui ſequitur, valens à proprietate occulta, interiùs ſumptus, & exteriùs admotus. & poterit eo patiens uti in proceſſu poſt continuationem emplaſtrorum, capiendo manè ℥ ß. cum modico vini albi, habendo reſpectum etiam ſemper ad radicalem ægri temperiem: ℞. rad. pentaphylli, filipendulæ, agrimoniæ ana ʒ ij. ſacch. albi ℥ iij. fiat pul. in modum pul. ducis. Sed & hæc ſequentia egregiè iuuant: ℞. ſcrophulariæ, filipendulæ, pimpinellæ; florum geniſtæ, piloſellæ, caulium rub. agrimoniæ, rubiæ maioris ana m. j. ariſtoloch. rotundæ, radicis ſpatulæ fœtidæ, raphani ana ℥ j. enulæ ℥ ß. ſem. coriand. ʒ j. ß. (mihi ſatis ſufficere videtur ʒ j. ß.) fiat decoctio ad lib. ij. ß. in ij partibus vini albi & vna parte aquæ, & dulcoretur cum ſaccharo, & fiat potus. ℞. ammoniaci, galbani, diſſolutorum in aceto ana ℥ ß. bdellij ℥ ß. medullæ cerui, axungiæ anatis ana ℥ j. ß. muccilag. althææ, fœnugræci, ſem. lini ana ℥ ij. lithargyri ℥ ß. pul. ireos ℥ j. olei aneth. ceræ ana q. ſ. fiat emplaſtrum. deinde valet & hæc embrocha, cum ſpongia: ℞. rad. ebuli, viticellæ, lapathij acuti, raphani, ireos, althææ ana ℥ j. ß. ſem coriand. ℥ ij. chelidoniæ, agrimoniæ, ſcrophulariæ an. m. j. furfuris tritici ℥ ij. bulliant in tribus menſuris aquæ ad tertiæ partis conſumptionem, & fiat embrochatio cum ſpongia. Sed & hoc remedium mirabile habetur, valens à forma ſpecifica in qualibet ſpecie ſcrophularum: ℞. ſucci rad. ireos, euphorbij ana. conſice xxx pilulas ad quantitatem cicerum; & da vnam omni die, triginta diebus: nam mirabiliter valet ad eas remouendas; ſed adde

Puluis valens à proprietate occulta.

Potus.

Emplaſtrũ.

Embrocha.

Pilulæ.

adde de spica & de mastice q. v. est enim correctorium euphorbij. ego tamen cum magna cautione, ob euphorbium, iis vtendum suadeo. sed & pul. rad. pentaphylli exhibitus per aliquot dies, obseruato regimine conuenienti, praeseruat hominem à scrophulis, & sumatur cum optimo vino. idem praestat radix filipendulae, & agrimonia. Aliud praestantissimum ad omnes scrophulas delendas valens, & ad omnia alia apostemata sclirotica antiqua. ℞. *rad. ellebori nigri, aristoloch. rotundae, farina graminis, cum melle conficiantur, & saepe ponantur super locum; & expertum est. Mulier quaedam dabat omni die puellae cuidam strumosae de euphorbio puluerisato ad quantitatem, quam potuit eleuare vnus denarius paruus, per os; & miraculo quodam eam liberauit à scrophulis. Sed illo cum cautela vtendum est, vti diximus, quia facit mala accidentia. Oleum sequens optimum quoque est, quo mediante scrophulae nouae & recẽtes inprimis curantur:* ℞. *rad. tapsiae, raphani ana ℥ j. olei communis veteris ℥ ij. ponatur hoc oleum cum ipsis radicibus tritis in aliquo vase aut ampulla, & illud vas in caldario pleno aqua bulliat, quousque medietas aquae consumatur. & de hoc oleo tepido duae guttae vel tres instillentur in aurem patientis ab illa parte in qua sunt scrophulae. Hoc fac pluribus vicibus, secundum Arnoldum de Villanoua. At quando materia est benigna, nec multum dura, & si non resoluatur, nec suppuretur, cum incisione aperiatur cutis exterior, & scrophula cum folliculo extrahatur, vt dictum est latius scholio praecedente. hanc curationem praesente Valesco, vti & is refert, chirurgus Guillermus Sagarriga perfecit in Gerunda pulchra quadam muliere. Si autem aliqua ex scrophulis venerit ad maturationem, incidatur, si ibi non fuerit vulnus ab vna parte ad aliam, ita vt tota scrophula cõprehendatur ab incisione facta. & impleatur totum alumine vsto, cum vitello oui, deinde intende ad mundificationem cum vng. viridi vel apostolorum: & si ibi aliquid remanserit, destruatur cum puluere asphodelorum. Et si maior corrosio est, necessariò addatur aliquid auripigmenti rubri. In omnibus dictis & dicendis obseruentur canones illi generales supradicti. facta autem mundificatione perfecta, incarnetur vulnus, sicut caetera vulnera aut vlcera. His aliqui addunt Empirica permulta, quorum vsu cùm non adeò mihi probetur*

Praestantissimum ad omnes scrophulas delendas.

Historia mulieris.

Oleum mirabile ad scrophulas.

Si non resoluatur, aut suppuretur, quid agendum.

cũm

rum Tagautio, proinde neque duxi illa nostris commentariis esse inserenda. Hoc vnum tamen confidenter affirmat Tagautius, Christianissimo Francorum Regi, diuinitus peculiari dono esse indultum, vt quam plurimos strumosos, seu (vt vocant) scrophularios solo manuum attactu, integræ sanitati restituat. Rex etiam Eduardus (vt referunt historiæ) solebat diuinitus solo tactu sanare strumosos. Quod immortale munus iure velut hæreditario ad Reges posteriores manauit. Nam Reges Angliæ etiam nunc, vt quidam referunt, tactu, ac quibusdam hymnis, non sine ceremoniis priùs recitatis, strumosos sanant. Atque hæc iam superiùs scripta in vniuersum de abscessibus toto genere præter naturam consistentibus, à pituita præsertim ortum ducentibus, tum strumis seu scrophulis, dicta sufficiant. Post quæ, non abre fore putauimus, si propriam ac peculiarem meliceridum, steatomatum ac atheromatum curandi rationem subiecerimus: hæc enim & frequentissimè nostris corporibus incidunt, & alias quasdam sub se tumorum præter naturam species seu differentias, nouis quibusdam, atque apud veteres prorsus inauditis nominibus, à neotericis appellatas, complectuntur: vt talpam, testudinem, natam, & id genus alia, quæ in præcedentibus à nobis explicata sunt.

Galliarum Reges diuino quodam munere strumas curant.

OBSERVATIO XII.

De steatomate, atheromate & meliceride.

CVM vir quidam in capite abscessum pituitosum haberet, eum chirurgus Petrus Fredericus compater meus statim incidit: & ex eo humor seuo similis exibat: quemadmodum & alteri in pede etiam abscessum habenti quasi medulla vitulina exibat. Vterque abscessus procul dubio pertinebat ad tumores pituitæ crassioris & magis muccilaginosæ, qui etiam abscessus dicti, sub apostematis nomine à Græcis comprehensi, ab Halyabbate Selaa, vt antea diximus, & ab Auicennâ nodi vocati sunt, de quibus etiam meminit Manardus lib. 7. Epistolar. epist. 2. quorum iuxta diuersas materias

in eis contentas, diuersæ etiam sunt species. Si enim veluti adeps sit quod continetur, steatoma à Græcis, à nostris adipinus nodus appellatur; si veluti puls, ab illis atheroma dicitur; si veluti mel, meliceris ab illis, à nostratibus melleus nodus. Cæterùm hic abscessus pertinebat ad steatoma. Steatoma enim nihil aliud est quàm tumor præter naturam, concolor, & tactu lenis, in principio quidem exiguus, sed temporis progressu augescens & amplior factus: in quo humor seuo persimilis, membranulâ inclusus subest. Hoc à meliceride & atheromate distinguitur duritie. Nam plenum ac solidum est, tactuique renititur adeò, vt digitis prementibus minimè cedat. Cùm autem illum abscessum ob duritiem chirurgus neque discutere posset, neque ad suppurationem ducere, sectione aperuit, & tota extracta pinguedine, & adhibitis linamentis quæ pus generarent, curationem vt in reliquis vlceribus compleuit. At in viro illo qui in platea Rietveldia longo tempore abscessum frigidum pituitosumque habuerat, in capite tandem facta incisione, post suppurationem effluxit pulticula caseata instar lactis concreti ex quo caseus fit, quod nostri vulgari idiomate *wrongel* appellant. Spectabat autem hic abscessus procul dubio ad atheroma, quod atheroma etiam est tumor concolor & indolens, in membrana seu neruosa tunica humorem lentum continens, atheræ, id est, pulti similem, quæ ex farina decocta conficitur. Interdum quoque in atheromatibus simul cum humore pultaceo lapidosa quædam, duraque corpora, & alia tamquam sulphuris ramenta inueniuntur, nonnumquam veluti mansa gallinarum ossicula, sæpe etiam tamquã pili complicati tactui occurrunt. Tumor atheromatis, specie & figura oblongus & aliquantum sublatus visitur; qui digitorum appressu ob humoris lentorem & crassitudinem tardè retrocedit, & amotis digitis,

Steatoma quid.

Atheroma quid.

digitis, tardè quoque regreditur. Cæterùm hic abſceſſus poſt ſectionem, admodum difficulter poſteà, tandem tamen, à chirurgo curatus eſt. At alteri, cui ſimilis tumor in capite, ſed rotundior, apparebat, facta ſectione humor mellis inſtar effluebat: ſed hic poſteà medicamentis exedentibus facilè curatus fuit, ne malum rediret. Erat autem hic abſceſſus meliceris; qui nihil aliud eſt quàm tumor, ſimili modo dolore carens, ſed rotundus, in quo neruoſâ etiam tunicâ, quam cyſtin appellant, incluſus reperitur tenuis humor, mellis ſubſtātiam repræſentans; vnde & mellifauium Latinè quibuſdam dicitur. Itaque meliceris ab atheromate differt figurâ & humoris ſubſtantiâ. Nam & figura rotundior eſt, & humoris ſubſtantia tenuior. Proinde melleus hic tumor magis quàm atheroma extenditur, preſſuque digitorum celerrimè cedit, & amotis digitis pari celeritate ad ſitum priſtinum redit. Vide Antonium Beniuenium de abditis morborum cauſis, quomodo ab imperito medico meliceris carbunculus iudicata ſit, cap. 67. Meliceris quid.

SCHOLIA.

ATHEROMATA & melicerides in capite magna parte oriri ſolent: ſteatomata verò & in ceruice & in alis & in lateribus: licet hæc in capite tum in pede quoque apparuiſſe conſtat. Omnes autem hi affectus ex paruulo incipiunt, & diu paulatimq; increſcunt, & tunica ſua includuntur. Fiunt autem abſceſſus ſeu apoſtemata, ex vaporoſo ſpiritu aut humida materia, aut vtraque mixta. quocunque autem modo iſti abſceſſus fiant, id ſpacium quod abſcedentes partes interiacet, humoribus illum efficientibus impletur: qui ſi diutiùs aliquando maneant, in varias formas mutantur. etenim lapidibus, arenis, teſtis, lignis, carbonibus, luto, ſtrigmento, amurca, faci, multiſq; id genus ſimilia ſæpe in abſceſſibus contenta reperiuntur, & præcipuè in atheromate, vt diximus. Sed & iā ſigna abunde patent ex ſuperiùs adductis. Hæc autem, inquit Fernelius, in reliquis partibus Celſus li. 7. cap. 6. Cauſa. Signa.

 corporis

corporis rarißimè, crebrò in capite progigni solent, quòd huius cutis densa materiam diu cohibeat, dum in alienam externamq; substantiam concedat. Ad hæc quoque genera pertinent capitis tumores, iunioribus testudo & talpa dicti, nisi quòd fortè distent magnitudine. de quibus schol. obs. 7. ad longum diximus. Quoniam autem lenti sunt hi abscessus, ac sensim multoq; tempore gignuntur, aut nullo aut obscuro dolore exercent, nisi cùm fortè acriùs suppurant. In iisce tribus abscessuum generibus, quæ frequentißimè incidunt, steatomate, inquam, atheromate & meliceride, vnum commune curationis consilium est, vt quod tunica illa, quam cystin appellant, continet, discutiatur, aut medicamentis totum vnà cum tunica exedatur, aut sectione auferatur.

Curatio.

Quot & quibus modis curentur prædicti abscessus.

Quidam autem ex iis tumoribus triplici hac ratione curantur: ii nimirum qui liquidiorem humorem continent, qualis est meliceris: aliqui duplici tantùm, vt est atheroma, quod & sectione tollitur, & medicamentis exeditur. Steatoma verò nec discuti nec exedi potest: sed solâ manus operâ, hoc est, sectione duntaxat curatur. Curationis itaque eorum sunt communes indicationes, nempe vt id quod continetur, vel digeratur, vel totum putre reddatur, vel excidatur. Sed vt res clarior fiat, non grauabor vniuscuiusque prædicti abscessus separatim curam proponere.

Steatomatis curatio.

Quoniam steatoma, vti diximus, distinguitur à meliceride & atheromate duritie ipsa: nam plenum ac solidum est, tactuiq; renititur, adeò vt digitis prementibus minimè cedat ob craßitudinem. Ideò nec discußionis, nec suppurationis spes relicta est: ad chirurgiam igitur deueniendum.

Curatio per chirurgiam communis.

Sed quantum ad chirurgiam communem, quæ omnibus abscessibus istis fieri potest; si tales abscessus (vt etiam annotauit Tagautius) sectione curare voluerimus, in ea quidem curandi ratione, siue pultaceus, siue mellens, siue adiposus, siue cuiusdam alterius substantiæ humor in eis contentus fuerit, vna nobis intentio perpetua est, vt scilicet tunicam qua humor concluditur auferamus. Sed dum hoc molimur, impenso studio cauendum est, (vt de strumis suprà diximus) ne temerè membrana vulneretur, aut dilaceretur: vnde humor, qui in ea continebatur, effusus, operationem impediat, & portio ipsius relinquatur. Si enim dissecta tunica, ac humore profuso, tumor subsederit, difficulter admodum tunica excoriari cura-

curarique poterit. Si verò humoris aliquid relictum sit, periculum est, ne morbus renascatur, quemadmodum & struma, cùm portio eius relicta sit. Quod si tale quid incidit, melius est non consuere, & excedentibus medicamentis postea dicendis aut consimilibus reliquias absumere. Cæterùm quod ad steatoma attinet, quia non discutitur nec suppuratur, vt diximus, statim ad chirurgiam deueniendum, sectione pro tumoris magnitudine facta: simplici nimirum, aut ad myrtei folij similitudinem. Atque hic liberè cutim incidimus. non enim, sicut in atheromate & meliceride, sectionem formidamus: nam pinguedo adiposa etiam si secetur, non effluit. Verùm illud negligendum non est; si steatoma eleuatum fuerit, in circuitu, & subter excoriari oportere: in circuitu per scalpellum, subter verò digitis: insertum verò in ambitu, & subter incidendum esse. Peracto opere, vulneris labia suturis constringantur, vt meliùs glutinentur: aut linamenta profunda indantur; & curatio ad puris generationem accommoda adhibeatur. At verò si steatomata apicem amplum & basim angustam habuerint, omissis reliquis aliis superuacaneis auxiliis, totum à radice ipsa seu basi amputandum est. ita enim chirurgicum opus expeditissimum erit, & vlcus paruissimum, planumq; reddetur, & curatio breuissimè absoluetur. Atheroma verò & sectionem & suppurationem admittit. Quæ autem suppurant, in præcedentibus diximus. Sed ob humoris lentorem discuti minimè potest. Chirurgiam itaque aggressuri, ægrum in sella locabimus: & quòd si paruus fuerit tumor, simplicem sectionem faciemus; si verò maior, ad myrtei folii figuram, pro tumoris ratione, cutem incumbentem rescindemus. Sed neque hic vno impetu tota sectio fiat, ne pellicula humorem continens dissecetur, & humor euacuetur. Si enim euacuatus fuerit, & tumor cõciderit, tunica difficulter excoriari, ac curari poterit. Summâ itaq; diligẽtiâ pellicula paulatim excorianda est; nihilq; de ipsa circa basim relinquendum, ne malũ regeneretur. Post ablatam pelliculã, labia sectionis cõmittimus: & si nimis laxa fuerint, redundantẽ cutim resecamus: deinde suturis labia cõnectimus. Illud porrò animaduersione dignum est, vt si in capite huiusmodi tumor fuerit, post ablatã pelliculam, mẽbranam os ambientem secemus, & caluariã diligenter deradamus. Peracto opere, in paruis tumo-

Quomodò steatoma per sectionem curetur.

Aëtius lib. 15. cap. 8.

Atheromatis curatio.

Aëtius loco præallegato, cap. 7.

tumoribus, cùm paruam sectionem fecerimus, nulla difficultas imminet, & statim post suturam, medicamentum glutinatorium, & inflammationibus arcendis idoneum adhibemus. Qui verò adhuc cruenti sunt, & glutinari non possunt, in his ex maioribus internallis suturas fieri oportet; vt sectionis figura oblonga sit, deinde linamenta indere, & puris generationi studere per tetrapharmacum, & similia rosaceo diluta. Caeterùm suppuratione facta repurgantibus attendendum est, ex quorum numero praestat emplastrum Aegyptiacum, quod recipit terebinthina liquida, & mellis ac rosacei portiones aequales simul liquatas. Sed in robustioribus corporibus, ac in huiusmodi vlcere impuriori, terebinthinae ac mellis par mensura absque oleo liquatur: mirificè repurgat. Repurgato vlcere, ad incarnantia transeundum. Inter quae probatur Isis emplastrum, multo rosaceo dilutum. quod est tale: ℞. squamae aeris, aeris combusti, aristoloch. rotundae, salis ammoniaci, thuris, guttae ammoniacae, succi rad. dracunculi ana ℥ VIII. alum. scissi ℥ v. vel VI. cerae lib. j. resinae colophoniae lib. ij. olei veteris ℥ iij. myrrhae, aloës, galbani ana ℥ xij. aceti q. s. Quicumque recta via medicandi procedet, vbi aegri naturam consideraverit, statim dignoscet quo medicamento vlcus indigeat. Itaque has compositorum formulas pro exemplo apponimus, vt facilius sit studiosis quippiam addere inuentis. Quod verò ad meliceridis curationem attinet, praesupposito debito victus regimine & humoris conuenienti praeparatione, simul & euacuatione, meliceridis cura triplici via comprehendi potest; discussione nimirum, putrefactione, seu medicamentis exedentibus, & sectione. Nec putandum concoctionem, discussionemq; ita pugnare inuicem, vt idem medicamentum vtrumque non possit efficere: sicuti neque fatendum suppurationem per res calidas, discussionem per res frigidas perfici: nam cùm vtraque operatio res calidas desideret; suppuratio aequaliter; discussio exigit magis calida. Ad eos igitur qui chirurgiam recusant, medicamentis tumorem discutientibus vtemur. Porrò medicamentorum quae discutiendi ac dissipandi vim habent, in huiusmodi affectibus materiam, inter haec quae de strumis suprà edocuimus, reperies. Priuatim verò ac propriè meliceridas dissipat Paulus lib. 4. cap. 34. medicamento quodam quod continet vuas passas (exemptis acinis)

Aëtius lib. 14. cap. 32.

Meliceridis cura.

Manardus lib. 8. epist. 1.

Curatio per digerentia.

nis) viginti, squammæ ℥ iiij. parti fomentis priùs nutritæ imponitur. Alind emplastrum ad meliceridas, quod ad Leonidam retulit lib. 15. Aëtius, accipit passularum detractis vinaceis lib. j. cumini minutissimè triti ℥ vi. nitri ℥ iij. omnia simul in mortario subacta conficito, & alligato. Alind eiusdem discussorium ad meliceridas; quod habet salis ammoniaci, spumæ argenti, id est, lithargyri, cerussæ ana lib. j. ceræ, terebinthinæ, chalbanæ, opopanacis ana ℥ j. rubricæ sinopicæ ℥ vi. aceti heminam, hoc est, ℥ vii. ß. spumam argenti, cerussam, sal ad exactum lęuorem tritum, simul decoquito, deinde rubricam, priùs aceto tritam iniicito, & cum vniuersis liquabilia misceto. postremò omnibus simul confectis & refrigeratis, opoponacem & chalbanam aceto soluta admisceto, & vtere. Cæterùm si medicamentis exedentibus, quæ Græci septica vocant, humorem in eiusmodi abscessibus absumere volueris, eos (sicuti etiam & strumas) medicamentis adurentibus cute superpositâ partem priùs denudare expedit: è quorum numero (inquit Paulus lib. 4.) simplicium quidem est quod constat calce viua, id est, aqua non extincta, sapone & cinere lixiuii stillatitio. Alind varium magis, quod reconditum diu seruari potest: ℞. calcis viuæ ℥ iiij. sphecles, id est, feculæ vini combustæ, nitri liquidi, tosti ana ℥ ij. minij seu rubricæ sinopicæ ℥ j. cinere lixiuij stillatitio teruntur: vbi ad mellis liquidioris crassitudinem reducta fuerint, ter feruefacito: vt mediocrem consistentiam habeat, & pyxide plumbea reponito, lixiuium desuper distillans, ne citò nimis exarescat. Ergo circumfusam cutem eiusmodi medicamentis crustam inducentibus, primùm abrumpito: postquam verò crusta deciderit, exedentia adhibeto. Erodit autem validè citra vellicationem & morsum, quod habet squamæ æris ℥ iiij. sandarachæ (id est, arsenici rubri) ℥ ij. ellebori nigri tantundem: cum rosacco vtitor. Alind ad idem validè efficax: ℞. erinaceorum combustorum, testæ sepiæ, auripigmenti ana æquale pondus, rosaceo miscentur. Sed quæ adiacent, atque in ambitu sunt partes omnes, priùs cerussa cum oleo delinito. At vbi talem abscessum sectione curare volueris, eandem curationem communem per chirurgiam, quam paulo antè diximus, adhibeto. & hæc de steatomate, atheromate & meliceride satis dicta sunt. Nunc ad bronchocelen seu bocium gulæ, vel gutturis

Curatio per exedentia.

Medicamentum validè exedens absque morsu.

Curatio per chirurgiam.

gutturis tumorem, qui etiam ad hos abscessus pituitosos refertur, veniamus.

OBSERVATIO XIII.

De Bronchocele, bocio, seu hernia gulæ.

RVSTICVS quidam ex proximo pago, anno 1546. Iunio mense Alcmariam veniebat, vt à chirurgo à bocio gulæ curaretur: ad hunc & ego accitus sum, vt medicamenta etiam interna præscriberem. Huic omnium primò hunc syrupum bibendum quinque diebus præscripsi: ℞. syr. è stœchade ℥ j. syr. ex quinque rad. ℥ ß. aquar. betonicæ, saluiæ, hyssopi ana ℥ j. misce. Deinde, cùm esset rusticus valdè robustus, iuuenis annorum viginti sex, pro magna parte pituitosus, cucurbitulas cum scarificatione scapulis admouimus, pauco extracto sanguine ad diuersionem. deinde reiterato digestiuo pilulas sequentes longè à cena exhibuimus: ℞. pil. cochiar. agarici trochis. pil. de hiera simplici, ana ℈ j. diagridij gr. j. cum syr. è stœchade fiant pilulæ VII. tantùm bis eduxerunt. Posteà descripto decocto betonicæ, saluiæ, maioran., fumiterræ, & adiectis folliculis senæ ad lib. j. ß. addendo syr. è stœchade, mellis ros. colati ana ℥ ij. syr. de epithymo, de fumoterræ ana ℥ j. misce. Cùm autem ex hoc decocto senæ ventrem satis lubricum haberet, has pilulas tandem dedimus: ℞. pil. cochiarum, aggreg. agar. trochis. ana ℈ j. diag. gr. iij. fiant pil. IX. dentur tres tribus continuis diebus: quibus quotidie ad minus ter quatérve aluum deponebat; ita vt materia antecedente satis purgata, ipsa coniuncta per chirurgum faciliùs topicis remediis resoluta fuerit.

SCHOLIA.

Bronchocele quid.

BRONCHOCELE *appellatur tumor in gutture oriens. Omnis enim tumor apud antiquos Cele nuncupatur. Nomen*

men igitur commune est, sed species tumorum differunt. Nam Aëtius. *κήλη Græcis (quemadmodum scholio obser. 8. lib. 27. Obs. & Curationum nostrarum medicinalium diximus) hernia seu ramex Latinis, ruptura & crepatura Barbaræ medicinæ scriptoribus dicitur. Est enim κήλη nomen commune inflammationibus* Κήλη nomen commune. *arteriæ, umbilici, scroti & inguinis, sed varias propter affectiones materiæ siue partis accipit appellationes: & quia variis fit modis, varias quoque propter adiectiones accipit appellationes. Si enim in aspera arteria fiat tumor, ut plerisque accidit ex potu aquæ ex liquefactis niuibus, quæ alpinis & aliis montanis in usu est, Βρογχοκήλη Græcis, Gutturis hernia Gallis dicitur. At de aliis herniis diximus loco iam citato. Cæterùm tumor hic, de quo nunc agimus, scilicet Bronchocele, Bocium gulæ & Gossum* Bocium gulæ. *vulgo dicitur. ita & Valescus tract. chirurgia cap. 13. de Bocio gulæ sic scribit: Bocium gulæ est apostema phlegmaticum in* Gossum. *gula generatum; & est quasi carneum, sine dolore, & vocatur napta. Leono teste de Bronchocele, id est, gutturis tumore, cap. 30. hic tumor vel ad steatomata, vel ad atheromata, vel ad meliceridem referri poterit: vel potiùs refertur ad illum tumorem quem vulgo seu recentiorum chirurgorum turba natam vel naptam antea appellari diximus. Generatur autem (ut idem* Causa. *refert Valescus) ex phlegmate grosso per viam rheumatismi, cui adiungitur materia melancholica coadiuuans, faciens ad indurationem phlegmatis cum sua siccitate: & quamuis istud Bocium in pluribus locis possit generari, ut dicebat Galenus 14. artis paruæ, & quamuis à multis causis possit fieri; tamen de illo quod fit in gula, intendimus hîc agere. Et ita constat (inquit Valescus) quòd materia eius est phlegmatica, cum melancholica mixta ad gulam descendens, & ibi incrassata, congelata & indurata. & ad hoc iuuat plurimùm longus usus rerum phlegmaticarum, & frequens potus aquæ frigidæ, quæ transeundo per œsophagum congelat phlegma, quod ibi cadit. Alij* Duplex causa. *duplicem causam ponunt, ut Leonus: vnam ex hereditate; nam parentes hoc modo laborantes filios sic affectos procreare solent. Alteram verò vel ex ambiente aëre, vel ex ipsa aqua, præsertim niuali, quæ aërei ac terrei plurimum continens, venas & arterias, ac musculorum inanitates valdè inflare solet,* (vt

(*vt nos sæpiùs in montibus alpinis accolas eiusdem loci vidimus, cùm Italiam versus iremus, tales humores habentes) pariter cibo potuq́; , quæ à solo talem contrahunt qualitatem occultam: & hæc qualitas communicatur plantis, herbis, aquis, fructibus. Fernelius tamen hoc negare videtur, cùm & ipse bronchocelen ad ganglion referat; sic statim subiungens, postquam de ganglio scripserat. Huius generis est bronchocele, nostris Hernia gutturis appellata, inter asperam arteriam cutemq́; congesta: non, vt plerisque visum est, ex immodicis clamoribus, aut ex potu aquæ liquefactarum niuium, quæ Alpinis aliisq́; montanis in vsu est: sed ex crassa lentaq́; pituita, quæ eò sensim è capite eiusque partibus externis per auris posteriora deuoluitur. Ego tamen, quod cum tanti viri pace dixerim, experientiâ contrarium inueni: nam post duos annos, postquam hunc rusticum vnà cum chirurgo curassemus, & alius mihi se se obtulit rusticus ex Waterlandia, qui cum lotiò ad me deflectebat, vt hoc ipsum spectarem (vt apud nos pessimus mos inoleuit:) id quidem album ac valdè crudum & sincerum esse repperi, aquæ instar transpârens. Hic autem bronchocelen habebat, seu tumorem non valdè magnum in gutture, paulatim tamen increscentem, cuius causa is ad me quoq; consultum venerat. Tempus quo me accessit tunc vernum erat, hyemsq́; asperrima præcesserat. Cœpi rusticum interrogare quo victus genere vsus esset: is autem cùm valdè pauper esset, se piscibus vsum esse perpetuò dicebat, tum per totam hyemem nihil aliud quàm aquam frigidissimam bibisse: ex qua statim malum fuisse (non aliter quàm in accolis alpium, qui aquam gelidam perpetuò bibunt) contractum existimaui. neque mea opinio me fefellit, nam cùm huic aquâ prorsus in potu interdixissem, & post purgationem discussoriis remediis vsus fuissem, breui admodum hic curatus est. Cæterùm quod ad signa attinet, ex iam supradictis ea etiam per se admodùm manifesta sunt, & omnibus facilè conspicua, per visum & tactum lippis & tonsoribus nota. Quod ad prognostica attinet: primò ex Valesco bronchocele hereditaria & naturalis curam non recipit, nisi cum ferro, vt idem refert. Secundò bocium magnum & inueteratum est incurabile. Tertiò, authore Arnoldo de Villa noua, in Parab. doct. 6. Bocium colli verendum est incisione vel corrosione dissoluere seu exii-*

Fernelius.

Historia de altero rustico habente bocium gulæ seu bronchocelen.

Signa.

Prognostica.

extirpare. Quartò, Bocium incipiens & circa annum vnum bona victus ratione & dissoluentibus medicamentis ac resoluentibus curari potest. Quintò, bocium est morbus proprius aliquibus regionibus sicut est Sanariæ (inquit Valesius) in comitatu Fuxi, & hoc est ratione regiminis, aut ratione aquarum frigidarum quas bibunt, & vltra hoc aliquando est hereditarius in successione magis tamen si vtantur malo regimine. Quod ad curationem attinet, primò vniuersalem ipsius bocii gulæ; canones vniuersales prædicti in curatione abscessuum pituitosorum scholio obs. 7. & 10 & potissimum 11. etiam hic sunt obseruandi, & victus ratio in aliis tumoribus pituitosis, & locis iam dictis hic quoque quam diligentissimè obseruetur. At curatio particularis medicamentis perficitur, vel chirurgia. Medicamentis verò (præmissis tamen vniuersalibus remediis, vt digesta materia cum oxymelite scillino, in quo sit virtus pyrethri & piperis, deinde purgata cum bolo dicto in capite de scrophulis seu strumis, etiam peracta phlebotomia, si opus sit) vel discussoriis vel causticis perficitur. Confert autem tale resolutiuũ seu discussorium: ℞. florum chamomillæ, meliloti ana ℥ j. rad. ireos, acori sicc. sem. anisi, rutæ ana ℥ j ß. stercoris anseris & columborum siccorum, salis gemmæ ana ℥ ij fiat conquassatio. de quolibet p j. ß. ponatur & bulliatur in lixiuio facto cum cineribus clauellatis: & in isto lixiuio bullienti intingatur spongia noua compressa, ac calidè loco applicetur bis terue, & vltimò fascia ligetur, & ibidem detineatur. Sed & hoc emplastrum vtile habetur: ℞. diachylon. magni apostolici ana ℥ j. incorporatis hic pul. addatur: ℞ pigami. rad. ireos sicc salis gemmæ ana ℥ j. terebinthinæ q. s. fiat emplastrum seu ceratum supra alutam, & non cooperiatur: contineatur nocte dieq; & supra membrum affectum portetur. nec amoueatur nisi cum fiat fotus cum suprascriptis. Potest & fieri similiter emplastrum ex solo gummi ammoniac panca cera & pul. supra scripto; vel ex pul. & diachylone. Inungi potest & locus axungia oleoq; calidis, deinde emplastrum apponi. Quod ad medicamenta discussoria attinet, Græcis præponitur aqua marina; vt æger quotidie bibat tres vncias huius aquæ, qua pariter os abluat: vel si huius non detur facultas, conficiat aquam muriæ. Proderit ex hoc electuario diu tenere in ore, & paulatim deglutire:

Curatio vniuersalis.

Curatio particularis.

Resoluentia seu discussoria remedia.

Discussoria iuxta Græcos.

deglutire: ℞. rad. bryoniæ nigræ, & albæ, cyclaminis, polypodij, rusci, radicis asparagi, aristolochiæ rotundæ, serpentariæ minoris, verbasci, spongiæ marinæ vstæ, algæ vstæ, an q. s. contundantur, & fiat pul. misce cum melle, & vtitor. Vide apud Valescum cap. proprio aliud Electuarium huic valdè conforme, deinde & alterum hoc ipso multo efficacius, & magis solutiuum: cui & sal gemmæ, rad. scrophular. filipendulæ, turbith, hermodactyli, ebelid. cyperi, rad. zinzib. & pyrethri ingrediuntur. Alij & iij. ℥ huius decocti propinant: ℞. rad cyclaminis, verbasci, polypodij, foliorum betonicæ, rad. brancæ vrsinæ ana q. s. misce; & cum vino fiat decoctum. propina. omnia gargarismata quæ habent vim educendi salinam, conferunt; vt ex puluere pyrethri, piperis, staphisagriæ. Sed & puluis hic ad bronchocelen & gutturosos egregiè commendatur dum malum adhuc recens est, & est Arnoldi de Villanoua. quod ipsum refertur etiam ad Constantinum cap. 8. de medic. ℞. spongiæ marinæ, paleæ marinæ, ossis sepiæ, piperis longi, & nigri, zinz. cinamomi, salis gemmæ, pyrethri, gallarum, spicæ rosarum, id est, spongiæ rof. syluestrium an. ʒ j omnia puluerizentur excepta spongia marina, quæ comburi debet, & cinis eius prædictis commisceri, ac omnia cribrari. De hoc sæpius interdiu & noctu in ore teneat: & quotidie sæpe & parum sumat. Conseruandus pulius in lignea pyxide, vel sacculo ex aluta, ne vis euaporet. Ad discutiendam bronchocelen, vide Galenum in lib. de medicam secundum genera. Inter localia discenit hoc Aëtij, quod habet calcis viuæ, ammoniaci, bdellij, testæ clibani vstæ, æruginis, sulphuris viui ana partes æquales. Cum aceto terito, & axungia aut terebinthina excipito, ac imponito. Multa alia huius generis ab Aëtio pete, vt emplastrum è cupresso, superius in cura aneurismatis recitatum. Vnguentum ad idem, quod etiam à Valesco ponitur: ℞. enforbij ℥ j sulphuris, sandaracæ ana ʒ ß. ceræ & olei q. s. fiat vnguentum, quo vngatur collum & bocium: & superponatur emplastrum superius positum: & possunt fieri multa alia remedia, quæ dicta sunt in cap. de scrofulis. Nos enim in bociis (inquit idem Valescus) ab vno anno incipientibus per viam resolutionis, vt immediatè dictum est, operati fuimus, & inde honorem habuimus & vtilitatem consequuti sumus. Si autem cum istis non curatur,

Gargarismata.

Puluis ad bronchocelen & gutturosos.

Aëtius.

Valescus.

nec

nec resoluitur, tunc ad putrefactiua aut exedentia veniendum est. Nam, vt dicit Galenus 14. artis par. cura bocij fit cum resolutiuis aut cum putrefactiuis, aut cum chirurgia, nempe ferro. & dicitur ibidem quod putrefactiua & corrosiua cum multo tempore operantur, & cum hoc sunt molesta membris, & infirmis, & cruciatum afferunt. Bonum est ergo, idem inquit, vt superficietenus incidantur, & cum sacculo, si fieri potest, extrahantur: & si aliquid de sacculo remanserit, vt ibidem ponantur corrosiua & putrefactiua, postea mundificatiua & carnis curatiua, & vulneris sanatiua poni possunt. At caustici sumitur cutis, cum superiecta tunica exeditur. quo facto, siue humor est, profluit; siue quid densius, digitis educitur, tum vlcus sub linamentis sanescit. Sed hæc cura est semichirurgica, & minatur periculum fistulæ, vt etiam annotauit Leonus. Verùm cura quæ perficitur chirurgiâ, educendo incisione materiam in tumore contentam, & hæc breuior est, sed difficilior, & quæ rarò bonum finem sortitur. Rogerius autem iubet fieri duos setones cum ferro ignito; vnum secundum longitudinem bocij, alium secundum transuersum: & iubet eos bis in die moueri, donec sit totum euacuatum. Sed hoc magis (teste Valesco) videtur habere locum quando aquosa materia continetur in sacculo, vel alia pituitosa quæ posset fluere. Sed hæc de abscessibus tum tumoribus pituitosis præter naturam dicta sufficiant; quibus tertium hunc librum Obseruationum Chirurgicarum & Curationum de tumoribus præter naturam finiamus.

Galenus.

Curatio per putrefactiua & erodentia.

Quomodo causticis curetur.

Curatio per chirurgiam.

FINIS libri Tertii Obseruationum & Curationum Chirurgicarum, de tumoribus præter naturam.

OBSERVATIONVM ET CVRATIONVM CHIRVRGICARVM

Liber quartus, DE TVMORIBVS PRÆTER NATVRAM;

D. PETRO FORESTO Alcmariano, auctore.

OBSERVATIO I.

De duritie quadam scirrhosa sub poplite, post malignorum vlcerum curationem manente.

GHERARDI Harstij filiæ, Weynæ nomine, quæ Delphis in intersignio elephantis prope forum habitabat, post vlcerum malignorum in crure per decoctum hagioxyli curationem à nobis factam, durities sub poplite, posteaquàm longo tempore curata foret, remansit, vt difficulter incedere posset. Sed inunctio crebra olei vermium terrestrium, & olei chamomillini & vini Rhenensis optimi ita profuit, vt posteà rectè quò vellet incedere posset, neque alio remedio opus fuerit. Quod si ad rem non fecisset, emollientibus tum resoluentibus, vt in scirrho fieri assolet, vsi fuissemus.

SCHO-

SCHOLIA.

HACTENVS de tumoribus ex sanguine, flaua bile, & ex pituita excitatis dictum est: nunc de iis tumoribus agamus quibus atra bilis generationis materiam praestat. qualis est scirrhus; & qui etiam sub vocato scirrho continentur, vt cancri, carcini, carcinomata, elephantiasis, lepra Graecorum, psora seu scabies, varices, polypi, verrucae, quae vulgo porra dicuntur: myrmecia, hoc est, formicantes verrucae, acrochordones, id est, pensiles verrucae: item calli, claui, thymi, dracunculi seu vena medeni, ab Halyabbate vena saniosa dicta: de quibus omnibus singulatim in hoc libro dicemus. Sed vt res clarior fiat, pauca de succo melancholico & de atrabilari, tamquam de eorum causa efficiente, in medium adducamus. Est igitur melancholicus succus naturalis, veluti fex sanguinis, pársque illius terrea, & densa, qui nobiscum simul cum caeteris humoribus à primo semine originem habet, praestatq; vt sanguini permistus solidiora nostri corporis membra, qualia sunt ossa, alat: tum vt sanguinem ipsum crassitie sua densando, quasi restringat & roboret, firmioremq; faciat: altera verò illius portio, qua sanguis ad eos vsus non eguit, in lienem (quemadmodum de affectibus lienis aliàs diximus) transfunditur, eius visceris natiua facultate humorem eum trahente. Augetur autem hic succus & conseruatur simul cum sanguine, à cibis ipsis ingestis: nam, quemadmodum ex vino recens ab vuis expresso & feruore alterascente, ex eo, quem in se habet calore, duo excrementorum genera proueniunt, alterum leuius, magisq; aëreum; alterum grauius ac magis terreum, quorum illud florem, hoc faecem nominant: sic sanè secundum hanc exempli similitudinem intelligendum distributum à ventre ad hepar χυλὸν, hoc est, succum, à visceris caliditate, velut vinum ipsum musteum feruere, concoqui, alterari ad sanguinis vtilis generationem. In hac autem ebullitione, hanc quidem eius superfluitatem subsidere, quantacumque est lutosa & crassa: hanc autem, quae est subtilis & leuis, velut spumam quandam supernatare sanguini: horum igitur alteri si flauam bilem, alteri nigram assimiles, minimè pecces. Talis humor melancholicus secundum substantiae varietatem non obscuras habet diffe-

Tumores qui ad atram bilem referuntur, & tumores scirrhosi.

Succus melancholicus naturalis.

Gal. de natural. facult. 2. cap. vltimo.

Gal. de loc. aff. 3. cap. 7.

tentias: nam quem suprà descripsimus, est spissus & veluti fæx sanguinis: quo alius est essentia multo tenuioris, & quodammodo præter naturam, atque vomentibus eum, & olfacientibus acidus videtur, qui etiam terram radit, attollit & fermentat, atque ampullas, quales ferventibus in sculis supernatare videmus, excitat. Sed is quem crassæ fæci similem esse dixi, in terram effusus non inducit fermentationem, nisi fortè in ardenti febri ipsum maximopere præassari contingat: neque ulla acida qualitate participat. hic enim non rectè adhuc atra bilis appellari potest. at tamen quando supra modum plurimum augetur, vel à tempore ab initio comparata; vel à cibis (qui cùm in venis concoquuntur, in huiusmodi humorem transmutari solent,) morbum comitialem, ut crassus pituitæ succus, ubi in meatibus ventriculorum cerebri retinetur, siue is medius, siue postremus, efficere solet. Ubi verò in ipso cerebri corpore abundat, eam insaniæ speciem, quam Græci vocant melancholiam, causat. Differt itaque melancholicus succus ab atra bile, quoniam hic fit actione naturæ chylum immutantis, & in sanis corporibus semper inuenitur. Atra bilis verò & præter naturam est omnis: ob idq; morboso & nusquam sano degente animali inueniri potest. Gemina atræ bilis existit generatio, ex flaua bile supra modum exusta, assataque, & ex sanguine ipso crasso, hoc est, succo melancholico, qui supra modum assatur propter vehementem caliditatem à putredine, aut à febre contractam: Bilis flaua cùm supra modum assatur, primò migrat in vitellinam: secundò in porraceam: tertiò in æruginosam: & tandem in atram. Atram bilem igitur nullum animal, ne ipsi quidem mures gustant: & (sicut diximus de tenuiori ipso melancholico succo) terra quoque raditur ab ea: ac partes quæ raduntur, omnes in altum attolluntur, vocaturq; is affectus (ut Plato quodam loco inquit) tum fermentatio: est namq; is humor talis, quale esse acetum diximus: proinde quibus corporis partibus pura, impermistaq; adhæserit, eas prorsus exedendo ulcerat. Acetum namq;, ut quod tenuium sit partium, permeat: atra autem bilis crassitudo, cùm sedem sibi stabilem firmamq; præbeat, erosionis fit causa. Sicuti autem à nigris siue humoribus siue deiectionibus, siue edulis dicere malis, bilis atra ex positis notis dirimitur, ita in eo quoq; quod ne musca quidem, aliudve quoduis animal

Gal in primum Prorrhet. com. 5. tex. 4.

Gal. meth. 14. cap. 9.

Gal. de atra bile cap. 3.

mal gustare eam velit, vti neque meram salsedinem: neq; enim in ea degit animal, vt mare, quod mortuum vocant, argumento esse potest: atque idcirco eius generatio exitialis esse videtur, vt quæ atro humore superassato contingat. Multo verò hac profectò perniciosior censenda ea bilis atra, quæ à flaua bile superassata progignitur; quanto nimirum & humor humore efficatior est, nempe flaua bilis, quàm ea, quæ sanguinis veluti subsidentia existit: & hæc atra bilis quando in cerebri corpore abundat, ferina deliramenta induit, modò sine febre, modò cum febre. Sed interea dubium insurgit, an videlicet atrabilis ex pituita superassata conflari possit. Auicennas fuit huius opinionis, quòd pituita possit per incinerationem in atram bilem conuerti, cùm nusquam tamen ea de re quicquam à Galeno sit proditum: qui si fieri posse id arbitratus esset, id profectò prætermissurus non fuisset: præsertim eo in libro qui de atra bile inscribitur. imò ipsemet Galenus 2. Præsagiorum, de pituita exassata in pectore loquens, fieri ex ea sputum album, tenax, & rotundum, non autem nigrum affirmauit. Adde quòd cùm plurimùm pituita ab atra bile & colore & substantia distet, magnas variasq; fieri ea in transmutatione alterationes, tum in colore, tum in substantia pituitæ oporteret. Quin nec ipsa reuera vnquam, etsi maximè, vel per assationem, vel congelationem crassescat, à sua ipsius natura, & forma degenerat, ita vt pituita non sit, & dicatur: ac proinde Galenus lib. de tumor. præter naturam scirrhos à crassa & tenaci pituita factos ab iis distinxit, qui à succo melancholico fiunt: quasi sentire id voluisse sit visus, à pituita quantumuis crassa, scirrhos melancholicos numquam fieri; sed sui generis, hoc est, pituitosos scirrhos. Hanc quæstionem Manardus lib. 9. Epist., epist. 2. fusissimè tractat: in ea igitur diutiùs nobis non immorandum: pro defensione tamen ipsius Auicennæ dicimus pituitam superassatam fieri atram bilem, non colore (quem semper album retinet) sed aliis qualitatibus; induit enim sibi & frigiditatem & siccitatem, proprias ipsius atrabilis qualitates. Ad institutum redeundo, atrabilis præter naturam ex assatione genita, innumeros eosq; exitiales morbos creare solet; cancros, elephantes, scirrhos, & iis similes; de quibus agere proposuimus. Gal. de loc. affect. 3. ca. 6.

OBSERVATIO II.

De apostemate duro lapideo, scirrhoso, in femore, crure & genu.

IN quodam, qui durum apostema lapideum scirrhosumque habebat in femore, post vniuersalia remedia lapidem marcasitam seu lapidem molarem candentem accepi, & asperso aceto locum vt sudaret suffumigaui: postea emplastrum de muccilaginibus, deinde de ammoniaco commi de apposui. Videbatur hoc apostema maximam materiam pituitosam habere, & vix paucum melancholiæ, quare cutis color naturalis erat, & non plumbeus. Materialia autem, vt dicit Gordonius cap. proprio, tam vnguentorum quàm emplastrorum sunt ea quæ materias duras resoluunt & emolliunt, vt axungia gallinæ, anatis, vulpis, lupi, leonis, vulturis, aquilæ; medulla vituli, cerui; semen fœnigræci, lini; gummi opopanacum, galbanum, serapinum, bdellium, storax calamita, mastix, ladanum, pix naualis. Et de omnibus istis quanto recentiora tanto meliora. gummi temperentur in aceto aut fece eius, quando est in loco neruoso, & fiat compositio ex vno vel ex multis secundum quod videbitur expedire, per modum olei, emplastri, vel vnguenti; cuius rei electio medico perito relinquenda est. At si scirrhus magis sapiat naturam melancholicam, difficiliùs curatur, vt nuper nobis euenit in seniore quodam, qui nisi diligenter tractatus fuisset, facilè ad cancrum deuenisset. Vide egregium exemplum apud Amatum centuria 2. curat. 82. in qua agitur de scirrhoso tumore ob casum, posteà aucto & nigro facto, ac demum suppurato, & in vlcus verso; ex quo mors subsequuta fuit. Sed & ego Alcmariæ Æmilium medicum vidi iam seniorem, scirrhosum tumorem magnum habuisse in genu; qui tumor

licet

licet euanuerit decocto ligni guaiacani, is tamen senex eo vtens, cùm morbi Gallici suspicio esset, valdè exiccatus ex ligni decocto, quod in sene dissuadebam, tabe tandem consumptus obiit. At pulchrum ponit exemplum quoque Amatus centur. prima, curat. 26. de scirrhoso quodam tumore Gallicano, sic scribens: Christophorus Almeida, morbo Gallico correptus erat, & scirrhosum quendam tumorem in crure habebat, à quo maximum patiebatur dolorem, cui doloroso loco post exactam medicamentorum bibitionem, cerotum hoc admonuimus: ℞. diachilonis albi, ammoniaci, bdellij, sagapeni ana partes æquales, argenti viui extincti ℥ j. misce. fiat cerotum membri figuræ & magnitudini conueniens: cum quo dolor quieuit, & Venetias iuit cum illo homuncione omnium hominum quos naturæ conditio hucusque videre permisit minimo. At paulo ante hoc tempus cùm hæc scriberem, anno 1570. mense Iulio adolescens ad me consultum venit, conquerens de duritie quadam scirrhosa, quæ in tibia in parte minùs carnosa apparebat, sine dolore, nisi cùm paulo longiùs ambularet. Sanguinem cùm extraxissem, valdè corruptus erat, vt de Gallica lue suspicionem haberem: quare huic linimentum ex pinguedinibus præscripsi. Sed quorsum affectus euaserit, nescio, adolescente non ampliùs ad me redeunte. Cæterùm de istis tumoribus Gallicanis atque gummis aliàs latiùs diximus.

SCHOLIA.

QVAMQVAM de istis tumoribus duris lapideis, tum de scirrho aliàs egimus Obser. 12 & 13: de scirrho iecinoris, & scholiis eiusdem obs. lib. 19. Obseruationum & Curationum nostrarum medicinalium, tum ferè per totum lib. 20 cùm de scirrho lienis ac scorbutto malo ageremus, & maximè obs. 8. 9 & 10. de scirrho lienis: & obseruatione 11. & 12. de scorbutto lib. 20. Attamen cùm ibidem potiùs diximus de scirrhis

qui in partibus internis fiunt, quanquam etiam de crure scirrhoso in scorbutto diximus, hic tamen magis ex proposito agentes de tumoribus præter naturam in partibus exterioribus apparentibus, hic rursus de scirrho verba faciamus. Itaque scirrhi, sicut & phlegmones, erysipelatis & œdematis, gemina est recentioribus chirurgis differentia, vno scirrhi nomine comprehensa, nempe scirrhus verus & non verus. Barbari verò (vt Valesius) sclirosim appellant durum apostema: & apud Auicennam vocatur Sephiros. Porrò verus scirrhus seu legitimus, recentioribus quoque chirurgis appellatur, qui ex melancholia naturali procreatur. Est autem melancholia naturalis, vt diximus, boni sanguinis fex, ac veluti limosa quædam superfluitas, hoc est, crassior, quàm sanguis, cuius color niger est, sapor verò acerbus vel acidus, vt vomentibus eum non rarò innotescit; in massa quidem sanguinaria (in qua humores vniuersi continentur) existens, alendis partibus melancholicis à natura factus. Scirrhus verò non legitimus, iuxta neotericorum placita, is est, qui ex melancholia non naturali procreatur. Est autem melancholia non naturalis, quæ à modò descripta naturali degenerat, intra tamen limites suæ latitudinis permanens: quos si prætergrediatur, non iam ampliùs (inquiunt) melancholia, sed alius humor dicetur. Vera melancholia, si in vniuersum definiatur, humor est frigidus & siccus, ex crassiore (vt ait Guido) ipsius chyli portione progenitus. Cæterùm non naturalis melancholiæ quatuor differentiæ communiter statuuntur. Prima est, quando humor ipse melancholicus, qui naturalis dictus est, & quotidie gignitur in corpore dum animal sanitate fruitur, in propria sua essentia aduritur & putrescit; fitq; bilis atra exquisitè. Talis enim (vt ait Galenus 14. lib. Therap. & lib. de atra bile) ex humore atro seu sanguine melancholico supra modum assato, adusto seu combusto conflatur, habetq; splendidum aliquid, veluti bitumen & pix. Hæc autem bilis atra, sapore est acida (vt diximus) & in terram effusa velut acetum feruet, & ipsam fermenti ritu eleuat, tum omni animanti iniucunda, adeò, vt ne mures quidem ipsi, aut muscæ, eam gustauerint, non magis quidem, quàm copiosum salem, in quo nullum animans vitam peragit,

vt

Scirrhus duplex.

Barbaris sclirosis, Auicennæ sephiros.

Scirrhus legitimus.

Melancholia naturalis.

Scirrhus illegitimus.

Melancholia non naturalis.

Non naturalis melancholiæ quatuor differentiæ.

Bilis atra exquisitè.

vt mare quod mortuum appellatur, indicat. Porrò tum gignitur huiusmodi nigra bilis, cùm ille veluti sanguinis limus (quã melancholiam naturalem diximus) diutiùs moratur in corpore, & neque per aliquem sensibilem effluxum, neque occultum excernitur: verùm transmutatur, corrumpitur, & putrescit. Si quidem (inquit Galenus) hic humor vbi amplius incaluerit, aut propter putredinem, aut febrem inflammantem, nigram efficit bilem: quæ quidem frigida est, quia terrestris. sed tamen caloris non expers, quemadmodum & cinis, & acetum; apparetq; dum per aluum (vt contingit aliquando dysentericis) excernitur, splendidior ac nigrior ipso sanguine crassiore & nigriore, quem humorem melancholicum appellamus. Splendet enim veluti mortui maris bitumen, quod Iudaicum vocant. Secunda species seu differentia bilis atræ non naturalis, est quæ ex adustione aliorum humorum nascitur, vt illa quæ fit ex flaua bile vehemẽter vsta: quæ etiamnum tanta est malitiæ, vt & terram radat, & eam more bilis exquisitè atræ, in altum attollat. Sed & muscæ ipsam non secus quàm verè nigram bilem, refugiunt. Si sanguis quoque aut pituita in corpore vehementer incaluerint, & exurantur efficitur etiam melancholicus humor non naturalis per adustionem dictus, vt voluit Auicennas. Hinc & Valescus sclirosim seu apostema durum insensile & indolorosum fieri dicebat à phlegmate vel melancholia, vel ex fece sanguinis. & ipse Gordonius inquit, Apostemata dura causantur ex materia phlegmatica aut melancholica, aut vtrisque. & si est ex melancholia, color ad plumbeitatem vergit: si est de phlegmate, naturalis est. & si ab vtraque, medio modo se habet. ita & Valescus. Quandoque fit apostema istud à pura melancholia naturali feculenta, quæ est fex aliorum humorum; & tunc color eius est cinereus vel plumbeus: aliquando fit à melancholia mixta cum phlegmate, & tunc color eius est sicut color totius corporis. Et si fit à solo phlegmate quod iam induratum est, tunc color tendit ad albedinem. Verùm duæ istæ postremæ species (quæ scilicet per sanguinis aut pituitæ assationem fiunt) Auicennæ eiusque sequacibus mitiores sunt. Scribit autem Galenus illam bilis atræ speciem, quæ ex flaua bile vehementer assata generatur, deteriorem esse, & multo contumaciores morbos generare, quàm

Galen. com. 21. lib. 4. aphor.

Lib. 14. Therap.

2. bilis atra ex adustione aliorum humorum.

Commẽt. 24. lib 3. Prædict. Hipp.

eam

eam qua ex crassiore sanguine generationem habet: qui subsidenti in dolio seculæ aut amurcæ, hoc est, feci olei proportione respondet. Hæc enim mitior est, sed potissimum quoties nondum traxit in animali moram cum aliquo calore abundanti præter naturam. Verùm priusquam in exactam atram bilem transmutetur, primò in vitellinam (vt diximus scholio præcedente) secundò in porraceam, tertiò in æruginosam transit. Tertia species melancholiæ non naturalis est, quæ originem sortitur à lapidosa quadam concretione, vt cùm ab imperitis medicis vel chirurgis erysipelata & inflammationes (quas Græci phlegmonas vocant) aut quiuis alij tumores ex naturalibus humoribus procreati, admotis extrinsecus præsidiis, nimis vehementer refrigerantur, astringunturq́; : vel cum iisdem tumoribus, ea quæ valenter nimis trahunt, digeruntque medicamenta adplicantur; tunc enim toto quod in eo subtilissimum erat, dissipato, id quod reliquum est (nempe crassius) plus iusto desiccatum lapidis duritiem consequetur, atque in melancholicum humorem conuertetur. Hinc & Valescus capite proprio de sclirosi seu scirrho, inquit: Vlteriùs sciendum est, quòd sclirosis, hoc est, scirrhus, duobus fit modis, quando ista materia iam dicta simpliciter vel composita mittuntur ad aliquem locum, non præcedente aliquo apostemate: & quando ista materia non maturatur nec resoluitur, fit sclirosis per viam congelationis, aliquando per viam resolutionis partium subtilium, & indurationis crassarum: aliquando post alia apostemata, cùm materia fuerit in parte resoluta, & residuùm fuerit induratum, ac in scirrhum mutatum: & talis scirrhus remanet post multum tempus. Quarta melancholiæ non naturalis differentia exurgit, quando alius humor ipsi melancholiæ naturali permiscetur. Quod dum fit, dulcoratur ac mitescit magis, nisi dum alterutra bilis adusta, huic commiscetur: si quidem tunc vel acescit, vel amarescit, & erosionis non modicæ particeps efficitur. Ex præcedentibus igitur colligere licet, quatuor tumorum præter naturam differentias nasci ex melancholia seu atrabilario humore. Primò namque ex melancholia naturali (quam quotidie gigni in sanis diximus) fit verus ac legitimus scirrhus, apud Arabes Sephiros nominatus, Græcis verò σκίῤῥος & σκληρὸς οὐκ ἀκριβὴς, hoc est, scirrhus non exquisitus,

Bilis atra per congelationem (vt vocant) & indurationem.

Bilis atra ex admixtione.

Quatuor tumorum differentias fieri ex melancholia.

Verus scirrhus non exquisitus.

tus, aut non exactus, qui tumor quidem est praedurus, & doloris expers, non tamen omnino insensibilis: Auicenna impurus appellatur. Galenus tamen lib. 14. method. medendi tumorem ex humore melancholico conflatum tunc propriè scirrhum, his qui de nominibus contendunt, condonat esse appellandum, cùm omnino sensus est expers: cùm verò nondum omnino factus est insensibilis, scirrhosum potius tumorem, quàm scirrhum (si velint) nominari. Secundò ex melancholia non naturali dicta per admixtionem, tres aliae tumorum differentiae enascuntur: nempe scirrhus phlegmonodes, oedematodes, & erysipelatodes, quae pro vna tantùm differentia hic numerantur. Tertiò ex melancholia non naturali facta per lapidosam quandam concretionem, generatur scirrhus exquisitus, durus quidem, & omnino sensus atque doloris expers; ab Auicenna purus nominatus; qui curationem non admittit. Quartò ex melancholia non naturali per densitionem omnes cancrorum species procreantur, tam vlcerati scilicet quàm non vlcerati, de quorum genere est scirrhus cancrosus nominatus. Itaque scirrhus propriè dictus, tumor est durus & indolens, non tamen omnino sine sensu, ab humore melancholico naturali & minimè corrupto procreatus, vt recentiores definiunt chirurgi. Cùm itaque duplex sit scirrhus, vnus veluti incipiens nec confirmatus, nec legitimus, in quo presso doloris sensus inest; alter confirmatus & exquisitus, qui omnis doloris omnisque sensus est expers: vtriusque materia est crassus viscosusque humor, qui particulae impactus in eiusque spacia insertus ita obdurnit, vt non nisi aegrè solui dissipariq; possit. Hic autem humor (inquit Fernelius) aut statim tumoris initio talis existit, vt quum pituita vitrea vel gypsea vel naturalis melancholia quae fex est sanguinis, in parte aliqua seu fluxione, seu congestione cumulatur. Aut ex malè curato erysipelate vel phlegmone talis euasit, vt quum eius materia immodicè refrigeratur & astringitur, aut diaphoreticis dissoluta tenui portione crassior subsistit ac manet. Vt enim iecoris scirrhus ferè omnis qui ab ictero relinquitur, ex bile sensim crassescente fit, ita & nonnunquam in externis quoque partibus eandem habet originem. Ex quibus dictis iam facilè constant causae scirrhi, cùm fiant, teste Galeno, ab humore crasso & frigido, quales sunt in animalium corporibus duntaxat duo, bilis

2. Scirrhus phlegmonodes, oedematodes, erysipelatodes.

3. Scirrhus exquisitus.

4. Scirrhus cancrosus.

Scirrhus propriè dictus quid.

Materia vtriusque scirrhi, ex Fernelio.

Causae. Gal. 5. de simpl. med. facult. cap. 9.

scilicet

scilicet atra & superexiccata pituita: proinde tumores scirrhosi omnino aut pituitosæ sunt substantiæ, aut atrabilariæ, aut ex vtraque misti: & hi vocantur scirrhi ab initio. Cæterùm aliquando generantur ex lapsu & concidentia aut inflammationis, aut erysipelatis, aut œdematis, cùm immoderatiùs refrigerata sunt, vt testatur Gal. de tumor. præter naturam cap. 9. Sic & Tagautius. Causæ scirrhi, vt & aliorum tumorum præter naturam, triplices sunt: primitiua scilicet, vt est praua viuendi ratio, crassum & melancholicum sanguinem generans, coacernans&c.: antecedens, vt succus melancholicus in corpore collectus, à liene, (cuius officium est, hepar à crasso illo & lutoso sanguine expurgare) malè attractus & extra corpus minimè vt debebat expulsus. Coniuncta, humor ipse melancholicus in laborante particula impactus. Signa ipsius scirrhi præsentis, Guidoni sunt tumor durus, & valenter renitens, color inter rubrum & nigrum medius: cuiusmodi color fuscus est. Hunc, cùm in corporis partibus sæpe incidat, plerique medicorum (vt Galenus 14. Methodi med. inquit) pelidnon, hoc est, liuidum vocant. Adhæc si venas euidentiores membrum laborans habet, exaltatas eas à crasso & nigriore quodam modo sanguine, cuiusmodi per aluum aliquando non paucis hepaticorum excernuntur, videre licebit: sed iam scirrhus impurus & cancrosus erit. Hæ enim notæ, quas hîc ad scirrhum accommodat Guido, cancri propriè sunt notæ apud Galenum lib. 14. Methodi medendi: non ineptè tamen scirrho adaptari possunt, hoc vno dempto, quòd venas tumentes, & exaltatas non habet scirrhus, vt cancer, nisi scirrhus (vt diximus) fuerit cancrosus. Quippe non rarò scirrhus in cãcrum degenerat, cùm ab eadem fiant materia, succo scilicet melancholico. Propriè igitur scirrhi legitimi notæ sunt tumor durus, pertinaxq́; ac tactui resistens, in quo & hebes sensus adest. Adde quòd & aliæ notæ appârent quæ melancholicum humorem in corpore subesse testantur. Tumores verò scirrhosi ab initio dum adhuc prima rudimenta concipiunt, magna ex parte exigui apparere solent: procedente verò tempore, paulatim augentur & maiores fiunt. Ex iis quidam vnum duntaxat membrum occupant: alij verò eo membro quod priùs infestabant, relicto, ad aliud posteà transferuntur. quod dum fit, nominatur tunc vitium fermos Auicennæ:

Scirrhi ab initio.

Scirrhi lapsu.

Causæ scirrhi legittimi tres.

Notæ scirrhi legittimi.

Guido notas cancri tribuit scirrho.

Indicia scirrhi.

cenna: praeterea huiusmodi tumores melancholici, vt plurimum, si ritè tractentur, resolutione terminantur, nonnunquam indurata manent, & non rarò in cancrum (quod pessimum est) degenerant ac transmutantur. At de scirrho illegitimo aut non exquisito, ex vehementi refrigeratione aut exiccatione originem sortito, sciendum est (vt paulo antè diximus) quando medicorum imperitia, inflammationes (quas Graeci phlegmonas appellant) aut erysipelata impendio refrigerantur, aut admotis medicamentis vehementer trahentibus & per halitum digerentibus, temerè resoluuntur, tunc totum id quod in eis tenue magis erat, dissoluitur. quod verò reliquum est, velut congelatur atque impensius resiccatum, lapideam duritiem assequitur; sitq; tandem affectus, qui Graecis scirrhus sic vocatur. Caeterùm contingit quandoque particulam aliquam indurari, propter tensionem, quam sustinent ex flatibus, aut humore quopiam aquoso, vt suprà dictum est, dum de tumoribus flatuosis & aquosis ageretur. Nonnunquam & tophacea durities in particulis quibusdam oboritur, propter priuationem humiditatis, & nimiam desiccationem, vt in duritia iuncturarum in articularis morbis ac doloribus procreatis. Verùm enimuerò hic duntaxat agimus de scirrhis seu induratis tumoribus, qui ex phlegmone aut erysipelate, paulo antè commemorato orti sunt, aut etiam ex oedemate impendio refrigerato & adstricto. Atq; eos non absurdè scirrhos ex coincidentia procreatos nominabimus. Scirrhi illegitimi & non omnino exacti, notae sunt tumor durus, vix sensibilis, id est, quasi sensus & doloris expers, corporis colorem ad vnguem repraesentans, ex melancholia non naturali ortum ducens. Hic nec prorsus incurabilis est, nec facilem sanè curationem admittit. Siquidem humor, vnde huiusmodi vitium contrahitur, lentus seu glutinosus crassusq; est, aut (vt Galenus ait) vtriusq; rationis particeps, qui particulis induratis infartus, solui contumaciter repugnat; vbi praesertim resoluta ex ipso subtiliori humiditate, quod reliquum est, exiccatum lapidosúmque efficitur. Scirrhus verò exquisitus, & qui omnino sensu vacat, curationem non recipit. Si tamen aliquo modo iuuari possit, humectandi ratione id praestari debet. Durities quoque ex nimia exiccatione & marasmo, hoc est, consummata prorsus siccitate, infa-

Scirrhus illegitimus, quomodo generetur.

Duritiei in particulis, 3 causae.

Signa scirrhi non legitimi.

Iudicia.

Scirrhus exquisitus curationem non recipit.

incurabilis est: satis enim est prohibere, ne vltrà siccitas procedat. Sed & scirrhi in quibus pili enascuntur, quiq; magni sunt, ac vehementer duri, & corporis colorem referunt, nec sanantur, nec umquam permutantur, vt scriptum reliquit Auicennas. Præsagia itaque in his tumoribus scirrhosis bona esse non possunt: nam difficiliè resoluuntur, & nonnumquam magis, dum tractantur, indurescunt. Scirrhi cancrosi medicum fatigant, & per medicamenta sanire solent. Hæc de scirrhi ortu, caussis signis & indiciis sufficiunt: nunc igitur ad curationem veniamus, & primò veri ac legitimi, non tamen exquisiti.

OBSERVATIO III.

De scirrho legittimo, non tamen exquisito.

QVI in crure scirrhum legittimum habebat, non tamen exquisitum, huic victum tenuem boni succi & probi sanguinis generatiuũ præscripsimus: & quia aderat sanguis melancholicus, & vir hirsutus erat ac niger, sanguinem quoque detraximus ex vena lienari: nam in crure sinistro scirrhus erat. deinde exhibito syrupo, de fumoterræ, de epithymo, cum decoctis appropriatis, posteà & adiecta sena, humorem melancholicum sæpiùs expurgauimus. Deinde hoc cerotum vt applicaretur, mandauimus, fotu tum inunctione præcedente: ℞. rad. inulæ, lapathij acuti recentis, rad. althææ, rad. brancæ vrsinæ, rad. lilior. albor. ana ℥j rad. ellebori nigri m. j. folior. bismaluæ, maluæ, lapathij, meliloti ana m. j ß. furfuris tritici & bene cribrati m. ij. hordei mundati m. j bulliant simul omnia in s. q. aquæ, & fiat fotus. A fotu inungatur: ℞. olei lilior. amygd. dulcium, pingued. anseris, gallinæ. emplastri de meliloto ana ʒ ij. misce. fiat inunctio. deinde ceratum hoc apponatur: quod est resolutiuum, mollitiuum in tumoribus omnibus duris & scirrhis: ℞. pinguedinis anatis, anseris, gallinæ ana ʒ iij. ammoniaci in aceto dissoluti ℥ j. bdellij, galbani ana ʒ j. dialthææ, empla-

stri

ſtri de meliloto ana ℥ ß. bulliant in muccilaginibus ſem. lini, fœnigræci, althææ ana ℥ j ß. quo ad formam cerati induant. valet in omnibus ſcirrhis & duris tumoribus ex melancholia nō naturali groſſa congelata: quale hoc quoque eſt ceratum à nobis expertum: ℞. diachilonis albi gummati, dialthææ, vng. Agrippæ ana ʒ ij. olei lilior. albor. ʒ j. pingued. anatis ʒ ij. diſſoluantur: & miſce ad ignem, addito ammoniaci, bdellij, ladani ana ℈ j. diſſol. in aceto; fiat ceratum. Curtius in reſoluendis duris tumoribus & duritiebus vtebatur ſæpe triapharmaco Gal. ex litharg. oleo veteri, & aceto: addebat interdum ſalem & baccas lauri. Fertur & hoc emplaſtrum expertiſſimum eſſe ad reſoluendum omnem duritiem in vna ſeptimana: ℞. ſem. ſinapi, ſem. viticæ, ſulphuris, ſpumæ maris, ariſtoloch., bdellij, ammoniaci, olei anethini ana cum cera & modico aceti fiat emplaſtrum. At ſequens expertum habetur ad ſcirrhum cancroſum: ℞. tutiæ alexand ʒ ij. antimonii, plumbi vſti, litharg. argenti ana ʒ j. ſuccorum plantag. centumnodij, ſolatri ana ℥ ß bulliant ſimul omnia ad conſumptionem ſuccorum: deinde conterantur diligenter in mortario plumbeo, quoad colorem fuſcum induant.

SCHOLIA.

CÆTERVM *abſolutam induratorum huiuſmodi tumorum, præter naturam, qui veri ſcirrhi, non tamen exquiſiti, nominantur, curationem tribus intentionibus aſſequemur. Prima conuenientem viuendi normam præſcribit. Secunda materiam antecedentem (id eſt; quæ parata eſt, ſtatim morbum efficere) tollendam monet. Tertia coniunctæ (vt vocant) materiæ & morbum iam committentis vacuationem moliendam eſſe nobis inſinuat.* Tres intentiones in curatione legitimi ſcirrhi obſeruandæ. *Itaque (vt in vniuerſum dicatur) victus rationem eorum, qui ſcirrho laborant, ſobriam & moderatam, & quæ ad calidum & humidum declinet in rebus (vt dicunt) non naturalibus inſtituito. Ergo alimenta euchyma, id eſt, boni* Viuendi ratio. Euchyma.

Panis optimus. *succi, & probum sanguinem generantia exhibeto. Panem itaque triticeum, probè subactum & moderato igne in furno coctum, quiq; fermenti aliquid habeat, & salis quòd satis est, præscribito.* Vinum. *Vinum substantiâ tenue, & odoratum deligito: crassum verò nigrumq; vitato.* Oua. *Oua sorbilia, pullos, capos, gallinas & eorum* Carnes. *iura præbeto. Perdices, phasiani, coturnices, capreoli iuuenes, vi-* Olera. *tuli lactantes, & anniculi verueces, laboranti in deliciis sunto. Ex oleribus id quod Arabes Aspanac, nos verò nomine paulùm mutato, spinaciam dicimus; lactucas item, lupulum, boraginem, & buglossum, atque id genus alia, quæ sanguinem expurgant, & puriorem reddunt, ne aspernator. In summa, ea omnia quæ sanguinem melancholicum suapte naturâ pariunt, fugito: ea au-* Carnes melancholicæ. *tem Galeno lib. 3. de locis affectis cap. 6. ferè sunt caprina, bubaláque caro, magisq; hircina, taurina: sed maximè asinorum, camelorúmque carnes: item vulpinæ caninæq;: leporum quoque; sed multo magis aprorum: præterea* Limaces. *limaces, si frequens sit eorum vsus: atque omnes terrestrium animalium carnes sale con-* Pisces. *ditæ. Aquatilium quoque carnes, vt thunni, balanæ, vituli ma-* Olera. *rini, delphini, canis, atque cetaceorum omnium. Ex oleribus autem brassica ferè sola huiusmodi sanguinem gignere consueuit.* Ὀξάλμη fit ex aceto & sale. *Quemadmodum & arborum germina, vbi vel muriâ vel oxalme condiuntur; præcipuè lentisci, terebinthi rubi, & rubi canini, qui Græcè cynesbatos appellatur.* Legumina. *Leguminum verò omnium maximè lentes, inter melancholicos cibos numerantur: mox pa-* Panis. Typha exile est triticum, speciei siligini non dissimile. *nis furfuraceus, & qui ex typha atque vitiatis seminibus factus est, quorum apud quasdam nationes vsus loco frumenti habetur. præterea vina crassa, nigráque aptissima sunt vt ex ipsis melancholicus humor fiat: præsertim, si quis abundè ipsa ingerens, oblata occasione in multo calore corpus contineat.* Vinum. *Vetus* Caseus. *denique caseus, vbi fortè fortuna in corpore fuerit supercalfactus, facilè huiuscemodi parit humorem. Hæc ex Galeno hactenus. Cauendum insuper est à retorridis, assis quoque & frixis vehementer exiccatis: item salitis, acidis & acribus (veluti sunt* Sanguinem adurentia. *allia, cæpe, piper, sinapi) & aliis id genus omnibus quæ sanguinem adurunt. Vitare etiam oportet iram, mœstitiam, vigilias, sollicitudines, atque immoderatas exercitationes.* Animi affectus. *Animi tranquillitas, ac lætitia magnopere est expetenda: summaq; ope ni-*

tendum

cendum vt quotidie ventrem deiiciat. Hactenus de primo scopo. Vt autem quod secundus scopus nobis proponit, consequamur, præcipit Auicennas, corpus vniuersum vacuandum esse tum venæ sectione, si sanguis niger admodum & crassus apparuerit: tum medicamento purgante, quo bilem atram exigat: cuiusmodi sunt Mesuæ epithymum, senna, polypodium, fumus terræ, lupulus, volubilis, item cassia fistula, myrobal. indi, lapis lazuli, qui Græcis cyaneus, Romanis cæruleus dicitur: diasene, diacatholicon, hiera Ruffi. Alij, vt Leonus, materiam antecedentem euacuant, si fuerit pituitosa, per medicamenta in superioribus tumoribus pituitosis descripta: si atrabilaris sit, & à sanguine nigro & crasso, à vena sectione exordiuntur vacuationem, dummodo cætera consentiant, & exhibent syrupos humorem atrum præparantes, quales sunt de epithymo, de fumoterræ, de lupulis: præparatum vacuant cum cassia, sena, & aliis iam dictis, quæ humores melancholicos per aluum expurgant. Sed hæc quæ ad pharmaceuticen & diæteticen attinent, chirurgiæ metas excedunt. Hæc igitur medicæ artis professoribus relinquentes, ad tertium scopum properabimus, qui versatur præcipuè in euacuatione materiæ coniunctæ: quem sanè vos assequemur, si quod præter naturam in particula est, totum vacuetur. Quæ communis quidem ac prima indicatio est omnium, qui præter naturam consistunt tumorum: in quibus vtique adhuc non sunt geniti pori. Modus autem vacuationis eius proprius est, circa quem circumspectum & maximè attentum esse curantem oportet. Si quidem materia eiusmodi tumorum, naturæ tam maligna est, vt in duritiem veluti lapideam abeat, si temerè resoluatur. Si verò plus quàm par est, eam emolliat, periculum sanè imminet, ne ipsa corrumpatur, & scirrhus in cancrum degeneret. Sequendum igitur in hac re Galeni ac Pauli (qui de eâ ante Auicennam scripserunt) consilium est: Nempe vt scirrhosis ipsis affectibus, nullum vehementer excalfaciens siccansq; medicamentum applicetur: nullum item quod duntaxat emolliendi atque humectandi vim obtineat. Quod enim superfluum humorem habet, nihil omnino dissoluit: quod verò minimum, plus quàm oportet, exiccat. Hinc nō omnino absurdè præcipiebat Auic. alternatis vicibus ad hos induratos tumores modò emollientibus, modò digerētibus per halitū, vtendū

Excretio.

Inanitio.

Vacuatio materiæ antecedentis.

Vacuatio materiæ coniunctæ.

Materia scirrhorum cautè tractanda.

Gal. & Glauc.

esse. Verùm quoniam id & tædiosum & factu vt oportet perdifficile est, satius ac tutius Galeno visum est, medicamentis mixtam facultatem habentibus, ad horum curationem vtendum esse. Eodem enim tempore, quod induratum est emollien ius, & sensim per halitum digeremus: illis tamen ab initio aliquid quod modicè reprimat, erit admiscendum. Ad hanc rem Auicennas quamplurimas remediorum formulas instituit: verùm quoniam ea magis dicata sunt scirrhis ex phlegmone aut erysipelate impendiò refrigeratu (vt in sequenti scholio ostendemus) procreatis, illis relictis assume medicamentum à Rhase lib. 7. ad Almansorem descriptum: facta tamen priùs ab initio aliquali influentium humorum (moderatis quibusdam repellentibus admotis) repressione. Rhasis autem medicamentum ad hunc modum habet: ℞. bdellij, ammoniaci, galbani ana part. æquales: terantur in mortario cum oleo de beën, seu potiùs ben (quod Græci balanon myrepsicen, Latini glandem vnguentariam vocant) aut de lilio. Deinde sume muccaginem fœnugræci, semlini & ficuum, pondus omnium prædictorum: terantur omnia simul, donec in vnum coëant. Galenus 14. Therap. ad eam rem magnopere commendat corticem radicis althææ (quam, inquit, vulgus anadendromalachen, quasi dicas arborescentem maluam, vocat) anserino vel gallinaceo adipe liquatam, & cum eo contusam, atque in cataplasmatis formam redactam. Quod si tumor ad suppurationem spectet, summopere cauendum est, ne particula laborans calorificis auxiliis, aut quouis alio modo irritetur: ita enim facilè cancer accerseretur. Si verò aperiatur tumor, materia iam in pus conuersa, ab vsu vnguenti, quod diachylon nominatur, minimè tibi discedendum fuerit. At si in lapideam duritiem degeneraverit, ad ea auxilia quæ scholio sequenti describentur, erit accedendum, & quæ obseruatione sequenti dicemus.

Medicamenta scirrhis accommoda.

Rhasis medicamentum ad scirrhos emolliendos & discutiendos.

Galeni cataplasma.

Si scirrhus ad suppurationem spectet.

OBSERVATIO IIII.

De phlegmone scirrhosa in scirrhum illegitimum, & non exquisitum, seu in duritiem lapideam mutata.

IVVENIS quidam cùm phlegmonen scirrhosam istis temporibus in femore haberet, ac chirurgi

rùrgi imperitiâ nimium refrigerata in duritiem lapideam transiisset, seu in scirrhum illegitimum & non exquisitum; nos cùm ad eum acciti essemus, cum axungia anserina, gallinacea & vitulina inunximus locum, & emplastrum de muccilaginibus commodè apposuimus. postea & nostrum emplastrum de ammoniaco.

SCHOLIA.

CVRANDI *verò scirrhi illegittimi & non exquisiti communis indicatio est (nam signa tum causas ac iudicia superiùs diximus,) vt quod præter naturam in particula est, totum vacuetur. Modus tamen vacuationis eius proprius est, vt lib. 14. meth. Gal. annotauit. Nam detergere (inquit) id quod contumaciter inhæret, oportebit. Quòd si quis iis quæ vehementer trahunt digeruntq́, medicamentis vacuare tentet, nec iis quæ excalfaciant & humectent, molliant, ac liquent; huic paucis primis diebus egregiè processisse curatio videbitur: scirrhus enim manifestò decreuisse apparebit: caeterùm quod de affectu restabit, id insanabile erit: si quidem toto, quod in eo tenuium partium erat, digesto dissipatione; quod reliquum est, veluti lapidosa concretio linquitur. Hac igitur de causa ad scirrhosos affectus nullum vehementer excalfaciens; siccánsve medicamentum idoneum est. Sed ea tantùm, quæ cum molliendo, hoc est, præter quod molliant, digerere etiam commodè possunt: cuiusmodi sunt, tum ceruina medulla, tum vitulina, tum seuum hircinum, taurinum, pardalæ, & leoninum. Ex adipibus volucrum commendatur inprimis anserinus; quam proximè sequitur gallinaceus, & phasianicus. Ad hæc ammoniacum thymyama, id est, suffimen, galbanum & bdellium vtrumque, magisq́ Scythicum, quanto videlicet est humentius. Styrax quoque qui humentior est, & pinguis. Radix etiam althææ, & syluestris maluæ, quæ passim nascitur, folia modicè antè decocta, cum anserino adipe, aut gallinaceo: vel si horum facultas non sit, suillo contusa, ad hanc intentionem apprimè sunt idonea. Prohibet autem Auicennas axungias salitas: & prædictis addit mastichen, ladanum, œsipum humidam, strigmenta gymnasiorum, quæ sordicies balneorum*

Summa curandorum scirrhorum.

Medullæ. Seuum. Adipes.

Gal. 14. methodi.

Strigmenta gymnasiorum.

rium appellantur, stercus asininum, & feces oleorum de lilio, de althaea, quod cyprinum vocant, & de cherua, quod Latinis ricininum dicitur. Caeterùm curatio quae per acetum administratur, vtilis est huic vitio, hoc est, scirrho iam adulto, & cùm praeparata iam sub mollientibus pars fuerit: vt etiam Galenus annotauit. Si quidem (inquit) aceti vis, modò ea quis modicè & debito tempore vtatur, salutaris eiusmodi affectibus est, seu crassos humores discutiens & resoluens: sin autem vel immoderatiùs, vel in tempore non idoneo adhibeatur, tenuiores partes violenter absumens, id quod reliquum est, lapidescere sinit sed & si quis eo diutiùs vtatur, substantiam ipsam neruorum delibauerit. Ob id igitur nec saepe, ac inter initia; nec longo tempore, medicamentis quae ex aceto componuntur, ad ligamenta & tendones, est vtendum. Eam ob rem Cercilij puerum Galenus, cui ex erysipelate nimis infrigidato & vehementer adstricto, tumor durus, ac scirrhosus in toto femore relictus fuerat, ita curabat. Inprimis femur perfudit oleo Sabino, quod omnium est tenuissimum: cuius loco hodie vtuntur sambacino, quod vulgus Iasmininum vocant. postquam verò partem sic fouisset, ammoniacum thymiama, hoc est, suffimentum, quod pingue & non vetustum esset, praedictis medullis & adipibus remixtum adhibuit. Post haec ammoniaco pinguissimo, aceto acerrimo dissoluto, circumleuit totum femur, iussitque puerum altero crure salire, quo plus in id alimenti ferretur. Itaque relaxantibus, quae molliorem tumorem reddebant, & digerentibus, seu resoluentibus ita vicissim, ac moderatè vtendo, puerum curauit. Verùm in tendonibus & ligamentis scirrho obductis, aceto ex Galeni cõsilio, lib 14. Therap. & 2. ad Glaucon. ad hunc modum vtendum est: Lapis igni candens aceto acerrimo extinguendus est: & si quidem haberi potest, pyrites; sin eius copia non est, molaris, quem Graeci myliten vocant. Deinde ascendente post infusum lapidi acetum vapore calido, in hoc pars affecta commoueri debet, vt vaporem ascendentem recipiat, à quo scirrhus dissoluatur: atque exinde rursus medicamen quod emolliat imponendum. Oleo tamen non aquà quotidie ab initio omnino laborans particula perfundenda est. Esto autem id oleum haudquaquam adstringens, sed planè tenuium partium, cuiusmodi Sabinum est. Interdum autem

Oleum ricininum.

De aceti vsu in variis scirrhosis partibus.

Historia lib. 2. ad Glauc.

Oleum Sabinum.

Tendonum & ligamentorum scirrhosorum curatio.

Pyrites lapis.

Lapis myliites.

incoquenda oleo est althaea radix, ac sylnestris cucumeris, & si qua est eius generis alia. Sanè plurimi hac curationis ratione pauco tempore perfectè sanati sunt, adeò vt multis ferè (inquit Galenus 2. ad Glauc.) magnum opus videretur. Ex his igitur constat, curationi quae per emollientia fit tum in tendonibus, tum in ligamentis, cùm scirrhosa fuerint, aliquid incidentium debere admisceri. Ex quorum numero vel inprimis acetum est. De medicamentis autem, quae vim molliendi duritiees obtinent, diffusiùs tractatur à Tagautio lib. VI. de re chirurgica. Nunc autem capita curationis scirrhosorum tumorum breuiter ex eodem adiiciamus. Scirrhum, qui resoluta, atque absumpta humiditate, in tophaceam duritiem concreuit, sensuq; omnino caret, cuiusmodi est, quem exquisitum Galenus vocat, tamquam immedicabilem curare ne aggreditor. Scirrho non exquisito (qui non sine sensu quidem omnino est, sed egrè admodum sentit) medicamenta, quae tepido calore, ac mediocri humore pradita sunt, hoc est, quae emolliendo moderatè digerant, adhibeto. Vehementer digerentia atque immodicè exiccantia, partibus scirrho laborantibus ne vnquam admoneto: iis enim subtilior humiditas resoluitur; quod verò reliquum est, exiccatum lapidosumq; efficitur. In duris ac densis partibus scirrho obsessis, (cuiusmodi sunt tendones,) atque aliis etiam in locis, si affectus iam inueteratus est, medicamenta quae dissecent, atque incidant, cuius generis est acetum, emollientibus & moderatè digerentibus misceto. Scirrhosam quoque partem hanc duram ac densam, & quamlibet aliam diuturno scirrho affectam, super vaporem calidum, quem molaris lapis ignecandes acerrimo aceto perfusus emittit, collocari, ac subinde versari iubeto. Quotidie etiam aliquo tenuium partium in quo cucumeris syluestris, aut althaea radix, aut anethum viride recens, aut id genus aliud incoctum fuerit, affectam partem perfundito. Eiusmodi desiccantia, incidentia ac crassos humores resoluentia modicè, id est, non saepe, nec longo tempore, atque opportunè, hoc est, non inter morbi initia, & interposito remollientium vsu, praedictis scirrhosis partibus admoneto. In summa, scirrhos omnes, qui nondum callum contraxerunt, medicamentis, quae commodè digerendo emolliunt, curato. Scirrhosi lienis, atque etiam iecinoris curationem, medicorum prudentiae committito.

OBSERVATIO V.

De cancro non vlcerato in mamilla dextra.

MONIALIS quæ ad nos venit, obſcura rudimenta cancri in mamilla dextra habebat, tumorem exorientem ciceris magnitudine cum dolore & calore quaſi ferientis & candentis acus; ſed ſubinde dolorem iterum nullum habebat: quare cùm ferrum adhibere nollet, poſt aliquot menſes fabæ, deinde iuglandis & oui magnitudinem æquauit; & poſt annum in maiorem molem excreuit. Præter palliationem cùm nulla alia remedia admitteret, poſtea hæc varios conſuluit chirurgos, & quoſdam qui perfectam curationem pollicerentur. Vnde materia tum vetuſtate tum errore viuendi, & fortè medicamentis, quibus vtebatur, longo tempore incaleſcebat: quo factum eſt, vt dolor calorque citra inflammationem eandem magis exerceret; & tandem pars conſpicuè liueſcebat & nigricabat, venæque in ambitu craſſo nigroque ſanguine nonnumquam turgebant. Hæc denuò cùm ad me veniret, &, ſi non integram ac perfectam curationem, ſaltem palliationem quæreret, conſideraui ipſius cancrum nondum vlceratum eſſe, ſed originem ſuam habere ex atra bile mitiore, & tamen facillimè poſſe exulcerari. Et quia cancer, vt dicebat Valeſcus, eſt apoſtema melancholicum, ex melancholia aduſta generatum, vt 2. de arte curat. ad Glauc. & apud Auic. 3. 4^ti. ex melancholia aduſta à materia cholerica: hîc tamen ſciendum, quòd cancer modò ſumitur pro apoſtemate duro melancholico doloroſo, modò pro vlcere ſequente apoſtema doloroſum & durum. Sic in noſtra hac ægra erat apoſtema melancholicum non vlceratum, & fiebat talis cancer ex melancholia aduſta, vt 1. aph. commento 2. in perturbationibus ventris &c. Talis erat

Cancer non vlceratus.

quoque

quoque tumor ille durus in gena, illius Petri Florentij, quem diximus obser. 9. lib. 2. noli me tangere habuisse: sed hoc tempore, anno 1570, 27. Iulij, cùm hæc scriberem, cùm durus ille tumor cancrosus etiam vltra 25. annos latuisset, nunc latior & maior factus ac durior, vsque ad oculum tum nasum se se dilatabat, & totam genam vsque ad os occupauit. Cæterùm quomodo ibi vsi simus palliantibus, locum citatum vide. Sed quod ad hanc monialem attinet; hic cancer nondum erat vlceratus, nam, vt Auicenna & Galenus 14. Artis paruæ, in principio est sicut faba parua, durus, rotundus, fusci coloris; & modò est cum vehementi dolore. Cancer autem dicitur vel ob suam tenacitatem, vt dicebat Valescus, quia firmiter tenet locum in quo nascitur, vel ex forma sua rotunda dura in superficie quam habet cancer. Aut dicitur cancer propter plenitudinem venarum circumquaque; sicut pedes cancri sunt in circuitu corporis eius. Differt cancer non vlceratus à scirrho seu sclirosi, quia cancer fit de melancholia adusta cum cholera adusta. Scirrhus verò seu sclirosis fit à melancholia feculenta pura vel mixta cum phlegmate. Secundò, quia in cancro adest dolor & acuitas & pulsatio, in sclirosi nihil horum inuenitur. Tertiò, in cancro sunt venæ circumquaque nigræ, non rubeæ, sicut in phlegmone. Quartò, cancer fit incipiendo, sclirosis non; sed sequendo alia apostemata. Quintò, in cancro adest nimius sensus, in sclirosi non. Cæterùm quia hæc monialis me rogauit vt illi consilium scriberem; inprimis prognosticon feci quòd non posset curari perfectè, nisi ferro, cùm iam esset confirmatus. At ipsa potiùs mori volebat, quàm ferro vti. & eo tempore nec ipse ei volebam consulere vt ferro extirparetur, cùm eius dilatatio vsque ad axillas processisset, ac timor esset de arteriis magnis incidendis: & quia hic confirmatus erat, sola pallia-

Differentia inter scirrhum & cancrum non vlceratum.

tione contenta esse debebat, licet Auicenna dicat: Accidit in quibusdam hotis vt sanetur cancer incipiens; confirmatus verò non. Quod ad curationem attinet cancri non vlcerati, hos canones à Valesco positos, & hîc animaduertendos proposuimus: qualis erat hic primus canon vniuersalis, vt cancrosi ab omnibus cibis bilem atram generantibus abstineât. Secundò, & speciatim, cibos calidos sanguinemque adurentes vitare debent. Tertiò, ex Galeno 2. ad Glauc. cap. proprio, diæta sit euchyma, id est, boni succi. Quartò, ex eodem, in principio cancri sanguis ex media vena demendus. Quintò, venter ex apozemate epithymi frequenter soluendus: idque non tantùm ad curationem iuuat, sed vitæ prolongationem, vt 6. ad Almanz. c de cancro patet. Sextò, ex Galeni loco citato: Cùm mulier cancro vexatur, non habens menstrua, si quinquagesimum nondum attigerit annum, oportet ea prouocare. Septimò, authore Haly, non sat est semel bis aut ter euacuasse, sed toties donec corpus ab isto humore sit repurgatum, quia talis humor difficilè purgatur, nec mouetur propter sui frigiditatem & siccitatem. Nonò: cùm victu & regimine supradicto cauendum est quantum fieri potest, ne cancer non vlceratus, vlceratus fiat. Ideò quod ad curationem particularem, procedemus primò iuxta tenorem primi canonis, vt hæc ægra versetur in aëre bono ac temperato, tendente ad caliditatem temperatam, & humiditatem. Cauebit à cibis bilem atram gignentibus: vt sunt caules, lentes, caro bubula, anseris, vinum nigrum turbidum, & secundum Rhasem carnis leporinæ, salsæ & effumatæ, caseus salsus siccus, fabæ, & legumina omnia, anguillæ piscesque limosi. Et iuxta tenorem canonis secundi caueat ab omni aromate & calidis speciebus, pipere, allio, cepis, porris, eruca, sinapi, nasturtio, raphano, & similibus; & declinet exercitium in sole in aëre calido,
aut

aut apud ignem: sed potiùs conseruet se in locis temperatis. Et iuxta tenorem tertii canonis secundum Haly vtatur cibis bonum sanguinem generantibus, vt sunt gallinæ, pulli, caro agnina, hœdina, perdices, phasiani; & secundum Rhasem, pisces squamosi seu in aquis mundis vel petrosis degentes. Conceditur & borago. lactuca, cucurbita, portulaca suo tempore, & in potu vinum clarum lymphatum, vel ceruisia clara bene defæcata: nutriatur vitellis ouorum sorbilium, hordeato, auenato: & diæta vergat summatim ad frigiditatem & humiditatem: si autem fuerit æstas, vt nunc est, Auicenna dabat lac bubulum, à quo extractum erat butyrum. His ita præscriptis, iuxta 4 canonem fiat phlebotomia ex mediana, instante autumno, & extrahatur sanguis pro consuetudine: nam, vt illa dicebat, consueta erat sanguinem mittere. & secundum tenorem sexti canonis, digeratur materia frigida & sicca melancholica cum syr. de fumoterræ, ex apozemate borag. buglos. scolopend., epithymi, thamarisci. Vel hoc modò, vt Laurentius Bruninck chirurgiæ doctor insignis procedebat in iuuencula nobili de Mastain commorante in Aet in Hannonia, habente cancrum absconditum in mamilla dextra absque vlcere, sed cum maximo aliquibus temporibus dolore, cuius mamilla erat dura & multùm consumpta: ℞. syr. de epithymo ℥ ij. syr. de fumoterr. ℥ j. syr. viol. ℥ ß. aquæ bugloss. borag. scolopend. ana ℥ ij. aquæ nenuphar. cicoreæ ana ℥ j ß. Deinde purgetur secund. Gal. 2. ad Glauc. & Haly & omnes alios authores, cum ʒ iiij. epith. dissoluti in sero caprino. Vel dentur pilulæ Haly contra melancholiam, quæ ita fiunt: ℞ myrob. indorum, myrob. chebul., epithymi, dauci Cretici ana ʒ j. ß. elleb. nig. ʒ j. agar. ʒ j. cum succo fumiterræ fiant pil. datur ʒ j. Vel sic leniùs purgetur, vt in iuuencula suprà scripta: ℞. caff. fistul. recenter tractæ, cum syr.
viol.

viol. diacathol. ana ℥ ß. pul. foll. senæ & epithymi ana ʒ j. zach. q. s. fiat Bolus. Et iuxta tenorem 4. canonis hæc digestio & purgatio frequenter est iteranda: quia iste humor melancholicus vtraque qualitate est inobediens digestioni, & purgationi resistens: ideò ista frequentanda sunt. Et, vt probatur 6. canone, si mulier habens cancrum non purgetur per menstrua, prouocentur ea. Postea ad topica veniemus. quale hoc est, quod dolorem in virgine nobili prædicta leniebat: ℞. olei nenupharis, myrtill. ana ℥ j. olei cheierini ℥ ij. camphoræ puluerisatæ ʒ ß. aceti vini ℥ ß ducantur in mortario plumbeo, & pistillo plumbeo, donec colorem & virtutem plumbi acquirat: & post inunctionem ipse Bruninck prædictus pannum intinctum succo morellæ, scabiosæ, adiecto cochleari vini aceti, & ℈ ij. camphoræ apponebat. & si forte ista non iuuarent, Vnguentum sequens præscribebat: ℞. bol. armen., cerusæ, plumbi ana ℥ ß. terræ sigillatæ ℥ ij. muccilaginis psyllii extract. cum aqua solatri, olei de cheiri, & aquæ nenuphar. añ. q. s. fiat vng. satis solidum, addendo ℈ j. ß. camphoræ. Sed ne procedat, tali quoque vtebatur: ℞. tutiæ extinctæ & lotæ in aqua ros. ℥ ß. litharg., cerusæ ablutæ in aqua plantag. ana ʒ ij. olei de cheieri ℥ ij. ceræ ʒ iij. camphoræ ℈ ß. puluerizanda puluerizentur subtiliter, & cribellentur vt alcohol: oleum & cera fundantur simul: postea misceantur cum reliquis in mortario plumbeo, cum pistillo plumbeo calido. imperauit quoque eidem puellæ generosæ, vt in digitis portaret lapides preciosos, præsertim sapphiros, & vt manè fricaret pedes, eos tamen custodiendo à frigiditate: commendabat & pedum lotionem. Sed cùm domina illi rescripsisset hæc remedia non iuuisse; ipse admiratus denuò rescripsit vt fieret leuis purgatio cum foliis senæ, & fieret phlebotomia ex vena splenis supra paruum digitum sinistri pedis, sanguine pauco extracto:

tracto: ac rursum præscripto optimo regimine, hoc vnguentum iterum supra mammillam vt poneretur, imperauit: ℞. succi plantaginis maioris & minoris morellæ ana ℥ j ß. semperuiuæ, consolidæ minoris ana ℥ j. albumina oui tria, olei ros. ℥ ij. aceti ℥ j. istis simul incorporatis iussit cum panno poni supra mamillam; & panno exiccato iterum madefieri: & asserebat, si ista fierent in mortario plumbeo, multo fore efficaciora: & volebat (vt etiam de omnibus medicamentis) vt non deberent continuari nisi ad quatuor dies: quia ab eo, vt dicit Auicenna, quod consuetum est, non fit passio. Iussit quoque vt subinde sumeret parum de theriaca optima, saltem bis in septimana: & scripsit ipsi hunc syrupum capiendum de manè antequam surgeret, & de sero vna hora ante cenam: ℞. cancrorum fluuiatilium num. x. herbæ roberti, agrimoniæ, sanamundæ, tormentillæ cum rad. ana m. j. polytrichi, adianthos, ceterach, capill. Ven.. hypericonis, scabiosæ ana m. ij. buglossæ m. j ß. contundantur & coquantur in aquæ fontis lib. x. vsque ad libras IV. colaturæ addendo sacchari q. s. & fiat syr. longus, debito modo clarificatus. Sed & hoc Vng. eidem præscripsit, cùm ipsa puella nobilis Louanii habitaret. ℞. gummi drag. dissol. in aqua solatri ℥ j. vitellorum ouorum num. ij. camphoræ ʒ ß. misceantur secundum artem in mortario plumbeo, & fiat Vng. Hæc ipsa etiam vt fierent nostræ moniali, proposui: vel vt vteretur vng. diapompholygos, seu de tutia. Sed & hæc Bononiæ in quadam muliere Elisabetha nomine, cancro laborante ex melancholia innaturali adusta grossa, præscripta fuere: ℞. succi linariæ & saxifragiæ ana ℥ ß. pul. ligustri ʒ ij. misceantur cum vnguento hoc: ℞. olei viol., ros. ana ℥ j. chamomill. ʒ ij. vng. popul. ℥ ß. litharg. aurei, cerussæ ana ʒ iij. ammoniaci ʒ ij. resinæ q. s. fiat ceratum. item, ℞. olei ros. viol. an. ℥ j. vng. popul. ʒ vi.

decoct.

decoct. maluæ, viol., althææ ℥ iij. succorum solatri, plantaginis an. ℥ ß. ping. anseris, & castrati ana ʒ iij. bulliant simul omnia ad consumptionem succorum, & decoct. deinde coletur: cui addantur lithar. aurei ℥ j. ß. tutiæ alexand. ʒ ij. pul. ligust. ℥ ß. puluerizentur subtilissimè: ammoniaci dissoluti in aceto ℥ ß. ad ignem rursus cum ceræ albæ & resinæ q. s. secundum artem fiat ceratum: ℞. follicul. senæ, thymi, epithymi, cuscutæ ana ℥ j. polypodij quercini ℥ ß. bugloss., borag., meliss. capill. Ven. recentis ana m. j. passul. enucleat. qr. j. liquir. rasæ ℥ ß. rad. asparagi, rusci, fœniculi ana ℥ j. ß. enulæ campanæ ℥ ij. ß. fœniculi, anisi ana ʒ iij. agar. electi tantundem: fiat apozema, &c. vel potiùs syr. longus, cum sacch. ℞. olei ros., myrt. ana ʒ j. succi arantii acetos. aceti ros. ana ʒ j ß. vng. popul. ʒ ij. aquar. plantag. solatri ana ʒ iij. bulliant simul ad consumptionem liquoris: dein de modico ceræ addito fiat vng. molle. item ℞. olei myrtillorum, ros. ana ℥ ß. pingued. castr. ʒ ij. aquar. plantag. solatri ana ℥ j. bulliant simul ad consumptionem aquar., additis litharg. tutiæ, sarcocoll., mastich. ana ℈ j. antimonij ℈ ß. additis in fine cocturæ gr. v camphoræ. Ego tamen in hac monacha, cum cancer iam processisset, & metueretur ne vlceratus fieret, proposui vt diapompholygos vnguentum apponeretur: oportet enim apostema durum & dolorosum cum calore refrenare, eius malitiam refrigerando, & resoluendo: ad quod maximè valet succus granorum alkachengi seu morellæ, vt Galenus affirmat: Vel, ne crescat cancer, linimentum fiat ex terra sigillata & bolo arm. in mortario plumbeo diu ductis cum succo agrestæ aut lactucæ, aut semperuiuæ, & cerusa. Ista enim valent ante vlcerationem, & post, secundùm Haly, vt & Valescus annotauit: & dicit Auicenna quòd illa dicta cum muccilagine psyllii in mortario plumbeo præcæteris conferunt, & emplastrum de cancris fluuiatilibus;

tilibus, cum climia, id est, fece auri vel argenti, vel aliquibus similium virium aliis medicamentis.

SCHOLIA.

QVOMODO cancri fiant, & in quibus locis, diximus abundè lib. 17. obser. & curationum nostrarum medicinalium, cùm de mamillæ affectibus scriberemus, potissimùm lib. 17. obs. 24. & 25. de cancro in mamma. plurima etiam diximus de cancris vlceratis & non vlceratis, & de cancris occultis lib. 28. obs. & cur. medic. obs. 46. & 47. cum de vteri cancro loqueremur. Quare hîc de cancris qui etiam in aliis locis maximè adenosis, exteriùs euenire possunt, pauca dicemus. & primò de cancroso tumore, quem vulgò cancrum apostemosum vocant, vel non vlceratum. Secundò de cancro vlcerato. Cancri enim nomen medicis & chirurgis æquiuocum est: eius enim significatio ad duo morborum genera extenditur: nempe ad cancrosum tumorem (quem vulgo cancrum apostemosum vocant) tam euidentem, hoc est, in summa corporis parte hærentem, quàm absconditum, vt qui in penitioribus & latentibus corporis partibus est, sede nimirum, palato aut sinu muliebri conditus: & ad cancrum vlceratum. Vterque affectus gignitur ex atra bile, hoc est, eiusmodi naturæ succo, cuiusmodi est fæx in vino, & amurca in oleo, vt 14. Therap. & lib. de tumoribus præter naturam Gal. testatum reliquit. Vbi autem mitior fuerit succus, huiusmodi latentem seu occultum cancrum, sine vlcere progignit, si verò acrior malignioróque contingit, cutim erodit: & cancrum facit cum vlcere: de quo scholio sequenti dicemus. Hic autem solùm sermonem faciemus de cancro in extimis partibus consistunto, & nondum exulcerato, qui & ipse quandoque occultus Galeno dicitur. Est igitur cancer, de quo hîc agitur, tumor durus, inæqualis, rotundus, venosus, id est, venas habens in circuitu turgidas & exaltatas, liuescens sine fuscus, & (vt Paulus ait) colore magis, quàm inflammatione nigricans, calidus, sed non adeò, vt inflammationes: subitò accrescens, ægros maximè fatigans: & perpetuo ferè dolore affligens. Græcè καρκῖνος & καρκίνωμα dicitur. Hanc appellationem habet à cancro aquatico animali: quoniam circa hunc implentur & intenduntur venæ, cancrorum pedibus, à glomere illo corporis descendentibus, persimiles. Nonnulli verò inde

Cancri nomen ad duo morborum genera extenditur.

Cancer ex quo humore gignatur.

Cancer sine vlcere.

Cancer cum vlcere.

Cancrosi tumoris descriptio.

Quare cancer nomen hoc vitium sibi adoptàrit.

sic

sic nuncupârunt, quòd difficillimè ab his partibus, quas obsederit, euellatur, quemadmodum cancer aquaticus animans: is enim loco, quem semel apprehenderit, pertinaciter hæret. Adde quòd & hic tumor cancri animalis colorem repræsentat, nempe subnigrum. Cæterùm prima cancri istiusmodi rudimenta iam confusa interdum exiguaq; sunt, ut vulgus ipsum latere poßint: vix enim, dum adhuc incipit, ciceris aut fabæ magnitudinem æquat. Quare nihil miri est (inquit Galenus lib. 14. Therap.) si vulgus tunc lateat, non secus profectò quàm stirpes, quæ è terra iam exeunt: quoniam hæ quoque peritis tantùm agricolis agnoscuntur. posteà verò in tantam molem attollitur, & tam vehementia, & magna & cunctis euidentia adfert symptomata, ut ne puerum quidem clam sint. Itaque tunc nemo de appellatione ambigit, sed nominant vno assensu omnes eiusmodi affectum, cancrum: quoniam (ut diximus) venæ in hoc morbo ex vtraque parte intumescunt, distenduntur q;, ac figuram omnino similem cancro repræsentant.

Cancri notæ per initia cõfusæ atque obscuræ.

Ad signa itaque & iudicia cancri euidentis & non vlcerati ut perueniamus, cancrosus tumor (ut superiùs dictum est) duritiem habet, & inæqualitatem, quæ tactu facilè deprehenditur. colorem præsefert liuidum, siue fuscum, qui inter rubrum & nigrum medius est, Græci πελιδνὸν vocant. Circa locum cancro affectum, quidam ictus quasi punctim illati sentiuntur: interdum etiam torpet Celso. Venas ostendit in circuitu tumentes, & exaltatas, cancri bronchiorum modo: nonnunquam etiam in quibusdam delitescunt; tactusq; is locus, aliis dolorem adfert, in aliis eum non habet. Renixus quoque huic tumori valens est, ait Galenus 14. Therap. Adhæc extraneam quandam caliditatem habet.

Notæ cancri euidentis non vlcerati.

Cancer seu carcinoma à toto genere morbus est grauis & perniciosus. Vix enim vnquam propter succi craßitiem consanescit, vtpote quòd nec repelli nec discuti queat, nec totius corporis purgatione cedat. Sed & tanta eius vitii malignitas est, ut mitiora planè contemnat remedia, illisq; (ut dici solet) medium vnguem porrigat: vehementioribus verò, veluti crabro irritetur excandescatq; atque efferetur. Id vitium in quolibet corporis parte oriri consueuit, sed maximè in partibus superioribus circa faciem, nares, aures, labra & mammas fœminarum, atque earum præcipuè, quæ à natura

Iudicia.

Celsus lib. 5. Gal. lib. 2. ad Glauc.

purge-

purgationem menstruorum non habent. Sed viris etiam plerunque accidunt cancri, quibus aßueta per mariscas purgationes suppreßa sunt: per has enim turbidus ac craßior sanguis (vnde prima vitium hoc rudimenta accipit) expurgari à natura consueuit. Porrò cùm humor ipse melancholicus feci vinariæ proportione respondens, in particulam aliquam defluit, ibiq; impactus manet, interdum varices facit, aliquando verò cancrum, vtpote cùm ipse deferbuerit. Cùm verò ad cutim vniuersam expellitur, fit is morbus, quem elephantem nominant. Est itaque cancer particularis quædam elephantiasis, quam vulgus malè lepram appellitat. Dicit Galenus 2. ad Glauc. cap. proprio, quòd cancrum incipientem multoties sanauerit, sed magnitudine eleuatum sine chirurgia nullus sanauit, idem & in Arte parua dicit. Quanto autem sanguis ex quo ortum habet cancer, craßior fuerit ac nigrior, tanto deterior affectus eius est. qui enim sanguinem minùs crassum habet, magis obedit purgationibus & pharmacis. Et, dixit Auicenna, accidit in quibusdam horis, vt sanetur cancer incipiens: confirmatus verò non. Hinc & Leonus; Hoc malum per sui initia, priùs quàm in membro figatur, curari potest. Sed vbi in molem satis insignem attollitur, insanabile efficitur. causa dicta est superius. Hinc quoque dicebat Rhasis 7 ad Almanz. Cancer est ægritudo in qua est maxima fatigatio: & ferè incurabilis est. cui si cùm incipit succuratur vt decet, & regatur, forsitan stabit vt est, nec augmentabitur. Cancer verò confirmatus non curatur, nisi cum omnibus suis euellatur & extirpetur radicibus & venis. Sic etiam Tagautius. Cancer autem iam confirmatus (vt dicitur) atque inueteratus, curationem non admittit, nisi radicitus extirpetur, aut per sectionem scilicet, aut per vstionem: Verùm qui in penitioribus corporis partibus constituti sunt cancri, talem curationem non desiderant, vt sequenti aphorismo nos edocuit senior ille medicorum facilè princeps Hippocrates, inquiens Aphor. 38. lib. 6. Cancros occultos omnes melius est non curare: curati enim citiùs pereunt; non curati verò, longius tempus perdurant. Experientia namque (vt in Commentario huius aphorismi Galenus testatur) compertum est, omnes qui huiusmodi cancros sectione, aut vstione curare tentârunt, illos magis irritasse, & breui homines interemisse. Soli

Qui cancri radicitus tolli debeant, & qui non.

itaque cancri illi curationem huiusmodi admittunt, qui in summa corporis parte hærent, quiq; exulcerati sunt, & adeò laborantes fatigant, vt & ipsi vltrò chirurgi manum efflagitent; & simul in talibus partibus cōsistant, quas resecare & exutere vnà cum radicibus possis. Voco autem radices cancri, cum Galeno, eas venas quæ plenæ sunt sanguine melancholico, & vndique versum ad loca circumstantia extenduntur. Cæterùm ex cancro non vlcerato non rarò fit vlceratus (vt longo posteà tempore nostræ euenit moniali, quamquam tunc adhuc chirurgus quidā ineptus, veniēs Dordraco, huic pollicebatur sanitatem: posteà ipsa (sūmptâ miseris modis tandem vitam cū morte mutauit) putrescente scilicet spacio temporis humore, in vasis delitescente, vel irritato à medicamentis inconsultè admotis, affectu. Hunc autem exulceratum cancrum pessimum esse indicant omnes, & veræ curationi (quæ omnia molitur & agit, vt laborans particula ad sanitatem perducatur) prorsus ineptum. Hic enim ad perfectam atque absolutam sui curationem mordentia, aspera, ac vehementia desideraret medicamenta. Atqui (vt diximus) talibus magis irritatur, efferaturq;: tantum abest, vt sub iis vel mitescat, vel consanescat. Proinde satis fuerit si cancros non vlceratos, etiamnum summa corporis occupantes, præsertim maiores & iam inueteratos, prohibeamus augeri, à perfecta quidem curatione manū subtrahentes. Quod & superiore aphorismo nos commonuit Hippocrates. Cancros enim eos, qui sine exulceratione fatigant, etiam (Galeno autore) occultos nominauit. In quibus sanè exulcerationem minantur, vehemens caliditas & pulsatio. Cæterùm, quod ad curationem cancri non vlcerati adhuc incipientis & nondū inueterati, summa corporis occupantis, attinet; curatio cancri non exulcerati & adhuc recentis tres habet scopos præcipuos. Primus est, humoris melancholici generationem prohibere. Secundus est, succum melancholicum genitum & per totum corpus dispersum vacuare. Tertius, humorem, qui locum affectum occupat, vel regerendum vel digerendum omnino; adhæc, particulæ laboranti robur adferendum esse insinuat. Primus scopus perficitur eā viuendi ratione ad vnguē obseruatā, quæ suprà in capite de scirrho legitimo nominato, tum obseruatione præcedente præscripta est. Id autem inter cætera maximè ac præcipuè obseruandum est, vt

Radices cancri quæ.

Cancer exulceratus pessimus affectus.

Quæ notæ in cancro futuram exulcerationem portendant.

Triplex curando cancro scopus proponitur.

Primus scopus.

iis, qui hoc affectu laborant, ea alimenta offerantur, quæ refrigerandi atq; humectandi vim sortita sunt: quæq; probū ac tenuem succum, in corpus ingesta, generant. Cuiusmodi sunt, cremor. hordei, pisces saxatiles, omnis generis aues, præterquam palustres: ouorum, sed maximè sorbilium (quæ Græci ῥοφητὰ vocant) lutea; & quæ eius generis sunt alia. Quod si caliditas æstatis digna, citra febrem tamen, in particula laborante adfuerit, lac bubulū, à quo butyrum fuerit extractum, vel serum lactis tutò offerri potest. Sed & olera, quæ refrigerantis atque humectantis naturæ sunt, veluti malua, atriplex, blitum: & quando tempus tulerit, cucurbita, item citrulli & borago illis in cibum permittūtur. Secundus scopus, qui est, totum corpus ab humore melancholico, vnde vitium hoc originem traxit, repurgare, completur purgātibus medicamentis vacuandæ atræ bili accommodis, in capite de scirrho superius enumeratis. Sed vt seriatim & per ordinem progrediamur, purgationem ordiemur, lenita aluo, à sanguinis detractione: & modò ætas & virtus permiserint, vena incidēda in gibbero media. Mox humorem præparabimus syr. de fumoterræ, de acetosa, de bug. inde euacuabimus, semper à lenioribus & simplicioribus incipiendo; & ab ipso epithymo (quod Romani inuolucrum vocant) pondere quatuor drachmarum in sero lactis mulsiue, vt Galenus præcepit lib. 14. Meth. Ea autem quantitas epithymi, vel paulo maior, tertio quoq; die offerenda est, vt scilicet melancholicus humor, qui in venis collectus est, & cancro generationem dedit, sic sensim atq; ex interuallo vacuetur: quandoquidem vniuersum simul euacuare vix datur. Sed nec semper prohibere possumus, ne deinceps eiusmodi succus in corpore generetur, & in venis colligatur. Itaq; materia eiusmodi antecedētis purgatio, sic per initia quidem simplicium aliquo, per vices molienda est. Deinde, si res ita expostulet, antequam ad fortiora veniamus, compositorum aliquo vtemur. vt, ℞. electuarij lenitiui, diacathol. ana ℥ v. confectionis hamech ℥ ij. misce: & cum decocto florum & fructuum cordialium, & myrob. chebul. & emblicorum fiat potio breuis. Vel exhibenda postea hiera Ruffi, vel Auicennæ, quæ nigrum veratrum recipit. Nec ab iis quidem ita repetitis purgationibus prius desistendum est, quā ni totus ille succus melancholicus eductus fuerit, & pars non amplius tumescat.

Victus ratio tenuis sit, bonique succi.

Secundus scopus.

Humoris melancholici vacuatio.

Venæ sectio.

Epithymum.

Sensim ac blandè, non semel atque affatim purgandum in cancro.

Hiera Ruffi.

Hiera Auicennæ.

Quòd si nihil obstiterit, hoc est, si ætas, & vires permiserint, etiam, vt diximus, sanguinem mittemus, & postea purgabimus: & si fuerint mulieres, menstrua euocare vtile erit, si quidem nondum quinquagesimum annum attigerint, vt lib. 2. ad Glauc. Galenus nos admonuit. Hæc secunda indicatio omnium prima est Galeno, quæ verò primo loco posita est, secundum ordinem sibi iure vendicat. Communis namque (inquit lib. 14. Methodi) indicatio curationis in cancro est, humorem vnde vitium est natum, illicò vacuare: mox verò prohibere, potissimùm si fieri potest, ne de cætero eiusmodi succus melancholicus in venis colligatur: sin id fieri nequit, saltem eum omnino ex interuallis vacuare; & simul particulam firmare, ne quid humorum redundantiæ ad eam confluat. Sed, quod omiseramus, si hæmorrhoïdes in viris, quibus emanare consueuerunt, suppressæ sunt, recludantur.

Tertius scopus.

Tertia igitur indicatio (quæ omnibus eiusmodi affectibus ex fluxione creatis communis est) nobis insinuat humorem, qui in particulam affectam procubuit, vel regerendum esse, vel digerendum omnino: adhæc particulam firmandam esse, ne quid humorum redundantiæ (vt suprà diximus) ad eam confluat. Porrò repellendi quod influxit, tempus accommodum erit, in principio quidem, tam in ipso purgationis tempore, quàm antè. Vbi verò iam totum corpus exquisitè purgaueris, tunc digerendi dabitur occasio. Verùm si mediocris tantùm purgatio præcessit, mixtam habere facultatem quod applicabitur medicamentum conueniet, reprimentem scilicet, & digerentem.

Quid in principio & simul ipso purgationis tempore agendum.

Sanè, vt has intentiones ritè assequaris, deligenda tibi erunt medicamenta, quæ viribus quidem sunt mediocria, qualitate verò minimè mordentia. Talia enim huiusmodi affectibus solùm sunt idonea. Nam quæ imbecillas vires habent (vt Galenus ait lib. 14. Therap.) nullum operæ pretium efficiunt, sed vincuntur. Quæ verò valentiore sunt facultate, vehementer quidem tenuiores, quæ in venis sunt, sanguinis partes, vel digerunt vel retrudunt; crassas verò & melancholicas, quas faci priùs assimilauimus, nec euocant, nec reprimunt; quoniam potiùs eas ad soluendum ac discutiendum contumaces reddunt. Ad sanandos igitur incipientes cancros, mediocrium virium medicamentis est opus; quæ scilicet nec propter imbecillitatem vincantur, nec propter effectus vehementiam,

Quod aptum medicamentum cancris.

valen-

valenter sanguinem incrassare valeant: adhac item (ut dictum est) quæ omnino haud mordeant: quandoquidem vitii malignitas ab iis quæ mordent irritatur, ac (ut dici solet) efferatur. Cæterùm cùm materia ex qua ortum habent cancri, magnâ ex parte crassa sit, repulsioni, ac etiam resolutioni contumax, sine inobediens, multaq; malignitatis particeps, sat fecerimus (ubi saltem periculum ex chirurgia timuerimus, nec curari affectus aliter possit) si usu præcedentium medicamentorum, ex ustis elotisq; metallicis (ut Galenus consulit) acceptorum, ipsos augeri prohibeamus, & præsertim si maiores fuerint: aut iuxta Auicennæ sententiam, eos ab ulceratione vindicemus. Ad quas intentiones lib. 2. ad Glauc. succum solani, & medicamen ex pompholyge constans, aut quod ex chalcite fit (diapalma vulgò appellatur) magnoperè Galenus commendauit. Proinde Theodoricus ad eam rem ung. instituit diapompholygos nominatum, quod eidem recipit olei ros., ceræ albæ ana ℥ v. succi granorum rubrorum solani ℥ iiij. cerussæ lotæ ℥ ij. plumbi usti & loti, pompholygos (quæ tutia vulgo dicitur) ana ℥ j. thuris ℥ ß. Refert quoque Galenus lib. 1. de compositione pharmacorum secundùm locos, unguentum quoddam ex Apollonio ad manantia capitis ulcera, quæ Græci achoras vocant, institutum: quod ad eiusmodi cancrosos tumores adprimè utile esse adfirmat. Recipit autem olei vel rosacei vel omphacini (id est, immaturi) heminam, quæ Græcis Cotyle dicitur; quod in pilam plumbeam infusum tantisper (sub sole) cochleario etiam plumbeo agitari debet, aut pistillo plumbeo teri, donec crassescat nigrescatq;, adeò ut plumbi colorem referat. Deinde seorsim conterito lithargyri lib. 1. cerusæ tantundem, & cum oleo commisceto, ac fiat unguentum. Sed & hanc descriptionem fieri vidi in Italia ipsius diapompholygos: ℞. olei ros. lib. j. ß. cerusæ lotæ ℥ iiij, ceræ albæ ℥ x. plumbi usti, tutiæ præparatæ ana ℥ iij. succi granatorum, solatri viridis ℥ VIII. thuris albi ℥ j. ex cera & oleo fiat ceratum: dimittatur infrigidari: postea pulueres misce, in fine verò succum solatri: & in mortario bene commisce, & malaxetur manibus; & fiant magdaleones. Sed & aliud ung. diapompholygos Bononiæ in usu est ad cancros: ℞. pul. plumbi usti loti, pompholyg. olibani ana ℥ iij. absinthij (credo quòd intelligunt succum) ℥ ij. ceræ

Succus solani.
Diapompholygos.
Diaphœnicine seu diapalma.
Vnguentum diapompholygos Theodorici.
Apollonii medicamentum.
Hemina capit ℥ VIII. & ß.
Alia descriptio diapompholygos.

ceræ ʒ ij. olei ros. ℥ v. vnæ lupinæ, id est, solatri, nempe baccarũ seu fructuum succi q. s. At descriptioni diapompholygos Theoderici adiicere licebit interdum lemnium sigillum, bolum arm. succum semperuiui vel vuæ acerbæ in plumbeo mortario, cum plũbeo pistillo vsque ad glutinis consistentiam subacta. Porrò quantum valeat facultas plumbi, præsertim combusti & eloti, in omnibus cancrosis dispositionibus, satis superq; nouerunt omnes, qui de hac re periculum aliquando fecerunt, & qui attentè legerũt quæ scribit Galenus de plumbo (quod molybdos Græcè eidem dicitur) lib. 9. de simpl. medic. facultatibus. Ad eandem morbosam dispositionem laudârunt Paulus & Auicennas emplastrũ ex cancris fluuiatilibus, præsertim si parem modum cadmiæ receperit. Cancrorum igitur fluuiatilium crematorum, & cadmiæ par modus in pollinem coactus inspergitur, aut cancrorũ cinis vnà cum cerato inspergitur. Panis etiam cum symphyto apponendus, ita quantitatem moderando, ne aggrauet: item rosæ, melilotum, pap. sem. cum passo trita, & paululum decocta, ac subinde cum luteis ouorũ subacta applicanda. præterea hoc malo correptis dãda sunt medicamenta quæ venenatis aduersantur, vt est theriaca & antidotum mithridatium. Sed & idem Auicennas iubet minutos cancros, in quibus locis apprehendi possunt, radicitus esse extirpandos, excidendósve: facta verò excisione huiusmodi crassiorem sanguinem circumquaq; exprimendum esse, deinde cauterio locum esse adurendum. Hoc enim reliquias materiæ dissipat & absumit, membrum roborat, & hæmorrhagiã prohibet. Galenus etiam ante Auicennam cancros interdum per chirurgiam extirpandos esse permisit, lib. 14. method. medendi, vt de cancro vlcerato postea dicemus. Verùm enimuerò, tametsi curationem hanc, quæ per chirurgiam fit, Galen. & Auic. permittunt, ad vitãdum tamen hæmorrhagiæ & vlcerationis, imò verò & vitæ ægrotãtis periculum, ea omissa, curãdi rationem præscriptam, quæ solis lenibus & quasi adblandientibus medicamentis fit, tamquam tutiorem & minùs calumniæ expositã, amplecti, atq; ea sola contenti esse debemus. Quandoquidem si eiusmodi tumor cancrosus, qui iã in molem insignem creuit, qua sanis partibus coniungitur, totus circumcidatur, statim immodicæ profusionis sanguinis, propter vasorum magnitudinem, maximeq; arteriarum, periculum imm-

Plumbi vis mirabilis in cancrosis tumoribus.

Paulus lib. 4. ex Archigene.

Chirurgia in cancris temerè non adhibenda.

immittet. Quas venas si laqueus (inquit Galenus) intercipias, consortij iure aliæ partes afficientur, & ingenti dolore cruciabuntur. Adde, quòd excisa carcinomata (vt Celsus ait lib. 5.) etiam post inductam cicatricem tamen reuerterunt, & causam mortis attulerunt, quod & ego ipse experientiâ ita fieri cognoui, vt post abscissam mamillã cancrosam, cancer posteà denuo redierit, mortemq; intulerit. Sin eius mali radices exurere velis, neq; hoc quidem sine graui iactura vicinarum partiũ fiet, præsertim si iuxta principes partes exustio fiat. Itaq; cancri maiores, & qui iam inueterauerint, neq; ferro temere adurendi sunt, neq; scalpello excidendi, sed blandè potiùs, ac leniter (uti diximus) tractandi. Plerique enim nullam vim adhibendo, qua tollere id malum tentent, sed imponendo tantùm lenia medicamenta, quæ quasi blandiantur, quo minùs ad vltimam senectutem perueniant, non prohibentur. Reliqua quæ ad huius operis complementum seu absolutã de cancro tractationem attinent, scholio sequenti de cancro vlcerato, tum locis iam superiùs citatis, requirenda sunt. Interim capita curationis cancri non vlcerati adhuc incipientis, & summa corporis occupantis, ex Tagautio hîc apponemus. In cancro incipiente, & qui ex humore non admodũ crasso constat, nec venas valdè tumentes exerit, humorem melancholicum, vnde hoc genus vitij nascitur, à toto corpore inprimis vacuato. Ergo si ætas & vires ferant, secta in cubito vena, sanguinem primùm, quantum res ipsa efflagitat, mittito. Deinde medicamenta bilem atram per aluum exigentia, initio blanda, & mitiora, posteà vehementiora, exhibeto. Si menstrua in mulieribus ante quinquagesimum annum, aut mariscæ tum in eis tum in viris, ex internallis sanguinem fundentes suppressæ sint, illas modis omnibus prouocato. Interim tenuem victus rationem & quæ probum succum ac minimè melancholicum generet, instituito. Si prohibere non possis, quo minus succus crassus & melancholicus in venis colligatur, eum ex internallo tum simplicibus, tum compositis medicamentis vacuato. Remedia affectæ parti ante purgationem, & in ipso purgationis tempore, repellentia; vbi verò corpus integrè repurgatum est, digerentia, viribus mediocria, & qualitate minimè mordentia adhibeto. Ergo solani succum, vel medicamentum ex pompholyge, aut quod ex chalcite fit

(diapalma vulgo appellatur) atque id genus alia dolenti loco admoueto. Quòd si per chirurgiam cancrum sanare audebis, melancholico humore priùs medici consilio repurgato, quod vitiatum est, prorsus excidito, & sanguinem satis multum effluere sinito, crassioremque ex vicinis partibus exprimito, atque affectum tandem similiter reliquis vlceribus sanato.

OBSERVATIO VI.

De cancro vlcerato in mamilla dextra, qui postea mortem intulit.

CÆCILIA apud Clarisseas Delphenses cùm cancrum inueteratum & magnum in mamilla dextra longo tempore habuisset vlceratum, ita vt toto vitæ meæ tempore maiorem mamillam non viderim induratam; tandem hic cancer adeò exedens detegebatur & exulcerabatur, vt corruptæ carnis speciem exhiberet, cum fœtore, & cum sordida illuuie, horrido aspectu, labris præduris & inuersis; quæ omnia signa in cancro vlcerato esse solent; adhæc sanies tenuis nigra subinde & fulua manabat; vapor expirabatur, cordi, ori, cerebroque grauis; febris assidua, eaque lenta inerat, frequensque animi defectio, quæ præsertim cùm cãcer in mammis inhæret, adesse solent. iam quoque exesis venis sanguis adeò profundebatur, vt chirurgus Guilhelmus de Dalem, qui eam tractabat, sanguinem reprimere non posset: cui accedebat & Cornelius Ericius confrater meus, vt eam consilio suo interdum iuuaret, aut saltem subinde inuisendo alacriorem redderet, & aliqua ex parte consolaretur. Erat autem tantus fœtor, vt ego ipse, dum à chirurgo medicamenta adhiberentur, semel ex vehementi odore in animi deliquium inciderim. Et profectò vsque adeò malignus erat cancer, & ita longè lateque se se dispergebat, vt neque chirurgus prædictus ferro eam tangere auderet, quamuis pau-

cis antè annis in alia sororcula in mamma cancrum (tamen non vlceratum) excisione curauisset, nostro & Cornelii Ericii consilio, quæ adhuc dum hæc recolligerem, nempe anno 1590, viuit. Sed hic cancer adeò inueteratus & malignus erat, vt neque incisione neque corrodentibus medicamentis per chirurgum curari posset, vlceratione etiam totam mammam ferè occupante, & sanguine feculento axillares arterias replente. Quare, cùm de plena curatione desperaremus, adhibitis solummodo remediis blandis, vt aquâ plantaginis, cum cerussa, si sanguis profunderetur, tum aliis cancrum vlceratum mitigantibus, palliatio ad tempus fiebat per eundem chirurgum. Sed cùm sua malignitate paulatim talis cancer (quali similem numquam vidisse me recordor) proreperet, non solùm carnem, sed & alias partes solidiores depascens, non diu pòst hæc ipsa magnâ cum miseriâ quasi cadauerosa, cùm nos & Ericius & ipse chirurgus prædictus vix fœtorem toleraremus, vsque adeò vt chirurgus eam non satis bene tractare posset, tandem obiit, anno 1570, sub finem Iulij mensis.

SCHOLIA.

CANCER hic vlceratus ex calidiore & acriore fit humore, vt & scholio præcedente diximus. Habet quidem eandem causam cum superiore, nisi quòd humor atrabilaris magis sit acrior, vnde & exulcerat. Causa cancri vlcerati. *Signa quoque in hoc differunt; quòd in cancro vlcerato, præter dolorem, duritiem tumorémque vlcera erosa ac inæqualia conspiciuntur, plurimâ ex parte sordida, labris prætumidis, aspectu horrenda, & concretâ humorum colluuie ingrata. Quæ verò (inquit Paulus) pura videntur, feculenta, liuida, atque interdum etiam subrubra & cruenta apparent: sanies inde manat continuò tenuis, aquosa, nigra, aut fulua, grauiter olens.* Signa. *De prognosticis scholio præcedente satis dictum est. Sed quod ad curationem cancri vlcerati attinet: si huiusmodi cancrum per chirurgiam curare audeas, cæpisse quidem (vt ait* Ratio curandi cancrum exulceratum.

Vacuatio. *Gal.14. Therapeut.) à vacuando per purgationem melancholico humore oportebit: vbi verò totum quod vitiatum est, prorsus exciderit, ita vt nulla supersit radix, fines effluere sanguinem: nec properè eum inhibebis: imò premendo potiùs vicinas partes, exprimes ex his crassiorem; mox curabis eo modo quo alia vlcera curari consueuerunt. Sunt qui exciso carcinomate, & crassiore sanguine ex circumstantibus partibus expresso, ferramentis igni candentibus locum adurunt. Alij cùm partem aliquam corporis carcinoma eiusmodi, quod cum vlcere est, occupauit, hoc (si locus non refragetur) circumcîdi opus esse tradunt, dein vinoténus aduri, tritaq; cãtharides ex alumine & cyprino oleo superponi. Alij verò à sectione & vstione quæ fit ignito ferramento, abstinentes, corrosione valida ex adurentibus medicamentis factã vitium hoc totũ extirpant & destruunt. Porrò medicamenta eiusmodi si quando adhibenda sunt, valentis admodum facultatis esse debent. Nam, vt scribit Hippocrates, extremis morbis, extrema remedia adhibenda sunt. Tanta autem est huius vitij malignitas, vt mitiora planè contemnat remedia. Inter cætera verò præstantissimum ac tutissimum auxilium in hoc affectu Guidoni à Cauliaco prædicatur, arsenicum sublimatũ, cuius egregias dotes suprà iam multoties commemorauimus, & in sequentibus adhuc celebrabimus. Hoc (inquit Theodoricus) cancrum, lupum, esthiomenum (hoc est, sphacelum seu siderationem) noli me tãgere, fistulã, & tales omnes pessimos morbos, prima die occîdit & extirpat. Cæterùm & ipse Valescus refert de medico quodã & chirurgo, qui cancrum, vlcera tibiarum antiqua succo solatri vel plantaginis fouebat, in eo posito puluere arsenici; pannumq; in eo madefactum superponebat: & sanabantur multi cùm adiutorio Dei & illius medici. Cæterùm magna locorũ circumstantiũ interim dum hæc admouentur, cura semper habenda est, ne scilicet ea ipsa inflammatione atq; humorum confluxu occupentur: quod incommodum facilè deuitabis ipsum arsenicum sublimatum iusta quãtitate & legitimo modo adhibendo (quã quantitatem coniectura tantùm artificiali rationalis definit medicus:) partesq; vicinas & carcinoma cingentes, bolo armeno, vel vng. de bolo arm. & succo solani, & id genus aliis illinendo. Inter adurentia & multùm corrosiua, absq; tamen dolore, connumeratur puluis mercurialis,*

Excisio.

Vide Paul. lib.6.

Vstio.

Cantharides.

Corrosio.

Carcinoma mitiora contemnit remedia.

Arsenicum sublimatum.

ex inuentione Iohannis de Vigo. Vbi autem ipsum arsenicum, effectum, quem desideras, præstiterit (quod ex loci inflatione sine tumore, & mora triduana deprehēdes) dolor mitigandus erit, & crusta casus hoc emplastro procurādus: ℞. decoct. althææ, maluarum, viol. ana lib. j. farinæ hordei q. s. misce: inde bulliant ad spissitudinē, quibus adde olei rosati, olei violati ana ℥ j ß. Intea ouorum num. ij. croci parum. Cancro verò sic penitus extincto, ac radicitus extirpato, vlcus ipsum quod remansit, similiter aliis cauis vlceribus curabis. Carcinoma autem prorsus extinctum agnosces, si proba & sana caro apparuerit, si & nulla virulenta proluuies se in parte affecta ostenderit, nullaq́, amplius grauteolentia, eorum qui proximè astant, nares offenderit. Cæterùm soli illi cancri etiā cum vlcere consistentes, curationem eiusmodi, quæ vstione vel sectione fit, admittunt, qui in summa corporū parte hærent, quiq́ adeò laborantes fatigant, vt ipsi vltrò (inquit Galenus) chirurgi manumq́ efflagitent, & simul in talibus partibus consistant, quas resecare & exurere vnà cum radicibus possis. Sed cùm hæc curandi ratio, non sine graui ægrotantis periculo (vt suprà scholio præcedente de cancro nō vlcerato monuimus) administrari possit, temerè adhuc in talibus adhibenda non est. Itaque si in penitioribus corporis partibus constituti sint cancri istiusmodi, aut in talibus quidem consistant, quas nec adurere, nec exscindere vnà cum radicibus possis; vel si loca principibus membris vicina occupent, vel laborans ob virium imbecillitatē tale curationis genus sustinere non possit, aut forsan extrema hæc subire nō velit; adhæc si ex hac curandi ratione deterius aliquod malū sequeretur: breuiter si periculum ex chirurgia, id est, sectione, aut vstione, timeamus, nec curari affectus aliter possit, sat fecerimus, si hunc angeri prohibeamus proba inprimis victus ratione, & commodis vacuationibus, solisq́ lenibus & quasi adblandientibus medicamentis vtentes: à vehementibus verò & acribus prorsus abstinētes. Ergò imperanda ægris talis victus ratio est, quæ tenuis sit, bonuḿq́ & minimè melancholicum succum generet. Quod si ob iecoris caliditatem & siccitatem excedentem, probiberi non possit, quin crassus & melancholicus in corpore sanguis procreetur, cibis refrigerantibus, & humectantibus erit vtendum, quibus hepatis intemperies paulatim emendetur. Conueniunt itaque in hoc affectu ptisanæ cremor,

Lenitiui effectus arsenici notæ.

Extincti carcinomatis notæ.

Quinam cancri vlcerati, vstionem, aut sectionem desiderent.

Quibus cancris duntaxat adblandiendum, vera curatione omissa.

Victus ratio in cancro vlcerato obseruanda.

cremor, lactisq; serum, vinum paucissimum & aquosum, pisces saxatiles, atque omnis generis aues, præterquam palustres. Ex oleribus malua, atriplex, blitum, cucurbita, atque id genus alia. Acrium esus, & repletio omnis vitanda. Sed & crassior ille succus, qui in venis colligitur, ex interuallo vacuandus erit, interdum purgante medicamento, interdum (nisi quid prohibeat) venæ sectione. In mulieribus quoque, si quidem liceat per ætatem, menses euocandi: atque etiam in viris hæmorrhoides (si eas pati consueuerunt) proritandæ. Loco autem affecto imponenda remedia sunt, quæ dolorem leniant, & ita ipsum firmare possint, vt nihil redundantiæ humorum amplius excipiat, quæ item refrigerent & exiccent, minimè verò mordeant aut irritent: cuiusmodi sunt solani succus, vel aqua distillata: cùm succi copia non est, plumbum vstum & elotum, vng. album, quod habet cerussæ in aqua ros. lotæ ℥ I X. litharg. albi loti ℨ V I. olei ros. lib. j. ceræ albissimæ ℥ iij. vel paulo plus: confice secundum artem. Nec minus confert vng. ex lithargyro & plumbo vsto: ex pompholyge quoque, scholio præcedente descriptum: aut aliis id genus metallicis vstis & elotis. Aqua etiam, vt vocant, camphorata similiter & succi in mortario plumbeo ducti huic vitio efficacissimè admouentur. Laminæ quoque plumbeæ maximo & penè incredibili vsu cancris ipsis exulceratis super inducuntur. Modus autem vsus succi solani (quod medicamentum eiusmodi affectibus vtilissimum esse scribit Galenus) talis esto. Solani succo linteum molle duplicatum imbuito, & loco affecto imponito. Extrinsecus lanam mollinsculam eodem succo madentem linteo circumdato: atque hæc, ne siccescant, eo succo subinde irrigato. Hoc remedium loco dolenti inductum, sine dolore ac molestia (inquit Paulus) exulceratis cancris subuenit. Plurima medicamenta composita, à Galeno, Paulo, Celso, Aëtio ad hunc vsum conscripta sunt, ex quibus duo hæc selegimus cum Tagautio. Argenti spumam & cerusam in plumbea pistella cum oleo rosaceo tantisper conterito in sole, dum plumbi colorem, vnguentum quod ex his fit, acquisierit. Aliud, quod magnopere probo: ℞. plumbi vsti & eloti, pompholyg. thuris ana ℥ v. absinthij ℥ j. olei ros. lib. ß. ceræ ℥ j. ß. succi solani q. s. ad vnguenti crassitudinem. Insigniter autem leniunt solanum, atq; plurimùm in ipsis exacerbationibus, & cruciatus

Succus melancholicus ex interuallo vacuandus.

Quæ loco affecto imponenda.

Succus solani.

Vng. album.

Laminæ plumbeæ.

Modus vtendi suco solani.

Vng. ad cancros vlceratos.

suo tempore, malua, aut althæa (quam bismaluam appellant) in Malua, althæa.
mulso subacta liquefactave & rosacei paulo leuigata, instarque
cataplasmatis illita. Adhæc cataplasma ex ficubus aridis, meliloto
(quam Latini sertulam campanam vocant) ruta, thure, bunia-
de herba, id est, napo, diligenter cum oleo contusa. lenit item cata- Aliud.
plasma quod constat palmularum dactylis in passo decoctis, qui-
bus adiecta sint ouorum lutea, polentaque. Adhæc quod ex papa-
uere aut meconio factum est, aut polygono aut seride, hoc est,
cichorio: hæc quidem in doloribus usui sunt. Multi mitigant eius
fraudulentiam & lupacitatem (ita loquitur Guido) cum pecia
scarlati, & appositione carnium gallinarum. Hinc vitium hoc Cancer vlceratus cur
ideo lupum appellari vulgus putat, quoniam carnes unius galli- quibusdam
næ si apponantur, quotidie ferè absumit & deuorat. Quod si for- lupus appelletur.
sitan eiusmodi gallinaceæ carnes, vel similes, illi pro pabulo non
offerrentur, carnes sibi proximas, ceu lupus quidam famelicus, ad
eandem quantitatem depasceretur & exederet. Quidam huic
malo veluti adblandiuntur, admoto puluere stercoris humani &
anethi, igne concrematorum: item appositis quibusdam herbis, ut
scabiosa, trifolio, verbasco, id est, tapso barbato, & herba Rober- Herba Roberti.
tiana nuncupata, quæ quibusdam myrrhis Dioscoridis esse puta-
tur. Valescus addit & scrophulariam, ceterach, gentianam, &
capillum Veneris: ex quibus, inquit, possunt fieri potiones & empla-
stra. Sed & caprifolium, pilosella, pulicaria & puluis repertus in Valescus.
fungo qui se se dilatat supra terram ad modum stellæ, si appo-
nantur. Quidam præter unguenta superius dicta, apponunt pe-
ciam scarlatæ (ut vocant:) alij ung. ex pul. litharg. ℥ ij. cerussæ,
tutiæ ana ℥ j. olei ros. ceræ nouæ ana ℥ ij. fusis simul & coctis
addita ℥ ß. plumbi usti conficiunt, & in eo pannum blauium (ita
enim loquuntur, id est cæruleum) madefaciunt cerati instar, &
apponunt per multos dies: interim tamen omni die mundificando
cancrum. nonnulli sophisticari iubent cum cerefolio, vel aqua
iridis, cardui benedicti cum puluere seminis eius. Quidam acci-
piunt extremitates spinarum mori syluestris, quæ præsenti anno
creuerunt, habentium quinque folia: destillentur: & inde lauans
membra cancrosa: est enim mirabile, etiam si cancer ipse in pa-
lato esset. Cæterùm, utcumque res se habeat, commemorata nu-
per remedia (quoniam ferè temperata sunt) si magnopere non
pro-

prosint, nocere saltem non possunt. Hæc de cancro: nunc ad elephantiasin seu lepram Arabum accedamus, quæ tertius corporis cancer existit.

OBSERVATIO VII.
De elephantiasi & lepra Arabum.

CVM in Gallia adhuc praxin exerceremus, vir quidam ad me & chirurgum quendam in ciuitate Pithueriensi experiendi causa accessit, vt à nobis sciret: numquid lepra vera afficeretur nec ne. Inprimis colligentes signa tam ex principe Auicenna, Gordonio, Gherardo Viatico, quàm Gilberto, iuxta ordinem satis facilem, hoc modo processimus: Primò dando verba consolatoria: deinde auxilio Domini Altissimi inuocato spem ægrotanti adiecimus, quod ista ægritudo procul dubio futura esset ad salutem animæ; & ideò de ea re non dubitaret, & propterea nobis veritatem diceret de omnibus quæ eundem interrogaremus: nam esto quòd leprosus reperiretur, id sine controuersia in animæ salutem sempiternam accessurum; modò id sibi à manu Domini contigisse sine vlla querela aut murmuratione fateretur: nam quantumuis exosi sint leprosi à mundo, à Deo tamen minimè, vt certò constat de Lazaro, quem plus cæteris dilexit Deus (ita vt Christi ipsius historia habet) qui eum in sinu Abrahæ excepit: Diuitem verò, qui Lazarum spreuerat, ad tartara demiserit. Deinde proposuimus eidem vt nobis iuraret dicere veritatem de interrogandis. Postea interrogare cœpimus de iis quæ hominem ad elephantiasim seu lepram disponere possunt, numquid parentes leprosos habuisset, aut num cum leprosis vnquam conuersatus fuisset, vel etiam aliquando hæmorrhoïdes habuerit, quæ nunc fortè restrictæ sint: vtrum vsus esset cibis melancholicis: iam quoque quales ægritudines in vita ali-

aliquando passus esset; num quartanam habuisset, aut variolas, vel morbillos passus esset. Aut si in hepate vel splene debilitatem vel caliditatem pati solitus fuerit, vel somnia grauia, ponderosa, prementia, terrẽtia, melancholica, subtristia, qualia sunt bufones videre, serpentes, incubum pati. Vel si sentiat acuitatem, ardorem, puncturam in carne, vt ex vrticis aut spinis fieri assolet. Hæc enim signa mala sunt. Cùm enim elephantia seu elephantiasis Græcorum seu Arabum lepra, de qua nunc agimus, fit morbus venenatus in terrena substantia, totius corporis naturam (vt rectè annotauit Fernelius doctissimus) immutans. Quum enim terrenus ac melancholicus humor venenatam qualitatem asciuerit, eam mox tum visceribus, tum partibus omnibus impartitur, quæ dein inquinata, terrenum quendam ac melancholicum succum vel ex purissimis alimẽtis gignunt eiusdem veneni participem: quo partes imbutæ ac nutritæ paulatim ac longo tempore similem nanciscuntur naturam, fitque in eis elephantia totius substantiæ morbus. Neque verò hic morbus (quod plerisque visum est) cutem solam aut corporis summa, sed & intima quæque ossáque ipsa inuadit & obsidet, quòd omnia impuro fruantur succo. Quamquam autem ipsa morbi qualitas, ad totum corpus pertineat, præcipua tamen vis in iecóre atque liene residet, quæ sua dein vitia corpori toti impartiunt. Ideò & de morbis hepatis ac lienis inquirendum. Præterea elephantiam alij ab ortu, alij contagione, alij sponte proprioque vitio contrahunt. Ab ortu, qui ex elephantico parentum semine procreati sunt: atqui si parentum alter quum genuit elephanticus erat, fœtus quoque nascetur elephanticus: tanta est diuinæ illius procreatricis facultatis energia, vt in semine intemperato ac prorsus impuro consistens, corporis partes fingat vel ex impura materia. Si nondum elephantiâ parens,

rens, quum genuit, tenebatur, sed in eam duntaxat erat propensus, filius eâdem ætate qua parens elephanticus euadet. Quorundam etiam literis proditum est, mulierem quæ instantibus aut profluentibus mensibus conceperit, fœtum edere in elephantiam procliuem. ideò rectè in Lege prohibitum erat, ne quis cum menstruosa muliere concumberet. Contagione verò siue concubitu, siue accubitu, siue assidua vitæ consuetudine, lues hæc hominem adoritur, quòd ex elephantico perniciosa qualitas pariter cum humore transferatur in aliud corpus, sensimque irrepat in omnes partes. Proprio corporis vitio inducitur, cùm bilis atra plurimum exuperat, quæ sensim ac tempore venenatâ labe inficitur. Nam veneni species in nobis gigni potest, vt de peste aliàs demonstrauimus. Exuperat autem, quum vel sanguis vel melancholia vel bilis flaua supra modum torretur. Quocirca eos adoriri solet, quibus vel menses suppressi, vel varices, vel diuturnæ hæmorrhoïdes curatæ sunt: & eos qui bubula, ceruina, asininàve carne vescuntur, cæterisque cibis glutinosis atque crassis: eos denique quibus vel iecoris ardor, vel victus calidior bilem flauam cumulauit, quæ diu cohibita degenerauit in atram. Quæ mala quum non nisi florentis aut etiam prouectioris sint ætatis, elephantia nec pueros nec adolescentes sponte inuadet. Cæterùm vt redeamus eò vnde digressi sumus: postea ad vrinam eius deueni; numquid ipsa liuida an alba, subtilis, pilosa an trumbosa & cinerosa esset. Dicit tamen ipse Fernelius, quòd quæ ex vrinis aut ex sanguine tradi notæ solent, incertæ omnino sunt atque fallaces. Postea ad pulsum deuenimus; numquid is debilis, occultus, & paruus esset. Postea diligenter totum corpus inspeximus: atque id acu pungi iussimus per chirurgum, vt experiremur, numquid sentiret, cute leniter perforatâ. Caput quoque diligenter animaduertimus: simi-
liter

liter & faciem: eâ tamen cautione, ne ex eiusdem anhelitu inficeremur. Propterea vidimus numquid pili capitis leniter decidere inciperent, & numquid subtiliarentur, & æger tam in superciliis quàm palpebris & barba depilaretur, ac pili ex iisdem locis extracti carnem in radice haberent, vt in porcinis pilis apparere solet. Deinde spectauimus numquid tuberositas vel tumor, inflatio, craßities ve in palpebris aut superciliis conspicerentur: numquid & in facie sentiretur formicatio, tamquam formicæ irreperent per faciem, aut punctura acuum siue spinarum etiã in fronte & aliis partibus corporis: numquid etiam motus titubationis seu iectigationis, vt vocant, & distorsio in partibus faciei & aliis membris fieret. Propterea & totum corpus nudauimus, num aspersa aqua tamquam guttæ pluuiæ caderent super faciem aut alia corporis loca, rugositatesque in fronte apparerent, & contractio palpebrarum adesset. numquid furfures cum vnctuositate cutis capitis & totius corporis haberet; & ideò vt chirurgus eum vnguibus fricaret, mãdauimus. Nam incipiente morbo viuidus ille coloris flos perit, cutis decoloratior appâret, aliis quidem nigricans, aliis flauescens, aliis albicans: vnde nonnulli tres elephantiæ statuerunt pro coloris varietate, differentias: hinc densior, durior, asperiorque redditur, quum scilicet iam multo est humore perfusa. Talis verò præcipuè conspicitur aut in facie aut in manibus aut in pedibus, naturâ, quoad licet, vitia propellente in corporis extrema. In his sensus torpescit, frigusque perpetuum inest, maximeque in pedibus: licet enim horum initio integer seruetur motus, stuporis tamen & frigoris sensus inest. Tum temporis verrucæ plurimæ succrescunt, non in manibus solùm, sed & in facie & in reliquo corpore: peculiares verò in linguæ radice. pedes, manus & facie; tument in hisque varia prominent tubercu-

 la,

la, maxime verò in malis quæ extuberant liuido tumore: labra inuertuntur, nares resimæ obstruuntur crassitie alarum, & rimis discerptæ crustulas nigras atque cruentas excutiunt: oculi candidum flauescit, miraque crassitie quasi vngue obtegitur: supercilia prædura ac ferè callosa, atque etiam glabra. Ex his enim, quemadmodum & ex palpebris, & ex mento, pili venenatâ qualitate imbuti defluunt, dum tandem horrenda euadat partium omnium deformitas. Manuum pedumque digiti siccitate dehiscunt, vnguesque finduntur ac dilacerantur: totius etiam corporis cutis arescit, atque fœda siccaque scabie exasperatur, eaque interdum cum pruritu. ipsa quinetiam musculorum caro absumitur ac sensim liquescit. Malo autem ingrauescente, pro stupore cutis sensus perit, manente motu, vt ne infixa quidem acicula dolorem moueat, neque inspersa feruidior aqua exurat: vox in gutture raucescit, respiratio difficilior euadit, spiritus totiusque corporis exhalatio fœtet, sordida virulentaque vlcera in manibus, pedibus & plerisque locis excauantur, grauisque putredo omnia contaminat. Est autem eo sæuior elephantia, quo signa grauiora apparent: maximè verò quum non in summo duntaxat corpore, sed & in ipsis quoque visceribus, in ossibus, cæterisque interioribus partibus firmiùs inhærescunt. Non omnia tamen in omnibus, sed alia in aliis comparere solent. Istis consideratis, oculos quoq. eius inspicere cœpimus, cùm in iis signa certiora (iuxta quoque Neotericos) reperiantur, an eorum color esset liuidus aut fuscus, tenebrosus in albedine ipsorum: & numquid rotundiores fierent circa angulos, & lucescerent cum intuitu, aspectu fixo & horribili; & num circulos haberent rubeos, & ex se præberent horrorem videndi eos, vel quòd in eis appareant distorsio, ieſigatio, lachrymæ, & sit aquositas multa, quamquam tales non reuera plorent.

piorent. Iam & oculi quibusdam videntur exire à locis suis, & facies est multum terribilis in aspectu: quæ signa sunt cæteris potentiora. Nec satis esse putauimus quòd conspiceremus numquid pili totius corporis graciles, rari & pauci essent, cùm tales fiant ob materiæ crassitiem & compactionem (vt vocãt) non potentis exhalare per poros, ex quibus pili generari debent. ideo & capillos conspeximus ad solem, vtrùm graciles essent, decliues, vel recti admodùm, more setarum porci: nam hoc signum est lepræ, ob materiam terrestrem ex qua orti sunt. & ideò diligenter ægrum conspeximus, numquid supercilia & etiam cilia pilis nudata haberet: nam leprosi in superciliis pilos non habent potissimùm, nec apud oculi angulos. Post hæc considerauimus nares, quæ solent augmentari, incrassari (vti diximus) & extrinsecus dilatari, interiùs verò coarctari & oppilari, ita vt anhelitus eorum, tum efflatio, fiat eis difficilis & fœtidus: & loquãtur per nares (quemadmodum & quidam nunc lue gallica infecti) & cartilago nasi corroditur, vlceratur, & tandem nasus cadit, & est naufragium manifestum: nam vt ablato frontispicio domus, ipsa domus deformatur; ita & ablato naso, tota facies deturpatur. Ab istis signis descendimus ad partes oris; & cum oris speculo chirurgo imperauimus vt animaduerteret depressâ linguâ numquid grana ad modum porcorum leprosorum in lingua seu radice eius conspiceret: adhæc extractâ linguâ cum panno, diligenter conspeximus numquid in eius radice corpuscula quædam ad modum granorum milij albi inueniremus: hæc enim perfecta signa lepræ existere solent. Interim obseruabamus, numquid lingua extrà propenderet, tum labia emitterentur, vel sanguinem funderent, ac vlcerarentur, vel fœtida forent, simul labra incrassarentur, denigrarentur, conuellerentur, aut distorquerentur. A lingua ac labiis seu labris ad au-

res accessimus, numquid rotundiores fierent, incuruarentur, & pulpæ earundem contraherentur, graciliores fierent atque acutiores. Mox ad musculos qui intra pollicem & indicem digitum erant, deuenimus, conspicientes num aliqua ægritudine consumpti forent. Similiter faciem quam diligentissimè iterum conspeximus secundò, num eius color rubicundus foret, liuidúsve, aut ad plumbeum colorem tendens, vel maximam nigredinem, vtrùm guttæ rosaceæ in ea conspicerentur, vel tuberositas, pustulæ ac ionthi adessent, simulq. inflata foret, & aspectus eiusdem turpis esset, leoni similis & horribilis, tum diuersæ formæ ac fixus. Interim quoque iussimus vt cantaret, vt ex illo perciperemus numquid vox eius rauca, ferox & aspera foret: quod etiam signum lepræ est. Postremò eum vestibus detractis nudum conspeximus, vt diligenter consideraremus an macilentus esset, niger, ac num asperitas in ipso corpore aut cute cum lenitate vnctuosa, quod etiam est signum lepræ: quare & chirurgus paratam habuit aquam in pelui, & sal in vase, & baculum: aquam autem spargebat, & quasi irrorabat super ipsius spatulas, vt periculum faceret num aqua cuti adhæreret: nam si manerent guttæ, & vesicæ minutæ quasi in loco vnito, hoc est pessimum, eo quòd significat vnctuositatem in carne ægri, quo minùs guttæ aquosæ dissoluantur, sed inhæreant. proptereà & cutem quoque iussu nostro aquâ confricabat, numquid eidem adhæreret, vel facilè ab eâdem dissoluta caderet, aut non appareret. ideò & cutim digitis comprimendo diligenter attigimus, vt cognosceremus numquid caro eius vnctuosa esset. salem deinde proiecit in cutem eiusdem: nam si adhæreat, signum est quoque vnctuositatis. deinde cum baculo per perticam vt saltaret imperauimus, ad probandam virtutem motiuam, maximè musculorum, numquid post saltum inciperet cadere vel tre-

tremere. Poſt hoc conſiderauimus totius corporis cutem, numquid color eius mutatus foret, aut morpheâ infecta, vel ſcabioſa, pruriginoſa, impetiginoſa, aut pediculoſa vel verminoſa: itémque num ad aërem aut aliunde criſpetur aut rugas habeat, vt anſer deplumatus: num in cute oriantur nodi, excreſcentiæ, puſtulæ ſeu eminentiæ: num adſit aſperitas, tuberoſitas, circa iuncturas & extrema. Imperauimus quoque vt facies eidem cooperiretur, ne videre poſſet, & vt chirurgus diceret, Caue, quia ego pungam te in pede; & ipſum tamen non pungeret: ſed poſteà pungens illum in pede, peteret num punxiſſet: nam ſi diceret non punxiſſe, ſignum eſt lepræ. oportet verò vt pungantur ſtilo aut acu in ſpatulis, tibiis, & in talo, vel in minimo digito, & vicinis locis, vſque ad genu: vel à minimo digito manus, vſque ad cubitum: & ſi ſentit punctionem, bonum ſignum eſt. Sed quare magis in iſtis locis pungendi ſint, & cur minùs in iiſdem ſentiant, ratio eſt, quia debiliores ſunt, & ideò citiùs à naturâ ſpiritibus deſtituuntur. Poſteà quoque ſpectanda ſunt crura (vti fecimus) numquid pulpæ eorum decurtentur, & numquid adſit ſenſibilitas in punctis factis in eis: & num ſint crura ſcabioſa, ſqualida. Dehinc quoque circumſpeximus num pulpæ manuum ac pedum macilentiores eſſent ac decurtatæ, & numquid in eis foret inſenſibilitas, manſura, frigus, dormitatio, ſtupor, præcipuè in extremis digitis, & præcipuè minimi digiti & illi propinqui: quæ omnia in manu extenduntur aliquando vſque ad humerum, & in pedibus à digitis ipſis pedum vſque ad genu vel anchas: & expertiſſimum ſignum eſt lepræ. Interim & periculum fecimus num manus eſſent nodoſæ, & pedes contracti, puſtulis fœdis, duris, maculis pannoſis infecti; & num eſſent impotentes ad ambulandum, vel ad opera ſolita peragenda: facta quoque, vt ſuprà diximus, examinatione num-

numquid saltare vltra perticam aut lapidem posset: periculum quoque facientes, numquid separatio in manibus tum pedibus adesset : num vngues scabri forent, inspissati, liuidi; & num in illis aut vicinis partibus fissuræ, seu scissuræ tam in pedibus quàm manibus apparerent : nam solet in istis & fieri mutatio coloris cum sanguinis mutatione, si premantur: & incipit in iisdem fieri forma fœda. Deinde considerauimus sudorem eius, num corruptus esset, & ad fœtorem decliuis; idem quoque experimentum facientes de superfluitatibus eius, quæ non solùm fœtere solent, sed & totum corpus hirci instar fœtet. Non minùs, si fieri potest, perquirendi sunt mores eorundem à notis & amicis aut astantibus; quia sunt vt plurimum malorum morum, dolosi, suspiciosi, habentes quasi quemlibet suspectum: sunt astuti; facilè irascuntur, & magis solito in furorem & iram concitantur: ardent in coitu, & sentiunt se debiliores ex coitu. Quamquam autem diximus quòd signa in sanguine (teste Fernelio) sint incerta; iuxta tamen alios Neotericos ea volumus indagare: quare extraximus sanguinem per chirurgum à vena communi mediana dicta, in tres scutellas eum partientes : in prima scutella, cùm sanguis propè esset congelatus, grana salis grossi ad quantitatem pisorum imposuimus, vt videremus num sal liquefieret & dissolueretur: id enim dispositionem lepræ præsignat, & magnam sanguinis adustionem, vt ferunt. in secundam scutellam iniecimus acetum vini acerrimum, vt videremus num mutaret colorem sanguinis, vel ibidem faceret ebullitionem quandam, quemadmodum si proiiciatur super terram; nam hoc est malum, significat enim terrestreitatem. tertiam partem sanguinis, quæ erat in tertia scutella, posuimus in panno lineo clauso, & duximus in aquam (potest & contineri in ripa fluminis aut torrentis currentis) donec substantia sanguinis ablue-

ablueretur; & tunc periculum fecimus numquid in panno arenositas stridens inter digitos confricata maneret, aut sanguis vnctuosus reperiretur id enim malum præsagit. vbi etiam remaneat caro in panno, strideatque & fœtorem habeat, aut nigrescat, significat ariditatem, adustionem, vel lepram: at cùm appâret caro alba in sanguine, est bonum signum. Addunt alii, si sanguis positus in aqua clarissima supernatauerit, tunc eum esse aut corruptioni proximum, aut saltem, vt loquuntur, in viâ corruptionis: si verò petat fundum, non esse ita. si autem sanguine conseruato in panno lineo, & in aqua, vt dictum est, expresso videantur aliqua corpora carnea, liuida, ad modum milij vel panici, signum est lepræ. si super sanguinem quoque abiecto liquore ponatur vrina ægri, & ea si non misceatur sed submergatur, signum est lepræ: sin secus, pro optimo signo habetur. Sed cur magis de vrina quàm humore dicant, ratio est, quia eius corpus magis subtile, magisque penetrans est quàm alius humor; & propter maiorem conuenientiam quam habet cum sanguine, cùm sit eius colamentum. & quamquam de vrina quoque signum falli possit, vt diximus ex Fernelio; quatuor tamen modis alii hoc indagari posse admittunt. primò quòd vrina leprosorum debet esse alba, cum quadam limpiditate, & clara ac tenuis: secundò debet esse, quantum ad eius contenta, vmbrosa, & debent intùs apparere corpuscula ad modum farinæ vel furfuris bene triti. item si matula moueatur, debet facere sonum; & ratio est, sicut in hecticis debet carere sono propter oleaginitatem resolutam à corpore, sic in istis debet facere sonum, propter terrestreitatem (vt loquuntur) & siccitatem corporis. Istis signis omnibus consideratis, vt examen debitè fieret, accepimus tabulam in qua scripsimus partim bona signa, partim mala, vt non deficeremus in iudicio: & tan-

dein conclusionem facientes, quòd mala à bonis superarentur, lepram nondum confirmatam esse pronunciauimus, sed facilè in lepram eundem casurum, si non bona victus ratione tum medicamentis vteretur. At hic discedens cùm se denuò reuersurum diceret, sed antè cum amicis suis se communicaturum, verùm medicamentis per nos præscriptis vti necessarium existimarent, posteà non rediit: & sic nulla medicamenta præscripta sunt. At alios in quibus suspicio eiusdem morbi æquè euidens erat; ob plurima & manifestissima indicia, quæ in illis apparebant, dei opt. max. auxilio, debitis accommodisque remediis præscriptis (qualia in sequentibus Scholiis memorabuntur) à fœdissimo hoc malo liberauimus, aut saltem imminens malum auertimus & præcauimus, summi Dei nutu, cuius nomen in omnibus morbis inuocandum.

SCHOLIA.

De elephantia Arabum, quæ in crinibus fit, diximus abundè lib. 2 95 Obs. & Curationum nostrarum medicinalium, Scholio Obser. 25. At hîc loquimur de Elephantiasi Græcorum, quæ lepra recentiorum est, hoc est, ipsorum Arabum; & vulgo dicitur morbus Diui Lazari. Longè hic differt à Græcorum lepra; vt sequenti scholio dicemus. Est igitur elephantiasis cancer vniuersi corporis, ab elephante animali nomen accipiens, ob affectionis magnitudinem, longitudinem, & cutis asperitatem. Dicitur etiam Satyriasis, quòd facie, qui sic laborant, Satyris similes sint: quoniam & alacritas quædam vehemens ad coitum ipsis inest, quemadmodum de Satyris fertur; quòd scilicet semine abundent: largior siquidem ipsis generatio in seminariis vasis, ob materiæ crassitiem, accidit. Vocatur etiam Leontiasis, quòd frons ægrorum cum quodam tumore laxior reddatur, ad similitudinem pellis flexilis superciliorum leonis. Barbari autem quatuor species seu differentias lepræ ponunt: & primam volunt fieri ex sanguine melancholico adusto, aut melancholia adusta; & appellant hanc speciem elephantiam. Quæ vero fit ex sanguine bilioso adusto

Lepra Arabum. Morbus Diui Lazari. Elephantiasis Græcorum. Satyriasis. Leontiasis. Barbari quatuor differentias lepræ ponunt.

adusto aut cholera adurente, & inficiente sanguinem, vocatur Leonina: at quæ de sanguine adusto phlegmatico, aut phlegmate adusto inficiente sanguinem fit, appellant Tyriam, vt primam ab elephante, ita & hãc à tyro serpente quæ verò fit ex sanguine in se adusto & corrupto, aut re aliqua corrumpente ipsum extranea, simpliciter alopeciam nuncupant, à similitudine alopeciæ seu capillorum defluuij. Raro tamen volunt has species puras simplicésve inueniri, frequenter vero compositas, binas vel ternas, vel etiam quatuor, simul omnes commistas. At illi qui Græcos ob id sequuntur, omnes sub elephantiasi differentias comprehendunt: quam eandem & iterum in duas differentias secant. Cùm enim elephantiasis (vt dicunt) quemadmodum cancer, ab atra bile fiat, hæc atra bilis cùm duplici modo generetur, nimirum vel ex melancholico sanguine, feculentioreq́ue, & veluti eius limo; vel ex bile flaua, vrijsque nimium vstis: prima eius differentia subrubicundam elephantiasin, mitiorem quodam modo, vt autem veriùs dixeris, minùs malignam procreat: Altera verò flauæ bilis nimium exustæ soboles elephantiasin malignitorem & seuiorem producit; in qua totum corpus fœdatur vlceribus, & extrema decidunt. Qua propter morbo tam vitiis immanius admonenda non est. Differt à cancro, quoniam hic vnam partem solummodo occupat; elephantiasis verò largè per vniuersum diffunditur, ita vt spatio temporis ossa quoque vitiet. Talis morbus frequens est in Alexandria, ob victus rationem & loci caliditatem. Crassis enim cibis, vt pulte, lenticula, cochleis, salsamentis, nonnunquam & asinina carne, Alexandrini vtuntur. Ambientis verò aeris caliditas hunc humorem ad cutem euocat: vnde malo huic est origo. In Germania & Mysia rarò; apud Scythas, qui lacte vescuntur, vix vnquam apparuit: quoniam neque crassis cibis aluntur, neque ambiens aër in ipsorum regionibus calidus est. Sed nunc temporis videmus hic in nostra Germania inferiori, seu Gallia Belgica, & potissimùm in nostra Batauia seu Hollandia, plurimos passim fieri leprosos, populatim per vrbes vagantes: cùm tamen ipse Galenus vix dixerit in Germania fieri: multoq́ue minus dicere deberemus eum morbum in Batauia nostra gigni posse, quæ aërem crassum, frigidum, sæpiùsque humidum, ambientem habeat, locis multis aquosis circumdata.

1. Elephãtia.
2. Leonina.
3. Tyria.
4. Alopecia.

Secunda species elephantiasis.

Quibus elephantiasis differat à cancro.

Gal. ad Glauc. 2. cap. 10.

cumdata. Igitur ob aliam quandam causam in Batauia nostra illam luem prouenire dicendum est; & fortassis ob crebram in hisce regionibus salsarum carnium & plurimorum salsamentorum corruptorum ac piscium non bene salitorum esum plurimi simili elephantiæ malo corripiuntur, simili, inquam: nam eos legitimâ elephantiâ corripi non crediderim. Et, vt verum fateamur, non omnes illi qui leprosorum nomine per has & vicinas regiones circumuagantur, verè leprosi sunt, sed solummodò ob cutis exteriorem fœditatem aut turpem scabiem, à mundis & nimium anxiè formidolosis hominibus refugiuntur, & pro verè leprosis habentur. Imò vix decimus quisque illorum verè leprosus aut legitima elephantiasi correptus esse deprehenderetur. Nam, vt hoc exemplo & ratione confirmem, cùm inter Henricum Vergerium, medicum insignem (piæ memoriæ) Haghæ commorantem, & inter me, verba de Lepra Arabum fierent, tandem rem ipsam diligentiùs ruminantes & sedulò inspicientes, cum maximo nostro dolore & indignatione animaduertimus, quòd ob incuriam vel potiùs imperitiam medici illius Harlemensis, cui negotium examinandi leprosos totius nostræ patriæ incumbebat, pro elephantiacis & leprosis indicabantur quamplurimi, qui duntaxat fœda scabie infecti, vel aliquo inquinamento cutem exteriorem duntaxat deturpante, vel vitiligine, leucis, alpho vel morphea, aut impetigine, lichene, psora, quæ Græcorum lepra est, laborabant: nam hoc ipsum passim in mendicantibus leprosis sæpe vidimus, qui equidem si bene tractarentur, etiam facilè curari possent; & iam plurimi etiam tales à nobis persanati sunt. Quocirca, si omnino signa iustâ trutinâ & diligenti examine excuterentur, non tam subitò tam multi nunc homines leprosi ab omnium hominum consortio abiudicarentur. Sed quàm sit venenatus morbus elephantiasis, nunc ex parte Obs. præcedente ostendimus; & eiusdem generationem explicamus. Est enim morbus hic (vt & Arabes volunt, qui ita suam lepram de qua nunc agimus definiunt) corrumpens complexionem & formam & figuram membrorum: proueniens ex multa aspersione cholera nigra corruptæ ad totum corpus. quam definitionem Auicenna posuit 3.4. tract. 3. cap 1. Quod ad causas attinet, quamuis iam ex supra dictis haberi possint, tamen ad

Auicenna.

tres

eres praecipuae reducuntur. Aliae enim sunt primitiuae, procatarcticae, seu externae, ut est corruptio aeris, quemadmodum euenit in aere pestilentiali, in apparatu, aut in participatione aut confabulatione cum leprosis, quia aer inspiratus & expiratus ab eis corruptus & infectus corrumpit aerem circumstantem, & demum qui eundem quoque attrahit, cum morbus sit contagiosus, & inuadens alios, ut idem dicit Auicenna: ita & concubitus cum leprosa, vel cum muliere, cum qua paulo ante concubuit leprosus, semine eiusdem adhuc in utero manente. Propterea, recte dicebat Gordonius, quilibet caueat sibi ne cum muliere leprosa concumbat. Dicam, inquit, quod mihi accidit. quaedam Comitissa lepra affecta, Montem pessulanum accessit, quam tandem etiam in curatione mea susceperam: & quidam Baccalaureus in medicina ministrabat ei, & longa conuersatione tandem rem habuit cum ea, ita ut eandem impraegnaret; at miser postea perfectissimè leprosus factus est. Igitur faelix quem faciunt aliena pericula cautum. Iam quoque res ab externo venientes ad has referuntur, ut animi accidentia, ira, tristitia, timor, pusillanimitas, si longo tempore perdurent, melancholicum humorem gignunt, ut 6. aphor. 23. constat. longa similiter continuatio ciborum melancholicorum; ut sunt, legumina, caseus antiquus, carnes caprarum, ursorum, vulpium, & asinorum, porci, praecipuè leprosi, habentis carnes glandulosas; usúsque carnium salsarum, & piscium salitorum: & comedere lac & pisces in eadem mensa, teste Auicenna, Valesco, & aliorum authoritate, si diu continuentur. Causa antecedentes lepra sunt, nimia caliditas hepatis, adurens vel incrassans sanguinem, ipsúmq; conuertens in naturam melancholiae; sed & multiplicatio melancholici humoris in hepate, venis vel liene, idq; per viam generationis vel adustionis à complexione calida. Causa coniuncta: ut cùm sit aegritudo haereditaria, quia filius leprosae vel leprosi nutritus est lacte leprosa. alia autem & coniuncta & simul immediata est ipsa melancholia corrupta ad superficiem corporis transmissa; aut error assimilatiuae virtutis in carne, sequens errorem digestiuae in hepate & venis: & causa efficiens magis antiqua, iuxta Auicennam, est malitia complexionis hepatis, inclinans ad caliditatem & siccitatem, quoniam adurit sanguinem; quamuis lepra sit morbus frigidus,

Causae procatarcticae.

Historia Gordonii.

Causae antecedentes.

Causae coniunctae.

frigidus, ut dicebat Auicenna; & causa materialis immediata est ipsa melancholia. Quod ad signa attinet, licet ea ipsa ex parte

Signa.

obseruatione praecedente enarrauimus; ut ea tamen breuibus complectamur: Consequitur eos, qui obnoxij futuri sunt huic malo, segnities, spiratio tarda, spirandi difficultas, motus difficilis, assidua constrictio alui; vrinarum, veluti sunt iumentorum lotia, excretio; respiratio grauis, & foetida, ructus continui, qui etiam ipsis agris aliquid molestiae addunt: appetitus non obtusi quidem, neque inflammati, impetus in Venerem intensus. Iam verò vbi ad cutem progressum fuerit malū, malae primùm crassiores fiunt, & mentum, deinde rubescunt, non florido, sed liuido rubore, & sub lingua venulae varicosae fiunt, ac nigrescunt: quod signum est, etiam viscera ipsa in simili constitutione esse einsmodi, & praecipuè iecur. Capilli magna ex parte rari fiunt, piliq́; superciliorum decidunt. Nasus fit simus, & prius corrumpitur; vnde Guido etiam lepram à lepore nasi dictam esse vult, quemadmodum & Valescus annotauit: aures erosae: labra crassa: vox rauca: sub lingua & sub auribus crebrae minutaq́; veluti glandula, his similes, quae in porcis grandinis nomen habent, inueniūtur. In summa, facies aspectu horrenda est. Si paululum corpus incaluit, cutis acubus pungi videtur; aut si refrigeratur, instar depilmis anseris exasperatur. Quod si magis adhuc morbus auctus sit, tumores crebriores, ac maiores in tota cute oriuntur, ita vt digiti in manibus, pedibusq́; saepe sub his condantur. Turbulenta sunt insomnia, mens subdola: vitam vt amittere metuunt, sic generoso animo (quoniam sunt pusillanimes, affectum ferre non possunt: verùm veluti se ipsos condemnantes, se occultāt, & notos homines vitant. Quidam porrò ex eis, ad modum eorum, qui suffocantur aut strangulantur, maximè circa somnos, afficiūtur. Eadem ferè signa apud Holerium de morbis internis cap. 61. de elephantiasi verâ recensentur. Fiunt autem tales pterygodes, quasi alati, & Satyros repraesentant. Somnia molestissima, incubi, moeror, & angustia. Copiosam huius descriptionem habes apud Aretaeum. Si libet rem omnem excutere, vide 7. lib. Gilberti, cap. de lepra, de signis eius generalibus & cuiusque speciei propriis, tum elephantiae, leoninae, tyriae, & alopeciae. de his quoq́; si libet, Gordonium & Valescum consulito. Sed quia hic morbus

contagiosus est admodum & abominandus, atque aliquando cognitu difficilis (vt etiam annotauit idem Holerius) optimè constitutum est à veteribus, vt extra vrbis pomœria ablegentur elephantici: & medici doctissimi, velut critici ac censores, constituantur, qui hos explorent, vt apud Belgas & Arelate. Qua de re doctissimè scripsit F. Valeriola in suis Enarrationibus. Initium est de annua elephanticorum apud Arelatem probatione, veteri senatus consulto instituta. Vnde & rectè dicebat Holerius: Sæpiusq; medicus, vt de morbo indicet, quàm vt eundem curet, appellatur, vt hîc fit. Signis itaque de morbo pronunciandum est. Temperamentum hominis inprimis spectandum est: & sic qui sunt sanguine crassiore, huic vitio magis opportuni sunt; & aliquando hæreditarium malum est. Locis calidioribus adustus sanguis, aut à frigore congelatus hoc malum inuehit à febribus continuis malè curatis, ab vsu alimentorum & medicamentorū quæ melancholiam gignant aut pituitam crassam (vt Arabes quoque volunt) quæ aduritur, quæ nimium incidunt & attenuant, aut aliter calfaciunt, nonnunquam huius mali initium est. Signa quædam vniuoca faciunt, alia æquiuoca. Vniuoca, vt ab elephantico prognatos esse, ab auis, aut atauis repetita origine: cum elephanticis consuetudo, excretionum consuetarum retentio: ciborum crassorum, salsorum, acutorum, nidorosorum, assiduus vsus: vini multi & crassi potus: vita ærumnosa in metu & mœrore: extuberationes in plerisque corporis partibus, sed in facie magis, & secundum frontem: aures acuminatæ, nasus simus, labra crassa, horrendus aspectus, color faciei ex rubeo liuens, vocis raucitas, oculorum rotunditas. Signa æquiuoca sunt, extuterationes extremorum & crurum: color morpheæ similis, & tenebrosus: capillorum defluuium, & tenuium regeneratio: musculorum (præcipuè pollicis) consumptio, stupor aut sensus amissio in extremis partibus induratis & exiccatis, scabies, impetigines, gutta rosacea, extuberationes rotundæ & duræ sub lingua, palpebris, auribus; vlcerosa lassitudo, cutis crispitudo instar inplumis anseris, vnctuosa cutis, & tanquam resterfa aquâ, sanguis triurbosus, niger, liuens, obscurus. Ex his omnibus notis, vel multis simul concurrentibus, vel paucis, sed essentialibus & pathognomonicis, explorantur elephantici.

Extra vrbis pomœria cur elephantici ablegandi sint.

Signa vniuoca.

Signa æquiuoca.

Oportet

Oportet igitur vocatum medicum, ut de re magni momenti pronunciet, hæc signa omnia percurrere. Quæ ut aucta sunt, ita & aucti vitij indicium est. Hanc autem rem signorum ad unguem pertractauit Gilbertus loco citato, ubi & specierum signa quoque distinguit. Sed de generalibus signis cùm satis dictum sit, specierum signa hîc breuiter ex eodem annotemus, & primò de elephantia, quæ fit ex melancholia adusta, ab elephante nomen trahens: quemadmodum elephas cæteris bestiis magnitudine, fortitudine, & cutis turpitudine præcellit, ita & hæc speciebus aliis maior est & fortior, quantum ad causam & curationem: & quia hoc animal maculosum est, ita & elephantia, quamuis hoc commune sit in omni lepra: quia in principio maculæ superueniunt, & citò recedunt: hæc & malitia & turpitudine alias antecellit. & vniuersaliter pronunciatur eandem incurabilem esse, quamuis curam eius intensionem recipere, vel remissionem & mitigationem. Fit autem ex cibis melancholicis. ut iam diximus, ut carne caprina, bouilla vetusta, ceruina, lentibus, vino forti aut corrupto, alliis, cibis potibusq; corruptis ingestis, coitu cum leprosis, confabulatione, aspectu eorum, cohabitatione, aut hæreditario iure, menstruis repressis, comestione carnium infectarum suillarum leprosarum. His color est liuidus totius corporis ac faciei, ad nigredinem vergens: ex leui frigore talis color apparet, vel leuissima alia causa: aspectus est horridus, cutis dura, squalida, subfusca, subnigra; & in hac maior est & crebrior partium insensibilitas, cum stupore, quàm in reliquis. copia strumarum, glandularum durarum & tardantium, continua discoloratio: ferè semper subtristes sunt, famelici, sæpe constipati. temporis progressu supercilia arctantur, fit oculorum rotunditas, palpebræ corrugatio, narium constrictio, oculi distorti; labia, nares, & frons rugis exarantur: granula sub lingua, vocis raucedo, manus nodosæ, contractæ, ac pedes: pustulæ duræ, turpes maculæ, panni, verrucæ nigræ, musculorum consumptio; fissuræ: pedibus ac manibus impotentes sunt. Hæc efficit melancholia sicca. Vrina modò glauca & tenuis: paucus vel nullus sudor, fœtor oris: sanguis in phlebotomia niger, liuidus vel citrinus, cum terreo colore, qui citò condensatur à vena egressus, & quanto magis lauatur in aqua, tanto magis condensatur; & in lotione apparent

Signa elephantiæ, ex neotericis.

qua-

quadam venulæ albæ, quasi neruorum rami: & cùm tractantur, strident. Hæc ægritudo tardè venit ad augmentum & quandoque facit fissuras in superciliis, manibus & pedibus, & aliis partibus diuersis ipsius corporis. Leonina verò fit ex cholera inficiēte sanguinem, vel sanguine cholerico adusto, ex rebus adurentibus, cibis calidis, acutis, alliatis, piperatis, vino forti, reliquisq; omnibus acutis. Signa communia quædam cum alopecia habet: nam depilantur supercilia, facies citrinum colorem acquirit, aut subrubrum. ita & totum corpus rubet, vel citrinescit (sic enim loquuntur;) punctura in palpebris, oculi rotundi, tremuli, instabiles, constricti, narium compressio, vox gracilis, eiusq; mira asperitas, quasi catulorum, fissura labiorum, cutis crepatura, separatio vniuersalis iuncturarum, in manibus & pedibus, sed præcedit varia macularum distinctio per totam cutem, ad modum leoninæ pellis, gingiuarum corrosio: valdè sitibundi sunt, & clamosi, venerei, iracundiores cæteris: patiuntur constrictionem pectoris & thoracis, extremorum gracilitatem, ventris strictturam. Vrina tenuis, pauca, colorata, sanguinea subrubea vel aliquid sanguinis continens: adest impetigo, serpigo, morphea rubra, crocea, cùm inueteratur: corroduntur extrema. Sanguis exiens à venis, subtilis est, & igneus, & quasi scintillis distinctus, qui & tardè condensatur & in lotura citò dissoluitur. hæc species citò venit ad augmentum, & postea vix aut numquam curatur; omnia hæc operatur choleræ intensa siccitas. præterea adest iisdem continua narium oppilatio, & strictura, & ex qualibet leui frictione sanguis egreditur. Tyria fit ex phlegmate adusto, vel sanguine adusto phlegmatico, & habet nomen à tyro serpente: nam quemadmodum serpens iste faciliè deponit spolium, ita laborans hac passione fœda, cutim citò deponit: citò enim putrescit cutis, & caro adiacens, ob corruptionem phlegmatis fit potissimùm ex cibis pituitosis, corruptibilibus, & specialiter lacte, & piscibus in vna mensa sumptis, tum [illegible]is caussis prædictis. his adest pallor faciei præter naturam, alphos. morphea alba: facies cutis semper est lucida, & quasi subtracta, paucos habens pilos, vel nullos circa mentum & supercilia: nullo sudore diffluunt; valdè pigrescunt: oculi patentes, & humiditas circa totum corpus, furfures, squamæ faciem fœdant albæ; plerisque venter laxus est:

Signa Leoninæ lepræ, ex neotericis.

Signa lepræ Tyriæ, à neotericis.

hinc

hinc debiles & dissoluti: habitudo est squalida, rugosa, facies subtumida est, nasusque crassus, & supercilia grossa sunt; & morbo accrescente cum malitia facilè depilantur, & subitò inflantur, tum reliqua omnia depilantur: inuertuntur palpebræ, lachrimantur oculi, oppilantur nares: gingiuæ & labia putrefiunt, & adiacens caro ob corruptionem phlegmatis. comprimuntur spiritualia: vox fit rauca, facies subtumescit, & spolia cutis tunc in modum serpentis depauperantur; & tunc ex phlegmatis infusione extrema quasi hydrope turgescunt, extremitates digitorum manuum pedumque incrassantur & putrescunt & crepant, finduntúrque, putrefiunt, cadunt vngues, & pustulæ abundant plusquam in cæteris: excreationes & emunctiones plurimæ. Vrina eorum semper est remissa, quasi saniosa in fundo, & sæpe quasi illacorum aut colicorum. Sanguis exiens à vena citò conuertitur in aquam, & mirè est aquosus & indigestus, & quasi varius; & est spissus vel subalbidus, & cinereus, & quanto magis lauatur, tantò magis induratur. & quoties in aliqua parte se se scabunt vel scalpunt, videntur quasi farinam & furfures excussisse. glandulæ molles in cute oriuntur: cutis mollescit & dealbatur; & aqua super eam conspersa non cohæret. Hæc autem species (vt animaduertimus sæpiùs) in nostris his regionibus

Signa lepræ Alopeciæ a neotericis dictæ.

magis est frequens. Alopecia à vulpecula depilata nomen habet: fit autem, vt diximus, à sanguine in se adusto aut corrupto, & re externa, negligẽtia phlebotomiæ, & diætæ. Hanc speciem præcessit incompositus rubor faciei, cum imbuto liuore vel citrinitate; & eius facilis mutatio in pallorem & remissio in ruborem. Fiunt autem maculæ rubeæ flauæ phlegmaticæ exteriùs, & sponte recedunt; & sæpe morphea rufa, rubores vlcerosi plurimi, desudationes plures, cum graui odore, maximè circa pedes & axillas. Venæ oculorum fere semper rubore perfunduntur, visus obliquatur, oculi semper fluidi & lachrymantes, supercilia & cilia depilantur; palpebræ inuersantur, incrassantur; nares oppilantur & comprimuntur; & gingiuæ putrescunt; nasus ingrossatur; difficultas fit odoratus, & fœtet anhelitus, & à gingiuis educitur sanies, & ex leni frictione, scalptu ab ipsis & naribus sanguis emanat: supercilia comprimuntur, facies tum corpus fœdantur pustulis & maculis rubeis: diffunditur cutis & caro

nimis

nimis mollis, & quasi semper subincida aliqua unctuositate perlinita: corporis autem adest habitudo sanguinea. Vrina verò est rubra & pinguis, & faciliùs quàm in cæteris turbatur, & fœtorem concipit vbicunque fundatur. Sanguis in phlebotomia turbatus apparet, statim & varius; & quasi continuatur in venis sanies, & est spissus & viscosus, & lotione denigratur & inuiscatur. Cùm verò iam manifesta fit corruptio, plus omnibus pustulæ totum corpus inuadunt, anhelitus præ reliquis fœtet, ex facili sanguinis alteratione; & nimis velociter morbus augmentatur, & citiùs extra castra mittuntur: & ideò cautiùs ab eis cauendum. Signa iam prognostica non solùm generaliora, sed & vniuscuiusque speciei iam dictæ, ex præcedentibus ferè patent. Est autem grauis morbus, & propè ex eorum numero, qui incurabiles existunt: & grauis quidem est ipsi ægro, intolerabilis autem conspicientibus, vtpote qui ipsum omnino auersantur, adeò vt & plerique ex necessariis & domesticis ægri ipsius conuersationem deuitent. Etenim suspicionem de se præbet malum, tamquam sit contagiosum: & sanè malum est cum eo conuersari: inquinatur enim aër quem inspirando attrahimus, ex vlcerum fœtore, & ex vitiata spiritus exhalatione. Cæterùm affectio ipsa non ob id solùm grauis est, quòd indissolubilem ferè habeat structuram & apparatum, sed quòd principia generationis eius fermè sint ignota: cùm enim circa superficiem iam vestigia eius appàrent, tunc illa non gignitur, sed perficitur, intùs à visceribus initio facto, & progressu vsque ad cutem dilatato: quare non absimile est, tumentes eminentias etiam in internis oboriri. Vnde & Rondeletius in method. sua curandi, cap. 87. de elephantiasi inquit: Morbus hic si extra dispositionem fit, non curatur. Nam vt cancer particularis non curatur, sic nec elephas, qui vniuersalis cancer dictus est ab antiquis. Cur non curetur, in causa sunt permulta. Primùm qui hoc morbo laborant, vel non conuenientibus, vel non opportunis & suo tempore remediis vtuntur: solent enim medicos consulere, cùm iam morbus à dispositione ad habitum transit, quo tempore partium substantia læsa est, & absumpta. Tunc certè morbus incurabilis est, tum quia materia in partes remotas recepta est, & ita inueterata, & incuneata, vt sibi reddiderit carnem similem, quæ materia

Signa prognostica

Rondeletius.

Cur elephantiasis incurabilis.

medicamentis laxantibus euacuari ampliùs non potest, tum quia digerentibus & aliis propriis remediis propter craßitiem & distantiam non potest discuti. Adde quòd intemperies illa sicca emendari non potest, vt in aliis à siccitate morbis. Hoc autem ob humidorum remediorum imbecillem agendi vim, tum ob magnam partium siccatarum resistentiam; quòd calor imbecillus est, qui actionem digerit, & partes cicciores reddita, densiores facta sunt: quam ob causam vis medicamentorum penetrare non potest, sine qua morbus educi non potest. Qua propter morbo iam victis manus admouenda non est. Apprehenduntur autem hac affectione viri magis quàm fœminæ; atque inter illos magis qui crassum & viscosum ac atra bile redundantem sanguinem habent, & qui pituitam multam salsam gignunt: ampliùs, qui victu crasso & ægre concoctili vtuntur, & qui in otio degunt: non minus verò & qui multis & inordinatè exercitiis vtuntur, & per hoc sanguinem inspissant: item hi qui cibos aßiduè in ventre corrumpunt: quod verò ad ætatem attinet, pueri & iuuenes, quo tempore maximè pubescere incipiunt. Addunt hæc indicia Neoterici. Primò, Auicenna inquit, Lepra quæ est debilis, difficilis est curationis: sed ea quæ incipit, iuxta eundem tum alios, (vt & Valescus annotauit) curari potest. Secundò, de curatione fortis lepræ non est spes. Tertiò, lepra confirmata si fuerit, magis est inobediens curationi. imò ea quæ est confirmata, cum manifesta corruptione formæ & figuræ, & rancedine, poßimus prædicere (vt dicebat Gordonius, & citatur à Valescio) quòd in æternum non curabitur: sed bene poßumus vitam prolongare, & diminuere materiam melancholicam, ne inuadat cor & membra principalia, cum medicinis & optimo viuendi modo. Quartò, lepra facta à melancholia quæ fit à cholera, est magis fœda, & maioris nocumenti, & difficiliorum accidentium, & vehementiùs adurens & exulcerans; sed est susceptibilioris curationis. Quintò, facta à fece sanguinis est magis quieta & salua, minusq; exulceratur: sed hîc intelligẽdum, modò fex illa sanguinis non aduratur. Sextò: illa quæ fit à melancholia adusta, est sicut illa quæ fit à cholera, & hæc tardiùs recipit curationem. omnia quoque hæc ponuntur ab Auicenna, 3. 4ti. tract. 3. Septimò, hæc ægritudo non cessat corrumpere com-

Viri magis apprehenditur leprâ, quàm fœminæ.

complexionem membrorum per qualitatem contrariam complexioni conuenienti vitæ, scilicet caliditati & humiditati, donec perueniat ad membra principalia, & illic interficit. ex quibus cognosces quantum res calidæ & humidæ proficiant elephanticis. Octauò: Gordonius inquit, Alopecia est minùs periculosa & facilioris curationis à principio: leonina verò faciliùs venit ad augmentum: elephantia verò tardiùs; & ideò tardiùs curatur. tyria medio modo se habet. Nonò, dicit Serapio, omnes species lepræ absolutè & in inceptione generationis suæ, suscipiunt curationem: At quando confirmatur & figitur, non speratur eius curatio. Similia refert idem Serapio in 5. lib sui Breuiarij: & talia quoque à Valesco annotantur. Sic & Holerius: Confirmata elephantiasis non curatur: recens curari potest & prohiberi. Recentem autem volunt, quæ annum non superat. Decimò: quanquam hoc malum ferè incurabile sit, tamen (vt inquit Aëtius) humanum est & plenum beneuolentiæ signum, in extremis etiam malis vsque ad experimentum procedere, ad difficultatem affectionis compescendam. Curatur autem cùm est in dispositione, victus ratione, & medicamentis. Victus ratio debet esse euchyma & humida semper, aliquando frigida, vt cùm à bilis adustione fiat; minùs autem, si ab atra bile vel pituita assata. Comedant quæ sanguinem temperent, quæ crassitiem dissipent, & dilutiorem reddant. Laudantur pisces aliqui saxatiles, & qui carne sunt media: qui crassa carne & nitrosa, mali, vt polypus, sepia, loligines. Ex crustaceis locustæ, astachi, conchylia, & ostrea laudantur. permittuntur pectines & petunculi, quia dulces, & succum faciunt minimè nitrosum, aut salsum. Olera etiam quæ sunt humida, vt lactuca, borago, spinachia, intybus domesticus, commendantur. Vituperantur caules seu brassica, & beta, & aliæ herbæ odoratæ. Fructus humidi, vt pepones, cucumeres, cucurbitæ, non sunt reiiciendi. Legumina omnia, & salita & acuta, omnino fugienda: salsamenta etiam quæ linguam pungunt. Instituta bona victus ratione humectante, imperantur ocium, quies & somnus, & quæcunque humectare & saginare corpus solent. Nimia corporis motio, & frequẽs vsus fructuum, balneorumq́ue, morbum citiùs producere faciunt: quare omnia hæc moderatè facere oportet. Alq; intẽt inprimis in hac lues

Quousque se extendat elephantiasis recens.

Aëtius.

Curatio.

Victus ratio.

vt praescribatur victus ex cibis nequaquam crassum succum generantibus. Panis itaque erit hordeaceus, aut triticeus retens: inter olera praeter iam dicta etiam malua, lapathum, sisarum, porrum, & capparis: rectè etiam ipsis datur ptisana, oua sorbilia, alica, lac cum melle. Vtantur carnibus auicularum montanarum, hœdorum, gallinarum, caponum, & iis similibus: piscibus molli carne praeditis. Ex fructibus conueniunt ficus & vua arefacta, pyrum coctum in aqua mulsa: à reliquis fructibus omnino abstineant. Bis cibum capere quotidie, melius est, quàm semel se replere. Prandium simplicissimum pareat: cena magis varia sit. Vinum tenue album & aquosum bibant: aut aquam, in qua parum cinamomi decoctum sit: vino forti & meraco perinde atq; Venere per totum morbi curriculum abstineant: Somnus quidem diurnus nocinus est, nocturnus verò aptissimus. Post longum à cœna interstitium deambulatio lenta, ac sensim facta, commoda est, vt cibi eo meliùs descendant. A somno membra eorum plurimùm & leuiter manibus contrectari debent: deinde curandum vt aluus excrementa deponat: post hac deambulent, aut gestationibus committantur, & clamore exerceantur: aut frictionibus aliis ve generibus exercitationum vtantur. sudore subinde, quem illic contraxerunt, absterso, adipe vrsino aut vulpino illiniantur, vel caprino, aut taurino, aut aliquo ex volucrum genere, aut butyro recenti. pauxillo temporis interposito, cum fœnugraeci aut ptisanæ succo, qui aliquid ammoniaci cum aceto liquefacti ammixtum habeat: atque ita lauacro vtantur, nocinum enim est malo, si quis non lauet. Commoda etiam sunt arida fomenta, & post sufficientem ex dictorum vsu exudationem, natationes in mari, aut sulphurulentis & aluminosis aquis: fomenta verò parabuntur ex fumaria, origano, scabiosa, oxylapatho, & chamamelo, meliloto, menthastro & similibus: à balneo detersi, ad acrimoniæ & mordacitatis curationem, ex oleo myrteo, rosaceo, aut mastichino cum aceto & vino conquassatis illinantur: aut decocto aliquo eorum, quæ astringunt, plantaginis scilicet, aut betæ aut belxines perfundantur: optimum est & butyrum recens illitum. Post lotionem & extersionem per tenera linteola, ad hora dimidium quiescant: deinde tepidâ aquâ haustâ sponte vomant, digitis aut pinnis in os dimissis.

missis. Postea modico interuallo temporis interposito, vinum absinthites aut ex origano confectum bibant, non minus heminæ mensura, hoc est, vnciis nouem: post cibus eis apponatur. Quod ad medicamentorum rationem attinet, iecur (si eius occasione vitium hoc sit ortum) ad natiuam temperiem reducendum est: & humor qui totum corpus obsidet, vacuandus. & quoniam humor iecoris curationem impedit, ab huius vacuatione auspicabimur: At cùm succus hic non solùm venosum genus, sed vniuersum corporis habitum occupet, non vno vacuandi genere vtemur, sed sectis in cubito venis, reseratis hæmorrhoidibus, prouocatis mensibus, purgationibus, vomitionibus, errhinis, cucurbitulis, lauationibus, frictionibus, exercitationibus, & (sicut suprà dictum est) illitis medicamentis. Protinus igitur inter initia, si morbus deploratus non est, & vires respondeant, sanguis mitti debet: primùm ex cubiti dextri, deinde sinistri vena, non affatim, ne malum sanguinem exhauriendo, bonum quoque detrahas: proinde adhibendus in vacuando modus est. paulatim igitur iterata venæ sectione sanguis ducendus est, præcipueq; in Vere, quo tempore is magis abundat, morbusq; & fit & augetur. Medicamentorum ratio. Venæ sectio.

Hinc & Rondeletius capite proprio inquit: *Purgetur, primò leniter medicamentis eccoproticis, vt cassia, diacatholico, diasebesten, diapruno, syr. ros. laxat. Postero die, si ætas permittat, trahatur sanguis, primùm ex duabus tibiis, deinde ex brachio. Quod si sanguis crassus & ater sit, trahatur ad vires, diuersis horis: quòd si tenuis, sistendus. Item si membra incipiant lædi, non inutile erit eum extrahere è venis, quæ sunt intra annularem & paruum digitum: item è venis frontis: sed hoc est faciendum post corporis purgationem, vt sanguis ater euacuetur, qui immediatè morbum facit & fouet. Sanguis enim in habitu corporis per harum venarum extremitatem euacuatur: vt in quartana venam aperire, quæ est inter annularem & paruum digitum, oportet sæpe in processu febris, quia quasi materiam coniunctam euacuat: sic certè in his. Quare & idem cucurbitulas & sanguisugas laudat post internarum partium rectificationem, & humorum euacuationem.* Cucurbitulæ. Sic etiam Holerius cap. proprio lib. 1. de morbis internis Sanguisugæ. cap. 61. de elephantiasi vera: *Consilium, inquit, est Galeni, vbi eius mali suspicio est, vt Vere sanguis detrahatur; deinde refectis*

 viribus

viribus exhibeatur medicamentum, quod atram bilem purget. Ratio vitæ instituatur, quæ sanguinem craßiorem extenuet ac depuret. Vitato tamen immodico vsu attenuantium, rationem vitæ ex Aëtio & aliis colliges. at nos iam hæc diximus. Consensu est Græcorum & Arabum, initio detrahendum esse sanguinem. Sed quia magna ex parte corruptus is est, particulatim ex vtroque brachio detrahes; eligesq; maiores venas, si quidem vires patiuntur; multo magis cum spiratio difficilior est. alioqui venas extremæ manus vel malleoli aperies. Nonnunquam etiam contentus eris sanguisugis, aut cucurbitulis cum scarificatione appositis partim tibiis partim scapulis. Auicennas venas etiam capitis incidit, & iugulares, si suffocatio imminet. Sed &, teste Aëtio, etiam mariscæ, si manare consueuerunt, euocandæ sunt: sin minus, hirudines his admouendæ. ex eiusmodi enim venis crassus feculentusq; humor magis effluit; & si mulier est, quæ patitur, ciendi menses sunt, nisi ætas prohibeat. Natura enim post humorem commode euacuatum, morbo superior euadit; calorq; qui ab eius copia suffocabatur, velut reuiuiscit, morbiq; reliquias potentiùs abigit. Post sanguinis vacuationem, interpositis aliquot diebus, nempe vel nouem vel decem, vt in his natura recreetur, viresq; resumat, medicamentis quæ atram bilem ducant, vtendum est: primùm quidem lenioribus (vt in cancro dictum est) deinde valentioribus Dato igitur minoratiuo, mittatur sanguis è venis maioribus, deinde coquatur humor syr. de pomis, de corticibus citri, de succo boraginis; vel cum iisdem præparetur, vel cum syr. de succo buglossi, de fumoterræ, lupulorum, viol. cum aquis melissophylli, lupulorum, aut buglossi: vt ℞. syr. viol. de pomis, de corticibus citri ana ℥ ß. aquar. melissæ, bugloß. lupul. ana ℥ j. misce. Vel ℞. syr. de fumoterra, de epithymo, de end. ana ℥ j. aquar. vel decocti ex polypodio, vel folior. sene ana q. s. pro ij dosibus vel tribus. Vel coquatur humor syr. sequenti; & postea euacuentur excrementa: ℞. rad. bugloss. borag. ana ℥ ij rad. glycyrr. ℥ j. rad. graminis, asparagi, corticum rad. cappar. & tamarisci, populi, si obstructio, vel tumor in splene appareat, vel à melancholia crassa fiat. Si à sanguine vel bilis assatione fiat, prætermittatur: sed adde herbarum capill. bugloss. borag. lenticula aquæ, cichor. end.

Consensus Græcorum & Arabum de venæ sectione.

Mariscæ euocandæ, vel hirudinibus exonerandæ.

Menses ciendi.

Humoris præparatio seu concoctio.

lactucæ

lactucæ ana m. j. passul. mund. ℥ ij. quat. sem. frig. maior. ana ʒ ij. anisi ʒ j. fiat decoctio in aqua hordei, ad lib. ij. in quibus dissolue syr. viol., de fumoterr. simplic. vel de cucurbita lib. j. fiat syr. arom. cum ʒ ij. triasant. capiat in sex dosibus. interea tertio quoque die inciciatur clyster sequens: ℞. mercur. borag. ciclæ ana m. j. anisi ℥ ß. sem. melon. cucurb. ana ʒ ij. flor. chamomill viol. borag. ana p. j. fiat decoctio ad lib ϳ. ß. dissol. mellis viol. loboch de cassia ana ℥ ij. succi mercurial. ℥ j ß. olei viol. ℥ ij misce. fiat clyster: quo curandum est, vt die præcedente medicamentum faciliùs & citiùs ad intestina descendat, & à corpore egrediatur. Facta autem humoris coctione ac præparatione, purgetur corpus hoc medicamento vel simili, dummodo eandem habeat proprietatem: ℞. florum viol. borag. fumiterræ, lupul. ana ʒ ij hordei mundi ʒ iij. senæ, epithymi ana ʒ ij. ß. myrobal. indorum ʒ j. ß. vuar. passul. ℥ ß. prun. num. iq. coquantur omnia. & colentur: cuius decocti accipe ℥ iiij. in quo dissolue mannæ Calabrensis ℥ ij. vel iij. aut cassiæ fistulæ ℥ j. aut diacathol. ʒ vi. aut confectionis hamech aut diasenæ ʒ iij. misce, & fiat potio. Post dies aliquot sero lactis vtendum: ex eóque non minus tribus heminis, neque amplius quinque, accipiendum: cui admisce aliquid scammoniæ, epithymi vel senæ: ita vt hæc ipsa cum modico sero ieiunis præbeamus, atque deinde ipsum serum paulatim exhibeamus. Hæc purgatio frequens esse debet: omnino namque conandum est, vt omnem corporis habitum hoc malo occupatum liquefaciamus, aliumq; quendam ex integro regeneremus. Idipsum verò fiet, si per internalla oportunè purgationes adhibeantur, & cibi apponantur facilis concoctionis & distributionis. Alij verò à sanguinis missione præparata materia purgationem ex hiera diacolocynthidos, deinde etiam diagridio adiecto instituunt: postremò etiam elleboro; sed internallis & hæc fieri iubent. Quo tempore cessamus à pharmacis, sero lactis, lacte etiam, & his quæ humores præparant & depurant, vtantur. Materia ex cap. de melancholia excipienda. Sed & hîc sciendum, quòd medicamentum purgans in forma humida minùs siccat, deinde in forma boli. Quod si non licet facere aliter, vtatur in forma pul. vel pill. quæ siccant. In forma liquida paretur vt superiùs, vel sic: ℞. rad bugloss.

Clyster.

Purgatio.

Medicamentum in forma liquida.

a 4 glycyrr.

glycyrr. rasæ ana ℥ j. polypod. querc. recentis ℥ ij. pass. xxx. prun. sebesten num. xx. senæ orientalis ℥ iij. summitatum thymi, epithymi, cuscutæ ana ʒ ij anisi ʒ ß. flor. cord. ana p. j. fiat decoctio; & in quart. j. colat dissolue confect. hamech ʒ iij. syr. rof. laxat. ℥ ij. misce fiat potio: capiat manè. Postero die rursus capiat de eadem decoct. in syr. redacta, perfectè coctum cum decoct. borag. & mercurialis: ℞. decoctionis præcedentis lib. j. zacch. q. s. fiat syr. addendo syr. rof. laxat. de fumoterra ana ℥ vi. capiat postero die à sumpto medicamento, ʒ iiij. vt diximus, cum decoct. mercurial. & borag. Et hoc debet esse commune præceptum in omnibus morbis, qui fiunt à melancholia, vel quorum materia est in habitu, vt duobus vel tribus diebus continuis euacuetur. Primum medicamentum excrementa ventriculi & intestinorum deterget: secundum materiam trahit & euacuat: tertium retentum euacuat, & morbum eradicat. Habenda quoque erit ratio materiæ, vt si à sanguine assato vel à pituita, vel à bile, addenda erunt medicamenta, quæ materiam euacuant antè dictam, siue dentur pilulæ, siue pulueres, siue syrup. Si bolum æger desideret, paretur ex confectione hamech, vel diaphœn. vel indo maiore, addendo pul. diasena solut. vt ℞. diaphœn. ʒ ij. confect. hamech ʒ iij. cum ʒ j. pul. diasena, & sacch. fiat bolus. Post purgationes per interualla, ciboscq; facilis coctionis & distributionis exhibitos, deinceps vomitus proritetur à cibo, aut ieiunis, cum radicula; posteà etiam cum veratro albo. Sic & Holerius cap. proprio. Posteà verò frequens vomitus, primùm quidem lenioribus, deinde raphano; postremò elleborismo. Post hæc autem virium refocillatrice victus ratione vtendum est, ac medicamentis quæ summam cutem desiccant, adstringuntq;. Lenes igitur cucurbitulæ seu inanes, ori ventriculi & hypochondriis vtrimque agglutinabuntur; eadem membra etiam dropace, hoc est, vnguento picato delinientur. Medico temporis processu rursus ad superiora reuertendum est; prætermissa sanguinis detractione, vt quæ plus noxæ quàm præsidij esset allatura. atque hoc circuitu ad ternas vices, quaternásve per annum vti expedit, vere potissimùm & autumno. Iam quoque non solùm cucurbitulæ inanes stomacho & visceribus admouentur; sed & caputpurgia, gargarismata, vnctiones, primùm è butyro: deinde vbi prurì-

Commune præceptum maximè obseruandum in omnibus morbis melancholicis, vel qui in habitu sunt.

Bolus.

Vomitus.

De dropace meminit Gal. 6. cap. 8 de sanitate tuenda.

Caputpurgia. Gargarismata.

pruritus est, ex iis, quæ detergent: postremò cùm vlcerata partes sunt, conueniunt quæ leniter adstringunt. Balnea primùm sint dulcia: (persuasum autem vulgo est, balnea parata è sanguine humano, morbum hunc persanare:) deinde, si pruritus est, naturalia conueniunt. In multis remediis brassica & absinthij decoctum, stœchados, & ligni sancti commendantur. Optimum quoque fuerit cum his passulas, ficus, violarum flores, bugloss. & borag. incoquere, multo magis, si feruidior sanguis est. Castratio, vt singulare remedium, ab antiquis probata est. Scobs eboris, cornu cerui, succus cyrenaicus, asilli aquarij, scilla semen, & hæc duo maximè contra dyspnœam. Smaragdus trita & ex aqua data, vel cum aqua & gummi illita. Erinacei caput laudatur à Galeno, nepeta, quæ eo modo vtendum erit quo ligno sancto, id est, cum passulis & cæteris. Laudatur theriaca, quæ in calidiore conditione temperari potest adiecta parte conserua viol. aut boraginis. Laudatur vinum in quo vipera viua extincta sit. Viperarum carnes absciso capite & cauda ad putrilaginem cocta cum iure albo veterum, vel iis quæ huic morbo conueniunt, vt & carnes edantur, & iusculum sorbeatur. Alioqui non tam suspectum remedium, si pabulis caponum & gallinarum iusculum illud & carnes misceantur. Senties penetrasse virus, cùm plumæ decidant auibus, tumq; aues ad cibum elixabis. Sed theriaca & remediorum vsus magis tempestiuus est à thermis comparatis è fumaria, boragine, endiuia, nepita, rosmarino, origano, & meliloto, & aliis einsmodi. Cæterùm theriaca ex viperis Andromachi mirificè prodest, & quasi compendium totius curationis est, si post purgationes per modica interualla præbeatur, & eâ pariter cutis oblinatur. Mirabile quoque elephantiæ remedium viperarum vsus existit: sed eas hoc modo apparatas edere oportet: primùm quidem capite amputato & cauda vsque ad digitos quatuor, detracta pelle, & omnibus interaneis exemptis, corpus ipsarum aqua bis aut ter lotum, in olla instar anguillarum coquitur, aqua quidem sufficiente affusa, & oleo modico, cum porro & anetho. Liquet autem quòd carnes sint decoquendæ donec molles reddantur. Post conuenientem coctturam iusculum moderato sale condiatur, atque ita ægro in sole desidenti exhibeatur, capite tamen probè velato. Neque verò semel tantùm,

Vnctiones.

Balnea.

Lignum Guaiacum.

Castratio.

Quæ vi quadam occulta conferunt.

Theriaca.

Carnes viperæ.

Gal. 2. ad Glauc. cap. penult.

aut bis viperas edere satis est, sed sæpe id fiat, & præsertim cum extra periculum sit, & commoditatem afferat. Sint autem viperæ recens captæ, & ex locis humidioribus; nam quæ iuxta mare aliaq; salsa loca degunt, siticulosæ existunt. Vstio. *Vstio quoque (quemadmodum & Holerius annotauit) frequens circa caput satis fiat aliquando, alioqui in tibiis ac genu aut musculosa parte brachiorum imprimuntur.* Medicamenta exteriùs quælia adhibēda. *Extrinsecus (in balneo potißimum) medicamenta quæ extergunt & repurgant sunt adhibenda, vt est nitrum, sulphur viuum, pumex, testa sepiæ, nigella, oxylapathum, quæ interdum arida affricari possunt, aut trita cum aceto, aut rosaceo oleo, aut mastichino corpori sunt illinenda. Hoc autem mirabiles habet effectus: ℞. rad. rumicis m. j nitri ℥ v. thuris, sulphuris ana ℥ iij. contunde, & ex aceto illine. Similiter* Paulus. *(si Paulo credendum est) hoc infrascriptum multa efficacia commendatur: ℞. auripigmenti ℥ x sulphuris ignem non experti ℥ VIII, calcis viuæ, ceræ ana ℥ iij. costi, baccarum lauri aridarum ana ℥ j ß. hæc macerantur populi albæ foliorum succo, aut crasso decocto: vbi mellis spißitudo est facta, illinuntur. Plura alia pete ab ipso Paulo. Ad spirandi difficultatem eorum qui elephantia laborant: aselli sub aquariis degentes quinque aut sex, ex aquæ mulsæ cyathis tribus, hoc est, libra dimidia, potantur. Iam verò quædam ex his quæ ad ægrè spirantes inscribuntur, ipsis quoque communiter competunt.* Aquarum naturalium vsus. *Aquarum naturalium vsus adhiberi debet, ceu maximè necessarius, præsertim aluminosarum, ferrumq; resipientium, &, si fieri potest, frigidarum: Confert ipsis, si etiam bibantur: Iuuat & marinæ arenæ vsus. Eandem habent efficaciam, omnia quæ desudationes mouent. Quoniam verò affectus hic, non minùs ac pestilentia contagiosus est, quàm longißimè ab vrbibus remoti ægri in locis mediterraneis, frigidis, & vbi sit hominum infrequentia, habitabunt; inde verò ad confinia migrabunt, tum ipsorum causa, tum illorum potiùs, qui, vt vero simile est, ipsis incident, quippe & aëre fruentur commodiore, & alios hac lue non inficient.*

OBSER-

OBSERVATIO VIII.

De præseruatione à lepra Arabum, de qua suspicio erat.

IVVENIS quidam, qui ad lepram Arabum valdè erat inclinatus, nam multis annis scabie sicca furfuracea per totum corpus laborauerat, cum cutis defœdatione, ad me consilij aut auxilij petendi gratia cùm Delphos venisset, huic vt in Vere & autumno phlebotomia fieret, imperauimus: nam in leprâ confirmatâ, quod percipitur ex corruptione formæ & figuræ, nôn multum competit phlebotomia à magnis venis, nec fortis medicina laxatiua, quia materia iam est extra venas, & est in membris imbibita, & non potest reuocari: quamquam possent ista competere ratione materiæ antecedentis, si lepra est ex sanguine, quantum ad phlebotomiam; vel ab aliis humoribus, quâtum ad pharmaciam, vt vocant. Atque hunc quoque Primum canonem posuit ipse Valescus in generali curatione. quemadmodum & Secundum canonem sumpsit ex Auicenna & Serapione & aliis, quòd principium curationis lepræ debet esse in frequenti euacuatione materiæ, cum digestione competenti tali humori. Tertius canon est, posito quòd ibi sit sanguis plurimus corruptus, per vices ex magnis venis trahendus: si verò non, tùnc ex iisdem venis plus noceret quàm iuuaret: & iste canon ex Auicenna desumptus est. quemadmodum & Quartus, ex duabus Guidenegi, pro gutturis raucedine, si timeatur suffocatio. Quintus canon est, quòd medicinæ fortes, vt ex elleboro, in principio non administrandæ, ob materiæ inobedientiam, sed potiùs leniores sint frequentandæ. Sextus: qui lepram vult curare, oportet vt roboret tres coctiones, & præcipuè tertiam & assimilatricem quæ in membris celebratur. Septimus:

mus: oportet vt leprosus omnino à coitu alienetur, vt & Auicenna admonuit. Octauus: Vnguenta, balnea, vel topica ante vniuersalem purgationem celebranda non sunt, ne poros oppilent. Nonus est canon Auicennæ, quòd eius carnium viperalium, & rerum in quibus virtus earum existit, sublimior, id est, certissima, existit leprosis medicina. & quamquam hi canones generales ponuntur in curatione vniuersali, etiam competunt in præcautione: nam videtur & curatio particularis nihil aliud quàm præcautio & præuisio esse, cùm tantùm lepra vera Arabum curetur cùm est in dispositione, & non cùm est in habitu. Ideò, vt præcaueamus, vel dispositionem curemus, præcautionem siue mauis dicere curationem decem scopis perficiemus. Primò victus ratione & vitæ institutione. Secundùm igitur Rhasim oportet vt hic iuuenis sese transferat in regionem valdè humidi aëris, & non superflui frigoris. vtatur optimo pane, vino albo, vel clareto maturo, cum bona quantitate aquæ; vel ceruisia consueta, non fœculenta aut crassa. Carnibus mutonis, capreti, gallinarum, perdicum, phasianorum, auium campestrium vescatur: piscibus squamosis, ex aquis mundis: ouis sorbilibus, hordeato, auenato, herbis optimum sanguinem generantibus, borag. malu. bugloss., fœnic. fumoterræ, petros. apio, hyssopo, calamentho, quæ ventriculum & primam coctionem roborent. vtaturque cibis leuibus, dulcibus, velocis penetrationis & nutritionis, & qui impinguãt corpus: & ideò lac ex animalibus sanis ab eodem Rhasi commendatur, & iuuenibus. Cauebit à cibis incrassantibus, adurentibus sanguinem. Coïtum vitabit omnino, quia materiam malignam & vaporem putridum exteriùs propellit, vt ait Arnoldus de Villanoua in libro de retardanda senectute. Declinet iram, solicitudinem, tristitiam, laborem corporeum quoque & animi; superfluum calorem, frigus

gus excedens. Fructus recentes maximè vitentur; (ebulliunt enim & citò corrumpuntur;) & quicquid excitat & resoluit humiditatem, authore Auicenna. Secundò, materiam digeremus, & parabimus cum syr. de fumoterræ, vel eo qui describitur apud Valescum cap. proprio; vel decocta (vt vocant) Matalia, quæ sanguinem purificent, præscribemus: quæ medicus præsens pro suo arbitrio componere potest. Tertiò: digestâ materiâ, eam purgabimus cum decocto senæ, polypod. fumiter. borag. bugloss. epithymo, & prunis. Etiam tunc sanguinem posteà mittemus ex vtroque brachio per interualla, vt medico præsenti videbitur commodum. Interim ad syr. digerentes, tùm ad apozemata præparantia reuertemur: mox Quartò ad purgationes validiores reuertemur, cum diasene, confect. hamech, hiera Ruffi. Tandem Quintò cum elleboro nigro, modò robustus videatur, procedemus. ego soleo in decoct. senæ & aliis purificantibus imponere ʒ j. vel ij. pro viribus, rad. ellebori nigri & solummodò in Vere, cum suo correctorio, nempe semine dauci. De his vide Mes. Auic. Valesc. & alios authores cap. proprio. Quod autem ad materiam coniunctam attinet euacuandam, possunt & competere phlebotomia ex naso, cum setis porcinis; & de pulpis aurium, & de summitate narium; & scarificationes extremorum pro materia coniuncta. Sextò ad caputpurgia veniemus, vt succum maioranæ inicientes in nares: vel errhinis vtemur, de quibus consulendum est caput de cephalæa: vbi & tractatur de masticatoriis, vt est zinziber cum mastice: hæc quoque materiam coniunctam consumunt, aut euacuant. Septimò ad balnea & lauacra progrediemur, & stuphas ex fumoterræ, lapathio acuto, scabiosa, rosmarino, flor. stœchad. camomill. melilot. Cùm autem egreditur, theriacam sumat ad ʒ j. & in lecto sudet ac dormiat: postea sumat cibum som-

competentem. hæc in diluculo fiant. iubet & Valescus stando in balneo cum dictis decoctionibus fieri frictionem cum panno aspero, vngendo caput & totum corpus cum sanguine leporis calido. Postea cùm sanguis ille fuerit exiccatus, intret stupham dictarum herbarum, & lauet se; id ipsum cótinuando multis diebus ac septimanis & mensibus. post frictionem inungat se cum balsamo vel oleo terebinthinæ; vel hoc vnguento Guidonis; ℞. vng. citrini lib. j. vng. albi lib. ß. pingued. serpentis quart. j. olei rof. vng. popul. ana quart. ß. & fiat vng. Manè verò intret stupham, & se abluat. Potest admisceri & oleum tartari, & oleum frumenti. Octauò administrabitur caro serpentis eo modo quo dictum est Scholiis præcedentibus. Sed quia hîc tantùm fit præcautio, sat erit vsus theriacæ moderatus. quomodo autem viperæ præparentur, vide etiam ad longum apud authores & Valescum cap. proprio. Nonò extirpabimus tuberositates, & malum faciei colorem corrigemus. hæc autem remouentur eo modo qui scribitur capite de saphati; id est, pustulis rubeis, albis vel liuidis circa nasum, cum rubore totius faciei. Vide Valescum tract. suæ Chirurgiæ cap. 16. Sed quia hic iuuenis nondum tales pustulas habet, ideò si superueniant, poterit medicus ex loco iam citato remedia quærere, vel cap. 21. de lepra apud eundem, sub finem. Decimò, si fiat oppilatio in naribus, fiat tenta ex bombace, quæ contingat vsque ad colatorium; & circumlinatur vng. citrino; & aspergatur puluere lithargyri & aristoloch. rotundæ. At vt pili superciliorum crescant, primò sanguisugæ ponantur in superciliis, priùs bene fricatis & rubificatis: deinde capill. Ven. recens & ladan. ana p. æq. bulliant in oleo laurino; & inde supercilia vngantur.

SCHO-

SCHOLIA.

GILBERTVS *in curatione lepræ in generali, ex mente Hippocratis, censet, si vacuandum vel phlebotomandum sit, id in Vere fieri debere, aut in autumno: interim cum tutioribus medicamentis. Sed quia in præcedentibus satis de curatione generali diximus, nunc pauca ex neotericis adiiciamus, quæ unicuique speciei magis conueniant: ideò elephanticus, inquit Gilbertus, diætetur (sic enim barbarè loquuntur) copiosè, sed cibo digestibili; aliter enim cadunt in defectum & periculum. Et sciendum quòd vni elephantico vix sufficiat quod tribus sanis sufficeret, propter consumptiua melancholiæ malitiam. Vnde præ cæteris maximè cauendi sunt à fame, & frigore. Præparetur eorum materia cum diantho, diasene, oxymell. squill. syr. de fumoterræ, cum aqua decoct. thymi, epithymi. senæ, cuscutæ, florum borag. & folior. eius manè & serò. Purgetur verò cum hiera logod. partibus duabus, & vna hiera Ruffi, vel cum oxymelle Iuliani. Tertia die fiat stupha ex fumoterræ, lapathio acuto, scabiosa, boragine, epithymo, & aliis herbis calidis detergentibus. Existenti in stupha offeratur theriaca maior, cum succo fumiterræ tepido; & sic fiat tribus diebus continuis. Sequenti die post vltimam stupham, quia materia est putrefacta intùs & extrà, aperiatur vena hepatica. Quarta die apponantur ventosæ supra renes, ad extrahendum subcutaneam materiam. Singulis quindecim diebus fiat prædicta stupha; ita tamen vt sequenti die post stupham offeratur theriaca opiata: de sex in sex septimanis alternatim aperiatur cephalica in vna parte; & in alia, hepatica. In singulis autem binis mensibus purgentur; sed omni mense moderatè phlebotomentur, duabus vnciis extractis, vel parum plus, in declinatione lunæ. Non placet tamen mihi toties repetita venæ sectio. Iubet idem quoque fieri scarificationes in anterioribus & posterioribus tibiarum. Aliquando ponatur ventosa in fontinella colli, vel sub mento, aliquando fiat phlebotomia in summitate nasi. Fiant etiam cauteria in tibiis & brachiis. Quod ad localia attinet, stuphetur facies cum aqua decoctionis thymi, epithymi, senæ, cuscutæ, folior. borag. florum croci, palear. hordei, & auenæ. & tunc fiat inunctio cum æquali mixtura vng. fusci &*

Curatio elephantiæ.

& vng. ad salsum phlegma, & acuatur puluere litharg. adiectis sem. frigidis. Manè abluatur facies cum colatura furfuris, vel lanatura fabarum fractarum: vel ex succo bryoniæ, & sem. frig. pul. fiant pilulæ, & temperata vna in aqua tepida post stupham, eâ facies illiniatur, & abluatur, vt priùs. Vel extracto sanguine nasi, tota facies illiniatur & sinapizetur pul. & in sequenti die lauetur, vt dictum est. Iterum redeundum ad syr. de succo fumiterræ; & in colatura decoquenda epith. thymum, sena, aristoloch. rotund. gentiana, myrrha, baccæ lauri, cinamomum, zinz. & caro serpentis sic præparata. Accipe serpentem, qui reperitur in nemoribus, qui habet ventrem album, & in medio ventris lineam rubeam, in dorso nigram. remoueatur caput & cauda, & exenteretur medium, & decoquatur cum prædictis vsque ad integram resolutionem carnis coletur, & colatura admisceatur zacch. & fiat syr. De hoc syr. accipiat de tertio in tertium diem quantum testa oui capit, cum aqua tepida. Præcedente vsu istius electuarij decoquatur serpens præparatus in vino albo, remotis ossibus ac spina, teratur caro, & admisceatur cum duabus partibus diasenæ, & fiat electuarium contra frigidam causam. Sed contra calidam causam duæ partes rosatæ nouellæ & tertia carnis serpentis addantur. Item vtatur syr. de fumoterra, cum apozemate thymi, epithymi & senæ omni hebdomada. Comedat omni die rutam, apium ante cibum cruda; & potione anacardi semel in hebdomada vtatur cum sero caprino, & pul. quodam anacardi, cum aliis speciebus apud eundem Gilbertum descriptis. quæ tamen mihi videntur satis calida. In Leonina, quæ fit à cholera, abstinere iubet ab acutis sanguinem aduréntibus, aceto, animi accidentibus, præcipuè ira, & ab his quæ calefaciunt. Vti debent diæta temperata: sudent sæpe in aëreo balneo, non multum calido. Præparetur materia cum duabus partibus oxyzacch. & tertia syr. de fumoterræ. Digesta purgetur cum duabus partibus electuarij de succo rosa. & tertia parte catharctici imperialis, vel hiera Ruffi. Fiat stupha ex herbis frigidis, portul. lact. plantag. quinquenervia, foliis vinearum, salicis, lapathij acuti, scabiosæ, fumiterræ. Exeunti è stupha offerantur duæ part. rubiæ trochis. cum tertia parte theriacæ. Sequenti die iteretur stupha, & detur opiata. Similiter fiat die tertio. Post tertiam stupham

Curatio leoninæ lepræ.

stupham aperiatur vena cephalica, vel altera hepaticarum, singulis mensibus, in secunda ætate lunæ; vel cephalica in vno brachio, & hepatica in alio. fiant prædictæ scarificationes in tibiis & brachiis, quater in anno purgetur vt dictum est, & singulis mensibus fiat prædicta stupha: & singulis quindecim diebus offeratur prædicta opiata. Localia sic fiant. fiat suffumigatio cum scolopend. end. palea hordei, auenæ, & succo fumiterræ. & fiat inunctio cum vng. citrino mixto cum pul. gummi arab. drag. albi, litharg. corall. lauetur in posteram diem cum colatura furfuris vel fabarum, vel sero caprino tepido: vel frequẽter lauetur facies cum lacte tepido sem. frig. & accipiatur diap. cũ syr. de fumoterra, & syr. ex succo borag. cum aqua cucurb. dẽtur & cassia, thamarindi, vel myrobal. citr. cum syr. iam dicto. Et in hac specie confert abscisio testiculorum; in frigidis verò causis nocet. Nares sæpe illiniantur oleo rof. vel aquâ in qua decoquantur viol., rof. & gummi Arab. & amyli modicum: quæ omnia bene colata per nares trahantur violenter in profundum. Pro fissura oris liquefiat axungia gallinæ, cui succus consolidæ maioris commisceatur, addito litharg. & amylo, & anthera ana fiat vng. Succus etiam cymbalariæ seuo agnino æqualiter admixtus idem efficit. Cum lacte etiam caprino recenti & calido sæpe bucca illiniatur. Tyriaci verò fugiant omnia incoctilia, melancholica, viscosa, salsa, acuta, inflammantia, vinum forte, iram, ieiunia, vigiliam, coitum; super omnia exercitia fortia, repletionem, crapulam, ignem; & naribus quandoque pilula de castoreo infundantur. Ad digestionem materiæ detur diacyminum, dianthos, oxymel squill. syr. de fumoterra. Materia digesta purgetur cum duabus partibus hieræ picræ, & tertia hieræ Ruffi. Tertia die fiat stupha ex foliis sambuci, ebuli, scabiosæ, fumiterræ, lapathij acuti, calamenth. menthastri, apij, absinthij, calend. lauend. sisymb. & in aqua ponatur parum aceti & olei, & fol. borag. aliarũq; cal. herb. & ita fiat tribus continuis & singulis diebus. & exeunti à stupha detur Mithridat. vel theriaca cum succo fumiterræ tepido. Sequenti die, post vltimam stupham, aperiatur cephalica in vno brachio, & hepatica in altero. & quater in anno purgetur, & fiat stupha, & offeratur theriaca, & fiant phlebotomiæ & ventosæ, scarificationes & cauteria ruptoria, prædictis

Curatio lepræ Tyriæ dictæ.

b dictis

dictis temporibus. Facies stupbetur cum aqua decoctionis folior. sambuc. ebuli, calaminthi, origani, scabiosa, fumiterræ, lapathij acuti; & fiat inunctio cum æquali mixtura vng. citrini & albi, & acuatur cum pul. lithar. plumbi vsti, rosl. brasilij. postero die lauetur cum colatura furfuris vel fabarum, vel cum sero caprino. item apponatur sanguisuga in summitate nasi, & cum sanguine illiniatur tota facies, & superaspergatur puluis prædictus; & sequenti die lauetur facies vt dictum est. Præterea accipe serpentem, & decoque eum cum tritico; pascantur gallinæ, & tunc deplumabuntur, & remouebuntur plumæ. assentur gallinæ istæ, & offerantur omnibus leprosis, ad renouationem cutis, & depositionem vetustæ. Et si de pinguedine inde fluente inungatur facies, idem operatur. Mox reuertatur ad prædicta electuaria, & post vsum eorum ad syr. de fumoterræ, & alia localia prædicta de elephantia. & exhibeantur sanguinem mundificantia, cũ syr. de fumoterræ, cum sero caprino. Pustulæ inungantur vng. fusco, & vng. contra phlegma salsum, & albo simul mixtis. & inunge tubera dropace, vng. de tartaro. Referunt hepar ericij asserum iis prodesse. In Alopecia, digeratur materia cum oxyz., & tertia parte syr. de fumoterræ. Valet & zach. viol., rosl. tripli. sarac. cassia, cum quibus purgetur, vel cum sero caprino. deinde dentur diarrhod. abb. sine musco, triasant. syr. viol. cum apozem. cuscutæ, cẽtaureæ minoris, vel cum sero caprino in quo azara baccara cocta sit. Tertia die post etiam purga, adiecta tertia parte hiera Ruffi: fiat stupha ex herbis frigidis, vt fumoterræ, lapath. acut. borag. scabios. & exeunti offerantur duæ partes rubiæ trochisc. & tertia theriacæ maioris, cum succo fumiterræ tepido; idq; tribus diebus continuis. deinde fiant phlebotom. cauteria, ruptoria, & alia, vt in aliis speciebus dictũ est, & redeant ad elect. syr. & stupbetur facies cum decoct. herb. frig. paleæ hordei, auenæ, & inungatur cum axung. gallinæ prædicta, vel cum vng. de thure, mastice. Vel liquefiat tragacant. alb. gummi arab. in aqua rosl. & admisce æquali pondere vng. citrin. & fiat inunctio. Tota nocte obuoluatur facies peplo. Manè lauet se, vt dictum est; & postea mundificetur cum lacte sem. frig. vel lacte caprino, vel cũ vino decoct. serpenti., prædicto modo præparato: quod vinum etiam valet in omni specie lepræ, ad consumptionem venenosæ

Curatio lepræ Alopeciæ dictæ.

mate-

materiæ, & ad mundificationem faciei. Vel thus album tritum, mixtum cum oleo viol. præcedente stupha ex eo fiat inunctio. Alij & extracto sanguine de facie patientis, faciem illinunt sub nocte: & manè abluunt, vt supradictum est. Vide trochis. apud Gilbertum, qui dissoluti cum oleo amygd. amar. vel viol. illinendi. Si pustulæ sunt vlcerosæ, vng. albo fusco, & ad phlegm. salsum; adiecta cerusa, litharg. vtatur. Fiant dropaces, scarificationes, ventosationes, in occipitio, sub mento, in summitate nasi; phlebotomentur & tibiæ, vel antè & retrò scarificetur. Si à coitu fiat lepra, de vtroque brachio fiat phlebotomia. Digeratur materia cum duabus partibus oxyzacch. & tribus de fumoterra: & purgetur cum confect. hamech alij addunt hieram Ruffi; deinde conficiunt stuphas ex frigidis, vt in alopecia. alij offerunt partes duas rubiæ trochisc. & vnam theriacæ, cum syr. fumiterræ, tribus continuis diebus. à stupha sanguinem detrahunt, vno die ab hepatica, altero à cephalica, & redeunt ad stuphas, ad opiata, & ad scarificationes in tibiis, ruptoria, ventosas sub mento. omni manè exhibens zach viol. syr. de fumoterræ simplicem. Faciem inungunt cum vng. citrino, admixta exigua aqua rof. abluunt cum aqua farfuris, vel fabarum. Si infectio à frigida melancholica vel phlegmatica, digere cum oxymellis partibus duabus, & tertia syr. de fumoterra: & purgetur cũ duabus part. hieræ picræ & tertia hieræ Ruffi in phlegmate; in melãcholia cum duabus partibus hieralog. & tertia hieræ Ruffi. Stupha ex herbis calidis, foliis sambuci, ebuli, scabiosæ, lapath acuti, fumiterræ: exeunti à balneo theriaca maior detur, cum succo fumiterræ. deinde fiant phlebotomiæ, pauco extracto sanguine, vt dictum est, per vices. deinde redeundum ad stuphas & opiata, scarificationes, ventosas, & ruptoria sub mento & contra malum colorem capiat vinum infus. Rhab. lauetur facies cum vino tepido, in quo putruerit Rhab. pul. Acuatur vng. citr. cum pul. basilij. noctu inungatur facies, manè abluatur. In omnibus speciebus per internallum confert theriaca exhibita, & caro viperæ. Gilbertus dicit vix centum cauteria posse sufficere. De accidentibus quæ in habitudine exteriori leprosorum contingunt, vt sunt pustulæ, oppilatio narium, gingiuarum corrosio, mortificatio, insensibilitas, depilatio superciliorum, serpigo, impetigo, & morphea, hæc pauca ex eodem adiiciamus:

Si lepra fit ex infectione post coitum cum leprosis.

Accidentia quæ in habitudine exteriori leprosorum contingunt.

& primò de pustulis quæ fiunt ex sanguine vel alio humore. ex sanguine sunt rubeæ, molles, & facilè suppurantur. ex cholera, citrinæ molles, aliquantulum duræ, & exignam saniem emittunt. à phlegmate, albæ tenues, citò saniem facientes. à melancholia, duræ sunt, liuidæ, terreæ. In vtraque causa suffumigetur facies cum aqua decoct. maluæ, bismaluæ, viol. ita fiat tribus diebus, manè & serò: & post singulas fumigationes inungantur pustulæ cum rasura lardi, quia facit ad emollitionem & consumptionem: & tunc phlebotomo aperiantur in duobus tribúsve locis; & cum sanguine indè fluente distemperetur pul. lithargyri vel plumbi vsti, & masticis, & fiat emplastrum, eminibus pustulis superponatur. Contra causas ex frigiditate fiat suffumigium cum aqua decoct. fumiterræ, lapathij acuti, scabiosæ, tribus diebus continuis manè & serò: & post fumigationem fiat inunctio cum succo porri, & rasura lardi, & denuò phlebotomo aperiantur, & cum sanguine inde fluente distemperetur puluis hermodact., elebor. albi & aluminis: & fiat emplastrum, & superponatur. Sed & alij hoc fortiori, nempe calce viua distemperata cum aceto & oleo inungunt pustulas: aut ruptorium commune ex mixtura æquali canthari d. & fermenti distemperant cum aceto, & imponunt. Duris verò scissis in modum crucis phlebotomo, & sanguine inde fluente pustulas fricant: posteà insperso puluere ex lithargyr. cerus. auripigmento & alumine folium caulis apponunt. Item facto rupiorio & remota cute in omni specie lepræ frigidæ apponatur pul. æqualis mixturæ viridis æris & tartari, ad pustularum corrosionem. At in causa calida lithargyr. & tartar. sumatur ad pustularum corrosionem. Sed in vtraque causa fiat inunctio cum vng. citrino acuato seu mixto cum puluere litharg. ad carnis regenerationem & cicatrizationem. Item accipe limaces rub. diuidantur per medium, & superponatur puluis salis gemmæ, & illud liquidum quod exillat, admisceatur cum pinguedine terræ quæ vbique reperitur terrarum. inde illiniantur pustulæ & facies. mundificat saniem, & consumit pustulas. Pinguedo emanans ex fumario vel sterquilinio putrefacto idem præstare creditur. Item cimolia, quæ reperitur sub mola fabrorum, exiccetur & distemperetur cum aceto, & fiat illinitio. idem facit creta vel acatia cum aceto,

Pustulæ leprosorum quomodo curentur.

&c.

& hoc à plurimis pro præstantißimo habetur, vel lithargyrio cum oleo & aceto. Vel ex creta, litharg., cadmia, bol. arm. & aceto confice emplast. Ad desiccationem verò humiditatum pul. baccarum lauri, nitri, salis gemmæ cum terebinth. conficiantur; & vngatur corpus ad solem aut ignem: confert. Ad palliationem verò, & earundem remotionem ventosæ cum scarificatione post collum & spatulas ponuntur. Post tertium diem sanguisugæ subter vbera ponantur: deinde vngantur vng. vel sequenti vnguen. idq; ad ignem: ℞. sap. Gallici ℥ iiij. picule lib. j. ceræ ℥ iiij. axungiæ veteris ℥ vj. farinæ lupinorum, olei siliginis ana ℥ ij. capitelli q. s. & poteris addere nitri, succi cyclaminis ana ℥ iij. ad tyriam præcipuum est. Ad elephantiam verò proprium est quod ℞. piperis, sulphuris ana ℥ iij. pyrethri ℥ j. olei phialam j. succi porri, saponis Gallici ana lib. j. in balneo se vngat, priùs abrasus. Contra oppilationem narium leprosorum intingatur tenta de gentiana, cum vng. citrino acuto, cum lithargyrio vel plumbo vsto, & naribus imponatur. & si inde fortè fiat vstio, inungatur cum rasura lardi, & succo porri, si causa fuerit calida: si autem causa fuerit frigida, cum puluere lithargyri & tartari; vel immutatur aurea alexand. cum oleo muscellino. Contra depilationem superciliorum puluerizetur talpa combusta, vngula caballina, ceresolium, & stercus soricis. & apponatur sanguisuga supercilio, & cum repleta fuerit comburatur, & istorum pulueres commisceantur, & facta inunctione cum oleo lapdanino vel spuma apri in superciliis prædictus puluis vndique superaspergatur. Vel fiat scarificatio: & postmodum confricatio fiat ex puluere facto ex asperis & spinosis folliculis castanearum adustis. Vel imponatur pul. factus ex muscis, apibus, vespis combustis. Gingiuarum corrosio, mortificatio, insensibilitas, serpigo, impetigo & morphea curentur vt in propriis capitulis. Sed & hoc vnguentum vnicè valet serpigini, impetigini & elephantiæ: ℞. aloës, litharg. arsenici, auripigmenti, argenti viui, tartari, masticis, olibani, cumini, sulphuris, picis, axungiæ veteris q. s. vnge ad solem vel ad ignem. Aliud Memphicum dictum, valens ad morpheam & lepræ palliationem: ℞. succi lapathi acuti, succi enulæ, succi consolidæ maioris, succi menthæ & cyclaminis ana ℥ ij. nitri, tartari, boracis,

Vng. ad tyriam.

Ad elephantiam.

Contra oppilationem narium leprosorum.

Contra depilationem superciliorum in leprosis.

Vng. ad serpiginem, impetiginem, & elephantiam.

Vng. Memphicum ad-uersus morpheam, & ad lepræ palliationem.

Historia Constantini Imperatoris leprosi.

Non sunt audiendi medici, qui ad corporis sanationem peccatum inducunt.

crystalli, coralli albi, sulphuris ana ℥ ß. argenti viui, aloes ana ℥ ß. nigellæ albæ, sanguinis leporis, olei frumenti ana ℨ iij. farinæ lupinorum, tragacanthi, cerusæ, gersæ serpentariæ, pinguedi. medull. ossium gallinæ, sinapis albi ana ℨ ij. confice cum vng. citr. vel pinguedine, vel oleo cum quo succus fumiterræ & lapathi & enulæ miscetur. coquatur ad succorum consumptionem. Aegyptiis pestilare hoc malum: & si in reges incidisset, teste Plinio lib. 26. cap. 1. balneo humani sanguinis vtebantur ad medicinam. At Constantinus (vt quidam referunt) Imperator, cùm hoc morbo laboraret, & medicorum iudicio cruorem humanum singulare remedium esse illi diceretur, optimus princeps, & Christianis dogmatibus nuper imbutus, cùm audisset, abhorruit; & malle se dixit semper ægrotare, quàm tam immani remedio conualescere. Hinc rectè Baptista Mantuanus Carmelita lib. 1. de patientia, cap. 30. quomodo quærenda sit sanitas, ita scribit: Sed ita finis rectitudo, inquit, non sufficit, nisi modus quærendi sit licitus. Licita sunt quæ lege conceduntur. Conceduntur autem quæ non prohibentur. Omne quod peccatum est, prohibitum est; & omne quod prohibitum, peccatum. Propterea vt pituitam cures, fornicari non licet. Nec audiendi sunt illi medici, qui ad corporis sanationem peccatum inducunt. Quæ enim dementia est, vt corpus mundes, animam inquinare: id simile est ac si vt argentum serues, aurum amittas; ne vestem amittas, corpus occidi patiaris. Quæ autem prohibita sunt in arte medica, iam diximus, cùm contra impostores medicos ageremus; vti sunt incantationes, sortilegia, artes magicæ, & omnes superstitiones. Et ita Aegyptij non minus peccârunt hominis sanguinem fundentes, dum homine necato, reges suos leprosos curabant, eiusdem sanguine instructis balneis. Sed ea quæ naturalia sunt, magis amplecti oportet. Atque hæc de lepra Arabum satis dicta esse arbitror: nunc ad lepram Græcorum veniamus, quæ ab hac plurimum distat.

OBSER-

OBSERVATIO IX.

De lepra Græcorum, (quæ quibusdam probatis autoribus deterrima species impetiginis est) per modum consultationis, pro puella octo annorum nobilissima.

FILIOLÆ tuæ, generosissime Domine, quæ in Campo Regio moratur, figuram genethliacam (vt vxor tua nobilissima à me postulauerat) idiomate Germanico à me iuxta astrologorum decreta conscriptam, ad te nuper misi, & nunc meam de eius passione intercutanea sententiam, tum curationem (vxore etiam tua à me idipsum petente) libenter transmitto. Vitium enim illud, quo crura tum brachia filiolæ tuæ charissimæ afficiuntur, pertinere puto ad quartam speciem impetiginis, iuxta Fernelium doctissimum, quæ lepra Græcorum existit. Non est elephas seu lepra Arabum: nam elephas habet propriũ (vt expertissimus ille Io. Bapt. Montanus medicus consultatione sua CXLVI de defœdatione cutis ostendit) vt occupet carnem & ossa: sed ista defœdatio cutim solummodò inuasit. & quanquam lepra Græcorum maximam similitudinem habeat cum psora; differunt tamen: Nam lepra habet pathognomonicum accidens, vt decidant squamæ, vnde habuit nomen, quia squamæ quotidie decidunt. Galenus distinguit psoram à lepra, quia lepra non habet asperitatem & inæqualitatem, vt psora. Hic autem affectus non habet quidem inæqualitatem, cutem tamen rodit, & altè depascit ac findit. ideò hoc vitium sub capite lepræ ponimus, quæ omnium aliarum, inquit Fernelius, impetiginum deterrima est: ea enim cutim vehementer rodit, altè depascit, & findit: ex qua non solùm furfures sed & squamulæ decidunt, modò pallidæ, modò

subnigræ, cùm nascatur ex bile atra, cui etiam crassæ lentæque pituitæ salsæ quiddam sit admistum. Filiolæ autem tuæ squamæ decidunt potiùs pallidæ quàm subnigræ; vnde plus pituitæ salsæ habet, nec ad extremum malum, de quo Fernelius meminit, peruenit: vnde ea ipsa curari fortassis poterit, vt postea dicemus, sicut lichenes, seu impetigines. Cæterùm quòd filiola tua hoc vitio afficiatur, iuxta decreta siderum minùs miramur, vt in genitura eiusdem annotauimus, quam cùm linguâ vulgari (vt vxori tuæ satisfaceremus,) scripserimus, hîc eandem Latinè paululum explicabimus. Cùm enim hæc Cancrum, signum morbosum vitiosumque, in frontispicio Horizontis habeat, tum Scorpius in sexta locum occupet; augent hæc vitia simul & Mars truculentus, dominus sextæ, antiscium suum eiaculans in Saturnum maleficum: tum Saturnus quoque in Martem: & ita malefici hi duo planetæ mutuò sese afficiunt. Luna in octauo loco, hærens in Aquario, crura inficit. Sol similiter in Piscibus, signo morboso, in Martis opposito cutim squamis commaculat, & exulcerat. Solent enim tria illa signa vitiosa, Cancer, Scorpius, ac Pisces, potissimùm horoscopum intuentes, vel culminantes, aut malè siti, pustulas cancrosas, cutis defœdationes, vitiligines (quas leucas, alphos seu morpheas vocant) elephantiasin, seu lepram Arabum, ac etiam psoram & lepram Græcorum, lichenes, impetigines, serpigines, maculas rubeas, prurigines, aliaque eius generis vitia in cute tum carne curatu contumacia progignere. Videtur prætereà hoc malum (quo filiola tua laborat) non solùm ex genitura seu cælesti configuratione, vt ad longum idiomate Germanico scripsimus, verùm etiam successu quasi hæreditario ortum sumpsisse: vnde & difficiliùs hanc defœdationem cutis curatum iri suspicor. Mater enim eius, nobilis matrona, vxor tua charissima, cùm adhuc

puella

puella esset, & nondū menses erumperent (vti mihi ipsi retulit) eâdem cutis defœdatione laborauit ad annos aliquot, vt etiam medici quam plurimi, variè de hoc genere vitij & descepturent & sentirent: sed profluentibus mensibus hæc præter opinionem multorum, à fœdo isto cutis colore liberata est. Faxit Deus, vt & filiola tua charissima eodem modo quoque liberetur, quemadmodum & nos speramus futurum. Quòd si neque illo tempore quo menses erumpent, vitium tollatur, iuxta Hippocratem diutiùs eidem adhærere posset, qui aphorismo 28. lib. 3. ita nobis scriptum reliquit: Plurimæ autem passiones puerulis iudicantur, nonnullæ quidem in 40 diebus, nonnullæ in septem mensibus, nonnullæ verò in annis septem, quædam verò iam ad pubem accedentibus: quæ verò permanserint, nec in pubertate finierint, puerulis autem feminei sexus, cùm menstrua erumpunt, consenescere consueuerunt. Interim tamen curationem in hoc tempus minimè distrahendam censeo, ne serpendo in grauius malum procedat; ita vt non corpus tantùm, sed & faciem occupare posset, nam & in capite etiam sese nunc exerit. Quamobrem suaderem etiam, vt hoc tempore, cùm nunc in Vere simus, exquisita optimaq. remedia adhibeantur. Consultius quoque putarem, vt id in Haga-Comitis domi vestræ fieret, quàm hîc in Campo regio apud domicellas religiosas, cùm hæc passio intra tecta contineri debeat, nec omnibus tutum sit euulgari: nam etsi illa duntaxat sit lepra Græcorum, & nondum Arabum, temporis tamen processu in eam transmutari posset, quod Deus auertat, nec ego eò progressurum malum puto. Sed quia hoc malum etiā ad lichenem pertinet, cùm totam faciem occupare possit, oculosque contingere, & sic fermè extremæ fœditatis causa futura; ideò diligentiori cura vtendum erit: & cùm in Vere simus, corpore toto eua-

cnato, vti hîc in Campo Regio eam incepimus purgare per decocta longa ex fumoterræ, sena, myrobal. indis, citrinis, ita illam purgationem tandem in Haga-Comitis perficere possumus; & demum ad topica progrediemur, vt est oleum de frumento: priùs tamen vtentes balneo ex hedera arborea, malua, fumoterræ, folijs lappæ, salicum, vngulæ caballinæ, betæ, & similibus. deinde saliua ieiuna propria, loca inungat. Sed & hoc vnguento liniatur, quo & altera puella à nobis fuit curata, quæ pro elephantica habebatur: ℞ lithargyri auri & argenti macerati per noctem in aceto acerrimo ana ℥ j. sulphuris viui ℥ ß ellebori nigri ℈ j salis nitri ℈ ij. succi limonum ℥ j. butyri recentis, axungiæ porcinæ ana ℥ ß. olei ros. q. s. cum modico ceræ fiat vnguentum. Sin verò hæc non iuuerint, reliquam curationem cùm ad Dominum veniemus, perficiemus, si Deo placuerit.

SCHOLIA.

Gal. in finitionibus.

DE lepra Arabum in præcedentibus satis dictum est. At Græcorum lepra (de qua nunc agimus) est cutis mutatio in habitum, qui præter naturam sit, cum asperitate & pruritibus, doloribusque, nonnunquam & squamis decidentibus; interim plures hæc etiam corporis partes depascitur. Lepra & scabies, inquit Paulus, sunt affines affectus: vterque enim cutis asperitudo est, pruritusque, in qua corpus absumitur colliquaturque. Insuper ab eodem fiunt humore, hoc est, melancholico, seu atrabilari. Differunt figurâ: quoniam lepra altiùs cutem orbiculatim depascitur, & piscium modo squamulas ex se remittit: scabies verò summa infestat potius, variè figurata, furfuraceaque edit. At de lepra, psora seu scabie satis diximus Scholio obser. 10. lib. 2. de tumoribus præter naturam, de impetigine, ex mente ipsius Fernelij, tum aliorum. Verùm de scabie libro sequenti quoque dicemus, cùm eius multæ existant differentiæ. Cæterùm quod ad præsens negotium attinet; horum affectuum curam, inquit Leonus ex mente eiusdem Pauli, lib. suo de tumoribus præter naturam, à venæ sectione (dummodo vires & ætas consentiant) aggrediemur.

Paulus lib. 4. cap. 2.

Curatio lepræ Græcorum & psoræ.

Itaque

Itaque si fuerit lepra aut scabies à sanguine, vel à bile per adustionem, quod ex colore rubeo vel citrino deprehendes: priùs lenita aluo) in adultis sanguinem vsque ad ℥ v i i, quandoque plus, quandoque minus (prout opus fuerit) ex basilica dextri lateris detrahes. Quòd si melancholicus succus adustus peccauerit (ex colore enim illud atriore cognoscitur) sanguinis vacuatio per hæmorrhoïdas molienda, si æger his pati assueuerit; sin minùs, aperiemus venam in sinistra manu, quæ saluatella dicitur. At quoniam pituita salsa quandoque scabiei causa est, & præcipuè in senibus, tunc nulla, vel saltem parua phlebotomia fiat; purgatio verò fiat iis, quæ atram bilem ducunt, tam in lepra Græcorum, quàm psora, est exhibenda. Prius igitur sequentibus syrupis materia digeratur: ℞. syr. de fumoterræ, de lupulis, de endiuia, de pomis ana ℥ ß. (vel de epithymo) decocti scabiosæ, fumiterræ, cicoreæ ana ℥ j. misce. & per septem vel plures vices hanc quantitatem exhibe. Deinde exhibe minoratiuum ex cassia, pauca adiecta quantitate confectionis hamech, in loto, vel sero lactis. Interea verò non abre fuerit, si patiens singulo manè per quatuor horas ante cibum, huiusmodi balneo in thalamo calidiori, ad prouocandam scabiem ad cutem, vtatur: ℞. foliorum maluæ cum rad., viol. cum rad., hordei ana m. j. bulliant in s. q. aquæ, vsque ad consumptionem tertiæ partis: deinde colentur; & colatura diluat se patiens in omnibus membris affectis. Apparentibus deinde signis concoctionis (vel exhibito priùs lenitiuo, post a syrupis) materia purgabitur his vel similibus: ℞. aloës epaticæ ℥ ij. cortic. myrobalan. flauar. ℥ ij. ß. follicul. senæ, agarici optimi, epithymi ana ℈ j. fumiterræ ℈ ij. tragacanthi, ros. purpur. ana ℥ ß. cum aqua fumiterræ fiant pilulæ: de quibus detur ℥ j. plus minusve pro ætatis ac virium ratione. Vel sic: ℞. pil. de fumoterra ℈ ij. aurear. Nicolai, fœtid. ana ℈ ß. & fiant pilulæ v. In pituita salsa ℞. diacathol. ℥ v. confect. hamech ℥ iij. diaturbith maior. ℈ ij. misce. & cum zaccharo fiat bolus: vel potus cum decoct. commun. flor. & fruct. q. s. cum qua bulliant folior. senæ, polypod. querc. summitat. fumiterræ ana ℥ ij. propina duabus horis ante lucem. Corpore vacuato, vtatur balneo aëreo aut aquæ dulcis, in qua rad. oxylapathi, fumariæ, scabios. betæ, oxalis, maluæ, fœnugræc. & similia decocta sint. Repone in sacculos

Gal. de tempr. causis 2. cap. 6.

Digestio.

Balneum.

Pilulæ.

Bolus. Potus.

Balneum.

farinæ

farinæ lentium, fabarum, hordei, & furfures, & cum iis abstergi totum corpus. A balneo æger in lecto stragulis opertus sudet. Extrinsecus autem pro linimento utere communiter utroque veratro; calcemq́ue habe elotam & siccam; in ipso usu aqua diluens, ad sordium spissitudinem: Valent frondes oleæ, coctæ cum aqua & aceto: item aqua sulphurea vel marina, cum frondibus olea-

Paulus 4. cap. 2. *rum. Vel* ℞. *salviæ, oleæ lachrymæ ana* ʒ iiij. *corticis rad. capp. gummi ana* ʒ VII. *contunde, & inunge ex aceto. Aliud:* ℞. *bastulæ regiæ radicis succi* ℥ iij. *sulphuris ignem non experti, rutunæ thuris ana* ʒ v. *nitri* ʒ iiij. *aceto subacta illinuntur. Ad scabiem quoque peculiariter facit ex simplicibus staphys agria, lupini amari, cardamomum cum aceto: lilii radix cum melle, resina terebinthina, sulphur, cicer, caprillum stercus. Inter composita, mysi & chalcitis pari modo ex vino, humidiores scabies delinuntur. Vel* ℞. *diachilonis, ceræ ana* ℥ j *picis liquidæ* ℥ iiij. *rosacei* ℥ ß. *argenti spumæ, cerusæ ana* ℥ j. ß. *stercoris argenti, Sirici, id est, sandicis ana* ℥ j. *aceti quantum siccis lenigandis sufficit. Ad scabiem puerorum, in quibus nulla adhuc præcessit euacuatio, præter ætatem non consentientem, plurimum valet sequens unguentum:* ℞. *olei ros.* ℥ iiij. *salis communis, butyri recentis loti* ℥ j. *misce: & in mortario contunde donec fiat unguentum molle. Aliud:* ℞. *terebinthinæ lotæ aqua ros.* ℥ iiij *succi limonis* ℥ j. ß. *butyri recentis* ℥ j. *vitelli oui num. j. salis communis* ʒ ij. *misce: & omnia diu in mortario agitentur, donec fiat unguentum.*

Cautio. *Sciendum tamen est, quòd in huiusmodi affectibus scabiosis & leprosis (corpore prius purgato) ipsæ aquæ thermales Pisarum in Hetruria miri sunt effectus, (ut & annotauit Leonus) si in iis patiens balneetur. Sed & ego etiam omnes sulphureas thermas conferre puto; & apud me commendatur illud unguentum*

Vnguentum Montani, ad lepram Græcorum, & psoram. *ipsius Montani descriptum consultatione* CXXII, *valens ad lepram Græcorum & scabiem ortam ex vitio virtutis assimulatiuæ: quod sic fit:* ℞. *rad. lapathii* ʒ iij. *rad. ellebori nigri & albi ana* ʒ ij. *hordei fracti p. iij. bulliant omnia in s.q. aquæ ros. ad consumptionem duarum partium: deinde facta diligenti expressione, & colatura,* ℞. *salis nitri* ℥ iiij. *olei rosacei, butyri recentis ana* ℥ ij. *bulliant simul ad consumptionem aquæ. Deinde* ℞. *succi limonum* ℥ iij. *terebinthinæ* ʒ ij. *misce omnia simul: & cum*

respi-

refrigerari incipit, addito vitellos ouorum num. iij. & vsui reseruat: inungatur scabies prius scalpta. Amatus Centuria 2. curat. 35. de psora & lepra Graecorum, ita inquit: Iohannes ab Antiquis, nobilis Anconitanus, & Venetorum consul dignissimus, quum quinquagesimum aetatis suae annum attingeret, totus psora & lepra scatebat: pro quibus deponendis affectibus, quum varia, sed frustrà, experiretur remedia, nostro consilio decoctum radicis cynarae ebibit; à quo liber ab ea corporis foedatione euasit, nec amplius in eandem recidit. Idem inquit Centur. 2. curat. 98. ad scabiem & lepram tamquam expertus confirmo, & plurimùm approbo illud medicamentum quod habet radicis enulae campanae viridis lib. ß. pingued. porc. ℥ ß in mortario marmoreo pistentur, & ad lentum ignem paruum ebulliant, & fiat vng., quo aeger pustulas inungat. Est enim mirandae virtutis hoc vnguentum, vt incantamento eius opus simile videatur: cuius vires (inquit) si expertus fueris, nobis consenties. Aliud, & est ipsius Rondeletii, valens ad psoram, lichenes & huiusmodi vitia, quod & ad lepram Graecorum, quam Fernelius inter species impetiginis seu lichenis ponit, valere puto: ℞. olei de iunipero ℥ ij. olei nucum ℥ j. tartari vini albi ℥ j. vitrioli, salis communis, sulphuris ana ℥ iij. terebinthinae lotae in succo limonum ℥ ij. lithargyri ℥ j. ß. cerae parum; fiat vng. Si morbus fuerit contumax, adde argenti viui ℥ ij. sublimati ʒ ij; & erit efficacius. Applicetur post purgationem & balnei vsum, & mollescant crustae, & citius penetret. Vel ℞. olei de iunipero ℥ iij. olei lucernarum & nucum ana ℥ ij. tartari vini albi nouiss. pul. ℥ j ß vitrioli, salis communis ana ʒ iiij lithárg. auri ℥ i.ß incorpora simul: quibus adde succi plantaginis & limonum ana ℥ iij. aceti squillitici ℥ j incorpora simul, & fiat nutritum. Caeterùm de scabie libro sequenti, cùm de tumoribus ex humoribus permistis, vel maculis cutis agemus, latiùs dicturi sumus. Nunc in ordine ad tumores melancholicos etiam sequebantur & varix & polypus. Sed cùm de varicibus dixerimus lib. 29. Obs. & Curat. medicinalium nostrarum, obseruatione 22. de polypo autem (cuius causa materiales sunt humores crassi & viscidi à capite deriuati, per adustionem, ad melancholiam tendentes, estque ipse humor melancholicus adustus) lib. 13. Obser. & Curat. medicinalium nostra-

Historia Amati de lepra Graecorum & psora.

Vng. expertum eiusdem, ad lepram & scabiem.

Vnguentum Rondeletii ad psoram, lichenes, & lepram Graecorum.

partibus corporis, ex materia phlegmatica, inter verrucas adnumerat, part. 1. de apost. fig. cap. de verrucis, porris, acrochordonibus & lupiis. Nos autem lupias antea ad glandulas retulimus. Valescus verò tract. de chirurg. cap. 22. de verrucis, Verrucæ, inquit, sunt duræ excrescentiæ in manibus & pedibus, &

Causæ ex neotericis & barbaris.

aliquando in aliis corporis partibus. harum causas vult esse humores phlegmaticos grossos vel melancholicos, quibus phlegma admiscetur. Phlegma namque quamuis sit naturaliter humidum, tamen per admixtionem melancholiæ conuertitur ad naturam siccitatis. Et similiter potest fieri ex sanguine conculcato & ingrossato, præterquam quòd putrefit in aliquo loco, nec in venis paruis, & a natura exteriùs isti humores mittuntur, & in verrucas conuertuntur. Qui verò Græcos sequuntur, vt paulo antè dictum est, à crassis atrabilaribus humoribus fieri volunt. Sed ex

Porri.

his, inquit idem Valescus loco citato, quædā vocantur Porri, quia habēt quasdam radices ad extra, ad similitudinem porrorum; & in istis arguitur maior siccitas materiæ. Aliquando fiunt ad similitudinem cornu: quia indurantur & crescit in altū: & aliquando vocantur Claui, quia habent caput ad modū clauorum affixorū,

Claui.

quorū capita exteriùs manent. At Græci verrucas, vt diximus, in acrochordonem, myrmeciam, thymion & clauum distinxere. de Acrochordone iam dictum est. At Myrmecia sunt verrucæ hu-

Myrmecia.

miliores, durioresq́ue, quæ radices altiùs exigunt, maiorem dolorem mouent, infrà latæ, suprà autem tenues, nigrantis coloris, ad contactum dolorem exhibentes eiusmodi, qualis à morsu formicæ animalis contingit, vnde etiam nomen habent. Ita & Fernelius: Verruca enim sessilis; quæ Græcis est myrmecia, humilior est

Μυρμηκία. Sessilis verruca.

thymio, lupino vix vmquam maior; dura, stabilis, latiore basi, radices altè exigens; dolorem ciet. Thymion verò est verruca su-

Thymion.

per corpus eminens ad cutem, vt acrochordon; tenuis, suprà latior, subdura, & in summo peraspera; idq́ue summum colorem floris thymi repræsentat, à quo denominatur. habet ferè magnitudinem fabæ Aegyptiæ; rarò maius est; interdum perexiguum: modò vnum, modò autem plura nascuntur, vel in talis, vel palmis, vel in pedum plantis: pessima sunt in obscœnis partibus, maximè vbi sanguinem fundunt. De his autem, nempe thymis, formicis, moris, ficubus & verrucis ac clauis vteri & carne addi-

ta,

ta, latiùs egimus lib. 28. Obs. nostrarum medicinalium, obs. 54. & potissimùm in Scholiis eiusdem obs. De pudendorum thymis & verrucis ac sedis egimus 23. lib. ichol obs. 9. Sed & de his nonnihil dicemus obs. sequenti. Sed & Fernelius: Altera thymion dicta, & colore thymi florem repræsentans, ad cuius etiam tenuis est, in summo lata & dura, & aspera, pensili minor. At de clauo postea seorsim caput proprium addemus. Cæterùm, quod ad præsagia attinet; scire oportet quòd verrucarum genera licet exigua sint mole, tamen fœda sint, ac plerumque molesta; ideoq; in morbis haberi debent. Est enim verruca morbus officialis, in numero addito, secundum Gal. 1. de morb. cap. 9. & verrucæ rarò solitariæ (quod & Fernelius de thymio intelligit) sæpiùs complures proueniunt, maximè in palmis pedibúsque puerorum. Plerumque ex inopinato comparent, atque etiam nonnunquam subitò dispârent. Ex his acrochordon & thymion sæpe etiam per se (vt retulit Celsus, & hoc ipsum confirmatur à Tagautio cap. proprio de verrucarum iudicio & curatione) finiuntur: & quo minora sunt, eo magis. Myrmecia & Claui sine curatione vix vmquam desinunt. Acrochordon si excisa est, nullam radiculam relinquit, idcóque ne renascitur quidem. Thymio clauóque excisis subter rotunda radicula nascitur, quæ penitus descendit ad carnem, eáque relicta idem rursus exit. Myrmeciæ latissimis radicibus inhærent: ideóque ne excîdi quidem sine vlceratione magnâ possunt; & sine curatione vix vmquam desinunt; & difficilius curantur quàm acrochordones. De curatione nunc agamus, hoc priùs interposito exemplo.

Præsagia.

Celsus.

OBSERVATIO XI.

Per modum consultationis, de verrucis in virga & aliis locis, ad Petrum Chirurgum Brielensem.

PETIISTI à me, Petre, amice candidissime, quibus modis verrucas in virga aut veretro tollere posses, cùm apud te in Brielis agerem. Rogabam eo tempore, num ille de quo postulabas auxilium seu consilium, morbo Gallico laboraret: respondebas eâ lue hominem minimè affectum esse, quamuis ra-

subnigræ, cùm nascatur ex bile atra, cui etiam crassæ lentæque pituitæ salsæ quiddam sit admistum. Filiolæ autem tuæ squamæ decidunt potiùs pallidæ quàm subnigræ; vnde plus pituitæ salsæ habet, nec ad extremum malum, de quo Fernelius meminit, peruenit: vnde ea ipsa curari fortassis poterit, vt postcà dicemus, sicut lichenes, seu impetigines. Cæterùm quòd filiola tua hoc vitio afficiatur, iuxta decreta siderum minùs miramur, vt in genitura eiusdem annotauimus, quam cùm linguâ vulgari (vt vxori tuæ satisfaceremus,) scripserimus, hîc eandem Latinè paululum explicabimus. Cùm enim hæc Cancrum, signum morbosum vitiosumque, in frontispicio Horizontis habeat, tum Scorpius in sexta locum occupet; augent hæc vitia simul & Mars truculentus, dominus sextæ, antiscium suum eiaculans in Saturnum maleficum: tum Saturnus quoque in Martem: & ita malefici hi duo planetæ mutuò sese afficiunt. Luna in octauo loco, hærens in Aquario, crura inficit. Sol similiter in Piscibus, signo morboso, in Martis opposito cutim squamis commaculat, & exulcerat. Solent enim tria illa signa vitiosa, Cancer, Scorpius, ac Pisces, potissimùm horoscopum intuentes, vel culminantes, aut malè siti, pustulas cancrosas, cutis defœdationes, vitiligines (quas leucas, alphos seu morpheas vocant) elephantiasin, seu lepram Arabum, ac etiam psoram & lepram Græcorum, lichenes, impetigines, serpigines, maculas rubeas, prurigines, aliaque eius generis vitia in cute tum carne curatu contumacia progignere. Videtur præterea hoc malum (quo filiola tua laborat) non solùm ex genitura seu cælesti configuratione, vt ad longum idiomate Germanico scripsimus, verùm etiam successu quasi hæreditario ortum sumpsisse: vnde & difficiliùs hanc defœdationem cutis curatum iri suspicor. Mater enim eius, nobilis matrona, vxor tua charissima, cùm adhuc puella

puella esset, & nondũ menses erumperent (vti mihi ipsi retulit) eâdem cutis defœdatione laborauit ad annos aliquot, vt etiam medici quam plurimi, variè de hoc genere vitij & desceptarent & sentirent: sed profluentibus mensibus hæc præter opinionem multorum, à fœdo isto cutis colore liberata est. Faxit Deus, vt & filiola tua charissima eodem modo quoque liberetur, quemadmodum & nos speramus futurum. Quòd si neque illo tempore quo menses erumpent, vitium tollatur, iuxta Hippocratem diutius eidem adhærere posset, qui aphorismo 28. lib. 3. ita nobis scriptum reliquit: Plurimæ autem passiones puerulis iudicantur, nonnullæ quidem in 40 diebus, nonnullæ in septem mensibus, nonnullæ verò in annis septem, quædam verò iam ad pubem accedentibus: quæ verò permanserint, nec in pubertate finierint, puerulis autem feminei sexus, cùm menstrua erumpunt, consenescere consueuerunt. Interim tamen curationem in hoc tempus minimè distrahendam censeo, ne serpendo in grauius malum procedat; ita vt non corpus tantùm, sed & faciem occupare posset, nam & in capite etiam sese nunc exerit. Quamobrem suaderem etiam, vt hoc tempore, cùm nunc in Vere simus, exquisita optimaq. remedia adhibeantur. Consultius quoque putarem, vt id in Haga-Comitis domi vestræ fieret, quàm hîc in Campo regio apud domicellas religiosas, cùm hæc passio intra tecta contineri debeat, nec omnibus tutum sit euulgari: nam etsi illa duntaxat sit lepra Græcorum, & nondum Arabum, temporis tamen processu in eam transmutari posset, quod Deus auertat, nec ego eò progressurum malum puto. Sed quia hoc malum etiã ad lichenem pertinet, cùm totam faciem occupare possit, oculosque contingere, & sic fermè extremæ fœditatis causa futura; ideò diligentiori cura vtendum erit: & cùm in Vere simus, corpore toto euacuato,

cnato, vti hic in Campo Regio eam incepimus purgare per decocta longa ex fumoterræ, sena, myrobalanis indis, citrinis, ita illam purgationem tandem in Haga-Comitis perficere possumus: & demum ad topica progrediemur, vt est oleum de frumento: prius tamen vtentes balneo ex hedera arborea, malua, fumoterræ, folijs lappæ, salicum, vngulæ caballinæ, betæ, & similibus. deinde saliua ieiuna propria, loca inungat. Sed & hoc vnguento liniatur, quo & altera puella à nobis fuit curata, quæ pro elephantica habebatur: ℞ lithargyri auri & argenti macerati per noctem in aceto acerrimo ana ʒ j. sulphuris viui ʒ ß elleborí nigri ℈ j salis nitri ℈ ij. succi limonum ʒ j. butyri recentis, axungiæ porcinæ ana ʒ ß. olei ros. q. s. cum modico ceræ fiat vnguentum. Sin verò hæc non iuuerint, reliquam curationem cùm ad Dominum veniemus, perficiemus, si Deo placuerit.

SCHOLIA.

Gal. in defini-tionibus. DE lepra Arabum in præcedentibus satis dictum est. At Græcorum lepra (de qua nunc agimus) est cutis mutatio in habitum, qui præter naturam sit, cum asperitate & pruritibus, doloribusq́, nonnunquam & squamis decidentibus; interim plures hæc etiam corporis partes depascitur. Lepra & scabies, inquit Paulus lib. 4. cap. 2. Paulus, sunt affines affectus: vterque enim cutis asperitudo est, pruritus, in qua corpus absumitur colliquaturq́. Insuper ab eodem fiunt humore, hoc est, melancholico, seu atrabilari; Differunt figura; quoniam lepra altiam cutem orbiculatim depascitur, & piscium modo squamulas ex se remittit: scabies verò summa infestat potius, variè figurata, furfuraceaq́; edit. At de lepra, psora seu scabie fatius diximus Scholio obser. 10. lib. 2. de tumoribus præter naturam, de impetigine, ex mente ipsius Fernelij, tum aliorum. Verùm de scabie libro sequenti quoque dicemus, cùm eius multæ existant differentiæ. Cæterùm quod ad præsens negotium attinet; horum affectuum curam, inquit Leonus ex mente Curatio lepræ Græcorum & psoræ. eiusdem Pauli, lib. suo de tumoribus præter naturam, à venæ sectione (dummodo vires & ætas consentiant) aggrediemur.

Itaque

Itaque si fuerit lepra aut scabies à sanguine, vel à bile per adustionem, quod ex colore rubeo vel citrino deprehendes (priùs lenita alno) in adultis sanguinem usque ad ℥ VII, quandoque plus, quandoque minus (prout opus fuerit) ex basilica dextri lateris detrahes. Quòd si melancholicus succus adusta peccauerit (ex colore enim illud atriore cognoscitur) sanguinis vacuatio per hæmorrhoïdas molienda, si æger has pati assueuerit; sin minus, aperiemus venam in sinistra manu, quæ saluatella dicitur. At quoniam pituita salsa quandoque scabiei causa est, & præcipuè in senibus, tunc nulla, vel satis parua phlebotomia fiat; purgatio verò fiat iis, quæ atram bilem ducunt, tam in lepra Græcorum, quàm psora, est exhibenda. Prius igitur sequentibus syrupis materia digeratur: ℞. syr. de fumoterræ, de lupulis, de endiuia, de pomis ana ℥ ß. (vel de epithymo) decocti scabiosæ, fumiterræ, cicoreæ ana ℥ j. misce. & per septem vel plures vices hanc quantitatem exhibe. Deinde exhibe minoratiuum ex cassia, pauca adiecta quantitate confectionis hamech, in bolo, vel sero lactis. Interea vero non abre fuerit, si patiens singulo manè per quatuor horas ante cibum, huiusmodi balneo in thalamo calidiori, ad prouocandam scabiem ad cutem, vtatur: ℞. foliorum maluæ cum rad., viol. cum rad., hordei ana m. j. bulliant in ſ.q. aquæ, usque ad consumptionem tertiæ partis; deinde colentur; & colatura diluat se patiens in omnibus membris affectis. Apparentibus deinde signis concoctionis (vel exhibito priùs lenitiuo, post à syrupis) materia purgabitur his vel similibus: ℞. aloës epaticæ ℥ ij. cortic. myrobalan flauar. ℥ ij. ß. follicul. senæ, agarici optimi, epithymi ana ℈ j fumariæ ℈ ij tragacanthi, rof. purpur. ana ℥ ß. cum aqua fumiterræ fiant pilulæ: de quibus detur ℥ j. plus minusve pro ætatis ac virium ratione. Vel sic: ℞. pil. de fumoterræ ℈ ij. aurear. Nicolai, fœtid ana ℈ ß. & fiant pilulæ V. In pituita salsa ℞. diacathol ℥ v. confect. hamech ℥ iij. diaturbith maior ℈ ij. misce. & cum zaccharo fiat bolus: vel potus ex decoct commun. flor. & fruct. q. s. cum qua bulliant folior. senæ, polypod. querc. summitat. fumiterræ ana ℥ ij. propina duabus horis ante lucem. Corpore vacuato, vtatur balneo aëreo aut aquæ dulcis, in qua rad. oxylapathi, fumariæ, scabiosæ, betæ, oxalis, maluæ, fœnugræc. & similia decocta sint. Repone in sacculos farinæ

Gal. de sympt. causis 2. cap. 6.

Digestio.

Balneum.

Pilulæ.

Bolus.

Potus.

Balneum.

farina lentium, fabarum, hordei, & furfures, & cum iis abstergi totum corpus. A balneo æger in lecto stragulis opertus sudet. Extrinsecus autem pro linimento utere communiter utroque veratro; calcemq; habe elotam & siccam; in ipso usu aquâ diluens, ad sordium spissitudinem: Valent frondes oleæ, coctæ cum aqua & aceto: item aqua sulphurea vel marina, cum frondibus olearum. Paulus 4. cap. 2. *Vel ℞. salviæ, oleæ lachrymæ ana ℥ iij. corticis rad. capp. gummi ana ʒ VII. contunde, & inunge ex aceto. Aliud: ℞. bastulæ regiæ radicis succi ℥ iij. sulphuris ignem non experti, ammoniaci thuris ana ʒ v. nitri ʒ iiij. aceto subacta illinuntur. Ad scabiem quoque peculiariter facit ex simplicibus staphys agria, lupini amari, cardamomum cum aceto: lilii radix cum melle, resina terebinthina, sulphur, cicer, caprillũ stercus. Inter composita, mysi & chalcitis pari modo ex vino, humidiores scabies delinuntur. Vel ℞. diachilonis, ceræ ana ℥ j picis liquidæ ℥ iiij. rosacei ℥ ß. argenti spumæ, cerusæ ana ℥ j. ß. stercoris argenti, Sirici, id est, sandicis ana ℥ j. aceti quantum siccis lenigandis sufficit. Ad scabiem puerorum, in quibus nulla adhuc præcessit euacuatio, præter ætatem non consentientem, plurimum valet sequens unguentum: ℞. olei ros. ℥ iiij. salis communis, butyri recentis loti ℥ j. misce: & in mortario contunde donec fiat unguentum molle. Aliud: ℞. terebinthinæ lotæ aqua ros. ℥ iiij succi limonis ℥ j. ß. butyri recentis ℥ j. vitelli oui unum. j. salis communis ʒ ij. misce: & omnia diu in mortario agitentur, donec fiat unguentum.* Cautio. *Sciendum tamen est, quòd in huiusmodi affectibus scabiosis & leprosis (corpore priùs purgato) ipsæ aquæ thermales Pisarum in Hetruria miri sunt effectus, (ut & annotauit Leonus) si in iis patiens balneetur. Sed & ego etiam omnes sulphureas thermas conferre puto; & apud me commendatur illud unguentum* Vnguentum Montani, ad lepram Græcorum, & psoram. *ipsius Montani descriptum consultatione CXXII; valens ad lepram Græcorum & scabiem ortam ex vitio virtutis assimulatina: quod sic fit: ℞. rad. lapathii ℥ iij. rad. ellebori nigri & albi ana ℥ ij. hordei fracti p. iij. bulliant omnia in s.q. aquæ ros. ad consumptionem duarum partium: deinde facta diligenti expressione, & colatura, ℞. salis nitri ℥ iiij. olei rosacei, butyri recentis ana ℥ ij. bulliant simul ad consumptionem aquæ. Deinde ℞. succi limonum ℥ iij. terebinthinæ ℥ ij. misce omnia simul: & cum*

resti-

refrigerari incipit, addito vitellos ouorum num. iij. & vsui reserua: inungatur scabies prius scalpta. Amatus Centuria 2. curat. 35. de psora & lepra Graecorum, ita inquit: Iohannes ab Antiquis, nobilis Anconitanus, & Venetorum consul dignissimus, quum quinquagesimum aetatis suae annum attingeret, totus psora & lepra scatebat: pro quibus deponendis affectibus, quum varia, sed frustrà, experiretur remedia, nostro consilio decoctum radicis cynarae ebibit; à quo liber ab ea corporis foedatione euasit, nec ampliùs in eandem recidit. Idem inquit Centur. 2. curat. 98. ad scabiem & lepram tamquam expertus confirmo, & plurimùm approbo illud medicamentum quod habet radicis enulae campanae viridis lib. ß. pingued. porc. ℥ ß in mortario marmoreo pistentur, & ad lentum ignem parum ebulliant, & fiat vng., quo aeger pustulas inungat. Est enim mirandae virtutis hoc vnguentum, vt incantamento eius opus simile videatur: cuius vires (inquit) si expertus fueris, nobis consenties. Aliud, & est ipsius Rondeletii, valens ad psoram, lichenes & huiusmodi vitia, quod & ad lepram Graecorum, quam Fernelius inter species impetiginis seu lichenis ponit, valere puto: ℞. olei de iunipero ℥ ij. olei nucum ℥ j. tartari vini albi ℥ j. vitrioli, salis communis, sulphuris ana ℥ iij. terebinthinae lotae in succo limonum ℥ ij. lithargyri ℥ j. ß. cerae parum; fiat vng. Si morbus fuerit contumax, adde argenti viui ℥ ij. sublimati ʒ ij, & erit efficacius. Applicetur post purgationem & balnei vsum, & mollescant crustae, & citiùs penetret. Vel ℞. olei de iunipero ℥ iij. olei lucernarum & nucum ana ℥ ij. tartari vini albi nouiss. pul. ℥ j ß vitrioli, salis communis ana ʒ iij. litharg. auri ℥ iij incorpora simul: quibus adde succi plantaginis & limonum ana ℥ iij. aceti squillitici ℥ j incorpora simul, & fiat nutritum. Caeterùm de scabie libro sequenti, cùm de tumoribus ex humoribus permistis, vel maculis cutis agemus, latiùs dicturi sumus. Nunc in ordine ad tumores melancholicos etiam sequebantur & varix & polypus. Sed cùm de varicibus dixerimus lib. 29. Obs. & Curat. medicinalium nostrarum, obseruatione 22. de polypo autem (cuius causa materiales sunt humores crassi & viscidi à capite deriuati, per adustionem, ad melancholiam tendentes, estque ipse humor melancholicus adustus) lib. 13. Obser. & Curat. medicinalium nostra-

Historia Amati de lepra Graecorum & psora.

Vng. expertum eiusdem, ad lepram & scabiem.

Vnguentum Rondeletii ad psoram, lichenes, & lepram Graecorum.

nostrarum, Obser. 7. & 8. in quorum scholiis quoque hæc ita explicauimus, vt non opus sit hic retractare: ideo beneuolus lector loca iam citata percurrere potest. Restat igitur vt de verrucis agamus, quæ etiam pertinent ad tumores præter naturam melancholicos.

OBSERVATIO X.

De Verrucis.

MVLTA referuntur experimenta ad verrucas. Sic meus pater charissimus Iordanus Forestus, dum iuuenis Louanij litteris incumberet, & manus verrucis repletas haberet, eidem consultum fuit à Iohanne Spiringio medico illius temporis præclarissimo, vt omni die sale & aceto verrucas confricaret; quo remedio sanatus fuit, vt mihi puero aliquando retulit. At multa referuntur à mulierculis & aniculis experta, sed valdè superstitiosa, & veræ fidei Christianæ aduersissima, dum precculas nescio quas tacitè submurmurantes, manus suas lauant quotidie rore maiali, vel singulis dominicis diebus aqua Asperginali exorcistica; cui sal inspergi solet; quod fortè verrucas consumit. Vel ipsas verrucas confricant pannis lineis madefactis, & die Dominico soli ad exiccationem expositis preculas Germanicas nescio quas superimmurmurant, tanquam penitentia ductæ, quod die Dominico pannos lineos exiccandos Soli exposuerint. Non desunt quæ caluariæ alicuius demortui cum magna superstitione verrucas infricant. Sed omnia hæc veræ religioni, vt dixi, contraria, piis potiùs detestanda, quàm admittenda sunt: ideò naturalia remedia magis amplexabimur: quale illud est Amati Cent. 6. curat. 34. ignitis sarmentis dextrè adhibitis, quibus ille absque vllo dolore intra octo dies puerum sanauit. Quemadmodum & alij sanari referuntur liquore stercori bouillo supernatante, aut sudore equino verrucas infricantes, vel ipsis inun-

ctis sæpiùs liquore limacum sale resolutarum; aut sanguine columbino; quo fertur quædam pulchra puella nuper curata. quibus addes & alia remedia in Scholio subsequenti annotata, quibus & veteres uti solebant. Sed, quod omittendum non est, nostra ætate quidam succo calendulæ solo inuncto, sanati sunt.

SCHOLIA.

VERRVCA propriè significat editiorem acuminatam magisq́ue fastigiatam montis partem: à cuius similitudine appellârunt antiqui Verrucas tumores quosdam, siue eminentias, in summa hominum cute apparentes, quæ vulgò apud Italos Porrioni *dicuntur, eo quòd quandam [illegible] siue capillamenta porrorum radicum non dissimilia contineant: nostratibus lingua vulgari dicuntur* W[illegible]n, Sure, *ut indicat Galenus, germina vitiosæ multitudinis ad exteriora & cutem repentis. Verrucarum species sunt acrochordon, myrmecia, thymum, clauus: quorum auctores à crassis atrabilariisq́ue humoribus fiunt, & parum inter se origine variant, de omnibus tamen separatim scribere supervacaneum non fuerit. Est igitur Acrochordon verruca pensilis, orbicularis, angustam basim obtinens; sic dicta, quòd chordæ nexu suspensa pendere videatur; fabæ magnitudinem rarò excedit; vix vna tantùm eodem tempore nascitur, sed ferè plures, maximeq́ue in pueris. Verruca pensilis (inquit & Fernelius) quæ acrochordon Græcis appellatur, parte quidem summa latior, ima verò, quæ ad cutem est, tenuior, quæ quasi pediculo innititur, exquisitè dura est & aspera; cuti concolor. Barbari verò (ut Gordonius) excrescentiam esse voluere ad modum capitis uberum, mollem, pendentem, ortam ex materia phlegmatica. Sed & hic idem verrucam distinguit hoc modo, à porro. Verruca, inquit, est caro dura & spissa, per totum corpus nata, maximè in pedibus & manibus, oriens à materia phlegmatica & melancholica. Idem sunt porri, nisi quòd porri sunt verrucæ minutim fixæ ad modum porrorum, habentium multas barbas; & hoc est propter maius dominium melancholiæ siccæ & terreæ. Idem & lupiæ, quæ generantur in palpebris & aliis*

Verruca quid.

Verrucarum species. Causæ.

Acrochordon. Celsus. [illegible]

Quomodo verrucæ à porris differant.

partibus

partibus corporis, ex materia phlegmatica, inter verrucas adnumerat, part. 1. de apost. fig. cap. de verrucis, porris, acrochordonibus & lupiis. Nos autem lupias antea ad glandulas retulimus: Valescus vero tract. de chirurg. cap. 22. de verrucis, Verruca, inquit, sunt dura excrescentia in manibus & pedibus, & aliquando in aliis corporis partibus. harum causas vult esse humores phlegmaticos grossos vel melancholicos, quibus phlegma admiscetur. Phlegma namque quamuis sit naturaliter humidum, tamen per admixtionem melancholiæ conuertitur ad naturam siccitatis Et similiter potest fieri ex sanguine conculcato & ingrossato, præterquam quod putresit in aliquo loco, nec in venis paruis, & a natura exterius isti humores mittuntur; & in verrucas conuertuntur. Qui vero Græcos sequuntur, vt paulo ante dictum est, à crassis atrabilaribus humoribus fieri volunt. Sed ex his, inquit idem Valescus loco citato, quædã vocantur Porri, quia habẽt quasdam radices ad extra, ad similitudinem porrorum; & in istis arguitur maior siccitas materiæ. Aliquando fiunt ad similitudinem cornu: quia induratur & crescit in altũ: & aliquando vocantur Claui, quia habent caput ad modũ clauorum affixorũ, quorũ capita exterius manent. At Græci verrucas, vt diximus, in acrochordonem, myrmeciam, thymion & clauum distinxere. de Acrochordone iam dictum est. At Myrmecia sunt verrucæ humiliores, durioresq́; quæ radices altius exigunt, maiorem dolorem mouent, infra lata, supra autem tenues, nigrantis coloris, ad contactum dolorem exhibentes eiusmodi, qualis à morsu formicæ animalis contingit, vnde etiam nomen habent. Ita & Fernelius: Verruca enim sessilis, quæ Græcis est myrmecia, humilior est thymio, lupino vix vmquam maior; dura, stabilis, latiore basi, radices altè exigens; dolorem ciet. Thymion vero est verruca super corpus eminens ad cutem, vt acrochordon, tenuis, suprà latior, subdura, & in summo peraspera; idq́; summum colorem floris thymi repræsentat, à quo denominatur. habet ferè magnitudinem fabæ Aegyptiæ; raro maius est; interdum perexiguum: modo vnum, modo autem plura nascuntur, vel in talis, vel palmis, vel in pedum plantis: pessima sunt in obscœnis partibus, maximè vbi sanguinem fundunt. De his autem, nempe thymis, formicis, moris, ficubus & verrucis ac clauis vteri & carne addi-

Causæ ex neotericis & barbaris.

Porri.

Claui.

Myrmecia.

Μυρμηκία. Sessilis verruca.

Thymion.

ea, latiùs egimus lib. 28. Obs. nostrarum medicinalium, obs. 54. & potissimùm in Scholiis einsdem obs. De pudendorum thymis & verrucis ac sedis egimus 23. lib. schol. obs. 9. Sed & de his nonnihil dicemus obs. sequenti. Sed & Fernelius: Altera thymion dicta, & colore thymi florem repræsentans, ad cutem etiam tenuis est, in summo lata & dura, & aspera, pensili minor. At de clauo postea seorsim caput proprium addemus. Cæterùm, quod Præsagia. *ad præsagia attinet; scire oportet quòd verrucarum genera licet exigua sint mole, tamen fœda sint, ac plerumque molesta; ideoq; in morbis haberi debent. Est enim verruca morbus officialis, in numero addito, secundum Gal. 1. de morb. cap. 9. & verrucæ rarò solitariæ (quod & Fernelius de thymio intelligit) sæpiùs complures proueniunt, maximè in palmis pedibúsque puerorum. Plerumque ex inopinato comparent, atque etiam nonnumquam subitò dispârent. Ex his acrochordon & thymion sæpe etiam per se (vt retulit Celsus, & hoc ipsum confirmatur à Tagautio cap.* Celsus. *proprio de verrucarum iudicio & curatione) finiuntur: & quo minora sunt, eo magis. Myrmecia & Claui sine curatione vix vmquam desinunt. Acrochordon si excisa est, nullam radiculam relinquit, ideóque ne renascitur quidem. Thymio clauóque excisis subter rotunda radicula nascitur, quæ penitus descendit ad carnem, eáque relicta idem rursus exit. Myrmecia latissimis radicibus inhærent: ideóque ne excidi quidem sine vlceratione magnâ possunt; & sine curatione vix vmquam desinunt; & difficilius curantur quàm acrochordones. De curatione nunc agamus, hoc priùs interposito exemplo.*

OBSERVATIO XI.

Per modum consultationis, de verrucis in virga & aliis locis, ad Petrum Chirurgum Brielensem.

PETIISTI à me, Petre, amice candidissime, quibus modis verrucas in virga aut veretro tollere posses, cùm apud te in Brielis agerem. Rogabam eo tempore, num ille de quo postulabas auxilium seu consilium, morbo Gallico laboraret: respondebas eâ lue hominem minimè affectum esse, quamuis ra-

rò (hoc præſertim tempore) abſque lue gallica in iis locis verrucæ oboriri ſoleant. Quicquid ſit, ad myrmecias & acrochordonas verrucas tollendas, ſæpe feliciter vſus ſum ſucco tithymali, vel limaciis ſale abſumptis. Valet etiam cinis,& ranunculi folia appoſita, præter multa vulgaria experimenta; ſicuti & cinis palmitum cum aceto cataplaſmatis modo illitus: nam & hoc thymos compeſcit, nec augeſcere ſinit, vt Paulus lib. 6. cap. 58. & Aëtius lib. 14. cap. 4. docuerunt. Sed in ano ac locis ſecretis potiſſimùm vtimur medicamentis valdè conſumentibus & exiccantibus, vt paſtillo Aretæ Andromachi, & ſimilibus, quæ & ad rimas & condylomata valere inſcribuntur: qualis eſt hic, qui in maximis doloribus citò liberat: ℞. ſtibij, id eſt, antimonij, acaciæ, plumbi vſti & loti ana ℥ j.ß. ſpodij, pompholygis lotæ, fructus ericæ, aluminis ſciſſilis, thuris, atramenti ſutorij, myrrhæ ana ʒ vi. opij ʒ iij. cum vino omnia terito, & in paſtillos redige, quos vſus tempore paſſo diluito. Ad acrochordonas & myrmecias inueteratas hoc mirabiliter prodeſt: ℞. ſulphuris viui, ſandarachæ, atramenti ſutorij, elaterij ana par. æqual. Terantur cum aceto, & formentur paſtilli: quos cùm opus fuerit, cum aceto molles factos applicabis. Verùm myrmecias priùs circumſcalpere oportet, & iis pharmacum illinire. Ad communes verò verrucas raphanum excauato, ſale impleto, operculo occluſo in catino per noctē ſeruatum, ſalem in liquorem verſum reperies, eo verrucas confricato, quæ in manibus ſunt; & panno in liquore eodem tincto ſuperligato, poſtea decident. eſt hoc ſecretum Alexij Pedemontani. Sed & hoc Rondeletij probatur: ℞. ſalis ammoniaci, vitrioli Romani, viridis æris ana ℥ ij. alum. rub. ℥ j. calcis viuæ ℥ ß. diſtilletur in alembico vitreo. reiiciatur primus liquor, ſecundus efficacior erit; & reſeruetur vſui. confert ad verrucas & alia tubercula. Hoc quo-

quoque ad verrucas in facie commendatur: ℞. rad. asari, tempera in aqua rosacea biduum, pista & illine. Ad Verrucas etiam valet radix chelidoniæ cum axungia trita & admota; eas enim absumit & tollit. sic & sanguis lacertæ destillatus eas exiccat. Agrimonia quoque cum forti aceto emplastrata verrucas tollere dicitur. Cæterùm de verrucis in virga, de quibus auxilium petiisti, vereor quòd sapiant luem Gallicam, & quòd ob hoc difficiliùs curari poterunt, si trochisci ad rem non faciant supradicti. Ego hoc modo curo omnes verrucas in virga, vel in aliis locis secretis, ex lue quoque Gallica, post vniuersales purgationes: dissoluo parum sublimati in aqua plantaginis, cum exiguo aluminis; & plumâ verrucas illino: quibus exiccantur, & cum crusta decidunt. Chirurgi in Nosocomio Delphensi in Gallica lue verrucas in omni corpore tollunt, inungentes vng. morbi Gallici: quo si non desinant, etiam vtuntur sublimato, alumine cum aqua plantag. (quo remedio & nos vti consueuimus antequam illi eo vterentur,) donec decidant & perfectè curentur. Isbrandus chirurgus Nosocomij Delphensis hac aqua egregia subsequenti vtitur, ad condylomata, verrucas, & thymos ani, virgæ & membrorum muliebrium consumenda & auferenda in lue Gallica: quæ aqua simul mundificat pustulas faciei & totius corporis: ℞. aquæ plantaginis lib. ß sublimati ℈ iiij. aluminis ℥ ß. puluerizentur. in qua penna aut pluma intincta vel pecia lini, pustulæ faciei infectæ vel verrucæ tangentur. Quòd si thymi inueterati in ano vel muliebribus racematim ex morbo Gallico pendeant, tunc sublimatum in substantia in aqua calcis viuæ, vt antea in aqua plantaginis, misceatur, & ea vtere. Proiicitur autem calx viua in aqua, sæpiusque lauatur, & factâ residentiâ aqua vsui reseruetur, in qua addendum sublimatum; estque miræ efficaciæ. At alij vtuntur oleo

arsenici; quemadmodum nuper Theodorus chirurgus nosocomij Delphensis, oleo arsenici vsus est in thymo portentosæ magnitudinis, racematim propendente, ita vt in duorum pugnorum molem excresceret, ex lue Gallica, in cuiusdam mulieris pudendo, vt viam vrinariam præcluderet, ita vt ægra neutiquam reddere lotium posset. sed id quidem sustulit thymion, verùm mulierem quasi membra deinde habens insensibilia reliquit. Quare oleum istud arsenici nimis violentum remedium est, praua post se relinquens symptomata; & non nisi in valdè extremis & deploratis eo vtendum censeo. Quidam vtuntur oleo vitrioli, vel aqua vitriolata, quemadmodum Nicolaus Massa in libello suo de morbo Neapolitano eius compositiones describit lib. 6. cap. 4. de modo resoluendi, & maturandi apostemata dura siue grumos, hoc modo: ℞. vitrioli Romani siue Cyprini ℥ xxx. salis nitri, aluminis rochæ ana ℥ iiij. misce. & puluerizentur omnia, & calcinentur ad ignem, secundum artem. postea pone hoc calcinatum in bocia curua lutata; ad ignem fornacis alchymistarum, & per ignem istum habebis in recipiente oleum, quod est cauterium mirabile, & sine pari in quacunque operatione, & maximè in scrophulis & verrucis magnis eleuandis: sed recipiens sit magnum, si vis facere dictum oleum. Idem Nic. Massa cap. 5. de cura omnium vlcerum morbi Neapolitani describit modum faciendi aquā separationis auri ab argento, qua vtitur in verrucis, hoc modo: ℞. vitrioli Romani lib. ij. aluminis rochæ ℥ vi. salis nitri lib. j. pone in cucurbitam curuam lutatam: vel, si vis, pone in rectam cum capello suo & recipiente, ad ignem fornacis, vt faciunt Alchymistæ, & habebis aquam, cum qua separatur aurum ab argento, & cum qua fit puluis angelicus: quæ aqua est mirabilis ad remouendas verrucas in quacumque parte, & maximè in ano & vulua. Cau-

terizas

terizat etiam ista aqua vlcera maligna, ambulatiua, vbicumque etiam fuerint, vt in gutture; & prohibet progressum aut deambulationem vlcerum, vbicunque sunt, vt puta virgæ, & vuluæ. Sed cùm est nimis acuta, oportet lymphare ipsam cum aqua rosacea. Et ego (inquit idem Massa) sæpe sanaui vlcera mala gutturis, tangendo bis in die cum aqua dicta, cum medietate aquæ rosacea admixta: & est de secretis nostris. Et quamuis Iohannes de Vigo vir doctissimus, eundem puluerem doceat componere sub nomine pulueris rubei, nihil ei debeo in hoc, quoniam antequam ipsum scriberet, ego illum componebam, & habui à quodam viro Alchymista sene, qui erat mirabilis experimentator; & multa alia ipse docuit me; cuius anima requiescat in pace, quoniam mortuus est. Talibus vtebatur Nicolaus Massa: sed talem compositionem facere si pro hoc tempore tibi molestum foret, poteris igitur vti sublimato cum aqua plantaginis soluto, & modico alumine admixto, vti paulo antè posuimus, quo nos feliciſſimè semper vsi sumus, & nostri chirurgi similiter in Nosocomio Delphensi, in quo à lue Gallica curantur ægri. Quæ quidem omnia iam supradicta amicum minimè celare volui. Quare hisce valeto; nostroque labore fuere. Raptim Delphis 2. Nouembris, anno 1565.

Petrus Forestus, medicus apud Delphenses.

SCHOLIA.

DE pudendorum thymis ac verrucis satis superque diximus lib. 23. Curationum medicinalium nostrarum, Scholio obs. 9. Sed quod ad præsens negotium attinet, pauca hic dicamus etiam de verrucarum curatione, in quacumque corporis parte contingant, etiam extra luem Gallicam. Curatio itaque verrucarum, potiſſimum iuxta neotericos & barbaros, vt Valescum & Gordonium, constat victus ratione, vt caueant à regimine Curatio verrucarum.

 melan-

melancholiam generante, aut phlegma crassum vel sanguinem crassum procreante: deinde purgetur melancholia vel phlegma cum agarico & turbith & fumoterræ, & epithymo, myrobal. nigris, lapide lazuli; &, si videatur quòd adsit repletio, adhibeatur phlebotomia. & ista iterentur & continnentur: nam malum regimen (inquit Valescus cap. proprio) & omißio purgationis, producunt scrophulas & verrucas. Localia autem remedia, eodem authore, primò experientiâ constant; quòd dum essem ætatis (inquit idem Valescus) quindecim annorum, & plurimas haberem verrucas in manibus, ab eisdem cum frequenti appositione lactis tithymali perfectè sanatus fui. Secundò, ligari poterunt versus radicem pilo equino, vel bouino, aut serico; & continuis diebus stringantur, donec totà cadant; & incipiatur à maioribus, quia fortè per se aliæ destruentur, ut ait Auicenna, Auicenna. *quia istæ magnæ ratione similitudinis attrahunt ad se multum illius materiæ, ex qua multæ filiæ generantur: & sic de directo accidit in scrophulis.* Tertiò: *nouacula superficialiter scindantur, & radantur usque ad sanguinis exitum: & tunc apponatur lac ficus, vel lac tithymali.* Quartò: *auripigmentum pulverizatum incorporetur cum lacte tithymali, vel ficus, & super verrucam ponatur abrasam, sicut iam dictum fuit. & hoc fit in capsula aut cupula glandis, vel lupini, vel cerasi, vel pruni; & sic emplastrum non nocebit residuo corpori. Vel hoc Gordonij remedium apponatur: ℞. viridis æris, auripigmenti, pulpæ colocynthid. salis ammoniaci ana ℥ j. & pistentur cum lacte tithymali & cera; & in capsulis supra porros & verrucas abrasas ponatur. Vel radantur fortiter, & mittatur inde multus sanguis; deinde aspergatur lac ficus, aut lac tithymali, aut puluis lithargyri, aut auripigmentum temperatum cum forti aceto.* Henricus *rutam, herbam Roberti, millefolium trita alligat, & intra tres quatuór ve dies curantur, prius mollificatæ & abrasæ usque ad viuam carnem. Vel ℞. limacum rubiarum quantitatem quam velis, & ponantur in vase plumbeo, asperso sale, & sic maneant per iiij. dies: abiectis limacis ter quatér ve in die cum liquore earum in vasculo permanente liniantur verrucæ; idq; continuando per septem vel octo dies; & absque dolore cum radice cadent: & illud remedium est* Gilberti Angli-

cani,

cant, cap. proprio. Alij faciunt ruptorium ex calce viua, & iapone molli, & in capsulis aut cupulis superponunt. Quidam post rasionem suffumigant, & emolliunt radices, donec sanguis incipiat exire: & tunc apponunt puluerem asphodelorum, vel puluerem arsenici, cum capsula, ne membrum vicinum corrumpatur. Caterùm, iuxta eos qui Græcos sequuntur; Acrochordon si fortiter filo stringatur, per se cadit, si diutiùs in ea strictura maneat: facilè quoque per volsellam eradicatur: & ne regerminet, locum calido ferro inurere potes, vel caustico medicamento. Cura acrochordonos.

Vidi (inquit Dominicus Leonus cap. proprio) Bononiæ mulierem quandam acrochordona super gulam habentem, contrectato loco affecto, quoad multum incalesceret, & rubesceret, deinde cum succo solani ipsum locum reiteratis vicibus illinendo, facillimè verrucam eradicasse. Paulus Aegineta lib. 4. cap. 15. plurima enumerat quæ verrucas eiusmodi, præsertim pensiles & sessiles, tollunt exteriùntque. Cuius generis sunt elaterium (quod succus est fructus cucumeris agrestis) cum sale infricatum, thuris cortex cum aceto, grossi, id est, primitiuæ ficus, quæ velut præcoces non maturescunt, cum aceto, farina, & nitro. Idem quoque illi præstat succus seu liquor fici arboris illitus, tithymali, smaridis piscis caput salsum concrematum, ærugo cum sulphure viuo, hoc est, ignem non experto combusta, ocymi folia cum atramento sutorio, quod Græci chalcanthum vocant, sarmentorum adhuc viridium vstorum, quod destillat, fimus ouillus cum aceto, hircinum fel illitum, heliotropij magni fructus, per se illitus, vel cum vino applicatus; ruta cum nitro & pipere; nitrum cum vrina pueri impubis, & nondum Venerem experti: stercus bouis gregarij, seu armentarij, adhibitum in aceto. Caterùm hæc quæ ad myrmecias & acrochordonas exterendas commemorata sunt, ferè omnia & ad clauos & thymia etiam magnopere conducunt. Tradunt etiam lacertæ caput myrmecias, acrochordonas & clauos tollere. Sunt qui decoquant capita salsorum piscium in aquâ illâ, quæ destillat ex sarmentis viridibus, dum comburuntur; idq; præstantissimum ad prædicta vitia remedium esse prædicant. Alij ad eadem exterenda linimentum conficiunt ex ærugine (quæ recentioribus viride æris & flos æris dicitur) sulphure, & aqua, seu quid instilla-

Verrucarum per medicamenta curatio, ex Paulo.

Ad myrmecias & acrochordonas.

Aqua ex sarmentis destillans.

Stercus bubulum.

Ad clauos & thymia.

Lacertæ caput.

Aerugo quid.

instillatione illa sarmentorum. Atque hic vnus est curandi modus, quo vti solent ad verrucas è medio tollendas, per medicamenta scilicet erodentia, adurentiaque. Cautio. *Id autem vnum summa cura obseruandum est in eiusmodi medicamentis administrandis, quod Celsus monet lib. 5. nempe quòd ea quæ circà sunt, foliis* Hoc Halyabb. & Guido probant. *contegi debent, ne ipsa quoque exulcerentur. Alij ob eandem causam circumiacentes partes illinunt vnguento ex bolo armeno, terra sigillata, aqua rosacea & aceto. Porrò acrochordonas, myrmecia & thymia non solùm præscriptis hisce adurentibus* Aliæ curandi rationes. *medicamentis abolemus; sed & ignis flamma, vel candente ferro, illis ritè admoto. Ea quoque nonnunquam excidimus. Interdum verò ligatura seriè illis coaptata (vt fit in vero ficu) vel* Historia Galeni. *primoribus dentibus, vt quidam Romæ Galeni tempore facere solebat, euellimus ac radicitus extirpamus. cuius hæc est historia lib. 14. method. med. cap. 17. Plurima, inquit, inueniuntur hodiéque, quæ apud maiores nostros non fuere inuenta: velut* Myrmeciæ curatio mira, ex Galeno. *nunc Romæ quidam excogitauit quemadmodum acrochordonas & myrmecias ore sanet. Verùm de prioribus, vtpote à cute extantibus, minùs est mirum; de myrmeciis verò, potissimùm quæ cum summa cute prorsus sunt æquales, mirum videbatur. Veruntamen has quoque certa primùm labiorum applicatione, seu suctu ad se traxit, atque à radice euulsit: deinde primoribus ap-* Quomodo verrucæ tutò vri possint. *prehensas dentibus, totas simul exemit. Cæterùm si ignem aut candens aliquod ferrum verrucæ admoueris, lamina quædam ferrea pertusa, vel simile quidpiam, ita verrucæ adurendæ coaptari debet, vt foramen eam exactè comprehendat, adeò vt nihil circumpositæ cutis appareat. Facta verò adustione, crusta butyro vel aliquo alio vnctuoso illito resoluenda est. Deinde vlcus similiter reliquis vlceribus curandum erit. Quo pacto autem myrmeciæ quæ à cute non extant, curentur, illa curatione excogitata per Romanum, ex Galeno, lib. 14. Methodi medendi, diximus. Acrochordonas verò à cute extantes facilè statim mordicus prehendebat, & ita protinus educebat. Sed & Myrmeciarum geminam aliam curandi rationem mox subiungit Galenus,* Alia curatio myrmeciarum. Scolopomachærion. *inquiens: Sed & scalpro ad myrtacei folij speciem formato, & ferramento eo, quod scolopomachærion Græci vocant, quispiam manibus exercitatus, facilè eas excidat, cùm propriis limamentis*

à cir-

à circumposita cute circumscriptæ discernantur. Aequè verò & valente aliqua penna, circulo myrmeciæ imposita, ipsam educimus. Debebit autem pennæ fistula esse myrmeciæ crassitudini par, vt eam vndique prorsus constringat. Quæ posteà circumacta, ac simul deorsum impulsa, celerrimè ita myrmeciam etiam cum ipsa radice totam educet. Constat vero & quòd finis ipse pennæ, quæ eam circulo secabit, non tenuis modò, sed etiam acutus & firmus esse debebit. Itaque tum galli veteris pinna, tum vel magis aquilæ, ad hunc vsum est accommoda. Abscindere verò ab his tantum radicem versus oportet, quatenus reliquæ partis fistula complecti myrmeciam possit. Sanè ex ipsa statim abscissione, si modo scitè fiat, etiam acumen ipsi comparabis. Hæc Galenus hactenus: quæ etiam a Tagantio citantur. Vlcus verò quod relinquitur sic auulsa verruca, similiter reliquis vlceribus impleri debet, & ad cicatricem perduci. Alij verò (vt & Leonus annotauit) ærea, aut ferrea fistula idem faciunt. Recentioribus satis est, scarificatam volsellaque apprehensam, scalpro, clauorum modo, exscindere. Lac caprifici myrmecias eiicit superimpositum: pariter grossi crudi: & succus tithymali linitus non modò myrmecias, verum & acrochordonas tollit. Idem faciunt caulis & folia batrachij siue ranunculi, vt testatur Gal. 8. & 6. de simpl. med. facult. At thymos compescit nec sinit rursus augescere, cinis palmitum (vt diximus) cum aceto cataplasmatis modo illitus: item corticis salicis combusti cinis. Distinguere autem oportet thymos mansuetos, à malignis: nam mansuetos curamus per medicamenta, quæ consumere ac contrahere possunt: malignis autem, eadem quæ cancrosis vlceribus resistunt, præsertim in mammis ac vtero, adhibemus. Thymos qui sunt in musculo ani adstrictorio, volsella attractos, radicitus exscindere oportet, & siccum medicamentum sanguinem sistens inspergere, quale est Rhodia appellatum. Recipit enim, Gallæ crudæ ℥ iij. gallæ combustæ restinctæq; vino, aridæ ℥ vi. squamæ æris nigri vel rubri ℥ iiij. atramenti sutorij, id est, chalcanthi ℥ j. ß. alum. scissi ℥ xiii ß. teruntur omnia multis diebus: valet, vt Paulus scribit, non modò ad supprimendum sanguinem, sed ad vlcera depascentia & excrescentia. hoc vel alio exiccante vti poteris donec perfectè curetur: nam vnctuosa curatio affectionem refricat.

Alia curatio, per pennam.

Pinna scitè radicem versus abscindenda.

Paulus 6. cap. 87.

Curatio thymi. Paul. lib. 6. cap. 58. Aetius lib. 14. cap. 4.

Si verò in partibus magis conspicuis thymi fuerint, postquam secueris, vstionem ad sanguinem sistendum, & ad regenerationem in posterum prohibendam, adhibere expedit. Adhibita igitur vstione, curatio decernatur communis ad perusta, primùm ea quæ crustas amouere potest, deinde repurgans, & tandem resiccans. Crustas autem remouere possunt in talibus lac & mel per linamenta adhibita. Quod si scalpello solùm excisi fuerint thymi, post excisionem rhodia, vel aliud sanguinem sistens superimponatur: & reliquum curationis ductum resiccans, vt dictum est, adhibeatur. De thymis naturalium, ex Paulo. *De thymis naturalium agit Paulus lib. 6. cap. 58. sic scribens: Thymi carnosa sunt tubercula, nunc in glande, nunc in præputio concrescentia: ex his alij contumacis, alij facilis curationis sunt. Mitiores itaque scalpelli acie deradere conuenit, & chalcitidem ipsis inspergere: in malignis, eo quod vitiatum est, exciso, adustione vtendum. At si contra se mutuo in præputio fiant thymi, hi intra ipsum, illi extra, oportet omnibus ipsis confestim manum admouere, ne præputium structura tenue, imprudenter pertundamus. Sed primùm interiores auferre consilium est; iisque cicatrice obductis, tunc quoque exteriores aggredi. Nonnulli verò recentiorum forfice ipsos auellentes, equino pilo deligatos curare solent, quemadmodum alij refrigerato paulùm ferro candenti eosdem deurunt. His adiunge ea quæ diximus lib. 23. Obs. & Curat. medicinalium nostrarum, Schol. Obs. 4. & lib. 28. Scholio Obs. 54.* Qualia medicamenta vniuersaliter omnibus verrucis conueniant. *Vniuersaliter ad omnes verrucas faciunt medicamenta, quæ consumunt ac resiccant: quale est hoc: ℞. aluminis scissi, atramenti sutorij vsti, glutinis ana ℥ j. squamæ æris ℥ ij. trita glutine cum aceto prædissoluto misce, & illine. Ad easdem valent pastilli Aretæ, Andromachi, Obs. præcedente positi. Nunc igitur tempus est, vt ad Clauum deueniamus, qui etiam ad species verrucarum (vti antea diximus) referri solet.*

OBSERVATIO XII.

De clauo in digito pedis, per modum consilij, pro fratre meo Iacobo Foresto, cùm Louanij medicinæ operam daret.

CLAVVS (vt nosti, mi frater) teres figurâ callus est, colore candidus, clauorum capiti similis, toto corpore (nam & in auribus ipsis sæpe cõspexi ex longo decubitu, vt in vxore mea & etiam in famula mea experimento didici) sed pedum solo digitisque præcipuè nascens, quem dolor sequitur, & incessus impedimentum. Quomodo autem ille curetur cùm à me postulaueris; post lotionem pedis, vt longa mora in aqua calida mollior euadat, scalpello continuò claui excedentem partem abradito, aut pumice lapide affricato: hoc modo (vt ego expertus sæpe sum) clauum tolles. Callum quoque sub planta pedis post lotionem sola lapidis pumicis affricatione curabis. Quòd si hoc modo clauus non tollatur, post eius incisionem succum tithymali dendroïdis lacteum plumâ instillato, vel affundito: ita enim plurimos curaui. Vel ammoniaco & galbano, in aceto dissolutis, instar cerati appositis vtere. Mercurius sublimatus in aqua vitæ solutus etiam clauum sanat. Clauo priùs emollito guttula vna aquæ fortis stylo ferreo instillata, idem præstat. Ammoniacum cinabrio mixtum, & pice nigra tum pipere, clauum emollit, tum humorem melancholicum euocat. Et hoc quoque subinde expertum est: cantharidum & atramẽti sutorij, hoc est, chalcanthi (vulgo vitrioli) ac castorei par modus singulorum, contusa excipiuntur terebinthina, vt emplastri fiat spissitudo, clauoque priùs circumciso superimponitur, &c. Hisce, mi frater Iacobe Foresti charissime valeas.

SCHO-

SCHOLIA.

Clauus. ἧλος.

CLAVVS est *callosa quædam eminentia (ἧλον Græci vocant,) existentiâ rotundus, colore albus. fit in plantis digitisq; pedum, capiti claui assimilis, qui ita pungit, vt quasi clauum ferreum videatur: vnde nomen sortitus est: caro enim durescit in callum semper pungentem: mitis alioquin affectus, nisi profundior sit; nam tunc malignitatem habet coniunctam.* Clauus (inquit Fernelius) *vt sessilis verruca, in cute eminet, albus, rotundus, callosus, parte summa clauorum capiti similis, sed prædura solidaq; radice intrò se insigens, quasi ex ossium membranis emergat & expullulet. In digitis plantisq; pedum, ex calcei pressu aut intertrigine nasci solet: acuto interdum dolore sponte feriens, semper verò ingredienti molestus.* Clauum *subinde deradere, commodissimum est, & aqua tepida perfundere,* vt & Tagautius ex Celso annotauit: *nam sine vlla vi sic emollescit. ac si sanguinis quoque aliquid emissum est, sæpe emoritur.* Tollitur etiam, *si quis eum circumpurget, deinde imponat resinā, cui misceetur pulueris paulum, quem ex lapide molari contrito feceris.* Clauus *circumscarificatus, volsellaq; seu specillo apprehensus, scalpro acutæ aciei, aut quo venæ scinduntur, radicitus eximatur.* Nonnulli, *ne rursus succrescat, candenti ferro vtuntur.* Tollitur *clauus longiori tempore etiam, si quis excedentem claui partem continuè abradat scalpello, aut pumice affricet. Proficit & lupinorum concrematorum cinis, cum melle, aut melanthium, seu nigella, cum vrina pueri Venerem non experti: vel olibanum fabarum lomento cum aceto incoctum. Sunt qui tradunt caput lacertæ aliquantisper contusum, imò etiam sanguinem eiusdem, clauos, acrochordonas & myrmecias tollere: Pariter capita salsorum piscium decocta in aqua, quæ destillat ex sarmentis viridibus, dum comburuntur, præstantissimum remedium ad huiusmodi vitia esse dicunt. Gregorius pharmacopœus Haganus mihi dixit eo tempore quo apud D. Illustrem de Abbenbroeck in curatione eram, cùm sermo incidisset de clauo pedis curando, quo vitio D. de Yselsteyn laborabat, quòd M. Antonius Hartverus, medicus Haghanus vteretur solo olibano posito supra clauum; quo remedio se plurimos curasse nouerat. credo quòd ipse*

Curatio claui.

Paul. lib. 6. cap. 87. de clauis, myrmeciis & verrucis.

fortè

fortè intellexerit galbanum, quo ego vsus sum cum magna prosperitate in me ipso, adiecto insuper ammoniaco, vtrisque dissolutis in aceto. egregiè hæc emolliunt. Quidam (vt ego in arcanis M. Aemilij medici Amstelrodamensis, qui ante me praxim Alcmariæ exercebat, inueni) in alusinsmar (sic enim Barbari vel Auicennistæ clauum vocant; quod etiam clauum sonat. linguâ verò nostrâ Germanicâ Exteroog, *quasi Picæ oculus, dicitur) oleo raparum mixto cum succo matricariæ vtuntur; quod etiam vsurpant ad verrucas. Alij viridem ceram aut rubeam superponunt, vt minùs doleat, & mollescat. Sed & succus hederæ terrestris superpositus clauum curare dicitur. Quidam cum hoc modo sanabat: primò clauum scindebat duobus vel tribus diebus ante nouilunium, quousque sanguis exiret; deinde superimponebat emplastrum sequens: ℞. galbani, ammoniaci, serapini ana p. æ. misce cum aceto, & imponito. ego verò priùs exciso imposui succum tithymalli commodissimè. Idem præstat & succus chelidoniæ, & habetur pro præsentaneo remedio. Etiam gutta aquæ fortis imposita cum pinna, post incisionem. At superiora minùs corrodũt.*

A clauo non magnopere differt callus, qui colore atque substantia clauo similis est: obdurata enim est summa cutis, ex labore, in palmis aut in inferioribus pedum plantis succrescens. Nullam tamen radicem altè demittit, ac proinde prorsus est doloris expers. Hinc Leonus cap. proprio de Clauo: A clauis, inquit, non magnopere differunt calli, quos Græci Τύλλυς *vocant, nisi quòd per se indolorosi sunt, eodem quo cutis colore; neque sponte, sed ex labore obdurata cute gignuntur: Eadem curandi ratio, quæ clauis, callis quoque conuenit; de qua re vide Paulum lib. 3. cap. 80. de iis quæ ad callos & clauos faciunt.* Callus. Τύλλωμα. Curatio calli.

Et ita absolutis tumoribus præter naturam melancholicis, hunc quartum librum finiamus, & ad quintum librum accedamus; qui erit de tumoribus perinsistis, maculis cutem fœdantibus, & pustulis in facie & aliis corporis partibus apparentibus; itemque de pruritu, scabie, & vnguium vitiis.

FINIS libri Quarti Obseruationũm & Curationum Chirurgicarum, de tumoribus præter naturam.

OB-

OBSERVATIONVM ET CVRATIONVM CHIRVRGICARVM

Liber quintus, DE TVMORIBVS PRÆTER NATVRAM;

D. PETRO FORESTO Alcmariano, auctore.

OBSERVATIO I.

De maculis quibusdam plumbeis, ad cineritium colorem tendentibus, exteriùs in cute apparentibus.

OBILIS matrona Heutera, cùm obstructioni lienis sæpe obnoxia esset, quod dolor exiguus in hypochondrio sinistro indicabat, qui dolor hæmorrhoïdibus subinde sponte apertis ac fluentibus cessabat; huic tamen ipsi, tempore verno potissimùm, ac in principio autumni, si obstructio augeretur, & hæmorrhoïdes consueto modo non fluerent, per cutem maculæ magnæ instar daleri nummi efflorescebant; quibus accedebat dolor circa ventriculum, si intùs reperent; & calor leuis, ac subinde pruritus accedebat, quamuis rariùs: & incalescenti in lecto euanescebant, sed mox reuertebantur.

tur. Hoc autem decocto soluta aluo, anno 1569, maculæ disparuerunt: sed cùm deinde hoc tempore, anno 1570, 24. Augusti, iterum suppullularent, eodem decocto rursus exhibito, prorsus curata fuit: ℞. borag. bugloss. fumiterræ, scolopend. ana m. j. capili. Ven. ceterach, absinth. Romani (nam stomachum valdè debilem habebat) acetosæ ana m. ß. sem. anisi ʒ j. ß. folior. colluteæ ʒ vi. rhabarb. selecti ʒ j. prun. damasc. num. ix. vuar. pass. enucl. ℥ j. liquiritiæ rasæ ℥ ß. squinanthi ℈ j. infunde per noctem in aqua communi, facta ebullitione priùs manè fortiss. express. adde syr. ex infus. ros. ℥ ij. misce, pro duabus dosibus matutinis. Quibus sumptis bene soluta aluo, postea semper delitescebant maculæ, ac hæmorrhoïdes sæpe sponte profluxerunt.

SCHOLIA.

SVNT & cutis vitia quædam quæ nihil prominent, sed æqualia manent, nulla asperitate: huiusmodi sunt maculæ, quæcumque alieno colore hanc fœdant, quales huic matronæ maximè ex humore melancholico apparuere. Ad maculas quoq; pertinent vitiliginis species, lenticulæ, ecchymomata, sugillata, stigmata, vibices; de quibus sigillatim tractabimus. nam & vitiligines ad tumores præter naturam referuntur, qui ex mistis humoribus fieri dicuntur, de quibus hoc in libro potissimùm agemus. Ad classem igitur horum tumorum, clarioris doctrinæ gratiâ, reducemus etiam has maculas, & cum Leono, vitiliginem, impetiginem, mentagram, varos siue ionthos, parotidas, arthritidem, podagram: adiiciemus & nos scabiem, ac pustulas ex diuersis humoribus ortas, perniones, vnguium vitia. Possemus & addere Luem Gallicam; quam idem Dominicus Leonus inter tumores permistos numerat. Sed de ista Lue, quæ plurimas nationes hoc nostro sæculo in Europa (ex Americâ eò delata) miserrimè infestat, peculiari libro abunde satis egimus. Ad eum igitur librum lectores meos relegans, in instituto hoc meo persistens, de Vitiligine agere incipiam, quæ pro Arabum morphea & Albaras haberi solet.

Maculæ.

Maculæ quæ cutim vitiāt.

Qui ad tumores varios & permistos referuntur.

OB-

OBSERVATIO II.

De morphea, cutisq; defœdatione maculosa.

VIR quidam Alemattianus, cùm morphea laboraret, ac tota eius cutis valdè maculosa & defœdata esset, ita vt leprâ laborare idem videretur, anno 1549, mense Maio ad me deflectebat: cui decoctum sequens præscripsi: ℞. fumiterræ viridis m. iij. scabiosæ, lapathii acuti, acetosæ, dentis leonis, buglossæ, boraginis, summitatum absinthij communis, summitatum lupulorum ana m. j. cuscutæ, melissæ, agrimoniæ ana m. ß. rad. enulæ campanæ, rad. lapathij acuti, rad. maluæ ana ℥ ß. rad. fœniculi ℥ j. sem. 4. frig. maior. & minorum ana ℈ j. sem. anisi ʒ ij. folliculorum senæ ℥ j. ß. epithymi, polypodij querc. ana ℥ ß. rad. ellebori nigri ℈ ij ß. cort. rad. tamarisci, capp. ana ʒ ij. prun. damasc. quart. j. vuar. pass. ab arill. mund. hordei communis ana m. j. fiat omnium decoctio in sero lactis, pro lib. iij. per noctem infusa fortiter omnia exprimantur, & zacch. apozema dulcoretur: ℞. myrobal. omnium ana ʒ j. agarici optimi, rhabarb. ana ʒ ß. spicæ, squinanthi, zinz. ana ℈ ß. fiat puppa: pendeat in dicta decoctione, dum potio sumetur: ex qua sumebat semel aut bis in die, prout aluus responderet. Qua potione optumè deinde se habuit. Interim huic laboranti morphea consuluimus vt bis in anno purgaretur, in Vere & in autumno. Quantum enim valeat annua purgatio in atra bile seu melancholia, mania, elephantiasi, cancro, comitiali morbo, apoplexia, anhelatione, articulari morbo, aliisque, vt morphea seu vitiligine, docet Gal. Commento 47. aphor. lib. 6. prætereà in libello Quos oporteat purgare.

SCHOLIIS.

...s quot species morpheæ ponat.

QVI sequuntur Arabum decreta, morpheæ modò duas, modò tres, modò quatuor species ponunt. Ita Valescus tract.

suo

suo chirurgiæ cap. 20. de morphea & albaras, Morphea, inquit, est particularis cutis defœdatio, sine alia eius læsione, ex defectu virtutis assimilatiuæ in ea. Sed licet (inquit idem) authores antiqui ponant solùm tantùm duas eius species, scilicet albam & nigram; tres tamen ponendæ sunt: duæ scilicet supra dictæ, pituitosa nimirum & melancholica morpheæ species, ac tertia sanguinea: cholerica enim nulla species ab authoribus ponitur, quia cum eius acuitate & penetratione sub cute stare non valens, exteriùs penetrat, & facit impetiginem & serpiginem, aliquando pruritum & scabiem, secundum subtilitatem & crassitiem quam habet. Gordonius verò quatuor species esse asserit, part. 1. cap. 23. de morphea; sic scribens: Morphea, est cutis defœdatio maculosa. Intelligendum est quòd omnia illa quæ sunt causa lepræ, sunt causa morpheæ: vnde quod est lepra in carne, est morphea in cute. Aduertendum igitur quòd morphea habet conuenientiam cum lepra, quoniam sicut in lepra errat virtus assimilatiua, ita in morphea; sed hoc differunt, quòd lepra est in carne; & morphea in cute. Morphea etiam habet conuenientiam cum ictericia, quoniam vtrobique est cutis maculata. Sed differunt; quia morphea est infectio in cute maculosa; in quibusdam partibus apparens, in quibusdam verò minimè; sed in ictericia est color ille luteus, per vniuersam aut ferè vniuersam cutem sparsus; dicique ideò potest vniuersalis, aut saltem pæne vniuersalis defœdatio cutis. Secunda differentia est, quia in ictericia non errat virtus assimilatiua; in morphea autem errat. Concluditur igitur quòd morphea est error virtutis assimilatiuæ in cute. Considerandum quoque circa hanc materiam, quòd authores communiter loquendo solummodò duas species morpheæ recensent, scilicet albam & nigram; de quâ re summè miror, quia postquam morphea & lepra non differunt, nisi quòd hæc in carne, illa verò in cute sit, & species lepræ sint quatuor, idcirco & morpheæ quatuor species ab ipsis statui debuissent. Et fortè ideò non posuerunt has quatuor differentias autores, quia omnes quatuor non æquè sunt famosæ, & rarò accidunt: quoniam si oriatur à sanguine, & fiat in facie, appellabitur gutta rosacea: si fit in corporis residuo, appellabuntur rubores: & si sint infectiones de cholera, appellabuntur impetigo & serpigo: &

Valescus.

Gordonius.

Quomodo morphea habeat conuenientiam cum lepra, & in quibus differat.

Quibus morphea differat ab ictericia.

Gal. de loc. aff. lib. 3. ita ista duæ species quodammodo absorptæ sunt: sed scientia medicinæ, rerum est scientia, & non vocum, sicut scribitur 3. de morbo: & ideò nec de numero nec de nominibus curo, dum tamen res intelligamus. Supponamus igitur quòd quatuor sint species morpheæ, quædam à sanguine adusto, quædam à cholera adusta, quædam à phlegmate salso, & quædam à melancholia adusta. Alij verò, qui Græcos sequuntur & Latiniores, morpheam sub vitiligine comprehendunt. Vitiligo. Est enim vitiligo, si genere quodam comprehēdatur, fœdus cutis color, ex malo particulæ habitu proueniens, nutrimentum bene assimilare non potentis. Leuce. Albaras. Vitiligo alba. In duas diuiditur species; quarū prima à Græcis Leuce, ab Arabibus Albaras, à Latinis Vitiligo alba dici potest. Altera Alphos Græcè; ab Arab. Morphea vocatur. Est verò Leuce coloris in cute ad albidius mutatio; quæ non modò in superficie infigitur, sed altiùs descendit, adeò vt carnem vsque contingat, ac pilos coloret: Alphos. Morphea. Alphos autem seu Morphea summam cutem tantummodò infestat & inficit: & hæc in duas subdiuiditur species, in albam, & nigram. Celsus. Celsus vim vocis sequutus, albam, leucam alphon; nigram melan nominauit. Hic affectus ex eo alphos nuncupatur, quòd colorem cutis immutet: immutare enim veteres Græci ἀλφαίνειν dicebant. Alphos albus. Alphos niger. Omnia hæc serpunt, sed in aliis celeriùs, in aliis tardiùs. Alphos albus, & alphos niger in quibusdam variis temporibus & oriuntur & desinunt. Leuce quem occupauit, non facilè dimittit. Vitiliginis apud Fernelium tres species. At Fernelio Vitiliginis tres species sunt; Alphus, melas, leuce. In his cutis fœdatur, dispersis maculis, neque continuatis, neque cohærentibus, sed quæ sedem mutant, ac serpunt. Sub his sensus aut omnino perit, aut multo stupidior euadit, vt ne quidem si cutis scalpatur, & interdum ne si acus quidem leniter infigatur, percipiat. Alphus albo, melas nigro colore velut vmbra infi it: atque hi summam duntaxat cutem occupant. Leuce albo etiam, vt alphus colore describitur, sed altiùs descendit, cutemq; totam prehendit in hac pili excidunt, aliiq; albi ac tenues succrescunt, lanugini similes. Confirmata leuce perfrictione nunquā rubescet; neq; adacta acu sanguis, sed aquosa duntaxat sanies exit. Videtur præterea & interdum vitiligo quædam rubro, fusco, aut liuido colore, cuius sensus aut perit aut stupidior est: hocq; genus Malum mortuum. vniuersum iuniores malum mortuum appellant: quidam etiam

ad scabiem referũt, vt posteà de scabie dicemus: & ab ipso Rondeletio pro quarta specie scatiei habetur. sed de hoc malo posteà. Caeterùm haec vitia peculiaria iis sunt, quorum malus est habitus: omnium quippe efficiens causa est humorum impuritas: alphi quidem & leuces crassa glutinosaq́; pituita, melanos bilis atra, caeterorum humor foedo colori consentaneus. De his vide Paulum lib. 4. cap. 5. de Leuca; & cap. 6. de alpho albo & nigro.

Qui barbaram sequuntur medicinam, tres causas morpheae constituunt; primitiuam, vt est vsus ciborum pituitosorum, vel melancholicorum, vel rerum adurentium sanguinem. causam verò antecedentem dicunt esse (vt Valescus) errorem virtutis digestiuae in stomacho, & in intestinis (potiùs ego in hepate esse crediderim, vel in venis mesaraicis) quem sequitur error virtutis digestiuae in hepate. Nam error in prima & secũda digestiua factus, in tertia corrigi non potest. Causam autem coniunctam idem esse vult & immediatam, errorem virtutis assimilatiuae in cute. Caeterùm secundum eosdem authores causa materialis morpheae albae est phlegma salsum. & causa morpheae nigrae est melã holia adusta: & causa morpheae rubeae est sanguis crassus, acutus, calidus, superfluens. Prima (inquit Valescus) & secunda species sunt famosae, & tertiam de sanguine frequenter vidi: sed quartam, quã aliqui ponunt, de cholera, nunquã vidi. Et est albaras species subalterna morpheae, & dicitur sic apud Arabes: & est morphea alba vt lac, vel est Albaras nimia cutis albificatio, sicut in synonymis dicitur. Et de ista dicit Auicenna 1 Fen. 4. 4. tract. 2. Albaras quidem est in cute & carne vsque ad os: & sic videtur quòd sit lepra particularis. Posteà ibidem inquit, Differentia inter morpheã albam & nigram, est, quia vna est ex phlegmate, alia ex melancholia. & sic comparatio albaras nigrae ad albam non est talis sicut est morphea nigra ad morpheam albam: ideò plurimum differunt; quia albaras nigra est illud, quod nominatur impetigo excoriatiua, & est scabies, accidens cuti, aspera & vehemens, & facit squamam, sicut sunt piscium squamae, cum pruritu; & ista fit propter humorem melancholicum imbibentem cutem, cum imbibitione fortiori quàm si solùm imprimeret in colore: & est signum primae lepra: estq́; cum malitia; & si est antiqua, non recipit curationem. Et dicit Serapio quòd albaras sub- Causæ.

mergitur in profundo, & propter hoc pili nascuntur albi: Morphea verò non mutat nisi colorem tantùm: & morphea nigra est ex genere impetiginis excoriatiuæ, & ista dicitur albaras nigra. Hæc Valescus. Causa autem ipsius albaras seu leucæ, iuxta Græcos, contrahitur ex viscosa glutinosáque pituita. At alphi albi ex pituita ducunt originem; nigri ex atra bile. Causa itaque horum affectuum est ipsius nutritiuæ virtutis vitium: quod quomodo fiat, docet Gal. Frustratur nutritio, ait, cùm prorsus non fit, vel intra iustum modum vitioséve fit: Idq; vel culpâ nutritiuæ virtutis, quæ alteratricis est species, vel materiæ defectu vitióve: defectu quidem in atrophiis; vitio verò, ut in elephantiasi, & leucis, cæterisque id genus. Accidit enim dum agglutinatur carnibus nutrimentum, vbi pituitosior sanguis est, carnem quoque effici magis pituitosam. Neque enim idem est carni esse, & pituitosæ carni esse: sicuti nec carni esse, & melancholicæ carni esse. nec biliosæ, atque temperatæ esse. Certiorem fidem sermoni nostro adhibebis, si animalium carnes, tum sanguine præditorum, tum exanguium æstimabis; ad hæc etiam reptilium, quæcunque Veris tempore gigni cernuntur: maximeq; ex iis quæcumque viridium herbarum colorem præferunt: nam horum caro simillima ipsis herbis est. Aliorum alba & exanguis, veluti locustæ & polypodis; atque a iorum alia quadam. Ergo cùm (sicuti diximus) caro longo tempore pituitoso simul ac glutinoso sanguine nutritur, caro quidem adhuc manet, mutatur tamen eius forma, & in aliam speciem vertitur, fitq; media quadam inter sanguineam exanguemq; carnem. Vbi autem talis est reddita, accidit ei, vt de cætero allatum sibi nutrimentum non magis vel tentet in rubram carnis speciem mutare, quàm polypodes, & locustæ: ita fit, vt tum alba, tum pituitosa tota quàm citissimè euadat; cùm nec ipsa possit nutrimentum ad ruborem vertere, & simul pituitosum illud affluat. Ergo qualem ab initio locusta carnem habet, fereq; omnes ostrea, talem ex transmutatione habent, qui leucis fœdantur. ita enim carnis vitium nominant, a colore scilicet albo nomen imponentes: sicut nigræ & callosæ carni ab elephante nomen ferunt. Fit itaq; eodem quo leuca modo, melancholico nutrimento ad carnem longo tempore confluente. Aliarum vitiliginum generatio cum prædi-

Paulus lib. 4. cap. 5. & cap 6.

Causæ ex Galeno 3. de sympt. caus. cap. 2.

ctis

ιis vitiis similis est generis: non tamen sub iis, vt in leucis, tota caro vitiatur, sed in summo corpore veluti squamæ quæpiam infiguntur, albæ quidem ex pituitoso, nigræ ex melancholico succo exortæ. Quàm magnam verò vim habeat nutrimentum ad carnis mutationem, etiam ab Aristotele traditum est, vbi meminit regionum, in quibus pecora tam colore, quàm cæteris differentiis sensibilibus mutantur atque alterantur. Signa iam fere patent ex horum affectuum definitione, tum ex iis quæ diximus; & apud illos qui plures species morphææ constituunt, vt Gordonium, si color fuerit rubeus, fuscus maculosus, tunc est à sanguine; & si fuerit citrinus & fuscus maculosus, tunc est à cholera; & si fuerit albus maculosus, tunc est à phlegmate, & ista species est famosa; & si niger maculosus, tunc est a melancholia, & ista quoque species famosa est. De nominibus igitur nulla fit contentio, dummodo res intelligamus. Sic & Valescus: In morphea alba, inquit, apparent magnæ maculæ albæ in aliquibus partibus corporis; & in morphea nigra nigris maculis deturpatur corpus: & quando laborant, vel sudare & calfieri ex labore incipiunt, sentiunt calorem subcutaneum, cum quadam arsura & punctura, & aliquando cum pruritu. Albaras verò, vti diximus, profundius serpit, & pili albi innascuntur. Ideò & illi qui Græcos sequuntur, ita scribunt: Leuce tam altè in corpus penetrando radices agit, vt & pili in ea carni & lanugini similes innascantur. In alpho, vt ostensum est, squamulæ quædam affixæ cuti inhærent. Ideò & leuce seu albaras peius malum est quàm alphos seu morphea. Hinc & Valescus: Albaras alba, mala; quia pili nascuntur albi. Secundum signum est, quia cutis est magis depressa quàm in partibus circumdantibus sanis, ac si aliqualis fossa ibi esset. Tertium signum est, quia si leniter pungatur cum acu, exit humiditas alba, & non sanguis. Quartum signum est, quia si locus fricetur cum panno aspero, & non rubescit, signum malum est. atque hæc signa significant morpheam incurabilem: quæ omnia quatuor signa pro primo iudicio habenda. Secundum iudicium in morphea est, quia in ea manifesta asperitas apparet, & in albaras furfures cadunt post frictionem; ex quo significatur quòd cum peccato virtutis assimilatiuæ adest malitia adusta, ex qua fit prurigo in loco, cum asperitate, etiam si cum aliqua

Signa.

Præsagia.

 deter-

detergatur lotione, vel vnguento, in secunda vel tertia die reuertitur cum squamis & furfuribus. Signa morpheæ nigræ sunt macula nigra solùm, vt dictum est; sed Albaras nigra, vt dicebat Auicenna, adest excoriatio, squamositas & leprositas (ita enim barbari loquuntur) quæ non sunt in morphea nigra simplici. Et dicit Auicenna quòd albaras quædam est aspera, & quædam lenis: & lenis in vtraque specie alba est deterior, & melior est illa quæ parum elongatur à colore corporis. Sed quæ magnum locum occupat, est incurabilis, ac manet in eodem statu, & occupat loca multa. & antiqua non curatur, & est morphea ægritudo chronica & difficilis curæ. ideò videas quid promittas in cura eius. hæc Valescus; quæ ferè desumpta sunt ab ipso Gordonio, qui hæc prognostica ponit. Si, inquit, morphea fuerit recens & noua, curabilis est: antiqua incurabilis, vel est cum magna difficultate. Si occupauerit modicum spatium, curabilis; si magnum, curatu difficilis. Si locus morpheâ affectus pungatur cum acu in superficie cutis, ita vt non profundatur vltra cutem, & sanguis exierit, curabilis est: si autem aquositas, incurabilis est, aut valde difficulter sanescit. Sic Paulus lib. 4. cap. 5. Quoniam verò non quælibet leuce curationem recipit, notas ipsius tales habeto. Acu per summa leucæ puncta, sed cute non penitius, si sanguis emanauerit, sanabilis est; sin lactea humiditas, desperata est. Vel panniculo laneo asperiore infricata cutis; siquidem rubicundior euaserit, medicinæ locus est; sin idem color remanet, non consanescit. Et quæ plura corporis loca obsidet leuce, difficilius tollitur, quàm quæ pauca detinuerit: item vetustior, quàm recens minus in medicina spei habere censenda est. De al-
Lib. 4. cap. 6. phis hæc scripta reliquit Alphi cognatio leucis modo generantur: sed non altius cutim mutant, vt pilos quoque sibi similes procreet. Alphi summam cutim infestant: quamquam & ipsi cum vetustatem senserint, penitius recedunt, in eisque albi pili innascuntur; idque humoris qui subest, ratione. Etenim ex pituita albi ducunt originem; nigri ex atra bile. Ex his facile colligitur hoc præsagium, quòd Vitiligo leuce dicta, vix vnquam sanescit; at si quid ei vitio demptum est, tamen non ex toto sanus color redditur. Vitiligo alphos tam albus quàm niger, curationem non difficillimam recipit. Vtrum aliquod horum sanabile sit, an non sit,

experi-

experimento facilè colligitur. Incidi enim cutis debet, aut acu pungi: si sanguis exit, quod ferè fit in alpho, remedio locus est; si humor albidus, sanari non potest. itaque ab hoc quidem abstinendum est. Hæc de nominibus, causis, signis horum affectuum; nunc ad curationem, hoc interposito exemplo, veniamus.

OBSERVATIO III.

De Vitiligine.

MVLIER Delphensis, anno 1560, quæ in Maio mense vitiligine affecta erat, insuper faciem habens valdè rubram & pustulosam, ex qua furfures & squamæ decidebant, post multa experimenta muliercularum & tonsorum, quibus frustrà vsa erat, tandem me quoque ad se aduocauit. Ad quam accedentes, cum quasi leprâ videretur esse correpta, decocta quamplurima præscripsimus sanguinem depurantia: & præterea decoctum illud quo vti solemus in iis, quibus & suspicio morbi Gallici est, cuius descriptionem posuimus lib. 25. Obser. & Curationum nostrarum medicinalium, Obser. 7. Faciem verò lauabat variis aquis destillatis: & ad deponendum furfures vsus sum decoct. maluæ, sem. cydoniorum & furfuris macri, ad detersionem. Variisque deinde vsa est vnguentis: sed nihil profuere. Postea obliniebat faciem oleo raparum, mixto cum aqua. quo remedio crustæ decidebant furfuraceæ, tum squamæ; & facies paulatim pristinum, præter opinionem, nitorem recepit. Habetur autem hoc pro arcano; &, quod mirabile erat, illud oleum raparum concussum cum aqua fluuiatili seu currente, cutem nitidam in facie effecit. Interim nos non desistebamus interiùs medicamenta repurgantia & corrigentia sanguinem exhibere. At alteri viro, qui morpheam nigram ex humore melancholico habebat, consului vt materia peccans purgaretur cum sequenti medicina: ℞. diasene

 lenitiui

lenitiui ℥ j. cassiæ recens tractæ ℥ ß. misce, & fiat potus cum aqua decoctionis polypodij quercini, epithymi, thymi,& aliorum fruct. & flor. omnium communium. Demum digessi materiam, nulla facta phlebotomia in tali curatione; quoniam augeret causam, vt præceptor meus Benedictus Fauentinus piæ memoriæ dicere solebat; vt etiam scriptum reliquit in sua Empirica, cap. 5. de morphea: (Cæterùm vtrùm phlebotomia conueniat aliquando in morphea, scholio sequenti disputabimus.) Itaque omissa venæ sectione digessi, inquam, materiam sequenti medicamento: ℞. syr. de fumoterræ, de epithymo, de thymo, de endiuia ana ℥ ß. aquæ boraginis, meliss æ, fumiterræ ana ℥ j. misce. Continuato isto syrupo per septem dies continuos, vt materia purgaretur sequenti purgatorio, imperauimus: ℞. diasenæ lenitiui ℨ vi. confect. hamech ℨ ij. elect. de succo ros. ℨ j. misce: & fiat potus cum prædicta decoctione. Postea omnes partes morphea affectas inungi mandauimus sequenti oleo calido, omni vesperi cùm iret dormitum: ℞. olei de tartaro, vini albi potentis ℥ iiij. Deinde etiam hoc sequenti vng. ℞. olei de tartaro ℥ ij. ol. amygd. amar. ℥ j. succi lapathij acuti ℥ j. ß. ceræ q. s. fiat vng. interim dùm vesperi fieret hæc inunctio, manè continuè diluebatur locus affectus morpheâ, sequenti aquâ: ℞. aquæ destillationis lapathij acuti lib. iij. interiorum melonum, cum sem., lib. ij ouorum hirundinum num. x. salis nitri ℥ ß. tartari vini albi optimi ℥ ij. omnia simul misceantur; puluerizatis puluerizandis, & ponantur in alembico, & distilletur aqua, quæ vsui reseruetur.

SCHOLIA.

Curatio morpheæ & albaras, iuxta Arabes & practicos.

CVRATIO *morpheæ & albaras, insequendo vestigia Arabum & practicorum neotericorum, ita instituenda est. Primò in morpheâ alba, rectificetur diæta, cauendo ab illis quæ generant*

nerant phlegma, vt sunt fructus recentes, pisces, crapula, & quæcunque impediunt coctionem primam, & secundam & tertiam. In morpheâ nigrâ cauenda omnia cibaria melancholica. Et ita primam intentionem habent in roborando primam digestionem & secundam. Comedere igitur iubent quæ sunt bonæ substantiæ, & facilis concoctionis, in tali quantitate vt digerere possint, cauendo à carnibus porcinis, bubulis, piscibus, lacte, & omnibus lacticiniis, carnibus leporinis, ceruinis, pane azymo, miliaceo, & ab omnibus herbis frigidis ac oleribus. Potest tamen vti petros. fœniculo, saluia, borag. & hyssopo. Cauere quoque iubent à nimia repletione, comessatione, crapula, ebrietate, & ciborum potuúmque intemperantia. iis enim prima coctio debilitatur, & secunda indigestum recipit, ac tertia; vnde sequitur error per omnes virtutes, vsque ad assimilatiuam. Pane igitur bono ac optimi frumenti vtantur; vino odorifero, albo & clareto: & cibi condiantur optimis aromatibus. Vtantur & ouis sorbilibus, gaudeant, lætentur, exerceantq; se ante cibum: à prandio minimè motu violento moueantur. inter cenam & prandium à potu abstineant, nisi magna siti cogente. Secundam intentionem curatiuam vertunt ad humorem peccantem; quem digerunt, si pituitosa est, cum oxymell. squilitico, diuretico, in quo præbullierint hyssopus, calamenthum, anisum, & similia. Deinde euacuetur aliquando cum vomitu, quia à longinquis attrahit partibus; vel purgetur cum pul. diaturbith vel agar. Vel fiat hic syr. ad digerendum phlegma: ℞. orig. calamenthi, menthastri, hyssopi, dauci, balsamitæ, samsuchi, saluiæ, betonicæ ana m. j. rad. apij, petros., fœniculi, brusci, asparagi ana m. ß. menthæ, absinth. ana p. j. fumiterræ, lapathij acuti, folior. borag. ana m. j. squillæ, raphani gallicani ana ℥ j. fiat decoct. & cum aceti albi lib. ß. mellis lib. ij. fiat syr. detur cum aqua cicerum & hyssopi. Deinde purgetur cum pul. diaturbith facto in bolo, vel purgetur cum hieralogod. Archigenis, Ruffi, vel pill. de hiera picra, acuatis (vt loquuntur) cum pul. colocynth. vel propinetur infus. chebul., indorum, cum substantia epithymi, atque hæc sæpius reiterentur, ob materiam rebellem: & vomitus sæpe prouocandus. Posteà ad localia deueniendum. Fricetur locus albus morpheâ infectus (à quo prius exiuit sanguis per punctionem acus) cum cepa & aceto, vel

to, vel cum sinapi vsuali, vel cum foliis ficus, aut corticibus eiusdem; haec enim sanguinem subtiliant, & ad exteriora trahunt. Horum materia qua vng. & epithemata conficiuntur, haec sunt, qua valent ad omnem infectionem cutis, post vniuersalia: nempe folia, cortices, ficus, calx abluta, sulphur viuum, vitriolum, auripigmentum, aerugo aeris, lapathum, fumiterra, tartarum, ammoniacum, litharg. aes vstum, alumen, cadmia auri & argenti, gentiana, radix lilij, aristoloch. cacum. sylnest. dragunte, cyclamen, elleborus vterque, sang. leporis, cantharides, aloë, myrrha, fuligo furni; sinapi, eruca, succus pap. rub. euphorbium, piper, vipera, mel. ex his fieri possunt vng. olea, lotiones, epithemata. Vel fiat hoc vng. ℞. tartari, fuliginis oris furni ana ℥ j. sulphuris viui, salis nitri ana ℥ ß. auripigmenti, aluminis scissi, ellebori albi ana ʒ ij. fiat pul. & incorporetur cum succo fumiterra, addendo vng. citrini q. s. & considera illa qua dicentur cap. de saphati, id est, de pustulis rubeis & liuidis, vel albis, circa nasum, cum rubore totius faciei. Breuiter, cura morphea albae, fiat in vomitu & abstinentia ab humectantibus, & phlegma generantibus, & sudare in balnea vel stupha: & vti possunt phlegmagogis, adiectis mastice, thure, & aliis roborantibus stomachum & hepar, cum purgatione frequenti cum turbith. & pulpa colocynthid. & cum vng. & epithematibus fortibus supradictis. In morphea rubea si homo sentit puncturam & arsuram & angustiam post aliquem laborem, & locus morphea affectus est fuscus vel rubeus, vel ad citrinitatem declinis, tunc est à sanguine acuto, grosso, vel à sanguine subtili cholerico: tunc primò (inquit Valescus cap. proprio) fiat phlebotomia de parte opposita, deinde de eadem parte. Alij authores in nulla morphea phlebotomiam admittebant. Hinc rectè dicebat Gordonius cap. proprio: Intelligendum quòd in morphea, sicut dicunt sapientes, non competit phlebotomia: & verum est, quoniam ipsi ponebant solummodò duas species, & vtraque erat à causa frigida. Possumus etiam dicere, quòd in aliqua specie, sicut in lepra, non competit phlebotomia, & potißimum postquam ægritudo est confirmata, quia materia traheretur ab exterioribus ad interiora. Attamen si nos ponamus morpheam à sanguine,

Breuis recapitulatio curationis morpheæ albæ.

Curatio morpheæ rubeæ.

Vtrum phlebotomia competat in morphea.

ne, seu rubores, tunc in principio competit phlebotomia. Si etiam ponamus morpheam à cholera, & corpus sit plethoricum, à principio competet phlebotomia. Nec videtur procedere ratio quam posuit Auicenna & quidam sequaces eius: quoniam vbi est sanguis multus malus, & paucus bonus, phlebotomia bonum rapit, & malum relinquit in venis. At inquiunt, ponamus sanguinem putrefieri intra vasa, sicut in synocho; nonne est tunc maior copia sanguinis mali, quàm boni, & tamen in synocho fit phlebotomia. Sed non valet ratio, quia natura retinet bonum, quia indiget, & dimittit malum, sicut videmus in pharmacia cùm superfluit; quia vltra ò emittit sanguinem. Potest igitur competere phlebotomia in morphea à principio, sanguine dominante, aut corpore plethorico existente: & propterea cùm materia in morphea adhuc existit in venis, bene potest fieri phlebotomia, sed postquam notabiliter est extra venas, minùs competit. Hæc Gordonius. postea mundificetur sanguis, vt dicebat Valescus, cum cassia, & thamarind. & fumoterr. & cum myrobal. citrinis, & indis, & bellericis. & purgata materia, & obseruata bona diæta, cauendo calida & sicca & sanguinem adurentia seu ingrossantia, fiat tale vnguentum: ℞. auripigmenti quantum vis: incorporetur cum succo fumiterræ & succo rad. lapathij acuti: fiant trochisci, quibus dissolutis cum succo vel syr. de fumoterra liniatur locus: vel partes affectæ inungantur sub noctem; manè abluantur aquâ calidâ. Vel vngantur cum vng. citrino: & postea die lauentur cum aqua furfuris. In isto casu, & in omni morphea, valet lac virginale dictum: similiter & positio ventosarum in locis morphea affectis cum scarificatione. & postea vngatur cum sanguine leporis tepido. Deinde cum isto puluere aspergatur: ℞. thuris, mastich, amyli, lithar. sarcocollæ ana ℥ ß. & stet sic per tres dies sine lotione; & in quarto lauetur cum aqua calida furfuris. & in isto casu non lauentur cum aqua frigida, quia mortificat, & incrassat materiam. Valet & hoc linimentum ad idem: ℞. succi absinthij, mellis ana. bulliant simul, & inde liniatur locus, & superaspergatur de puluere supradicto. Sed & sanguis leporis, si eo morphea frequenter inungatur, soluit omnem morpheam, & pul. supradictus dissoluit sanguinem grossum,

grossum, & praparat ipsum resolutioni, & confortat locum. Idem facit succus spatula fœtida. Et ista debent fieri post vniuersalia, & non antea. Cæterùm curatio albaras & morphea nigra est multo difficilior, eo quòd materia eorum sit radicata, & aliquando adusta & plurimùm infecta & alterata, vnde competunt medicina fortiores. Attamen sciendum est, vt dicebat Gordonius, quòd à principio morphea, potest dari medicina fortis debilis, ita vt sit fortis in se, sed qua detur in parua quantitate; quoniam licet morbus sit chronicus, quantum est ex hoc, debilis medicina debet dari vtroque modo: tamen si ægritudo esset confirmata, periculum esset; & ideò pro acuta reputatur, quo ad fortitudinem medicina, sed non quo ad quantitatem, iuxta aphor. 6.1. part. Ad vltimas ægritudines vltima curationes sunt potentes. Primùm ergo post vsum oxymel. squillitici prouocetur vomitus post comestionem raphani, & piscium salitorum: & pòst purgetur cum biera Archigenis, & bieralogadij: quia ista biera rectificant hanc ægritudinem, secundum Serap. & administreutur cum aqua end. & epithymi, & pass. & polypod. quia ista attrahunt humores corruptos & adustos. Vel purgetur cum pil. fœtidis, vel vt dictum est de impetigine. Guilhelmus de Saliceto in morphea nigra fricat locum cum cepa & oxymelle squillitico, & iubet fieri hoc emplastrum: ℞. cantharid. ʒ j. pistetur cum fermenti ℥ j. & cum aceto fortissimo, & apponatur loco morphea affecto, & dimittatur per integram horam, ita vt locus vesicetur. Pòst lauetur cum vng. albo & vng. de litharg. Valet & in albaras: & postea vtatur hoc medicamine: ℞. cinamomi, spica, carpobalsami, azari, croci, folij, calami, pulpa colocynth. ana ʒ. j. aloës ʒ 18. fiat opiata cum melle & aceto, & detur ʒ j. cum aqua calida. Valet & oleum tartari, & lac virginale, & vng. quod ponitur in Lilio apud Gord. cap. de tinea. & ita in nigra morphea confert frequens euacuatio humoris melancholici, maximè cum epithymo & lapide lazuli, vel cum puluere dicendo in cap. de saphati seu pustulis faciei & nasi: & distemperetur sem. eruca, piperis nigri, baurach ana ʒ j. cum succo fumiterræ & melle, fiat linimentum vel epithema. Vel epithimetur cum arsenico citrino puluerisato, & cum sem. laureola distemperatis cum melle, addendo staphisagriam. Hac

Curatio albaras & morpheæ nigræ.

Gordonius.

Serapio.

Guilhelmus de Saliceto.

Rhases.

Rhases. sed & caro arietis adusta & linita, & confricata valet morpheæ Auic. in 2. can. Cancer fluuiatilis adustus ponitur in medicamentis morpheæ: & conferunt folia cypressi, & secundum Auicennam, aristoloch rot. facit bonum colorem, & conducit morpheæ. Aqua quoque sulfurea est bona ei & albaras. Cinis allij cum melle linitus super morpheam; & althæa, aut semen eius cum aceto tritum; & postea sedere in Sole. Hæc Valescus ex mente Auicennæ. Et hoc vng. confert in morphea albaras, impetigine, materia sufficienter purgata, & præcedente optima diæta, itaque sumatur semel in septimana vel bis lib ß. aquæ casei, cum ℥ iij epithymi. Deinde ℞. tartari, fuliginis oris furni ana ℥ j. salis nitri, sulphuris, ana ℥ ß. auripigmenti, alum. scissi, ellebori albi ana ʒ ij. omnia ista puluerizata incorporentur cum succo fumiterræ & lapathij acuti. fiat vng. mediocriter liquidum. Gordonius ita curat morpheam; præsupponit bonam diætam, ac regimen, vt vocant, sicut in lepra, deinde materiæ peccantis digestionem, & euacuationem aptam: deinde venit ad localia remedia. Inprimis, inquit, fortiter fricetur locus cum panno aspero: deinde inungit cum aur. pigmento rubeo puluerizato, & incorporato cum succo fumiterræ, & postero die abluit cum aqua furfurum calida: & hæc si sit de causa calida. Si de frigida, corpore mundificato fricat locum cum foliis ficus, & inungit cum oleo tartari: quod ita fit: Tabula tartari calcinentur in furno calcinationis, & posteà ponantur super marmor: & quod destillabitur per filtrum, erit oleum clarissimum, quod reseruetur in vase vitreo; & locus inungatur, & sanabit procul dubio. Sed iste modus non est notus aliis, quàm solis Alchymistis, quia modus Alchymicus in multis est vtilis in medicina, sed in aliis est ita damnosus, vt in eius via infiniti perierint. Si infectio fuerit de causa calida; inungatur locus cum vnguento citrino, cuius vis augeatur cum lithargyrio. Et si fuerit de causa frigida, addatur vng. fuscum, vng. ad scabiem: & acuatur cum sulphure viuo. Vel fiat vng. ex istis materialibus, vt sunt calx abluta, sulphur cannulatum, atramentum, auripigmentum rub. & citr. sal ammoniac., viride æris, alumen, æs vstum, & illa quæ paulo antè à nobis memorata sunt. Quòd si istis non curetur morphea, curetur curatione lepræ. Refert M. Iohannes Tiengius, medicus Amstelrodamensis,

Vnguentum valens aduersus morpheã, albaras & impetiginem.

Olei tartari compositio.

Contra Alchymistas quosdam.

rodamensis, ut in eius libello ipsius propria manu scripto inueni, se habuisse Minorem quendam plethoricum tempore quadragesimæ, habentem morpheam cum magna maculatione cutis liuida, versus rubedinem aliquam, cum impotentia eundi, vel mouendi crura, & brachij impotentia: cui dedit hanc potionem: ℞. nasturtij aquatici m j. end., viol., borag. fumiterræ ana m. ß foliorum sennæ ℥ ij fiat decoctio in duabus pintis aqua lactis, ad consumptionem quartæ partis, & coletur. Bibebat omni manè cyathum vnum, ut quotidie bis térve aluum deponeret. & facta mundificatione notabili accepit colocynthidis ℥ j & decoxit in acet. & aqua fabar. ana lib. ß. eaq; calefacta, penio seu spongiâ illi immersâ balneabat loca hac labe fœdata; & breui tempore maculæ singulæ fuerunt deletæ: Sed & alteri plethorico in pede eiusmodi defœdationes habenti, declinante ad rubedinem, cum pedis inflatione, post exhibitum potum sequentem, (℞ diacath. ℥ j. confect. hamech ℥ j ß. cum aqua viol. fiat potus) balneationem eandem adhibuit, & curatus est. Caterùm insequendo vestigia Græcorũ, in vitiligine Leuca curabili; statim post institutam optimam victus rationem, medicamenta exhibenda, quæ glutinosos humores extenuare possunt; ut est hyssopus, calamintha, anisum, oxymeli, & id genus alia: deinceps quæ eosdem purgare valent pharmaca sunt propinanda. Corpore euacuato, ad localia veniendum. In leuce igitur, quando curationem recipit, uti poteris lenticula mista cum sulphure & thure, sic ut excontrita sit, ex aceto: vel folia viridia fici macerato in aceto: sit autem aceti tantum, ut ea superet, & penitus contegat: deinde contusa, & trita cum sufficiente calce viua misceto, & locis priùs extersis in sole illinito, usque dum lentigini ipsa leuce similitudinem præseferat: atque deinde fici succum recentem supra istam illitionem inducito, ipsamq; leucen solam aliquamdiu confricabis; & ne vicinas partes exulceres, obseruabis. Egregiè autem auxiliatur, quod in hunc modum paratur: Nucum iuglandium adhuc acerbarum exteriorem corticem viridem detrahito, & fici nigra syluestris ramulos amputato; ad hæc lithargyrum conicies, ac cum aceto cocta conteres, & postquam ad vnguenti formam redaxeris, in sole illinito. In decoquendo etiam hordei grana septem addito: hinc enim sufficientis decoctionis signum erit, vbi videlicet hordei grana

Cura leucæ, secundùm Græcos.

Aliud.

cocta

secta apparent. Fortiora iam dicta sunt sulphur viuum, veratrũ, sandaracha, chalcanthum, alumen rotundum, & scissile, ventres cantharidum, sal ammoniacum, nitrum, & similia: è quibus vnguentum confici potest, vt ℞. sulphuris vini, nitri ana ℥ ij. alum. scissi, rotundi, ellebori albi ana ℥ j. salis ammoniaci ℥ ß farinæ lupinorum ℥ ij. ß. redacta in puluerem cum vng. flauo (citrinum vocãt) quod satis est, excipiantur. Porrò cutis priùs quàm medicamenta adhibeantur, nitro fricanda erit. Sunt etiam qui priùs acu transfixam pungant, quoad cruor emanet. At nonnulli (Paulo Aegineta dicente, lib. 4. cap. 5. de Leuca) adustionem illam quæ ferramento candente administratur, in leuca probârunt, sed ità vt hæc vel sola valetudini sufficeret. Alij verò inde dolorem cicatricemq́; secuturam veriti, vt quæ non minùs ac leuce indecora sit, medicamẽtis crustam inducentibus, qualia & cicatricem aiunt concolorem efficere, vsi sunt. Alij & horum inefficaciam repudiantes, tincturis vti maluerunt, imposturæ potiùs, quã auxilij rationem habentes; quæ sanè omnium maximè vitari debent, quod affectus celeriter renascatur. Itaque subiectis vti medicinis, consilium est, nempe: adarces, cachryos, sulphuris vini, singulorũ paria pondera, tusa & incerniculo priuatim creta, deinde simul cum aceto in pollinem sat multis diebus detrita, in sole illinuntur, non vniuersa, ne cutis exulceretur. Procedẽte autem tempore veratri, & gallæ similiter momentum adijcitur. Aliud: Fici nigræ surculos, aceto imbutos, contritosq́; misceto, aphronitri, sulphuris ignem non experti, myricæ fructus, pari singulorũ modo. vbi nitro cutem defricaueris, in sole perungito, animum attendens ne exulceretur. Archigenes autem fici foliis, calcis viuæ quod satis est, mixto, similiter vsus est, vel infricatas, inquit, leucas, albo veratro, donec sudore diffluentes reliquo corpori concolores fiant, illinito sinopide, vel mediade; vel acu transfixa punctas, quoad cruor emanet, illinito sinopide, cum aceto; vel priùs abstersis, vt est comprehensum, perungito, fici liquore recẽti, & folio eiusdem affatim infricato. In vitiligine, alpho, victus qui neque pituitam, neq; atram bilem in corpore aceruet, instituendus. In albo igitur, principio quæ pituitam deducunt medicamenta; in nigro, quæ melancholicum humorem euacuant, exhibenda sunt. Vtrisque igitur (inquit idem Paulus lib. 4. cap. 6.) commune prodest auxi-

Archigenis remedium.

Vitiliginis alphi curatio.

auxilium, elota calx aquâ soluta, aut dracunculi radix, cum aceto illita : simili modo vtrumque veratrum eisdem efficax est; itemq; lupinorum amarorum decoctio superfusa, eorumq; farina ex aceto, vel oxymelite inducta. Iam capparis radicis cortex cum aceto, liliiq; radix cum melle, cepa ex aceto in sole peruncta, crocodili terrestris fimus idem præstant : par efficacia est & in sturni excremento, cùm sturnus oryzam duntaxat ederit; eademque vis est in sepiæ testâ concrematâ. Compositum verò præstans est Alcyonij, nitri, singulorum pondo sextans; veratri albi, sulphuris viui an. ℥ j. Nonnulli verò & floces vini combustæ adiiciunt. Vel ℞. sulphuris ignem non experti, nitri, spumæ ana ℥ iiij sem. rorismarini gr. vii. teruntur cum aceto. solum verò alphum perungito, sed ita vt integram partem non attingas. siccatum medicamen aqua frigida eluitur. Aliud : Erui farinæ lib. ij. erucæ seminis, amygd. amar. cucum. sylnest. rad. ana lib j. mulso simul læuigata deliniuntur, & hora interposita per spongiam abluuntur. Facit etiam ad ephelidas, varos & clauos.

Ad alphos albos experta.

Ad alphos albos experta, ex eodem; Sulphuris ignem non experti sextarij duo, calcis viuæ candidæ ℥ iiij. albumina ouorum quinque, olei nardini & aceti momentum. sulphur primùm in pollinem cogitur, moxque oleum nardinum ei superinfunditur; rursumq; læuigatur; deinde acetum instillatur, & iterum teritur : calcem verò priuatim lotam semel vs térve, sulphuri adiicimus, vnà cum ouorum aquato; & denuò conterimus : collectus humor effunditur. pauxillum verò relinquentes, vt vnguentum queat illini, in hunc modum vtimur. Aliud Archigenis: Sulphure viuo, fici folijs aridis, aphronitro, alcyonio, terra cimolia, myrto, & aceto vtitor. Vel fici folia, quæ in vmbra exaruerint, sulph. aluminis ana cum aceto inungitur.

Priuatim ad nigros alphos.

Priuatim nigros exterit efficaciter sandaracha, cum sulphuris dimidio; sed cute intrò priùs defricata, in sole perungitur.

Ad albos.

Albos verò tollit atramenti sutorij, æruginis æqualis modus, nitri duplicatus sine pingui infricatus, perungitúrque: vel cachryos, sulphuris viui, adarcæ æqua portiones, ex aceto infricantur, illinuntúrque: cùm inaruerint, abluito, locum perfricans. Idem facit & Lencis. Sed & hoc secretum est pro alpho seu morphea :

Arcanum.

Accipiantur tres vel quatuor lacertæ virides & crassæ, & abscisis capitibus & cauda, & electis

ctis interioribus decoquantur in oleo communi vsque ad dissolutionem ipsam. & illud oleum infrigidari permitte; & pinguedine supernatante reseruata, morphea inungatur, præcedente forti frictione cum panno craßiore, & puluere tartari, quousque sanguis emanet. deinde inungatur locus affectus prædicta pinguedine. idem potest fieri de serpentibus. Nunc ad alias maculas progrediamur minùs molestas & malignas.

OBSERVATIO IIII.

De lentigine & panno faciei.

NOBILIS puella cùm lentigines in facie haberet, ac nos consuleret quibus modis ab ea liberari posset; consului vt aquâ è cochleis destillatâ vteretur: illa enim mirum in modum lentigines delet: quemadmodum & panis è furno calidè extractus, & calatho vimineo contectus, olla etiam supposita, si inde rore defluente lentigines liniantur: mirabile enim est. Vel sal ammoniacum siccatum in Sole ad ℥ j.ß iniice in ℥ iij. olei tartari, & per 20 dies Soli exponito. hora somni lentigines eo tangantur. manè digitis melle fricato: posteà linteo madefacto aqua clara faciem abluito. Vel vt solo oleo tartari liniret, imperaui. Vel albumina ouorum q. v. ouis ad duritiem coctis abiectis vitellis in alembico destillato, & vtitor; maculas faciei delent. Sed & hoc ad pannum faciei efficacius est: ℞. lixiuij barbitonf. ℥ iij. olei tartari ℥ ij. saponis albi rasi ℥ j. bulliant omnia simul, quousque materia densetur ad formam mellis. sub noctem inungito: manè linteo detergito; idque diebus interpositis peragito; interim cauendo ab aëre, radio solari, & igne: domique maneat, cùm hoc remedio vtetur.

SCHOLIA.

LENTIGO *in facie potißimùm & in manibus, nonnunquam in pectore emergit lentis magnitudine, colore fusco,* Φακὸς. *crebris*

crebris quasi guttis dispersa. Hu familiaris est qui ruffo sunt pilo. Interdum, hiemeq; præsertim, sponte delentur aut disparent: æstate verò renirescunt, ac crebrescunt. Accidunt & partibus cæteris maculæ, palmæ interdum magnitudine, colore etiam fusco (vt de domicella Hentera antea diximus) & quæ quibusdam temporibus & oriuntur & desinunt, quæ quoniam naturâ Causæ. *einsdem sunt, in id quoque genus pertinent. Has autem constat ex melancholico succo nasci, qui & visceribus in cutem sit effusus. Interdum etiam peculiari cutis vitio & affectu contrahuntur, quo illius alimentum, etiam si purum sit, corrumpitur, alienumq; colorem subit. Cutis enim extrinsecus infecta, suum pariter cibum mutat, quemadmodum & maculæ ab ortu primâve conformatione, vt signa quædam nobis inusta, nulla possunt ratione deleri: & quamuis nonnunquam obscurentur, tempore tamen virescunt, aliæ quidem cum maturis fragis aut cerasiis, aliæ vindemiarum, aliæ alio tempore, alióve cœli statu. Quinetiam vt exanthemata, ita etiam aliæ quædam maculæ, venenatæ qualitatis contagione sine pustulis efflorescunt, tum colore tum figura variæ; atq; etiam interdum inauditæ; idq; vel aëris inquinamento, vel hausti veneni pernicie, vel virulentæ bestiæ morsu, quæ non nisi extincta venenata qualitate deleri possunt, vt in libro De venenis diximus. Verùm de maculis & quæ exanthematum modo in cute efflorescunt, maximè in febribus, de iis suo loco diximus. Sed hîc rursum breuiter de lentigine dicamus. Sūt* Gordonius. *autem lentigines, vt Gordonius partic. 3. 4. cap. de lentiginibus faciei scripsit, infectiones cutis faciei vt plurimum, & aliquandò* Causæ externæ. *cutis totius corporis. atque istæ infectiones modò à causis externis originem habent, vt ex nimia caliditate solis, aut propter* Internæ. *aërem corruptum, vel simile quid. Vel à causis internis, vt propter crisin, aut propter retentionem menstruorum, aut hæmorrhoïdum, & aliarum superfluitatum assuetarum euacuari, vel propter bonitatem naturæ mundificantis corpus à superfluitatibus, aut propter malitiam humoris exteriùs refudantis. à menstruis repressis plerumque oriri videmus in grauidis, cùm menstrua detineantur: nam tunc panni in facie maximè apparent.* Signa. *Signa causarum externarum, vel si menstrua retineantur, ex sermonibus ægræ facilè discernuntur. Si propter crisim fiat,*

cogno-

cognoſcetur ex alleniatione morti, quia & febris ceſſat. Et ſi fuerit ex bonitate naturæ, eſt ſine mordicatione & dolore. Nam multas puellas noui, quæ haberent eiuſmodi nephelides, eò quòd calidioris naturæ eſſent, vel maximè procliues ad Venerem, fortè quia non ſatis menſtruantur. Si autem fuerit ex malitia materiæ, ſemper concomitantur aliqua mala accidentia, ſicut eſt pruritus, dolor, debilitas appetitus, & ſimilia. Et ſi ſit ex melancholia, ad liuorem & nigredinem. & ſi ſit infectio cutis ex ſanguine, ad rubedinem verget; ex bile, ad citrinitatem; ex phlegmate, ad albedinem. Si eſt ex ſanguine corrupto, eſt color cutis ſicut ſanguis mortificatus. Si lentigines & cutis infectiones in Prognoſtica.
feb. veniant ante ſigna digeſtionis, & in die non critica, ſignum eſt peſſimum, & lethale: quare in talibus cutis frequenter eſt inſpicienda. Sed in rufis puellis, abſque febre nihil mali aut moleſtiæ portendit. Vnde & Cornelius Celſus lib. 6. Celſus.
cap. 5. de varis & lenticulis & ephelide ita ſcribit: Penè ineptiæ ſunt, curare vares & lenticulas, & ephelides. Sed eripi tamen fœminis cura cultus ſui non poteſt. Vari, idem inquit, & lenticulæ vulgo notæ ſunt, quamuis rarior ea ſpecies eſt, quam ξίνιον Græci vocant, cùm ea ſit lenticula rubicun- Σίνιον.
dior & inæqualior. Ε'φελὶς verò pleriſque ignoratur: quæ Ε'φελὶς.
nihil eſt, niſi aſperitas quædam & durities mali coloris. Lenticulam tollunt galbanum, nitrum, cùm pares portiones habent, Curatio lenticulæ.
contritáque ex aceto ſunt, donec ad mellis craſſitudinem venerint. His corpus illinendum, & interpoſitis pluribus horis manè eluendum eſt, oleóque leniter vngendum. Ephelidem tollit reſina, cui tertia pars ſalis foſſilis, & paulum mellis adiectum eſt. Paulus ad ephelidem & lenticulas, Ad ephelidem.
terræ cimoliæ torrefactæ, congio ſemis, aphronitri toſti ʒ VIII. erui ſiliqua ʒ iiij. fellis taurini, eburneæ ſcobis ana ʒ VIII. leuigatis facies defricatur. Vide & eundem lib. 3. cap. 25. de faciei vitiis, vbi ad faciei nigritias vtitur paſtillo peponato. Sed, vt ad neotericos redeamus, Gordonius hanc curationem de lentigine inſcripſit, quamuis hæc ipſa etiam ad maculas alias pertineat & cutis infectiones diuerſas: nam ſi infectio, inquit, ſit in facie, & corpus ſit plethoricum, & ſanguis dominetur vniuerſaliter, fiat phlebotomia in baſilica: ſin Curatio neotericorum.

 ſit

sit repletio & infectio in toto, ex mediana; in facie verò, ex cephalica: in facie quoque possunt fieri ex saphena scarificationes de tibiis aut inter spatulas, aut sub mento: & purgetur humor peccans. Sed sciendum est, quòd si fiat infectio cutis ex aliis humoribus quàm melancholico humore, tunc non sunt propriè lentigines, & alio colore imbuuntur nam lentigines semper vergunt ad quandam fuscedinem; & apparet defœdatio maculosa ad modum lentium: & ita sunt lata, rotunda & coloris vergentis ad fuscedinem. tamen quadam melancholia est multùm crassa, & ex ista causantur in partibus inferioribus pustula, scabies, & malum mortuum. Si autem fuerit materia minùs crassa, tunc ascendit ad faciem, & non potest euaporari; & ideò causat lentigines. Cholera autem de facili euaporat, nisi fuerit incrassata ratione admixtionis vel adustionis. Caterùm ad lentigines faciei post plenariam corporis mundificationem fiant vnguenta, illinitiones & aqua, & similia ad mundificandam cutem: & sunt ista materialia: nempe, farina hordei, fab. fœnugraci, lupinorum, amygd. amar. furfur, calx, vitriolum, nitrum, myrrha, sal ammoniacum, conchylia marina alba, corall. crystallus, been alb & rub amylum cand penid., liquiritia, lac ficus, arsenicum, sublimatum, fella auium viuentium ex rapina: aqua tartari, raphani, porri, dragontea, lilij: flores sambuci, fabarum, fumiterra, succi maiorana (& propriè in sanguine mortificato recenti, quia in antiquato scarificatio est necessaria) ruta agrestis: cortex citri, acetum alb., vinum album: colatura furfur. farina oryza, lac foliorum ficus aut extremitatum aut ficuum: aut aqua decoct. istorum. imò decoctum ficuum ex se naturam iuuat, expellendo exteriùs. ex his fiant apta remedia. sed quia hac ad fucum & ornatum spectant, de illis aliàs latiùs agemus. Huc spectat ecchymoma, cutis defœdatio: est enim nihil aliud quàm sanguinis per cutem effusio atque concretio. Effunditur autem è tenuibus exilibusq; venis in cutem sparsis, qua ob sanguinis copiam aut tenuitatem aut acrimoniam vel anastomosi, vel diapedesi reserantur: crebriùs verò vel labore immodico vel contusione ex ictu casúve rumpuntur. Ex his ergo sanguis per cutem effusus coit, modò cum leui tumore ac dolore, modò citra hac: eiusq; colore inficitur cutis: primumq; liuescit, ac tum affectio

[Margin: Simplicia medicamina ad faciei lentigines.]

[Margin: Ecchymoma.]

Hio pelioma Græcis nuncupatur : deinde & nonnunquam nigrescit, estq; tum melasma: vtraque nobis sugillata dicuntur. Ad hæc radicula corticem cum melle detritū impone : hoc & veteribus efficax est. Porrò ad vetusta faciei sugillata & liuores, tordyli partes duas, terræ samiæ partem vnā cum melle admoueto, cura adhibita ne exulceretur. Ad liuorem faciei contusum facit faba imposita. vide lib. 5. Cels. & eiusdem malagmatis descriptionem ad liuorem faciei contusæ. vide & Paulum lib. 4. cap. 30. quomodo ecchymoma curetur. His autem suggillatis minora sunt stigmata, minoresq; vibices; quales relinquuntur ex flagellis. Stigmata curabis (inquit Paulus lib. 4. cap 7. ad stigmata, ex commentariis Archigenis) si quod maculæ adhæserit, aceto quàm acerrimo illinas, vel calcis viuæ partem vnam, nitri tosti fului dimidiam, cum aqua in sole illinas. At vbi exulcerationem fuerint experta, cicatricem tamquam vlceri inducito. Oribasius tradit ranunculum illitum, vel capparis folia, stigmata abolere. Reliqua quæ huc spectare videntur, vt ad lentigines & maculas à sole pronocatas, vide Aëtium lib. 8. cap. 10. & 11. ad ephelidas, cap verò 12. de stigmatis siue notis à verbere illatis, quæ in alia quapiam corporis parte vel in facie infliguntur, quales quoque notas videmus in manibus eorum qui militiam exercent. Ad eos qui flagris cæsi sunt, & vibices, Paulus : Cerusæ, argenti spumæ æqualis portio, ceræ quadrupla, cum susino aut rosaceo emplastri modo inducitur. primo die priuatim susino solo vtitor : vel croci drachma, tragacanthi tantundem, ouum integrum imponuntur item pellis ouis recens excoriata calens adhuc circumdata, quolibet efficaciùs die vno & nocte persanat. Sed hæc satis de maculis, nunc denuò ad pustulas reuertamur.

Πελίωμα. Μέλασμα. Υ'πώπια.

Στίγματα. Vibices. Μώλωπες.

Ad vibices lib. 4. cap. 48.

Observatio x.

De lichene.

Filia Guilhelmi de Berendrecht secretarij Haghani, iuuencula 18 annorum, cùm lichenem in palmis manuum & circa interstitia digitorum admodum fœdam haberet, quam Vulgares *Teter seer* appellant, nec vllis remediis curari posset, tandem

 vni-

vniuersalibus factis euacuationibus hoc nostro vnguento eam curaui: ℞. litharg. auri & argenti per noctem in aceto acerrimo infusi & macerati ana ℥ ß. sulphuris viui ℥ j. pul. ellebori nigri ℈ j. succi limonum ℥ j. axungiæ porcinæ, & butyri loti in aqua ros. ana ℥ ß. ceræ modicum. fiat vnguentum molle, secundum artem.

SCHOLIA.

De lichene seu impetigine egimus lib. 2. obser. chirurgicarum, obs. 10. 11. 12. & 13. & in Scholiis earundem obseruationum & Scholio 14. Serpigo à Gordonio, vti dictum est quoque in locis citatis, ad impetiginem refertur. quare ad ea loca recurrendum. Hoc vnum arcanum his addam, valens ad serpiginem puerorum, maximè faciem occupantem, quam vulgares appellant Springent vier. *Creta puluerizetur, & misceatur cum succo sempervini, ad crassitiem linamenti: quo locus inungatur. statim exsiccat serpiginem, phlyctænas, ignem volaticum vulgo dictum. eo remedio diu ante nos Christophorus chirurgus Delphis commodè in pueris vtebatur. Leonus impetiginem etiam ad tumores permistos refert: quare & hîc de ea mentionem fecimus: quamquam ad tumores biliosos alij referant: &*

Parotides. *ideò lib. 2. præcedente latiùs de eadem scripsimus. Sed ipse Leonus parotidas quoque ad eosdem tumores permistos refert, quas modò à sanguine, modò à bile, modò ab humore pituitoso, quandoque à melancholia, post aures vel in aliis emunctoriis fieri scribit. Sed quia de istis diximus lib. 12. Obseruationum nostrarum medicinalium, obs. 16. & 17. & 18. & in Scholiis earundem, de iis nunc dicere supersedeo: hæc pauca solummodò adiiciens, quòd post aures maximè fiant: & si sit parotis à sanguine, habet dolorem, rubedinem, grauitatem & loci affecti circumtensionem, atque ad tactum resistentiam. Quæ autem fit à materia subtili & biliosa, magnos quosdam cruciatus inducit; locus non ita tumidus, neque rubeus, sed citrinus apparet; dolor sine grauedine, sed admodum ardens percipitur. Parotis à pituita, grauat quidem, sed cum nullo ferè dolore: locus ad albedinem potiùs, quàm ad rubedinem tendere videtur; & ad tactum, sicuti œdema,*

ma, resistit. Quæ verò magis ab humore melancholico & crasso ducit originem, neque rubedinem habet, neque dolorem infert; at tumorem quendam scirrhosum repræsentat. Parotis illa magis salubris, quæ fit per viam crisis; quæ autem fit cum crisi, cum qua non est signum maturationis, vel quæ præcedit horam crisis, mala. Reliqua ex locis citatis pete. Adiiciemus tamen his aliqua exempla curationis. Auic. lib. 3. fen. 1. tract. 1.

Observatio VI.

De parotide.

IN parotide illâ quæ in iuuene post aures à sanguinis mistione fiebat, venæ sectionem ex cephalica eiusdem lateris fieri mandauimus: deinde cataplasma leniens ex farina hordei, fœnugr. & sem. althææ & chamomillæ cum aqua mulsa adhibuimus. egregiè valet & cataplasma quod ex rumice & axungia insulsa constat. emplastrum quoque ex diachylo seu ex succis contulit. At alteri, qui parotidem ex tenui feruentique sanguine & in biliosam naturam conuerso instar erysipelatis haberet, ouum cum chamæmelo & sapa admoui: commendatur & hyoscyamus, lapathum cum axungia leuigata & obducta, bis die aut ter immutata. Ex pituita verò terram cimoliam cum aceto & lapatho rectè imposuimus, priùs butyro inuncto. Sed & calx lota inuncta probè tumores œdematodes discutit. Scirrhosæ verò picem liquidam, seuumque taurinum, hircinum, vitulinum aut ceruinum, bdellium & styracem (ex Tralliano) commodè applicuimus.

Scholia.

SI à sanguine parotis oriatur, victus conueniet qualis in tumoribus phlegmonosis superiùs à nobis descriptus est. Post sanguinis detractionem mitigatoria adhibent, vt emplastrum Menasei leniens: vt ℞. axungiæ porcinæ lib. ß. colophoniæ ℥ iij. argenti spumæ lib. j. vini opt. lib. ij. misce. & secundum artem Curatio parotidis à sanguine.

A bile.

conficiatur. reliqua adiice ex lib. nostro 14. vbi aurium vitia explicuimus, & parotides schol. obs. 10. 11. Si ex biliosa materia (ex Tralliano) valet compositio ambrosia dicta, vt ℞. croci ℈ iiij. spuma argenti ℥ j. olei ros. ceræ ana ℥ ß. adipis porcinæ ℥ ij. mellis ℥ j. cremoris sem. lini q. s. misce, & secundum artem confice. Hoc quoque medicamentum calidis affectibus opitulatur, quod habet ceræ ℥ v. olei chamomill. ros. ana ℥ ij. ouorum lutea num. VII. farinæ fabaceæ ℥ iiij. misce: & parato vtitor. Ad parotides œdematosas, præter ea quæ diximus, erui cum melle applicati, aut mulsa, valdè siccantem discutientemq; vim obtinent. Vt verò scirrhosas discutiamus & emolliamus, præter sena illa clarum est calidiora olea, vt chamæmelinum & rosaceum, parotidibus ex frigido obortis, vbi febris non adest, meliùs adhiberi: quemadmodum & infrascripta emplastra: ℞. spumæ argenti lib. j. ß. cerusæ ℥ VIII. ß aquæ marinæ ℥ XII. ß. olei veteris ℥ IX. buccinorum combustorum ℥ iij. ß. ceræ rufæ ℥ iiij ß. terebinth. ℥ iij. thuris ℥ ij. misce, & confice emplastrum secundum artem. Quod sequitur, diastruthin vocatum, non modò parotidibus confert, verùm & strumis scirrhosis, duriusq; condylomatis, neruorum vulneribus, incipientibusque panis, visceribus scirrho induratis, & stomachi abscessibus; tophos dissoluit: denique medicamentum est multis accommodatum: ℞. herbæ lanariæ, quæ struthion dicitur, ammoniaci suffiminis, aristolochiæ rotundæ, galbani, squamæ æris, mannæ thuris, spumæ argenti ana ℥ iiij. resinæ piceæ, ceræ ana lib j. aceti squillitici lib. ij. ß olei veteris lib. VI. oleum, argenti spumam & acetum coquito, dum manus non inquinent: deinde lebete humi posito, adiice herbam lanariam, ammoniacum, squamam & galbanum: inde rudicula agitans, adiungito mannam thuris & aristolochiam; coquitoq; donec in crassitiem coierint. Si tumor nihil, quod notari possit, imminui ex medicamentis & cataplasmatibus discutiendi facultate præditis appareat, sed etiam dolor perseneret, necesse tandem est, vt ad ea, quæ suppurationem excitare, & materiam possunt coquere, digrediamur. porrò materiam in pus tum mutari inde tibi innotescet, cùm rigor præter rationem & febris oboriatur, quæ priùs non erat, dolórque maior vrgeat. Sunt multa simplicia quæ suppurationi conferunt; quæ tamen breuitatis

Curatio parotidis œdematosæ.

Curatio parotidis scirrhosæ.

Emplastrum Aristobarzanium.

Emplastrum Diastruthiu.

causa

causa prætereo. inter composita hoc vnicè laudatur: ℞. axungiæ, farinæ pollinis an. lib. j. sapæ ℥ iiij. oua anserina num. iiij. Hæc probè leuigata & in panniculum illita applicato, continuò immutans. Insuper medicamentum quod sequitur, multùm iuuat, vt celeriùs fiat suppuratio, & humores crudi, coctionisq; expertes concoquantur: idem etiam humores in pus conuersos extrahere consueuit; quin & humorem insidentem per tenues, & à visu remotos meatus latenter elicere, vt cicatrices posteà tenues, & quodammodo obscuræ appareant; cuius medicamenti talis est descriptio: ℞. fermenti, resinæ piceæ lib j. ceræ ℥ VIII. apochymatis salis communis, galbani, seui taurini ana ℥ iiij. salis floris, picis ana ℥ j saponis Gallici ℥ iij. hoc medicamentum ita præparatum, non modò parotidibus, verùm etiam aliis abscessibus accommodatur, vbi affectum vtrisque indigere putaueris: nempe vt humores in pus iam mutati excernantur; qui autem mutati non sunt, concoquantur. Vide plura apud Tralianum lib. 3. cap. 10. de parotidibus, & reliqua ex locis iam citatis pete. A parotidibus ad alios tumores permistos ipse Leonus descendit, nempe ad variolas & morbillos. Sed quia de istis abundè differuimus, tum de curatione eorundem tumorum, lib. 6. Obser. & Curationum nostrarum medicinalium, cùm de febribus scriberemus, hîc nihil dicemus: nam istos tumores toto illo libro integrè pertractauimus. Deinde quamuis arthritidem, podagram, chiragram, imò & ischiadem ad tumores permistos idem Leonus in method sua curandi tumores referat; nos hîc tamen de iis nihil dicemus; vtpote cùm lib. 27. Curationum nostrarum medicinalium ea ad vnguem descripserimus, ita vt non opus sit hæc eadem denuò hîc refricare. Quare beneuolus lector loca iam citata perlegere poterit, & huc transferre. Reliquum igitur est, vt de varis seu ionthis, seu pustulis in facie apparentibus, cossis vulgo Italis dictis, agamus: & ita ad scabiem & alias pustulas perueniamus; cùm hæc iam dicta etiam ad tumores permistos referri possint; prætermissa tractatione de morbis articularibus, de quibus priùs loco iam citato dictum est; atque etiam curatione luis Gallicæ, quæ à quibusdam vnà cum scabiei curatione describi solet: nam & de hac peculiari libro abundè egimus.

OBSERVATIO VII.

De varis seu ionthis aut coßis, vel pustulis apparentibus in facie: per modum consultationis.

SCRIPSISTI mihi, Iacobe Torneburchi, aduocate doctissime, & cognate candidissime, vt pro pustulis in facie apparentibus tibi consilium seu remedium transscriberem. Istis itaque pustulis seu tumoribus paruis & duris in faciei cute oborientibus, qui vari Latinis, Ionthi Græcis, & vulgo apud Italos Coßi seu Coxi dicuntur, nisi succurreremus, eiusmodi leues affectus elephantiasim quandoque præsagire solent, aut in callum concreti difficiliùs curabuntur. Fiunt autem plerumque ex crasso humore, cum tenui quadam sanie, vt Galenus de remed. paratu facil. cap. 2. refert. De varis autem & Celsus lib. VI. cap. 5. egit. Sed & præceptor meus charissimus Benedictus Fauentinus, quondam primarius lector Bononiensis, in sua Empirica de coßis & pustulis apparentibus in facie, cap. VI. tractauit: quem & nos in hac consultatione maximè imitaturi sumus. Hoc tamen inter causas addendum, quòd in his nostris regionibus plerique crapula cereuisiaria vtentes, aut vino continuò sese implentes, eiusmodi pustulis sæpe afficiuntur, vt omnis generis lapides supra nasum & faciem, vt topazios, sapphiros, turcesios cernere te putes, vti Gualtero Cornelio Alcmariano contigit, vt faciem magis pustulosam vix vnquam viderim. Sed quod ad curationem attinet, insequendo, mi cognate, vestigia Benedicti Fauentini præceptoris nostri, instituenda victus ratio quæ minimè multiplicet sanguinem cholericum aut phlegma salsum, cùm secundùm plurimum harum pustularum materia immediata sit sanguinis acuti vel choleræ multitudo, vel ipsius salsi phlegmatis. Cauebis igitur ab omnibus cibariis

calidis,

calidis, quemadmodum sunt carnes quibuscunque condimentis commixtæ & condîtæ: multus item vsus ouorum quantumcumque recentium, omnesque res salsæ, & ex salsis omnia parata condimenta, tales affectiones progignunt: na omnia piperata, id est, condimenta facta ex pipere, quibus associatur zinziber, cinamomum, garyophylli, macer, & alia huius generis. Cauendum quoque à coitu, tamquam à re admodum obnoxia, cùm ex coitu immoderato humores exacuantur, & fiant tunc materiæ præparatæ ad generationem talis affectionis. Primò itaque ad minorationem materiæ accipies infrascriptum bolum, per duas horas ante prandium: ℞. floris cassiæ nouiter tractæ ℥ j. carnium thamarind. ℥ß. misce, & fiat bolus cum zach. Sequenti verò die vtile esse existimo, vt sanguinis missio fiat ex hepatica cubiti dextri cum extractione sanguinis sex vnciarum, vel prout videbitur crassior aut nigrior, & virtus ferat. Die autem sequenti, pro alteratione temperaturæ calidæ hepatis, capies in diluculo sequentem syrupū: ℞. syr. de succo acetosæ, de succo endiuiæ ana ʒ vi. de fumoterræ ℥ ß. aquar. sem. com. frigid. lupul. fumiterræ ana ℥ j. misce. & ter reiteretur. Demum iterum laudo vt fiat phlebotomia ex saluatella sinistræ manus, cum extractione sanguinis pondere ℥ iiij. Deinde continuabis syrupum vsque ad septem vices. Octauo verò die materia iam satis parata & concocta, hoc modo purgetur: ℞. sem. acetosæ, plantag. end. ana ʒ ij. quat. florum cordialium ana m. ß. thamarind. ℥ ß. iuiubar. sebesten ana num. 10. carnium prun. damas. pass. enucleat. ana ℥ ß. bulliant in s. q. aquæ vsque ad consumptionem medietatis: deinde cum colatura dissolue floris cassiæ recenter tracti ʒ vi. elect. de succo ros. ʒ j. ß confect. hamech, diaprun. solutiui ana ℈ iij. & fiat potus. deinde quiesces post purgationem per duos tresve dies. Demum post

post meridiem facias apertionem venarum hæmorrhoïdarum, cum extract. sang. pondere ℥ iiij. præcedente tamen clysteri leniente. Peractis verò his euacuationibus, tam cum pharmacis quàm cum phlebotomiis, vesperi cùm cubitum eas innunges pustulas vnguento sequenti: & manè ablues totam faciem cum infrascripta aqua: ℞. nucleorum persicorum torrefactorum & subtiliter puluerizatorum ℥ j. succi plantag. semperuiuæ ana ℥ ß ceruſæ ablutæ ʒ j. ß. cum cera q. s. fiat vng. molle. Vel ℞. succi citri ℥ ij. ceruſæ ℥ ß. sarcocollæ ʒ ij. salis communis ʒ j. olei rosi. ℥ ß. litharg. arg. ʒ vj. omnia simul in mortario bene ducantur: demum superaddendo modicum aquæ rosatæ, pone in pomo citri: bulliant duabus ebullitionibus, continuè cum baculo bene ducendo. manè, vt dictum est, ablue hac aqua: ℞. aq. rosi. lib ß. aq. destillationis lapathij acuti lib. ij corall rub. margar. ana ʒ ij. camphoræ ʒ j. puluerizentur pulucrizanda, & omnia simul bulliant vnica ebullitione: deinde colentur: & colatura vsui reseruetur. Vel hac aqua experta vtere præceptoris mei, descripta in tract. de affectionibus quæ cutim afficiunt cap. 6. de cossis, ter vel quater in die abluendo faciem: ℞. camphoræ ʒ ij. ceruſæ ablutæ ℥ j. cicerum rub lib ß. interiorum melonum lib. j. ouorum hirundinum num. x. margaritarum ʒ ij. sem. bombacis ʒ iij. salis cõmunis ʒ ij succi limonis ℥ iiij. tartari vini albi ℥ ß. puluerizentur puluerizanda, & contundantur contundenda, & infundantur omnia simul in lib. x. aquæ destillationis lapathij acuti per duos dies naturales. Demum omnia simul ponantur in alembico, & distilletur aqua: qua si vtaris modo dicto, procul dubio sanaberis ab huiusmodi affectione, vt spero. Vel si tibi nimis molesta sit hæc compositio, aliud vnguentum ad te mitto, quo multi, qui per quinque & plures annos faciem pustulosam habebant, nec vllis remediis curari pote-

rant,

tant, curati sunt: ℞. argenti viui saliua extincti, vel aceto vini fortissimi, ℥ ij. vitrioli albi ʒ ij. olei laurini ℥ ß. agitentur diu simul, vt in vnguētum coëant. Vesperi inungito, manè aquâ furfuris abluito. Hoc vnguento nuper nobilem mulierem curaui, quæ per duos annos faciem pustulosam habebat, quæ nullis aliis remediis quàm hoc curari potuit. His fruere, vir doctissime; & Vale.

Scholia.

Valescus, varos, ionthos, seu cossos videtur ponere tract. suo chirurgiæ sub cap. 16. de saphati, id est, de pustulis rubeis & liuidis vel albis circa nasum, cum rubore totius faciei. **Ferneliꝰ** *ad pustulas ficciores etiam varos annumerat. Causæ materiales sunt (eodem Valesco autore) phlegma salsum, aut humores adusti, vt cholera adusta, aut melancholia adusta, quibus sanguis commiscetur. ideò & in declaratione de pustulis & rubedine extranea faciei sciendum est primò quòd hæc ægritudo fit ex sanguine crasso, cui admiscetur aliquando phlegma salsum, aliquando cholera adusta: quoniam isti humores mixti nutritioni mittuntur ad cutem, & corrumpunt ipsam, & in eam inducunt malam intemperiem; quia isti humores ratione adustionis igniunt (sic enim loquuntur) & ideò causant ardorem & pruritum, & apparent in hieme, propter mortificationem caloris, & spirituum, & propter coarctationem factam à frigore. Apud quosdam & hæc ægritudo (eodem Valesco teste) vocatur gutta rosacea, aliis verò dicitur morphea rubea. Cæterùm signa huius affectionis sunt manifesta. At signa causarum, si sit à phlegmate salso, hæc sunt: adest latitudo pustularum, & sentitur pruritus in facie & circa eas, & pustulæ sunt humidæ, & aliquando ab eis exit humiditas, quæ modò est alba modò cineritia. Si est à cholera, pustulæ sunt acutæ, tendentes in altum; & non adest humiditas cuius ratio sit habenda; & adest citrinitas coloris in loco, & sentitur ardor & acuitas, & calor, maximè quando sumit species, vel res calidas, vel acutas, vel vinum forte sine aqua. Si fiat à melancholia adusta, adest liuiditas, vel fuscedo coloris, terrestreitas, & paruus pruritus & delitus: & si aliqua*

Causæ vari seu pustularum faciei ac nasi.

Gutta rosacea. Morphea rubea.

aliqua pustularum rumpatur, & violenter comprimatur, virulentia quæ exit est spissa, & coloris ceræ. Si est à sanguine, adest rubedo cum fuscedine circa pustulas & circa totam faciem: &
Prognostica. *id quod exit à pustulis, est sanguinei coloris. Hæc ægritudo est de signis præcedentibus lepram; & ipsam significantibus; maximè quando venit cum inflatione faciei & raucedine vocis: nam & rubor iste intensus in facie, cum pustulis, est quoque valdè curatu difficilis, & fortè impossibilis, eò quòd facies revertatur ad calorem pristinum, & posito quòd illæ pustulæ violenter cum medicinis remoueantur, tunc rubedo magis intenditur, quia cutis eiusmodi medicamentis subtiliatur; & sic magis apparet*
Curatio. *sanguis sub cute subtiliatus. Verùm quod ad curationem attinet tuberositatum & rubedinis faciei & pustularum circa nasum existentium, inprimis secundum Auic. oportet dimittere omne quod dulcedinem, salsedinem, & acuitatem habeat. Sed contentus sit insipido generante humorem sanum, in quo non est mordicatio: sed humectetur corpus humectatione æquali cum balneo frequenti: non tamen in eo diu moretur: & fiat euaporatio super vaporem aquæ calidæ: sæpe & olea & adipes adhibeantur, cum*
Vide Auicennam 7. fen. 4. tract. 3. *regimine humectante, & nutrimento humido. Si ergo fiat à sanguine, primò phlebotometur cephalica, deinde vena frontis, & quæ est post aures, vel quæ sunt sub mento: & ponantur ventosæ inter spatulas, cum scarificatione. Caueat penitus à cepis, alliis, sinapi, eruca, nasturtio, vino, nisi sit acerbum, cum multa aqua. Capiat lactucas, portulacam cum aceto, & comedat cucurbit. & in decoct. istorũ ponatur acetum, & agresta absq; aromate, præter cuminum & crocum. Vtatur hordeato, auenato: vescatur & carnibus vervecum, & comedat pullos gallinarum, aues campestres, & similia. Gubernentur (inquit Valescus) ac si haberent ophthalmiam ex causa calida. Postea, ex mente Auic. euacuetur humor biliosus melancholicus, & phlegma salsum cum myrobal. epithymo, aloë, & scammonea. deinde offerantur quæ mundificẽt residuum materiæ cum humectatione, vt est aqua casei & fumiterræ. Valet enim fumus terræ nõ solùm in syrupis & decoctis, sed & in balneis & suffumigationibus; omnem scabiem, pustulas, & pruriginem curat, & mundat humores superfluos intercutaneos; & ad lepram dispositos sæpe iuuat. Et dicit Auicenna, quòd*

cura

cura & regimen istius est similis curæ impetiginis: hinc & quidam, ut Guilhelmus, sub uno capite de duobus his affectibus egerunt. Digeratur autem materia cum syr. de fumoterræ: vel secundum Guilhel. de Saliceto sic purgetur: ℞. polypod. scolopend. fumiterræ, epith. prunor. an. ℥ ij. fiat decoct. in qua dissolue ℥ j. mãnæ granatæ, vel cassiæ Vel ℞. epithymi ʒ ij. senæ, fumiterræ, scammoneæ ana ʒ j ß. rhab., masticis ana ʒ j. fiant pilulæ cum succo polypodij. dosis ʒ j. ego tamen minuerem dosin scammoneæ. Sed tutiùs dabitur epithymi pul. ad ʒ iij. cum sero lactis. Deinde hoc utere ung. ℞. argenti uiui, extincti cum saliua hominis ieiuni iuuenis ℥ j ß. olei ros. ℥ iiij. cerusæ ℥ ß ceræ nouæ ʒ ij. album. oui unius, litharg. optimè pulueriẓati ℥ ß. omnibus incorporatis fiat ung. Facies priùs inuncta sapone saracenico, uel in defectu eius cum axungia gallinæ, & modico melle, ungatur dicto unguento, & teneatur per unam horam: deinde lauetur cum aqua decoct. absinthij, & fumiterræ, & polypod. deinde reponatur. dictum ung. continuetur. Vel fiat tale, alterans & albificans, secundum Guilhelmum: ℞. acetositatis citri uel limonis, uel citranguli ℥ iij. cerusæ puluer. q. s. ad inspissandum, argenti uiui extincti ℥ ß. incorporetur omnia simul. abstergit pustulas, & consolidat, dummodo priùs fuerint liuitæ cum sapone, ut dictum est. Si autem fuerint à cholera adusta, non indigent phlebotomia, sed mundificetur sanguis cum epith. & sero caprino & polypodio, & fiat uentosatio inter spatulas, & sub mento. Post uniuersalia, quemadmodũ & in aliis omnibus infectionibus cutis, ut est morphea, lepra, serpigo, scabies antiqua, saphati, albaras, malum mortuum, & in ulceribus ex humoribus malis acutis, ualent hæc naturalia seu mineralia, & fuligines eorũ, ut cadmia argenti, auri, tutia, auripigmentũ, sulphur uiuum & citrinum, cerusa, plumbũ ustum, antimonium, uitriolũ, baurach, fuligo camini & oris furni. Ad eadem confert etiam acetum, succus limonum, aranciorũ, citri, oleum ros. amygd. nucum; storax liquida, oleum de tartaro, lac uirginale, oleum uitellinum, succus asphodelorum & fumiterræ. Ex his uel aliquibus eorum, potest fieri unguentum, epithema, aliquando cũ sapone, aliquando sine eo. Herbæ cũ quibus fiunt lotiones. sunt balsamita, rad. inulæ, ireos, lapathium acutum cum toto, borago, fumus terræ, absinth. scabiosa, polypod. Ad cõponenda unguen-

Si fuerint à cholera adusta.

vnguenta deseruiunt oleum de serpentibus, iunipero, de tartaro, succus chelidoniæ, sicla: & si cum istis commisceatur vng. album camphorat. vel de litharg. nutrito, erit melius, & minùs fœtebit; vt sunt quæ constant ex sulphure & auripigmento. Valet & lac virginale, succus sicla cum melle, & tragacanth. etiam illud Auicennæ, quod habet litharg. scoriæ argenti an. ℥ j. amygd. amar. adustarum, rubeæ tinctorum ana ʒ iij. incorpora cum aceto & oleo ros. Sed & castus recens infusus in aceto per noctem, ex eo facto epithemate, confert; & arg. viuum extinctum & incorporatum cum oleo amygd dul & amarar. & cera. Vide Auic. 7.4. & Haly par. 2. lib. 4. cap. 3. emollit autem primò cum cera, oleo sem. lini & muccilag deinde distemperat croci, nitri, sulphur. condisi ana p. æ. cum aceto, & oblinit faciem. A melancholia adusta purgetur cum epithymo, senâ, myrobal. indis, polypod. querc. cum aqua casei. Purgato corpore, appone sanguisugas locis affectis, & exugent sanguinem melancholicum: aperiantur hæmorrhoïdes; & fiat vt dictum est obseruatione præcedente. Insequendo autem vestigia aliorum, qui Græcorum & Latiniorum dogmata tenent, vari commodissimè tolluntur imposita resina & alumine scissili pari pondere, cum modico melle. Facit & ad varos acetum acerrimum, cum melle pari mensura mistum, digitóque infricatum. Vel ex amygdalis amaris aceto dissolutis, ac curiosiùs tritis, pastillos formato, atque in vmbra desiccato: vbi autem vsus postulabit, dilutum ex his aliquem aceto varis inducito; & simul atque aruerit, sapone abstergito: Vel ℞. pomata ℥ ij. sulphuris viui ℥ j lithargyrij, cerusæ ana ℥ ß. camphoræ ʒ ß. succi limonum ʒ j. ß. misce, & fiat vng. quo locum varis obsessum illinire poteris. Aliud, ex Paulo, quod ad Varos, pilos & asperedinem faciei confert: ℞. ceræ ℥ v. terebinth. ʒ ß. visci ʒ j. liquato vnà oleum superinfunde: atque hoc medicamento faciem abstergito. Hisce adiice ea quæ ad guttam rosaceam, ruborem faciei, & nasi valere scripsimus lib. 2. Obs. Chirurg. obs. 4. de noli me tangere, Scholio eiusdem. Quidam laborans Romæ rubedine faciei, adeò vt pro leproso haberetur, hoc sequenti vng. curatus est: ℞. sulphuris viui ʒ iij zinz. ʒ ij. fiat decoctio cum vino albo ad spissitudinem; & cum axungia recenti fiat vng. aliquando addebat ʒ j. piperis, & hora serotina

A melancholia adusta.

Ad Varos, ex Celso.

Paulus lib. 3. cap. 25.

potina innngebat faciem : mane ablnebat aqua calida, aut colatura furfurum tepida. Hac quoque aqua experta est : ℞.aluminis ℥ vi. succi plantag. brunellæ, acetosæ ana ℥ xii. alba onor. num. x. omnia probè concutiantur, ac in alembico destillentur: lauetur facies aqua ista, & pannis lineis intingatur. Nunc ad alias pustulas procedamus.

OBSERVATIO VIII.

De pustula quadam elata ad magnitudinem fabæ Ægyptiacæ in genâ sub oculo.

AVGVSTINVS Teylingius, filius Iob de Teylingen Dordraceni, sororij mei, adolescens septemdecim annorum, cùm pustulam quandam haberet in gena sub oculo elatam, rubicundam, ad fabæ magnitudinem, satis rotundam, à quâ curari Dordraci non poterat, tandem à patre ad me transmissus est. Erat autem purpurei coloris ea pustula, & subdurior, instar furunculi. Optimè comedebat, nulla febre afficiebatur. Venerat autem ad me tertio die Octobris, anno 1558, & cùm pustula sub oculo esset, metuebamus, si ad maturationem veniret, ne in fistulam abiret, ac visui obesset. ideò & Iohannem chirurgum seniorem apud templum Diui Hippolyti habitantem ad consilium & curam adhibuimus. Conclusimus itaque ac statuimus vt corpus primò vniuersaliter ab omnibus humoribus superfluis expurgaretur: nam interdum resoluebatur illa pustula, ac aliquantisper disparebat, sed denuò sæpe redibat, cùm adhuc Dordraci esset hic adolescens. Quare pro præparatorio medicamento, sequente potione vtebamur: ℞. betonicæ, fumiterræ, scabiosæ, centaurij minoris, viol. borag. cicoreæ ana m. j. sem. anisi ʒ j. sem. coriand. præparati, sem. end. sem. 4. frig. maior. ana ʒ ß. prunor. damasc. num. xiii. hordei mundati ℥ j. ß. vuar. pass. ab arill. mũd. ℥ j. coquantur in sero lactis, pro lib. j. addendo syr.

de fumoterræ ℥ j. ß. syr. viol. è stœchade, de cichor. nicoli, cum rhab. ana ℥ ß. misce pro apozemate. Deinde ℞. fumiterræ m. ij. betonicæ, centaurij minoris, scabios. viol. borag. ana m. j. sem. anisi ʒ ij. ß. prun. damasc. num. IX. vuar. pass. ab arill. mund. ℥ j. hordei mund. ℥ j. ß. folior. senæ alex. ʒ VII. epithymi ʒ ij. polypod. querc. ℥ ß myrobal. indorum, citrinorum ana ʒ j. ß. fiat decoctio in sero lactis, pro ℥ IX. vel XII. manibus postquam tepuerit fricetur decoctum: & fiat colatura, cui adde syr. de fumoterræ ℥ j. ß. syr. de cichor. nicoli, de epithymo ana ℥ ß. misce pro apozemate, & sumebat omni manè cyathum vnum; & quotidie quater vel quinquies aluum bene deponebat. Pustulæ applicuit chirurgus diachylum cum gummis & muccilaginibus: & cùm videretur tendere ad molliriem & resolutionem, de tertio in tertium diem renouabatur. Quibus mediis pustula deinde omnino resoluta, nec ampliùs redeunte, breui iuuenem sanum ad patrem remisimus.

SCHOLIA.

Pustula seu ἴνθυμα quid.

CVTIS *admodum frequens vitium est pustula, non solùm in facie, sed maximè in aliis quoque corporis partibus, cuius appellatione comprehenditur, quicquid rotundo schemate leniter in cute extuberat. Eius duo genera sunt apud Fernelium: vna est humida, è qua rupta vel humor vel sanies vel pus emanat; altera sicca, humoris nihil profundens. Humidis continentur, hydroa, ephelides, phlyctænæ, seu phlyctides, & epinyctides: de quibus egimus lib. 2. Curationum Chirurgicarum, de hydrois & ephelide scholio obs. 15. & de phlyctænis obs. 8. & scholio eiusdem obs. de epinyctide lib. 1. Obser. & Curat. chirur. obs. 16. Ad pustulas humidas pertinent & quæ ex his ruptis fiunt scabiei genera. In siccis numerantur exanthemata quædam, pruritus, deinde & vari, & verrucarum genera. Exanthemata explicauimus in libris nostris de febribus. De verrucis verò lib. præcedente egimus: at de Varis obser. præcedente. Restat igitur vt nunc de pruritu & scabie agamus. Sed antequam ad prurit*um

rum accedamus, addam hic experimentum expertum, quo aliquando ad pustulas latas & eminentes rubras in Margareta monacha Clarissa vsus sum, quas habebat circa pedes, crura, brachia & totum corpus, cum pruritu intensissimo, ita vt eandem dixisses elephantiasi aut lepra affectam esse: quæ ipsa, cùm bene per medicamenta apta purgata foret, & cucurbitulis in natibus & scapulis vsa esset, vnguentum parauimus ex puluere radicis enulæ campanæ in maximâ dosi, & ex puluere vitrioli, pulueribus priùs per cribrum exceptis, affundendo acetū vini donec in vnguentum seu linimentum coiret. quod egregiè omnes pustulas siccando persanauit. Gordonius particulatim part. 1. cap. 15. caput de pustulis fecit; inquiens, Pustulæ sunt quædam vesiculæ paruæ ad modum granorum ficuum, sicut sordities sudoris, & solent vocari vulgari idiomate apud Prouinciales Brossia dura. sunt tamen aliquando maiores & eminentiores, vt de istis rubris pustulis diximus. Habent autem causam externam à casu, percussione, labore, exercitio, vel ob negligentiam abluendi corpus & vestes, propter vnguenta & alia vehementiora, quæ corpori applicantur, vt est tapsia, æs viride, & multa alia similia. Vel internam, ob humorum abundantiam, & malam qualitatem eorum: quare veniunt frequenter post somnum & sudorem cum pruritu, vt modò sint à sanguine, bile, phlegmate salso aut melancholia. Causa externa ab ægris dignoscuntur: interna, si à sanguine sint, color erit rubeus cum pruritu, calore & dolore. à bile sunt citrinæ; adest punctura & acuitas. à phlegmate, adsunt albedo, squama & pruritus. à melancholia, nigredo, liuor, & modica punctura Omnes istæ pustulæ, si negligatur, & non mundificentur, in scabiem conuertuntur: & si ex causa calida, vlteriùs transeunt in impetiginem, serpiginem & peiora accidentia: ex phlegmate si fiant, degenerāt post scabiem in fistulam. Si ex melancholia, sunt duriores, & difficiliùs curantur, & possunt transire in malum mortuum. Si fuerint ex sanguine, fiat phlebotomia, & mūdificetur corpus cum cassia fistula, thamarindis, & similibus. Si ex cholera, & corpus sit plethoricum, etiam fiat phlebotomia, sed parcior: digeratur materia cum oxyzacch. syr. viol. purgetur cum elect. de succo ros. Vtrisq; confert balneū, & iisdem valdè conducit inunctio cum popul. vng. citrino,

Vng. ad pustulas latas, rubras, eminentes in crure & brachio.

Causæ pustularum.

Signa.

Prognostica.

Curatio.

acuato (vt loquuntur) cum litharg. Si fuerit à phlegmate, digeratur cum oxymel. diuretico, syr. de fumoterra, oxyzacch. compos. purgetur cum hiera picra, Ruffi. Si autem à melancholia ortum habeat malum, digeratur cum oxymell. squillitico, syr. de epith. pomis, borag., fumoterr. & purgetur cum diasene, diaborag. & hiera Ruffi. & istis ambabus competunt stupha & vng. ad scabiem; vel hoc: ℞. vng. fusci, vng. ad scabiem ana lib. ß. litharg. ℥ iij. tartari ʒ ij elebori vtriusque ana ʒ ij. argenti viui extincti ana ʒ j. misceantur cum aceto & fece olei; vel cum isto: ℞ succi chelidoniæ, fumiterræ, boraginis, scabiosæ, lapathij acuti ana ℥r. ij. litharg. cerusæ lotæ, æris vsti ana ℥ ß. misceantur cum fece aceti, & axungia antiqua; & fiat quasi vnguentum.: & istud non valet tantùm in pustulis, sed in omni scabie, & in omni genere infectionis & ideò cùm aliquis ignorat quid particulariter sit agendum, vtatur isto vng. & non decipietur: & appellatur Vade mecum. Sed hîc animaduertendum, si istæ pustulæ veniant à causis externis, vt plurimùm corpus tunc non est plethoricum; & tunc competit aqua frigida de super aspersa, vel balneum aquæ frigidæ; in qua natare potest: & deinde aspergatur farinâ fabarum, lentium, hordei; vel inungatur cum litharg. & aceto & santal. & rof. & oleo rof. Si materia abundet, priùs mundificetur corpus. Si autem causa sit frigida, balneetur in aqua dulci, & posteà aspergatur puluis orobi, oryzæ, hordei & lentium, & lupinorum. In omni igitur causa valet balneum aquæ dulcis, corpore mundificato, si indigueri it: & tunc nihil trahit; & ita nocumentum inducere non poterit; & tunc euaporabit, & resoluet, & iuuamentum inducet. Præterea notandum; Si pustulæ venerint à causis internis, vt à virtute mundificatiua corporis, tunc magis veniunt in Vere, & non oportet impedire earum motum ad exteriora; & non sunt curandæ nisi priùs bene mundificato corpore. Si sint ex causis externis, vt ex labore, calore & similibus, tunc potissimùm in æstate apparent.

Vnguentum efficax ad scabiem & pustulas, à Gordonio dictum Vade mecum.

Ob-

Observatio IX.

De pruritu totius corporis.

Qui pruritum totius corporis habebat, huic post repurgatum corpus ab humore salso & acri, vt hoc Vng. vteretur mandaui: ℞.rad. lapathij acuti, enulæ campanæ ana ℥ j. decoquantur in aceto, & contusa per cribrum tenue transmutantur: quibus adde olei irini ℥ iiij. salis communis ʒ j. myrrhæ ʒ ij lithar g. ʒ j ß. ceræ parum; fiat vng. Talia enim vnguenta ad pruritum parantur, quæ humorem salsum, vel serosum & acrem per insensilem euacuationem purgent, discutiant & detergant. Si iis non cedat pruritus, addatur parum argenti viui, quod pruritum sedat, maximè qui à paruis pediculis (vulgo ciroñes vocatis) excitatur. De quibus quoque curandis nonnihil diximus lib. 2. Obseruat. & Curationum chirurg. scholio obs. 15. Vel addatur sublimati parum. Post exiccationem & discissionem materiæ, remanet sensus ille pruritus, quem auferre oportet ipsi vnguento oleum hyoscyami immiscendo, quod refrigerando pruritum aufert mirum in modum: vel fiat sic: ℞. vng. pompholyg. ℥ ij. olei hyoscyami ℥ j. ß. fiat vng. vngatur locus pruriens. Post horum vsum vtile est corpus balneo vel lauacro detergente frequenter abluere: quia quæ in cute remanent pruritum excitant. Prima lotio fit lixiuio, altera ex decocto fabarum, rosarum & hordei tantum: & hæc ab ipso Rondeletio non puduit nos mutuasse.

Scholia.

Pruritus (*inquit Valescus tract. suo chirurgiæ cap. proprio*) *est desiderium scalpendi & fricandi corpus, vel aliquam eius partem, propter mordicationem quam inducit superfluitas vel humor ad partes cutis & subcutaneas. Tres sunt* Pruritus quid.

Causæ primitiuæ. *causæ pruritus primitiuæ, vt calor exterior, faciens dissolutionem illorum humorum acutorum & salsorum : & ad istum sudorem sequitur pruritus, ob causam dictam: & quia humores grossi dissoluti per calorem quem inducit labor, non possunt exterius exire, imò intus remanentes pruritum efficiunt. Vel externa causa esse potest pediculus, pulex, lendes, vel formica, vel cimices, vel tarda vestium mutatio.* Antecedentes. *Antecedentes sunt nimia caliditas hepatis, quæ generat humores acutos, salsos, adustos : vel debilitas virtutis expulsiuæ, non potentis ipsos sensibiliter vel insensibiliter exteriùs propellere, quemadmodum accidit decrepitis prurientibus:* Coniunctæ. *Coniunctæ verò causæ sunt, qualitas mala mordicatione acuta, vel salsa, vel nitrosa. & isti humores dum sunt in venis, dicuntur causæ antecedentes : at quando iam sunt sub cute retenti, dicuntur coniunctæ.* Signa. *Signa satis sunt manifesta: quia non permittunt hominem dormire, nec studere, nec alia speculari.* Prognostica. *Quicunque diu habent pruritum, vix euadunt scabiem; quia pruritus prima causa ac primum signum est ad scabiem. Hinc Gordonius part. 1. de affectionibus cutis, rubrica 2. vnum caput fecit de scabie vlcerosa, sicca, cum squamis, ita vt videatur membrum contrahi, & de pruritu. & ista (inquit) frequenter veniunt in manibus: & hæc scabiei species (vt ibidem habetur in margine) senibus admodum familiaris est : & ideò dicebat Valescus cap. proprio de pruritu, indicatur quòd pruritus curatio, quæ accidit senibus decrepitis, propter granditatem ætatis, reuerà est desperata, tamquam impossibilis, quoniam non possumus eos permutare ad aliam complexionem nec ætatem : (quod & confirmat Seratio lib. 5. sui Breuiarij) sed bene pro tempore cum regimine potest mitigari & minorari. Hæc videntur desumpta ex Paulo, cum sic scribat :* Lib. 4. cap. 4. de pruritu. Pruritus qui senibus accidit, ex toto nunquam consanescit; verùm lenitur infra positis remediis. in reliquis ætatibus, si ex prauo humore contrahitur, qui nimirum biliosus aut pituitosus, putris salsúsve est, per ipsius vacuationem tollitur. *Porrò agnoscitur ab ætate, temperamento, victus ratione, anni tempore, regione, & reliquis his similibus.* Curatio. *Si igitur in venis simul cum sanguine redundare videatur, à sanguinis dimissione auspicandum est. Sin autem qualitate magis vitiosus extiterit, similibus eo medicamentis vacuato, ad externam curationem diuer-*

diuertemur. Sic etiam neoterici (vt Valesius cap. proprio) inquiunt: Si causa est magna, & humores sunt multi, primò fiat phlebotomia, deinde purgetur humor salsus acutus, vel adustus, vel nitrosus, vt dicetur cap. sequenti de scabie. & inter reliqua Serapio laudauit myrobal. fumumterræ, epithymum, elleborum nigrum, colocynthidem. sed vltimis cum cautione vtendum. Si verò causa sit parua, vel humores iam fuerint purgati, ponatur æger in balneo aquæ dulcis, & post balneum sudet; curabitur hoc modo, Domino concedente, optima adhibita diæta. quòd si non curetur, signum est multitudinis humorum & crassitiei; & ideò materia digeratur & purgetur, & denuò ducatur ad balneum vel stufam, & liniatur cum linimento sedante pruritum, ex medicinis expertis & approbatis, sicut est (teste Serapione lib. 5. breuiar. cap. proprio) aqua ficlæ, maluarum campestrium, & domesticarum; succus acetosæ, surfur & amylum, cum aceto. & ex medicamentis facientibus cessare pruritum est papauer cum aceto: addit & cerotum in quo ponitur apium. cum his debet fricari corpus. adiici potest farina fabarum, vel interiora melonum. Si prolongatur ægritudo, fricetur corpus cum aqua apij, & aceto, oleo rof. aqua decoct. colocynthidos & rof. albarum. Vel ℞. rof. alb. ℥ ij pistlentur fortiter cum aceto, & addatur furfuris ℥ j. fricetur corpus, & ponatur in balneo, fricando cum apio trito, vel cum nucibus tritis, vel corticibus nucum recentibus: sed & farina fœnugræci, succus cucum. asinini valent in pruritu. Omnes pruriginosi debent abstinere à rebus salsis, acutis, calidis, & sanguinem adurentibus. Qui enim consueuerunt vti cibariis malos humores generantibus, incidunt in pruritum, 5. de morbo cap. 10. malitia pruritus sine scabie subtilis est & salsa. Gordonius in scabie vlcerosa sicca, cum squamis & pruritu, quæ frequenter contingunt in manibus, corpore bene expurgato & mundificato, optimâ præsuppositâ diætâ, iubet madefieri manus quotidie in aqua decoct. maluæ bismaluæ, palea hordei & auenæ: deinde inungit cum axungia recenti porcina vel gallinacea; vel hoc vnguentum adhibet: ℞. succi apij, folior. lilij, succi pap. albi, aquæ rof. ana ℥ j. aloës ℥ iij. olei sisamini & ceræ q. s. fiat vng. & inungatur locus pruriginosus. Vel hoc vng. (plurimũ enim valet ad scabiem siccam:) ℞. diatrag. gũmi arab.

Valescus.

Serapio.

Gordonius.

Ad scabiem siccam, & pruritum.

arab. infuſ. in aqua roſ. ſem. maluæ, biſmaluæ ana ℥ ß aloës, ſarcocollæ ana ℥ j. conficiantur cum axungia porcina recenti, vel gallinacea, vel oleo ſeſamino, vel amygd. dulc. & cera q. ſ. & fiat vng. Valeſcus ex mente Serap. hoc linimento vtitur ad pruritum membri virilis: ℞. ceruſæ de plumbo ʒ VI. ſulph. albi ʒ j. opij ʒ ß. miſceantur cum aceto, & liniatur membrum. aliud ad impetiginem, & pruritum in teſticulis, & in virga: ℞. ceruſæ de plumbo ʒ VIII. ſulph. vini ʒ ij. ſtaphiſagriæ ʒ j. terantur, & conficiantur cum aceto, & vngantur in loco ſupradicto. Iohannes Rolandus, qui diuturnum teſtium pruritum habuerat, neque curari poterat, poſt vniuerſalia remedia adhibita anno 1581. *menſe Martio per me curatus fuit hoc ſequenti vnguento:* ℞. *vng. albi camphorati* ℥ j. *vng. diapompholygos* ℥ ß. *lithargyrij auri & argenti ana* ʒ ß *terræ ſigillatæ* ʒ ß. *cretæ albæ* ℈ *iij ß. ſublimati* ℈ ß. *ducantur ſimul in mortario plumbeo, cum piſtillo plumbeo, admodùm diu incorporando. Aliàs aliquando, vt magis exſiccaret, quum vnà cum pruritu madorem effunderent, addebam aliquid è fuligine fumarij, vel illâ quæ cacabis adhærere ſolet. Si autem pruritus fuerit in ano aut matrice,* ℞. *aluminis iameni, id eſt, alum. de rocha, aſſi* ʒ *ij. tartari* ℥ j. *conficiatur cum aceto: pannis appoſitis loco apponantur. Aliud, ad pruritum teſticulorum:* ℞. *acatiæ, memithæ ana* ʒ *iij. aloës Socotrinæ, ſumach, ſalis ammoniaci ana* ℈ *ij. fiat puluis: & miſceatur cum oleo ſambucino, & fiat linimentum. Eadem ſcribuntur à Serapione, capite de pruritu. Ad pruritum totius corporis, ex Paulo: Vacuato corpore, lauandum prorſus ieiuno eſt, nonnumquam & modico cibo ſumpto, iterum lauandum: quippe vitium vix inhumeſcit: detergitur autem fœnugræci decocto, aut betarum, aut furfurum, aut maluæ agreſtis & ſatiuæ, aut ptiſanæ. Præter hæc farinæ etiam fabaceæ, vel lupini, vel glandis vnguentariæ, vel ſmegmatis ex pepone præparati, quod πεπόνιον appellant, ſi inueterauerit, lauatio ſimiliter quidem conuenit: fotus autem ex ſaluiæ decocto, myrica herba, mercurialis, origani, pulegij, baccarum lauri, cucumis ſylueſtris, rad. capparis, cineris lixiuij ſtillaticij, muriæ, acetoſæ. Deinde reſpergantur arido nitro, vel cum fecula, aceto; vel quod recipit nitri ſpumæ ſextarium, thuris lachrymæ, ſulphuris vini, ſingulorum libram, cimolia*

Ad pruritum membri virilis.

Ad impetiginem, pruritum teſticulorum & virgæ.

Ad pruritum ani aut matricis.

Curatio pruritus ex Paulo.

*bæ libram semissem. Vel hoc: Aphronitri, sulphuris viui, alcyonij combusti, pari modo: siccis vitier, vel cum quodam ex supradictis decocto. Si autem placet, etiam veratrum siccum inspergito, sine pingui addito. Illinitur autem cum oxelæo herba pedicularia contrita, vel sulphur, vel sandaracha, vel omnia; vel sinapi cum myrobalani expresso, & oxelæo. vel vtere cochleis combustis leuigatisq; melle, vel lapathi radiculis, vel smegmatis inde confectis, vt in cap. de elephantia, aut quibusdam ad scabiem efficacibus. Si autem exulceratio partes exercuerit, diapompholy. vtere. Ad pruritum hoc commendatur: Nucum magnarum cutis ℥ j. sulphuris tantundem, apij succo leuigatis vtitor in balneo, membra affatim defricans. hoc solum multis tum scabiosis, tum alio prurit*u *detentis, abunde suffecit. Quidam cùm pruritum pustulosum haberet, & scabiem, cùm hoc balneo vteretur, egregiè profuit: ℞. fumiterræ. florum chamomill., maluæ, althææ cum toto, scabiosæ, betæ, viol. prassii ana m. j. hyoscyami albi m. ß. rad chelid lapathij acuti, enulæ campanæ, cucumer. asinini ana p. j. ras. guaiaci quart. j. bulliant in aqua maris, pro balneo: ℞. vng. viridis, & adde succum ebani. Sed alteri cui in manibus & pedibus pruritus erat, cum corrosione, ceruisia cum albumine oui cocta per modum lotionis adhibita profuit, & lixiuium vitis, & arboris alni,* Elsen *vulgo dictæ. Ad pruritum siccum valet succus apij; sal item ammoniacum, cum oleo nymphææ, vel pap. fortem pruritum sedat etiam genitalium. Dominus Iohannes Harperius cùm haberet scabiem in tibiis, cum aliquali calore, & pustulis rubeis, cùm etiam anus squamâ & crustâ cum pruritu afficeretur, hoc inunctus vng. bene habuit, & dormire potuit: ℞. lithar*g. *arg. vini extincti cum saliua ana ℥ j. vitelli oui ℥ iij axungiæ porcinæ q. s. fiat vng. Facta quoque est phlebotomia in vtroque pede intra digitum minimum & medicum, & cessauit calor tibiarum; pustula tamen pruriginosæ remanserunt; sed succo cardui benedicti cum alumine bullito cùm lauarentur, sanatæ sunt. potest addi aloë hepatica; & erit melius. Hisce adiunge quæ antea de cironibus & pruritu scripsimus Scholio Obs. 15. lib. 2. Curat. Chirurg. Nunc ad scabiem accedamus.*

OBSERVATIO X.

De scabie: in qua ponuntur multa exempla scabiei curatæ.

MARGARETA Teylingia, vxoris meæ amita, admodùm vetula, annorum sexaginta sex, cùm ex Kenoy Alcmariam venisset, quam in ædibus suis Theodorus Teylingius sororius meus exceperat, vt secum habitaret Alcmariæ, ex aëris tum cibi potusque mutatione scabie infecta est, ac deinde contagione totam infecit familiam, ipsum quoque, tum eius vxorem ac proles. Hanc autem ita curauimus: Post boû lenitiuum cassiæ, exhibuimus bis in die cyathum vnum decoctionis infrascriptæ: ℞. fumiterræ viridis m.ij. summitatum lupul., buglossæ, borag. absinthij, scabiosæ, acetosæ, viol. cichor. dentis leonis, agrimoniæ an. m.j. sem. 4. frig. maior. ana ʒß. se. anisi ʒ j. prunor. damasc. quart. j. follicul. senæ ℥ j. ß. polypod. querc. epithymi ana ʒ j. fiat omnium decoct. in lib. iij. seri lactis ad dimidium. Post infusionem per noctem, facta colatura zach. dulcoretur; & ea vtebatur. erat autem hæc scabies valdè sicca, diuturna, cum pruritu. sed sequenti vnguento cùm membra scabiosa inungerentur, ipsa breui conualuit: ℞. succi fumiterræ, acetosæ, plantaginis an. ℥ j. succi comarum absinthii ℥ ß. terebinthinæ lotæ in aqua rof. ℥ j. rad. lapathii acuti ℥ ß. butyri recentis ℥ j. cerusæ, litharg. argenti an. ʒ j. coquantur (radicibus lapathii bene contusis) ad consumptionem medietatis succorum, addendo olei rof. & ceræ q. f. bene incorporando fiat vng. molle. Pro puerulis verò & natu minimis in iisdem ædibus, qui erant sex aut septem annorum, priùs minoratiuum ex cassia vnicuique dedi, secundum vniuscuiusque virtutem. Deinde acceperunt bis aut se-

mel

mel in die cyathum vnum ex decocto sequenti, prout aluus solueretur : ℞. fumiterræ, scabiosæ ana m.ij. acetosæ, dentis leonis, borag. buglossæ, summitatum lupulorum, absinthii, agrimoniæ, end. cichor. scolopend. ana m. j ß. capill. Ven. m. ß. flor. cord. p. j. sem. 4. frig. maior. & minor. ana ʒ ß. sem. anisi, carui, fœnic. acetosæ, berberis ana ℈ j. follicul. senæ ℥ i. hordei mund. m. i. prun. damasc. quart. i. polypodii querc. ʒ ii. epithymi ʒ i. coquantur in aqua communi aut sero lactis pro lib. ii colaturæ adde syr. de fumoterræ ℥ iii. syr. acetos. simplicis, syr. ex infus. ros. ana ℥ ß. & adde parum sacch. Vnguentum tale erat: ℞. terebinth. lotæ in aqua ros. ℥ i. butyri recentis ʒ vi. succi acetosæ ℥ ß. salis communis modicum, olei ros. q. s. fiat linimentum. Pro eius filia paulo seniore, ℞. terebinthinæ lotæ in aqua ros. ℥ ii. ß. butyri recentis ℥ i. ß. succi acetosæ, fumiterræ ana ℥ ß. salis communis ʒ i. olei ros. q. s. fiat vng. seu linimentum molle. Pro filio eiusdem Augustino Teylingio, ℞. succi fumiterræ, acetosæ, plantaginis, absinthii ana ℥ i. ß terebinthinæ lotæ in aqua plantag. ℥ i. litharg. argenti, cerusæ ana ʒ i. olei ros. q. s. ceræ modicum; fiat vng. molle, secundum artem. At Theodorum Teylingium patrem eorum, qui valdè etiam infectus erat eadem scabie, hoc modo curaui. Post lenitionem ex cassia, altero die sanguinem extrahere feci ex vena communi brachii dextri ad ℥ viii. Deinde die subsequenti & diebus subsequentibus ex hoc decocto modò semel modò bis sumebat haustum vnum, prout aluum expurgaret : ℞. fumiterræ viridis m. iij. scabiosæ, viol. summitatum lupulorum, absinthii, end. cichoreæ cum toto, borag. bugloss. acetosæ, lactucæ nouellæ, agrimoniæ, dentis leonis, scolopend. capill. Ven. ana m. i. bellidis m. ß. corticum rad. fœnic. apii, liquirit. ana ℥ ß. sem. quat. frig. maior. & minor. ana ʒ ß. sem. anisi ʒ i. follicul. senæ ℥ i. epithymi, polypod. querc. ana ʒ iii. ellebori

nigri ʒ ß. vuar. passul. ab arill. mundat. h. adei mundati ana p. j. prunor. damasc. num. xv. cicer. rub. ʒ j. fiat omnium decoctio in sero lactis, pro lib. ij. colatura zaccharo dulcoretur: sed & hæc puppa pendebat in decoctione, exprimenda dum potio sumeretur: ℞. rhab. elect. myrobal. omnium ana ʒ j. spicæ, schœnanthi ana gr. v. fiat puppa. Membra scabiosa omnia linimento infrascripto inungebat: ℞. succi fumiterræ, lapathii acuti, succi plantag. acetosæ ana ℥ ß. terebinthinæ lotæ in aqua equiseti ℥ j. litharg. argenti ʒ j. cerusæ ʒ j. ß. pingued. porcinæ, butyri recentis ana ℥ ß. olei rof. q. f. fiat linimentum secundum artem. Deinde hoc quod sequitur: ℞. succi fumiterræ, plantaginis, lapathii acuti, acetosæ ana ℥ j. succi comarum absinthii ℥ ß. terebinthinæ lotæ in aqua plantag. solatri, scabiosæ ℥ j. litharg. argenti ʒ j. cerusæ ℈ iij. butyri recentis ℥ ß. olei rof. q. f. fiat linimentum vt suprà. quibus & hic perfectè curatus fuit. Interim tamen, ne recidiuam pateretur, probè expurgatus fuit, ac denuò secundò phlebotomiam fieri iussimus ex vena communi brachii sinistri. Atque ita sanus ab illa contagione & fœda scabie permansit. Cæterùm Machtilda Susia eius vxor, cùm simul quoque eâdem scabie inficeretur, cum intolerabili pruritu, illam supradictis remediis curare non poteramus, imò simulatque inungeretur leuissimo quopiam vnguento ex suprascriptis, statim membra corripiebantur inflammatione, cum tanto pruritu, vt integras noctes dormire non posset, neque illa inflammatio & calor alio modo sedari poterant quàm peplis intinctis in lacte ebutyrato actu frigido: nam cutis statim pustulis paruis scatebat, ephelidis, ac epinyctidis vel serpiginis instar. & quamquam calor ille tamquam in ambustis bullis, lacte ebutyrato sedaretur, & dolor scabiei mitigaretur, pruritus tamen eo minimè cessabat. Cùm igitur cutis pinguia sufferre non posset, ideò vt scabiem

biem tolleremus, tentauimus id cum lotionibus aquarum destillatarum, vt acetosæ, solatri, scabiosæ, enulæ campanæ, vt & ita pruritum compescere-mus, simul & decoctionibus rad. lapathii acuti, & aliarum herbarum conuenientium, post purgationem scilicet vniuersalem adhibitam. Sed nihil hæc iuuerunt. Posteà etiam vnguento quopiam ad scabiem, ex consilio Magistri Iohannis Heyltginij dicti tonsoris, quod valdè commendabatur, vsa est: sed post inunctionem illam adeò cutis bullis excitata ardere videbatur, vt illicò me vocârit: sed adhibito lacte frigido ebutyrato inflammationem compescere, & ardorem restinguere non potuimus, vt priùs. Igitur lauimus brachia aquæ hordei tepefacta; qua tamen pix nauans ex vnguento tonsoris cuti adhærens vix abstergi potuit. Deinde totum brachium ex vnguẽto inflammatum inuoluimus medulla panis contrita in lacte dulci pultis instar: qua calorem extraximus, & dolorem sedauimus: remanente tamen scabie pruriginosa, non tantùm in brachio illo, sed toto corpore: & durauit vltra annum, nec vllis vnguentis, linimentis aut lotionibus curari potuit. M. Iohannes Gallus, medicus Harlemensis consuluerat vt tempore conuenienti balneum Aquense accederet: ego addidi sulphureum propriè. Vtebatur autem syr magistrali, quem confeceramus ex succis herbarum viridium, fumiterræ, scabiosæ, buglossæ, cum sacch. succis priùs depuratis. Tandem pro consilio hoc vng. contra scabiem transmissum est per Franciscum de Croyx, mercatorem ditissimum, quo innumeri curati dicebantur: cuius hæc erat descriptio: ℞. rad. lapathii acuti in mortario pisti m. j pul zinzib. ℥ j. baccarum lauri, aristoloch rotundæ ana ℥ ß. cum pinta dimidia floris lactis seu cremæ coquantur per horam dimidiam in olla noua, & redigantur in vng. vesperi inungebat se apud ignem. priùs tamen præcesserant

&

& purgationes, & phlebotomiæ, & ventosæ cum scarificatione: & antequam inungeretur, etiam hunc bolum sumpserat: ℞. cassiæ recenter ex cannis tractæ ℥ vi. diacathol. ℥ ij. pul. rhab. electi ℈ j. cum sacch. fiat bolus. quo quinquies aluum deposuit. Quibus præmissis, cùm isto vnguento omnia loca scabiosa inunxisset, integrè ab omni scabie liberata est, cùm antea curari nullis vnguentis potuisset. & hoc solo vnguento sanata est. quo & infinitos alios subinde curaui. Quare & hoc ipsum inter arcana remedia mea posui.

SCHOLIA.

Ψωρώδης. *SCABIES asperedo cutis est, seu leuis exulceratio pruriens, aut interdum rodens. Fit autem ex humidiore quauis pustula, siue pallida siue liuida, siue nigra sit; quæ rupta vlcusculum in cute profert humidum, aut etiam interdum expurgata sanie aridum; idq; modò cum prurigine sola, modò cum leui rubore in ambitu, cumq; calore ac dolore. Ex resiccata sanie crustula obdurescit, qua semel vlcusculum obducitur. Vt autem pustularum,* Multæ species scabiei. *ita & scabiei species multæ, humorésque multi ac varij earum causæ existunt, quos & dolor & color & manantis saniei species distinguit. E toto quidem corpore scabies erumpere solent, sed ex capite pessimæ, quæ idcirco peculiari nomine sunt insignitæ. appellantur enim psydracia, fauus, & manantia capitis vlcera. Sed de iis, cùm de capitis vitiis scriberemus, abundè diximus, nẽpe lib. 8. Obser. nostrarum medicinal. obser. 26 de psydraciis & pustulis rub. & obs. 27. & de fauis obs. 24. & 25. Nunc autem sermo noster duntaxat est de vulgari scabie, quæ in toto corpore erumpit. Scabiei itaque multæ ac variantes sunt differentiæ, vt* Multæ scabiei differentiæ. *vulgus vocat. Est pruriginosa scabies, in qua pustulæ paruæ sunt, sed materia salsa & acris est. Alia est in qua pustulæ maiores & albæ, & ad suppurationem veniunt: sed illa serosa est, & pituitosa, ob id minus pruriunt. Est & alia differentia, quæ latas pustulas habet, & in circuitu rubescũt, & sunt veluti paruæ inflammationes cuticulæ, ad differentiam furunculorum, qui in carne fiunt, & ex sanguine crasso. Est quarta species, quæ malum mortuum dicitur. Est scabies à sanguine melancholico, à crusta multa*

quæ

quæ fit in tibiis; & difficiliùs curatur, aut curata recrudescit. Scabies itaque, vt Valescus tract. suo de chirurgia cap. 17. de scabie, inquit, est infectio cutis, cum squamis vel pustulis, cum pruritu, aliquando cum virulentia, & aliquando sine ea. ita & Gordonius de cutis infectionibus part. 1. cap. 24. de scabie non vlcerosa nec squamosa. Scabies est infectio cutis, aliquãdo squamosa, pruriginosa, aliquando sicca, aliquando humida, aliquãdo saniosa, vt plurimum in extremitatibus, aliquando magnam corporis partem occupans. Huius infectionis causa sunt humores corrupti, in hepate generati, qui conuersi in fumositatem & vaporem, in corporis superficiem expelluntur: vnde si vapor fuerit nimis subtilis, euaporat insensibiliter: si autem non fuerit in tanta subtilitate, & pori fuerint densi, conuertuntur in sudorem. Si fuerint grossi, generatur scabies; si fuerint mediocres, generatur pruritus secundum maiorem vel minorem corruptionem, aut generantur infectiones diuersæ. Sudor igitur grauis, grauisq; odoris antecedit; & si corruptio augmentetur, causatur pruritus; & si plus fortificetur, generatur scabies; & si magis, scabies fœda; & si adhuc magis, impetigo & serpigo; & vbi est maior adustio, non est ibi sanies; & si plus, morphea; deinde lepra. Lentigines igitur & panni, & aliæ infectiones multæ generantur ex superfluitatibus ad cutem delegatis: sed quando materia est multa, & virtus expulsiua cutis est debilis, tunc remanent iuxta cutem, & faciunt diuersa genera infectionum, secundum diuersitatem humoris peccantis. Hæc Gordonius: & scabiei, inquit, sunt quatuor species, ex sanguine, ex cholera, ex melancholia, & ex phlegmate salso. Aduritur autem sanguis, quando in cibis & potibus species aromaticæ in nimia quantitate apponũtur: & ista est ex aliis humoribus, sicut est piper & allia, vinũ purum, & stare in sole, & labor fatigatorius; & ita de aliis quæ adurũt sanguinem & humores. Et ita causæ scabiei quædã sunt primitiuæ, vt vsus ciborũ calidorum & salsorum, acetorũ, & aromaticorũ, & amarorũ: vsus vini fortis, & puri, olei, & mellis; & tarda mutatio vestiũ, pannorum; deinde dormire & conuersari cum scabiosis. vnde & illa domus Teylingica sororij mei ab amitâ infecta fuit. Causæ antecedentes sunt mala intemperies calida, vel sicca, malos & corruptos humores producẽs. Causæ coniunctæ sunt ipsi humores cor-

Causæ.

Multis modis sanguis aduritur.

Causæ primitiuæ.

Antecedentes.

Coniunctæ.

corrupti, calidi, nitrosi ad cutis superficiem vi naturæ transmissi. Vnde iste humore à quo generatur scabies, aut est sanguis, cui commiscetur cholera, quæ fortè conuersa est in melancholiam propter adustionem; aut cui commiscetur phlegma salsum, nitrosum: & sic prima quidem scabies est sicca, ex materia sicca inclinante ad grossitudinem. ideò dicebat Serapio, quòd ex sanguine crasso, qui putrescit, fiat eius generatio. Altera est scabies humida, & humiditas eius declinat ad subtilitatem; ideò pullulat exteriùs, & proiicit à se humiditatem virulentam: quæ verò grossa est, non ita penetrat exteriùs; & quia sicca est, non ita emittit virulentiam nec humiditatem saniosam. Constantinus 7. suæ theoricæ dicit scabiem quandoque euenire ex defectu cutis, quia debilis est in expellendo superfluitates quas natura cò transmittit, vt mundificet membra interna, ex quibus cognoscitur quantum iuuent balnea, frictiones, & vnguenta, quæ poros raros efficiunt, & humores subtiliando sub cute existentes in vaporem conuertunt, & per poros excludunt. Sed præcipuè scabies procedit ex defectu virtutis digestiuæ in hepate & venis, facientis malum sanguinem acutum vel salsum & malam qualitatem habentem, in quo maximè iuuat mala intemperies hepatis calida & sicca, simplex aut composita. Hinc tales homines habentes hepar calidum & siccum sunt pruriginosi & habent scabiem siccam. Ad hoc etiam iuuat longus vsus rerum calidarum & siccarum, vt est sinapi, eruca, aromata, vinum forte, sine aqua, mel & lac. Signa generis, ex se sunt manifesta; at causarum ita habentur: illa enim quæ aspera est in se, & habet bothores seu pustulas in cute, quæ eleuantur, & sunt acutioris capitis, talis est acutioris humoris: at quæ habent pustulas latas & magis profundas in carne, harum humor est minoris acuitatis. Si scabies sit à sanguine, cognoscitur per ruborem membri & plenitudinem totius, per mollitiem, per pruritum delectabilem, & per copiosam saniem & citam generationem; & citò exit sanguis, ex vnguium scalpellatione; & sapor in ore sentitur dulcis. Sic etiam Gordonius: Locus, inquit, vergit ad ruborem, cum humiditate & pruritu magno, & delectatione magna in pruritu, licet in fine sit dolor. Si autem sit à phlegmate salso, tunc locus flauescit, & quasi squamæ exeunt ab eo, & est mediocris

Qui maximè sint pruriginosi & ad scabiem inclinati.

Signa.

diocris generatio saniei, & pruritus, & magna delectatio, & in fine est magnus dolor. sic Gordonius: Adsunt squamæ, & sanies, & pruritus vehemens, & delectatio in scalpendo; sed in fine est vehemens dolor. Si est à cholera, tunc adest siccitas, & ariditas membri, & punctio, & arsura, & pruritus acutus, & valdè pauca generatio saniei. locus quoque vergit ad citrinitatem, cum magno pruritu, sictitate & scissuris. Si est à melancholia, locus vergit ad nigredinem, & scabies est sicca cum squamis, & sine sanie: & ita Gordonius, Locus tactus, inquit, in circuitu vergit ad nigredinem, & pustulæ sunt sicciores, cum modica sanie & virulentia. Et si humores sint commixti, signa quoque mixta erunt. Quod ad prognostica attinet, primò dicit Auicenna, quòd scabies excoriicata & impetigines multiplicantur in autumno: in Vere quoque magis suppullulant. Secundò, saniès plurimùm accidit inter digitos, eò quòd sint partes teneriores, & debiliores. Tertiò, scabies in decrepitis est difficilis curationis, aut impossibilis, vt addit Gordonius: sufficit enim blandiri, & bonum regimen inducere. Amita tamen vxoris meæ, licet vetula esset, curata fuit. Cæterùm quòd decrepiti difficulter sanentur, ratio est, quia naturaliter sunt sicci, & nutrimentum eorum est indigestum, & non bene nutritile, & phlegmaticæ & serosæ superfluitates in senum corporibus quamplures aggregantur, vt patet ex Galen. 5. de regimine sanitatis cap. 9. Quartò, scabies est ægritudo contagiosa, quia per contactum inficit. Hinc sciendum quòd scabies est morbus ex triplici genere compositus: nempe ex mala intemperie calida & sicca, alterante cutem & loca quæ sunt sub ea: & est morbus consimilis, nam qualitas alterata ipsius sanguinis, cùm veniat ad cutim, primò causat pruritum, deinde scabiem: & est morbus communis, quia solutio continuitatis hîc est, cùm pars à parte in superficie separetur & excorietur. Sed hîc dubitatur, cui virtuti scabies magis noceat. dicunt quòd præcipuè noceat virtuti animali sensitiuæ, quia sentit malam ipsius qualitatem, ratione cuius fit pruritus. Interim etiam est scabies nocumentum virtutis assimilatiuæ, non potentis assimilare nutriens cum nutrito. Quintò, dicit Auicenna, scabies quædam fœda attrahit vulnera, & permutatur interdum ad impetigines & saphati: & dicitur ibidem quòd causæ generantes scabiem sunt Prognostica.

eadem cum causis generantibus pruritum: sunt tamen fortiores, & appropinquant causis generantibus pediculos & saphati & furfures & impetigines. propterea sciendum quòd scabies humida fit à phlegmate salso, per admixtionem cholera rubea. scabies autem sicca fit ab humoribus siccis, vt est cholera adusta, per se, vel mixta cum melancholia, vel aliqua specie alicuius humoris. Sextò, (vt dicit Gordonius) scabies fœda, vlceratio fœtida multas partes corporis occupans & corrumpens, habet malam radicem, & approximatur ad malas ægritudines, & est difficilis curationis valdè: si fuerit parua, modicam partem corporis occupans, non angustiosa, neque somnum auferens, facilè curabitur; & è contrario, contraria. Nunc ad curationem tendamus, hoc tamen interposito exemplo.

OBSERVATIO XI.

De scabie diuturna, quæ per nouem annos durauerat.

EVA filia Theodori Teylingij, quæ in Haga-Comitis apud matrem Cornelij Susij Domini Præsidis Hollandiæ, auiam suam, habitabat, cùm nouem annis scabie infecta fuisset, iuuencula alioqui satis formosa, robusta, & procera, 16. annorum, nec vllis remediis in Haga-Comitis curari posset, anno 1552, mense Maio Alcmariam venit, vt parentes inuiseret: qui me rogârunt vt eandem in curationem susciperem. Huic itaque sæpiùs decocta maialia, vt vocant, sanguinem purificantia præscripsimus, quæ conficiebantur ex borag. bugloss. acetosa & similibus in sero lactis decoctis. Deinde accepit ℥ j. cassiæ mundatæ, cum zacchara in bolo. Deinde ad sanguinem purificantia denuò reuertebamur, adiecta ℥ j. ß. follic. senæ. Corpore autem bene expurgato, eandem nudam per horam in balneo sequenti posuimus; idque quinque diebus continuando: ℞. lapathii acuti cum radicibus, fumiterræ, maluæ, scabiosæ, violar. hederæ arboreæ, furfuris optimi, salis communis ana m. ij. coquantur in aqua com-

communi, pro tina seu lauacro. deinde facta abstersione totius corporis, lectum calidum intrabat, & sudabat per totum corpus. Et ita materiâ sufficienter ad cutem propulsâ, tunc tandem eam inunximus vnguento ad scabiem Obseruatione præcedente descripto, quo Machtilda Susia mater eiusdem curata fuerat. Eo cùm aliquantulo tempore inuncta fuisset, à fœda scabie curata est; & eam domum sanam remisimus; quæ deinde numquam rursus scabie infecta est.

SCHOLIA.

AVTHORES ante curationem particularem scabiei hic ponunt quosdam canones vniuersales. Primus est Serapionis, lib. 5. Euentus huius ægritudinis est à sanguine grosso, qui putrefit: propterea inceptio curationis eius fiat à phlebotomia. hic canon intelligendus est de adultis: nam in hac iuuencula, cuius curationem in Obseruatione præcedenti posuimus, propter debilitatem eam omisimus. Secundus canon: Post phlebotomiam sequatur ventris solutio, cum decoct. myrobal. aut fumiterra, non solùm hic, sed & aliis, iuxta materiam peccantem, vt mox dicemus de curatione particulari. Tertius: quia scabies & pruritus à cibis salsis & acutis & dulcibus potissimùm generatur, ideò ab omnibus eiusmodi commodè abstineburt. Quartus: comedere res insipidas & acetosas, imò & humidas, in quibus non est velocitas putrefactionis, egregiè iuuat scabiosos; quare & olera corruptibilia vitanda, præsertim persica, quibus adest velocitas putrefactionis, qualis est in lacte, in piscibus aliquibus: abstineat similiter à superfluo potu; nam ex hoc frequenter generatur scabies, authore Constantino. Cibi itaque omnes citò corruptibiles, vt lac, pisces, & fructus recentes, & similia, quia humores ab iis producti citò corrumpuntur, ideò scabiosis sunt prohibendi. Quintus: res insipidas & acetosas, imò & humidas, in quibus non est velocitas putrefactionis, iuuat eos sumere, vt antè diximus: talis est syrupus acetosus, agresta, acetum, succus arantij, limonum, acetosa, & alia omnia acida, quia alterant malam qualitatem calidam, & reprimunt acuitatem humorum, & præseruant à corruptione & putrefactione.

Canones vniuersales qui præponuntur curationi scabiei.

ideò manifestè pruritui & scabiei præbent iuuamentum : quæ verò insipida sunt & humida, maximè faciunt ad scabiem siccam. Sextus : coitus mouet materiam ad exteriora, & excitat vaporem calidum putridum, venientem ad superficiem cutis: idcirco omnibus scabiosis est inhibendus, maximè si excedat. Septimus: mutare camisiam sæpiùs & vestes, & frequenter lauare manus, & membra tenere munda, ac nitida, multum prodest ad remouendum pruritum & scabiem. Et similiter remouere pediculos & lendes, cyrones de manibus & toto corpore, & cimices, vbicumque fuerint, confert. Octauus: immediatè à principio, & post purgationem diæta contraria est præscribenda & obseruanda ipsius causæ : & canones prædicti de impetigine, qui & huic causæ maximè vtiles sunt, in memoriam reducantur, vt & Auiceuna commendauit. Nonus : materia scabiei, licet frequenter purgetur, tamen propter hoc scabies non curatur: & ratio est, quia cutis & partes subcutaneæ sunt infectæ : ita vt quicquid ad ipsas pro nutrimento venit, ab illa mala intemperie corrumpatur. ideò post dictas sufficientes purgationes, epithemata, & vnguenta cuti imponenda sunt, & balnea frequentanda, vt eius mala qualitas per sua contraria remoueatur. & hæc est sententia Rhasis & Auicennæ. Quòd autem egregiè iuuent balnea, frictiones, & vnguenta, id constat, quòd poros rariores reddant (vt & Constantinus dicebat 7. sua Theorica) & subtilient humores sub cute existentes, vt in vaporem conuertant, & per poros excludant. Decimus : Hæc tamen ipsa balnea & vnguenta, nec non & alia localia remedia, ante perfectam purgationem pauci existunt valoris: quia vniuersalia remedia particularibus semper à medicis præmittuntur. Vndecimus: scabiosi, quantum possunt, non se scalpant, quia si id fecerint, de parua scabie facient magnam. Duodecimus: quia cibi multi & multa superfluitatis sumpti scabiem generant, ideò apparet quantum prosit scabiosis moderata comestio, & vini temperatus potus, & confortatio virtutis digestiuæ, vt bonos generet humores, non crudos nec adustos, nec corruptibiles. Decimus tertius, & est Rhasis in lib. diuision. quanto scabies est humidior, tanto plus indiget medicina fortiori in desiccando. Nunc ad curationem particularem procedamus.

Rhases. Auicenna.

OR-

OBSERVATIO XII.

De diuersis speciebus scabiei curatis.

IVVENI scabioso hæc commodè præscripta sunt: ℞. syr. de fumoterra, de lupulis, de end. ana ℥ ß. aquæ fumiterræ, endiuiæ ana ℥ j. ß misce. ℞. diasen. leuitiui ʒ vi. elect. de succo rof. ʒ j confectionis hamech ʒ ij. dissoluantur cum decoct. communi, in qua bullierint folior. senæ m. ß. misce pro vnico haustu. deinde membra inuncta fuerunt cum vng. Gentilis pro scabiosis. Pro pueris verò laborantibus scabie sicca, maximè in corporibus humidis, præcipuè pueris, hæc egregiè contulerunt: oleum commune, terebinthina lota, cum modico sale pista, agitata donec dealbentur: & vtere. Vel ℞. olei rof. butyri ana ℥ j. succi fumiterræ, succi plantag. succi ebuli vel sambuci an. ℥ ß. fac bullire: deinde adde terebinthinam lotam, & sulphuris viui parum, item fac bullire succum lapathii acuti, fumiterræ; & confice linimentum cum axungia & butyro. Ad scabiem calidam acutam, & ignem siluaticum, sequens egregiè prodest: ℞. olei viol. butyr. lotorum in aqua rof. an. ℥ j. argenti viui extincti saliua ieiuna ʒ j. succi plantaginis, succi lanceolatæ an. ℥ ij. lithargyrii albi ʒ ij. probè incorporentur. Cuidam, qui ex phlegmate falso scabiem habebat, sola scabiosa herba trita cum axungia veteri profuit. Sed & ille qui scabiem fœdam manuum ac totius corporis habebat, inunctus ex vng. quod constabat pul. zinz. sulphure & butyro recenti, absque aliquo periculo curatus fuit. Sed & hoc balneum mercatori profuit scabie fœda laboranti: ℞. rad. enulæ campanæ, rad. lapathii acuti recentis ana lib. j. foliorum fumiterræ, lapathii acuti, maluæ recentis ana lib. j. ß rad. ellebori nigri m. ij. furf. tritici optimè cribrati lib. iiij. decoquantur omnia in aqua & lacte, pro

balneo: in quo se balneet patiens bis in die temperatè calidè. Huic tamen, sicut & aliis omnibus, cùm scabies secundum plurimum fiat ab humore per viam adustionis sanguinis, vel cholerae, vel melancholiae, vel per viam salsi phlegmatis desuper redundantis ad totum corpus, laudaui vt apparente pruritu & rubedine in membris totius corporis scabie afflictis, fieret phlebotomia secundum diuersos situs, iuxta materiam peccantem: vt si esset ex sanguinis adustione, cuius indicium erit pruritus & rubedo membrorum, vt diximus; tunc fiat phlebotomia ex basilica dextri lateris, ad ℥ vi. vel plures, consentiente robore & aetate. Si verò scabies ex adustione cholerae fuerit, cuius indicium est temperatura aegri cholerica, vehemens, & acutus pruritus & citrinitas tum loci scabiosi, tum etiam exeuntis saniei à pustulis scabiosis, tunc vt remittatur cholerae ebullitio, etiam fiat phlebotomia, sed parcior quàm in praecedenti. Quòd si phlegma salsum scabiei causa fuerit, cuius indicium est violentus & intolerabilis pruritus, sine apparentia rubedinis, vel citrinitatis: in praedictis fiat phlebotomia satis parua ex eadem basilica ad ℥ iiij. plus minúsve. Quod si ab adustione melancholiae scabies trahat originem, cuius indicium est carentia fortis pruritus & liuiditatis apparentia membri scabiosi & pustulati, cum exitu sorditiei liuidae vergentis in nigrum, ex saluatella sinistrae manus, consilio praeceptoris mei Benedicti Fauentini in Empirica sua tract. de cutis infectionibus cap. 4. de scabie, sanguinem detrahere iubeo ad ℥ vi. & si aeger consuetus fuerit pati haemorrhoïdes, ex iis (sanguisugis applicatis) sanguinem extrahere iubeo ad ℥ iiij. Neque credendum est illis qui dicunt quòd in scabie apparente non debet fieri phlebotomia, ne natura tentans exonerare se, impediatur à suo opere, quoniam cùm in scabie materia plurima vitiata sit, etiam intra venas, non

est

est timendum vt faciamus phlebotomiam, & si etiam tractus sanguinis ad extra venas fiat, ex eo quòd in multitudine peccantis materiæ existentis intra venas, & euacuatæ per phlebotomiam, iuuamentum maius adfuerit, quàm nocumentum, quod posset contingere ex aliquali adhuc per phlebotomiam retractione materiæ ab extra venas ad intus: fiet enim ex ipsa phlebotomia natura vigentior supra residuum materiæ remanentis, ad naturam regulandam ab intus & extra venas. & caue ne ante totius corporis euacuationem, ætate adhuc tolerante inungas scabiem; quoniam plerumque facta inunctione, corporis porositates obserantur. quo fit, vt materiæ malæ intùs peccantes, prohibita expiratione earum, magis putrefiant, & febres inducant, sicut ferè omnibus contingit præmittentibus vnctiones euacuationi. Nam mulier scabiosa quasi leprosa cùm oleo ante vniuersalia ex empirici cuiusdam consilio se se inunxisset, potissimùm in facie & gutture (vt aliàs scripsimus) in anginam ac inde in mortem incidit. Ita & puer nautæ cùm caput scabiosum inunxisset, manè in nauigio inuentus est mortuus. Facta igitur antedicta phlebotomia, consului iuueni suprascripto, tum scabiosis aliis, meæ curæ subiectis, vt materia peccans digereretur cum sequenti syrupo, qui valet in omni materia adusta faciente scabiem: ℞. syr. de fumoterr., de lupul. de end. ex infus. ros. ana ℥ ß. aquar. scabiosæ, fumiterræ, cicoreæ, ana ℥ j. misce. Interim vt materia foras euocetur, quotidie manè per quatuor horas ante cibum hoc balneo aut simili vtendum: ℞. folior. maluæ cum rad., violar. cum rad. ana m. ij. bull. in s. q. aquæ, pro balneo. hoc diluantur omnia membra scabiosa. Postea purgetur per pilulas: ℞. pil. de fumoterr. ℈ ij. aurear. Nicolai, fœtid. ana ℈ ß. fiant pill. v. Vel ℞. diacathol. ℥ j. confect. hamech ʒ ß. elect. de succo ros. ℈ iiij. misce cum sach. fiat bolus:

vel cum decoct. communi flor. & fruct. q. s. cum qua bullierint follic. senæ, polyp. querc. summitat. fumiterræ ana ℥ ij. & detur ægro duabus horis ante lucem. Prius tamen potest leniri aluus cum cassia, diaprun. simpl. thamarind., vel cum trochis. de viol. sine scammon. quæ omnia multùm leniunt euacuando humores adustos. His peractis ad linimenta & vng. transeundum audacter. Hoc tamen in pueris, in quibus nulla præcessit euacuatio, propter ætatem non consentientem, sine aliquo timore vtor: ℞. olei ros. ℥ iiij. salis communis ʒ ij. vel ʒ j ß. butyr. rec. loti ℥ j. in mortario bene ducantur, & fiat vng. molle. In pueris & aliis ætatibus sequentibus etiam ante euacuationem hoc vng. ad ignem inungo: ℞. terebinth. lotæ in aqua ros. ℥ viii. succi limonis ℥ j. ß. but. recent. ℥ j. vitellum vnum oui, salis communis ʒ ij. olei ros. ℥ ij misc. & in mortario fiat vng. Vel hoc, sed non ante digestionem & euacuationem corporis, vbi scabies crassa est: ℞. succi lapathii acuti, succi fumiterræ, plantag. ana ℥ j. litharg. arg. ℥ iiij. terebinth. lotæ cum aqua ros. ℥ ij. cerusæ ablutæ, butyri recentis loti ana ℥ j ß. succi limonis ℥ ij. vitell. ouor. ij. salis communis ℥ j. olei ros. ℥ j. ß misce, & omnia simul in mortario plumbeo bene ducantur vel agitentur, donec fiat vng. Bettus Bononiæ ita in Comite quodam scabie laborante in Decembri, annos nato triginta & vnum, processit. Hæmorrhoïdes aperuit quodam suffitu. potuisset & fieri cum succo cæpæ, aut cyclaminis bombaci mixto, & imposito. Postea vsus est hoc vnguento: ℞. ol. viol. ros. omphacini, nenupharini ana ʒ iij. ß. santal. alb. citr. ana gr. 4. spodii tantundem, spicæ gr. v. camphoræ gr. ij. cum cera alb. fiat vng. molle, pro hepate. Hanc condituram ante cenam sumendam præscripsit: ℞. conser. cicoreæ, ros. nenuph. an. ʒ v. specier. diarod. abb. ℈ j. ros. nouellæ ℈ ij. misce cum syr. acetos. compos. Balneo isto lauari iussit: ℞. fol. plan-

tag.

rag. althææ ana m. iiij. hordei mund. p. iiij. bull. in aqua fluuiali; cuius vaporem recipiat per totum corpus: & ipsis herbis confricet se se, & aquâ lauet. Hoc quoque vnguentum expertissimum habetur pro scabie. ℞. terebinth. ℥ ij. butyri rec. ʒ x. vitellum oui vnius, myrrhæ, sarcocollæ, litharg. rad. lapathii acuti ana ʒ ß. salis modicè torrefacti ʒ iij. picis naualis ℥ j dissoluantur ad lentum ignem pix, butyrum, resina, & coquantur parum: quibus parumper refrigeratis addatur vitellus oui, & reliqua puluerisata addantur; commisceanturque secũdum artem. facto vng. bulliant in succis fumiterræ ℥ j ß lapath. acuti ℥ j. ad consumptionem succorum. Aliud ℞. vng. huius ℥ i. ß. vng. infrig. Gal. ℥ ß. butyri recentis ʒ ii. succi limonum ʒ iii. misce: ℞. rad. enulæ campanæ, lapathii acuti an. ℥ iii. hellebori nigri ℥ i. fol. fumiterræ, lapath. mal. ana m. ii. salis communis m. i. Hord. mund. m. ii. furfur. triticei diligenter à farina expurgati m. iiii. bulliant simul ad consumpt. tertiæ partis. Balneet manus & crura bis in die ex hoc calido decocto ad semi-horam ferè, deinde linteis calidis diligenter siccet & abstergat: hinc inungat cum vng. suprascripto. Pro scabie, Curtii: ℞. cerusæ ʒ iii. lardi & olei viol. an. q. s. fiat vng. Mulieri annuâ scabie & pruritu affectæ, & dolore brachii sinistri, & genu, in Vere: ℞ folior. senæ ʒ vi. epithymi, polypodii ana ʒ i. trochisc. de agar. ʒ i. ß. passi. ℥ i. & in suff. q. aquæ lactis caprini calid. per noctem infundantur, & express. adde diacathol. ʒ vi. elect. rosi. Mes. ʒ i. muccari ros. ℥ i. cum decoct. cuscutæ; fiat potus. Aliud vng. pro scabie expertum: ℞. olei de vitellis ouorum ℥ ß sem. lini ℥ i. laurini ʒ vi. mastícis ℥ ß. pingued. porci, vituli ana ℥ i. butyri maialis ℥ ß. terebinth. ℥ i. ß. rad. lapathii acuti ℥ ii. althææ ℥ i. fumiterræ m. i. furfur. trit. m. i. ß. malum granatum acetosum vnum. pistanda pistentur, & bulliant simul omnia lento igne ad consumptionem succo-

 rum:

rum: deinde fortiter colentur. colaturæ addantur lithar g. vtriusque ℥ vi. cerusæ ʒ iii. alum. rochi combusti ℥ ii. calcis decies lotæ ℥ iii. mercurii cum saliua hominis extincti ℥ iii. ceræ virgineæ q. s. fiat linimentum. Ad scabiem inueteratam, malam scilicet, etiam valens ad impetiginem, & serpiginem cum crustis: ℞. furfuris, maluarum ana q. s. fiat fomentum. Postea pul. præcipitati insperge; miraberis effectum. Aliud ad scabiem etiam optimum, quo sæpe feliciter vsus sum: ℞. terebinthinæ ℥ iii. butyri rec. quart. i. olei communis, olei ros. ana ℥ ß. vitellum vnius oui, omnia incorporentur, & fiat Vnguentum.

SCHOLIA.

VT ad particularem scabiei curationem deueniamus, obseruetur quam diligentissimè illa eadem victus ratio quæ à nobis antea descripta est ad lepram, cancrum, impetiginem, morpheam, & alias cutis infectiones: & vt compleatur primus canon, apparentibus signis sanguinis & repletionis, fiat phlebotomia ex mediana seu vena communi, vel ex basilica: & si hepar in aliquo participet, extrahatur sanguis, secundum mensuram & quantitatem & corruptionem eius, & secundum vires infirmi: & sunt quidam, vt Valescus, qui volunt, vt si scabies abundat supra partes diaphragmatis, fiat phlebotomia ex vena cephalica; sub diaphragmate verò, ex basilica. sed si cupis ambas partes vacuare, communem pertundito. Sed hic dubitatur, iuxta eundem Valescum cap proprio, quare in aliquibus post phlebotomiam factam, pruritus & scabies fiant, vel illa scabies quæ priùs erat parua, crescat & augmentetur. prima causa est, quia phlebotomia, si parua sit, commonet humores, & humorum commotorum aliqua pars ad cutis superficiem delegatur, & sic augetur scabies. Alia est, quia per phlebotomiam magna humoris quantitas peccantis expellitur, quâ expulsâ natura super residuum dominatur, & illud exteriùs ad cutem expellit. Facta itaque phlebotomia, iuxta tenorem secundi canonis, digeratur primò materia, deinde euacuetur. Si igitur materia calida

Phlebotomia. (margin, beside "non, apparentibus signis...")

Digestio. (margin, beside "geratur primò materia...")

calida est; vel si est sanguinea, digeratur primò materia cum oxyzach. & syr. de fumoterra, cum apozemate cicerum rub. & folior. borag. deinde purgetur cum thamarindis dissolutis in aqua casei; quibus addetur rhabarbar. solutum in aqua casei, vel end., vel cum cassia fistula, & myrobal. citrinis, quibus addatur ʒ i. epithymi. eodem modo Gordonius, Si fuerit, inquit, ex sanguine, fiat phlebotomia; & mundificetur corpus cum manna, cassia fist. & thamarindis, praecedente vsu oxyzacch. & syr. de fumoterra ac de borag. Si corpus est plethoricum, & sit ex cholera, fiat phlebotomia; deinde vtatur syr. acetoso, viol., de fumoterra, & purgetur cum myrobal. citrinis & indis, cassia, cum elect. de succo rosf. triphera sarracenica. Si autem fuerit de phlegmate, & corpus sit plethoricum, & virtus sit fortis, fiat phlebotomia, & deinde vtatur oxymeli diuretico, oxyzach. composito, syr. de fumoterra. deinde purgetur cum myrobal. chebulis & indis. Vide duas descript. syr. de fumoterra apud Valescum cap. proprio: vnus confortat stomachum, & hepar, ac aperit oppilationes, & morbos cutis curat, ex materia adusta salsa. alia descriptio magis facit ad phlegma salsum. Materia adusta ita purgatur: ℞. florum viol. borag., bugloss. polyp. querc. pass. ab arill. mund epithymi an. ℥ ij. Si est ex materia salsa, fiat hac potio: ℞. thamarind. ℥ i. dissolue in sero caprino solo, vel in quo priùs bullierint viol. absinth. polypod. colaturae addatur rhab. temperati in aqua end. ʒ i. detur manè. Vel purgentur cum pilulis de fumoterra, vel istis saepe expertis: ℞. aloës epat. cortic. myrob. citrin. ana ʒ iiij. tragac. rosf. rub. diag. ana ʒ i. sena, fumoterrae, agar. epithymi ana ʒ ß. cum succo fumiterrae fiant pilulae. Potest etiam purgari materia calida & acuta, priùs digesta, cum diaprunis, si scabies est sicca, & cum cathartico imperiali, & cum hiera Rufi. In phlegmate salso fiat purgatio cum chebul. & diaturbith. Si autem fuerit melancholia, vtatur oxymelite diuret. squillitico, syr. de fumoterra, de pomis, borag. bugloss. ac materia digesta purgetur cum myrob. indis, belliricis, emblicis, epithymo, sena, diasena, confect. hamech. Adusti quoque humores purgari possunt cum fumoterra, polypod. agar. epithymo, lapide lazuli, foliis senae, & elleboro bene represso seu correcto vt cap. de lepra dictum est. Facta ergo phlebotomia, & purgata materia, frequen-

Purgatio.

Topica. ter obseruata optima victus ratione, ad topica deueniendum, & ponatur æger in balneo tribus diebus continuis; & qualibet vice in exitu à balneo detur ei rubiæ trochiscatæ, vel aureæ alexand. vel theriacæ magnæ ℥ j. temperata cum vino & sudet in lecto.

Balnea. Postea vescatur bonis cibis, sumptis & præparatis cum agresta, & aceto, & similibus; & vtatur aqua acetosa, & aqua end. & in dicto balneo ponantur acetosa, malua, fumus terræ, lapathium acutum, beta, borago, furfur, & similia. ita & Gordonius:

Stupha. Corpore autem mundificato fiat stupha: & si causa fuerit calida, ponantur hæc in stupha: ℞. flor. borag. viol. nenuphar. epithymi, camomill. meliloti, fumiterræ, ana lib. ß. misceantur: & exeunti à stupha dentur rubiæ trochisc. ℥ iij. vna verò apud

Vngnenta. Valescum sufficit. deinde inungatur cum isto vnguento: ℞. vng. citrini lib. ß. lithargyr. ℥ ij. sulphuris ℥ iij misceantur cum succo fumiterræ: & inungatur. Si autem causa fuerit cholera, ponantur in stupha quæ dicta sunt, ac præterea scabiosa, lapathij acuti ana lib. j. & exeunti à balneo detur aureæ alexand. ℥ j. Deinde inungatur cum isto vng. ℞. vng. fusci, vnguenti ad scabiem ana lib. ß. calcis extinctæ, sulphuris, lithارg. ana ℥ ß. misceantur cum succo fumiterræ: Gordonius habet cum syr. fumiterræ. Quod si per balnea non curetur, tunc, inquit Valescus, fiat hoc vnguen-

Vng. valens in omni specie scabiei. tum, quod valet in omni specie scabiei, ad alterationem cutis, & desiccandam & mundificandam scabiem: ℞. rad. asphodel. rad. enulæ campanæ ana ℥ iij. rad. lapathij acuti ℥ ij. inuoluantur in stuppis madefactis in aqua, & coquantur sub caldario vel cineribus calidis, & pistentur fortiter, miscendo cum axungia porcina: deinde addatur argenti viui extincti ℥ j. viridis æris incorporati cum argento viuo ℥ ß. omnia diu incorporentur in mortario, & fiat vng. quo vngatur sub noctem: & in posterum diem intret balneum herbarum supradictarum, vel balneetur in aqua sulphurea vel aluminosa, si eas habeat in promptu. Potest etiam inungi cum isto vnguento: ℞. litharg. puluerisati, gummi tragac. vitrioli ana p. æ. incorporentur omnia simul cum aceto vini, & ponantur in vase vitreo bene cooperto, & sepeliatur in loco humido per vnum mensem: deinde eo vtere. Materialia, ex quibus fiunt epithemata, vnguenta, linimenta, ad scabiem, hæc ex Auicenna & deinde Gordonio, postea & à Valesco numerantur:

tur: Condisi, argentum viuum extinctum, scoria argenti, aristoloch. sulphur, sal alkali, aes vstum, sal ammoniacum, lentes, myrtus, sem. cicuta, ammoniacum, flos aeris, stercus canis, cucumis asininus, succus boraginis, fumiterra, lapathij acuti, scabiosa, enula campana, raphani, squillae, sicla, radices istarum, folia & frondes, rad. lilij, ireos, fuligo, aloë, lithargyrum, cadmia, pompholyx, cerusa, calx lota, sulphur extinctum, elleborus vterque, tartarum, oleum antiquum, fex olei, axungia porcina antiqua, acetum vini, oleum de sinapi, oleum laurinum, oleum amygd. dulc., oleum de nucibus, folia ficus, & succus eorum, balnea thermarum, aqua marina, sulphurea, aluminosa, siue fuerint naturalia, siue artificialia, aqua maluae, butyrum, oleum rosaceum, & sesaminum, & cera. Ista, vel aqua ex istis mixta, prout oportet, expurgant scabiem ab omni loco. Fiant igitur vnguenta, epithemata, vel linimenta, & die sequenti intret balneum, in quo sint enula campana, fumus terrae, lapathium acutum, malua, scabiosa, acetosa, sicla, farina lentium, fabarum, hordei, furfuris, in sacculo, cum quo fricetur corpus postquam inhaeserit balneo per aliquod tempus. Deinde cooperiatur plurimis stragulis, imò alio lecto, vt egregiè sudet: & postea vngatur cum oleo ros. viol. oleo amygd. dulc. vel cum balsamo vero, quod excellentius est. quibus oleis adde acetum vel vinum malorum granatorum. Haec cutim roborant, & malam intemperiem remouent. Quod si quis alioqui sanus sit, & vrinam citrinam & in ceteris optimam habeat, scabiosus tamen sit, huic, teste Rhasi, sufficit balneum, frictio corporis cum sulphure, farina cicerum, baurach: & postea sudet in lecto, & hoc fiat ter quatérve; & vescatur bonis cibis conditis cum agresta, aceto, malis granatis: & bibat vinum lymphatum, cauendo à rebus humores acutos generantibus, & salsos, & scabiem facientibus. Sic Gordonius: Accipe vnum ex istis materialibus, aut multa simul, & misceantur cum oleo ros. aut oleo nucum, aut cum butyro, aut oleo sesamino, aut cum axungiis, aut aceto & cera; & fiat oleum, vel vnguentum. Si autem quis sit debilis, ℞. succum rad. enulae campanae, axungiae porcinae recentis ana q. s. misce ad ignem lentum. Vel istud: ℞. fuliginis olei ros. facti cum oleo nucum, & aceto; misceantur, & fiat vnguentum cum modica cera. Aliud, quod non solùm valet in scabie, sed

Simplicia ex quibus fiunt epithemata, linimenta & vnguenta ad scabiem.

Vng. pro debilibus.

Vng. ad scabiem, vlcera saniosa, fraudulenta & fœda.

sed in vlceribus scabiosis saniosis fraudulentis fœdis: ℞. antimonij, æris vsti, litharg. cadmiæ argenti, marcasitæ, cerusæ, balaustiæ, aluminis, sarcocollæ, corticis thuris, pompholygos ana ℥ ß. conficiantur cum fæce olei antiqui & ceræ q. s. & fiat vng. idem valet ad gangrænam. In fortibus corporibus, corpore prius mundificato, ℞. ellebori albi, vel vtriusque q. v. commendantur fortiter, & cum axungia porcina recenti misceantur, & fiat vnguentum. omnem scabiem antiquam delet, & malum mortuū.

Vng. in fortibus corporibus, & ad scabiem antiquam, & malum mortuum.

Ad scabiem inueteratam & induratam, & maximè prouenientem ex phlegmate salso: ℞. succi fumiterræ, scabiosæ, lapathij acuti, enulæ campanæ, absinthij ana ℥ j. ß. picis nigræ ℥ ij. olei nucis, fecis olei oliuæ ana ℥ j. ß. decoquantur succi cum istis, deinde colentur, & addatur tartari ℥ j. nitri ℨ j fiat vnguentum, & liniatur, vt suprà. Ego autem, inquit Valescus, cum terrore pono in vnguentis arsenicum, auripigmentum, vitriolum, & ellebori species, ob mala exempla quæ vidi accidere eis qui cum his operabantur. Miles quidam, cùm ex istis nepoti suo tineoso composuisset Vnguentum, ac capiti eius raso in nocte apposuisset, postero die subsequenti puer in lecto mortuus inuentus est. Præceptor eius Nicolaus Colba, cùm baccalaureum haberet in arte medica in Ponte Ortosij, qui scabiosus erat; huic pharmacopœus quidam suamet authoritate ex supradictis vnguentum dedit; qui postquam sese inunxisset baccalaureus, putabat se ardere, tanquam in igne positus fuisset, & non potuit quiescere, donec totum vnguentum amotum esset, ac membra aquâ tepidâ abluisset. Ergo felix quem faciunt aliena pericula cautum. Caue ergo à talibus, ne infamiam incurras: quin potiùs lenioribus vtere. Addam his mirabilem aquam præceptoris mei Benedicti Fauentini, qua patiens inungat scabiem, facta forti & subtili dilutione: ℞. aquæ destillationis lapathij acuti lib. ij. succi plantaginis ℥ iiij. aquæ ros. ℥ iij. succi limonis ℥ ij. lithargyrij ℥ vi. cerusæ ℥ ß. sublimati ℥ j. ß. salis communis ℥ ß. sulphuris viui ℥ iij. puluerizentur puluerizanda subtilissimè, & cum aquis misceantur, & in infusione maneant per diem naturalem. Demum ponantur omnia in alembico, & lento igne destillentur. Et scias quòd prædicta aqua non solùm confert scabiei, sed etiam vtilis est ad delendum crustas morbi Gallici: & eâ non solùm tollun-

Vnguentum ad scabiem inueteratam, ex phlegmate salso.

Historia Valesci, de quodam inuento mortuo ex vnguento quo inunctus fuerat.

Aqua mirabilis, non solum valens ad scabiem, sed ad crustas morbi Gallici, & vestigia eius delect.

tolluntur crusta morbi Gallici, sed etiam vestigia eius, & crustarum: & scias quòd quemadmodum praecedens aqua multum confert ad scabiem sanandam, ita plurimum conferunt aquae thermarum sulphureae, veluti sunt aquae de Poreta, de Albano, de Petriolo, & huiusmodi. Enacuato enim corpore, & à superfluis bene mundato, si in praedictis balneis patiens aliquantisper balneetur, videbis ex hoc iuuamentum praestans. & idem praeceptor meus eos quos ad Pisanas thermas relegauit, cum miraculo demum sanos remisit. Idem consulit eo tempore quo fit inunctio sub noctem, vt manè apparente luce vtantur sequenti balneo calido in toto illius corpore: & vt mox exiens à balneo ingrediatur lectum calidum, dormiat & sudet: ℞. folior. lapathij acuti, folior. fumiterrae, folior. maluae cum rad. folior. borag. ana m. iij. furfur. ligati in pecia m. j. siliginis m iij. bulliant omnia in s. q. aquae, vsque ad consumptionem tertiae partis: deinde colentur, & colatura vsui seruetur. Nos balneis artificialibus vti possumus, vel aqua marina, cùm naturalia alia nobis desint.

OBSERVATIO XIII.

De scabie humida, & de scabie sicca, & de inueterata, foeda, cum diuersis exemplis.

PVER annorum nouem, qui post morbillos curatas in scabiem humidam inciderat, cui & vlcera in cruribus quasi crustosa aderant, cum scabie foeda, priùs decocto sennae purgatus, tandem hoc adhibito vnguento sanatus est: ℞. lapidis calaminaris subtilissimè triti, litharg. auri & argenti aña ℥ ij. sulphuris viui, cerusae ana ℥ j. ß. omnibus diligenter minutissimè in puluerem redactis, cum axungia porcina veteri fiat vnguentum. Alteri, qui scabiem in facie ac alibi habebat, satis adulto, ac propemodum iuueni, post corporis exactam purgationem hoc vnguentum egregiè contulit: ℞. succ. chelidoniae, fumiterrae, borag. scabiosae, lapathii acuti ana ℥ j. litharg. cerusae lotae, aeris vsti ana ℥ j. misc. cum

fece aceti & axungia veteri fiat vng. Sed & hoc ad scabiem expertum. lauetur manè & vesperi quolibet die cum decoct. fumiterræ & scabiosæ, quousque ceciderint squamæ: ℞. terebinthinæ, axungiæ cerui, cum succo herbæ morsus gallinæ, cum modico aceti; fiat vng. in peplo extendatur & apponatur. Ad scabiem humidam & siccam, ℞. rad. enulæ campanæ, in aqua decoctam & pistam confice cum axungia porci salita, pauco adiecto argento viuo extincto, & vitriolo incorpora. quidam ad colorem adiiciunt croci momentum: post vniuersalia remedia, & purgationem totius corporis, in adultis & mediocriter robustis, mirabile est. Ad scabiem fœdam, crustosam, vlcerosam, ex phlegmate salso, præstans est remedium balneum aquæ decoct. sulphuris viui, aluminis rochæ. deinde ℞. tartari vini albi, litharg. ana ℥ j. bulliant in aceto, & cum oleo nucum confice vng. Vel ℞. calcis sæpiùs lotæ & exiccatæ & puluerizatæ ℥ iij. incorpora cum succo ciclæ aut caulis, & adde ol. rof. & ceræ q. s. fiat vng. In coxis quoque & tibiis expertum habetur sequẽs vng. ℞. ol. nucum ℥ ij. sulphuris viui ℥ ß. ceræ ℥ j. argenti viui extincti cum saliua ʒ ij. aceti exiguum. simul misce pro vng. Quidam cùm scabiem in coxa ex salso humore cum crustis haberet, appositum est emplastrum ex extremitatibus vitis (quas capreolos vocant) cum sale mixtis, contusis; & illæ crustæ vnica vice vel duabus ceciderunt: deinde inunctum est (ad exiccandum) vng. de lithargyrio. Iacobus de Carpo chirurgus Bononiæ hoc vng. vtebatur ad scabiem: ℞. terebinth. ℥ iiij. lardi colati ℥ iij. salis gemmæ, thuris ana ℥ j. cerusæ, lithargyrii argenti ana ℥. ß. succi pomi citranguli num. j. misce. Amatus ad scabiem in qua papulæ erant exedentes, vt timor esset de herpete, post vniuersalia & conseruam florum & summitatum fumiterræ, pro sanguinis mundificatione, hoc linamento vsus est:

℞.

℞. vitellorum ouorum num. ij. olei rof. butyri recentis ana ℥ ij. ſucci duorum limonum, ſublimati ℨ ß. miſce. Nicolao Halſio puero Delphenſi ſcabioſo, tum multis aliis, præſcripſi ſequens vng. quo omnes ſanati ſunt: ℞. rad. lapathii acuti mund. ℥ ij. coquantur in aqua ad mollitudinem: contuſæ per ſetaceum excipiantur. adde pul. baccarum lauri, ariſtoloch. rotundæ, zinzib. ana ℥ ß. ad ignem coquantur cum flore lactis, continuò mouendo cum ſpatula, vt in linimentum coëat. coquendum autem eſt parum; alioqui exiccatur: & quamuis admodum parum coquatur, facilè tamen in linimentum optimum coït, quod nullum odorem habet, eſtque molle, vt optimè liniri poſſit.

SCHOLIA.

VNICVIQVE ſcabiei ſpeciei, quantum poßibile eſt, instituenda ſunt remedia vniuerſalia & topica propria. Vniuerſalia ad materiæ antecedentis euacuationem ſeroſæ ſubstantiæ, pituitoſæ, vel melancholicæ, aut ſanguineæ præſcribi debent. Si enim ſint ſeroſi humores à bile, pruritum faciunt, & veluti puſtulas aquoſas, quales fieri ſolent in herpete miliari. Sunt autem remedia ad illa ſeroſa recrementa, ſyrup. roſ. laxat. ſyr. de fumaria ſimpl. ſerum lactis, vel apozema ex purgantibus ſeroſa, vel alterantibus humorem & mundificantibus ſeroſa recrementa. vt ℞. caßiæ noniter extractæ ℥ j. cum ſacch. fiat bolus. ad idem valet diaprun. ſimplex, vel diaſebeſten, ab ℥ j. vel ſyr. roſ. laxat. ab ℥ j. ad ℥ ij cum decoct. lapathij acuti, vel acetoſæ, vel cum ſero lactis. Si frequenter his vtamur, poterit purgari: ſi verò vno tantùm apozemate, diutiùs erit vtendum. Nam cùm materia ſit in venis magnis & paruis, oportet ſæpiùs & diutiùs purgare, vt non ſolùm quod in primis venis eſt, vacuetur, ſed quod ſanguini permixtum eſt. ℞. rad. lapath. acuti ℥ ij. cichorei, end borag. bugloſſ. ciclæ, mercur. ſcabioſæ, fumar. ana m. j. prun. ſebeſten ana num. x x thamarind. ℥ j. ſenæ orientalis ℥ iij. flor. cord. ana p. j. fiat decoct. in aqua end. fumariæ, & aqua fontis, vel in ſero caprino, & in lib. ij. colaturæ diſſolue ſyr. de fumo-

Quæ faciant ad ſcabiem ex ſeroſo humore, à bile, qui pruritum facit, & veluti puſtulas aquoſas, quales fieri ſolent in herpete miliari.

terr. compos. ℥ iij. sacch. parum. fiat syr. mediæ coctionis: vtatur quinque dosibus. Vltima dosi adde robustis grana vi diagrydij: debilioribus aut mollioribus, infus. ℥ ij. rhab. Aliis robustioribus ʒ ij elect. de succo ros. vel confect. hamech. Vtatur optima victus ratione, quæ cacochymiam bilis emendet. Si videatur non satis corpus purgatum, rursus purgetur modo præcedenti, interpositis tamen paucis diebus. Postea ad topica descendendum: & ideò pro

Cautio. *cautione animaduertendum tam in pruritu, quàm scabie, quòd materia in principio non est repercutienda, vt non lædat membra interiora per suam retractionem, sed per phlebotomiam (vt præcedentibus obseruationibus ac scholiis diximus) vel purgationem, vel per vrinam vel per sudorem est expellenda. Nec vllum locale remedium, neque euaporatio, neque linimentum, neque vnguentum loco affecto externo aut cuti est applicandum, nisi prius materia antecedens sufficienter fuerit expurgata & euacuata. & hæc regula in omnibus ferè morbis est obseruanda, vt* Gal. *docuit 3. artis paruæ, tract. de causis, & potissimùm in morbis intercutaneis: quemadmodum nuper euenit in longa quadam ægritudine ex repercussione scabiei ad interiora, vt quidam valdè angeretur. sumens autem continuò ex decocto ficuum, nempe xii ficulnis decoct. in lib. ij. ceruisiæ; denuò scabies extrà propulsa est. At præcedentibus purgationibus iam supradictis, de hoc symptomate non est timendum: præcipuè reiteratis purgationibus per interualla, vt diximus: deinde tutò vtatur*

Balneum. *balneo sequenti: ℞. rad. enulæ, lapath. acuti lib. j. ciclam, parietariæ, & saponariæ ana m ij. flor. anthos, chamomill. ana p. j. fiat decoctio pro balneo: cui adde salis lib. iij. natiui: & si non cure-*

Vnguentum. *tur, vtatur sequenti vnguento: ℞. vnguenti enulati ℥ iij. litharg. ℥ j. cerusæ lotæ ʒ ß. chalcanth. vel chalcit. ʒ ij. argenti viui, in succo limonum extincti ℥ ij. misce. vngantur volæ manuum. descriptio habebat chalcit. & non chalcanthi. Vel sic: ℞. resinæ ℥ iiij terebinthinæ lotæ in aqua ros ℥ ij. cerusæ lotæ in aqua fumiterræ ʒ j. litharg. loti in aceto ʒ ß argenti viui ℥ ij. succi limonum vel aranciorum ʒ ij. misce. ad formam vng. nutriti fiat vnguentum. vel minuatur dosis argenti viui. Si pitui-*

Contra scabiem ex pituita salsa. *ta salsa morbum faciat in senibus, purganda erit pituita hoc modo: ℞. syr. rosac. ℥ ij. mell. ros. ℥ ß. aquæ buglossæ, capill. Ven.*

ana

ana ℥ j betonicæ ℥ iij. misc. ℞. rad. eleny & liquiritiæ rasæ ana ℥ ij beton. bugloss. boraginis, mercurialis, herbar capill. ana m. j. fumariæ, cicla, fol. brassicæ marinæ ana m. ß. sem. carthami ℥ iij. flor. anthos & bugloss ana p. j. hordei & cicer. rub. ana p ß fiat decoctio in duabus part. aquæ fontis, & vna absinth ad lib. ij in quibus dissolue mellis ros. ℥ iij syr. ros. laxat ℥ v. sacch. q. s. fiat syr. coletur, & aromatizetur ℥ j. diarrhod. abb. capiat quinque matutinis. Finitis *syrupis dictis,* ℞ ℥ *iij. diacarthami, vel de citro solutini, & dissolue in vna parte decoctionis; vel detur* ℥ *ß. in decoct. mercurialis, &* ℥ *ij. syr. ros. laxat.* Fortiora *vsurpare oportet in omnibus affectibus, qui sunt in habitu corporis; vel mitioribus frequenter vtendum est; & postea vngantur partes affectæ sequenti vnguento:* ℞. *vnguenti enulati* ℥ *iiij terebinthinæ* ℥ *ij. argenti viui* ℥ *j. styrac.* ℥ *ij misce. innungantur manu cum ibit dormitum.* Cautio.

Si à materia melancholica, vel ex assatis humoribus fiat, purgetur sic: ℞. *catholic.* ℥ *ij. diaphœniconis* ℥ *j. dissol in decoct. mercur. &* ℥ *j. syr. ros luxat. ego putarem* ℥ *j. cathol sufficere cum reliquis:* ℞. *bugloss. & liq. ana* ℥ *j. rad enulæ* ℥ *ß. passul. mundat. & prun. sebesten ana num. xx. anisi* ℥ *iij polypod. querc.* ℥ *iij. sem. carthami, senæ orientalis, summitatū thymi ana* ℥ *ij chamomill. bugloss., borag. scilicet florum, ana p. j thamarindorum elect.* ℥ *ij fiat decoct. in lib. ij colaturæ dissolue syr. viol. ros. laxat. ana* ℥ *iiij. syr. de fumoterr.* ℥ *vj. misc. aromatizetur cum* ℥ *ij. diarrhod. alb capiat quinque matutinis:* ℞. *confect bamech* ℥ *iij. diaphœn.* ℥ *ij. dissolue in vna parte decoct vel in decoct. mercurial. cum* ℥ *j. syrupi ros. laxat. fiat potio postero die capiat theriacæ* ℥ *j.* Si fit à materia melancholica, vel ex assatis humoribus, quomodo curetur.

℞. *vnguenti nutriti* ℥ *ij. litharg.* ℥ *j. cerusæ lotæ in aqua* ℥ *j. ß. arg. viui* ℥ *iij. terebinth* ℥ *j. ß olei ros.* ℥ *iij succi lapathij acuti & succi limonum ana* ℥ *ij misc. vngantur partes:* ℞. *cerusa lota, litharg. ana* ℥ *ij. plumbi vsti & loti, antimonij ana* ℥ *ij. chalcitis* ℥ *iij. vng pompholyg* ℥ *iij. arg. viui* ℥ *iiij. olei ros. & irini ana* ℥ *ij. succi plantaginis, lapathij acuti & limonum ana* ℥ *j. incorporetur argentum viuum cum* ℥ *iiij. axungiæ porcinæ: deinde misceatur aliis. Hæc scripsit* Rondeletius *prodesse ad scabiem & ad psoram seu scabiem* Græcorum. At *hoc quidem omnibus commune & simplicissimum est:* ℞. *olei rosacei* ℥ *iiij. sulphuris viui* ℥ *j. succi limonum* ℥ *ij. resinæ pini* ℥ *iij.* Vnguentum. Vnguentum commune & simplicissimum, valens in omni scabie.

h 2 *misce.*

Vng. ad scabiem humidam, & phlegma salsum.
Vng. vtilissimum in scabie.

misce. vngantur vola manuum. Aliud, quo vtebatur Valescus ad scabiem humidam, & ad phlegma salsum: ℞. argenti viui extincti ℥ j. litharg. ℥ ij. plumbi vsti ℥ iij. olei ros. & aceti ana q.s. fiat vng. fortius erit si addatur vitrioli ℥ j.ß. Sed nos hoc ad omnem scabiem valdè simplicißimo vtimur: ℞. rad. lapathij acuti lib. j. decoquantur solùm in aceto fortißimo, donec mollescant: terantur fortiter in mortario, donec fiat quasi vng. molle, sine alicuius additione. Veneti hoc vng. vtuntur: ℞. tartari, plumbi vsti, cineris cucurb ana ℥ iij. zinzib. ℥ j. ſucci lapathij acuti quart. j. olei viol. ℥ iij. misce lento igne, ad consumptionem ſucci, addendo ceræ nouæ ℥ ß. fiat vng. in fine addatur pul. sulphuris ℥ j. Cuidam scabiem in manibus habenti, post purgationes commodas facta sunt lauacra ex decoct. hederæ terrest. maluæ, fumiterræ, rad. lapathij acuti in aqua fontis: (potest quoque fieri in sero lactis:) deinde exiccatis manibus, inungebat eas vng. quod constabat cera, oleo, & sulphure: ac tandem manus lauabat lixiuio communi. Vulgares etiam vng. conficiunt ad scabiem ex oleo cannabino & cera. Fel verò gallinæ illitum tollit maculas scabiei relictas. Nunc ad speciem scabiei, quæ à quibusdam malum mortuum dicitur, accedamus.

OBSERVATIO XIV.

De malo mortuo.

CVIDAM, qui malum mortuum habebat in cruribus & brachio, postquam primò materiam antecedentem satis purgassemus, ad crustarum lenitionem & loci mundificationem hæc admouebantur: ℞. foliorum lapathii acuti, tapsi barbati ana m. ij. folior. scabiosæ, viol. ana m. j chelidoniæ m. ß. decoquantur in aqua currenti, ad mollitudinem: postea coletur. & pistentur herbæ; quibus addebantur mellis communis lib. j. farinæ hordei q.s. ad inspissandum pro vng. seu cataplasmate. Sed & huic decoctioni decima pars aceti addebatur: & ante appositionem cataplasmatis fiebat fomentatio cum dicta decoctione. Facta quoque est fomen-

tatio

ratio cum decoctione folius lapathii acuti, cum aceto & herba pistata desuper emplastrata. Deinde vnguenta exiccantia præscripta sunt.

SCHOLIA.

MALVM *mortuum est quædam species scabiei, quæ oritur ex melancholia naturali adusta, vt dicebat Gordonius cap. proprio, & ex adustione phlegmatis salsi, cum liuore & nigredine, & pustulis crustosis, magnis, fœdis, sine sanie, cum quadam insensibilitate, & cum turpi aspectu, in coxis & tibiis frequentiùs eueniens. Valescus cùm etiam Malum mortuum speciem scabiei grossæ in coxis & cruribus esse definiat, apud eundem tamen hæc eadem species modò humida est, modò sicca, & vt plurimùm ex melancholia naturali adusta, cum admixtione phlegmatis salsi: &, vt addit Gordonius, causa huius scabiei est multa comestio ciborum melancholicorum, oppilatio splenis, retentio hæmorrhoïdum, menstruorum, & ciborum præter consuetudinem. Et licet communiter secundum Constantinum 7. sua theorica dicatur quòd scabies fit de phlegmate salso mixto cum sanguine cholerico; tamen ista species fit de grosso phlegmate salso, cui miscetur melancholia adusta. Signa iam ex dictis manifesta sunt: est enim morbus cum pustulis & crustis magnis, fœdis & aridis, modò cum humiditate, pro eius malitia; vel minùs sicca, modò humida, & est cum pruritu. &, vt Gordonius dicebat, fit sæpe in coxis vel tibiis. Et quia ab humoribus crassis fit, tardè dissoluitur: ideò morbus est chronicus, nisi citò succurratur. Curatio eius fit, digerendo materiam, præsertim hoc modo: ℞. rad. fœnic., petros. brusci, asparagi, graminis, corticis capparis, fraxini, thamarisci ana ℥ ij. conquassentur & temperentur in aceto albo per diem & noctem: tunc ℞. borag., scabiosæ, fumiterræ, lapathij acuti, buglossæ, melissæ, stœchad. vtriusque ana lib. ß. fol. senæ, epithymi, polypod. anthos, flor. borag. viol. ana ℥ iij. anisi ℥ j. mell. ros. panis zach ana lib j. fiat syrup. Vel ℞. thymi, epithymi, polypod. querc. flor. borag. & bugloss. passular. ab arill. mundat. myrobal. chebul. emblicor. ana ℥ j. succi borag. scabiosæ ana lib. ß. mellis ros. lib. j. ß. fiat syr. detur cum aqua hordei, propter hepar; vel cum aqua end. quod melius est. Deinde*

Malum mortuum quid.

Causæ.

Signa.

Prognostica.

Curatio.

Digestio.

Purgatio. purgetur cum pilulis de fumoterra: vel cum fumoterrâ, polypod. agar. ep. thymo, senâ: Vel cum hiera Ruffi, vel hiera logadii. ex iis vltimis tres drachmas dat Gordonius. Et fiat minutio sanguinis, iuxta cauillam pedis domesticam (id est malleolum interiorem) de vno pede. Postea fiat hoc balneum: ℞. absinthij, extremitatum ebuli, sambuci, rad. ireos, an. q. s. bulliant in aqua; & lauentur crura, & coxæ; & ex iisdem pistatis epithimentur loca

Topica. affecta sub noctem & postero die eadem aqua abluantur & lauentur, idq; per octo dies continuos. Deinde fiat hoc vnguentum: ℞. sulphuris vini ℥ ij. argenti viui extincti ℥ j. viridis æris ʒ ß cerusæ ʒ ij. bene incorporentur, cum oleo nucis, vel cum oleo sem. lini ℥ iij & axungia veteris porcinæ quar. j. fiat vng. Si autem timeatur fœtor sulphuris, eius loco pone storacem liquidam, & folia ficus. & si maior videatur sanguinis repletio, fiat minutio sanguinis de basilica vtriusque brachii: & iterum purgetur cum pul. diaturbith, agar. epithymo, cum decoct. polypod. fumiterræ, myrob. indorum. Sciendum autem quòd malum mortuum dicatur, quia quasi mortificationem & colorem mortificatum in cruribus & coxis inducit: & cùm sit species scabies, vti diximus, ea quæ de victus ratione in scabie præscribuntur, hic quoque obseruanda. Gordonius corpore purgato stupham fieri iubet multis diebus stomacho vacuo: in qua ponit herbas intrantes in syr. iam suprascripto: & in exitu qualibet vice dat aurea alexand. vel theriaca ℈ ij. cum vino decoct. fumiterræ. Mulieri autem detur aurea alexandrina solùm: & postea fiant vnguenta superiùs dicta: vel illud quod sequitur: ℞. succi raphani, spatulæ fœtidæ, aristoloch. cucumer. asinini, borag. fumiterræ, scabiosæ, lapathii acuti ana quart. j. vtriusque ellebori, sulphuris vini extincti ana ʒ ij. puluerizata misce cum prædictis succis, & cum oleo nucum ac cerâ incorporentur, & fiat vng. Sed & hoc probatur in malo mortuo & scabie: ℞. succi chelidoniæ lib. ß. axungiæ porcinæ antiquæ quart. j. bulliant simul ad consumpt. medietatis succi: & tunc addatur argenti viui ℥ j. incorporentur in mortario, & vngantur loca infecta: ac postero die lauentur

Cautio. cum decoctione suprascripta. Id quoque notatu dignum, si superuenerit ex rheumate, vel scrophulis, vel glandulis, vel splene, vel menstruis repressis, aut hæmorrhoïdibus retentis, tunc illa

prius

prius debent curari, & mundificari, & potissimum splen & haec dicta sufficiant de scabie.

OBSERVATIO XV.

De pernionibus.

QVI perniones habebat, huic consilium dedimus, vt rapam feruentem contusam imponeret. Vulgares apponunt cutem extractam ab halece fumo induratam, vel pappos contritos ex specie gladioli vel iunci crescentis in aqua, ex quibus pueri sellulas tum alias pro puppis sedes conficiunt.

SCHOLIA.

PERNIONES *Graeci Chimetla & vulgares apud Italos* Buganze *nuncupant; nostrates idiomate Germanico* Cackhielen. *Sunt autem vlcera, quae ex frigore hiberno in digitis manuum, pedumq́; potissimùm contrahuntur: & maximè hic affectus calcaneum infestat. Curantur perniones cum rapo feruenti imposito, vt in Obseruatione praecedenti dictum est, vel cum eius decocto: curantur & vnguibus asini combustis & applicatis: curantur & apposito vnguento diapalma Vel ℞. oleum in quo allia vel scilla decocta fuerint; quibus abiectis oleum cum cera ad ignem misce, & adhibe. Ad perniones vlceratos facit ceratum rosaceum, in rapo ad ollae similitudinem excauato super feruentem cinerem liquefactum, & impositum Vel ℞. olei omphacini, adip. taurin. fellis ana lib. ß. argenti spumae ℥ iij. colophoniae ℥ ij. mellis ℥ iij confice secundum artem, & vtitor. Ad scissuras calcaneorum (ex Paulo lib. 3. cap. 79.) adipis caprilli, cerae, olei ana. vtitor. Alumen cum farina ad perniones etiam valet, & malicorium incoctum vino, & in puluerem redactum, & cum cerato exceptum, & impositum.* Chimetla. Quomodo curentur perniones.

OBSERVATIO XVI.

De panaritio, seu Graecorum paronychia.

VXOR Iohannis Aperi consulis Delphensis, cùm panaritio in indice laborasset, ac perperam de-

cem diebus per Catharinam in forcipe, ſic dictam, medicaſtram tractaretur, intolerabili cruciatu die noctuque afficiebatur, ita vt tandem in extremitate ipſius indicis apoſtema effectum fuerit, & vlcus ſubſequutum immenſi doloris, cum febre, anguſtia, vigiliis: inſuper totum brachium dolebat ad axillas vſque, cum eiuſdem inflatione haud exigua: putabat autem puncturam nerui eſſe, vnde etiam me ac chirurgum Ysbrandum Delphenſem vocauit. cumque 13. die Aprilis primò vocati eſſemus, (nam per 10. anteà dies malè tractata fuerat à muliere illa, ſanguinis miſſione tum reliquis optimis auxiliis prætermiſſis) timebàmus de ſpaſmo ob ingentem dolorem. Panaritium autem eſſe cognouimus ex deſcriptione ipſius Guilhelmi Placentini chirurgi peritiſſimi, ex eius lib. 1. cap. 31. de apoſtemate in digitis, quod panaritium dicitur. Eſt enim panaritiũ apoſtema ex materia cholerica, acutæ & ingentis caliditatis & inflammationis: quæ quidem ſua caliditate & ignitione (ſic enim loquitur) cum dolore fortiſſimo eſt in fine neruorum manus digitorum, & ligamentorum vnguium, cum extremitatibus digitorum, & quandoque vltimum os digiti interficit, & vocatur Germanicè *Deu fit.* Signa huius, ſecundum eundem, partim ſunt rubedo vehemens, & acuitas apoſtematis, & dolor fortiſſimus, cum pulſatione grandi, & continuus; & aſcendit talis dolor per brachium totum vſque ad cor & cerebrum, & multoties accidit ſyncope & deſtructio appetitus, &c. Quantum ad curationem, authores procedunt ſtatim in principio cum phlebotomia & purgatione. Sed quia hæc mulier erat debilis, ſanguinem mittere non fuimus auſi, quia iam decem diebus laborauerat, & eodem tempore purgata fuerat cum foliis ſenæ ex proprio conſilio, vt perperam nunc apud multos huius medicamenti vſus frequentiſſimus eſt. Isbrandus chirurgus, qui

etiam

etiam vocatus erat, vt paulo antè diximus, de frumento proposuit, ad sedandum dolorem; quare hoc quod sequitur vnà præscripsimus, ex foliis viol. maluæ, florum chamomill. meliloti, radicis althææ, sem. althææ, & vermibus terrestribus. Quòd si ego fuissem vocatus in principio, post phlebotomiam & vniuersalia remedia posuissem digitum per longum tempus in ouo putrido: id enim plurimos curasse, experientiâ constat. alii eum in musculis putribus tenuere, optimo cum successu, & magna cum laude, vt audio. Cæterùm cùm iam apostema perfectum esset, & paruum foramen quasi acu diuulsum in apostemate suppurato appareret, neque materia virulenta exiret, quasi conculcata, vt ibidem fieret incisio, proposuimus, quam nullis modis tunc temporis admittere voluit. Fuisset tamen hoc præstantissimum remedium; sicuti etiam in punctura acus in digito; quemadmodum habemus historiam apud Amatum centuria prima, curatione 38. Anselmi (inquit) illustris Comitis mater, sexagenaria, quum fueret, pollicem acu prope vnguem pupugit: à punctura multùm doluit; febricitabat; non quiescebat; adeò vt per duodecim dies parum aut nihil dormiuerit, quieuerítve. Dolor in vniuerso hoc tempore continuò perdurauit ita intensus, vt parum abfuerit quin ex eo moreretur: ad quam cùm accessissem, penitiùs locum animaduertens inuenio in ipso pollice inter vtrumque articulum saniem genitam esse; quam cùm viderem, ilicò in loco secari iussi, saniemque pro membri quantitate fluere: à sectione verò optimè manu oleo rosaceo completo inuncta, in ipsoque vulnere immisso linimento ex albo & luteo oui optimè confusis, & spleniis debitè applicatis, intra 2. horas à doloribus libera fuit, & postea intra paucos dies sanitati restituta. Periculosæ admodum sunt eiusmodi puncturæ; ob quas multi aliquando digitum, aliquando manum, aliquando

verò & ipsam vitam amiserunt. Vnde Galenus hæc sciens, doctè admodum confugit ad sectionem, vt lib. art paruæ cap. 92. docuit: cùm enim nihil expiret, obcæcato cutis vulnere sæpe oritur conuulsio. Aperiendum itaque statim atque exiccandum medicamentis tenui substantia præditis, vt method. 6. & 3. de compos. medic. secundum genus in libri frontispicio latè expressit Galenus. At vt ad nostrã ægram redeamus, illa nullo tamen modo sectionem admisit. ideò chirurgus apparente illo foramine, vt diximus, cùm materia virulenta non exiret, amota pelle puluerem præcipitatum imposuit, & demum amota eschara & crusta impositum est digestiuum, quod habebat paratum ex vna parte mellis, dimidia verò terebinthinæ: cui vitellum oui & pauca farina hordei, tum myrrhæ, adiecta erant. Exteriorem partem digiti, ac conuexam partem manus, pro defensiuo, vti conuenerat inter nos, cum vnguento nutrito inunxit. Brachium verò quia dolebat vsque ad axillas, ne fieret spasmus, oleo vermium terrestr. & liliaceo simul mixtis inunximus. atque ita processimus vsque ad 23. diem Aprilis. Posteà cùm nondum admitteret incisionem, quam maximè vrgebam, adhibuit loco digestiui vnguentum apii seu hyperici, quod propriè educit materiam viscosam ex ossibus, & panaritium per se curat: & est nobile experimentum, non solùm ad panaritium, sed & contra vulnera, & omnia vlcera. cuius est hæc descriptio, quæ etiam ponitur in libello quodam Germanico Philippi Harmanni, & conuenit, eodem teste, panaritio, vlceribus digitorum, & in quibus vlceribus vermes latuerint, & potissimùm omnibus vlceribus malignis & inueteratis: quam descriptionem falsò sibi Petrus Volckius empiricus iactabundus, tamquam illius author existeret, asscripsit: sed Hugo aromatarius Delphensis, illud oleum in vsu habebat, & conficiebat nostro tempore. estque arcanum

canum contra panaritium. fit autem hoc modo: ℞. succorum hypericonis, apii an lib. ij. senetionis, vulgaribus cruciatæ dictæ, succi millefolij, absinthij ana lib. j. succi chelidoniæ, persicariæ ana lib ß. mellis despumati lib. v. olei hypericonis lib. ij. terebinthinæ lib j. farinæ tritici q s. aluminis vsti ℥ j. ß. succi coquantur secundum artem, & reliqua addãtur, & coquantur, vt artis est, ad spissitudinem linamenti seu vng. mollioris, & vsui reseruetur. Hoc solo vnguento ipse aromatarius supradictus à panaritio curatus est. Maximo autem successu cum filamentis imposuit & noster chirurgus digestiui loco & supra ipsa linamenta peciam vng. Basilico extensam: & interim pro defensiuo, vt diximus, vnguento nutrito partes circumstantes & manum inunxit. & sic processimus vsque ad Maium mensem. Alii pinguiusculè solùm Vng de apio seu persicaria, vel de hypericone per totum digitum commodè apponunt: quemadmodum & infinitos curauit Theodorus chirurgus Nosocomii Delfensis, qui in intersignio quinque annulorum habitabat, vt mihi retulit, absque incisione, ita vt os corruptum aliquando cum solo vng. apposito exierit; & eodem vlcere repurgato, ad sanitatem panaritium reductum sit. Posteà, pro maiori exiccatione fomento ex saluia, ambrosiana, hyperico, absinth. centaurea, & similibus in vino rubeo decoctis vsi sumus. Priùs itaque filamenta instar tentarum circumlinita vng. apij imponebantur: deinde vng basilicum supra peciam linrum. Circumvicina loca vnguento nutrito inungebantur: sed priùs facta fomenta: posteà etiam post omnia iam dicta apposita, etiam panni linei intincti in fomento, circumligabantur digito: & ita processit chirurgus. Verùm posteà, nescio qua de causa, alius quidam accitus est: & tunc admittens incisionem, quam nos frustrà proposueramus, ablato osse corrupto faciliùs curata fuit.

SCHO-

SCHOLIA.

Panaritium quid.

PANARITIVM *est apostema calidum, accidens in summitate alienius digiti, in latere vnguis, cum vehementia doloris & inquietudine & punctura, in tantum vt inducat interdum insomnietatem (vt vocant) vigilias, & similia, vt & multis verbis ostenditur à Valesco tract. chirurg. cap. 24. & à Gordonio de solutione continuitatis parte 1. cap. 28. de morbis. Est enim apostema calidum, dolorosum, locum suum habens in radice vnguis, aliquando cum vlcere; aliquando cum sanie virulenta, & tunc non caret digitus periculo. Et quia hic affectus est cum sæuissimis symptomatibus, oportet chirurgum in eius curatione esse studiosissimum. & ideò primò considerandum num adsit plethora; & tunc fiat phlebotomia & purgatio, si est necessaria. deinde curandum curatione aliorum apostematum calidorum, vt in phlegmone & erysipelate dictum est. Ponenda ergo in principio repercussiua, vt sunt succus semperuiuæ, solatri, & vermicularis: & secundum Auicennam primò ponatur digitus in aceto calido, ex mente Galeni. Si addatur furfur, farina hordei, cum aceto, facto emplastro, pauca adiecta camphora, conferet. Et valet emplastrum muccilaginis psyllij, cum puluere gallarum & lycij, albumine oui; & valet muccilago psyllij cum psidiis & balaustiis, & emplastrum de semperuiua: ista enim sufficiunt ad repercutiendum, & alterandam malam intemperiem. Præscripta igitur victus ratione, deinde phlebotomia, postea & pharmaco conuenienti adhibito, corpore ita mundificato, à principio muccilago psyllij facta cum aqua ros., opio, camphora, & farina hordei & aceto, apponatur, secundum Gordonium. In augmento autem illiniatur locus cum sorditie auris; in statu, cum muccilagine psyllij, vnà cum lacte; & in fine status perforetur cum acu: & in declinatione medicetur cum farina lupinorum & melle: & si ibi esset vlcus, curetur cum aloë, thure & arsenico. Valescus ponit historiam suiipsius, nempe quòd ipse, cùm laboraret panaritio, in principio hoc modo se ipsum curauerit, cùm maximè inquietus esset: apposuit lenticulam aqua tritam, & incorporatam cum aceto & albumine oui, & statim fuit liberatus à dolore: & cùm vidisset aliquid saniei sub cute in latere vnguis, aperuit cum acu,*

Curatio.

In principio.

In augmēto.

In statu.

In declinatione.

Valescus quomodo se ipsum curauerit à panaritio.

&

& emisit duas tres ve guttas saniei; & ex toto curatus fuit. Aliqui, eodem authore, faciunt digitale ex cera noua. hoc enim calefaciendo & mitigando sopit ac lenit ex parte dolorem; & valet ante eruptionem & post. & si post eruptionem fiat digitale ex cera vel apostolico, iuuat ad retinendum foramen apertum. Si non ita suppuratur citò, hoc maturans apponatur: ℞. rad. maluauisci incis. & coct. ℥ j. vitellorum ouorum coctorum num. duo, butyri recentis ℥ j. ß. misce, & fiat emplastrum. Si alia accidentia concurrant, vt est vlcus, fistula, esthiomenus, ignis sacer, curentur vt in propriis locis dicitur. Hæc minùs mala sunt in prima aut secunda iunctura, alioqui metus est de manus perditione, vel toto corpore; quia digiti manus subsunt emunctoriis cordis: attamen cùm materia sit exigua, competunt repercussiua, quæ sub axillis non competerent. Ad morbos vnguium tum vitia pertinent non solùm panaritium, sed & spasmus, leprositas vnguium, albedo maculosa, fœda citrinitas, scissura, & similia, vt Gordonius dicebat. Si fissura adest, liniatur cum mastice soluta in oleo sisamino. Si spasmus, citrinitas, & leprositas in vnguibus, corpore à melancholia mundificato, inungatur cum adipe galline, & oleo sisamino; deinde radatur cum vitro, deinde emplastretur cum semine lini & gummi cupressi. Et si volumus vt vngues cadant, inungantur cum oleis & allio, aut cum sulphure, arsenico, & aceto. Et si ex attritione sanguis niger mortificatus fuerit subtus vnguem, perforetur suauiter vnguis cum acu, & emittatur sanguis, deinde fomentetur cum vino albo & chamomilla. Et si in vnguibus fuerit albedo enormis maculosa, liniatur cum nuce cypressi & farina lupinorum, & aceto. Et si sit citrinitas, fiat cum aceto & oleo de eruca. Panaritium corruptum nomen esse videtur: nam Græcis Paronychia appellatur: sed & redunia dicuntur: de quibus sic Paulus scribit: Reduniæ, Græci paronychiam appellant, abscessus est qui ad redunia vnguium coït: cùm parua adhuc est, & prima habet rudimenta, galla cum melle eam reprimit & confirmari prohibet, vel Musa pastillus, vel iris ex aqua. At vbi caro iam præter naturam excreuerit, eò curatio dirigenda est, vt per rodentia medicamenta absumatur rumpaturq́: valet autem ad reduniàs, tum aurium sordes, tum lycium: suppuratis autem reduniis, acu adacta humorem

Quæ ad morbos aut vitia vnguium pertineant.

Paulus ad vnguium vitia & de reduuiis lib. 3. cap. 81.

morem emittere, spongiamq; aqua imbutam imponere oportet; vel lenticulam illinere, cum aqua tritam, aut palmularum decoctum cum vino: vel rosis viridibus vel siccis, aqua respersis tritisq; utimur: quin & polenta cum aquâ efficax est reduuiis; ac etiam lupinorum farina, melle vel mulso macerata. Exulceratis reduuiis opitulatur hoc medicamentum: Aeruginis, argenti spuma ana ℥ iij. sarcocollæ tantundem, super linamentum ex vino & spongia imponitur. Conuenit autem carnem undiquaque ab vngue diducere. Pterygion carnis incrementum est, aliquam vnguis partem operiens fit autem in pedis & manibus præcipuè pollicibus: in pedibus quidem ex illorum offensione plerumque; in manibus autem ex neglecta reduuia, aut alia huiusmodi causa; aduersus quam auripigmentum & manna pari pondere spargitur: super autem, linamentum ex vino spongiaq; imponitur. Aliud: Chalcitidis squamæ, malicorij ana par. æq. excipiuntur fico tosta & melle parte affecta, spissamentorum decocto priùs delibuta. quod autem siccum est in vngue, circumcidito. Ad digitorum pterygia putrida, itémque ad pudendorum vlcera: ℞. lachryma thuris, squamæ ana ℥ j. ærug. rasæ ℥ iiij mellis cyathus: terantur in sole, donec subflauescant, & loco vino priùs delibuto per splenium inducuntur. Eadem subitò exiccans persanansq; Soryos combusti, thuris ana ℥ ij. ærugin. rasæ ℥ j cum melle contrita ipsi pterygio inducantur. Valet etiam ad reliqua maligna horum locorum vlcera, nigritias & putredines. Vel squama æris, palmularum carne excepta, aut ficorum vitior. Vel columbæ stercus cum polenta ex passo coctum pertritumq; calens imponitur. item squama per se inspersa, pterygia desiccat. Oportet autem crebrò angulum vnguis pterygion pungentem, ne increscat, scalpello superimmisso, adimere. Ad vngues contusos: Myrti & mali punici foliis teneris vngues illinito. Ad cruentos vngues: Farina pice mista imponitur. Vt vngues qui laborauerint abscedant: Sulphur tritum adipe suillo exceptum inijcitur. Vt scabri vngues abscedant: Visci quercini, sandarachæ, fœnugraci, singulorum pondo sextans: cantharidum, thapsiæ, singulorum vncia, aceti quod satis est. Vel propolis Attica, cera, bituminis ana ℥ ij. sulphuris ignem non experti ℥ j. oleo non inquinentur: in vsu calefactum vnguibus illinitur. Vel picis liquidæ,

Medicamen valens ad vlceratas reduuias.

Ad vngulum pterygia.

Ad digitorum pterygia putrida.

Pterygia exiccantia.

Ad vngues contusos.

Ad cruentos vngues.

Vt vngues qui laborauerint, abscedant.

Vt scabri vngues abscedant.

da, cera, colophonia, terebinth. guttæ ammoniaci, sulphuris vini, aphronitri pares portiones, ne manus inquinent. Aliud, quod separat scabros vngues, sine exulceratione: Bituminis, auripig. sandaracha, sulph. vini ana ʒ iiij. resina excepto, & vtitor; dissoluens per dies septenos. Aliud. Erui farina, felle ouillo, vel vrina ouilla imbuta vtitor: vel calce viua cum oleo, vel chia cum opobalsamo, vel visco, atramentum sutorium, sulphúrque viuum, quod satis est, exceptum, pelli illitum superinducito: vel herba pedicularia cum aceto trita vtitor, vel resinæ terebinthinæ ℥ iiij. sandaracha ℥ ij. simul radici vnguis imponitur, diligenterq; fascia illigatur. Cùm autem vnguis exciderit, ceratū myrtenum, cui paululum medicamenti ex resina adiectum sit, superaccommodatur. Atq; hæc sunt quæ de tumoribus præter naturam dicenda habuimus: nam quamuis aliqui tractationem de Lue Venerea huc pertinere censeant, tamen nos illam plurimas ob causas separatim edendam esse iudicauimus. Et ita hos quinque libros Chirurgicos, Summi Dei auxilio absoluimus, ipso anno 1570, die 21 Septembris, cùm resp. Gallicana cessante bello intestino, pacem iussisset, vt pro certo ferebatur. Faxit Deus opt. max. vt omnia talia bella a nobis absint quàm longissimè.

Separans scabros vngues fine vlceratione.

FINIS LIBRI QVINTI ET VLTIMI
Obseruationum & Curationum Chirurgicarum
de tumoribus præter naturam.

IN-

INDEX
RERVM MEMORABILIVM,
quæ his quinque Libris Obseruationum Chirurgicarum continentur.

A.

Apo-

B.

C.

Cossi.

N.

Phlegmo-

Tu-

Vlce-

FINIS.